NOTE POLITICE

VOL. II

1916 — 1917

ALEXANDRU MARGHILOMAN

Note Politice

1897 — 1924

BUCUREȘTI

—

Editura Institutului de Arte Grafice «EMINESCU» S. A.
Str. Parlamentului, 2
1927

consimţit să stea de vorbă cu Ungaria asupra afacerilor româneşti. (A se reaminti că Czernin, făcând vara trecută avansuri lui Brătianu acesta a refuzat orice contact.) — In cursul convorbirei, Mihaly recunoaşte că Ardelenii nu au nimic de câştigat avându-ne pe noi de stăpâni şi nici-o dată un ministru ungur nu şi-ar călca cuvântul cum fac unii miniştri dela noi!

Trebue să reamintesc că eri, Seceleanu, căruia îi povesteam cum Costinescu minţise lui Waldburg, spunându-i că trata cu Anglia atunci când el şi iscălise protocolul, mi-a spus că chiar lui îi repetase aceiaşi minciună. Că de altfel cum se trata în secret afacerea, chiar la aceiaş epocă cu contractul austro-german Constantinescu propusese să se reducă preţul grâului la 2500 lei, apoi consimţise la 2800, sforţându-se să trateze pentru cât mai mult posibil probabil pentru a avea mai mult disponibil pentru contractul englezesc.

Mihaly mi-a vorbit de punerea sub supraveghere a «Albinei» din Sibiu, pentru motivul că bătrânul Cosma împreună cu familia sa a făcut împrumuturi mari dând ca gaj acţiunile care le avea în societate, ceeace este o-

---

n'avait consenti à causer avec la Hongrie des affaires des Roumains (à rappeler que Czernin ayant fait des ouvertures cet été à Bratianu, celui-ci a refusé tout contact). — En cours de conversation, Mihaly reconnaît que les Transylvains ne gagneraient pas à nous avoir pour maîtres et que jamais un ministre hongrois ne manquerait de parole comme manquent de parole certains ministres de chez nous.

Je dois rappeler que hier Seceleanu, à qui je racontais comment Constantinescu avait menti à Waldburg en déniant qu'il traitait avec Angleterre, alors qu'il avait déjà signé protocole, m'a dit qu'à lui-même il avait répété le mensonge. Que d'ailleurs comme on traitait l'affaire secrétement à l'époque même du contrat austro-allemand, Constantinesco avait proposé de réduire le prix du blé à 2500, puis avait consenti 2800, tâchant toujours d'avoir le moins possible, pour en faire probablement bénéficier le contrat anglais.

Mihaly m'a parlé de la mise sous surveillance de l'«Albina» de Sibiu, le vieux Cosma et sa famille y ayant fait de gros emprunts en gageant les actions qu'ils avaient dans la société, ce que est défendu chez eux tout comme chez

fost pronunţat de Bussche. El adaogă : Neniţescu, care a văzut pe toată lumea, şi care era supraveghiat de un secretar al lui Constantinescu până şi la hotelul unde şedea, este în măsură să vă pue şi mai mult în curent.— Regina este foarte antigermană; ea a scris-o chiar în Germania. Mamă-sa, cu toate că este principesă rusă, este însă foarte cuminte şi i-a scris scrisori de mustrări. «Se pare că nu se mai poate avea încredere în Stirbey !»

— Cele 4 milioane de Ruşi nu există, este un «bluf». — Bussche nu ştie ce s'a hotărât la Salonic; Falkenhayn nu i-a spus nimic; acolo se află Lissingen, care valorează tot atât cât Besseler, specializat în luarea fortăreţelor. — Sănătatea Impăratului este excelentă; a prânzit cu el în intimitate; nu e obosit de loc, dar ceva mai albit.

— *Mihaly* îmi vorbeşte de discursul lui; Tisza a fost foarte nemulţumit, apoi s'a mai îmblânzit. El a recunoscut că era cuminte de a lăsa să se înţeleagă soldaţilor români că nu erau părăsiţi şi să poţi avea astfel şi ascendent asupra poporului. Mihaly îmi spune: «De când am scăpat de aceştia cari au venit la D-voastră, suntem în pace şi merg lucrurile în regulă». — Tisza a confirmat lui Mihaly că niciodată guvernul nostru n'a

---

Bussche. Neniţescu, qui a vu tout le monde et qu'un secrétaire de Constantinescu épiait à son hôtel même vous en dira plus long. La Reine est très anti-allemande ; elle l'a écrit en Allemagne même ; sa mère, tout princesse russe qu'elle est, est très sage et lui a écrit des lettres de remontrances. «Il parait qu'on ne peut plus avoir confiance en Stirbey!»

Les 4 millions de Russes n'existent pas: c'est un bluff. A Salonique, il ne sait ce qu'on a décidé; Falkenhayn ne le lui a pas dit à lui-même; il y a là Lissingen, qui vaut bien Besseler, le premier des places fortes. Santé Empereur excellente; il a dîné dans l'intimité avec lui; pas fatigué; un peu plus blanchi.

— Mihaly. Il me parle de son discours; Tisza a été très mécontent, puis il s'est amadoué. Il a reconnu que c'était sage de laisser entendre aux soldats roumains qu'on ne les abandonnait pas, et de pouvoir ainsi avoir de la prise sur le peuple.

Tisza a confirmé à Mihaly que jamais notre gouvernement

1916.

3 Ianuarie. — Alegeri parţiale la Galaţi, Caracal, Călăraşi, Râmnicu-Vâlcea. La Galaţi şi la Caracal, Federaţia, cu multă gălăgie şi multă cheltuială, a pus candidatura lui Lucaci şi a lui Goga. Guvernul a pus capăt. Lucaci, cap de listă n'a avut majoritatea ; Goga, de abia 34 de voturi mai mult ca Radu Ivănescu şi peste 100 mai puţin ca Orăşanu, aşa zis independent. Mare descurajare la Federaţi.

4 Ianuarie. — Un comunicat violent al «Epocei» face pe Rege răspunzător de căderea ambilor Transilvăneni. Filipescu vorbeşte de respectarea Constituţiunei, când amândoi candidaţii n'au drepturi politice la noi !

— La telefon Czernin îmi comunică că Tisza a vorbit la Cameră de pacea probabilă cu Muntenegrul.

5 Ianuarie. — Se află oficial că Muntenegrul a depus armele, fără condiţii. — Mare bucurie : este primul a-

---

3 janvier. — Elections partielles. A Galatz et Caracal la Fédération avec force tapage et grands frais a porté Lucaci et Goga. Le gouvernement a mis le holà. Lucaci en tête de la liste sans avoir majorité ; Goga à peine 34 voix de plus que Radu Ivanescu et plus de 100 voix de moins qu'Oroveanu-soidisant indépendant. Grand abattement chez les Fédéristes.

4 janvier. — Communiqué violent de l'«Epoca» rendant le Roi responsable de la chute des deux Transylvains. Filipescu parle du respect à la Constitution, quand les deux candidats n'ont pas droits politiques chez nous !

— Au téléphone Czernin me communique que Tisza a parlé au Parlement de la paix probable avec Monténegro.

5 janvier. — On apprend officiellement que le Monténegro a mis bas les armes sans conditions. C'est le premier

liat care desarmează şi aceasta face operaţiile dealungul Litoralului mult mai uşoare.

— Se află de încheerea definitivă a contractului de cereale cu Anglia, anunţată în principiu încă dela 1 Ianuarie. *Bărbulescu* îmi aduce aranjamentul făcut cu Banca Naţională. Biroul britanic îi vinde 10 milioane livre cu 26.22, asupra cărora 3.300.000 depozit aur, proprietatea privată a Băncii Naţionale, la Banca Angliei. (Aceasta înmulţit cu 3, reprezintă cele 260 de milioane hârtie pe care banca le va plăti pentru agricultori în România). Restul, adică 6.700.000 livre cec şi vărsăminte. Eu cred că Statul le va împrumuta pentru a acoperi emisiunea sa de bonuri de tezaur, emisă în Anglia, şi cumpărăturile sale. Această operaţie a fost tratată în secret pe când se vindea Austriacilor cele 50.000 de vagoane.

— *Czernin* crede că noua condamnare a D-nei Triteanu este un moft. Regina Elisabeta, foarte emoţionată, a trimis o lungă telegramă Impăratului Franz-Ioseph. (Tzigara mi-a spus că telegrama a fost autorizată şi de Rege şi de Brătianu).

---

allié qui se détache, et ce sont les opérations, le long du littoral, facilitées.

— On apprend conclusion définitive du contrat de céréales avec l'Angleterre annoncé en principe le 1-er janvier déjà. — Barbulescu m'apporte l'arrangement avec la Banque Nationale. Le Bureau britannique lui vend 10 millions livres à 26,22, sur lesquelles 3 300.000 dépôt or propriété privée de la Banque Nationale, à la Banque d'Angleterre. (Ceci multiplié par 3 représente les 260 millions papier que la Banque payera pour les agriculteurs en Roumanie). Le reste, soit 6.700.000 livres, chèque et versements. Je pense que l'Etat les empruntera pour couvrir son émission de bons du trésor, émis en Angleterre et ses achats. L'opération secrètement traitée en même temps qu'on vendait aux Autrichiens les 50.000 wagons.

— Czernin. Il croit la nouvelle condamnation Madame Triteanu simple canaillerie. La Reine Elisabeth émue a envoyé un très long télégramme à l'Empereur François-Joseph (Tzigara m'a dit que le télégramme a été autorisé par le Roi et par Bratianu).

Czernin este furios de contractul englezesc; se duce la Brătianu să-i spue că dacă acest contract ar împiedica în ceva realizarea contractului lor, lucrul ar fi foarte grav. Eu îl povăţuesc să-şi stăpânească vorbirea fiindcă România este liberă să-şi vândă ceeace îi mai rămâne din grâul ei. Da zice el, dar nu mai trebue ca organele administrative să reînceapă jocul lor de persecuţii. Recunosc că pe acest teren poate fi dârz, în mod preventiv. La rândul lui recunoaşte că, pentru moment, contractul se execută în mod normal. — Apoi vorbim de viitoarea ofensivă rusă anunţată cu mare alai. Imi spune că ultima ofensivă rusească dată de curând în nordul Basarabiei, s'a prăbuşit. Singura temere, pentru viitoarea ofnsivă este ca Ruşii să nu treacă prin nordul Moldovei, fiindcă Austriacii se reazămă pe graniţa noastră «ca pe un copac». Ar fi periculos pentru ei, dar războiul s'ar muta pe teritoriul românesc!

— *Waldburg*, însărcinatul de afaceri german, va vedea diseară pe Rege. A văzut şi pe Brătianu şi i-a ţinut un limbagiu foarte ferm asupra contractului engle-

---

Furieux du contrat anglais, il se rend auprès de Bratianu, pour lui dire que si ce contrat devait en quoi que se fut gêner réalisation de leur propre contrat, ce serait très grave. Je l'engage à tempérer son langage, parce que la Roumanie est libre de vendre ce qui lui reste de blé. — Oui, me dit-il, mais il ne faut plus que des organes administratifs recommencent leur jeu de persécutions et de taquinerie. — Je conviens que sur ce terrain il peut préventivement être comminatoire. Il reconnaît que pour le quart d'heure le contrat s'exécute normalement. — Nous parlons de la prochaine offensive russe annoncée à grand fracas. Il me dit que celle qu'on vient de livrer avec de grandes pertes pour les Russes, au nord de la Bessarabie, s'est écroulée. On craint seulement, pour la prochaine entreprise, que les Russes ne passent par le Nord de la Moldavie, alors que les Autrichiens s'appuyent sur nos frontières «comme sur un arbre». Ce serait dangereux pour eux, mais la guerre serait transportée en Roumanie !

— *Waldburg*, chargé d'affaires allemand, verra le Roi ce soir. Il a vu aussi Bratianu et lui a tenu un langage ferme au sujet du contrat anglais, d'autant plus qu'il en a touché

zesc, mai ales că el vorbise înainte cu Constantinescu, care i-a spus cu neruşinare că nu era nimic adevărat: «Dacă România intră şi ea în coaliţia acelora cari vor să infometeze Germania, aceasta va şti să tragă consecinţele». — Ii arăt câteva părţi din scrisoarea ce am primit dela Barbu Catargi, care a auzit la Paris zvonurile proectelor bazate pe ofensiva a 4 milioane de Ruşi şi pe supravegherea brutală a neutrilor, ca să nu se mai scurgă provizii în Germania. Ii fac mustrări serioase pentru faimoasa lor comisiune, care, după ce a cerut cu insistenţă sfaturi, a contractat pentru 50.000 de vagoane, când îmi făgăduise că va lua 100.000!

6 Ianuarie. — Intâlnesc din nou pe *Waldburg* şi îi arăt avizul publicat de Biroul Britanic, prin care invită pe proprietari să se înscrie pentru vânzarea grâului lor. Il povăţuiesc să îndemne pe ai săi să facă la fel. Aceasta este o nouă politică a Angliei, care trebue luată în consideraţie, şi îl povăţuesc să se grăbească. — Cum gazetele de astăzi dimineaţă anunţă retragerea candidaturilor lui Lucaci şi Goga, Waldburg îmi spune: «Vedeţi că trebue să fii mai energic cu Domnii dela guvern!

---

un mot à Constantinescu, qui lui a dit effrontément qu'il n'y avait rien de vrai. «Si la Roumanie entre ainsi dans le giron des affameurs, l'Allemagne saura en tirer les conséquences». — Je lui montre quelques passages de la lettre de Barbu Catargi qui, à Paris, a eu l'écho des projets basés sur l'offensive des 4 millions de Russes et sur la surveillance brutale des neutres, pour qu'il n'y ait plus de fuites de provisions en Allemagne. Je lui fais des reproches sérieux pour leur fameuse commission qui, après avoir demandé instamment conseil, a contracté pour 50.000 wagons, alors que je lui avais fait promettre qu'elle en prendrait 100.000.

6 janvier. — Je vois de nouveau Waldburg et je lui montre l'avis publié par le Bureau britannique qui invite les propriétaires à s'inscrire pour la vente de leur blé. Je lui conseille de pousser les siens à en faire autant. C'est une manoeuvre politique de l'Angleterre qu'on doit percer à jour. Et je l'engage à agir d'urgence.

Retrait des candidats fédéristes. Comme les journaux de ce matin annoncent que la Fédération retire les candidatures de Lucaci et Goga, il me dit: «Vous voyez bien qu'on a raison d'être plus énergique avec ces messieurs du gouverne-

Ei au adus retragerea candidaților transilvăneni.» — Nu prea am înțeles, căci acești domni nu mi-au vorbit decât de demersul de făcut în privința contractului englezesc. — El a văzut eri pe Rege. L'a găsit liniștit dar nu pune nicio speranță într'însul.

— Sora mea, D-na Sc. Pherekyde, vine dela Cotroceni, *Regina*, foarte antigermană, i-a spus: «Să fie numai odată bine bătuți, și veți vedea ce schimbare va fi!» — Soră-mea, când mi-a transmis aceste cuvinte ale Reginei, a adăugat că impresia dată de Regina este că Regele ar fi tot atât de antigerman.

— Ioan *Mitilineu*, venind dela Haga, spune că Regina este considerată acolo ca filogermană. (Au nemerit-o bine!) Fiindcă succesiunea la bunurile considerabile aflate în Germania a făcut-o să-și schimbe părerile! (Ce bunuri?) — Mitilineu a găsit în Germania: ordine, seriozitate, organizație prodigioasă, o mulțime imensă de soldați disponibili, viața ușoară. In Austria: zăpăceală mare veselie și muzică dar care sună fals exibiție de răniți, pâine proastă, lipsă de lapte. Amsterdamul crede că balanța va înclina spre Ințelegere din cauza excelentei situații financiare; sunt temeri ca Austria să

---

ment! Ils ont amené la retraite des «candidats transylvains». Je n'ai pas très bien saisi, car ces messieurs ne m'ont jamais parlé que de démarches à faire au sujet du contrat anglais. — Il a vu le Roi hier. Il l'a trouvé calme, mais il ne fonde aucun espoir sur lui.

— Ma soeur vient de Cotroceni. La *Reine* très anti-allemande. «Qu'ils soient seulement une fois bien battus et vous verrez quel changement il y aura!» Hélène, en me transmettant ce propos, a ajouté, probablement impression reçue par la Reine: «Je crois que le Roi l'est aussi».

— *Jean Mitilineu* retour de La Haye: La Reine est considérée au Pays-Bas comme philo-allemande (ça tombe bien!) La succession aux biens considérables situés en Allemagne la fait changer de sentiments! (Quels biens?). Jean a trouvé en Allemagne ordre sérieux, organisation prodigieuse, une foule immense de soldats disponibles, largesse dans la vie. En Autriche confusion, gaîté folle et musique, mais sonnant creux, étalage de blessés, mauvais pain, manque de lait. Amsterdam croit que la balance penchera pour l'Entente à cause de l'excellente situation financière; on a peur que pé-

nu poate ţine mai mult de şase luni, din cauza lipsei de bani. Olandezii au cumpărat mult împrumut franco-rus, aproape de loc din cel german. Nota lui Mitilineu şi a familiei sale este foarte francofilă.

— Vizita împăratului Wilhelm la Niş a produs destulă senzaţie. Pentru mine este semn că axa în Orient va fi deplasată lăsându-ne la o parte.

7 Ianuarie. — Kahane, sosit eri, crede că *războiul continental e ca şi terminat.* Niciodată Ruşii nu vor putea sparge frontul. Anglia va fi lovită în altă parte decât în Europa, şi aceasta va fi duelul anglo-german care va continua. — In ceeace priveşte aşa zisa lipsă de bani, niciodată n'a fost mai mult numerar decât în momentul de faţă depus la Casa de Depuneri. Cum exportul a încetat este evident că coroana a scăzut, dar Germania produce tot ce are nevoe. Pacea Muntenegrului liberează toată armata lui Koevess ceeace este ceva.

8 Ianuarie. — *Brănişteanu* îmi aduce veşti care explică cuvintele de alaltăeri ale lui Waldburg şi articolul din «Universul» prin care Crăiniceanu, — evident inspirat, — vorbeşte de ameninţările Germaniei şi pentru

---

cuniairement l'Autriche ne puisse tenir plus de six mois. Les Hollandais ont pris beaucoup d'emprunt franco-russe, presque pas allemand. La note Mitilineu et de sa famille est toujours fortement teinte de franco-philisme.

— Visite de l'Empereur Guillaume à Nisch produit assez de sensation. Pour moi c'est le signe qu'on marque l'intention de déplacer l'axe en Orient en nous laissant de côté.

7 janvier. — Pour Kahane, arrivé hier, la guerre continentale est virtuellement finie. Jamais les Russes ne pourront les enfoncer. On frappera l'Angleterre ailleurs qu'en Europe et c'est le duel allemand-anglais qui continue. Pour la soi-disante détresse financière, jamais plus d'argent déposé qu'en ce moment à la Caisse d'épargne. Exportation ayant cessé, évidement la couronne tombe. Mais on se fournit de tout chez soi. La paix monténegrine rend libre toute l'armée de Koevess et c'est quelque chose.

8 janvier. — Desscus de la retraite des fédéristes. *Branisteanu* m'apporte des nouvelles qui expliquent et les paroles de Waldburg avant-hier et l'article de l'«Universul», dans lequel Crainiceanu — évidemment inspiré — parle des mena-

contractul englezesc şi pentru candidaţii ardeleni. — Maltezeanu, cel tânăr, îmi spusese că contractul englezesc stârnise mare mânie la Berlin. Brănişteanu mai spune că Bethman-Hollweg a remis lui Beldiman o notă verbală prin care se notifică că alegerea ardelenilor ar fi considerată ca un act de ostilitate în contra Germaniei. (El are termenii din gura lui Take Ionescu). Beldiman a comunicat nota «fără comentarii». Brătianu s'a dus imediat la Take Ionescu şi i-a arătat demisia lui şi a colegilor săi. Dacă ei nu retrag candidaţii lor Brătianu se retrage a doua zi dimineaţă, şi la amiază Marghiloman va forma cabinetul. A urmat apoi o deliberare a Federaliştilor până la ora 1 dimineaţa în care s'a hotărît retragerea candidaturilor lui Lucaci şi Goga. (O fi oare adevărat? Limbagiul lui Waldburg ar confirma-o. Aceasta ar mai explica cum liberalii, în acelaş timp, au retras candidatura lui Niculescu opusă lui Toncescu la Călăraşi când încă în ajunul scrutinului Banu şi Roşca îl mai prezentau candidat).

11 Ianuarie. — *Von dem Bussche* s'a întors eri dela Berlin. A venit la mine azi de dimineaţă. Il întreb ime-

---

ces de l'Allemagne pour le contrat anglais et pour les candidatures transylvaines. Maltezeanu jeune m'avait dit que le contrat anglais avait soulevé de grandes colères à Berlin. Branisteanu me dit que Bethmann Hollweg a remis à Beldiman une note verbale dans laquelle il est dit que l'élection de Transylvains serait considérée comme acte d'hostilité contre Allemagne. (Il tient les termes de Take Ionescu). Beldiman a communiqué «sans commentaires». Là-dessus Bratianu a été trouver Take Ionescu et lui a montré sa démission et celle des ministres. S'ils ne retiraient pas leurs candidats, il se retirerait le lendemain matin, et à midi Marghiloman formera le cabinet. Là-dessus délibération jusqu'à une heure du matin et retraite de Lucaci-Goga. (Est-ce vrai? Le langage de Waldburg le laisserait supposer. Ceci expliquerait comment corrélativement, les libéraux ont retiré à Calaraşi candidature Niculescu — opposée à Toncescu — alors que la veille du scrutin, Banu et Rosca le présentaient encore comme candidat).

11 janvier. — *Mr. de Bussche* est rentré hier de Berlin. Il est venu me voir ce matin. Je l'interroge de suite au sujet

diat despre nota verbală care ar fi fost dată lui Beldiman relativă la candidaturile Ardelenilor. (Vezi 8 Ianuarie). El nu ştie nimic şi nu crede. El a vorbit cu Beldiman; presupune că Jagow i-ar fi vorbit şi el în această privinţă şi că Beldiman a transmis impresiile sale, poate chiar exagerându-le, d-nului Brătianu.

Contractul englezesc a stârnit o vie nemulţumire şi este interpretat în sensul că d. Brătianu «s'a înhămat la carul Quadruplei Inţelegeri». Chiar azi dimineaţă, Bussche a primit ordinul de a comunica guvernului că: «dacă această stare de lucruri va dăinui, se va considera că România a eşit din neutralitate». Rog pe Bussche să repete fraza şi îl întreb ce va să zică «dacă această stare de lucruri va mai dăinui». El îmi spune că s'a pierdut orice încredere şi că se va atrage serios atenţia asupra acestui lucru: «Vă rog stăruitor să o repetaţi Regelui». El îmi citeşte telegrama pe care o scriu cum pot dictată de el: «Durch den Verkauf des Getreides an die Entente würde Rumänien die feindliche Haltung unserer Gegner unterstützen. Wir müssen dies als eine Abweichung von der Neutralität betrachten und entsprechend empfinden.» N. B. Cuvântul *ruptură* a

---

de la note verbale qui aurait été remise à Beldiman touchant les candidatures transylvaines (voir 8 janvier). Il ignore. Il n'y croit pas. Il a parlé à Beldiman; il suppose que Mr. de Jagow aura aussi touché la question et que Beldiman a transmis ses impressions en les accentuant, peut-être, à Mr. Bratianu.

Le contrat anglais a suscité un vif mécontentement et on l'interprète dans le sens que Mr. Bratianu «s'est attelé au char de la Quadruple-Entente». Il a reçu ce matin même l'ordre de communiquer au gouvernement que «si cela continue, on considérera la Roumanie comme ayant rompu la neutralité». — Je fais répéter, et je demande qu'est ce que c'est: «si cela continue»? — Réponse: on a perdu toute confiance et on attirera l'attention sérieuse là-dessus. «Je vous prie de le répéter au Roi». Il me lit sa dépêche, dont je copie sous dictée le passage tant bien que mal: «Durch den Verkauf des Getreides an die Entente würde Rumänien die feindliche Haltung unserer Gegner unterstützen. Wir müssen dies als eine Abweichung von der Neutralität betrachten und entsprechend empfinden». Le mot de «rupture» a été prononcé par

prit la ei ca şi la noi. Cercetările au pornit din faptul că un impiegat, Popescu, a fost arestat pe când fotografia tranşeele, iar perchiziţia a descoperit scrisori de la Tăzlăoanu şi de la Goga prin care erau cerute aceste fotografii. Aceasta este faimoasa afacere adusă la tribună acum o lună care vorbea de preoţi arestaţi şi spânzuraţi, etc. O singură domnişoară care colporta publicaţiunea «Vrem Ardealul», fiind arestată s'a sinucis. Acesta este singurul caz tragic.

12 Ianuarie. — *Waldburg* intră la mine, numai ca să-mi spue că după toate veştile, cele 4 milioane de Ruşi nu există decât pe hârtie.

Grigore *Cantacuzino*, întors dela Berlin a fost mirat de organizaţia germană pentru a-şi procura toate prin industria lor. In toate cercurile, mari nemulţumiri în privinţa noastră. Zimmermann i-a declarat formal că nu se mai putea avea nici un fel de încredere în Brătianu : acesta este un lucru exclus pentru ori-cine în Germania. Cercurile militare sunt foarte liniştite, nu se tem de nimic nici pe frontul de apus, nici pe frontul de răsărit.

— *Bussche* a avut o audienţă, după amiază, la Rege,

---

nous. Les recherches sont venues de ce qu'un employé, Popescu, a été arrêté faisant des photographies des tranchées et la perquisition ayant amené la découverte de lettres de Taslaoanu et de Goga, demandant ces levées. C'est la fameuse affaire portée à la tribune, il y a un mois, parlant de prêtres arrêtés, pendus etc. Une seule jeune fille qui les aidait au colportage de «vrem Ardealul» ayant été arrêtée, s'est suicidée. C'est le seul cas tragique.

12 janvier. — Waldburg entre rien que pour me dire que d'après tous les renseignements, les 4 millions Russes ne sont que sur le papier

— Grégoire Cantacuzène, retour Berlin, a été émerveillé par l'organisation allemande pour parer industriellement à tout. Grand mécontentement dans tous les cercles, contre nous Zimmermann lui a déclaré formellement qu'on ne pouvait plus avoir confiance en Bratianu : pour tout le monde c'était exclu en Allemagne. Cercles militaires absolument rassurés: rien à craindre sur fronts Est et Ouest.

— Bussche a eu audience dans l'après-midi chez le Roi.

audienţă aranjată de Beldiman şi de Stirbey, încă din timpul când Bussche era în călătorie.

13 Ianuarie. — *Neniţescu* a fost primit la Berlin de Jagow, de Zimmerman, etc. — Nimeni nu vrea să mai aibă a face cu Brătianu. Contractul englezesc a iritat mult pe Impărat: de acum neîncredere ireductibilă. Numai o schimbare de guvern ar putea să ne împace cu Germania. Dacă trebue ca acest eveniment să se producă Regele să-l facă cunoscut la timp, şi Germania va lua măsuri pentru a face imposibilă o incursiune sau o presiune rusească în momentul acestei schimbări. La Berlin Ungurii nu sunt iubiţi şi la un prânz oficial s'a spus că chestiunea Transilvaniei nu putea fi eternă. S'a reamintit lui Neniţescu că noi suntem cauza pierderei Serbiei: s'au făcut lui Brătianu propuneri formale, iar el nici nu a răspuns. El ştie că nu se dorea să se schimbe echilibrul în Balcani. Săptămâni întregi s'a conferit cu Aurel Popovici şi Vaida; Brătianu a răspuns că aceasta nu-l interesa, etc. Atunci, ce se poate conchide?

— Şi Maiorescu pe care Bussche l'a văzut azi de dimineaţă, şi Bussche pe care îl găsesc la mine la ora 5,

---

C'est par Beldiman et Stirbey qu'elle a été arrangée, Bussche étant encore en voyage.

13 janvier. — Nenitzescu a été reçu Berlin par Jagow, Zimmermann, etc. Nul ne veut plus avoir affaire à Bratianu. Le contrat anglais a profondement irrité l'Empereur; méfiance désormais irréductible. Un changement de gouvernement seul pourrait nous remettre avec Allemagne. Si cet événement se produit, que le Roi en donne connaissance à temps et l'Allemagne prendra ses mesures pour rendre impossible une incursion ou une pression russe au moment de ce changement. On n'aime pas les Hongrois et à un dîner officiel on a dit que la question de la Transylvanie ne pouvait être éternelle. On a rappelé à Nenitzescu que nous sommes cause de la perte de la Serbie: on a fait des propositions formelles à Bratianu, il n'a pas répondu. Il sait qu'on ne désirait pas changer l'équilibre dans Balkans. On a conféré des semaines avec Aurel Popovici et Vaida; Bratianu a répondu que cela ne l'intéressait pas, etc. Alors que peut-on en conclure?

— Maiorescu, que Bussche a vu ce matin, et Bussche que je trouve chez moi à 5 h. me retracent l'audience grave que

îmi povestesc audienţi gravă pe care Bussche a avut-o la Rege. — *Bussche* a spus verde Regelui că Germania nu se mai poate încrede în Brătianu şi că nu îi se va mai face nici o comunicare. O picătură mai mult ar face vasul să deborddeze. A adăogat că statul-major german era de părere că trebuia să se adreseze un ultimatum României, Germania neputând avea în flancul ei, pentru operaţiile ulterioare, o armată poate vrăjmaşe, dar că bine înţeles nu statul-major este acel care va hotărî aceasta. (Pentru Rege, care cunoaşte creditul de care se bucură Falkenhayn.... !). — *Regele* a dat impresia clară că nu mai avea nici el încredere în Brătianu, dar a spus că în momentul de faţă, a merge alături de Germania, era o imposibilitate. — *Bussche :* «Aceasta nu o cere nimeni, şi neutralitatea României, asigurată, ajunge». — Apoi s'a vorbit de schimbare de guvern şi Bussche a înţeles că Brătianu căuta să convingă pe Rege că, în cazul acesta, El n'ar mai putea să conteze pe armată; Bussche a căutat să liniştească pe Rege în această privinţă; o anchetă făcută cu Alexandru Seulescu, ar fi indicat o mare majoritate de coloneli filogermani. — Bussche a repetat Regelui că dacă ei vor fi avizaţi, cu două sau trei săptămâni înainte, vor lua măsuri

---

Bussche a eue hier chez le Roi. Il a dit net au Roi que l'Allemagne ne pouvait plus se fier à Bratianu; qu'aucune communication ne lui serait plus faite; qu'une goutte de plus ferait déborder le vase; que l'Etat-Major allemand était déjà d'avis qu'il fallait adresser un ultimatum à la Roumanie, l'Allemagne ne pouvant avoir pour ses opérations ultérieures une armée peut-être ennemie sur ses flancs, mais que bien entendu ce n'est pas l'Etat-Major qui décidera de cela. (Pour le Roi qui connait le crédit de Falkenhayn...) Le Roi donnait l'impression claire qu'il n'a plus confiance en Bratianu, mais il a dit «qu'en ce moment» il y avait impossibilité d'aller avec Allemagne. Bussche: Nul ne le demande, et la neutralité assurée de la Roumanie suffit. On a parlé de changement de gouvernement et Bussche a saisi que Bratianu essayait de faire accroire au Roi qu'il ne pourrait pas compter sur l'armée ; sur quoi Bussche a cherché à rassurer ; une enquête faite avec A. Saulescu aurait indiqué une grande majorité de colonels philo-germains. Bussche a répété au Roi, que si on est averti deux ou trois semaines d'avance, on prendra les

pentru ca Ruşii să nu poate face nimic în acel moment în contra noastră. Regele a răspuns că era sigur că Ruşii nu ar încerca nimic, dar că, în caz contrariu, s'ar trage asupra lor. La aceasta Bussche a răspuns că pe Prut nu e nimic pregătit.

Notă: Pentru Maiorescu, comunicaţia ar fi făcut să se întrevadă că peste trei sau patru săptămâni trebue să ne hotărîm : — Bussche mă asigură că nu.

14 Ianuarie. — Am avut o conferinţă, la *Maiorescu*, cu Arion, Rosetti, Neniţescu, G. Stirbey, B. Catargi şi G. Cantacuzino. Insistenţă amabilă din partea lui Maiorescu, să mă trateze ca şef. Dealtminterea el mi-a spus eri, că ar primi ministerul afacerilor străine într'un cabinet Marghiloman. — Maiorescu crede că o schimbare de guvern este absolut necesară. Brătianu nu mai poate forma un cabinet, nici măcar mixt. Ar trebui un guvern care, în forma de tranziţie, să aibă liberali desemnaţi de Brătianu, dar să fie prezidat de mine. Dar în orice caz Regele ar trebui să-mi dea încredinţarea că va disolva Camera. — Dacă nu un cabinet mixt, imediat un guvern în formă definitivă. Tre-

---

mesures pour que les Russes ne puissent rien faire à ce moment contre nous. Roi répondit qu'il était sûr que les Russes ne tenteraint rien, mais que d'ailleurs on tirerait sur eux. A quoi Bussche répondit qu'il n'y avait rien de préparé sur le Pruth. (Nota. Pour Maiorescu, la communication aurait fait entrevoir que dans trois, quatre semaines il fallait se décider: Bussche m'a certifié que non).

14 janvier. — Comité. Conférence chez Maiorescu avec Arion, Rosetti, Nenitzescu, Stirbey, Barbu Catargi et Grégoire Cantacuzène. Insistance aimable de Maiorescu de me traîter en chef. Précédemment il m'avait dit (hier): acceptation ministère affaires étrangères dans Cabinet Marghiloman. Maiorescu croit à la nécessité d'un changement. Bratianu ne peut plus former un Cabinet, même mixte. Il faut un gouvernement, qui dans la forme de transition devrait comprendre des libéraux designés par Bratianu, mais un Cabinet présidé par moi (Marghiloman): dans tous les cas je devrais avoir engagement du Roi de dissoudre. Si pas Cabinet mixte, aller de suite au gouvernement dans forme définitive Travailler le

bue lucrat Regele pentru a-i da curaj. Toţi cei prezenţi vor cere audienţă.

S'a hotărît că, cu ocazia audienţei mele, voi cere Regelui să ia pe Prut aceleaşi măsuri ce s'a luat pe Carpaţi. Ar trebui să fim la adăpostul unei lovituri ruseşti «à la Venizelos» şi ar fi un pretext natural de a rupe cu Brătianu, dacă el ar refuza în contra oricărei raţiuni.

16 Ianuarie. — Gazetele federiste, aşa de violente după audienţa lui Bussche,—«România sub călcâiul german», — s'au calmat subit, desigur după ce au primit un cuvânt de ordine. «Epoca», ca şi când nu ar fi spus nimic, povesteşte că audienţa s'a petrecut foarte natural.

17 Ianuarie. — Primesc o scrisoare dela Bussche: i se raportează că Anglia şi Rusia au mijlocit împăcarea între Brătianu şi Take Ionescu, cu singurul scop ca, în momentul de faţă, Brătianu să rămână la putere până în ceasul când aliaţii vor putea face ceva pentru a atrage cu ei România. — D-rul Blumenfeld, autorul comunicărei, mi-o repetă. Intre alte detalii culese la «Adevărul», Blumenfeld a ştiut că, în ziua discursului lui Stere, Take

---

Roi pour lui donner courage. Ces Messieurs demanderont audience.

Il est décidé que pour mon audience je demanderai au Roi qu'on prenne sur le Pruth les mêmes mesures que sur les Carpathes. Il faut être à l'abri d'un coup de main russe à la Vénizelos et ce serait un prétexte naturel de rupture avec Bratiano, s'il refuse contre toute raison.

16 janvier. — Les journaux fédéristes si violents et si embalés après l'audience Bussche, — «România sub călcâiul german» — se sont subitement calmés, obéissant évidemment à un mot d'ordre. L'«Epoca» comme si elle n'avait rien dit, raconte que l'audience s'est déroulée naturellement.

17 janvier. — Une lettre de Bussche: on lui rapporte que l'Angleterre et la Russie ont amené une réconciliation entre Bratianu et Take Ionescu à seule fin «qu'en ce moment» Bratianu reste au pouvoir, jusqu'à l'heure où les alliés pourraient faire quelque chose qui entraîne la Roumanie.

Dr. Blumenfeld, auteur de la communication, me la répète. Entre autres détails cueillis à l'«Adevărul», il a su que le jour du discours Stere, Take Ionescu a été de suite informé que

Ionescu a fost imediat informat că D-na Sabina Cantacuzino telefonase lui Bussche, care se arătase foarte îngrijat! (Faptul telefonului este adevărat, ca şi scrisoarea pe care d-na Cantacuzino a scris-o lui Stere şi pe care Blumenfeld mi-a recitat-o pe din afară).

18 Ianuarie. — *Bussche* a văzut pe Regina: conversaţie politică. Era de datoria lui să arate Reginei pericolul situaţiunei, mai ales cu Bulgaria mărită şi totdeauna răuvoitoare faţă de noi: «Inţelegerea v'a cerut să intraţi în războî în contra noastră; nici odată noi nu v'am cerut acelaş lucru în contra ei». Regina a răspuns că nu vorbeşte mai niciodată politică cu Regele, că a încercat de câteva ori, dar că nu a reuşit.

Bussche plecând, Regina i-a spus: «Sper că aici vor fi cuminţi...»

— O escadrilă de avioane româneşti a zburat peste graniţa bulgară şi a explorat până la Şumla pentru a recunoaşte poziţia trupelor bulgare. Bulgarii n'au tras asupra lor, dar au făcut vii protestări. — Bussche va vorbi cu Brătianu în această privinţă; este o provocare cu totul inutilă. — Bulgaria propunând retragerea Consulului dela Monastir, zonă de războî «periculoasă», Po-

---

Sabine Cantacuzène l'avait téléphoné à Bussche et s'en était montré très inquiet. (Le fait du téléphone est vrai, ainsi que la lettre que Sabine a écrite à Stere et que Blumenfeld m'a récitée de mémoire).

18 janvier. — Bussche a vu la Reine: conversation politique. Il était de son devoir de montrer à la Reine le danger de la situation, surtout avec les Bulgares agrandis et toujours hargneux à notre endroit. «L'Entente vous a demandé d'entrer en guerre contre nous; jamais nous ne vous avons demandé la même chose contre elle». Reine répondu qu'Elle ne cause jamais politique avec Roi; que quelques essais d'amorcer sont restés infructueux. En partant, la Reine: «J'espère qu'ici on sera sage».

Une escadrille d'avions roumains a survolé frontière bulgare et exploré jusqu'à Sumla pour reconnaître positions troupes bulgares. Bulgares n'ont pas tiré, mais fait une vive protestation. Bussche en parlera à Bratianu, parce que provocation bien inutile. La Bulgarie ayant proposé la retraite du consul de Monastir, zone de guerre «dangereuse», Porumbaru

rumbaru a trimis lui Radeff pe Derussi; privitor la o obiecţiune, Derussi a luat-o de sus şi i-a vorbit de «necunoştinţa lui de dreptul internaţional». Radeff i-a răspuns că aceasta este o chestiune pe care o va regula deadreptul cu ministrul lui. A doua zi, Radeff a cerut lui Porumbaru, drept răspuns la buna procedare pe care el o avusese totdeauna, buna procedare de a nu-i mai trimite niciodată pe d-nul Derussi!

— Aseară, Mişu *Pherekyde* a prânzit la soră-mea. In conversaţie, el a lăsat să se înţeleagă clar că un răgaz s'a stabilit între guvern şi Federalişti. Aceasta confirmă ştirile ce-mi dăduse Bussche Duminecă. «Naţionalul» de Marţi anunţă chiar că interpelările sunt retrase. — Mişu Pherekyde nu mai crede decât în două alternative: sau vom merge cu Inţelegerea dacă are succese sdrobitoare, «*sau o neutralitate definitivă*». D-rul Dinu Brătianu, care asistă la conversaţie, a zis: «Dar dacă s'ar produce contrariul, ar fi o prostie să nu profităm». — Pherekyde: «Atunci poate că Brătianu se va retrage..., dar sper că-l vom putea opri dela aceasta».

20 Ianuarie. — Se anunţă viitoarea călătorie a lui Filipescu în Rusia!

---

lui a envoyé Derussi; pour une objection, Derussi l'a pris de haut et lui a parlé de son «ignorance du droit international». Radeff lui a repliqué que c'est une question qu'il règlerait avec son ministre, et le lendemain à Porumbaru il lui a demandé de répondre au bons procédés qu'il avait toujours eus, par le bon procédé de ne jamais lui envoyer Mr. Derussi!

— Trève entre Bratianu et Filipescu. Le soir dîné chez Hélène (ma soeur) avec Michel Pherekyde. Le lendemain Dr. Dinu Bratianu me rapporte que Michel a clairement laissé entendre qu'une trève s'était établie entre gouvernement et fédéristes. Ceci confirme renseignement de Bussche de dimanche. Le «Nationalul» annonce même (date mardi) que les interpéllations seront retirées. Michel ne pose plus que l'alter. native: ou bien avec l'Entente si elle a des succès foudroyants. «*ou bien neutralité définitive*». Dinu: Mais si l'inverse se produit, ce serait bête de ne pas profiter... Michel: Bratianu se retirera peut-être alors... mais je crois que nous l'empêcherons de le faire.

20 janvier. — On annonce voyage prochain de Filipescu en Russie (?!) Bussche me communique la grande irritation

— *Bussche* îmi comunică marea supărare a Bulgarilor din cauza raidului avioanelor noastre; ei văd în acest fapt o provocare şi Bussche le dă dreptate. Imi reamintesc că el semnalase Reginei ostilitatea Bulgarilor.

— *Czernin,* care m'a văzut eri, revine la mine astăzi după amiază: «Răbdarea are şi ea limite şi am ajuns la capăt. Deunăzi Porumbaru a spus lui Radeff: Ochii României întregi sunt îndreptaţi spre Transilvania şi sper că atunci când va veni momentul, Bulgaria va rămâne neutră. Am atras ateniţa lui Radeff asupra gravităţii acestor vorbe şi el mi-a răspuns că ar primi o confruntare. Eu n'am făcut raport asupra acestui incident; dacă l'aş fi făcut cari ar fi consecinţele? Ne-am hotărît să nu mai cerem cooperarea d-v., dar avem dreptul, căci există o alianţă, să cerem neutralitatea d-v. şi să fim fixaţi în ceeace o priveşte». Czernin, care a văzut pe Rege alaltăeri, a păstrat impresia că Regele se crede la discreţia lui Brătianu, că un alt guvern poate să nu aibă majoritatea şi că în acest caz situaţia ar fi mai rea. El crede că Regele nu va îndrăzni. Şi cu toate

---

des Bulgares, à cause du raid de nos avions; ils y voient une provocation et Bussche leur donne raison. Je me rappelle qu'il a signalé à la Reine que les Bulgares étaient «hargneux».

— Czernin a tenu à me voir hier; revient à 4 h.: «La patience a des limites et nous sommes à bout. L'autre jour Porumbaru a dit à Radeff: les yeux de la Roumanie entière sont tournés vers la Transylvanie et j'espère que lorsque le moment sera venu, la Bulgarie restera neutre. J'ai attiré l'attention de Radeff sur la gravité de ce propos et il a dit qu'il acceptait d'être confronté. Je n'ai pas fait de rapport sur cet incident; si je le faisais, quelles en seraient les conséquences? Nous nous sommes décidés à ne plus demander votre coopération; mais nous avons bien le droit — car il y a alliance — de demander votre neutralité et d'être fixés là-dessus».

Czernin, ayant vu le Roi avant hier, a gardé l'impression qu'il se croit à la merci de Bratianu et qu'un autre gouvernement peut ne pas avoir la majorité et alors la situation serait pire. Pour lui le Roi n'osera pas. Et pourtant «la si-

astea «situaţia este gravă», adaogă el. «Picătura de apă care ar face să deborde ze vasul, poate să cadă !»

— La ora 5 am fost primit de *Rege* la Cotroceni. Audienţa mea se prelungeşte până la ora 7 seara.

Tema mea : comunicările făcute de către ţările centrale creiază României o situaţie gravă. Numeroasele indicii din timpurile din urmă — mai ales acelea furnizate de conversaţia lui A. E. Lahovary cu Barbu Catargi—nu-mi mai îngăduesc să cred că d. Brătianu poate să facă o altă politică decât alături de Inţelegere; mă tem de «faptul îndeplinit» care se poate produce, de exemplu în momentul ofensivei ruseşti, România lăsând să i se violeze teritoriul, — cazul Venizelos creiază un precedent; de trei ori am insistat asupra cazului Venizelos. — In numele partidului conservator, cer ca statul-major care construeşte fortificări şi tranşee pe Dunăre şi pe Carpaţi, să armeze şi Prutul. De trei ori am insistat asupra apărărei Prutului. — Asupra acestui punct a răspuns de două ori Regele că era logic şi legitim, iar a treia oară că va fi greu din punct de vedere politic. — Eu : «Dece? opinia publică? Dar Moldova va răsufla uşurată

---

tuation est grave», ajoute-il; «la goutte d'eau peut venir pour faire déborder le vase!»

— Audience chez Sa Majesté le Roi. A 5 h. reçu par Sa Majesté à Cotroceni. Mon audience se prolonge jusqu'à 7 h. Mon thème: les communications faites par les pays du centre créent au pays une situation grave. Les nombreux indices des derniers temps — surtout ceux qu'a fourni la conversation d'A. E. Lahovary avec Barbu Catargi—ne me permettent plus de croire que Mr. Bratianu puise faire une autre politique que celle de l'Entente; je redoute «le fait accompli» qui peut se produire par exemple lors de l'offensive russe, la Roumanie laissant violer son territoire; le cas de Vénizelos crée un précédent (j'ai par trois fois sonné la cloche Vénizelos). Au nom du parti conservateur je demande que l'Etat Major qui construit des fortifications et des tranchées sur le Danube et les Carpathes, arme aussi le Pruth. Par trois fois ai mis les points sur les «i» pour le Pruth fortifié. Pour ce dernier point, le Roi a répondu deux fois: c'est logique et légitime; la troisième fois: «ce sera difficile au point de vue politique». Moi : Pourquoi ? opinion publique ? Mais la Mol-

de un vis urât». Cam aceasta a fost concluzia convorbirei.

Asupra raidului avioanelor, Regele: «Dar aceasta este un răspuns la vizita lor pe Dunăre». — Eu: «N'am văzut nimic în sensul acesta, dar presupui că e adevărat: e acesta un motiv ca să se trimeată o escadrilă întreagă şi are ea dreptul să meargă până la Şumla?» — Regele, jumătate râzând, jumătate admirativ: «Este adevărat că au fost până la Şumla?»—(Pentru mine aceasta face parte din glumele Regelui ca aceia făcută la vânătoare când, văzând ciori, Regele a spus: «Fazani bulgăreşti!»).

Asupra puterilor respective: Regele admite că Germania nu moare de foame, cu toate că fratele său, «care nu-i spune totdeauna tot», i-a scris că în comunele cele mici, se simt lipsuri; El admite că cursul jos al mărcei şi al coroanei nu este un semn de epuizare; ştirile pe care i le-a adus Grig. Cantacuzino asupra minunelor industriei au făcut impresie: «Nu-mi place Cantacuzino; nu-mi este simpatic dar recunosc că ştie să vadă. El s'a purtat foarte rău când cu vânzarea «Minervei», dar toţi Cantacuziniştii sunt aşa!».

---

davie respirera soulagée d'un cauchemar». Ce fut presque la conclusion de notre entretien.

Sur le raid des avions: «Mais c'est une réponse à leurs visites sur le Danube». — Moi: Je n'ai rien vu de pareil, mais je suppose que c'est vrai: envoie-t-on pour cela toute une escadre? a-t-elle le droit d'aller jusqu'à Sumla? Le Roi, moitié riant, comme admiratif: «Ont-ils réellement été jusqu'à Sumla?» (Pour moi, c'est dans l'ordre de ses railleries, comme celle qui à la chasse de Debuleni lui faisait dire, en voyant des corbeaux: «fasani bulgăreşti!»).

Sur les forces respectives: il admet que l'Allemagne ne meurt pas de faim, quoique par son frère, «qui ne me dit pas aussi toujours tout», il sache qu'il y a gêne dans les petits endroits; il accepte que cours bas du mark et de la couronne n'est pas un signe d'épuisement; les nouvelles que Grégoire Cantacuzène lui a apportées sur les prodiges de l'industrie, ont fait impression. «Je n'aime pas Cantacuzène, il ne m'est pas sympathique, mais il sait voir. Il a eu grand tort lors de la vente de la «Minerva», mais tous les Cantacuzène sont ainsi».

Idealul naţional nu este unilateral (sic); este bilateral. «Aşi fi cel dintâi să vreau Transilvania dacă s'ar putea, dar ar fi o crimă, dacă nu se poate, să nu te gândeşti la celelalte». — In privinţa Transilvaniei: «Austro-Ungurii au făcut foarte rău să nu o ia ei înainte, făcând propuneri». — Eu: «Dar au fost chiar propuneri scrise, căci şi eu am o copie şi chiar am discutat-o cu Mihaly!» Insist, şi Regele devine foarte atent: «D-l Brătianu n'a vrut niciodată măcar să negocieze, ca să nu se găsească moralmente angajat şi să nu poată astfel duce la un moment dat o politică ostilă Puterilor Centrale!». Văd că acest argument a impresionat.

Despre contractul englezesc: «Imposibil să-l refuzăm fără ofensă». — Eu: «Dar atunci dece s'a ascuns? Dece s'a minţit lui Waldburg?» — Regele: «Constantinescu a minţit *fiindcă primise ordinul să mintă*». (Ordin dat de Brătianu atunci?) Regele crede că contractul nu se va executa, căci, când pleca la Ţibăneşti, Englezii refuzau să trateze prin intermediarul unei comisii (voiau să cumpere direct); dar deodată au cedat pe toate punctele. Regele a spus odată lui Bussche că Englezii

---

L'idéal national n'est pas unilatéral (sic); il est bilatéral. Je serais le premier à vouloir la Transylvanie si on pouvait; mais c'est un crime, si on ne le peut pas, de ne pas penser à l'autre (Bessarabie). — A propos de Transylvanie: «Les Austro-Hongrois ont eu le tort de ne pas prendre les devants et faire des propositions». — Moi: Mais il y a eu des propositions écrites puisque j'en ai une copie et que j'ai pu la discuter avec Mihaly. J'insiste, le Roi devient très attentif: «Mr. Bratiano n'a jamais voulu même négocier, pour ne pas se trouver moralement engagé à ne pas mener une politique hostile aux puissances centrales». (Cet argument porte, je le vois).

Contrat anglais. Impossible de le refuser sans offense. Pourquoi l'avoir caché alors? Pourquoi avoir menti à Waldburg? Le Roi: «Constantinescu a menti parce qu'il en avait l'ordre». (Ordre de Bratianu alors?). Le Roi estimait contrat ne se ferait pas, car lorsqu'il est parti pour Tzibanesti, les Anglais refusaient de traiter par «l'intermédiaire d'une commission» (ils voulaient acheter directement je suppose), et subitement ils ont cédé sur tout. J'ai dit une fois à Bussche

voiau să cumpere, şi a povăţuit comisia să facă un contract mare. Nu putea Regele să spue tot! Nu se mai fac şicane pentru şlepuri; era o prostie militară; o treime din ele au plecat şi mai rămân două treimi.

Regele aprobă fără rezerve interviewul lui Carp. — Nu trebue ca Germanii să lase pe Bulgari să se excite în contra noastră.

Regele a vorbit cel dintâi de ceeace s'ar fi întâmplat în cazul unei schimbări de guvern; nu ar trebui ca acesta să aibă o opoziţie prea mare; căci dacă nu ar putea să meargă, se compromite fără nici un folos. — Spun Regelui: «Orice guvern pe bază nouă, de o neutralitate prietenească Germaniei, este sigur de a avea cu el o mare majoritate; dificultatea va veni când se va voi să se înceapă acţiunea; aceasta va fi opera evenimentelor şi mai ales rezultatul unei alte deliberări. Armata va fi ceeace va voi ministerul de război, iar opinia publică cum o va face guvernul». (Acest din urmă punct a fost viu aprobat).

Asupra lui Take Ionescu Regele spune: «Poţi oare să opreşti pe cineva să-şi sape singur groapa? — Celalt este mai înţelept în atitudinea lui faţă de Germa-

---

que les Anglais voulaient acheter et à la commission j'ai fortement conseillé de faire un grand contrat: je ne pouvais leur dire tout! Plus de chicanes pour les shleeps; un tiers sorti et deux tiers restant, c'étaient des bêtises militaires. Approbation sans réserve de l'interview de Carp. Il ne faut pas que les Allemands laissent Bulgares s'exciter contre nous.

Le Roi a parlé le premier de ce qui arriverait en cas de changement de gouvernement: il ne faudrait pas qu'il ait une trop grande opposition, car s'il ne peut marcher, il se compromet lui sans rendre service. — Je dis au Roi: Tout gouvernement, sur la base nouvelle de la neutralité amicale à l'Allemagne, est sûr d'avoir une grande majorité pour lui: la difficulté commencera quand on voudra préparer l'action; ce sera l'oeuvre des événements et surtout le résultat d'une autre délibération, l'armée sera ce que la ministre voudra, et l'opinion publique ce que le gouvernement la fera. (Ce dernier point vivement approuvé).

Sur Take Ionescu: «Peut-on empêcher quelqu'un de creuser sa propre fossé? L'autre est plus raisonnable dans sa te-

nia». — Eu: «Se zice că pleacă în Rusia». — Regele: «Ca să întâlnească pe Sturdza?»

21 Ianuarie. — Comitet la *Maiorescu.* Toată lumea este de acord că Brătianu nu este om să se lase; «patriotismul» lui ne admiţând că poate să se înşele. Nu trebue ca Austria să împingă lucrurile prea departe, căci Brătianu este în stare să provoace pentru a brusca soluţia... (Maiorescu) — Dar cum este evident că, câteva zile dearândul, guvernul s'a crezut căzut, ar fi interesant să se ştie dacă aceasta este în urma comunicărilor germane, sau fiindcă Regele a ridicat glasul, în care caz Regele şi-ar mai lua încrederea în sine.

— *Bussche* şi *Czernin* s'au întâlnit la mine. Bussche îmi spune, în particular, că s'a întâlnit cu Verzea, şi cum tot ce i se spune, acesta repetă, Bussche i-a spus că «această neutralitate ostilă nu mai suntem dispuşi să o răbdăm». — Intreb pe Bussche ce răspuns i-a dat Brătianu când i-a comunicat conţinutul instrucţiilor sale; Brătianu, foarte pacinic, i-a răspuns doar că: «această ultimă frază ar fi putut să-mi fie cruţată». — (Fraza în chestie: Germania va considera orice nouă dificultate ca o *ruptură* a neutralităţii).

---

nue vis-à-vis Allemagne». — Moi: On dit qu'il se rend en Russie. Le Roi: Pour rejoindre Sturdza?

21 janvier. — Comité chez Maiorescu. Tout le monde d'accord que Bratianu n'est pas homme à lâcher prise, son «patriotisme» n'admettant pas qu'il puisse se tromper. Il ne faut pas que l'Autriche pousse trop loin les choses, car Bratianu est homme à amener une provocation pour brusquer la solution... (Maiorescu). Mais comme il est certain que pendant quelques jours le gouvernement s'est cru par terre, il serait intéressant de savoir si c'est par suite des communications des Allemands ou parceque le Roi a parlé fort, auquel cas le Roi pourrait prendre confiance (Maiorescu).

— Bussche et Czernin se recontrent chez moi. En particulier Bussche me dit avoir recontré Verzea et comme tout ce qu'on lui dit va à son adresse, il lui a répété que «*cette neutralité hostile nous ne sommes plus disposés à la supporter*». — Je lui demande quelle réponse lui a fait Bratiano lorsqu'il lui a communiqué le contenu de ses instructions? Bratiano, très pacifique, lui a repliqué seulement que «cette dernière phrase aurait pu m'être épargné» (Phrase: l'Allemagne considérère toute nouvelle difficulté comme *une rupture* de la neutralité).

In cursul conversaţiei, aflu că Bussche ar fi sugerat Regelui că o combinaţie Brătianu-Marghiloman ar fi admisibilă, pentru a le da liniştea căutată de ei. Ţiu să mai raportez, din conversaţia mea cu Regele, că M. S. speră că Germanii vor şti să potolească ţâfneala Bulgarilor; că situaţia lui ar fi gravă dacă ar avea aerul că schimbă guvernul prin presiunea străinătăţei.

Czernin, nervos, îmi povesteşte că în ultimul moment s'a ivit o dificultate mare pentru contractul suplimentar de 100.000 vagoane, care se tratează. De odată Brătianu cere ca condiţie ca Austria să acorde tranzitul pentru tot ce vine din Elveţia, afară de muniţii; cu alte cuvinte, ca monarhia să uşureze trecerea comerţului Franţei şi al Italiei. El îmi destăinueşte aceasta în mare secret. Nu ştie ce să răspunză lui Burian; el găseşte condiţia inadmisibilă; va trebui să spună delegaţilor să plece, *şi va fi grav*.

22 Ianuarie. — Federaţii au declarat că nu-şi menţin interpelările; comunicatul lor este caraghios: ei se reculeg pentru o nouă ofensivă. Iar «l'Indépendance Roumaine» îi acoperă cu flori!

En cours de conversation, je saisis que Bussche aurait suggéré comme admissible une combinaison Bratiano-Marghiloman pour leur donner la tranquillité recherchée par eux. J'ai soin de rapporter de ma conversation avec le Roi, que Sa Majesté espère que les Allemands sauront apaiser l'irrascibilité des Bulgares; que Sa situation serait grave s'il avait l'air de changer de gouvernement sous la pression de l'étranger.

— Czernin, nerveux, me raconte qu'au dernier moment il y a une grosse difficulté pour le contrat supplémentaire de 100.000 wagons, qu'on traite. Tout à coup Bratiano exige comme condition que l'Autriche accorde le transit de tout ce qui vient de Suisse, sauf les munitions, en d'autres termes que la monarchie facilite le passage au commerce de la France et de l'Italie. Il me confie cela en tout secret. Il ne sait ce que répendra Burian; pour lui c'est inadmissible; il dira alors aux déléguées de s'en aller, *et ce sera grave*.

22 janvier. — Les féderistes ont déclaré ne plus maintenir leurs interpellations; leur communiqué est amusant; ils se «recueillent pour une nouvelle offensive». Quant à l'«Indépendance», elle les couvre de fleurs!

— Tânărul Dianu soseşte din Atena, şaisprezece zile de călătorie. In Bulgaria, Germania e atotputernică ; la Sofia toate hotelurile sunt pline de ofiţeri germani. In Grecia, poporul nu vrea războiul. Toată clasa diriguitoare este în contra Inţelegerei, dar Grecia este ţara tutulor surprizelor. Două corpuri de armată se găsesc în zona aşa zisă neutră, spre Serres şi răsărit, dar nu comunică cu Grecia decât pe mare. La rândul lor se ravitalează tot prin Bulgaria, pe acoperişul vagoanelor. Venizelos stă liniştit la Atena; el nu vorbeşte, numai câţiva partizani se agită. Este sigur că Venizelos a încurajat sosirea aliaţilor la Salonic ; şi a dat ca explicaţie că aliaţii trebuiau să dea Sârbilor contingentele pe care Grecii nu le puteau da, 150.000 de oameni. La Salonic, înarmarea se face pe o scară întinsă şi se debarcă mari cantităţi de muniţii.

— Primesc un bilet dela Bussche, care crede a şti că Take Ionescu afirmă că Brătianu tratează cu Rusia o convenţie militară.

26 Ianuarie. — Il întreb pe d. de *Bussche* dacă este adevărat că el ar fi avut de curând o explicaţie furtu-

---

— Le jeune Dianu arrive d'Athènes; 16 jours de voyage. En Bulgarie, l'Allemagne a le haut du pavé; à Sofia les hôtels pleins d'officiers allemands. En Grèce le peuple ne veut pas la guerre. Toute la classe dirigeante contre l'Entente ; mais c'est le pays de toutes les surprises. Deux corps d'armée dans la zone dite neutre du côté de Serres et l'Est, mais ils ne communiquent avec la Grèce que par mer. A leur tour ils s'allimentent aussi par la Bulgarie sur les wagons. Vénizelos tranquille à Athènes; il ne parle pas; quelques partisans s'agitent. Il est certain que Venizelos a encouragé l'arrivée des alliés à Salonique, il a donné comme explication que les alliés devraient donner les contingents, que les Grecs ne pouvaient pas fournir à la Serbie soit 150.000 hommes. On s'arme beaucoup à Salonique et l'on débarque des munitions en grande quantité.

— Billet de Bussche qui croit savoir que Take Ionescu affirme que Bratiano traite avec la Russie convention militaire !

26 janvier. — Je demande à Mr. de Bussche de me dire si réellement il a eu récemment une explication orageuse à

noasă cu Brătianu, în urma căreia acesta s'ar fi arătat de o mare condescendenţă, după svonurile care circulă, şi pe care Stirbey mi le-a repetat eri. El îmi spune că Sâmbătă a vorbit foarte liniştit cu Brătianu care, pe neaşteptate, i-a expus vederile sale. Brătianu nu mai crede în înfrângerea definitivă a unuia din beligeranţi ; afară de Bulgaria, care va câştiga Macedonia, nu va rezulta nici o luare de teritoriu, ci numai rectificări de graniţă. România, Stat mic, ar fi o nebunie să se arunce în vâltoare. Pentru ea neutralitatea se impune. La pace, diferendele şi asperităţile cu Germania se vor aplana şi el speră că legăturile economice, de care România are nevoe, se vor relua. Iar acum, el face toate uşurinţele pentru vânzarea şi exportarea cerealelor !

Ca ecou la aceasta, găsesc în «Universul» că Dinu Brătianu a ţinut un discurs la Câmpulung, în care a spus că Federiştii sunt de blamat fiindcă fac politica Inţelegerii ; Marghilomaniştii, fiindcă fac pe aceea a Puterilor Centrale ; şi că singur guvernul urmează adevărata politică, a *neutralităţei.*

— *Stere* recunoaşte că, din Decembre 1914, a rup-

---

la suite de laquelle Bratiano se serait montré d'une condescendance absolue, ainsi que le propos s'en est répandu. Stirbey me l'a aussi rapporté hier. Il me dit que Samedi il a causé tranquillement avec Bratiano, qui tout à coup lui a exposé ses vues. Il ne croit plus à la défaite complète de l'un des partis ; sauf la Bulgarie qui gagne Macédoine, il n'y aura pas de conquêtes, mais des rectifications de frontières. La Roumanie, petit Etat, serait folle si elle se jetait dans la mêlée. La neutralité s'impose pour elle. A la paix, les différends et les aspérités avec Allemagne s'effaceront et il espère que les liens économiques, dont la Roumanie a tellement besoin, se renoueront. Pour commencer, il fera toutes les facilités pour la vente et l'exportation des céréales!

— Comme écho, je trouve «Universul» que Dinu Bratiano a tenu discours Campulung : Fédéristes blamables parcequ'ils font la politique de l'Entente; Marghilomanistes (sic) parceque celle des Puissances Centrales; seul le gouvernement suit la vraie politique *de la neutralité!*

— Stere reconnait depuis décembre 1914 avoir rompu

t-o cu Brătianu, din cauza politicei externe. Nici o dată Brătianu nu a putut să-i afirme că nu avea angajamente cu Quadrupla Inţelegere. D-rul Blumenfeld mi-a fost trimis la 1 Februarie pentru a-mi repeta că de câteori Brătianu a trimis la Stere prieteni comuni pentru a relua relaţiile, Stere a pus întotdeauna condiţia, rămasă fără răspuns : «Mă asigură Brătianu că nu are angajamente cu Quadrupla?» Acest fapt, la care se adaogă şi măsurile militare luate pe un singur front, obligă pe Stere să creadă că Brătianu este iremediabil compromis cu Inţelegerea. El nu va merge, în caz de opoziţie a Regelui, până a da mâna cu Filipescu şi Take Ionescu pentru o campanie anti-dinastică.—Asupra unei colaborări : Lovitura de Stat ? Regele punând în cumpănă toată greutatea Sa ? — El va merge cu noi. Guvern primit de Brătianu sau cel puţin cu pasivitate din partea lui ? El nu va putea intra decât rugat sau delegat de Brătianu, căci altminterea concursul lui n'ar avea nici o valoare politică. — Brătianu este sigur că îl are pe Rege în mânecă ! Vina este a Regelui, care de sigur n'a făcut nici odată pe Brătianu să simtă că El nu va trece peste unele limite.

---

avec Bratiano, pour cause politique étrangère. «Jamais Bratiano n'a pu lui affirmer qu'il n'avait pas d'engagement avec la Quadruple». — Dr. Blumenfeld m'a été envoyé le 1-er Février pour me répéter que chaque fois que Bratiano a dépêché à Stere des amis communs pour se revoir, Stere a mis toujours question préjudicielle restée sans réponse. Et ce fait, joint aux mesures militaires prises sur un seul front, l'obligent à croire que Bratiano est irrémediablement compromis avec l'Entente. Il n'ira pas, en cas d'opposition du Roi, jusqu'à se joindre à une campagne antidynastique avec Filipescu-Take Ionescu. Sur collaboration : Coup d'Etat ? Le Roi mettant en balance tout son poids? Il ira avec nous. Gouvernement accepté par Bratiano ou tout au moins avec passivité de sa part ? Il ne pourra entrer que délégué ou prié par Bratiano, sans quoi son concours n'aurait aucune valeur politique. Bratiano est sûr qu"il a le Roi dans la manche ! La faute est au Roi qui certainement n'a jamais fait sentir à Bratiano qu'il ne dépasserait pas certaines limites.

— *Nenițescu* a văzut eri pe Rege: «Cinstit, nu știu cum să mă rezum! Nu are aerul să poată reacționa în contra lui Brătianu». Nenițescu i-a vorbit de apărarea Prutului: «Da, ar trebui rechemate trupele din munți și a le aduce pe linia mijlocie a țării». (Aceasta fi-va răspunsul lui Brătianu la cererea mea de a fortifica și Prutul?) — Regele știa că și regimentele din Ialomița au fost mișcate din loc: «Dar nici o primejdie, nu se va trage nici un foc de pușcă». Impresia generală asupra întrevederei: trebue așteptat. Evenimentele vor da indicațiile, iar schimbările pot să se producă fără zguduiri cu înțelegere.

27 Ianuarie. — *Bussche* îmi povestește că cercurile liberale, împreună cu Morțun, spun că eu aș răspândi zvonul că Brătianu s'ar fi umilit înaintea lui Bussche, când acesta i-a vorbit de sus. — Reamintesc lui Bussche că Joia trecută, îl întrebam eu despre convorbirea sa cu Brătianu, tocmai fiindcă în ajun G. Stirbey îmi raportase, în plin bulevard, ce se spunea în oraș de întrevederea lor.

Este evident că Brătianu, care de multă vreme face pe supăratul, pretextând campania economică,

---

— Nenitzescu a vu hier le Roi. Il lui a parlé de la défense du Pruth: «Oui il faudrait rappeler les troupes des montagnes et les ramener sur la ligne médiane du pays». (Est-ce la réponse de Bratiano à ma demande de fortifier aussi le Pruth?). Le Roi savait qu'on avait bougé les régiments de la Ialomitza, mais aucun danger, il ne «partira pas un coup de fusil». Impression générale de l'entrevue: il faut attendre; les événements vont donner des indications et les changemeonts peuvent se produire sans secousses, avec accord.

27 janvier.—Bussche me rapporte que cercles libéraux, y compris Mortzun, se font écho du propos que je répands le bruit que Bratiano s'est humilié devant Bussche, lorsque Bussche lui a parlé de haut Je rappelle à Bussche que jeudi dernier je l'avais interrogé sur sa conversation avec Bratiano, précisément parceque la veille G. Stirbey m'avait rapporté (en plein Boulevard) ce que l'on disait en ville de leur entrevue.

Evidemment Bratiano, qui fait le fâché depuis longtemps, en prétextant ma campagne économique, multiplie les

caută să înmulţească pretextele; tonul provocător al «Independenţei» va fi, de sigur, urmat şi de alte manifestări. Bussche îmi spune că Vintilă Brătianu, în cursul unei conversaţii, a admis în caz de mari succese germane, că România ar putea să ia Basarabia, dar cu o condiţie: Germania să creeze, între Rusia şi România, un stat tampon! — Mă întreb ce trebue să se fi gândit Bussche: «Şi cu asta... ?».

28 Ianuarie. — *Arion* îmi povesteşte că Vintilă Brătianu a vorbit cu el pentru a-l asigura că guvernul nu va da nici o lovitură prin surprindere, că rău facem de ne înfeodăm politicei germane, că guvernul a rezervat libertatea de acţiune ulterioară a României, dar că el nu poate acorda fortificarea liniei Prutului. — Arion: «Ştie de ce nu ?». — V. Brătianu: «Pe Carpaţi, Ungurii au început să lucreze la tranşee; pe graniţa bulgărească, tunurile stau cu gura întoarsă spre noi; iar pe Prut, nici odată nimica din partea Ruşilor!» — (Dar mişcarea dela Reni ? Şi graniţele închise, chiar în momentul acesta tocmai din cauza unei mişcări de trupe în Basarabia ?).

— *Neniţescu* emite părerea că Brătianu, pentru a

—

prétextes; le ton provocant de l'«Indépendance» sera suivi d'autres manifestations. Bussche me dit que Vintila Bratiano, en causant avec lui, a admis qu'en cas de grands succès allemands, Roumanie pourrait prendre Bessarabie à condition que l'Allemagne crée au delà un état-tampon entre Russie et Roumanie! — Je me demande ce qu'a dû penser Bussche: «et avec ca....?».

28 janvier. — Vintila Bratiano a causé avec Arion pour l'assurer qu'il n'a aura pas de coup de surprise de la part du gouvernement; que nous avons tort de nous inféoder à la politique allemande; que le gouvernement a réservé la liberté d'action ultérieure de la Roumanie, mais *«qu'il ne peut accorder la fortification ligne du Pruth»*. — Arion: Pourquoi pas ? — V. Bratiano: Sur Carpathes, les Hongrois ont commencé les tranchées; sur frontières bulgares les canons sont tournés sur nous; sur Pruth jamais rien de la part des Russes! (Et le mouvement de Reni? Et les frontières à cette heure fermées pourtant à cause du mouvement de troupes en Bessarabie?)—Nenitzescu émet avis que

putea sta la putere, este în stare să ia în Cabinet, pentru a păcăli lumea, şi pe Stere şi pe Missir şi pe Orleanu. — El crede că Regele trebue să fi telegrafiat la Berlin, fapt care a mai destins situaţia.

— Contele de *Waldburg* îmi spune că Brătianu a recunoscut că el a dat ordin lui Constantinescu să mintă, atunci când acesta a negat că tratează cu Englezii ; strâns de aproape, el a declarat textual : «Nu vă pot da o altă neutralitate decât acea pe care v'o dau». — Deci, conchide Waldburg, «el are angajamente». — Dacă aceasta este impresia Germanilor, eu mă întreb ce poate ascunde pasivitatea lor actuală ?

30 Ianuarie. — Pentru prima dată «Viitorul» ne atacă ; eu răspund imediat în «Steagul».

31 Ianuarie. — *Bussche* pretinde că nu cunoaşte textul telegramelor ce s'au schimbat, dar îmi citează textul telegramei Regelui către Beldiman la 4 Februarie noaptea, şi pe care cancelarul o cunoştea deja în ziua de 5 Februarie (22—23 Ianuarie), deci după audienţa mea şi, după spusele lui Bussche, în urma unei lungi conferinţe avută cu Brătianu. Beldiman este însărcinat să transmită Cancelarului : «A schimba guvernul

---

Bratiano, pour rester au pouvoir, est capable de prendre, en trompe l'oeil, dans le Cabinet, et Stere et Missir et Orleanu. Pour lui il y a des dépêches du Roi à Berlin qui ont un peu détendu la situation.

— Le comte de Waldburg : Bratiano a reconnu que c'est lui qui a donné à Constantinescu l'ordre de mentir, en déniant qu'il traitait avec les Anglais ; serré de près, il a déclaré textuellement «je ne puis vous donner une autre neutralité que celle que je vous donne». Donc, conclut Waldburg, «il a des engagements». Si telle este l'impression des Allemands, je me demande que cache leur détachement actuel ?

30 janvier. — Le «Viitorul» nous attaque, pour la première fois. Je réponds de suite par le «Steagul».

31 janvier. — Bussche prétendant ne pas connaître textuellement les télégrammes échangés, me cite le texte de ce que le Roi a télégraphié à Beldiman la 4 février dans la nuit, et que savait dejà le 5 le chancelier (22—23 janvier), donc après mon audience, et, selon Bussche, à la suite d'une longue conférence avec Bratiano. Beldiman est chargé de transmettre au chancelier: «changer le gouvernement serait une aven-

ar fi o aventură periculoasă dat fiind quasi-unanimitatea Parlamentului şi a opiniei publice. Regele se teme că politica germană se lasă influenţată de Budapesta şi Sofia. (Bussche zice că aceasta este o idee specială a lui Brătianu). Promit că voi păstra neutralitatea care a fost utilă Germaniei în momente grele». După ce a vorbit *în nume personal,* Regele adaugă pentru a doua oară : «guvernul este în stare să menţină neutralitatea, iar dacă s'au ivit devieri, este mai ales pentru a putea apăra mai bine această neutralitate». Beldiman a răspuns imediat, *înainte* de a vedea pe Cancelar, că e o greşeală să se creadă într'o influenţă venită dela Budapesta sau dela Sofia.

In urmă Beldiman a transmis răspunsul dat de *Bethmann-Hollweg:* «Germania nu se amestecă în politica internă a României. Ia act de *declaraţiunea Regelui* referitoare la neutralitatea sa. Dar trebue să observe că neutralitatea d-lui Brătianu era o neutralitate «deghizată» (am făcut pe Bussche să repete acest termen), şi că după toate înfăţişările d-nul Brătianu trebue să fie legat cu inamicii Germaniei. El mai trebue să noteze că România a încercat să ajute Inţelegerea în

---

ture dangereuse devant presque unanimité du Parlement et devant opinion publique. Le Roi craint que la politique allemande se laisse influencer par Budapest et Sofia (trait spécial de Bratiano, dit Bussche). Je promets de garder la neutralité qui a été utile à l'Allemagne en des moments difficiles. Après avoir parlé en nom personnel, le Roi ajoute une seconde fois: le gouvernement est à même de maintenir neutralité et s'il y a eu des déviations, c'est surtout pour mieux pouvoir sauvegarder cette neutralité».

Beldiman a de suite répondu, avant de voir Chancelier, que c'est une erreur de croire à une influence venue de Budapest ou Sofia. Beldiman a ensuite transmis réponse de Bethman-Hollweg: «Allemagne ne s'immisce pas dans politique intérieure dela Roumanie. Il prend acte de la déclaration du Roi concernant sa neutralité. Mais il doit observer que la neutralité de Mr. Bratiano a été une neutralité «déguisée» (j'ai fat répéter le terme) et qu'il est apparement lié par des engagements avec les ennemis de l'Allemagne. Il doit encore noter que la Roumanie a essayé d'aider l'Entente dans

planul ei de înfometare a Germaniei şi că *în toate*. România a fost mai favorabilă Inţelegerei. Se judecă rău dacă se crede că Germania se lasă influenţată de Sofia sau de Budapesta !».

Bussche crede sau că cifrul a fost violat, sau că Regele a pus pe Brătianu în curent, căci îi se pare că Brătianu are cunoştinţă de telegramă.

1 Februarie. — Se trimit trupe dincolo de Dunăre. Toată lumea primeşte ordine de concentrare. Maiorul Slăniceanu a spus lui Vizanti : «Nici o dată nu au fost momente mai critice» (?)

3 Februarie. — D-nul de *Bussche* îmi comunică că Mişu Pherekyde i-a spus lui Blumenfeld (între ei există vechi raporturi cu ocazia unui proces), că Germania a cerut lui Brătianu neutralitatea până la sfârşitul războiului ; Brătianu a refuzat-o, dar «un altul, mai sus pus, a dat-o». — Bussche ştie că Regele e nemulţumit de Beldiman, fiindcă s'a aflat printr'însul — presupune M. S. — schimbul de telegrame cu Berlinul. Deci lucrul a transpirat ; deci Brătianu cunoaşte acest schimb : ceeace confirmă presupunerile făcute. (Vezi

---

son plan d'affament de l'Allemagne et *qu'en tout* la Roumanie a été plutôt favorable à l'Entente. On juge mal si on pense que l'Allemagne se laisse influencer par Sofia ou Budapest !» — Bussche a lieu de croire que le chiffre a été viole ou que le Roi a mis Bratiano au courant, car il lui semble que Bratiano est au courant.

1 février. On envoie des troupes de l'autre côté du Danube. Tout le monde reçoit des ordres de concentration. Le major Slaniceanu dit à Wyzanti : «niciodată nu au fost momente mai critice» (?!).

3 février. — Mr. de Bussche me communique que Michel Pherekyde a dit à Blumenfeld («Adevărul») que l'Allemagne a demandé à Bratiano neutralité jusqu'à la fin de la guerre, Bratianu l'a refusée, mais «un autre plus haut placé l'a donnée». Bussche sait que le Roi marque mécontentement contre Beldiman parce que l'on a appris — suppose S. Majesté—par lui l'échange de télégrammes avec Berlin. Donc il y a eu fuite· Donc Bratiano connaît cet échange : ce qui confirme ce qui a été supposé. (Voir 31 janvier). Depuis, les té-

31 Ianuarie). De atuncea, toate telegramele Curţei sunt comunicate primului ministru!

4 Februarie.— Dobrescu (Prahova) face o interpelare: bucătăriile de campanie Krupp sunt mai scump decât acelaş material furnizat de Katz şi în schimb am dat vagoane de compensări pentru o mare valoare, deci traficuri! — Guvernul a trimis a doua zi, la Senat, specimene din toate modelele şi pe căpitanul Păltineanu pentru a da explicaţii. Dece atâta zel? — Aflu: tot materialul e de nickel, metal care a fost interzis dela comandă încoace. Cu toate acestea Germania a acordat exportul, dar cerând vagoane de compensaţie în schimb. — D-rul Dinu Brătianu a văzut brutării, care continuă să ne fie trimise şi cartuşe germane cari mai sosesc în schimbul vagoanelor de compensaţie. Deci *se verifică* absolut ceeace am afirmat în memoriul remis Regelui. că am fi avut muniţii în schimbul benzinei şi grâului în 1915, când Germanii erau atât de îngrijaţi că vor duce lipsa lor.

6 Februarie. — A avut loc un incident între *Missir* şi *Poklevsky* la Jockey Club. După prânzul de Sâmbătă Poklevsky a spus lui Missir că ar trebui să-şi schimbe

---

légrammes de la Cour sont tous communiqués premier ministre!

4 février. — Dobrescu fait une interpellation: cuisines de campagne de Krupp plus chères que le même matériel fourni par Katz et en échange avons donné des wagons de compensation pour grande valeur. Donc trafics! Le gouvernement a envoyé le lendemain au Sénat des spécimens de tous les modèles et le capitaine Paltineanu pour donner explications. Pourquoi tout ce zèle? J'apprends: tout est nickel, métal interdit depuis la commande. L'Allemagne néanmoins a accordé sortie moyennant wagons de compensation. Dinu Bratianu (Dr.) a vu les boulangeries qu'on continue de nous livrer et des cartouches allemandes qui continuent à nous arriver contre wagons compensation. *Donc vérification absolue de ce que j'ai avancé dans le mémoire au Roi, qu'on aurait eu des munitions contre benzine et blé en 1915, lorsque les Allemands étaient tellement alarmés d'en manquer.*

6 février. — Incident Missir-Poklevsky au Jockey. Après le dîner de samedi, Poklevsky a dit à Missir qu'il devait

locul la masă, fiindcă atrage la «bocherie» (Bussche şi Bronsart se aflau lângă el) şi că această vecinătate la masa lui îi era desagreabilă. — Missir : «Nu admit ca să ni se impue regulamente (?) în clubul nostru». — Poklevsky : «Nu impun nimic şi la urmă «je m'en fiche». — Missir (dând cu pumnul în masă) : «Ai să retragi acest cuvânt. Poţi să-l spui în Caukaz, dar nu aci». — Gălăgie, care a atras mai mulţi membri. Poklevsky şi-a retras cuvintele. — A doua zi, nelipsitul de Rudi Catargi, zicând la masă că exista un spionaj şi contra-spionaj rusesc : «Săracul Poklevsky, sunt sigur că incidentul a fost raportat la Petrograd şi exploatat în contra lui !».

De Luni 8 până Joi 11 Februarie, Buzău. — Toată presa ruso-filă face reclamă în jurul luărei Erzerumului de către Ruşi.

12 Februarie. — *Bussche* a fost la Rege, eri. Indiscreţia privitoare la telegramele Berlin-Bucureşti e pusă în sarcina lui Neniţescu. — Dar din momentul ce Pherekyde vorbeşte de ele ? — El : «Pherekyde o ştie dela Brătianu, căci Regele mi-a spus că telegrama Lui şi răspunsul dela Berlin, le-a arătat lui Brătianu».

---

changer de place à table, parce qu'il attire la «bocherie» (Bussche et Bronsard étaient à côté de lui) et que ce voisinage de sa propre table lui est désagréable. Missir: Je n'admets pas qu'on nous impose des réglements dans notre Club. Poklevsky: Je n'impose rien et après tout je m'en fiche. Missir (tapant sur la table): «Vous allez retirer ce mot. Vous pouvez le dire au Caucase, pas ici». Tapage qui a attiré plusieurs membres. Poklevsky a retiré son expression. Le lendemain l'ineffable Rudy Catargi, disant à table qu'il y avait espionnage et contre-espionnage russe: «pauvre Poklevsky, je suis sûr que l'incident a été rapporté à Petrograd et exploité contre Poklevsky»!.

8—11 février. Buzeu. — Toute la presse russophile fait du battage autour de la prise d'Erzerum par les Russes.

12 février. — Bussche vient me voir. Il a été chez le Roi hier. L'indiscrétion au sujet des télégrammes Berlin-Bucarest est mise à la charge de Nenitzescu. Mais, dis-je, puisque Phérékyde en parle !—Lui : Phérékyde le sait de Bratiano, car il tient du Roi que son télégramme et la réponse de Berlin ont été «montrés par le Roi à Bratiano».—Moi : Pas besoin de

Eu : «Nu este nevoe de căutat mai departe; se cunosc procedeele lui Brătianu de a arunca răspunderile asupra altora. Dar eu mă bucur, fiindcă în acest mod Brătianu este legat de declaraţiile Regelui.

In comitetul, care a avut loc la *Maiorescu*, acesta examinând imposibilităţile de a grăbi schimbarea de guvern, revine cu insistenţă asupra oportunităţei «de a încerca sau de a lăsa să se creadă» o împăcare cu Filipescu. Toţi demonstrează neputinţa de a avea o bază. Convin că chestiunile personale nu mă pot împiedica să primesc această soluţie, dar cu condiţia că Filipescu va veni la politica noastră, iar nu că politica noastră va capitula. Unanimitate! — Convenim că orice interpelare ar fi inoportună. Maiorescu aprobă ca întrunirile, neprovocate oficial de noi, să aibă loc.

— Sănătatea *Reginei Elisabeta* este îngrijitoare.

— Prânzesc seara la *Grig. Cantacuzino* cu colonelul Alexandru Sturdza. Vorbind despre misiunea Diamandy, I. Cantacuzino, de anul trecut, îi spun lui Sturdza că Diamandy a lăsat să scape vorba că ei

---

chercher plus loin: on connaît les procédés de Bratiano pour rejeter les responsabilités sur autrui. Mais, je m'en réjouis, parce que ainsi Bratiano est lié par les déclarations du Roi.

Comité chez Maiorescu: Maiorescu examinant les impossibilités de fait, de hâter changement gouvernement, revient avec insistance sur opportunité «tenter ou faire croire» raccommodement avec Filipescu. Tous démontrent l'impossibilité d'avoir une base. Je conviens que des questions personnelles ne peuvent m'empêcher d'accepter cette solution, mais à la seule condition que Filipescu viendra à notre politique, mais non pas que notre politique capitule. Unanimité. Convenons que toute interpellation serait inopportune. Maiorescu approuve aussi que les réunions, non provoquées officiellement par nous, aient lieu.

— Santé Reine Elisabeth donne lieu inquiétudes.

— Le soir diné chez Grégoire Cantacuzène avec Colonel Al Sturdza. Sur la mission Diamandy-I. Cantacuzène, il y a un an, je lui dis que Diamandy a laissé échapper le propos

aveau un cifru pentru a comunica cu Brătianu. «Cred şi eu, îmi zise el, când Millerand s'a plâns de Rudeanu lui Ioan Cantacuzino, acesta s'a servit de cifrul legaţiunei pentru a transmite plângerea lui Brătianu. Dealtminterea au avut amândoi câte zece mii de franci onorarii. Cine primeşte onorarii, dacă n'are o misiune? — De curând, A. Constantinescu a reproşat unchiului meu că era un ingrat, şi d-rul Cantacuzino a fost foarte mirat aflând că acest repros se raporta la indemnizarea de călătorie pe care o încasase.

— Verzea publică o scrisoare, în chestia bucătăriilor de campanie, din care rezultă că *în Martie 1915* Austria ne mai dădea încă muniţii şi nu rechiziţiona nickelul destinat bucătăriilor noastre militare, în schimbul compensărilor! — Aceasta se adaugă la probele înregistrate la 4 Februarie!

13 Februarie. — Am primit vizita lui *Marinkovici,* care de câteva luni suspendase orice convorbire cu mine. El se adresează preşedintelui Crucei Roşii, pentru a vedea dacă nu era posibil să se trimită bani unor persoane particulare. Scrisorile şi trimiterile

---

qu'il a eu un chiffre pour communiquer avec Bratiano. Je crois bien, me dit-il, lorsque Millerand s'est plaint de Rudeanu à Jean Cantacuzène, celui-ci de suite s'est servi du chiffre de la Légation pour le transmettre à Bratiano. D'ailleurs ils ont eu des émoluments de 10.000 francs chacun: «qui reçoit un traitement s'il n'a pas de mission?» Récemment Alex. Constantinescu a reproché à mon oncle d'être un «ingrat» et Cantacuzène a été estomaqué d'apprendré que le seul reproche se rapportait à l'indemnité de voyage qu'il avait touchée.

Colonel Verzea publie dans la question des cuisines de campagne une lettre dont il résulte *qu'en mars 1915* l'Autriche nous donnait encore des munitions et ne réquisitionnait pas le nickel destiné à nos cuisines militaires, en échange de compensation. A joindre aux preuves enregistrées date 4 février.

13 février.—Visite de Marinkovitch qui avait depuis quelques mois suspendu toute conversation avec moi. Il s'adresse au président Croix-Rouge pour voir si on ne peut faire parvenir argent à des personnes privées. Les lettres et les envois

precedente au rămas fără răspuns. El profită de ocazie pentru a-mi spune că domolește campania gazetelor românești asupra foametei din Serbia, el nu vrea să alimentez discuția, etc., etc. Ii promit că voi lucra și eu în acest sens : mi s'a părut că tonul lui era în totul doritor de a relua contact cu mine.

— Cum *Bussche* vine o oră mai târziu, îmi spune c ănota sugerată de alții și pe care Marinkovici a făcut-o să treacă în gazete, referitoare la Avakumovici și la Gherchitch deținuți în Austria, și care contrazice un comunicat austriac asupra tratamentului impus funcționarilor sârbi, a supărat și pe Austria și pe Germania. De aci plângerea și tonul dulceag al ministrului. — Cu toate acestea, Bussche va interveni. L'am revăzut pe Bussche la dejun la Darvari : Impăratul Germaniei a telegrafiat Reginei Elisabeta, care a dictat chiar dânsa răspunsul. Se pare că situația se ameliorează. — Dar în ceeace privește armamentul și concentrarea de trupe pe granița bulgărească, Bussche îmi spune că a vestit și pe Rege și pe Brătianu de iritațiunea pe care o produc : «Se poate întâmpla ca într'o bună zi să spunem : trebue ca aceste jocuri militare să se sfârșească ; sau

---

précédents sont restés sans réponse. Il en profite pour dire qu'il met une sourdine à la campagne des journaux roumains sur famine en Serbie; il ne veut pas alimenter discusions, etc., etc. Je lui promets de m'employer. Tout son ton était de reprise de contact, à ce qu'il m'a semblé.

Comme Bussche vient une heure après, il me dit que la note suggérée par d'autres et que Marincovitch a fait passer dans les journaux au sujet d'Avakumovitch et de Guerchitch, détenus en Autriche et contredisant un communiqué autrichien sur traitements continus aux fonctionnaires serbes, a profondément irrité l'Autriche et l'Allemagne. De là, la plainte et le ton doucereux du ministre. Néamoins Bussche s'emploiera.

Revu Bussche à déjeuner chez Darvary: L'Empereur d'Allemagne a télégraphié à la Reine Elisabeth qui a Elle même dicté la réponse. Il y aurait amélioration. Mais au sujet des armements et de la concentration de troupes sur frontière bulgare, Bussche me dit qu'il a prévenu le Roi et Bratiano de l'irritation que cela produit. «Il peut arriver qu'un jour

desarmaţi, sau e războiul !». — După părerea lui, Regele nu ştia că s'au trimis noui regimente de infanterie la Bazargic!

Au început operaţiile în contra Verdun-ului. Pentru unii ar fi o ofensivă pentru îndreptarea frontului; iar pentru alţii, este o bătălie în stil mare, care începe. Bussche crede că pregătirile se fac încă de şase săptămâni.

St. Frumuşanu îmi povesteşte că pe ziua de 2 Februarie o persoană, care se zicea redactor la «Times», dar care era un general de cavalerie englez, a vizitat cazarma roşiorilor la Severin şi mai multe alte instalaţii militare şi apoi, în automobil, însoţit de Cernătescu, căpitan subprefect, şi-a urmat călătoria pe graniţă în judeţul Gorj. — De altminterea, la Severin, generalii ruşi Rotmanoff şi Drasashef primesc generalii şi evoluează ca la dânşii acasă.

14 Februarie. — Regina Elisabeta este grav atinsă de gripă cu congestia bronşelor. Impăratul Wilhelm a telegrafiat; ea a putut răspunde.

— La legaţia austro-ungară a avut loc o conferinţă, foarte bine făcută, de Randa.

---

nous disions: il faut que ces jeux militaires cessent; désarmez ou c'est la guerre»! A son avis, le Roi ne savait pas que de nouveaux régiments d'infanterie ont été envoyés à Bazargik.

Commencement des opérations contre Verdun. Pour les uns c'est une offensive pour le redressement du front. Pour les autres, affaire grande envergure qui commence. Bussche me dit que d'après une lettre privée, il croit que l'on se prépare depuis six semaines.

Stephane Frumuseanu me raconte que le 2 février un personnage se disant redacteur du «Times», mais qui était un général de cavalerie anglais, a visité la caserne des rosiori à Severin et plusieurs autres installations militaires et puis, en automobile, accompagné par Cernatescu, capitaine sous-préfet, a continué son voyage sur frontière dans département de Gorj.

D'ailleurs à Severin les généraux russes Rotmanoff et Draschef mènent grand train, reçoinvent les généraux et évoluent comme chez eux.

14 février. — Reine Elisabeth gravement atteinte grippe avec congestion bronchite. Empereur Wilhelm a télégraphié.

—Mare agitaţie la Club (Jockey), în urma unei ştiri franceze care lasă să se înţeleagă că un mare succes a avut loc la fortul Douaumont, dela Verdun. Seara se află că, din contra, ofensiva germană progresează.

17 Februarie. — Primesc de vreme comunicarea de la Henri Catargi că *Regina Elisabeta* este cât se poate de rău. — La ora 10 mă duc la Palat şi vorbesc cu Graçosky; zăresc pe prinţesa Elisabeta. Regele e calm. Regina Maria, foarte emoţionată, a plâns.

18 Februarie. — *Regina Elisabeta* s'a stins azi dimineaţă la ora 8.25. Buicliu îmi spusese la Senat, că plămânii, paralizaţi, nu mai expulsau nimica, asfixia era sigură, afară de o minune. — Invăluirea Regelui devine complectă, nu mai este nimic în anturajul lui care să nu fie complect al Inţelegerei! Duc flori la amiază. — In doui ani: Regele, Regina, doamna Mavrojeni, doamna Bengescu, Kalinderu: toată Curtea cea veche...

— Kiriacescu îmi confirmă că Rusia ne-a dat sau ne-a transmis 60 de vagoane de explozive şi că se mai aşteaptă 40. El a aflat dela frate-său, că în vasele în-

---

Elle a pu répondre.

Grande agitation cercle Jockey-Club, par suite nouvelles françaises laissant entendre succès au sujet «fort Douaumont» de Verdun. Le soir on apprend que l'offensive allemande progresse au contraire.

17 février. — Reçois bonne heure communication de Henri Catargi: Reine Elisabeth au plus mal. Dix heures suis au Palais; cause avec Graçosky; aperçois Princesse Elisabeth. Roi calme. Reine Marie émue, a pleuré.

18 février. — Mort de la Reine Elisabeth. La Reine Elisabeth s'est éteinte ce matin à 8 h. 25. Buicliu m'avait dit au Sénat que les poumons paralysés n'expulsaient rien; asphixie certaine sauf miracle. L'encerclement devient complet autour du Roi, plus rien dans son entourage qui ne soit tout à l'Entente. Je porte des fleurs à midi. En deux ans: le Roi, la Reine, M-me Mavrojeny, M-me Bengescu, Kalenderu: toute la vieille Cour...

Kiriacescu me confirme que la Russie nous a donné ou nous a transité 60 wagons explosifs, et qu'on en attend encore; 40, que, par son frère, il a su que dans les bateaux chargés de

cărcate cu cărbuni, venite dela Odessa, se aflau şi tunuri pentru noi. Oare linia Vladivostok a servit la aceasta ?

20 Februarie. — «Facla» publică un articol ignobil al lui Cocea în contra Reginei Elisabeta.

21 Februarie. — Azi a avut loc *înmormântarea Reginei Elisabeta,* ceremonie tristă, rău organizată, pripită ca şi când ar fi fost grabă să se termine mai repede. Al patrulea fiu al împăratului Wilhelm, anunţat, n'a avut vreme să sosească. Bussche mi-a spus că n'a putut fi găsit în Bulgaria, unde se află cu Mackensen. Reproduc explicaţia pentru cât valorează. Unii miniştri (Europa centrală) au primit acreditive speciale. Se pare că după protestările lui Blondel (Czernin mi-a spus'o), guvernul a declarat că nu le primeşte pentru această împrejurare. Slujba protestantă, care a avut loc la ora 8 dimineaţa, a fost urmată de slujba ortodxă : la ea au asistat familia regală şi personalul Legaţiunei Germaniei. Or, «Monitorul Oficial» zice: «Au luat parte *numai* familia regală şi Casa Militară». — Brătianu a ţinut unul din cordoane, acoperit cu o splendidă şi voluminoasă căciulă, cu toate că vremea

---

charbon venus d'Odessa, il y avait aussi des canons pour nous. Est-ce la ligne Wladivostok qui a servi?

20 février. — Article ignoble de Cocea contre la Reine Elisabeth dans la «Facla».

21 février. — Funérailles de la Reine Elisabeth. Triste cérémonie, mal organisée, bousculée comme si on avait hâte d'en finir. Le quatrième fils de l'Empereur Guillaume annoncé, n'a pu arriver. Bussche m'a dit qu'on n'avait pas pu le trouver en Bulgarie, où il se trouvait avec Mackensen. Je reproduis l'explication pour ce qu'elle vaut. Certains ministres (Europe Centrale) avaient reçu des accréditifs spéciaux. Il paraît que sur protestations de Blondel (Czernin me l'a dit), le gouvernement a declaré ne pas en accepter dans la circonstance. A la messe protestante qui, à 8 h. du matin, a précédé le grand service orthodoxe, ont assisté la famille royale et le personnel de la Légation d'Allemagne. Or, le «Moniteur officiel» dit: «au luat parte numai familia regală şi casa militară». Bratiano a tenu un des cordons, affublé d'une magnifique et volumineuse «caciula», et il faisait doux! Beaucoup

era călduroasă! Mulţi diplomaţi au criticat această ţinută. La Curtea de Argeş, caii de artilerie cari trăgeau dricul au urcat coasta gărei atât de repede încât nu se putea urma. Regele, furios, a strigat... Tot dealungul parcursului El părea foarte nervos, şi gesticula mereu. — Singurele două momente patetice au fost: La Bucureşti, execuţia de o mare orchestră a unei bucăţi de Schubert pe care Regina o prefera, şi la Curtea de Argeş soarele luminând subit ultima rugăciune înaintea treptelor catedralei. — Nu s'a ştiut nici odată dece armata, mai ales ofiţerii erau în ţinută de campanie. Cu chipiul cu un firet subţire de bumbac şi lungile mantale cenuşii, generalii aveau aerul de gardişti îmbrăcaţi mai curat. Din contra, tot corpul diplomatic în mare uniformă!

Am făcut călătoria în trenul regal, cu miniştrii şi preşedinţii Camerei, Senatului şi Casaţiei. Toată vremea nu s'a vorbit decât de hoţiile Ruşilor şi Brătianu nu a adus conversaţiei contribuţiile cele mai mici: «Se pare, spunea el, că cauza retragerei lor este că n'au primit muniţiile pe cari le aşteptau. Marele Duce Paul,

---

de diplomates en ont fait des gorges chaudes. A Curtea-de-Argesh les chevaux d'artillerie qui traînaient le char ont attaqué la côte de la gare à une allure si vive qu'on a été distancé. Le Roi, furieux, a crié... Tout le long du parcours, Il semblait très nerveux et a gesticulé.

Les deux seuls moments pathétiques: A Bucarest, l'exécution à grand orchestre d'un morceau de Schubert que la Reine préférait, et à Curtea-de-Arges le soleil éclairant subitement les dernières prières devant les marches de la Cathédrale. On n'a jamais su pourquoi l'armée, les officiers surtout, étaient en tenue de campagne avec leurs képis ayant une mince gousse de coton et leur longs manteaux gris: les généraux avaient l'air de sergents de ville proprement vêtus. Par contre le corps diplomatique chamarré et en grand uniforme.

Fais la route dans le train royal avec les ministres et les présidents Chambre, Sénat et Cassation. On a tout le temps parlé des voleries des Russes, et Bratiano n'a pas apporté les plus petites contributions: «il paraît, a-t-il dit, que la cause de leur retraite est qu'ils n'ont pas eu les munitions sur les-

sau nu ştiu care altul, a fost chiar demis din această cauză !».

Take Ionescu şi Olănescu, substitutul lui Filipescu, era în acelaş tren, vârâţi... nu se ştie unde.

22 Februarie. — *Czernin* vine să mă roage să-l ajut ca să scoată pe Take Ionescu dela Banca de Credit, — al cărei capital e austriac, — de care el nu vrea să se deslipească. Nu vrea să piarză cele 24.000 lei tantieme.

— *Marinkovici* încearcă o împăcare cu Czernin. El vrea să facă să se accepte explicaţiile unui comunicat prostesc pe care l'a dat privitor la Gerchitch şi Avakumovici, care a supărat mult pe Czernin. — Cum el vorbeşte mult, a isprăvit prin a-mi spune că nimeni nu mai ştie, dintre ei, ce vrea d-l Brătianu şi că, în adevăr, Inţelegerea n'are nici un motiv să conteze pe el.

—Văd şi pe *Bussche,* care este liniştit în privinţa acţiunei în contra Verdun-ului. El îmi povesteşte grosolăniile lui *Blondel,* la înmormântare. El a tratat chivăra de dragon a lui Bourguignon de «Pompier de Nanterre» şi observând că prinţul de Schaumburg-Lippe

---

quelles ils comptaient. Le Grand-Duc Paul, ou je ne sais plus lequel, a même été cassé à cause de cela».

Take et Olanescu, substitut de Filipescu, étaient dans le même train, fourrés je ne sais où. Ils boudaient là-bas...

22 février. — Czernin vient me prier de l'aider à faire déguerpir Take Ionescu de la Banque de Crédit, — tout capital autrichien, — dont on n'arrive pas à le faire décoller. Il neveut pas lâcher les 24.000 lei de tantièmes.

Marinkovitch essaye d'un reaccommodement avec Czernin Il veut faire accepter les explications d'un communiqué bête qu'il a donné concernant Guerchitch et Avakumovici et qui a beaucoup fâché Czernin. Comme il parle beaucoup, il a fini par me dire que nul ne sait parmi eux ce que veut Mr. Bratiano et que réellement l'Entente n'a aucune raison de compter sur lui.

Je vois Bussche aussi. Tranquille au sujet de l'action sur Verdun. Il me raconte les grossièretés de Blondel à l'enterrement de la Reine Elisabeth. Il a traité le casque de dragon de Bourguignon de «pompier de Nanterre» et de ce que le Prince de Schaumbourg-Lippe portait son chako de uhlan

își purta schako-ul de ulan puțin strâmb, după moda prusacă l'a desemnat lui Barclay, zicând că este un lăncier beat. Barclay, rece, nu a aprobat și nu a încurajat urmarea conversației.

25 Februarie. — D-nul de *Bussche* îmi spune că Bronsart a fost autorizat să viziteze frontul românesc din Dobrogea, că Derussi va fi schimbat de la Sofia, iar contractul pentru cele 100.000 de vagoane este pe cale bună. Austriacii (și aci simt o neaprobare din partea lui Bussche) fac dificultăți pentru conținutul a 5 vagoane de medicamente din Elveția. — Deci o vădită dorință de a ameliora raporturile.

— Citesc în gazete, în această direcțiune, că Langa-Rășcanu, care avea cele mai bune raporturi cu defunctul Wagenheim la Constantinopole, este numit la Sofia în locul lui Gurănescu, rechemat. Gurănescu, mi-a spus Bussche pe vremuri, a trimis o telegramă spunând că la Niș Regele Ferdinand se înțelesese cu împăratul pentru a ataca România. Această telegramă a motivat mobilizarea corpului V și această concentrare pe granița bulgară! — Seara, prânzind la Sefa Bey cu Radeff,

---

un peu incliné à la mode prussienne, il l'a désigné à Barklay de «lancier ivre». Barclay, froid, n'a pas acquiescé et n'a pas encouragé la continuation.

25 février. — Mr. de Bussche me dit que Bronsart a été autorisé visiter front roumain Dobrogea, que Derussi sera changé de Sofia et que le contrat de 100.000 wagons est en bonne voie: les Autrichiens (nuance de blâme chez Mr. de Bussche) font des difficultés pour le contenu de 5 wagons médicaments de Suisse. Donc visible recherche améliorer rapports.

Je lis dans les journaux en cette direction, que Langa-Rascanu, personellement dans les meilleurs rapports avec feu Wagenheim à Constantinople, va à Sofia à la place de Guranescu rappelé. Guranescu, m'a dit Bussche dans le temps, a envoyé un télégramme qu'à Nisch le Roi Ferdinand s'était entendu avec l'Empereur pour attaquer la Roumanie. Ce télégramme a motivé la mobilisation du 5-ème corps et cette concentration sur la frontière bulgare. Le soir, dînant avec Radeff chez Sefa Bey, Radeff me dit qu'il a vu chez

acesta îmi spune că a văzut la Porumbaru raportul unui prefect care zicea că autoritățile din Varna opreau 80 de permisionari rezerviști români să se întoarcă la regimentele lor, și că din ancheta făcută rezultă că *nici un om* nu se află în această situație. Se atribue lui Gurănescu inspirația acestei vești ca și știrea fantezistă engleză asupra prânzului dela Niș când cu vizita lui Wilhelm.

26 și 27 Februarie. — Camera a mai fost prelungită până la 15 Martie, «având încă legi importante de votat». — Nici o lege nu e depusă, mai ales bugetul... D-l de *Bussche*, care îmi aduce pe d-l de Nordenflicht pentru a mi-l prezenta îmi spune că Brănișteanu știe dela Constantinescu că Camera va fi prelungită până în Iunie. D-l Brătianu vrea ca Camera să fie deschisă în momentul când România va lua poziție pentru una din părțile beligerante și, în caz de ar fi congediat de Rege, să poată abroga legea de stare de asediu (? !).

28 Februarie. — Intrunire la Clubul din Ploești. Lume destulă și aleasă. Au mers cu mine Arion, Mehedinți, G. Stirbey, Bărdescu, Mișu Seulescu Nenițescu n'a putut veni fiind răcit, Gr. Cantacuzino s'a defilat deși i-am scris de două ori. — Discursuri bune. Regulă și liniște la eșire. Am vorbit limpede despre Basarabia : apărarea Prutului. Note stenografice nu s'au luat, dar în «Steagul» s'au dat discursurile bine.

Porumbaru un rapport de préfet, prétendant que les autorités de Varna empêchaient 80 permissionaires réservistes roumains de rentrer au régiment et que, renseignements pris, pas un homme n'était dans le cas. On lui atribue l'inspiration aussi des nouvelles fantaisistes anglaises sur le dîner de Nisch lors de la visite de Guillaume.

26—27 février. — Les Chambres ont été de nouveau prolongées jusqu'au 15 mars: «având încă legi importante de votat». Pas une loi n'est déposée, surtout pas le budget.... Mr. de Bussche qui m'amène Mr. de Nordenflicht pour me le présenter, me dit que Branisteanu tient de Constantinescu que les Chambres iront jusqu'en juin. Mr. Bratiano veut que le Parlement soit ouvert pour la minute lorsque la Roumanie prendra partie, et si le Roi le congédie qu'il puisse abroger la loi état de siège (? !)

1 Martie. — D-l de *Bussche* îmi spune că a putut obţine şease zile concediu pentru împărtăşirea fiicei sale: «Vă spusesem că doream să asist...» — Nu îmi spusese niciodată nici un cuvânt despre aceasta.—«Această veste l'a emoţionat pe d-l Brătianu. care este îngrijat de faptul că Bulgarii pun trupe la graniţă. Eu l'am vestit că rău făcea să adune armată acolo. Ca şi cu spionajul rus; noi cunoaştem 75 de ofiţeri ruşi, care îl practică; se înţelege dela sine ca Austriacii să fie acum mai dârji pentru libera trecere peste graniţa lor....»

El m'a rugat să-i repet ceeace fusese spus la întrunirea din Ploeşti; a ascultat fără a face vre-o reflecţie sau vre-un semn...

In ceeace priveşte această plecare, *Maiorescu* îmi spune că, chiar în ajun, Bussche invitase pe Burghele la dejun. şi că a fost silit să-l decomande. Aceasta este semnul că a fost chemat pe neaşteptate. Maiorescu crede că Bussche înclinând să facă credit lui Brătianu. pe când Czernin nu vrea de loc, trebue să fi fost chemat pentru o explicaţie. In aceeaşi zi mi se raportă că tânărul Săveanu ar răspândi zvonul că Brătianu este «*au mieux*» cu Bussche şi că acesta îl crede pe Brătianu

1-er mars. — Mr. de Bussche m'annonce qu'il a pu obtenir six jours de congé pour la première communion de sa fille; «je vous avais dit que je désirerais assister....» Il ne m'en avait jamais soufflé mot. «Cette annonce a ému Mr. Bratiano, qui est soucieux de ce que les Bulgares mettent des troupes sur la frontière. Je l'ai averti qu'il avait tort d'acummuler de l'armée là-bas. C'est comme avec l'espionnage russe; nous connaissons 75 officiers russes qui le pratiquent; il va de soi que les Autrichiens sont maintenant durs pour le libre passage par leurs frontières...»

Il m'a prié de lui rappeler ce qui a été dit à Ploesti; il a écouté sans une réflexion, sans faire un signe... Au sujet de ce départ, Maiorescu me dit que la veille même Bussche avait invité à déjeuner Burghele, qu'il a dû décommander. C'est donc qu'il a été appelé brusquement. Maiorescu pense que Bussche étant enclin à faire credit à Bratiano tandis que Czernin non, on a dû le mander pour une explication.

Le jour même on me rapporte que Saveanu jeune répandrait le propos que Bratiano est au mieux avec Bussche et

în stare să se întoarcă în favoarea lor. Dealtminterea guvernul este plin de amabilităţi pentru Germani şi Melchior şi von Oppenheim mi-o repetă. Explicaţia lui Maiorescu îşi are valoarea ei.

— *Maiorescu* a văzut pe Rege; el mi-a spus aceasta când m'am întors dela Buzău (Joi, 3 Martie) fiindcă presa nu a avut cunoştinţă de această audienţă: «Eu sunt *retras* şi ce însemnează atunci ca mereu să mă duc la Rege?» — Maiorescu a vorbit Regelui mai ales de declaraţia lui Sasanow, care în expunerea sa a vorbit de *inamicul comun* Rusiei şi României. O ţară neutră nu are «inamic comun» şi mai ales nu România, care moralmente mai este aliată. Maiorescu admite că eşirea Italiei din alianţă a desfăcut legătura juridică... Regele: «Dar, *moraliceşte* mai suntem încă legaţi...!» De acord! — Un Rege, trebue atunci să facă să se simtă autoritatea Sa, mai ales faţă de un guvern care are încrederea Sa şi M. S. trebue să-l oblige să facă o declaraţie oarecare... Regele: «Dar dacă nu o face!» — Maiorescu: «Trebue să o facă!» — De aci a urmat o conversaţie asupra unui guvern Marghiloman, care ar avea disolvarea în buzunar, cu liberalii în minister şi

---

que celui-ci le croit homme à se retourner en leur faveur. D'ailleurs le gouvernement est plein de prévenances pour les Allemands et Melchior et von Offenheim me le répètent. L'explication Maiorescu a sa valeur.

Maiorescu a vu le Roi; il me le dit à mon retour de Buzeu (jeudi 3 mars), car il a laissé ignorer cette audience à la presse. Il lui a surtout parlé de la déclaration de Sazanow, qui dans son exposé a parlé de *l'ennemi commun* à la Russie et à la Roumanie. Un pays neutre n'a pas «d'ennemi commun», et surtout pas la Roumanie, encore moralement alliée. Maiorescu admet que la sortie de l'Italie a défait le lien juridique... Le Roi: «Mais *moralement* nous sommes encore liés»... D'accord: Un Roi doit alors faire sentir son autorité surtout à un gouvernement qui a sa confiance et Sa Majesté doit obliger le gouvernement à faire une déclaration quelconque. «Mais s'il ne la fait pas»? Il doit la faire. De là, conversation sur un gouvernement Marghiloman, avec dissolution en poche, avec des libéraux dans le ministère, avec promesse de

promisiunea ca revizuirea să fie din nou încredinţată lui Brătianu... etc.

Faptul disolvărei a fost admis ca un lucru natural. Maiorescu crede că Regele caută o chestie *internă* care să-i permită a provoca o criză. Iar Filipescu şi Take Ionescu, puşi la o parte.

3 Martie. — Insărcinasem pe Frumuşanu să vorbească cu Brătianu de eterna chestiune a deţinuţilor austriaci dela Şipote şi astăzi dela Işalniţa. Frumuşanu vine să-mi spue că a văzut pe Brătianu foarte enervat şi reproşându-i că a întârziat atâta. El îmi cere să mă duc să-l văd diseară la ora 6½.

Brătianu se scuză de întârziere, datorită numai lui Frumuşanu. In privinţa internaţilor: se exagerează. Nu este adevărat că s'au liberat alţi Ruşi decât prizonierii Austriacilor cari au evadat. Se procedează la fel cu Austriacii. Tot restul convorbirei fără importanţă; el vrea să ajungă la o conversaţie politică: «Am citit discursul d-tale dela Ploeşti. Cred că te-ai accentuat ceva prea mult». — Semn evaziv din partea mea. — Brătianu vrea să acopere graniţa Dunărei şi a Carpatilor fiindcă se află la 60 km. de Capitală. (Dar Car-

---

révision reconfiée à Bratiano.... etc. Le fait de la dissolution admis comme chose naturelle.

Le Roi, selon Maiorescu, à la recherche d'une question intérieure lui permettant d'aborder une crise. Pour Filipescu. des manchettes, Take Ionescu complètement mis de côté.

3 mars. — J'avais chargé Frumuseanu de parler à Bratiano de l'éternelle question des détenus autrichiens de Sipote et aujourd'hui à Isalnitza. Frumuseanu vient me dire qu'il a vu Bratiano très énervé et lui reprochant d'avoir tant tardé. Il me demande d'aller le voir ce soir à 6 h. et demie.

Bratiano s'excuse du retard dû uniquement à Frumuseanu: A propos des internés, on exagère. Ce n'est pas vrai qu'on ait libéré d'autres Russes que les prisonniers des Autrichiens qui se sont évadés. on en fait autant des Autrichiens. Tout le reste sur le sujet, sans importance il voudrait en venir à une conversation politique: «J'ai lu votre discours de Ploesti je pense que vous êtes un peu trop accentué». Signe évasif de ma part· *Bratiano* prétend garnir la frontière du Danube et des Carpathes parce qu'elles sont à 60 km. de la

paţii din nordul Moldovei ?) Ruşii nu pot ajunge lesne la ţinta vie care este Bucureştiul. Apărările pe Siret sunt întregi. — Eu: «Ai scos tunurile de acolo ?» — Brătianu: «Câteva tunuri numai! Ce autoriză să se spue că guvernul este angajat cu Inţelegerea, când au fost momente ca atacul Serbiei, sosirea Ţarului la Reni?» — Eu: «Actele d-tale».—El: «Am fost silit adeseori să par că înclin *de partea lor,* pentru a avea liniştea în interiorul ţărei». — Eu: «Ai crezut vreodată în posibilitatea de turburări ?» — El: «Eu, care am răspunderea, ştiu prin ce greutăţi am trecut... Am fost silit să las să se facă şi să se spue, *dar domin situaţia!* Am spus-o Germanilor, că, oricare ar fi mijloacele mele, garantez că nu se va putea face nimic în contra lor». — Eu îi spun pe faţă că mă tem mereu să nu fim târâţi... El: «Cred acum, că Germanii au ceva mai multe şanse ca acum un an, dar starea lor economică le inspiră îngrijorare chiar lor, şi dacă ar veni o propunere de pace, ei s'ar mulţumi cu puţin lucru. Sunt mari posibilităţi ca să se ajungă la lovitura nulă. *Nu mă voi mişca în con-*

Capitale (et les Carpathes du Nord Moldavie?). Les Russes ne peuvent arriver facilement à l'oeuvre vive qui est Bucarest. Les défenses du Siret sont entières. — *Moi*: Vous en avez enlevé les canons?»—*Bratiano.* Quelques canons seulement.Qu'est-ce qui autorise à dire que le gouvernement est engangé avec l'Entente, quand il y a eu des moments comme l'attaque de la Serbie, l'arrivée du Tzar à Reni? *Moi:* Vos actes... *Lui:* J'ai dû souvent avoir l'air de pencher de «leur côté» pour avoir la tranquillité à l'intérieur. *Moi:* Vous avez jamais cru à la possibilite de troubles? *Lui:* Moi qui ai la responsabilité je sais par quelles difficultés j'ai dû passer.... J'ai dû laisser faire et dire, mais je «domine la situation. Je l'ai dit aux Allemands que, quelles que soient mes moyens, je garantis qu'on ne pourra rien faire contre eux. — Je lui ai franchement dit que je craignais toujours que nous fussions entraînés... *Lui:* Je crois maintenant que les Allemands ont un peu plus de chance qu'il y a un an. mais leur état économique leur inspire à eux-mêmes de l'inquiétude et si une proposition de paix venait, ils se contenteraient de peu. Il y a grande possibilité que nous arrivions au coup nul. Je ne bougerai pas contre eux, *même en cas d'une offensive gé-*

tra lor, chiar în cazul unei ofensive generale. Pentru a ne târâ în război, lucrurile neschimbându-se cu totul din partea Ruşilor, ar trebui ca guvernul să fie răsturnat. Germanii nu pot învinge radical, decât *zdrobind* frontul francez. In contra Ruşilor : nimic decisiv din cauza uşurinţei lor de retragere...» — Eu : «Dar, în Basarabia, frontul rus este debordat pe aripi...»—El : «Ar trebui atunci siguranţa unei Polonii, unei Ukranii şi unei *Kurlande (?)* care ne-ar proteja...».

Brătianu profită de ocazie ca să-mi spue că dacă evenimentele ar fi de aşa natură încât el, părându-se prea angajat, ar fi o piedică, cine ar putea crede că n'ar avea destul patriotism ca să se retragă la timp ?

Ciudată este concepţiunea lui de viitor : dacă rămânem neutri după război, Germania va fi în mod natural adusă să reia bunele raporturi cu noi ; Bulgaria mărită căci va avea Monastir, este tot Bulgaria; ea va vei şi Constantinopolul. Insă, Germania nu se va separa de lumea musulmană şi va avea nevoe de România ca contragreutate ! !

4 Martie. — Văd pe *Czernin* pentru a-i comunica concesiunile pe care Brătianu vrea să le facă deţinuţilor.

---

nérale. Pour nous entraîner, les choses ne changeant pas notablement du côté russe, il faudrait renverser le gouvernement. Les Allemands peuvent vaincre radicalement, en *écrasant* seulement le front français. Contre les Russes rien de décisif à cause de leur élasticité de retraite... *Moi:* Mais en Bessarabie, c'est le front russe débordé par les alliés... *Lui:* Il faudrait la certitude d'une Pologne, d'une Ukraine et d'une Curlande (?) nous protégeant... Il profite de l'occasion pour dire que si les évènements étaient tels, que si on le croyait trop engagé et qu'il fut un obstacle, croit-on qu'il n'aurait pas le patriotisme de se retirer à temps? Bizarre sa conception de l'avenir: si nous restons neutres, après la paix l'Allemagne sera naturellement amenée à reprendre bons rapports avec nous; la Bulgarie, agrandie, «elle aura aussi Monastir» est bien toujours la Bulgarie: elle voudra Constantinople : or l'Allemagne ne se séparera pas du monde musulmane et aura besoin du contre-poids de la Roumanie ?

4 mars. — Je vois Czernin pour lui rapporter les concessions que veut faire Bratiano pour les détenus. Il est très

Czernin este foarte dârj şi afirmă că sunt neadevăruri şi că, în momentul de faţă mai sunt deţinuţi unii evadaţi din mâinile Ruşilor. In ceeace priveşte cazul lui Rückert pe care Brătianu mi-l citase ca probă de marile concesiuni ce făcuse. Czernin răspunde: «Da. El a luat pe fiu, în vârstă de 17 ani, ca ostatic pentru tatăl lui şi nu i-a dat drumul decât după 8 luni, când m'am plâns Regelui».

Pentru Czernin, Brătianu este atât de angajat, în cât măsura atât de simplă de a pune soldaţi pe frontul rus: îi se pare o enormitate, fiindcă aliaţii l'ar lua de gât! — El nu pare deloc hotărât a renunţa la neîncrederea lui.

In ceeace priveşte afacerea curierilor de care mi s'a plâns Brătianu, Czernin zice: «Se luase obiceiul să se facă să treacă orişicine ca curier. Au vrut chiar să primesc pe fiul Filipescu, ca să poată mai uşor să se ducă să facă propagandă în contra nostră în Franţa(!) şi să se aducă de acolo, prin el, o mulţime de comande. Austria vrea să aplice măsurile pe care Costinescu i le-a aplicat: Curier diplomat şi trei sute de kg. de bagaje. Tot restul va fi vizitat la graniţă! — Porumbaru

---

mordant et affirme que se sont des non vérités et qu'actuellement il y a encore détenus des évadés des mains des Russes. Pour le cas Rückert, que Bratiano m'avait cité comme preuve de grandes concessions de sa part: «Oui. Il a pris le fils, 17 ans, comme otage pour son père et ne l'a lâché qu'au bout de 8 mois, quand je me suis plaint au Roi». Pour Czernin, Bratiano est tellement engagé que la mesure si simple de mettre des soldats sur le front russe lui parait une énormité, parce que les alliés lui sauteraient dessus! Il n'est pas décidé à démordre de sa méfiance. L'affaire du courrier dont s'est plaint Bratiano à moi: Nous avions pris la douce habitude de faire passer n'importe qui comme courrier. On a voulu même que j'accepte le fils Filipescu, pour qu'il puisse plus facilement aller faire de la propagande contre nous en France (!) et d'amener par lui des monceaux de commandes de France. L'Autriche nous applique les mesures que Costinescu leur a appliquées: courrier diplomate et 300 kg. de bagage; pour le reste, visite. Porumbaru a fait aujourd'hui une vi-

mi-a făcut astăzi o vizită de două ore pentru a obţine o ultimă concesiune: să se lase să treacă curierul, care cu 1000 de kg. bagaje, aşteaptă la Predeal. Eu m'am arătat ireductibil!»

Plătim astăzi toate relele procedeuri din trecut! !— Era foarte umilitor să-l aud pe Czernin zicând că văzuse eri pe Brătianu şi astăzi pe Porumbaru, cari erau «très petits garçons».

— In privinţa ştirei aduse de Negură din Vaslui, că prefectura a cerut Consiliului general să-şi dea avizul asupra posibilităţei de a da azil populaţiunei din Botoşani şi din Dorohoi: 30.000 de căruţe, Volenti îmi răspunde că corpul IV a cerut încă de o lună, regimentelor din Vaslui şi Iaşi adăposturile necesare pentru părţile sedentare ale regimentelor din Botoşani şi din Dorohoi. — Tot trecerea Ruşilor ?!

5 Martie. — Se iau iarăşi cinci zile de vacanţe parlamentare. Hotărât. Brătianu vrea să ţie Parlamentul deschis: el mi-a spus că până la Paşte; dar va fi şi mai târziu.

8 Martie. — *Marinkovitch* mi-a cerut să intervin ca Crucea Roşie să servească de intermediar pentru tri-

---

site de 2 h. pour obtenir une dernière concession: qu'on laisse passer le courrier, qui avec 1000 kg. attend à Predeal. Czernin s'est montré irréductible. Nous payerons tous les mauvais procédés passés. Il était très humiliant d'entendre dire à Czernin qu'il a vu hier Bratiano, aujourd'hui Porumbaru, qui étaient *très petits garçons*....

Au sujet des propos apportés par Negura de Vaslui, que préfecture communique Conseil général donner avis sur possibilité donner asile population Botoshani, Dorohoi, 30.000 «căruţe». Volonti me répond que 4-ème corp demanda il y a un mois régiments Vaslui et Iassy de penser aux abris necessaires pour parties sédentaires des régiments de Botoshani et Dorohoi. Toujours le passage des Russes ?!

5 mars. — On reprend 5 jours de vacance parlementaire. Décidemment Bratiano veut garder le Parlament ouvert: il m'a dit jusqu'à Pâques; ce sera plus longtemps encore.

8 mars. — Marinkovitch m'a demandé intercession pour que la Croix-Rouge serve d'intermédiaire pour envois de se-

miterea de ajutoare; Czernin a primit cererea, iar Marinkovici n'a trimis nimic! — Marinkovici s'a plâns, că nişte vagoane de grâu destinate populaţiunei care moare de foame, n'au putut să treacă în Serbia; Czernin mi-a spus că niciodată nu i s'a vorbit de aceasta şi că, din contra, se solicitau trimiteri de ajutoare. Am spus-o lui Andonovitch şi nimic n'a mişcat...!

9 Martie. — Bussche nu s'a întors încă, dar *Waldburg,* care a venit să mă vadă, mi-a spus: «După toate câte ne-a făcut d-l Brătianu, este ciudat, acum când are greutăţi cu Bulgarii, că tot la noi recurge pentru ca să le aplanăm!» — Eu: «Are într'adevăr greutăţi?» — El: «Cred că da». — Eu: «Ar fi o greşală mare şi sper că D-voastră le veţi împiedica».

In oraş se vorbeşte serios de ameninţări. S. Borş îmi spune că la Banca Românească îi se refuzase o afacere hotărâtă şi că contabilul i-ar fi spus că de câteva zile situaţia este turbure...

11 Martie. — Bussche îmi spune că la Berlin există siguranţa succesului dela Verdun. — Eu întreb: «In caz de succes, care va fi urmarea. Marşul asupra

---

cours; Czernin agréé demande; Marinkovitch n'a rien envoyé. Marinkovitch s'est plaint que des wagons de blé destinés au peuple mourant de faim, n'ont pu passer en Serbie; Czernin m'a dit que jamais on ne lui en avait parlé, et que tout au contraire on sollicite envoi de secours. Je l'ai dit à Andonovici, et rien n'a bougé!...

9 mars. — Bussche pas encore rentré, mais Waldburg, venu me voir, me dit: «Après tout ce qu'il nous a fait, il est tout de même bizarre maintenant qu'il a des ennuis avec les Bulgares, que Mr. Bratiano ait toujours recours à nous pour les lui arranger.» — *Moi:* En a-t-il réellement?—*Lui:* Je crois que oui. — *Moi:* Ce serait une grosse faute et j'espère que vous les retiendrez.

En ville on parle sérieusement de menaces. Stefan Borsh me dit qu'on lui a refusé à la Banca Romaneasca une affaire promise et que le comptable lui aurait dit que depuis quelques jours la situation est trouble...

11 mars. — Bussche de retour me dit qu'on est à Berlin assuré du succès à Verdun. J'interroge: En cas de succès, quelle en est la suite? Marche sur Paris? — *Lui:* J'ai posé la

Parisului ?» — El : «Am pus şi eu această întrebare Cancelarului, el însă nu mi-a dat niciun răspuns. El o ştie poate, dar de sigur că o a patra persoană nu o ştie». — Secret real ? Sau discreţie faţă de mine ?... Apoi vorbim de Panas, care trece prin Bucureşti pentru a merge la postul său la Petrograd : «El a fost amestecat în complotul în contra vieţei lui Enver-Paşa, şi a lui Talaat; şi de atunci Wagenheim i-a spus că ar face bine după această lovitură, să o şteargă din Constantinopol».

(Panas a dejunat la mine, pe timpul Conferinţei 1913, şi ne-am întâlnit şi în urmă. A depus numai o cartă la mine; dar instinctiv, n'am căutat să-l văd, şi m'am mărginit şi eu să-i depun o cartă).

14 Martie.—Am prânzit la Club, invitat de Bussche, cu Beek Fries, ministrul Suediei, Missir, Stirbey, B. Catargi, Nanu, Czernin, Multedo, Vredenburch, Randa, Bronsart şi Waldburg.

18 Martie. — O telegramă anunţă azi dimineaţă sfârşitul ofensivei ruseşti la Narocz spre Dunabourg.

Acum şase săptămâni : eşec complect în Bucovina. Nimic nu s'a mişcat pe frontul din nord. Francezii nu mai pot aştepta o presiune pe frontul oriental.

---

question au Chancelier; il n'a rien répondu. Il le sait peut-être, mais certainement il n'y a pas une quatrième personne qui le sache. Secret réel? Discrétion vis-à-vis de moi?...

Nous parlons de Panas qui passe par Bucarest pour se rendre à son poste Pétrograd: «Il a trempé dans le complot contre la vie d'Enver-Pacha et de Talaat, et à cette époque Wagenheim lui a dit qu'il ferait bien, après ce coup, de filer de Constantinople».

Panas, lors de la conférence, a déjeuné chez moi et nous nous sommes fréquentés. Il a déposé une carte sans plus : d'instinct, pas cherché à le voir, déposé aussi simple carte.

14 mars. — Dîné Cercle invitation Bussche avec Beek-Fries, ministre Suède, Missir, Stirbey, Barbu Catargi, Nanu, Czernin, Multedo, Vredenburch, Randa, Bronsart, Waldburg.

18 mars. — Dépêches ce matin annoncent fin offensive russe à Narocz, du côté de Dunabourg.

Il y a six semaines, échec complet Bucovine Rien n'a bronché sur le front du Nord, les Français ne peuvent plus attendre une pression sur le front oriental.

Gârleşteanu a văzut pe Doamna Böhaker, germană de origină, al cărei frate este ofiţer şi se găseşte în Bulgaria. Această doamnă a avut toate greutăţile din lume în Bulgaria, din cauza paşaportului ei românesc. După spusele fratelui ei, 400.000 de oameni, Bulgari şi Germani, sûnt gata să ne atace, iar în popor domneşte o excitare îngrozitoare în contra noastră!

Aceasta trebue apropiat de cuvintele pe care le-a scăpat azi dimineaţă, în cursul unei convorbiri cu mine, d-l Andrei Adorjan, corespondentul ziarului «As-Ezt» din Budapesta: «Mulţi descreeraţi ar dori războiul în contra D-Voastră, şi nimic nu ar fi mai popular!»

19 Martie. — D-l *Bussche* fiind indispus, m'am dus la legaţiune să-l văd. El mi-a spus că Filipescu văzuse pe Rege, şi că impresia M. S. era că nu era entusiast de ce văzuse în Rusia. Francezii încep a părăsi Salonicul; el certifică că 1200 de soldaţi, din *acelaş* regiment, au fost îmbarcaţi, dar fără arme, pentru a da impresia unei plecări în concediu. — I-am vorbit de un schimb de vederi care ar trebui să aibă loc asupra acordurilor eventuale, dacă ar avea loc o schimbare de regim şi el a primit această sugestiune.

Garlesteanu vient de voir M-me Böhaker, Allemande d'origine, dont le frère est officier et se trouve Bulgarie. Cette dame a eu toutes les difficultés du monde en Bulgarie, à cause de son passeport roumain. Selon les dires de son frère, 400.000 hommes, Bulgares et Allemands, sont prêts à nous attaquer et il y a une excitation populaire effroyable contre nous!

A rapprocher de ce qui a échappé à Mr. André Adorjan, correspondant de l'«Az-Est» de Budapest, au cours de notre conversation de ce matin: beaucoup de têtes chaudes voudraient la guerre contre vous et rien ne serait plus populaire.

19 mars. — Vu légation Bussche, qui était indisposé. Il m'a dit que Filipescu avait vu le Roi et que l'impression de Sa Majesté était que Filipescu n'était pas enthousiaste de ce qu'il avait vu Russie. Les Français commencent à quitter Salonique; il certifie que 1200 soldats, du même régiment, ont été embarqués, mais sans armes, pour donner impression départ en congé. Je lui ai parlé d'un échange d'idées à avoir sur accords éventuels s'il y a changement de régime et a accepté ce sondage.

22 Martie. — Adunarea Comitetului consultativ a avut loc, pentru a delibera asupra declaraţiunei de făcut la discuţia bugetului. Arion raportează o conversaţie avută cu Brătianu asupra comisiei bugetare a Războiului: *Brătianu insistă asupra perspectivei neutralităţei definitive,* dar nu răspunde decât foarte evasiv la întrebarea: «Ai angajamente ?», prin: «Nu am un tratat, şi chiar un tratat ce valoare ar avea ?» — Imi reamintesc că Czernin mi-a spus că Brătianu îi spusese odată «prostia» (sic), că ar fi foarte mulţumit dacă România ar eşi din această criză, cel puţin cu graniţele ei actuale. — Pe de altă parte, dela întoarcerea lui din Rusia, Filipescu nu mai suflă şi Theodorian raportează că Penciulescu şi ceilalţi agenţi nu mai vorbesc decât de «neutralitate definitivă».

23 Martie. — *Czernin* vine la mine la 9½ dimineaţa sub pretextul să vază ce mai fac, căci nu are nimic să-mi comunice. El îmi destăinueşte regretul ce-l are că nu mai poate face nimic: «Nenorocirea mea este că Ungurii sunt foarte satisfăcuţi de d-l Brătianu». Ei nu cer decât un lucru: ca România să nu se mişte. Şi Andrassy şi Appony ca şi Tisza, nu sunt mai exigenţi! Inţele-

---

22 mars. — Réunion comité consultatif pour délibérer sur déclaration à faire budget. Arion rapporte conversation commission budgétaire guerre avec Bratiano. *Bratiano insiste sur perspective neutralité définitive,* mais ne répond à la question «avez-vous des engagements» ?—que très évasivement: «Je n'ai pas de traité» et puis «même un traité quel valeur a-t-il ?». J'ai souvenir que Czernin m'a dit que Bratiano lui avait une fois dit cette «bêtise» (sic); qu'il serait très content déjà si la Roumanie sortait de cette crise, «au moins» avec ses frontières actuelles. D'autre part, depuis retour Russie, Filipescu fait le mort et Teodorian rapporta que Penciulescu et les autres agents ne parlent que «neutralité définitive».

23 mars. — Communication autrichienne. Czernin vient me voir a 9½ h. sous prétexte de n'avoir rien à me dire que de savoir comment je vais; il me fait part de son regret de ne plus rien pouvoir faire. «*Mon malheur* est que les Hongrois sont parfaitement satisfaits de Mr. Bratiano. Ils ne demandent qu'une chose: c'est que la Roumanie ne bouge pas. Et Andrassy et Apponyi tout comme Tisza, ne sont pas

geţi bine că atunci, noi nu mai putem face nimic. Altminterea eu cred că de mult ar fi «sărit» Brătianu! Puteţi, singuri, să răsturnaţi guvernul? Noi nu mai putem să ajutăm la aceasta». Ministrul îşi desvoltă teza: «Nu le convine Ungurilor să fie o Românie mai mare. Este modul cel mai nemerit pentru a răpi un punct de sprijin Românilor din Ungaria. Ei vor să aibă o Bulgarie tare, având un contact direct cu Austro-Ungaria. Şi cum, după război *se contează pe o înţelegere cu Rusia,* vom avea o Românie lăsată de-o parte, moraliceşte slăbită! Ei se opun la orice presiune exercitată aci: avem tot ce cerem: grâu şi restul. — Eu: «Credeam că acalmia era datorată dorinţei de a termina mai întâi cu Verdun»? — El: «Din nenorocire este aşa cum v'o spui; şi nu pricep ca d-l Brătianu să fie aşa de puţin deştept, ca să nu o simtă...» — Czernin mă roagă să nu-i fac lui Bussche nici o comunicare referitoare la cele ce mi-a spus. — El ştie din sorginte sigură, că Sassanov a făcut mustrări lui Filipescu că România nu-şi ţinuse făgăduelile ce făcuse.

---

plus exigeants. Vous comprenez qu'alors nous autres nous ne pouvons plus rien, sans quoi je crois que Bratiano aurait depuis longtemps «volé». Pouvez-vous seuls renverser le gouvernement? Nous ne pouvons plus y contribuer».

Le ministre développe sa thèse: les Hongrois n'aiment pas qu'il y ait une Roumanie plus grande. C'est la meilleure façon d'enlever un point d'appui aux Roumains de Hongrie. Les Hongrois aiment avoir une Bulgarie forte, ayant un contact direct avec l'Autriche-Hongrie. Et comme après la guerre «on compte sur Entente avec la Russie», il y aura une Roumanie laissée de côté, affaiblie moralement. Ils s'opposent à toute pression ici. Nous avons tout ce que nous demandons, blé et le reste. — *Moi:* J'avais cru que l'accalmie était due au désir d'en finir avec Verdun, d'abord. — *Lui:* Malheureusement c'est ce que je vous dis. Et je ne comprends pas que Mr. Bratiano soit assez peu intelligent pour ne pas le sentir. — Czernin me prie de ne faire aucune communication à Bussche concernant ce qu'il m'a dit. Il sait de source certaine que Sasanow a fait des reproches à Filipescu que la Roumanie n'avait pas tenu les promesses qu'elle avait faites.

— La Senat au venit în discuţie amendamentele propuse de guvern la legea măsurilor excepţionale, privitoare la chirii. O monstruozitate juridică! Prevenisem în ajun pe Mişu Cantacuzino ca să luăm împreună chestia în mână. In Senat, multă lume protivnică. Azi Cantacuzino îmi spune că s'a consultat cu Filipescu şi că acesta a fost de părere să nu se amestece, legea *fiind populară!*

25 Martie. — Discursul lui Bethman-Hollweg are un răsunet enorm! El respiră puterea şi încrederea; contrastează cu declaraţiile precedente aşa de calme şi învăluite. *Busche* îmi spune că împăratul i-a telegrafiat pentru a-l felicita, — lucru rar!

Am avut cu dânsul o lungă conversaţie, din care rezultă că guvernul Brătianu stabileşte raporturi economice cu Berlin şi cu Viena şi că comisii permanente române se vor stabili în ambele oraşe. El n'a vrut să iscălească aci, ca să lase această plăcere lui Beldiman.— Noi progrese la Verdun: Haucourt a căzut.

26 Martie. — La *Maiorescu* am avut o conversaţie cu C. Arion, provocată de insistenţele lui Neniţescu ca să se revadă cu Germanii şi Austriacii dacă, în caz de schimbare de guvern, s'ar menţine concesiunile făcute României în 1915. — Le împărtăşesc în mod confidenţial comunicarea făcută de Czernin. — Asupra princi-

25 mars. — Le discours de Bethmann-Holweg a un énorme retentissement. Il respire la force et la confiance. Il contraste avec les déclarations précédentes si calmes et si voilées. Bussche me dit que l'Empereur lui a télégraphié pour le féliciter, — chose rare! Longue conversation, dont il résulte que le gouvernement Bratiano établit des rapports économiques avec Berlin et Wien et que des commissions permanentes roumaines vont siéger à Berlin et Wien! Il n'a pas voulu signer ici pour en laisser le plaisir à Beldiman. Nouveau progrès à Verdun: prise Haucourt.

26 mars. — Conversation chez Maiorescu avec C. C. Arion provoquée par les instances de Nenitzescu de revoir avec Allemands et Autrichiens si les concessions faites à la Roumanie en 1915 sont maintenues en cas de changement de gouvernement. Je fais part confidentiellement de la communication de Czernin. Sur le principe, Maiorescu objecte

piului, Maiorescu obiectează marea dificultate pe care guvernele centrale ar avea ca să stea de vorbă, în afară de guvern, cu un om sau cu un partid care nu le-ar fi indicat *de Coroană* ca viitorul guvern apropiat. Deci, Regelui trebue din nou să ne adresăm ca să fie în curent: şi atunci se impune examenul *dacă o apropiere cu Filipescu* nu este posibilă. Pentru a doua oară Maiorescu vorbeşte de această apropiere. Răspunsul e uşor: să vie Filipescu la buna politică externă, şi totul va merge bine! Se convine: conversaţie generală — uşoară, având în vedere termenii în care suntem, cu Bussche şi Czernin. O nouă vizită la Rege. Apoi, dacă cade Verdun sau se iveşte orice alt fapt care ar accentua situaţia, o acţiune publică, cum ar fi o întrunire. Limita nouei noastre acţiuni: aproximativ o lună.

28 Martie. — De câteva zile nu este vorba decât de contrabanda care a pricinuit scumpirea cărnei de măcelărie. Prefecţii de Severin, Bacău şi Suceava sunt denunţaţi formal că au practicat-o pe o scară întinsă.

Cer, la Senat, *o anchetă parlamentară.* Takiştii şi Filipescanii au cerut-o şi ei. Bineînţeles, simplă mani-

---

la grosse difficulté que les gouvernements centraux auraient à causer, en dehors du gouvernement, avec un homme ou un parti qui par la Couronne ne leur est pas indiqué comme le futur gouvernement rapproché. C'est donc au Roi qu'il faut de nouveau s'adresser pour qu'il soit au courant: alors examen de nouveau, *si un rapprochement avec Filipescu n'est pas possible.* C'est la seconde fois qu'il en parle. Facile de répondre: pourvu qu'il vienne à la bonne politique étrangère, tout est facile! On convient: conversation générale — toujours facile dans les termes dans lesquels nous nous trouvons avec Bussche et Czernin. Revisite du Roi. Puis si Verdun se prend ou tout autre fait donnant de l'accentuation, une action publique, telle qu'une réunion. Cadre pour se mouvoir, environ un mois.

28 mars. — On n'agite depuis plusieurs jours que la question de la contrebande qui a amené le rencherissement de la viande de boucherie. Les préfets de Sévérin, de Bacau et Suceava sont nettement dénoncés comme l'ayant pratiquée en grand. Je demande au Sénat une *enquête parlementaire.* Les Takistes-Filipescu l'ont aussi demandé. Bien en-

festaţie platonică: nici un glas liberal pentru ca să fie trimisă de urgenţă la secţii.

Apare un articol mojic al lui Take Ionescu în contra cancelarului, cu privire la discursul său!

5 Aprilie. — Nimic în interiorul ţărei. Camerele s'au închis Duminecă, în ajunul termenului, cu o oarecare grabă. S'a suprimat orice discuţie pentru o mulţime de legi mai incizive unele ca altele. «Monitorul Oficial» este foarte interesant de consultat spre a se vedea numărul de promulgări de legi. — Pe toate fronturile războiului, punct mort.

5 şi 6 Aprilie. — Marţi seara la ora 8, Bussche intră la Jockey-Club şi găseşte înaintea uşei, un grup în care se afla Filipescu. Bussche trece, salută din cap şi spune simplu «bună ziua». — *Filipescu* iese din grup, şi spune lui Bussche în gura mare: «Nu vă întind mâna; piciorul meu... undeva, dacă vreţi». — Zece minute mai târziu Bussche îmi comunică personal faptul şi cere neapărat scuze dela Filipescu, căci el nu se poate bate în duel. Aflu că de două zile Filipescu este într'o excitare nebună pe motivul că fiul său a avut neajunsuri la gra-

---

tendu simple manifestation platonique: aucune voix libérale pour l'envoi d'urgence aux sections. Article grossier de Take Ionescu contre le Chancelier au sujet de son discours.

5 avril. — Rien à l'intérieur. Les Chambres ont été fermées dimanche, la veille du terme, avec une certaine hâte. On a mis bouchées doubles et supprimé toute discussion pour une foule de lois plus incisives les unes que les autres. Le «Moniteur Officiel» très intéressant à consulter pour le nombre des promulgations de lois. Sur tous les fronts de guerre, point mort.

5—6 avril. — Incident Bussche-Filipescu. Mardi soir, 8 h., Bussche entre au Club et rencontre devant la porte un groupe dont Filipescu tenait le centre; Bussche passe, incline la tête et dit simplement «bon jour». Filipescu se détache et à haute voix lui dit: «Je ne vous tend pas la main; mon pied dans le derrière si vous voulez». Dix minutes après Bussche me communique lui-même le fait et exige des excuses de Filipescu, car lui ne peut pas se battre. J'apprends que depuis deux jours Filipescu est dans une excitation folle à cause de ce que son fils a eu des désagréments à la fron-

niţa de la Lindau. Trifu, de la Ministerul Afacerilor Străine, ar fi povestit că Grigoraş ar fi fost căutat până şi în...

Fapta lui Filipescu este desaprobată de toţi membrii clubului prezenţi, chiar de Romalo. Se pare că chiar Poklevsky a spus lui Lupu Kostake că aceasta era fapta unui nebun. — Nu mai pot pleca la Buzău, cum proectasem. Miercuri H. Catargi vede pe Rege, care este foarte plictisit. Regele îmi trimite răspuns să nu mă pun eu înainte. Situaţia se complică prin faptul rupturei relaţiunilor mele cu Filipescu. Arion e lipsă. In fine la ora 5 pot convoca comitetul clubului fără mari greutăţi. Limbagiul lui este acela al unui om pornografic : intră în toate detaliile asupra perchiziţiilor corporale... ! La urmă se găseşte o formulă de tranziţie, care va fi consemnată în procesul verbal al clubului. Bussche, la care mă duc acceptă cu mult cavalerism să recunoască că nu aprobă modul cum a fost tratat Grigoraş, dacă faptele sunt adevărate.

Iată textul procesului verbal :

«Comitetul Jockey Clubului s'a întrunit azi 6 Aprilie orele 5 p. m., pentru a se consfătui asupra unui incident care s'a petrecut în saloanele clubului, în seara de 5 Aprilie, orele 8 p. m. între d-nii Nicolae Filipescu,

---

tière de Lindau, Trifu le petit drôle des affaires étrangères — il le nie — lui aurait raconté que Grigorash a été fouillé dans... et sa femme examinée...

L'acte de Filipescu généralement réprouvé par les membres présents même Romalo. Il semble que Poklevsky luimême a dit à Lupu Kostake que c'était l'acte d'un fou. Je ne pas plus pour Buzau, comme il avait été décidé. Catargi voit le Roi. Le Roi très ennuyé. Il me fait dire de ne pas me mettre en avant. Complication du fait de la rupture de mes relations avec Filipescu. Arion absent. Enfin, à 5 h., force de patience, je puis convoquer le comité sans grands heurts. Filipescu y vient. Son langage est pornographique. On finit par trouver une formule transactionnelle qui sera consignée dans procès verbal du Club. Bussche, qui je vais voir accepte très chiquement de reconnaître qu'il n'approuve pas le traitement infligé à Grigorash, si il est réel.

vice-preşedinte al societăţei, şi von dem Bussche, ministrul Germaniei, membru titular al societăţei. Au luat parte toţi membrii comitetului, afară de d. C. Arion, absent din Bucureşti. D-nul Henri Catargi a fost şi d-sa rugat să ia parte la consfătuire. Examinând cu amănunţime toate elementele faptului sau în legătură cu dânsul, comitetul în unanimitate a căzut de acord asupra următoarei formule de conciliaţiune, de propus ambelor părţi : — D-nul de Bussche declară : «Fiind informat că d. Grigore Filipescu, cu soţia sa, aveau neajunsuri la Lindau, am intervenit la Berlin ca să poată trece uşor prin Germania. Regret, dacă în adevăr intervenţia mea nu i-a scutit de gravele neajunsuri de care s'a plâns d-l Nicolae Filipescu». — D-nul Nicolae Filipescu, luând cunoştinţă de aceste explicaţii, retrage cuvintele pe care le-a adresat d-lui de Bussche şi exprimă regretele sale pentru incidentul ce a avut loc.

«Această formulă fiind comunicată d-lor Filipescu şi de Bussche şi acceptată de d-niile lor, comitetul ia act cu mulţumire de aplanarea acestui incident».

Ceeace nu a împiedecat ca, a doua zi, 7 Aprilie, «Epoca» tot demnă să fie !

8 Aprilie. — Multe persoane, după sfaturile mele au depus cărţi la legaţia germană. Bussche a trimis cărţile lui a doua zi, la ora 9 dimineaţa, şi chiar la cei căsătoriţi nu a depus decât o carte. Şi d-rul Dinu Brătianu şi Barbu Catargi au găsit procedarea... cam sumară.

11 Aprilie. (Lunea Paştelui.) — Multă foarte multă lume la curse. Mă simt suferind.

Nota americană.

Dela *12* la *16* Aprilie stau la Buzău într'o linişte absolută

17 Aprilie. — *Czernin* vine să mă roage să dau în

---

11 avril. — Courses, beau temps, beaucoup de monde. Me sens souffrant. Note américaine.

12 au 16 avril (Bvzau). — Calme absolu, — souffrant.

17 avril. — Czernin vient me prier de donner dans la

«La Politique» o desminţire, al cărei text mi-l aduce. In ziua când s'a întors dela Constanţa, Czernin a oferit generalului Socec un loc în compartimentul lui; natural că în faţa unui general nu s'au tras perdelele la trecerea podului; d-na Costică Paciuri ar fi denunţat faptul; de aci polemică în «Adevărul»: «Incidentul Czernin-Socec». Acesta din urmă aproape denunţat ca un trădător al patriei... şi d-na Ortansa imprimată aproape în fiecare număr al «Adevărului»! — Corectez textul lui Czernin şi primesc să-l dau publicităţei.

Czernin crede că Germanii vor ceda Statelor-Unite. In porturile americane se află o flotă de comerţ germană, valorând 1 miliard şi jumătate care va trebui torpilată în urmă chiar de Germani, căci imediat ce vor fi confiscate, acestea vor fi vasele de care se vor servi dintâi Americanii. — Czernin nu aprobă soluţia incidentului dela Club: Bussche n'ar fi trebuit să frequenteze Clubul şi să impună prezenţa lui, acolo unde simte că atmosfera îi este ostilă; acum este silit să «budeze». — (Hotărât, e ceva între ei...).

19 Aprilie. — Guvernul este îngrijat de mişcarea ce-

«Politique» un dementi dont il m'apporte le texte. Lors de son retour de Constantza, il a offert une place dans son compartiment au général Socec; naturellement, qu'en présence d'un général on n'a pas tiré les rideaux au passage du pont; M-me Costica Paciurea aurait dénoncé le fait; de là polémique dans l'«Adevarul»: «incident Czernin-Socec». Socec presque dénoncé comme «traître de la patrie». Et Hortence imprimée dans chaque numéro de l'«Adevarul». Je corrige le texte de Czernin et j'accepte faire publier. Pour Czernin les Allemands cèderont aux Etats-Unis. Il y a pour un milliard et demi de flotte de commerce allemande dans les ports américains, qu'on aurait ensuite à torpiller soi-même, car. sitôt confisqués, c'est ces bateaux que les Américains mettraient en avant. Czernin n'approuve pas la solution de l'incident du Club: Bussche aurait dû ne pas y fréquenter et ne pas imposer sa présence là ou il sent qu'on a de l'hostilité contre lui; maintenant il est obligé de bouder. (Il y a decidément une faille...).

19 avril. — Gouvernement inquiet du mouvement des

realiştilor, cărora suprimarea pieţei publice dela Obor le dă o lovitură grozavă. Procopiu, cel deştept, este trimis la Mitilineu ca să-mi vestească că rău aşi face dacă aşi susţine mişcarea, că în Teleorman marii proprietari sunt mulţumiţi (?) de această supresiune, că ei ar sfârşi prin a trece la Filipescu şi că el a păzit întotdeauna ca sămânţa filipescană să nu ia rădăcini acolo ! (Mă protejează !)

— Procopiu a văzut pe Rege, din ordinul lui Brătianu, pentru a face un sondaj asupra succesiunei la putere peste un an şi jumătate sau doi ani şi pentru a spune Regelui că partidul liberal nu va susţine decât partidul d-lui Marghiloman. (Evident Brătianu are nevoie de Procopiu pentru a vorbi cu Regele !) — Dar aceasta n'ar fi decât la sfârşitul acestei legislaţiuni ; Regele ar putea chiar să dea alegerile lui Brătianu, care ar eşi din ele slăbit, iar cinci sau şase luni de zile în urmă ar fi nevoit să se retragă... «Ce răspund eu lui Procopiu ?» mă întreabă Mitilineu ! — Eu : «Nu mă amestec în mişcare, dar sfătuesc pe guvern să nu aplice legea !» — Cum se svoneşte că Filipescu vrea să înceapă o campanie de răsturnare, nu m'aşi mira ca guvernul să-şi caute alianţe !

---

céréalistes et commissionnaires, auxquels fermeture du marché public de l'Obor porte un coup terrible. Procopiu a été voir Mitilineu pour me prevenir que j'aurais tort de soutenir le mouvement ; que dans Teleorman les grands propriétaires contents (?) de cette suppression finiraient par passer chez Filipescu et lui a toujours veillé à ce que la graine Filipescu ne prit racine là-bas (il me protège !) Il a vu le Roi sur l'ordre de Bratiano pour faire un sondage sur la succession au pouvoir dans un an et demi ou deux et pour dire au Roi que le parti libéral ne soutiendrait que le parti de Mr. Marghiloman. (Evidemment Bratiano a besoin de Procopiu pour causer avec Roi!) Mais que ce ne serait qu'au terme de cette legislature; le Roi même pourrait donner les élections à Bratiano qui en sortirait affaibli et cinq ou six mois après serait amené à se retirer... «Ce răspund eu lui Procopiu ?» me dit Mitilineu. — *Eu :* «Nu mă amestec în mişcare, dar sfătuesc pe guvern să nu aplice legea». — Comme on dit que Filipescu veut commencer campagne de renversement, le gouvernement chercherait-il des alliances.

— Am stat de vorbă, eri, multă vreme cu colonelul *Mircescu*. El pretinde că în armată o adevărată «teroare» oprește pe ofițeri să-și exprime sentimentele lor adevărate asupra situației.

— *Bussche* s'a întors dela o plimbare pe Dunăre, pe care a găsit'o splendidă. — In privința incidentului Mircescu : Rău a făcut Mircescu că a telegrafiat lui Porumbaru, care nu este superiorul lui ; evident, Porumbaru, la Constanța, a comunicat telegrama presei; de aci : campanie. Locotenentul ungur a fost lipsit de politeță, dar Românii n'au cercetat și ei pe Randa și pe atașatul bulgar acreditați în România pe când Mircescu nu era acreditat în Austria ? — El crede că Iliescu ar fi vrut să profite de ocazie pentru a-l rechema, dar măsuri preventive au fost luate.

Bussche crede că incidentul american se va aplana, fiindcă cancelarul întrevede pacea : domnește credința că Francezii sunt pe sfârșite. — Târgul cu morarii nu-l interesează, rămân mori mari, suficiente pentru a alimenta contractul lor de 9000 de vagoane. — El știe că Englezii vor să cumpere de pe acum recolta viitoare ; el a cerut lui Brătianu o scrisoare de preferință ; Brătianu

---

Hier longuement causé avec colonel Mircescu. Il prétend que dans l'armée une véritable «terreur» empêche les officiers d'exprimer leurs vrais sentiments sur la situation.

Bussche retour d'une promenade Danube, qu'il a trouvé magnifique. L'incident Mircescu : Mircescu a eu tort de télégraphier à Porumbaru, qui n'est pas son supérieur; évidemment Porumbaru à Constantza a communiqué le télégramme à la presse, de là campagne. Le lieutenant hongrois a manqué de politesse, mais les Roumains n'ont-ils pas fouillé Randa et l'attaché bulgare accredités en Roumanie, alors que Mircescu ne l'était pas en Autriche ? Il croit que Iliescu en aurait voulu profiter pour le rappeler, mais des mesures preventives ont été prises.

Bussche croit que l'incident américain s'aplanira parce que le Chancelier entrevoit la paix: on est convaincu que les Français sont à bout. Le marché avec minotiers l'intéresse peu: il reste des moulins grands qui suffiront à alimenter leur contrat de 9000 wagons. Il sait que les Anglais offrent déjà d'acheter la récolte future ; il a demandé à Bratiano une lettre de préférence : Bratiano a refusé sous

a refuzat sub această formă, dar a declarat că îl va vesti de orice propunere s'ar face. Constantinescu a făcut aceeaşi declaraţie : «Dar aceasta nu contează ! — D-nul Brătianu ştie *cât de gravă ar fi* o vânzare prin surprindere, Englezilor !»

20 Aprilie. — Il revăd pe *Bussche*. In privinţa unui comunicat englezesc, care pretinde că Anglia este în cele mai bune dispoziţiuni faţă de noi, dar că trebue mai întâi să treacă pe căile cele mai scurte mărfurile aliaţilor lor, Bussche îmi spune că Germania *ne va da ea sulfatul de cupru*. Se mai discută schimbul cu material de aramă pe care îl putem preda. Aceasta este o surpriză care se pregăteşte. Dar el ştie că sulfatul pe care îl avem în Anglia, a fost plătit peşin mai multe milioane.

— *Maiorescu* a venit să mă vadă în privinţa unui lung articol din «Adevărul» şi căutând să atenueze declaraţiunile lui din «Berliner Tageblatt». El vrea să desmintă, dar fără declaraţii personale, fiindcă nu vrea să polemizeze. — Asupra incidentului dela Jochey Club. Maiorescu este de părere că Bussche nu ar fi trebuit sub nici o formă, să exprime el, cel dintâi, regrete. —

---

cette forme, mais il lui a déclaré qu'il l'avertirait de toute proposition qui serait faite. Même déclaration Constantinescu: «Mais ça ne compte pas! Mr. Bratiano *sait combien serait grave une vente par surprise aux Anglais!*»

20 avril. — Je revois Bussche venant s'informer ma santé. A propos d'un communiqué anglais qui prétend que l'Angleterre a la meilleure volonté à notre égard, mais qu'il faut d'abord passer par les routes les plus courtes les marchandises de ses alliés ; il me dit que l'Allemagne va elle nous donner le sulfate de cuivre. On règle encore l'échange avec du matériel cuivre que nous pouvons livrer. C'est une surprise qu'on ménage. En attendant, il sait que le sulfate que nous avions en Angleterre a été payé comptant plusieurs millions.

Maiorescu est venu me voir au sujet d'une longue tartine qui se trouvait dans l'«Adevărul» et cherchant à atténuer ses déclarations du «Berliner Tageblatt». Il veut démentir, mais sans déclaration personnelle, parce qu'il ne veut pas polémique. A propos incident du Jockey Club: Bussche n'aurait pas dû exprimer le premier, sous n'importe quelle

Asupra boalei lui Filipescu: Foarte creştineşte el doreşte ca ţara să fie scăpată de acest flagel. — Peste trei săptămâni el pleacă la Nauheim.

21 Aprilie. — Iancu *Bacalbaşa* a fost la Sofia pentru tutun. Chestia compensaţiunilor, pe care s'a ambalat Tonceff, a început din prostia lui Derussi, care a admis principiul. Cu ocazia aceasta a constatat că Porumbaru n'a răspuns timp de *o lună* la toate telegramele transmise. S'au regăsit nişte vagoane ale noastre luate în Serbia; nu venea nici un răspuns; aci, la întoarcere, căile ferate au găsit toate telegramele *nedeschise*.

Asta se petrece în toate administraţiile noastre, în zilele de azi.

6 Mai. — Cincisprezece zile de linişte complectă. Am fost bolnav. — Nota de răspuns a Germaniei foarte demnă şi plină de concesii loiale, a făcut bun efect. Ea a fost primită ca satisfăcătoare de către Statele-Unite: scârţâituri şi înjurături în presa quadruplistă.

— Curtea mă snobează; Procopiu pretinde că Regele i-ar fi spus că «n'aşi fi fost discret într'o ocazie», — ceeace ar fi adus protestări din partea lui Brătianu. Iar Prinţesa Elisabeta, care întotdeauna mi-a scris personal pentru a-mi mulţumi pentru florile trimise de ziua ei, de astădată a pus pe Miss Milne să-mi scrie.... într'o franţuzească de bucătărie! Dealtminterea Regina, faţă de sora mea, a tratat pe Germani de «boches».

---

forme, des regrets. Sur maladie Filipescu: très chrétiennement il souhaite que le pays soit débarassé de ce fléau. Dans trois semaines il ira à Nauheim.

6 mai. — 15 jours de calme. Ai été souffrant. La note rêponsive de l'Allemagne, très digne et pleine de concessions loyales, fait le meilleur effet. Elle a de suite été acceptée comme satisfaisante par les Etats-Unis; grincements et injures dans la presse quadrupliste.

La Cour me snobe; Procopiu prétend que le Roi lui aurait dit que «j'ai manqué de discrétion» en une occasion, — ce qui aurait amené protestations de Bratiano. Et la Princesse Elisabeth, qui toujours m'a écrit pour remercier pour les fleurs de son jour de fête, m'a, cette fois-ci, fait écrire en français de cuisine, par Miss Milne! Il este vrai que la Reine, devant Linica (ma soeur), a traité les Allemands de «boches».

— Primul tren «Carmen Sylva». încărcat cu mărfuri germane expediate de către birourile noastre de importaţiune, în urma înţelegerilor făcute cu Germania şi Austria a sosit cu vagoanele împodobite cu verdeaţă şi locomotiva decorată cu steaguri germane, ungureşti. austriace şi române. Ce schimbate sunt timpurile!

— Blondel a fost subit revocat. Miercuri 4 Mai. de guvernul său. El crede că aceasta este o lovitură a Ruşilor.

— Am avut, în zilele de 2 şi 5 Mai, două convorbiri cu *Bussche*. El este acum mulţumit de guvern, care acordă totul. Mi-a remis textul propunerilor de înţelegere cu Bulgaria, cari probabil vor fi şi ele acceptate. El nu caută conversaţii politice cu Brătianu, dar Brătianu a expus *dela sine* vederile sale lui Czernin: l'a lăsat pe Czernin să înţeleagă că era liber să meargă cu învingătorul! Sunt curios să ştiu ce gândeşte Czernin. — Provocat de mine Bussche mi-a mărturisit că se temea ca Austro-Ungurii să nu mai fie dispuşi să ne facă aceleaşi condiţii ca în trecut: «Este probabil!»

Le premier «train Carmen Sylva», marchandises allemandes expediées par nos bureaux d'importation à la suite des arrangements conclus avec Allemagne et Autriche, est arrivé les voitures decorées de verdure et la machine portant des drapeaux allemands, hongrois, autrichiens et roumains.

Que les temps ont changé!

Blondel a été subitement revoqué le mercredi, 4 mai, par son gouvernement. Il croit à un coup des Russes...

Deux conversations avec Bussche le 2 et le 5 mai. Il est content du gouvernement, qui accorde tout. Il m'a remis le texte des propositions d'arrangement avec la Bulgarie, qui seront probablement acceptées aussi. Il ne recherche pas conversations politiques avec Bratiano, mais Bratiano a de lui-même exposé à Czernin ses vues: il lui a laissé entendre qu'il était libre d'aller avec le vainqueur. Je suis curieux de savoir qu'en pense Czernin. Provoqué par moi, Bussche m'a avoué qu'il craignait que les Austro-Hongrois ne fussent plus disposés à faire les mêmes conditions que par le passé: «c'est probable».

Bussche crede că Regele, care a primit dela fratele său mai mare mustrări foarte aspre — neinspirate de nimeni, căci o singură dată prinţul Wilhelm a fost rugat să scrie fratelui lui — este paralizat *de setea de a avea pacea în căsnicia lui !* Tot Bussche este de părere că Briand se gândeşte la o neutralitate finală şi definitivă, şi că pacea este destul de apropiată. Perspectiva unei Bulgarii puternice este singurul vis urât al lui Brătianu.

9 Mai. — Sâmbătă seară Take Ionescu a dat gazetelor o notă zicând că «guvernul austro-ungar *comunicându-i* că retrăgea decoraţia sa, el restituise Coroana sa de fer cu *declaraţiunea* că dela începutul războiului el avusese această intenţiune».

Ştiam că Czernin spera că îl va vedea făcând această «gafă», pentru ca niciodată să nu se poată uita la Viena procedările «Marelui nostru European». Văd că a căzut în cursă şi, cu naivitate, a făcut prostia.

Ca culme, Sâmbătă el a trimis lui Bussche cordonul său al ordinului Vulturul Roşu, Germania fiind aliată cu Austro-Ungaria şi Puterile Centrale «neavând asupra *convenienţelor* aceleaşi idei ca el».

Pour lui, le Roi, qui a reçu de son frère aîné des avertissements très durs, nullement inspirés, car une seule fois le Prince Guillaume a été prié d'écrire à son frère, est paralysé par la soif d'avoir la paix dans son ménage. Pour Bussche, Bratiano songe à la neutralité finale et définitive. Il croit aussi à une paix assez proche. Le spectre d'une Bulgarie puissante est le seul cauchemar de Bratiano.

9 mai. — Samedi soir Take Ionescu a fait passer aux journaux une note disant que «le gouvernement austro-hongrois lui ayant communiqué que le gouvernement lui avait retiré sa décoration, il avait restitué sa «Couronne de fer» avec la déclaration que dès le commencement de la guerre il avait eu cette intention».

Je savais que Czernin espérait lui voir commettre cette gaffe pour que jamais à Wien on ne put oublier les procédés de notre «grand Européen». Je vois qu'il a mordu à l'hameçon et a naïvement commis la bêtise.

Pour comble, samedi, il a fait porter à Bussche son cordon de l'«Aigle rouge», l'Allemagne étant l'alliée de l'Autriche-Hongrie et «les puissances centrales n'ayant pas *sur les convenances* les mêmes idées que lui».

Mare reclamă prin presă şi banchet proectat de Federaţie. Deocamdată legaţiunea, printr'un comunicat. respinge «comunicarea» lui Take Ionescu şi arată că o astfel de măsură nu poate fi luată în afară de guvernul român !

21 Mai. — Intorcându-mă dela Buzău, găsesc telegramele anunţând marea luptă navală din Skagerrak şi victoria flotei germane. Mă duc la Bussche. Se pare că victoria este datorată artileriei grea ; Germanii încă dela începutul războiului au pus faimosul lor 42 pe vasele lor. — Revorbim de România ; acelaş refren ; Regele nu vede decât neutralitatea definitivă ; aceasta este soluţia care îi dă pacea în casa lui. — De altminterea *C. Arion* îmi spune că Regina ar repeta peste tot : «Sunt prinţesă engleză şi voi şti să fac pentru Anglia ceeace Regina Sofia din Grecia a făcut pentru Germania!» Şi Arion insistând : E vorba de viitorul dinastiei noastre! Cum Regina nu ştie să se ascundă, din cauza ideilor mele bine cunoscute se înţelege dela sine că Ea nu mai stă de vorbă cu mine şi că evită orice ocazie de a mă întâlni.

Battage dans la presse et banquet projeté par la Fédération. En attendant, la légation, par un communiqué, dément la «communication» de Take Ionescu et fait ressortir qu'une mesure pareille ne saurait être prise en dehors du gouvernement roumain.

21 mai. — Je rentre de Buzau. Les dépêches ont annoncé la grande bataille navale de Skagerrak et la victoire de la flotte allemande. Il paraît que la victoire est dûe à la grosse artillerie, les Allemands ayant mis leurs fameux 42 à bord de leurs bateaux depuis le commencement de la guerre. Nous reparlons avec *Bussche* de la Roumanie: même refrain; le Roi envisage la neutralité définitive; c'est la solution qui donne la paix dans son intérieur. D'ailleurs, Costica Arion me dit qu'il est à sa connaissance que la Reine s'en va répetant: «Je suis Princesse anglaise et je saurais bien faire pour l'Angleterre ce que la Reine Sophie de Grèce a fait pour l'Allemagne».

Arion appuyant: il y va de l'avenir de notre dynastie. Comme la Reine ne sait dissimuler, étant donné mes idées bien connues, il va de soi qu'Elle ne cause plus et évite d'en avoir l'occasion avec moi.

24 Mai. — Nejkow, însărcinatul de afaceri bulgar, vine să-mi facă o lungă vizită. Eu nu îi ascund că mereu am predicat înţelegerea cu Bulgaria şi că în loc de a căuta himera unei confederaţii balcanice, sunt de părere că un bloc politic şi economic româno-bulgar, călare pe Dunăre şi mergând dela Marea Neagră la Marea Egee, ar fi mult mai folositor.

In cursul conversaţiei, reamintind că Daneff pusese o ciudată insistenţă în spusele lui că Bulgarii nu erau slavi, Nejkow a găsit foarte hazliu că tocmai Daneff a spus acestea. — In ce priveşte calea ferată Dunărea-Marea Egee, Nejkow mă asigură că de câte ori această chestie a fost tratată cu guvernul nostru, el a răspuns întotdeauna negativ.

25 Mai. — Wodianer îmi spusese că *Czernin* are să ia zece zile concediu. Nu voiam să părăsesc Bucureştiul înainte de a-l vedea. Mă gândeam chiar să merg la Sinaia, când el se anunţă la mine. — Merg drept la fapt, având însă grijă (observaţie făcută pe timpuri de Maiorescu) să stabilesc că, neavând nici o misiune, nici măcar o promisiune a Regelui, vorbeam ca simplu şef de par-

---

24 mai. — Neykow, chargé d'affaires de Bulgarie, vient me faire longue visite. Je ne lui cache pas que de tout temps j'ai prêché l'entente (avec Bulgarie) et qu'au lieu de chercher la chimère d'une confédération balkanique, un bloc politique et économique roumain-bulgare à cheval sur Danube et allant de la mer Noire à la mer Egée, ferait mieux l'affaire. Au cours de la conversation ayant rappelé que Daneff avait singulièrement mis de l'insistance à dire que les Bulgares n'étaient pas des Slaves, Neykow s'est beaucoup amusé que justement Daneff l'ait dit. A propos du chemin de fer Danube-Mer Egée, Neykow m'a assuré que' lorsqu'on en a causé avec notre gouvernement, il fut toujours répondu négativement.

25 mai. — *Wodianer* m'avait dit que Czernin prenait dix jours de congé. Je ne voulais pas quitter Bucarest sans que je l'eusse vu. Je pensais aller Sinaïa, quand il s'annonce chez moi. Je vais droit au fait, en ayant bien soin (observation faite dans le temps par Maiorescu) d'établir que, n'ayant aucune mission, voire même aucune promesse du Roi, je parlais en simple chef de parti, auquel on répond et on veut et

tid, căruia i se răspunde dacă vrei şi cât vrei! Czernin mă ascultă, serios şi atent. «Dacă aşi lua iniţiativa unei acţiuni şi în cazul când aşi izbuti: poate România să mai conteze pe concesiunile făcute anul trecut?»—Czernin: «Dela om la om, eu cred că da; dar noi nu vom mai propune niciodată nimic d-lui Brătianu!» — Eu: «Nu trebue excluderi, căci este mai bine ca acţiunea să se facă cu Brătianu şi pe viitor ambele partide să se găsească legate de această politică». — Czernin: «Cu garanţii, da! D-ta preşedinte de consiliu sau ministrul afacerilor străine. In D-ta se are toată încrederea, fiindcă politica ce o faci o sprijini pe singurul interes al Ţării». — Reluăm, una câte una toate chestiunile: Drepturile Românilor de dincolo de munţi... Admis! Amnistia. El: «Afară de Lucaci şi Goga». — Porţile de fer: îi explic chestiunea; el nu o crede susceptibilă de a crea dificultăţi. — Bucovina: el crede că şi aci va obţine satisfacţie: «Dar bine înţeles, este vorba de o colaborare, căci pentru neutralitate nimic!» Suntem de acord. — Brătianu i-a trimis pe Procopiu pe care de abia îl cunoştea: două ore de conversaţie, pentru a ajunge să întrebe dacă nu era posibilitatea de a obţine

---

combien on veut. Czernin sérieux et attentif. — «Si je prenais l'initiative d'une action et que je puisse aboutir, la Roumanie peut-elle compter sur les concessions faites l'an dernier?» — Czernin: «D'homme à homme, je crois que oui, mais nous ne proposons jamais plus rien à Bratiano!» — Moi: «Il ne faut pas d'exclusion, car il vaut mieux que l'action se fasse avec Bratiano et que, pour l'avenir, les deux parties se trouvent liés à cette politique». — Czernin: «Avec des garanties, oui, vous président du conseil ou ministre des affaires étrangères. En vous on a pleine confiance, parce que la politique que vous faites, vous la basez sur seul intérêt du pays». — Nous reprenons une à une les questions: **Droits aux Roumains** d'outre-monts. — Entendu. — Amnistie: — Lui: «Sauf Lucaci et Goga». — Les Portes de Fer: se fait expliquer la question; ne la croit pas susceptible difficulté. «Mais, bien entendu, il s'agit de collaboration, car pour neutralité, rien». — Sommes d'accord. — Bratiano lui a envoyé Procopiu, — qu'il connaissait à peine. Deux heures conversation pour arriver à demander s'il n'y avait pas possibilité compensations

compensaţii teritoriale. — *(astăzi!)* — pentru neutralitate! Czernin a răspuns că aceasta e o ironie. — A doua zi, Brătianu l'a întrebat: «Ai văzut pe Procopiu?» pentru a arăta că din iniţiativa lui a avut loc vizita. — Czernin a răspuns: «Noi am propus Bucovina pentru a obţine trecerea muniţiilor, dar guvernul nu ne-a răspuns!». — Czernin va vedea pe Burian şi apoi îmi va aduce răspunsul definitiv. Dar trebue urgenţă, căci în curând va fi prea târziu! Ofensiva rusească a început chiar a doua zi. Ea poate face ca Austro-Ungaria să fie mai puţin sigură de victorie şi să dea mai mult preţ eventualei noastre participaţii! Nota: Czernin este sigur că Ungurii nu cer lui Brătianu decât neutralitatea.

— Văd pe *Arion* la orele 12 şi îl pun, sumar în curent. El este de părere că nu trebue să stăm şi să ne pronunţăm categoric!

La orele 3, *Neniţescu*: El este mai stăruitor ca ori cine. Soarta Ţărei este în mâinile noastre. Chiar dacă Czernin ne-ar aduce puţin, tot trebue să intrăm în acţiune pentru a salva viitorul. El crede că Berlinul dispreţueşte pe Rege. La Berlin el a dejunat cu Taube şi Moltke (Danemarca). Taube i-a spus că Regele Suediei

---

territoriales *(aujourd'hui)* pour neutralité! Répondu que c'était de l'ironie. Bratiano, le lendemain lui a dit: «Vous avez vu Procopiu?» pour mieux marquer que c'est de son aveu que la visite avait eu lieu. — Czernin: «Nous avons proposé la Bucovine pour avoir le passage des munitions et le gouvernement n'a pas répondu!»—Czernin verra Burian et m'apportera réponse ferme. Mais il faut se presser, car bientôt ce sera trop tard. L'offensive russe a commencé juste le lendemain. Elle peut amener l'Autriche-Hongrie à être moins sûre de sa victoire et donner plus de prix à notre participation éventuelle! — *Note:* Czernin est sûr que les Hongrois ne demandent pas mieux que la neutralité de Bratiano.

— Midi. — *Arion*. Je le mets sommairement au courant. Il est d'avis qu'il faut agir et nous prononcer catégoriquement.

— 3 h. *Nenitzescu*. Il est plus pressant que qui ce soit. Le sort du pays est entre nos amis. Si même Czernin rapporte peu de choses, encore faut-il agir pour sauver l'avenir. Pour lui, Berlin a du mépris pour le Roi. A Berlin il a déjeuné avec Taube et Moltke (Danemark). Taube lui a dit que le Roi

a scris Regelui nostru şi că guvernul suedez a propus lui Brătianu o acţiune comună. (Suedia are cu Norvegia şi Danemarca un tratat prin care îi se garantează neutralitatea binevoitoare, în caz de a avea un război). Guvernul a declinat oferta : *Regele nici măcar nu a răspuns.* Când Neniţescu a vorbit Regelui despre aceasta, Regele i-a zis : «Nu o mai spune nimănui !». (Sic).

Când s'a anunţat mobilizarea bulgară, Falkenhayn a afirmat că Brătianu voia să mobilizeze şi el, că Regele s'a opus, dar că Brătianu nu-şi oferise demisia. (Aceasta nu ar coincida oare cu demersul lui Stirbey, în acelaş moment ?).

Dela 26 la 28 Mai. — Ofensiva rusească : Ruşii anunţă că au făcut 40.000 prizonieri şi Austro-Ungurii recunosc că s'au retras cu cinci km. pe Strypa. — Pe de altă parte Germanii iau în fine faimosul fort cuirasat Vaux. — Eri lordul Kitchener, care mergea spre Rusia a sărit în aer cu vasul pe care se găsea, aproape de insulele Orkney. Săptămână plină !

— Federaţiunea a încercat să facă o manifestaţie la statuia lui Mihai Viteazu; s'a făcut o reclamă enormă

---

de Suède a écrit au Roi et le gouvernement suédois a proposé à Bratiano une action commune. (La Suède a avec Norvège et Danemark un traité lui garantissant neutralité bienveillante si elle a une guerre). — Le gouvernement a decliné l'offre; *le Roi n'a même pas répondu.* — Quand Nenitzescu lui en a parlé, il lui a dit: «Nu o mai spune nimănui!» *(sic).* Lorsqu'on a annoncé mobilisation bulgare, Falkenhayn a affirmé que Bratiano avait voulu mobiliser aussi, — que le Roi s'y était opposé, mais que Bratiano n'avait pas offert sa démission. (Est-ce que cela ne coïnciderait pas avec la démarche de Stirbey dans ce temps là?).

26—28 mai. *(Buzeu).* — Offensive russe; les Russes annoncent capture 40.000 prisonniers et les Austro-Hongrois reconnaissent s'être retirés 5 km. sur Strypa. Par contre Allemands prennent enfin le fameux fort cuirassé de Vaux. Hier, Kitchener, se rendant Russie, a sauté avec son bateau près des îles Orkney. Semaine pleine!

— En arrivant Bucarest, j'apprends que la Fédération a essayé de faire une manifestation statue Michel le Brave; qu'on a fait un battage énorme autour des revers autrichiens

asupra insucceselor austriace şi se colportează svonul că Regele Greciei ar fi fost răsturnat şi arestat. Multe puteri poliţieneşti pe străzi.

29 Mai. — Găsindu-mă la Crucea Roşie, la ora 10½, ministrul *Constantinescu* îmi comunică: «Astă noapte la ora 2, Ruşii au intrat în Moldova şi au ocupat Mamorniţa; la ora 4 Brătianu a sosit dela Florica; am deliberat şi am trimis lui Poklevsky *o notă scrisă* şi am telegrafiat necifrat lui Diamandi, că vom respinge cu armele această invazie. Am rechemat pe Rege, care se afla în excursie pe Dunăre. Un tren special îl aşteaptă la Brăila şi generalul Pătraşcu a primit ordinul să înainteze, cu toată divizia dela Botoşani». Am aprobat. Dar am făcut numai să se observe că generalul Pătraşcu nu îmi inspira nici un fel de încredere, ca dealtminterea şi generalul Presan, ale cărui sentimente le cunosc. Adaug că fapta Ruşilor este confirmarea a ceeace guvernul francez scria lui Blondel (Constantinescu nu ştia nimic) că trebuia întărită acţiunea diplomatică şi militară în România. Apoi Constantinescu îmi povesteşte că s'a vrut să se acrediteze la noi, ca ata-

---

et qu'on a colporté et publié nouvelle renversement et arrestation Roi de Grèce. Beaucoup de forces de police dans les rues.

29 mai. — 10½ h., à la Croix Rouge. — Le *ministre Constantinescu* me communique: «Cette nuit, à 2 h, les Russes sont entrés en Moldavie et ont occupé Mamornitza; à 4 h., Bratiano est arrivé de Florica; nous avons délibéré et remis à Poklevsky une *note écrite* et télégraphié en clair à Diamandy que nous repousserions par la force cette invasion. Nous avons rappelé le Roi en excursion sur Danube. Un train spécial l'attend à Braila et le général Patrascu a reçu l'ordre de faire avancer toute sa division de Botosani». J'ai approuvé. Je fais seulement remarquer que Patrascu ne m'inspire aucune confiance, pas plus que le général Presan, dont je connais les sentiments. J'ajoute que l'acte des Russes est la confirmation de ce que le gouvernement français écrivait à Blondel (Constantinescu n'en savait rien): qu'il «fallait renforcer l'action diplomatique et militaire en Roumanie». Làdessus Constantinescu me raconte qu'on a voulu accréditer chez nous comme attaché le général de Mondesir (général de

şat, pe generalul de Mondésir (general de divizie) şi că Brătianu i-a găsit gradul prea mare. Francezii făceau aluzie la Hammerstein, care trebue să fie înaintat general.

— La 12 vine *Bussche :* Brătianu i-a trimis pe şeful său de cabinet pentru a-l învesti. El îmi citeşte o scrisoare dela Galaţi : Amiralul Wislokin e de trei zile la Galaţi cu numeroşi ofiţeri ruşi şi, notă caracteristică, s'a placardat, sub tutela «Universului», vestea falsă a detronărei Regelui Greciei, *înainte* ca această veste să fie cunoscută la Bucureşti. Take Ionescu anunţase de cinci zile lovitura lui Venizelos. — Există evident o legătură între aceste veşti false, manifestaţia şi incursiunea rusească. — Bussche îmi anunţă că înaintarea Ruşilor a fost oprită. Au fost defecţiuni printre regimentele rutene de pe frontul austriac ! Aceasta explică marele număr de prizonieri făcuţi de Ruşi.

La curse Bussche îmi spune că guvernul va publica un comunicat. Cum mă întorc acasă, caut comunicatul. El este colosal ! Guvernul caută, dinainte, scuze pentru Ruşi !

---

division), et que Bratiano a trouvé son grade trop élévé. Les Français opposaient Hammerstein qui doit passer général.

— A midi, *Bussche.* Bratiano lui a envoyé son chef de cabinet pour le prevenir. Il me lit une lettre de Galatzi: l'amiral Wislokin est depuis trois jours à Galatz avec de nombreux officiers russes et, note caractéristique, on y a placardé, sous le couvert de l'«Universul», la nouvelle fausse de la déposition du Roi de Grèce *avant* que la nouvelle ne fut connue à Bucarest. Take Ionescu annonçait depuis cinq jours le coup de Venizelos. Il y a évidemment liaison entre ces fausses nouvelles, la manifestation et l'incursion des Russes. Il m'annonce que l'avance des Russes est enrayée. Il y a eu des défections parmi les régiments ruthènes du front autrichien! Ce qui explique le nombre de prisonniers faits par les Russes.

— Aux courses, *Bussche* me dit qu'il y aura un communiqué du gouvernement. Je cherche, en rentrant, ce communiqué. Il est colossal! Le gouvernement qui par avance cherches des excuses pour les Russes !

— *Randa*, care se întoarce depe front, nu arată nici o îngrijorare. El îmi spune : «Nimic nu poate salva pe Italieni. Nu retragem nici un om de pe frontul lor».

30 Mai. — Nicolae Ghica a întâlnit pe Radu Rosetti dela Statul Major, rudă cu el, care i-a spus : «Totul este în regulă : erau 4 batalioane rusești, cari au părăsit țara». — Aceasta este versiunea oficială, care se vrea să fie acreditată. Dealminterea Ilie Niculescu, cumnatul lui Brătianu, anunța la stârşitul curselor că Ruşii au fost desarmaţi şi că totul s'a sfârşit. — Insă, Bussche a văzut pe Brătianu la ora 9 şi i-a pus o întrebare precisă. Brătianu a răspuns că în adevăr nu ştia încă dacă Ruşii se retrăseseră. — El n'a vrut să mintă; deci versiunea oficială este falsă.

— Lui *Wodianer* i s'a trimis răspuns prin şeful de cabinet, că Pătraşcu n'a putut să se apropie de Mamorniță, fiindcă acolo erau lupte şi că oraşul era sub focul Austriacilor; dar că mergând pe partea cealaltă a Prutului, generalul Keller îi arătase mirarea sa, de oarece dăduse ordine precise să se respecte granița românească !

Wodianer îmi spune că Brătianu şi-a recunoscut

— *Randa*, qui rentre du front, ne marque aucune inquiétude. Il me dit: «Rien ne peut sauver les Italiens. Nous ne retirerons pas un homme de leur front».

30 mai. — Le matin Nicolas Ghika vient de rencontrer son parent Radu Rosetti de l'Etat Major: «Tout est arrangé; il y avait cinq bataillons russes ; ils ont quitté le pays». — C'est la version officielle qu'on veut accréditer. D'ailleurs, Ilie Niculescu, le beau-frère de Bratiano, annonçait à la fin des courses qu'on «les avait désarmés» et que tout était fini.

Or, Bussche a vu Bratiano à 9 h. et lui a posé une question précise. Bratiano a répondu que «réellement il ne savait pas encore si les Russes s'étaient rétirés». — Il n'a pas voulu mentir: donc la version officielle est fausse.

A Wodianer on a fait dire par le chef de cabinet que Patrascu n'avait pu approcher de Mamornitza parce qu'on s'y battait et que la ville était sous feu des Autrichiens ; mais qu'étant allé de l'autre côté du Pruth, le général Keller lui avait marqué son étonnement parce qu'il avait bien donné ordres de respecter frontière roumaine! Wodianer me dit que

greşeala neascultând avizul lui Czernin care cerea trimiterea de trupe pentru a păzi graniţa. Iar în ce-i priveşte pe ei, Austriacii, prevedeau lovitura şi Ruşii nu au putut reuşi să-i ia pe la spate !

31 Mai. — *Bussche* mi-a confirmat că Brătianu îi exprimase părerea lui de rău că nu ţinuse seamă de avizul lui Czernin. Bussche : «De asemenea şi de al meu». — Brătianu a recunoscut că şi Bussche a făcut aceiaşi cerere !

Azi de dimineaţă şeful de cabinet a venit să-i comunice că Ruşii plecase. — Bussche : «Mulţumesc pentru comunicare, dar regret că nu *au fost desarmaţi*». Şi, de teamă că şeful de cabinet nu va repeta cu exactitate, el a luat întâlnire cu Stirbey pentru a-i exprima acelaş regret.

Vorbim, despre comunicatul «Epocei», care spune: «Nu se pot desarma Ruşii când s'a semnat o convenţiune cu ei». — Refrenul obişnuit al lui Take Ionescu şi al lui Nicu Filipescu. — Evident că prin mijlocirea Ruşilor, aceşti domni au cunoştinţă de notele schimbate în Octombre 1914.—Intrebat de Bussche, îi spun toate faptele care par a acredita această versiune, fără ca să-i spun ni-

---

Bratiano a reconnu sa faute de n'avoir pas écouté l'avis de Czernin, qui demandait l'envoi de troupes pour garder frontière. Quand à eux, Autrichiens, ils étaient sur leurs gardes et les Russes ont manqué leur coup de les prendre à revers!

31 mai. — Bussche m'a confirmé que Bratiano lui a exprimé son regret de n'avoir pas tenu compte de l'avis de Czernin. Bussche: «et le mien aussi». — Bratiano a reconnu que lui aussi lui avait fait la même demande! — Ce matin, le chef de cabinet est venu lui communiquer que les Russes étaient partis. — Bussche: «Je remercie pour la communication, mais je regrette qu'on ne les *ait pas désarmés*».

Et, de crainte que le chef de cabinet ne répète pas fidèlement, il a pris rendez-vous avec Stirbey pour lui exprimer le même regret. Nous causons du communiqué de l'«Epoca», qui dit: «*On ne peut désarmer les Russes quand on a signé avec eux une convention*». Le refrain habituel de Take et de Nicu Filipescu. Evidemment que par les Russes *ces Messieurs ont connaissance des notes échangées en octobre 1914.* Questionné par Bussche, je lui rapporte tous les faits qui semblent accréditer cette version, sans en rien lui dire ce

mic din ceeace ştiu asupra acestei negocieri. El pare puţin zdruncinat în marea încredere ce o are în Brătianu. — Germanii sunt acei cari au spus Austriacilor defecţiunile cari au provocat retragerea lor. Dealtminterea, Beldiman a telegrafiat Regelui şi lui Brătianu, că rezervele au sosit pretutindeni şi că ofensiva rusească este oprită, ori, îmi spune Bussche, Falkenhayn în persoană a vestit pe Beldiman. Şi Regele şi Brătianu au părut influenţaţi de această telegramă.

— La 2½ am avut comitet executiv convocat în grabă : Teodor Rosetti, Arion, M. Seulescu, Dobrescu, G. Stirbey, Iorgulescu, general Vasiliu, general Ghiţescu, Bărdescu, P. Bălănescu, Victor Miclescu, etc.—Expun că comunicatul guvernului este o deriziune. Că ţara cere să cunoască măsurile pe care le ia guvernul, iar nu circumstanţele uşurătoare pe care guvernul le găseşte Ruşilor, că datoria noastră absolută şi dreptul nostru era să desarmăm pe Ruşi, nu să negociem plecarea lor. Mai arăt că, în Ianuarie, am cerut Regelui să se fortifice Prutul; că în Februarie, am cerut-o din nou la o întrunire publică şi că se întâmplase ceeace credeam; că aceste menajări

---

que je sais de cette négociation. Il semble un peu ébranlé dans sa belle confiance en Bratiano. Ce sont les Allemands qui ont dit aux Autrichiens les défections qui ont causé leur retraite. D'ailleurs, Beldimano avait télégraphié au Roi et à Bratiano que les réserves étaient arrivées partout et que l'offensive russe était arrêtée. Or, me dit Bussche, c'est Falkenhayn lui-même qui a averti Beldimano. Et le Roi et Bratiano ont paru influencés par cette dépêche.

— 2½. Comité exécutif convoqué en hâte : Theodor Rosetti, Arion, M. Seulescu, Dobrescu, Stirbey, Iorgulescu, général Vasiliu, général Ghitzescu, Bardescu, P. Balanescu, Victor Miclescu, etc.

J'expose que communiqué du gouvernement est une dérision. Que le pays demandait à connaître les mesures que prend le gouvernement, non les circonstances attenuantes qu'il trouve aux Russes ; que notre devoir absolu, et notre droit, était de désarmer les Russes, non de négocier leur départ. J'expose encore qu'en janvier j'ai démandé au Roi qu'on fortifie le Pruth ; qu'en février je l'ai demandé en une réunion publique et que ce que je craignais est arrivé ; que ces ménagements semblent justifier l'affirmation «E-

par a justifica afirmările «Epocei» cum că guvernul este legat printr'un tratat cu Rusia. O protestare şi o cerere de lămuriri se impun. — Teodor Rosetti, Arion, Bărdescu şi Dobrescu susţin aceeaşi teză. Unanimitate. Redactăm imediat comunicatul.

Graçosky a spus lui Neniţescu că, atunci când Regele a primit ştirea, «a tremurat» o jumătate de oră. Iar Regina pretindea să se continue plimbarea pe Dunăre!

1 Iunie. — Colonelul *Randa* vine să-mi comunice versiunea generalului Iliescu. Ruşii au intrat la noi găsindu-se în cotul Prutului, unde teritoriul nostru este rău definit pe sol; sub presiunea austriacă şi bătând în retragere, ei s'au retras pe teritoriul românesc, dar cum li s'a atras atenţia asupra greşelei, s'au reîntors imediat.— Randa nu crede un cuvânt din aceasta: dacă Zurin nu ar fi fost fortificat de Austriaci (şi. pe timpuri, ei au fost acuzaţi că iau măsuri în contra noastră !), — poziţiile lor dela Boian erau întoarse şi drumul Cernăuţului deschis la sud. Nici eu nu cred nici un cuvânt din versiunea Iliescu. — Randa a fost pe front şi îmi confirmă că în-

---

poca» que le gouvernement est lié par un traité à la Russie. Une protestation et une demande d'éclaircissment s'imposent. Th. Rosetti, Arion, Bardescu, Dobrescu soutiennent même thèse. Unanimité. Nous rédigeons de suite le communiqué.

Graçosky a dit à Nenitzescu que lorsque le Roi a reçu la nouvelle, il «trembla» une demie-heure. Quant à la Reine, Elle prétendait qu'on continuât la tournée sur le Danube!

1 juin. — Le colonel *Randa* vient me communiquer la version du général Iliescu. Les Russes entrés chez nous se trouvaient dans la bouche du Pruth, où notre territoire est mal tracé sur le sol ; sous la pression autrichienne et battant en retraite, ils se sont rétirés sur le sol roumain, mais que dès qu'on leur a fait comprendre l'erreur, ils ont rebroussé chemin. Randa ne croit pas un mot: si Zurin n'avait pas été fortifié par les Autrichiens — et, dans le temps, on les accusait de prendre ces mesures contre nous ! — leur position de Boian était tournée et la route de Czernowitz par le sud, ouverte. Je ne crois pas aussi un mot de toute cette version. Randa a été sur le front. Il me confirme que la camaraderie règnait entre les tranchées russes et autri-

tre tranşeele ruseşti şi austriace domnea camaraderie ; că, atunci când aveau ceva să-şi comunice, îşi aruncau pietre; dealtminterea, Khuen-Hedervary spusese lui Stirbey la Pesta, că la Paşte ciocniseră ouă roşii împreună şi că orice duşmănie dispăruse între Ruşi şi Austriaci. Se înţeleg infiltrările cari fac mai verosimile defecţiunile de care au vorbit Germanii !

Bussche îmi spune că Regele a pronunţat în adevăr cuvintele pe cari «Dimineaţa» i le reproşează : «Eu nu sunt Regele Constantin şi nu voi face ca el». (Dar până una alta, guvernul Său a lăsat fără sancţiune incursiunea rusească !).

Pun în curent pe Bussche de conversaţia mea cu Czernin şi el îmi mulţumeşte că nu i-am vorbit în acelaş timp; dealtminterea, Czernin nu i-a spus nici un cuvânt înainte de a pleca în această privinţă. — Bussche îmi dă o copie după telegrama lui Falkenhayn: «In România de asemenea nu se va crede că violarea teritoriului românesc în nordul Moldovei. de către trupele ruseşti, să fi fost numai o eroare a comandamentului inferior. Cuvintele Regelui că Românii nu vor să se lase

---

chiennes; qu'on s'envoyait des pierres quand on avait à se communiquer quelque chose ; d'ailleurs, à Stirbey, Khuen-Hedervary avait dit à Budapest qu'on avait, à Pâques, cassé les oeufs ensemble et que toute haine avait disparu entre Russes et Autrichiens. On comprend les infiltrations qui rendent plus vraisemblables déføction dont ont parlé les Allemands !

Bussche. Le Roi a dit réellement le propos que lui reproche la «Dimineata» : «Je ne suis pas le Roi Constantin et je ne ferai pas comme lui». (En attendant, Son gouvernement a laissé sans sanction l'incursion russe!). Je mets Bussche au courant de ma conversation avec Czernin et il me remercie de ne lui avoir pas parlé en même temps; d'ailleurs Czernin ne lui a pas touché mot avant son départ. Bussche me donne copie du télégramme de Fankenhayn: «En Roumanie aussi on ne croira pas que la violation du territoire roumain dans le nord de la Moldavie, par les troupes russes, est seulement une erreur des commandants inférieurs. Les paroles du Roi, qu'on ne veut pas se laisser trai-

tratați ca Grecii, arată clar că se consideră violarea graniței ca prima încercare a Ințelegerei pentru a ști ce poate îndrăzni în România».

Agenția Westnik trimite o circulară pentru a scuza o eroare făcută de un efectiv de «maximum o companie» !

— Ziarul «La Roumanie» protestează în contra comunicatului nostru și scrie : «Să nu se desarmeze soldații cari, prin logica implacabilă a lucrurilor, sunt aliații noștri și cari în curând vor fi frații noștri de arme!».

2 Iunie. — Din toate părțile știrile rezumate clar de Ursianu, care sosește dela Botoșani și care a vorbit chiar cu ofițerul de artilerie despre care va fi vorbă mai jos, confirmă versiunea următoare : Sâmbătă o patrulă, condusă de un ofițer, a fost desarmată de către grănicerii noștri ; dar ștafetele lor s'au întors cu vestea că nu existau trupe românești în regiune. Duminecă, în zorii zilei, o brigadă, comandată de un general cu statul lui major, a trecut vadul: două regimente de infanterie și un regiment de cazaci, cari s'au îndreptat numai decât spre Mamornița; din fericire, Austriacii, îndoindu-se de noi,

---

ter comme la Grèce, démontrent clairement qu'on considère la violation de la frontière comme le premier essai de l'Entente pour savoir ce qu'elle pourrait oser en Roumanie».

L'agence Westnik envoie circulaire pour excuser une erreur comise par un effectif de *maximum une campagnie!* Le journal «La Roumanie» protestant contre notre communiqué, écrit : «Désarmer les soldats qui sont, par la logique implacable des choses, nos alliés et seront bientôt nos frères d'armes !»...

2 juin. — De toutes parts les renseignements résumés clairement par Ursianu, qui arrive de Botoshani et qui a causé avec l'officier même d'artillerie dont il est question plus bas, confirment la version suivante: Samedi patrouille, conduite par un officier, desarmée par les gardes frontières, mais dont les estafettes ont porté la nouvelle qu'il n'y avait pas de troupes roumaines dans la région. Dimanche, à l'aube, passage par le gué d'une brigade avec général et état major: deux régiments ligne et le régiment casaques qui se dirigent de suite sur Mamornitza. Heureusement, les Autrichiens,

au fortificat Zurin, în faţa Mamorniţei şi cum au zărit pe Ruşi au început să tragă asupra lor. Ruşii au fost siliţi să se retragă în Mamorniţa şi să lupte în aşteptarea evenimentelor. Sâmbătă, comandantul unei divizion de artilerie din Botoşani (care a vorbit cu Ursianu) şi Floru, şeful brigadei siguranţei, fuseseră la Mamorniţa, pentru a asista la luptele împrejurul Boianului. Au fost luaţi între două focuri şi şi-au petrecut ziua ascunşi într'o gaură de cartofi! Când s'au retras Ruşii, au lăsat după ei şi morţii lor pe care i-am îngropat, şi răniţii, cari au fost duşi în automobile la Botoşani!

3 Iunie. — Intr'o conversaţie cu *Bussche,* caut să aflu ce impresie i-a făcut soluţiunea incidentului. El îmi spune că telegrama rusească este aproape obraznică: protestează contra trimiterei telegramei *necifrate* şi în contra ameninţărei că altă dată se va trage. Barbu Stirbey i-a confirmat tonul aspru al comunicărei ruseşti.—Cum guvernul nu a desarmat pe Ruşi, Bussche a fost informat şi a fost silit să comunice în scris Regelui vestea că Ruşii vor reîncepe tentative cu trei divizii,

---

se défiant de nous, avaient fortifié Zurin, en face de Mamornitza, et dès qu'ils aperçurent les Russes, tirèrent sur eux. Les Russes furent obligés de se retrancher dans Mamornitza, et de batailler tout le reste du temps en attendant les évènements. Samedi, le commandant d'une division de l'artillerie de Botoshani (qui a parlé à Urseanu) et Floru le chef de la brigade de sûreté, étaient allés à Mamornitza assister à la bataille autour de Boian; en se levant, ils furent prin entre deux feux et passèrent le reste du temps cachés dans un trou à pommes de terre! En se retirant, les Russes ont laissé leurs morts — que nous enterrames, — et leus blessés qu'en automobile on a porté a Botoshani!

3 juin. — Conversation avec Bussche. Je cherche à savoir quelle impression lui a faite la solution de l'incident. Il me dit que le télégramme russe est presque insolent: il proteste contre *son envoi en clair* et contre la menace qu'une autre fois on tirera. B. Stirbey lui a confirmé la nuance raide de la communication (russe). Comme le gouvernement n'a pas désarmé les Russes, il a été informé et il a dû communiquer par écrit la nouvelle au Roi, que les Russes recommenceront la tentative avec trois divisions, dans la

în direcţia Dorohoiului. El crede că desarmarea era uşoară. Guvernul pretinde acum. că nu este exact că generalul Pătraşcu s'a dus pe teritoriul rus să vorbească cu generalul Keller ; dar că Keller a trimis un ofiţer de statul-major pe teritoriul românesc. (Dar din momentul ce s'a publicat că Keller nu ştia nimic, cum a putut el să înceapă negocierea ! ?).

— Col. *Hammerstein* s'a dus cu o hartă la Iliescu. Iliescu a vrut să-i probeze că : Ruşii urmând făşia strâmtă a Bucovinei pe care o ocupă dealungul Prutului, ei au fost împinşi pe teritoriul românesc, de către Austriaci. Hammerstein i-a răspuns imediat : milităreşte este imposibil : nu există nici un ofiţer care ar încerca să facă un marş de flanc sub tunul inamicului, mai ales cei care ştiu că Astriacii au reflectoare puternice care luminează apropierea liniilor lor. — Apoi a urmat o pledoarie în favoarea eroarei. — Hammerstein : «Nu se poate face generalului rus injuria de a crede că nu ştie să citească o hartă». — Hammerstein nu s'a ascuns că în raportul său el va stabili că marşul Ruşilor s'a făcut în-

---

direction de Dorohoi. Pour lui, le désarmement était facile. Le gouvernement maintenant prétend que ce n'est pas le général Patrascu qui a été conférer avec le général Keller sur territoire russe, mais que Keller a envoyé un officier d'état-major sur territoire roumain. (Mais puisqu'on a publié que Keller ne savait rien, comment a-t-il pris les devants de cette négociation?).

Le colonel de *Hammerstein* a été avec une carte chez Iliescu. Celui-ci a voulu lui prouver que : les Russes cheminant de flanc sur la bande étroite de la Bucovine qu'ils occupent le long du Pruth, ils ont été poussés sur territoire roumain par les Autrichiens. Hammerstein lui a repliqué de suite: militairement, c'est impossible; il n'y a pas un officier qui essayerait de faire une marche de flanc presque sous le canon de l'ennemi, surtout ceux qui savent que les Autrichiens ont de puissants reflecteurs qui éclairent les approches de leur ligne. Plaidoyer ensuite en faveur de l'erreur. — *Hammerstein:* On ne peut faire au général russe l'injure de croire qu'il ne sait pas lire une carte. Le colonel n'a pas caché que dans son rapport il établira que la marche de l'envahisseur s'est faite délibérement sur le sol rou-

tr'un mod chibzuit pe teritoriul românesc. Asupra măsurilor preventive ulterioare, Iliescu i-a spus că regimentul de roşiori va patrula dealungul Prutului.—Hammerstein mă face să observ, că fără baze de concentrări, având automobile pentru a duce trupele ori şi unde, orice măsură este egală cu nimica. Asupra ofensivei ruseşti, el recunoaşte pierderi simţitoare din partea Austriacilor. Nu ştie nimic, dar citind între rânduri, se vede că s'au retras trupe după frontul italienesc. (Exact contrariul de ce spunea Randa).

5 Iunie. — Czernin s'a întors eri din concediu. A telefonat pe la ora 6 la mine, dar nu eram acasă. Astăzi, ora 1, primesc o vorbă dela dânsul, spunând că, foarte grăbit de a se înapoia la Sinaia, «speră că va avea în curând plăcerea de a mă vedea». L'am căutat imediat, dar el plecase dimineaţa la 9 în automobil. — Presupun că nu are nimic prea conciliant să-mi spue din partea lui Burian, căci altminterea această amânare nu ar cadra cu nerăbdarea pe care o arăta înainte de plecare: «Să nu fie prea târziu pentru d-voastră...» Este adevărat că ofensiva rusească nu începuse încă.

---

main. Sur mesure préventive ultérieure, il lui a dit que le régiment de roshiori ferait la patrouille tout le long du Pruth. — Hammerstein me fait remarquer que, sans les bases de concentration ayant des automobiles pour porter les troupes n'importe où, le reste est égal à rien.

Sur offensive russe, Hammerstein reconnait pertes regrettables de la part Autriche. Il ne sait rien, mais, en lisant entre les lignes, on voit qu'on a retiré les troupes du front italien (Le contraire de Randa).

5 juin. — *Czernin* est rentré hier de congé. Il a téléphoné vers 6 h. chez moi. Je n'y étais pas. Aujourd'hui 1 heure, tapant, je reçois un mot de lui, me disant que «très pressé de retourner à Sinaia, il espérait d'avoir bientôt le plaisir de me voir». Je l'ai fait chercher de suite pour me mettre à sa disposition. Il était parti le matin à 9 h. en auto. Je suppose qu'il n'a rien de très conciliant à me dire de la part de Burian; sans ça, cet atermoiment ne cadrait pas avec l'impatience qu'il marquait avant son départ: «Que ce ne soit pas trop tard pour vous...» Il est vrai qu'offensive russe n'avait pas commencé.

La curse, *Bussche* mi-a spus că Czernin nu-i vorbise deloc de afacerile noastre, dar că el se va înapoia Joi sau Vineri. — De sigur că sunt reticenţe... !

— *Regele*, la curse, foarte amabil, foarte dispus să vorbească şi să se arate cu mine, liniştit. I-am anunţat că se răspândea zvonul căderei Cernăuţului. Regele găseşte că n'ar fi de mirare, că vor mai fi încă multe vârtejuri şi că singura desfăşurare ulterioară a ofensivei putea să însemne ceva. Regele a văzut pe Filipescu (o ştiam prin Bussche), care nu i-a vorbit niciun cuvânt de politică străină, de unde concluzia că nu se va petrece nimic astăzi la Dacia. (A fost astăzi o întrunire la Dacia, convocată: pentru fuziunea asupra programului politicei străine. Apoi Federaţiunea a schimbat scopul întrunirei şi convocarea s'a făcut pentru scumpetea vieţei şi contrabandele! Intrunirea searbădă, numai oratori takişti, afară de Grigoraş «maiden-speech»!). Fuziunea, «animal cu două capete», zice Regele. Take Ionescu a manevrat multă vreme pentru a se pune în calea Regelui, care s'a plimbat foarte mult. Regele însă l'a evitat cu grijă.

Aux courses, *Bussche* me dit que Czernin ne lui a rien dit de nos affaires, mais qu'il rentrerait jeudi ou vendredi. Il y a pour sûr des réticences...

Le Roi aux courses. Très aimable, très disposé à causer et à se montrer avec moi, calme. Je lui annonce qu'on répandait la nouvelle chute Czernowitz. Le Roi trouve qu'il n'y aurait rien d'étonnant; qu'il y aura encore plus d'un remous; que seuls les développements ultérieurs de l'offensive peuvent compter. Il a vu Filipescu (je le savais par Bussche), qui ne lui a pas dit un mot de politique étrangère, d'où conclusion qu'il ne se passerait rien aujourd'hui Dacia. Il y a eu réunion convoquée par la fusion sur programme politique étrangère. Ensuite la Fédération s'est substituée et cette fois la convocation portait sur la cherté de la vie et les contrebandes. — Terne. — Orateurs takistes seuls, sauf Grigorash maiden-speech. La fusion «animal cu două capete».

Take Ionescu a longuement manoeuvré pour se mettre sur le chemin du Roi, qui a beaucoup circulé. Le Roi l'a évité avec soin.

6 Iunie. — In telegrama particulară din luna trecută, anunţând lui Blondel punerea în retragere, îi se spunea, — textul mi-a fost raportat de A. Darvari care l'a văzut — că se simţea nevoia «de a se fortifica acţiunea diplomatică şi militară în România». Incidentul dela Mamorniţa este, desigur, o aplicare a acestui principiu.

Stere îmi trimite pe Blumenfeld ca să-mi comunice că Brătianu *este turburat* într'un mod îngrijitor. El presupune sau că Ruşii îi cer să fixeze un termen convenţiei sale sau că ei îl ameninţă că vor trece prin România. Aceasta trebue apropiată de ştirea lui Bussche din 3 Iunie. Dar, fapt extraordinar : *Blumenfeld* îmi spune că, găsindu-se eri în biurourile «Adevărului», un ofiţer de Stat-Major a venit la 12½ să comunice din partea lui Iliescu luarea Cernăuţului. Ceeace face că «Adevărul» anunţă «...ni se confirmă din *sorginte oficială !*»

Bussche îmi arată dintr'un raport al unui foarte bun informator, apreciaţiunea arătată şi lui Stirbey, *că Brătianu nu va merge niciodată în contra Ruşilor, şi că nu are decât un ţel : aşteptarea unui succes al Quadruplei !* Pentru prima dată Bussche nu mai are încredere oarbă.

---

6 juin. — Dans le télégramme particulier du mois dernier, annonçant à Blondel sa mise à la retraite — texte rapporté comme vu par lui (par A. Darvari) — il lui était dit qu'on sentait la nécessité «de fortifier l'action diplomatique et militaire en Roumanie». — L'incident de Mamornitza en est sûrement une application.

Stere m'envoie *Blumenfeld* me communiquer que Bratiano *est troublé* d'une manière inquiétante. Il suppose ou bien que les Russes lui demanderont de fixer un terme à sa convention ou bien qu'ils le menacent de passer à travers la Roumanie. A rapprocher de la nouvelle de Bussche du 3 juin. Mais, fait extraordinaire: *Blumenfeld* me dit que se trouvant hier dans les bureaux «Adevărul», c'est un officier d'Etat Major qui est venu à 12½ communiquer de la part Iliescu la prise de Czernowitz, — ce qui fait que l'«Adevărul» annonce: «ni se confirmă din sorginte oficială!»

— Bussche me montre le rapport d'un informateur d'élite, l'appréciation — montrée aussi à Stirbey — *que Bratiano ne marchera jamais contre Russie et qu'il n'a qu'une corde: espérer un succès de la Quadruple.* — C'est la pre-

în Brătianu ! ! — El ştie că guvernul a interzis transmiterea telegrafică a comunicatului nostru !

8 Iunie. — A. Darvari vine să-mi spue că Bussche a fost eri la nevasta lui ca să se plângă că nu vreau să formez, cu Carp, un partid mare, ceeace ar schimba faţa lucrurilor. — Darvari şi cu mine suntem foarte surprinşi ; el, de această comunicare ; eu, de coincidenţa că Luni Blumenfeld îmi exprimase aceeaşi plângere, ca venind dela Stere. — Eu : «Carp, ar însemna războiul imediat : îl crezi oare posibil ?» — Darvari : «Nici posibil, nici de dorit». — Eu : «Bussche ar dori acum să facă «machine en arrière», după ce a arătat prea multă încredere lui Brătianu!»—Darvari : «Asta este greşeala cea mare a lui Bussche. Când m'am dus să-i anunţ opera Sindicatului micilor morari, în loc să sară în sus de bucurie, el mi-a recomandat înainte de toate să fie de acord cu guvernul !».

— In acel moment, intră *Bussche.* Eu reiau, à propos de Blumenfeld, care ar fi povestit că i-aşi fi spus că am avut, sau că voi avea o conversaţie cu Czernin, — lucru inexact, — plângerea lui Carp, ca venind dela

---

mière fois que le gouvernement a interdit la transmission télégraphique de notre communiqué.

8 juin. — A. Darvari: Bussche s'est annoncé hier chez sa femme pour se plaindre que je ne veuille pas former avec Carp un grand parti, ce qui changerait la face des choses. — Très surpris, et Darvari et moi, de cette communication ; moi de la coïncidence que lundi Blumenfeld m'avait exprimé la même plainte comme venant de Stere détail pas noté sur le coup. — Moi : Carp, c'est la guerre de suite ; la croyez-vous possible ? — Darvari : «Ni possible, ni désirable!» — Moi: «Bussche voudrait maintenant faire machine en arrière après avoir marqué trop de confiance à Bratiano». — Darvari: «C'est la grande faute de Bussche. Quand j'ai été lui annoncer l'oeuvre du syndicat des petits meuniers, au lieu de me sauter au cou, il m'a surtout recommandé d'être d'accord avec le gouvernement» ! Là-dessus entre Bussche; je reprends à propos de Blumenfeld, qui aurait raconté que je lui avait dit avoir eu ou devant avoir une conversation avec Czernin — chose inexacte — la plainte Carp comme venant de Stere. Il me

Stere. Bussche îmi spune numai decât, că Maiorescu a fost o mare desiluzie pentru el, că Maiorescu vrea să fie el şeful viitorului guvern, că pentru acest motiv el a făcut împăcarea cu Carp imposibilă : că este inexact că Carp este rău văzut de Rege, etc. El adaugă : «Este falş că Stere ar fi trimis pe Blumenfeld ; Stere nu are încredere în el ; Stere nu a văzut pe Brătianu şi, ceeace ştie Stere de Brătianu, o ştie dela d-na Sabina Cantacuzino!»

Din toate acestea eu conchid : că Bussche devine nervos! Regretă el oare încrederea avută în Brătianu? Are Germania nevoe de noi şi se teme de lipsa de concesii a Austriei ? De ce Bussche găseşte de cuviinţă să reproşeze, — discret, dar reproşează — aşa zisele confidenţe făcute lui Blumenfeld ? Nu ar fi oare spre a găsi o scuză tăcerei probabile a lui Czernin ?

— *Arthur Rosenberg,* totdeauna bine documentat, şi care învârteşte multe, îmi povesteşte că Vineri a fost la Cernăuţi pentru afacerile sale; colonelul Fischer l'a liniştit : este o injurie de a crede că Cernăuţul poate să fie luat ! El aduce această veste lui Bussche, şi... a doua

---

dit de suite que Maiorescu a été une grande desillusion pour lui, que Maiorescu veut être lui le chef du gouvernement futur ; que pour cette raison il a rendu impossible la reconciliation avec Carp ; qu'il est faux que Carp soit mal vu par le Roi, etc. Il ajouta : c'est faux que Stere ait envoyé Blumenfeld ; que Stere n'a pas confiance en lui ; que Stere n'a pas vu Bratiano et «ce que Stere sait de Bratiano, c'est de Sabine Cantacuzène qu'il le sait». J'en conclus que tout ces propos se tiennent fort bien et que Bussche devient nerveux. Regrette-t-il sa confiance passée en Bratiano ? L'Allemagne a-t-elle besoin de nous et craint-elle absence de concession Autriche ? Pourquoi Bussche trouve-t-il bon de reprocher — discrètement, mais de reprocher — soit-disant confidence faite à Blumenfeld ? Est-ce pour trouver une excuse au mutisme probable de Czernin ? Arthur Rosenberg, toujours bien renseigné — şi care învârteşte multe — me raconte que vendredi il a été à Czernovitz pour ses affaires; le colonel Fischer l'a rassuré. C'est une injure de croire que Czernovitz puisse être pris — il apporte ces nouvelles à Bussche, et le lendemain la ville este occupée. Im-

zi, Cernăuţul este ocupat! Imposibil de a-şi da seamă de ce s'a petrecut! Tot noi Germanii vom plăti cu persoana noastră!! Dintr'una într'alta, el îmi vorbeşte de Bussche: Om cu vederi largi, dar foarte preocupat de succesele sale personale; se şi vede Cancelar; şi cu aceasta este foarte influenţabil. (Mă gândesc că cele câteva prânzuri ale lui Carp cu Bussche. poate că şi-au avut efectul în atitudinea lui Bussche, notată mai sus). — Arthur Rosenberg reproşează lui Bussche instituirea Comisiunei Centrale: Brătianu nu mai putea ţine în contra agricultorilor, şi niciodată guvernul german nu ar fi trebuit să trateze cu Comisia. Bussche a susţinut totdeauna încrederea în Brătianu, şi aceasta nu era părerea coloniei germane.

El dându-se drept intimul lui Greceanu, îl întreb brusc, dacă traficase mult în timpurile din urmă. El răspunde că Greceanu i-a făcut servicii, dar totdeauna în mod gratuit; el nu ştie să fi luat bani dela cineva, deşi este în solda Biroului Britanic. Era de faţă când Greceanu a telefonat «scumpului Pitts» că, după o luptă aprigă, reuşise să oprească autorizaţia de export înainte ca contractul englezesc să fie împlinit. (Eu sunt victima acestui fapt!)

---

possible de se rendre compte de ce qui s'est passé! «C'est encore nous les Allemands qui allons payer de notre personne!» De fil en aiguille il me parle de Bussche: homme de grandes vues, mais très préoccupé de succès personnels: il se voit déjà chancelier; et avec ça très influençable. (Je me dis que les quelques dîners de Carp avec Bussche peuvent avoir eu leur reflet dans l'attitude notée ci-dessus). Arthur Rosenberg reproche à Bussche l'institution de la commission centrale. Bratiano ne pouvait plus tenir contre les agriculteurs et jamais le gouvernement allemand n'aurait dù traiter avec la commission Bussche a toujours prôné la confiance en Bratiano et ce n'était pas l'avis de la colonie.

Intime de Greceanu, dit-il, je l'interroge brusquement s'il est vrai qu'il a beaucoup trafiqué ces derniers temps. Réponse: Greceanu lui a rendu des services toujours gratuits; il n'a pris, à sa connaissance, de personne, mais il *est à la solde* du Bureau Britannique. Il était présent quand il a téléphoné à son «cher Pitts» qu'après lutte violente il a réussi à empêcher autorisation d'exportation avant que le contrat anglais n'ait été rempli. (J'en suis la victime!)

10 Iunie. — *Czernin* vine pentru câteva ore dela Sinaia. Răspunsul lui oficial: a văzut pe Burian: *orice concesie teritorială exclusă!* — Arăt mirarea mea. — El pretextează greutatea de a sacrifica populaţiuni leale care s'au bătut atât de bine. De exemplu: Randa e Bucovinean, cum să-i sacrifici averea...? Eu: «Nu ar depinde de cât de el să fie general român, dar chiar de ar voi să rămâe austriac: confiscarea averilor nu mai există». Mai pledez încă din punctul de vedere al celor trei naţionalităţi: Românii, Rutenii şi Evreii. Şi nu mă declar învins. — Zâmbet din partea lui Czernin care, pentru mine, nu ascunde un refuz ireductibil.

El a văzut şi pe Tisza: «Nu se poate conceda nimic unei Românii ostile». — Eu: «Dar din momentul ce este vorba de o Românie aliată şi prietenă!» — Czernin: «Cu aliaţii, este cu totul altceva, vedeţi cum procedăm cu Bulgarii şi cu Germanii». — Nimic de definit: nici măcar cu ce să poţi lega o conversaţie ulterioară. Czernin adaugă: «Dealtminterea România nu va mişca înainte de două sau trei săptămâni, când se va şti ce soartă va avea ofensiva rusească». — Eu: «Războiul va urma cu perspectiva unei noui campanii de iarnă; intervenţia

---

10 juin. — Czernin vient pour quelques heures de Sinaia. Sa réponse officielle: Il a vu Burian: *toute concession territoriale este exclue.* — Je marque mon étonnement. Il allègue la difficulté de sacrifier des populations loyales qui se sont si bien battues. Ainsi Randa: il est de la Bucovine, comment sacrifier son avoir... *Moi:* Il ne tient qu'à lui d'être général roumain, mais s'il veut rester autrichien, il n'y a plus de confiscation. Je plaide encore au point de vue des trois nationalités: les Roumains, les Ruthènes et les Juifs. Et je ne me déclare pas vaincu. Sourires, qui pour moi ne cachent pas un refus irréductible. Il a vu aussi Tisza: «*On ne peut rien concéder à une Roumaine hostile*». — *Moi:* Mais puisqu'il s'agit d'une Roumanie alliée et amie! — *Czernin:* Avec les alliés c'est autre chose; vous voyez comment nous agissons avec Bulgarie et Allemands. — Rien de défini: pas même de quoi lier une conversation ultérieure. — *Czernin:* D'ailleurs la Roumanie ne bougera pas avant deux, trois semaines, quand on saura ce qu'il advient de l'offensive russe. — *Moi:* C'est la guerre qui continuera, avec perspective d'une nouvelle campagne d'hiver; l'inter-

României, chiar dacă ofensiva este oprită, rămâne la preţ, căci ea singură poate scurta războiul». — Czernin : «Vă ofer *altceva (?)*, un tratat de alianţă în privinţa Basarabiei, Puterile Centrale obligându-se să o apere în caz de ar fi atacată de Ruşi în viitor». — Eu: «Dar aceasta a fost totdeauna înţeles aşa».

— La ora 11 vine *Bussche*. El mă întreabă dacă ştiu ceva asupra convorbirei pe care Brătianu se zice că a avut-o cu Poklevsky. Se pare că Poklevsky a sondat de curând, — sunt vre-o zece sau cincisprezece zile, — pe Brătianu dacă nu ar fi venit momentul ca atitudinea amicală a României să fie accentuată ? — Brătianu ar fi răspuns că ar fi gata să declare război Austriei dacă 1) ar fi o ofensivă pe *toate* fronturile Antantei ; 2) dacă o armată puternică rusească îl susţine în contra Bulgariei (prin Reni-Dobrogea ? ?) ; 3) dacă se admite ca cu nicun preţ să nu fie obligat să declare război şi Germaniei. — Mărturisesc că nu ştiu nimic. Bussche adaugă că cercurile Antantei reproşează lui Poklevsky că a făcut acest demers.

Referitor la recenta mea conversaţie, negativă ca

---

vention de la Roumanie, même si l'ofensive est brisée, *reste à prix*, car elle seule peut abréger la guerre. — J'oubliais détail curieux : *Czernin :* Je vous offre autre (?) chose, un traité alliance au sujet Bessarabie, les puissances centrales s'obligeant à la défendre en cas d'attaque des Russes dans l'avenir. — *Moi* : Mais cela a toujours été entendu ainsi !

11 h· Bussche. Il me demande si je sais quelque chose des pourparlers que Bratiano est censé avoir avec Poklevsky. Il parait que Poklevsky a tâté, récemment, — il y a 10, 15 jours — Bratiano si le moment n'était pas arrivé d'accentuer l'attitude amicale de la Roumanie? Bratiano aurait répondu qu'il serait prêt à déclarer guerre Autriche: 1) s'il y a une offensive sur tous les fronts de l'Entente; 2) si une forte armée russe l'appuie contre la Bulgarie (par Reni—Dobrogea) ; 3) si on accepte qu'à aucun prix il ne soit obligé de déclarer la guerre à l'Allemagne. — J'avoue ne rien savoir. Bussche ajoute que les cercles Entente reprochent à Poklevsky d'avoir fait cette démarche. — Au sujet de ma toute récente conversation, négative comme résultat, avec

rezultat, cu Czernin, pun lămurit întrebarea dacă Germania nu vrea să ne sprijine. Răspunsul: «Nu! Cancelarul a făcut-o odată; s'a dus zadarnic chiar la Viena; dar nu va mai reîncepe. Şi aceasta l-ar face să creadă pe d-l Brătianu că avem nevoe de el; el a povăţuit şi mai povăţueşte să fie lăsat izolat». — Eu: «Aceasta pentru guvern; dar pentru şeful opoziţiei?» — Bussche: «Nu s'ar reuşi în momentul de faţă!» — Eu: «Doriţi să vă evitaţi dificultăţi între aliaţi...» — Fără răspuns.

11 Iunie. — Bussche îmi confirmă că un escadron austriac cu ofiţerii lui a trecut graniţa la Fălticeni, fiind rătăcit şi tăiat de armată. A văzut acum pe Morţun şi i-a exprimat speranţa că va fi recondus la graniţă ca Ruşii la Mamorniţa. L'a întrebat pe Morţun dacă este adevărat că Brătianu negociază cu Poklevsky. Morţun i-a dat cuvântul că nu. — Bussche întreabă dacă negocieri nu au avut loc? — Morţun răspunde că acum vre-o 15 zile Poklevsky a arătat multă insistenţă şi că Brătianu a răspuns evasiv. — Bussche a repetat răspunsurile pe care Brătianu le-a făcut lui Poklevsky şi a spus lui Morţun: «Trebue să ştiţi că sunt Germani în Bal-

---

Czernin, je pose nettement question si Allemagne ne veut pas appuyer. Réponse: «Non! Le Chancelier l'a fait une fois; il s'est même rendu à Wien en pure perte; il ne recommencera pas. Et puis cela laisserait croire à Mr. Bratiano qu'on a besoin de lui; il a conseillé et conseille de le laisser dans l'isolement». *Moi:* Cela pour le gouvernement; mais pour le chef de l'opposition? — *Busshe*: «On ne réussirait pas en ce moment!» — *Moi:* Vous desirez vous éviter de difficultés entre alliés... Pas de réponse.

11 juin. — Bussche 10 heures. Confirmation qu'un escadron autrichien avec ses officiers est entré frontière Falticeni, égaré et coupé de l'armée. Il vient de voir Mortzun et lui a exprimé l'espérance qu'ils seront reconduits frontière comme les Russes de Mamornitza. Il a franchement posé question s'il est vrai que Bratiano négocie avec Poklevsky. Il donne sa parole que non. Redemande: n'y a-t-il pas négociation? Mortzun répond qu'il y a 15 jours Poklevsky s'est montré insistant et que Bratiano a répondu évasivement. Bussche a répété les réponses que Bratiano a faites à Poklevsky et a dit à Mortzun: il faut que vous sachiez *qu'il y a des Allemands*

cani şi în Austria şi că dacă declaraţi război Austriei o să vă bateţi şi în contra lor».

Brănişteanu îmi repetă ceeace mi-a spus Bussche asupra conferinţelor Poklevsky-Brătianu şi că pentru răspunsurile ce a dat, Brătianu este copios înjurat de cercul Filipescu.

— La ora 4 *Bussche* se întoarce la mine pentru a-mi comunica o informaţie: la ultimul Consiliu de miniştri, la care a asistat şi Pherekyde, s'ar fi hotărât în principiu cooperarea României la acţiunea militară a Antantei; şi că Alex. Lahovary ar fi primit instrucţiuni pentru a regula totul cu Isvolsky. — Eu : «Nu cred. Astfel de hotărîri nu pot fi luate decât de toţi miniştrii, şi Costinescu e lipsă». — Vorbesc din nou de conversaţia ce am avut-o cu Czernin şi arăt mirarea mea de oferta tratatului referitor la Basarabia, ca fiind o noutate. Ii reamintesc că chiar el, Bussche, îl propusese la urmă şi că acest punct era câştigat: tratat de garanţie şi Germania ne dă artileria grea. Suntem de acord.

12 Iunie. — *Barbu Catargi* îmi arată scrisorile primite dela Paris. Fratele său Alexis nu se îndoeşte un

---

dans les Balkans, il y a en Autriche et que avec eux que vous vous batterez si vous déclarez guerre à Autriche.

— Branisteanu me répète ce que Bussche m'avait dit des conférences Poklevsky-Bratiano et que pour ses réponses Bratiano est copieusement injurié cercle Filipescu.

4 h. Bussche revient me communiquer une information: au dernier conseil des ministres, Phérékyde aurait pris part et on aurait décidé en principe accession de la Roumanie à l'action militaire de l'Entente et que Alexandre Lahovary a reçu des instructions pour tout régler avec Isvolsky. Moi: Je ne le crois pas. Des décisions de ce genre ne seraient pas prises avec tous les ministres et Costinescu absent. Je reparle de la conversation Czernin et je manque mon étonnement de l'offre du traité au sujet de la Bessarabie comme étant une nouveauté. Je lui rappelle que lui-même. Bussche, a proposé an dernier et ce point était acquis: traité de garantie et Allemagne donne artillerie lourde. Sommes d'accord.

12 juin. — Barbu Catargi me montre des lettres de Paris. Son frère Alexis ne doute pas une minute de l'entrée pro-

minut de intrarea apropiată a României alături de Antantă. şi *că se lucrează* cu stăruinţă de Lahovary şi de el în acest sens. Franţa este puterea care ne sprijină mereu şi ne va apăra în contra extensiunilor Rusiei.

Mă întreb atunci dacă informaţia de eri a lui Bussche, Isvolsky-Lahovary e lipsită de bază ? — Mai ştiu încă că Aslan i-a spus lui George Strat : «Grăbeşte-te, căci în curând avem război». — Şi colonelul intendent State Leonte a spus d-rului Dinu Brătianu, pe ascuns : «Fii gata, că în curând...» — Magnus Băileanu îmi raportă că pe munţii Mehedinţului se lucrează din nou cu intensitate. — Borş dela Tulcea a văzut cum la Reni se fac construcţii, fortificaţii, se aglomerează şlepuri şi vapoare, iar din partea noastră, nimic; iar pe înălţimile dela Isaccea nu se află nici un tun.

13 Iunie. — Am vorbit eri la curse cu *Bussche* de toate aceste indicii. El vine azi dimineaţă la mine : «Nu aveţi de gând să spuneţi toate acestea Regelui ?» — Eu : «Nu. Nu pot scrie aceste lucruri, şi nu am ocazie să văd pe Rege». — El : «De ce nu vă duceţi să-l vedeţi ?» Eu : «Aveam de gând să fac zilele acestea o comunicare ofi-

---

chaine de la Roumanie aux côtés Entente et qu'on y travaille à force entre les deux Lahovary et lui. La France est la puissance qui nous appuie constamment et nous défendra contre les extensions de la Russie.

Nota. Je me demande alors si les informations de Bussche, hier, Isvolsky—Lahovary, manquent de base!

— Je sais encore que Aslan a dit à Georges Strat: «Grăbeşte-te că în curând avem răsboi» — et le colonel-intendant State Leonte a dit à Dinu Bratiano en cachette: «fii gata că în curând....» Magnus Băileanu me rapporte que sur les montagnes de Mehedinţi on travaille de nouveau fébrilement. Ştefan Borş de Tulcea a vu comment à Reni on construit, on fortifie, on amasse chalands et bateaux; de notre côté rien et pas un canon sur les hauteurs d'Isaccia.

13 juin. — J'ai causé avec Bussche, hier aux courses, de ces différents indices. Il vient ce matin: «Ne comptez-vous pas dire tout cela au Roi?» — Moi: Non. Je ne puis écrire ces choses là, et je n'ai pas l'occasion de le voir. «Pourquoi n'allez-vous pas le voir?» — Je comptais ces jours-ci faire à Sa Ma-

cială M. S., cum v'am spus pe vremuri, dar în fața răspunsului defavorabil al Austriei, mă abțiu!» — (Insuccesul îmi rămăsese pe inimă).

14 Iunie. — *Nenițescu* mi-aduce o scrisoare dela *Beldiman,* prin care arată cât de mulțumit este Berlinul de demersul meu pe lângă Czernin și de faptul că i-am lăsat inițiativa. Bussche a raportat cu fidelitate conversația mea dela 1 Iunie. — Atunci, de unde vine abținerea lui Bussche să susție cererea? — Nenițescu aprobă răspunsul ce l'am dat eri lui Bussche.

15 Iunie. — *Bussche* a văzut pe Brătianu eri: declarație de neutralitate definitivă! Ministrul nu vrea să se vorbească de ea. — Răspund: «Dela mine, nu se va ști nimic; nu am obiceiul să repet ceva; așa, pentru a nu descuraja pe nimeni, nu am comunicat nimănui răspunsul negativ al Austriei — și cu toate acestea, Nenițescu îl cunoștea!» — El: «Probabil dela Berlin, unde din raportul meu se cunoșteau propunerile d-tale...»

16 Iunie. — *Bussche* a dus *Regelui* o comunicare a lui Falkenhayn asigurându-l că ofensiva rusească nu mai poate avea nici o însemnătate și că măsurile sunt bine luate pentru a o reduce la un eșec sigur. — Eveni-

---

jesté une communication officielle, comme je vous l'avais dit dans le temps, mais devant la réponse dilatoire de l'Autriche, je m'abstiens! (J'avais sur le coeur ce coup de patte).

14 juin. — Nenitzescu m'apporte lettre de Beldiman où Beldiman lui dit combien on était content à Berlin de ma démarche auprès de Czernin et du fait de lui avoir laissé l'initiative; Bussche a rapporté fidèlement ma conversation du 1-er juin. D'où vient alors l'abstention de Bussche à appuyer? Nenitzescu approuve ma réponse d'hier à Bussche.

15 juin. — Bussche a vu Bratiano hier: *déclaration de neutralité définitive.* Le ministre ne veut pas qu'on en parle. Je replique: par moi on ne saura rien; je n'ai pas l'habitude de rien répéter, ainsi, pour ne décourager personne, je n'ai communiqué à qui que ce soit la réponse négative de l'Autriche et pourtant Nenitzescu l'a connue.—Lui: Probablement de Berlin où, par mon rapport, on connaissait vos propositions...

16 juin. — Bussche a porté au Roi une communication de Falkenhayn l'assurant que l'offensive russe ne peut plus avoir de portée et que les mesures sont bien prises pour la réduire à un échec certain. Les événements de Bucovine et

mentele din Bucovina şi de pe tot frontul nu emoţionează pe Rege. — Dacă Ruşii intră în Transilvania, vor fi momente mai grele de trecut. — Bussche asigură că Regele nu împărtăşeşte modul cum a fost regulat incidentul dela Mamorniţa. In fond, «chiar Brătianu era de altă părere, şi dacă a primit scuza erorei, a fost din motive politice(?)» — Nevasta unei persoane din anturajul imediat al lui Filipescu, i-a mărturisit că pentru Ruşi aceasta era *un balon de încercare*. Regele recunoaşte că presiuni au fost făcute asupra lui Brătianu şi că probabil vor reîncepe. Bussche a comunicat că Brătianu declarase în ajun că va păstra neutralitatea definitivă, iar Regele a spus că credea şi El că aceasta este politica probabilă a lui Brătianu (? ?) — Regele este liniştit şi bine dispus.

19 Iunie. — Dimineaţa mare întrunire federalistă, cu delegaţi. Mitilineu raportează: «Nimeni din Bucureşti, numai agenţi; tot publicul adus din provincie».

La curse: Toţi Englezii răspândesc zvonul unei mari ofensive *englezeşti*, victorie pe un front de zeci de km., numeroşi prizonieri germani etc. Bunul Hamilton e des-

---

de tout le front n'émeuvent pas le Roi. Si les Russes pénètrent en Transylvanie il y aura des moments plus durs à passer. Bussche assure que le Roi ne partage pas la façon dont a été réglé l'incident de Mamornitza. Au fond Bratiano «lui-même était d'un autre avis et s'il a accepté l'excuse de l'erreur, il y a eu des raisons de politique» (?). La femme d'une personne de l'entourage immédiat de Filipescu lui a avoué que pour les Russes c'était un *balon d'essai*. Le Roi reconnaît que des pressions ont été faites sur Bratiano et qu'elles se renouvelleront probablement. Bussche a communiqué que Bratiano avait déclaré la veille qu'il garderait neutralité définitive et le Roi a dit qu'il croyait bien que c'était la politique probable de Bratiano (?). Roi tranquille et de bonne humeur.

19 juin. — Le matin grande réunion fédériste avec délégations. — Mitilineu: «Personne de Bucarest, les agents seuls; tout le public amené de province».

— Aux courses: tous les Anglais propagent nouvelle de la grande offensive *anglaise*, victoire sur un front de dizaine de kilomètres, nombreux prisonniers allemands etc. Le brave Hamilton este assez naïf pour me dire *(Flaut venait de*

tul de naiv ca să-mi spue — (Flaut câştigase) — că astăzi, din cauza marei ofensive, nimenea nu va fluera ! !

20 şi 21 Iunie. — Ofensiva pe frontul de apus pare a fi puţin lucru, şi se pare că Francezii au făcut mai mult decât Englezii, aşa de mândri acum două zile.

— Am văzut pe *Waldburg* şi pe Szent-Jvany. Fără a critica pe Bussche, ei au aerul să-l acuze că a fost prea încrezător şi a contribuit mult la întărirea lui Brătianu. Este cam târziu pentru a suspecta buna lui credinţă şi pentru a-l acuza că ascunde probabil multe lucruri, Regelui.

23 şi 24 Iunie. — Iar se vorbeşte de o presiune a Quadruplei Inţelegeri. *Bussche* a venit Joi la dejun. Din izvor foarte secret, cu temerea că dacă s'ar vorbi să nu fie descoperit, el îmi spune că Antanta a trimis răspuns lui Brătianu că, dacă nici în împrejurările de faţă România nu se mişcă, ei nu mai înţeleg să se ocupe de ea la Conferinţa păcei. Brătianu a convocat consiliul de miniştri şi toţi, chiar Anghelescu, afară de Costinescu, au fost de părere că nu se putea intra. Costinescu rămăsese la Bucureşti pentru a veghia...

---

gagner) qu'aujourd'hui, avec la grande offensive, personne ne sifflera!

20-21 juin. — L'offensive sur le front Est est peu de chose et les Français ont l'air d'avoir fait plus de besogne que les Anglais, si fiers, il y a deux jours.

Vu Waldburg et Szent-Ivany. Sans critiquer Bussche, ils ont bien l'air d'accuser Bussche d'avoir été trop confiant et d'avoir beaucoup contribué à fortifier Bratiano. Il est un peu tard pour suspecter sa bonne foi et pour l'accuser de cacher probablement bien des choses au Roi !

23 et 24 juin. — On parle de nouveau d'une poussée de la Quadruple. Bussche est venu déjeuner jeudi. De source très secrète, avec crainte, si on parle, d'être découverte, il me dit que l'Entente a fait savoir à Bratiano que si même dans les conjonctures présentes elle ne bougeait pas, *eux n'entendaient plus s'occuper d'elle à la Conférence de la paix.* Bratiano a convoqué conseil et tous, même Anghelescu, sauf Costinescu, ont été d'avis qu'on ne pouvait bouger. Costinescu restait Bucarest pour veiller.

Aseară «Adevărul» conţinea o notă, — evident factura Take Ionescu, — care confirmă deplin presiunea Antantei, dar care eschivează răspunsul.

— Azi dimineaţă *Mişu Săulescu* îmi comunică că Blank, care vine dela Viena şi dela Budapesta, s'a întors de acolo cu convingerea că Antanta va încerca în contra noastră lovitura reuşită cu Grecia.

Aspura Salonicului: Falkenhayn a telegrafiat lui Hammerstein că el *pierduse speranţa* că Sarail va mai încerca vre-un atac!

30 Iunie. — Am văzut pe *Czernin* venit din Sinaia. Presiune să mă coalizez cu Carp, Bădărău şi Stere; dacă opoziţia, în acest mod, ar fi mai tare s'ar sta de vorbă cu ea. — Eu menţin punctul meu de vedere: a sta de vorbă; restul este treaba mea, din momentul când totul ar fi sub condiţia de... — Cum această opinie a fost emisă, în ceeace priveşte pe Carp, de Bussche în mai multe rânduri, presupun că Puterile Centrale păstrează speranţa să trateze cu Brătianu şi nu vor să-l sperie. Această supoziţie îmi este confirmată de Blumenfeld.

Stere i-ar fi spus că aceasta este şi impresia pe care Carp a cules-o şi la Budapesta.

Hier soir l'«Adevărul» contenait un entrefilet — évidemment facture Take Ionescu — qui confirme pleinement la pression, mais exquive la réponse.

Ce matin Michel Saulescu me rapporte que Blank, retour de Wien et de Budapest, est venu de là persuadé que l'Entente allait essayer contre nous le coup de la Grèce.

— Sur Salonique: Falkenhayn a télégraphié à Hammerstein qu'il avait perdu l'espoir que Sarrail essaye encore une attaque!

30 juin. — Vu Czernin, venu de Sinaia. Pression de me coaliser avec Carp, Badarau et Stere; si opposition était ainsi plus forte, on causerait avec elle. Je maintiens mon point de vue: causer; le reste est mon affaire, puisque, tout serait sous condition de... Comme cette opinion avait été émise — en ce qui regarde Carp surtout — par Bussche plusieurs fois, je suppose que les Puissances Centrales conservent l'espoir de traiter avec Bratianu et ne veulent pas lui donner ombrage. Cette supposition m'est confirmée par Blumenfeld. Stere lui aurait dit que c'est l'impression que Carp a cueillie aussi à Budapest.

1 Iulie. — Colonelul de *Hammerstein* nu este stăruitor de loc. El recunoaşte că în situaţia actuală ar fi o răspundere prea mare să angajezi ţara într'o acţiune. El o spune pentru Brătianu ; dar aceasta ni se aplică şi nouă. — Dealtminterea, nu avem ce ne trebue pentru un astfel de război. In Septembre, poate, se va avea 2800 lovituri de tun ; astăzi d'abia dacă avem 1500. Tunurile trag 100 de lovituri pe zi : deci d'abea avem necesarul pentru acţiunile preliminare — trei luni cel mult, — şi apoi... ! După zece mii de lovituri tunurile trebuesc să fie înlocuite; Germania a reînoit *toată* artileria ei : la început s'au ivit mari dificultăţi. De unde va lua România tunurile de înlocuire ?

Hammerstein spune că ofensiva franceză a avut un mare succes : 5 kl. de pătrundere. Ofensiva engleză : nimic ; armata franceză a fost nevoită să le trimeată trupe. Totul s'a oprit, şi nimic nu s'a slăbit împrejurul Verdunului.

4 Iulie. — Take Ionescu-Filipescu au ţinut tocmai Joi întrunirea lor. Dacia pe jumătate goală. Notabilităţile fost conservatoare s'au abţinut. Fiul Filipescu la Sinaia. Deşliu, plecat din ajun. Manifestaţie copilărească.

1-er juillet. — Colonel de Hammerstein pas pressant du tout. Reconnaît que dans situation actuelle il y aurait grande responsabilité à engager le pays dans une action. Il le dit pour Bratiano. Cela s'applique aussi à nous. D'ailleurs on n'a pas ce qu'il faut pour une guerre pareille. En septembre on aura peut-être 2800 coups par canon; aujourd'hui on a à peine 1500. Les canons tirent 100 coups par jour : à peine a-t-on pour les actions préliminaires ce qu'il faut — trois mois tout au plus — et après: au bout de 10.000 coups les canons doivent être remplacés; l'Allemagne a renouvelé *toute* son artillerie: au commencement grosse difficulté. La Roumanie où prendra-t-elle les pièces de remplacement ?

Hammerstein reconnait que l'offensive française a eu un grand succès; cinq km. de pénétration. L'offensive anglaise rien. Armée française a dû leur envoyer des troupes. Tout est arrêté, et rien n'affaiblit autour de Verdun.

4 juillet. — Take Ionescu-Filipescu ont tenu la réunion annoncée, jeudi seulement. Salle Dacia demie vide· Les notabilités ex-conservatrices absentes. Le fils Filipescu à Sinaia. Deşliu parti de la veille. Manifestation enfantine.

Discursurile adresate exclusiv Regelui. Acelaş Take Ionescu, foarte obrasnic la adresa Regelui. Iar Filipescu, mojic cu unii miniştri. Denunţările de ordin internaţional ar fi foarte grave dacă nu ar cunoaşte toată lumea faptele. — Este greu să se discerne motivul acestui atac subit. Blumenfeld îl explică în modul următor : Grigore Filipescu a fost la Mille, acum opt zile; Mille rupând-o cu Acţiunea Naţională, el s'a plâns că Victor Antonescu a bârfit pe Federaţi la Paris, şi a ştiut să inspire o încredere nelimitată în Brătianu. (Lexi Catargi scria fratelui său Barbu, că Briand avea deplină încredere în Brătianu). Diplomaţia antantistă a desfăc pe Federaţi : de aci eşirea violentă contra lui Antonescu, eri la Dacia. — Grigoraş ar fi adăugat că au certitudinea absolută că Brătianu va face în curând război puterilor centrale, dar el singur; iar după un război glorios (!?) el va fi atât de stăpân pe situaţie, încât trebuie împedicat ca mobilizarea să-i găsească pe ei în afară de guvern : de aci necesitatea de a ataca pe Brătianu pentru a-l obliga să facă un guvern de coaliţie. Aceste expli-

---

Discours adressés exclusivement au Roi. Celui de Take très impertinent à l'adresse du Roi. Celui de Filipescu grossier pour certains ministres. Les dénonciations d'ordre international seraient très graves si tout le monde ne connaissait pas les faits. Difficile de discerner le pourquoi cette levée subite de boucliers.

Blumenfeld explique: Grégoire Filipescu a été chez Mille, il y a huit jours, Mille ayant rompu avec l'Action nationale. Il s'est plaint que Victor Antonescu a surtout décrié à Paris les fédérés et a su inspirer confiance absolue en Bratiano. (Lexys Catargi écrivait à son frère Barbu que Briand avait foi entière en Bratiano). La diplomatie ententiste a coupé les fédérés: de là la sortie violente contre Antonescu, hier à la Dacia. Grégoire aurait ajouté qu'ils ont certitude absolue que Bratiano fera la guerre bientôt aux puissances centrales, mais seul; après une guerre glorieuse (? !) il restera tellement maître de la situation qu'il faut empêcher que la mobilisation vienne avec eux hors du gouvernement: de là la nécessité d'attaquer Bratiano et de l'obliger à faire un gouvernement de coalition.

caţii se ţin destul de bine... Blumenfeld trage concluzia: Brătianu se pregăteşte de război. Dealtminterea, Iliescu a lăsat să întrevadă colonelului Păianu şi generalului Saegiu, rechemaţi, mobilizarea pentru jumătatea lunei August.

5 Iulie. — *Bussche* vine dela Sinaia şi dejunează la mine. Chiar azi dimineaţă (eram ocupat cu comitetul curselor) venise la mine şi insistase mult ca să mă vadă. Deci grabă şi grijă din partea lui. El a primit o comunicare foarte secretă cu ordinul să mi-o comunice şi să o spue şi Regelui, de care speră că va fi primit mâine. El mă roagă să fac comunicarea şi lui Carp, dar numai lui. Mă mai roagă stăruitor să văd şi pe Rege. Iată comunicarea : «Diplomaţii Antantei discută aprig planul tratatului care se va oferi României şi pe care d-l Brătianu, având în vedere precedentele lui conversaţii cu ei, nu îl poate respinge».

In anturajul Regelui, personalul nu este cumpătat şi mareşalul a sfătuit pe cinvea să nu-şi ia prea mult bagaj la Sinaia, căci, în caz de mobilizare bagajul va rămâne acolo... — Dealtminterea *H. Catargi* a spus alaltăeri, la mine, la masă : «In Septembrie... !»

Ces explications se tiennent assez bien.... Blumenfeld en retire cette conclusion: Bratiano se prépare à la guerre. D'ailleurs, Iliescu au colonel Paianu et au général Saegiu rappelés, leur a laissé entrevoir mobilisation pour la mi-août.

5 juillet. — Bussche vient de Sinaia· Il déjeune chez moi. Ce matin même (j'étais comité courses) insistait pour me voir. Donc hâte et marque d'inquiètude. Il a reçu communication très secrète avec ordre de me le communiquer et de le dire au Roi. Espère être reçu demain. Me prie de faire savoir à Carp, mais à lui seul. Me sollicite beaucoupe de voir le Roi.

«Les diplomates de l'Entente discutent vivement le plan du traité qu'on va offrir à la Roumanie et que Mr. Bratiano, vu ses précédentes conversation avec eux, ne peut repousser».

Dans l'entourage du Roi on n'est pas réflechi et le Maréchal a conseillé à quelqu'un de ne pas emporter à Sinaïa trop de bagages, car en cas de mobilisation ils y resteraient....

(D'ailleurs, chez moi, avant hier, Catargi a dit à table : En septembre... ?»).

6 Iulie. — Bussche a văzut pe Stirbey şi i-a spus ca să fie repetat: «D-l Brătianu de mult ce vorbeşte cu Antanta, ţese cu mâinile lui plasa în care se va prinde singur!». — Cum primăria (?) a pus să se vopsească în negru partea de sus a câtorva felinare, celelalte urmând să fie stinse în caz de bombardare de avioane. Bussche a spus azi dimineaţă lui Brătianu că îi mulţumeşte că s'a luat această precauţie tocmai în faţa legaţiei germane pentru a-l proteja în caz de bombardament. (Este cel mai nostim mod de a lua în batjocură această nedibăcie care a îngrijorat foarte mult lumea). Brătianu a răspuns că nu luase el iniţiativa acestei măsuri! — Bussche a declarat lui Brăt'anu că ofensiva anglo-franceză nu dăduse rezultate şi că era un insucces.

— Pretutindeni nu se vorbeşte decât de *mobilizare* şi intrare în campanie. Generalul Burghe'e a spus rudei sale Filostrat că în curând Ruşii vor fi la Fălticeni şi că trebue să fie bine primiţi: «Se vede că d-l Brătianu are angajamente». — Un ofiţer de Stat Major s'a dus să spue, verbal, colonelu'ui regimentului 44 la Câineni, că nu trebuia să se libereze oamenii şi să se oprească şi

---

6 juillet. — Bussche vu Stirbey. Il lui a dit pour que ce fut répété: Mr· Bratiano à force de causer avec Entente, tisse lui-même la ficelle dans laquelle il se prendra. Comme la Mairie fait peindre en noir le haut de quelques lanternes les autres devant être éteintes en cas de bombardement par les avions, Bussche a dit ce matin à Bratiano «qu'il le remerciait d'avoir pris cette précaution juste devant sa Légation pour la protéger contre le bombardement». (C'est la meilleure moquerie à l'adresse de cette insanité qui a beaucoup inquiété). — «Bratiano a répondu qu'il n'avait pas eu l'initiative de cette mesure». — Le premier (Bussche) lui a declaré que pour lui l'offensive anglo-française n'avait pas donné de résultat. C'est un insuccès.

— Pourtant on ne parle que mobilisation et entrée en campagne. Le général Burghele a dit à son parent Filostrat que sous peu les Russes seront à Falticeni et qu'il faudra bien les recevoir: «se vede că d-l Brătianu are angajamente». Un officier d'Etat Major est venu dire verbalement au colonel du 44-me à Caineni qu'il ne fallait pas libérer les

seriile următoare, iar ofiţerii cari erau în permisie de douăzeci de zile, au fost rechemaţi prin scrisoare, sub pretextul că trebuiau să se dea în primire lucrările executate la tranşee. — Trebue ca Randa şi Waldburg să fie foarte îngrijoraţi pentru ca să fi venit să mă întrebe dacă vedeam situaţia în negru.

— *C. Diamandi* dela Petersburg e de zece zile aici şi n'a venit să mă vadă ! La club l'am găsit conferind cu Argetoianu, dar la mine nu a pus piciorul. Evident că este un cuvânt de ordine. De altfel Stere îmi trimite răspuns prin Blumenfeld, că Diamandi lucrează pe lângă Brătianu pentru a-i proba că Ruşii au rezerve şi muniţii de patru ori mai mult decât Germanii. Stere este de părere că ar trebui atacat acest agent care este mai rus chiar ca Poklevsky.

— D-l *de Schelking*, dela «Birjewia Wiedomosti», cunoscut, vine la mine şi îmi face o pledoarie pentru acţiune : 1) Pericol ca Ungaria să capituleze. Cum ea ar fi silită să dea partea ei din Galiţia pentru «Regatul Poloniei» şi Bosnia şi Herţegovina pentru Serbia, — «Serbia înainte de toate», — va fi imposibil să i-se mai

---

hommes et garder aussi la série suivante, et par lettres les officiers en permission de 20 jours ont été rappelés sous le prétexte de rendre compte du travail des tranchées ; et il faut qu'on ait des inquiètudes pour que Randa et Waldburg soient venus me demander si je voyais situation en noir.

Diamandy de Petersbourg est depuis 10 jours ici et n'est pas venu me voir! Au Club l'ai trouvé conférant avec Argetoianu, mais chez moi pas mis les pieds. Evidemment mot d'ordre. D'ailleurs Stere me fait dire par Blumenfeld que Diamandy travaille l'esprit de Bratiano pour lui prouver que les Russes ont des réserves et des munitions quadruples de ce que peuvent aligner les Allemands. Pour Stere il faudrait attaquer cet agent, plus russe que Poklevsky. Mr. de Schelking de la «Birjewia Wiedomosti» — déjà connu — vient me voir. Plaidoyer pro action: 1) Danger que la Hongrie ne capitule. Comme elle devra donner sa part de la Galicie pour «le Royaume de Pologne» et la Bosnie et la Hertzegovine pour la Serbie — «la Serbie avant tout», il sera impossible de lui prendre quelque chose encore pour la Rou-

ia ceva şi pentru România. 2) S'au distrus Austriacilor 26 de divizii din 56 ; când frontul lor va fi străpuns, nu se va pierde vreme pentru a-i nimici şi trupele vor fi îndreptate spre nord, pentru a învălui pe Hindenburg; atuncea cui va mai întinde mână armata românească dacă se hotărăşte prea târziu ? 3) Dacă Românii nu aranjează acum ceva durabil cu Rusia, imediat ce Bulgarii vor fi gonit pe Regele lor, Ruşii îi vor relua la sânul lor. — Acest domn va reveni să mă vadă poimâine.

8 Iulie. — Urmarea vizitei lui *Schelking* dela ora 11 la 1. El prânzise în ajun cu Take Ionescu, la Enescu : «Foarte hazliu şi mult spirit». (Mi se raportase că glasul strigător şi cuvintele sgomotoase ale d-lui Take făcuseră scandal. El face, prin trenuri la Palat, peste tot, pe «comis-voajorul» antantist). — D-l Schelking spune: «Brătianu nu mai poate să nu meargă cu noi ; în momentul de faţă se discută contingentul de Ruşi pe care trebue să-l punem în Dobrogea şi, odată această convenţiune stabilită, va trebui ca el să se descopere. Până acuma ne-a legat la gard ; noi îl vom lega de acum încolo, căci cu Germanii e ars ; nu va putea niciodată să

---

manie. 2) On a détruit aux Autrichiens 26 divisions sur 56; quand on les aura enfoncés, on ne restera pas à les achever mais on remontera vers le Nord pour tourner Hindenburg ; alors à qui donnera la main l'armée roumaine si elle se décide trop tard? 3) si les Roumains ne fondent rien de durable avec Russie maintenant, sitôt que les Bulgares auront renvoyé leur Roi, les Russes les reprendront dans leur giron. Ce Monsieur reviendra après-demain.

8 juillet. — Suite de la visite Schelking. De 11 h. à 1 h. Il a dîné la veille avec Take Ionesco chez Enescu: «Très amusant et beaucoup d'esprit». On m'avait rapporté que les éclats de voix et les brillantes paroles de Mr. Take avaient fait scandale. Il fait dans les trains, au Palais, partout le commis-voyageur ententiste.

Mr. Schelking: «Bratiano ne peut plus ne pas marcher: *on est en train de discuter le contingent des Russes que nous devons mettre en Dobrogea et une fois cette convention établie il faudra bien qu'il se découvre.* Il nous a fait marcher jusqu'à présent; c'est nous qui le ferons marcher, car avec les Allemands il est brûlé; jamais il ne pourra aller avec eux.

meargă cu ei. — Şi Federaţii sunt nemulţumiţi de el; şi ei — ca şi d-voastră — nu ştiu ce va face. — Noi ştim că, cu toate angajamentele luate, multe lucruri au trecut în Bulgaria ; un ministru mi-a dat cuvântul de onoare că nu trecuse nimic, *şi eu ştiu* numărul de kile de grâu, numele şi numărul şlepurilor. Cererile au fost în adevăr de necrezut : de ce nu ni s'a cerut şi Moscova şi Petrograd? Poklevsky recunoaşte că d-ta ai avut dreptate şi că România nu a fost nici cu Rusia, nici cu Germania, *nici neutră*».

— *Hammerstein* îmi aduce rezumatul audienţei de eri a lui Bussche la Rege. — El a raportat Regelui ceea ce mi-a comunicat special mie în ziua de 5. Regele : «Nimica oficial şi nimica schimbat, dar poţi să ştii ce va aduce viitorul?». (Ceeace spune Hammerstein este din a treia mână, dar el insistă «asupra micei rezerve (sic) a M. S.) — Iliescu nu va trece şef de Stat Major. — Regele nu ştie nimic despre manevre proectate, şi ele nu vor avea loc. — Acestea sunt cele trei răspunsuri ale Regelui, pe care îl rog pe Hammerstein să mi le mai repete.

Vorbim: Se joacă cu focul; dacă România face un

Les fédéristes, eux aussi, sont mécontents de lui; eux aussi, tout comme vous, ne savent pas ce qu'il fera. Nous savons que, malgré les engagements, beaucoup de choses ont passé en Bulgarie; un ministre m'a donné sa parole que rien n'avait passé et «je sais» les pouds de blé, le nom et le nombre des schleeps. Les exigences ont été réellement incompréhensibles: pourquoi ne nous a-t-on pas demandé Moscou et Petrograd aussi? Poklevsky reconnaît que vous avez raison et qu'on n'a été ni avec la Russie, ni avec l'Allemagne, ni neutre.»

Hammerstein m'apporte résumé de l'audience de Bussche, hier, chez le Roi. Il a rapporté ce qu'il m'a spécialement communiqué le 5; le Roi «rien d'officiel et rien de changé, mais sait-on ce que peut apporter l'avenir?» — (Ce que dit Hammerstein est de troisième main, mais il insiste sur «la toute petite réserve (sic) que Sa Majeste a faite»·) Iliescu ne passera pas Chef d'Etat Major. Le Roi ne sait rien des grandes manoeuvres projetées et elles n'auront pas lieu. Ce sont les trois réponses du Roi et que je me fais répéter.

Nous causons: On joue avec le feu; *si la Roumanie fait*

pas greşit, va fi foarte grav. Măsurile sunt bine înţeles luate şi mai ales Bulgarii nu vor fi surprinşi. — Sunt aproape 1 milion de Bulgari (?) numărând şi comitagii, execelente trupe de etapă ; turcii au armata din Tracia, — 4 corpuri, — şi o divizie de cavalerie ; Germanii sunt pretutindeni şi nu au retras nici un element, nici măcar pentru a para marea ofensivă, şi chiar la Vatra Dorna se va găsi artileria grea germană. Este o copilărie să se creadă că luptele se vor da în Dobrogea ! La nord, Moldova, câmp de etape pentru Ruşi; la sud, linia Dunărei, câmp de operaţie : deci, războiul va avea loc pe teritoriul românesc.

— Am fost primit între orele 3 ½ şi 5 de *Rege*. L'am găsit foarte cordial, şi bine dispus. Am început imediat : «Se joacă cu focul». — *Regele :* «Se vorbeşte mult şi prosteşte». — Ating chestiunea personală referitor la spusele lui Procopiu, care ar fi spus lui Mitilineu, după audienţa sa dela 19 Aprilie, că Regele ar fi făcut observaţia că într'o împrejurare nu aşi fi păstrat discreţiunea voită. Eu : «Dacă este o calomnie, ea va fi adusă la lumină : dacă este o greşeală serioasă, ar fi nemerit să mă retrag ca Regele să aibă în capul unui

---

un pas inconsidéré, ce sera grave. Les mesures sont naturellement prises et on ne surprendera surtout pas les Bulgares. Il y a près d'un million de Bulgares (?) en comptant comitagis, excellents comme troupes etapes; les Turcs ont l'armée de Trace: 4 corps et une division cavalerie; les Allemands sont partout et nous n'avons retiré aucun élément même pour parer à la grande offensive, et à Dorna Vatra même c'est notre grosse artillerie qu'on trouvera. Enfantillage de croire que c'est en Dobrogea qu'on se battera! Au Nord, la Moldavie, champ d'étapes pour les Russes; au sud la ligne du Danube champ d'opération: donc guerre sur votre territoire.

— Reçu par le Roi de 3½ à 5 moins 10. Accueil très cordial. Roi de bonne humeur. Commence de suite: on joue avec le feu. Le Roi: On parle beaucoup et bêtement. J'entame question personnelle. Procopiu ayant dit à Mitilineu, après son audience 19 avril, que Roi aurait fait remarquer que dans une circonstance je n'aurais pas gardé la discrétion voulue. — Moi : Si c'est une calomnie, elle sera tirée au clair ; si c'est une faute sérieuse, au contraire, il serait séant que je me

partid de guvern un om cu care să poată vorbi cu încredere». — *Regele* : «Nu-mi reamintesc, în adevăr, aşa ceva». — *Eu* : «N'ar fi cumva referitor la divulgarea telegramelor trimise la Berlin la 22 şi 23 Ianuarie?». Şi încetul cu încetul, Regele căruia îi spun că această divulgare este fapta cel puţin a lui Mişu Pherekyde, îşi reaminteşte şi exclamă de odată : «Dar, aceste telegrame au fost făcute cu d-l Brătianu». (Vezi 3 Februarie).

Expun Regelui : 1) Cazul colonelului regimentului 44 Câineni, care prin scrisoare a revocat concediile ofiţerilor după ordinul verbal adus de un ofiţer de Stat Major caz care poate să se repete cu toţi şefii. — Regele : «Cum am aflat că se revoacă concediile, am trimis răspuns ministrului că *era o prostie*, şi acum zilnic semnez concedii»... Eu: «Indic M. V. modul cum ordinele Ei sunt întoarse». 2) Cazul generalului Burghele, care vesteşte pe Filostrat că peste câteva zile Ruşii vor fi la Fălticeni. (v. 6 Iulie). — 3) Cazul lui Teişanu, inspector la calea ferată şi făcând parte din comisunea mixtă, cerând lui Cealâc să-l opereze imediat, căci în August va avea loc mobilizarea. 4) Informaţiile precise asupra tra-

---

retirasse pour que le Roi ait à la tête parti de gouvernement un homme. avec lequel il put causer avec confiance. — Le Roi: Pas souvenir, réellement, de chose pareille. — Moi: Ne serait-ce pas à propos de divulgation des dépêches envoyées Berlin le 22/23 janvier? — Et petit à petit le Roi, à qui je dis que cette divulgation est le fait tout au moins de Michel Phérékyde, s'exclame tout à coup: «Mais ces dépêches ont été faites avec Mr. Bratiano!» (V· 3/12 fevrier).

— J'expose au Roi: 1) le cas Colonel 44-ème à Caineni, qui par lettres a revoqué les congés des officiers sur ordre verbal apporté par officier état major, — le cas peut se repéter avec tous les chefs. — Le Roi: Dès que j'ai lu qu'on revoquait des congés. j'ai envoyé au ministère dire que c'était une bêtise et journellement je signe des congés.. Moi· J'indique la façon dont on tourne ces ordres. — 2) Le cas du général Burghele prevenant Filostrat que dans quelque jours Russes seront Falticeni; 3) le cas de Teişanu, inspecteur chemin de fer, de la commission mixte, demandant Dr. Cealic se faire opérer de suite parce que en Août il y a mobilisation; 4) Les informa-

tatului care se pregăteşte, şi afirmările lui Schelking care vorbeşte de convenţii militare, etc.—*Regele :* «Nu este nimic schimbat. Situaţia militară indică, în cel mai rău caz, o amânare pentru Puterile Centrale. Partida noastră nu se va juca cu uşurinţă şi aşa pe neaşteptate. Este evident că se fac presiuni. *Dar înainte de toate trebue să vedem care este interesul nostru :* n'avem interes să existe o Bulgarie mare. — Nu avem nevoe să vedem Ungaria întărindu-se ; ar fi rău pentru noi ca Rusia să devie prea tare. Avem în special interesul ca să fie o Germanie foarte tare. Deci poziţiunea noastră este foarte grea şi foarte greu de «conciliat». (Este prima dată când Regele vorbeşte *cu mine* în acest mod de Bulgaria : asta este produsul lucrărei lui Brătianu). — *Eu :* «Germania va fi contra-greutatea noastră faţă de Ungaria». — *Regele* nu credea Austria aşa de slabă. El spera ridicarea ei. Germania, singură, este aceia care se bate pe ambele fronturi !

Atrag atenţia Regelui asupra armatei bulgare, asupra Turcilor din Tracia, asupra Germanilor cari nu au fost retraşi din Balcani. — *Regele :* «Bulgarii au 500

---

tions précises du traité qu'on prépare et les affirmations de Schelking parlant de convention militaire, etc..

Le Roi: Il n'y a rien de changé. La situation militaire indique tout au plus un peu de recul pour les puissances centrales. Notre partie ne pourra pas être jouée à la légère et ainsi, à l'improviste. Evidemment on fait des pressions. *Avant tout, faut rechercher quel est notre intérêt:* nous n'avons pas intérêt à une grande Bulgarie. Nous n'avons pas besoin de voir fortifier la Hongrie. Il est mauvais pour nous que la Russie devienent trop forte. Nous avons surtout de l'intérêt qu'il y ait une Allemagne très forte. Notre position est donc très difficile, et très difficile de «concillier». (C'est la première fois que le Roi me parle ainsi de la Bulgarie. C'est le produit du travail de Bratiano).—Moi: L'Allemangne sera notre contrepoids vis-à-vis Hongrie. — Le Roi ne croyait pas Autriche si faible. Il avait espéré son relèvement. C'est l'Allemagne seule qui se bat sur les deux fronts.

J'attire attention sur armée bulgare, sur armée turque de Trace, sur Allemands qui n'ont pas été retirés Balkans. — Roi: Les Bulgares: 500.000 combattans; l'armée turque: ne

de mii de combatanţi ; nu ştiu cât s'a oprit din armata turcească, căci multă a fost trimisă în Asia ; nu cred să fi rămas în Balcani mare lucru din armata germană ; poate că acuma în urmă s'au oprit retragerile. — Bulgarii sunt cu totul nesuferiţi. Serbia va fi refăcută». —

Mai atrag atenţia Regelui asupra propagandei militarilor. Ceeace nu s'a putut obţine prin gazete asupra opiniei publice, se încearcă prin ofiţeri şi aceasta este opera generalului Iliescu. Numirea lui Iliescu ca şef de Stat Major, ar fi un simbol de război. — *Regele*, surâzând : «Dar nu este». — *Eu :* «M. V. mi-a spus primăvara trecută că el nu va fi numit niciodată». — *Regele :* «Tot nu este încă !». — *Eu :* «Trebue să se sfârşească presiunea ce se exercită asupra Regelui cu pretinsa opinie publică ; M. V. a putut să se convingă prin fiasco întrunirilor». — *Regele :* «Cu toate sforţările făcute şi banii cheltuiţi. Dar ce vor aceşti domni ?». — *Eu :* «Puterea !». — *Regele :* «Filipescu e nebun de legat. L'am văzut. Şi am fost silit să deschid perspective în sensul lui (înţeleg acuma de ce Filipescu se arată mulţumit de Rege), dar i-am spus că doresc să ies învingă-

---

sait pas combien on en a gardé, car beaucoup envoyé Asie ; troupes allemandes: il ne doit pas en rester grand chose. Peut-être a-t-on, dans les derniers temps, cessé d'en reprendre. Bulgares: «ils sont vraiment désagréables». La Serbie sera refaite. — J'attire attention sur propagande des militaires. Ce qu'on n'a pas pu obtenir sur l'opinion publique par journaux, on le tente par les officiers et c'est l'oeuvre du général Iliesco. La nomination (Iliescu) comme chef Etat-Major serait symbole de guerre. — Le Roi, souriant : Mais il ne l'est pas. — Moi : Votre Majesté me l'a dit ce printemps qu'il ne le sera jamais. — Le Roi : «Il ne l'est toujours pas». — Moi : Il faut qu'on cesse de faire pression sur le Roi avec prétendue opinion publique; Sa Majesté l'a vu par le fiasco des réunions. — Roi: Malgré les efforts faits et l'argent dépensé ; — mais que veulent ces Messieurs ? — Moi: Le pouvoir. — Le Roi: Filipesco est fou à lier. Je l'ai vu. *J'ai dû ouvrir des perspectives dans son sens* (je comprends pourquoi Filipesco se montre content du Roi) mais je lui ai dit que je voudrais sortir victorieux, rien que pour

tor numai ca să fiu destul de tare, ca să *arăt pumnul* unelor elemente. D-l Take Ionescu vrea să intre în guvern ? Prin ce mijloace ? (Şi Regele recită frazele lui Take Ionescu la adresa Lui, la Dacia). Ţara e prea mică pentru el ? Dar n'are decât să se ducă! Dar d-ta, Marghiloman, înţelegi un guvern naţional fără d-ta ?». — *Eu :* «Eu n'am părere de dat, dar dânşii cred că da». — *Regele :* «Un guvern naţional fără d-ta nu e admisibil». Mai pe urmă : *Eu :* «Aşi dori să văd plecat pe Diamandy : prezenţa lui coincide în totdeauna cu tractări şi semnături». — *Regele :* «El este foarte calm şi cunoaşte bine pe Ruşi !

— Văd pe *Hammerstein* la 5 ½ şi îi spun că nu trebue văzută situaţiunea în negru, dar trebue furnizate elemente de convingere că se mai află o armată germană în Balcani şi mai ales să se provoace amabilităţi din partea Bulgariei ; Regele este probabil rău impresionat de incidentul Tzenescu.

9 Iulie. — *Radeff,* probabil pus la curent de către Hammerstein, îmi spune că el s'a silit în totdeauna să amelioreze relaţiunile cu România. Trebue să ştii să-ţi

---

être assez fort pour *montrer le poing* à certains élements. Mr. Take Ionescu veut entrer au gouvernement ? Par quel moyen ? (Le Roi récite les phrases de Take à son adresse, réunion Dacia). Le pays trop petit pour lui ? Il n'a qu'a s'en aller! «Mais vous, Marghiloman, comprenez-vous un gouvernement national sans vous» ? — Moi : Je n'ai pas d'avis à donner, mais eux pensent qu'oui. — Le Roi : «Gouvernement national sans vous ? ce n'est pas admissible». — En un autre moment : Moi : Je voudrais voir partir Diamandy ; sa présence coïncide toujours avec des tractations et des signatures. — Le Roi : «Il est pourtant bien calmé ; il connaît bien les Russes, lui»!

— Hammerstein à 5½ h. Je lui dis qu'il ne faut pas voir la situation en noir, mais il faut fournir des élements de conviction qu'il y a encore armée allemande Balkans et surtout provoquer des amabilités de la part Bulgarie : le Roi est probablement fâcheusement impressionné par l'incident Tzenescu.

9 juillet. — Radeff, probablement mis au courant par Hammerstein : Il s'est toujours appliqué à améliorer les relations avec Roumanie. Il faut savoir sérier des aspira-

limitezi aspirațiunile și Bulgaria a câștigat mai mult decât poate mistui în optzeci de ani. Ea n'are nici o revendicare în contra României, cu toate că oamenii politici români au vorbit de restituții pe cari Bulgaria nu le cere. — Există o unire adâncă între Bulgaria și Germania, și Germanii au cucerit pe Bulgari prin puterea lor de muncă, pe care acest popor de lucrători o admiră mai presus de toate. — Eu îl întreb ce s'a petrecut cu Tzenescu. — Radeff : «Guvernul nostru a vestit pe Derussi (comunicare făcută prin secretarul general al afacerilor străine), că Rusciuk a fost declarat teritoriu militar, deci închis. Eu am făcut aceași comunicare lui Porumbaru. Această măsură era necesară pentru a mai împiedica spionajul devenit foarte intensiv *de când s'a creat un consulat rusesc la Giurgiu.* — Am cerut să fiu prevenit când va pleca atașatul, pentru ca să-i organizez călătoria prin Samowit sau Sistow; cu toate acestea, căpitanul Tzenescu a voit să treacă; sentinela s'a opus și bineînțeles n'a vrut să-și părăsească postul pentru a chema superiorii». — Recomand bunele procedeuri și ceva care să poată măguli pe Rege. — El :

---

tions et la Bulgarie a gagné plus qu'elle ne peut digérer en 80 ans. Elle n'a aucune révendication contre la Roumanie, malgré que des hommes politiques roumains aient parlé de restitution que la Bulgarie ne demande pas. Il y a union profonde entre Bulgarie et Allemagne et les Allemands ont conquis les Bulgares par leur force de travail, que ce peuple de travailleurs admire par dessus tout. Je demande ce qui s'est passé avec Tzenesco. Lui: «Notre gouvernement a averti Derussi (communication faite par secrétaire général affaires étrangères) que Rusciuk avait été déclaré territoire militaire et fermé comme tel. J'ai fait la même communication Porumbaro. Mesure nécessitée pour enrayer espionnage devenu très intensif *depuis qu'un consulat russe a été crée à Giurgiu.* J'ai averti qu'on me previenne quand l'attaché partirait pour que je lui organise voyage par Samowid ou Sistow ; malgré cela le capitaine Tzenesco a voulu passer ; la sentinelle s'est opposée et naturellement elle n'a pas voulu quitter son poste pour alles quérir des supérieurs» ! — Je recommande les bons procédés et quelque chose qui puisse flatter le Roi. — Lui: Mr. Bratiano

«D-l Brătianu este un vrăjmaş al Bulgariei ; el nu poate ierta lui Radoslavof că a făcut o Bulgarie mare, când el Brătianu nu a făcut încă nimic. El este prea personal, prea mulţumit de sine pentru a primi superiorităţi chiar întâmplătoare. Să fii convins că dacă se întâmplă ceva, dela graniţa Dobrogei va pleca scânteia, datorită vorbelor şi faptelor imprudente ale generalului Georgescu ! Bulgaria a propus crearea unei zone neutre şi România a refuzat.

— *Generalul Culcer* este de părerea mea : politica României trebuie să meargă mână în mână cu Bulgatre şi România a refuzat».

— *Generalul Hârjeu* mi-a făcut o lungă vizită ; a venit să pipăe terenul : nu mi-a spus formal că se înscrie în partid, dar... In audienţa de concediu, Regele i-a spus că în curând va avea o reparaţie. (Cum ? El a părăsit definitiv oştirea !).

— *Stere,* care se anunţase din ajun, vrea să ştie rezultatul audienţei. Ii spun cât de calm am găsit pe Rege: «Da ! dar Regele va resista oare ? Pricepe oare ?» Pentru Stere, Brătianu nu poate face altă politică decât cu

---

est un ennemi de la Bulgarie; il ne peut pardonner à Radoslavoff d'avoir déjà fait une grande Bulgarie, alors que lui Bratiano n'a encore rien fait. Il est trop personnel, trop imbu de lui-même pour accepter des supériorités même fortuites. — Soyez persuadé que, s'il arrive quelque chose c'est de la frontière Dobrogea que partira l'étincelle grâce aux propos et actes inconsidérés du général Georgesco ! *La Bulgarie a proposé création zone neutre, Roumanie a refusé*».

Culcer est de mon avis: la politique roumaine doit aller la main dans la main avec la Bulgarie. — Là est l'avenir.

Culcer est de mon avis: la politique roumaine doit aller rain ; ne m'a pas dit formellement qu'il s'inscrivait. A l'audience de congé, le Roi lui aurait dit que sous peu il aurait une réparation. (Comment? Il a quitté définitivement l'armée !)

Stere, qui s'était annoncé de la veille, vent savoir résultat audience. Je lui dis combien j'ai trouvé le Roi calme. «Da, dar Regele va rezista oare ? Inţelege oare ?» Pour lui, Bratiano ne peut faire d'autre politique qu'avec la Russie.

Ruşii. Duca i-a spus : «Când va judeca că s'a înşelat, el se va retrage şi Marghiloman va lua guvernul». — Dar aceasta, când el Brătianu va vedea că s'a înşelat : dar el nu o va vedea nici odată, sau o va vedea când totul va fi poate pierdut ! Eu îl întreb : «Dar d-ta ?». El : «Când voi vedea o manifestaţie : *Carp, Maiorescu, Marghiloman,* va fi datoria tuturor să-i dea concursul !». — Eterna lui lipsă de iniţiativă !...

11 Iulie. — Eri gazetele care primesc comunicări germane, vorbeau de o slăbire subită a inteligenţei lui Sassonov. Astăzi de dimineaţă Westnic anunţă că este înlocuit cu preşedintele de consiliu Stuermer. Nu congediu ; dar înlocuire după cererea lui !

Regele care plecase la Sinaia pentru vre-o 10 sau 12 zile (se suspendase chiar audienţele în acest răstimp), se reîntoarce subit la Bucureşti astă-seară. *Quid ?*

12 Iulie. — Mare excitare în oraş ! Gazetarii raportă (10½) că un consiliu de miniştri ar avea loc la Brătianu (ştire inexactă). Wyzanti înapoiat din Sinaia, sora mea

---

Duca lui a dit : «Quand il jugera qu'il s'est trompé, il se retirera, et Marghiloman viendra». — Mais c'est quand lui, Bratiano, aura vu qu'il s'est trompé: il ne le verra jamais. ou le verra quand tout sera peut-être perdu ! — Je lui demande : Et vous ? — Lui : Quand il verra *une manifestation* Carp, Maioresco, Marghiloman, ce sera le devoir de tout le monde de lui prêter son concours. — Toujours son manque d'initiative !

11 juillet. — Hier les journaux qui reçoivent des communications allemandes parlaient subitement d'une faiblesse d'esprit de Sassonow. Ce matin le «Westnik» annonce qu'il est remplacé par le Président du Conseil Stuermer. Pas de congé, mais remplacement sur sa demande ! — *Le Roi, qui était censé partir Sinaia pour dix jours* — on avait même suspendu les audiences pour ce laps de temps — *rentre subitement Bucarest* ce soir. *Quid?*

12 juillet. — Grande excitation en ville. Journalistes rapportent (10½) qu'il y a Conseil des ministres chez Bratiano. Wyzanti retour Sinaïa. Hélène par lettre me disent

prin scrisoare, îmi spun că aseară a fost panică la Sinaia şi că lumea voia să plece : Mobilizare. — *Blumenfeld* raportează că a auzit cu urechile lui pe Poklevsky zicând lui Mişu Cantacuzino, în sala de joc dela Sinaia : «De astădată veţi intra !». Blumenfeld zice că Bussche ar fi foarte surescitat. Il voi vedea după amiază.

— Colonelul *Sturdza,* care a fost la mine, mi-a povestit că colonelul Ioanid, aghiotantul lui Iliescu, i-a spus, acum 14 zile, să nu-şi lase familia la Tekir-Ghiol şi că n'ar putea să se folosească de concediu, fiindcă înainte de 10 zile (au trecut) va avea loc mobilizarea. Prezan a trimes ofiţerilor săi lista gazetelor pe care ei nu trebue să le citească, în care listă intră şi gazetele mele. Mai mult, el a dat ordin ofiţerilor lui să nu mai frequenteze prăvălia bărbierului la modă anume Voigt, fiindcă era german, cu toate că este stabilit la Iaşi de 35 de ani.

— Se pare (Blumenfeld) că Schelking a anunţat acum două săptămâni căderea lui Sassonov şi că Poklevsky este acela care i-a recomandat să nu facă vre-o campanie în contra lui Brătianu, ceeace a făcut pe Fili-

---

qu'hier soir il y a eu panique à Sinaïa et qu'on voulait partir : la mobilisation. Blumenfeld rapporte avoir de ses oreilles entendu Poklevsky dire à la salle de jeu à Michel Cantacuzène: «Cette fois-ci vous marchez»; il dit Bussche très surexcité. Je le verrai tantôt.

Le colonel Sturdza qui vient me voir me raconte que le Colonel Ioanid, aide de camp de Iliesco, lui a dit, il y a 14 jours, de ne pas laisser sa famille à Techirghiol, et qu'il ne pourrait pas jouir de son congé, car avant 10 jours (ils sont écoulés) il y aurait mobilisation.

A bon entendeur....

Oublié de noter: Prezan a fait parvenir à ses officiers une liste des journaux qu'ils ne devaient pas lire. C'est par Sturdza la confirmation de ce que mes journaux attribuaient à ses sousordres. De plus, il a fait dire à ses officiers de ne plus frequenter la boutique du coiffeur à la mode Voigt, parce que Allemand, quoique depuis 35 ans établi Iassy.

Il paraît (Blumenfeld) que Schelking a annoncé il y a deux semaines la chute de Sassonow et que c'est Poklevsky qui lui a recommandé de ne pas faire de campagne contre Bratiano, ce qui a rendu furieux contre Poklevsky et Fi-

pescu şi pe Take Ionescu furioşi în contra lui Poklevsky. Schelking nu crede ca Brătianu să intre în acţiune în acest moment (vezi 6 Iulie).

— *Hammerstein,* care acum 5 zile mă înştiinţase în mod confidenţial că Falkenhayn are să împăneze armata austro-ungară cu Germani, îmi comunică în scris: «Din sorginte sigură aflăm că transporturi de trupe germane în Ungaria au fost văzute pe drum în Carpaţi». Priceapă cine vrea... !

— *Bussche,* sosit dela Sinaia, dejunează la mine cu G. Stirbey. Regele a sosit pentru a sta aci până Joi. Bussche i-a comunicat prin Stirbey ceeace voia să-i comunice eri la Sinaia în momentul când Regele pleca în automobil (ora 6) : Guvernul german află din Kopenhaga că din ceas în ceas se aşteaptă acolo la consulatul general vestea mobilizărei române. Dacă ea ar avea loc, guvernul german ar considera faptul ca o ameninţare şi ar fi silit să ia măsuri în consecinţă». Această comunicare trebue să fi fost primită de Rege pe când era în conferinţă cu Brătianu, care a fost la El imediat ce a sosit din Florica, dela ora 11 la 12¾. Bussche face observa-

---

lipesco et Take. Schelking ne croit pas que Bratiano marche en ce moment. *(V. 6 juillet).*

Hammerstein qui, il y a cinq jours, m'avait confidentiellement fait savoir que Falkenhayn allait truffer d'Allemands l'armée austro-hongroise, me communique par écrit «aus zuverlaessiger Quelle erfahren wir, dass deutsche Truppentransporte in Ungarn auf dem Wege in die Karpathen gesehen worden sind».

Bussche arrivé de Sinaïa, déjeune chez moi avec G. Stirbey. Le Roi est arrivé pour un séjour jusqu'à jeudi. Il lui a fait parvenir par Stirbey la comunication qu'il a voulu lui faire à Sinaia à l'heure même où le Roi partait hier, 6 h. en auto: «*Le gouvernement allemand apprend de Copenhague que d'une heure à l'autre on y attend au Consulat général la nouvelle de la mobilisation roumaine. Si elle avait lieu, le gouvernement allemand considérait le fait comme une menace et serait obligé de prendre ses mesures en conséquence*». Cette communication a dû arriver au Roi pendant sa conférence avec Bratiano qui a été chez le Roi, sitôt à son arrivée de Florica, de 11 h. a 12¾. Bussche fait remarquer que

ţia că niciodată Brătianu nu stă atât de mult la M. S. Ministrul este foarte îngrijat de proectele lui Brătianu. El crede că Brătianu va invita pe Ruşi să calce teritoriul românesc cu masse mari de trupe şi că în acest mod el va pune pe Rege în faţa faptului îndeplinit. — Există un raport asupra spuselor lui Diamandy. *Bussche afirmă că e foarte exact* şi că a putut să-l verifice şi pe altă cale. Diamandy ar fi povestit că în ziua de 10 Iulie stil nou a avut loc o conferinţă între Brătianu, Poklevsky şi el. Poklevsky a oferit şi o convenţie de prietenie generală şi o convenţie militară; Brătianu nu a reţinut decât a doua ideie. A fost vorba: 1) De cei 200.000 Ruşi de ajutor. Poklevsky ar fi răspuns că s'a aşteptat atâta vreme, încât li s'au dat o altă destinaţie şi că nu se mai dispune de numărul întreg; iar Brătianu nu ar fi insistat asupra numărului. — 2) Ar trebui ca Sarrail să-şi înceapă acţiunea, căci România singură nu poate mişca. 3) Brătianu vrea să fie asigurat de organizarea unui transport serios şi continuu al muniţiilor sale. S'a vorbit de «Bistriţa» ce se află încă la Barcelona şi de vapoarele române sosite la Vladivostok. Ca probă de hotărârea de a intra, Brătianu a dat tocmai faptul că el

---

jamais Bratiano ne reste si longtemps chez Sa Majesté. Le ministre est très inquiet des projets de Bratiano. Pour lui Bratiano invitera les Russes à entrer en masse sérieuse et c'est de cette façon qu'on mettra le Roi davant fait accompli. — Il a un rapport sur les propos de Diamandy — *il m'affirme que c'est très fidèle* et qu'il a pu le vérifier d'autre source aussi. Diamandy aurait raconté que le 10 juillet il y a eu conférence entre Bratiano, Poklevsky et lui. Poklevsky a offert et une convention d'amitié générale et une convention militaire; Bratiano n'a retenu que cette dernière idée. Il a été question : 1) des 200.000 Russes d'appoint. Poklevsky aurait dit qu'après avoir si longtemps attendu, on leur a donné autre destination et qu'on les a plus tous; Bratiano n'aurait pas insisté sur le chiffre. 2) Il faudrait que Sarrail commençat son effort, car la Roumanie seule ne peut pas bouger. 3) Bratiano veut être assuré de l'organisation d'un transport sérieux et continu de ses munitions. On a parlé de la «Bistritza» encore à Barcelone et des bateaux roumains arrivés à Wladiwostok. Comme preuve de sa décision de mar-

nu se retrage, cu toate că nu se mai dispune de cei 200.000 de Ruşi. — Bussche crede că chestia muniţiilor şi atacul dela Salonic sunt două porţi pe cari şi le-a păstrat Brătianu pentru a se putea retrage. Dar ce sens au indiscreţiunile şi cuvintele lui Diamandy?

În privinţa Turciei, *Falkenhayn* trimite răspuns Regelui: «Turcii sunt destul de tari pentru a apăra şi Armenia şi coastele lor pe Marea Neagră şi Mediterană, şi mai ales Strâmtorile. Diviziile care le au în plus, pot la orice moment să le înşire la graniţă ca, împreună cu Bulgarii şi Germanii, să închiză drumul spre Constantinopol. Dacă n'am fi convinşi că nu lipsesc Turcilor decât armele speciale pentru a se apăra victorioşi în orice război modern, nu le-am fi dat formaţii numeroase şi importante de ale armatei noastre. Aştept cu certitudine momentul când adversarul va simţi cât au învăţat aliaţii noştri la Galipoli». — Germanii trimit trupe în Carpaţi. Mai sunt mici dificultăţi de aranjat cu Austria, şi în urmă Hindenburg va avea comandamentul suprem pe tot frontul dela Riga la Dunăre.

Brătianu s'a sustras mereu dela o întrevedere cu

---

cher, Bratiano a donné justement le fait qu'il ne se retire pas malgré qu'il n'y ait plus les 200.000 Russes. Pour Bussche, par les munitions et la sortie Salonique, Bratiano s'est ménagé deux portes pour la retraite. Mais que signifient les indiscrétions et les propos de Diamandy?

Au sujet de la Turquie, Falkenheim fait dire au Roi: «Les Turcs sont assez forts pour défendre et l'Arménie et leurs côtes de la Mer Noire et de la Mediterranée et surtout les Détroits. Les divisions qu'ils ont en surplus pourraient à tout moment s'aligner à la frontière pour, avec les Bulgares et les Allemands, barrer la route de Constantinople. Si nous n'étions pas convaincus qu'il ne manque aux Turcs que les armes spéciales pour se défendre victorieusement dans toute guerre moderne, nous ne leur aurions pas donné des formations nombreuses et importantes de notre armée. J'attends avec certitude le moment où l'adversaire sentira combien nos alliés ont appris depuis Gallipoli». Les Allemands envoient des troupes sur les Carpathes. Il y a encore une petite difficulté à arranger avec l'Autriche et ensuite Hindenburg aura le haut commandement de tout le front de Riga au Danube.

Czernin dira demain à Bratiano, qui s'était constamment

Czernin, dar când Ivany l'a întrebat astăzi direct dacă d-l Brătianu refuză să vadă pe trimisul Austro-Ungariei, el s'a grăbit să-i fixeze o întâlnire pentru mâine. Czernin îi va spune că dacă manevrele vor avea loc, aceasta va fi *prea mult.*

13 Iulie. — Generalul *Iliescu*, emoționat de nota publicată eri în «Steagul», are îndrăzneală să-mi ceară, prin Metaxa Doro, să public că această notă a trecut prin surprindere, și cu mâna lui a adăugat că «știrea numirei lui la Statul-Major este falșă». — Răspund: Nimic câtă vreme prietenii lui și ofițerii cari intră în contact cu dânsul nu vor sfârși cu alarmarea publicului, anunțând în fiecare moment intrarea noastră în acțiune

— Tocmai astăzi dimineață Mihail Seulescu îmi aduce știrea că generalul Seulescu, divizia 1 de cavalerie, a fost chemat la București și a fost însărcinat, pe un crochiu care i-a fost remis chiar de Iliescu, să caute punctele de trecere ale Dunărei între Calafat și Severin. Generalul se află la Calafat. — Această veste este în legătură cu o hartă adusă de Vulturescu pe care un ofițer de Stat-Major a notat planul viitoarelor noastre dispoziții strategice, indicând ca unul din obiective intercep-

---

défilé et qui, lorsque Szent Ivany a été aujourd'hui demander nettement si Mr. Bratiano refusait de voir l'envoyé austro-hongrois, s'est empressé de lui donner rendez-vous, — il lui dira que si les grandes manoeuvres ont lieu, ceci sera *de trop.*

13 juillet. — Général Iliescu, ému de la note parue hier dans «Steagul», le concernant, a le toupet de me demander par Metaxa-Doro d'insérer que cette note a passée par surprise et de sa main il a ajouté *que la nouvelle de sa nomination à l'Etat Major est fausse.* Je réponds: Rien tant que les amis et les officiers entrant en contact avec lui n'auront pas cessé d'alarmer le public en annonçant à chaque bout de champ notre entrée en action.

Justement Michel Saulescu m'apporte nouvelle que le général Saulescu, 1-ère division de cavalerie, a été mandé à Bucarest et que sur croquis, à lui remis par Iliescu, il a été chargé de chercher les points de passage Danube entre Calafat et Severin. Le général est ce matin à Calafat.

Cette nouvelle est en liaison avec carte apportée par Vulturescu, sur laquelle un officier Etat Major ayant tracé le plan de nos futures dispositions stratégiques, indiquait

tarea comunicaţiilor prin Serbia. La toate aceste elemente noui, colonelul Sturdza adaugă că generalul Paraschiv Vasilescu l'a informat că toate trupele care se aflau cu faţa spre răsărit au primit ordinul să se întoarcă cu faţa spre Carpaţi. Radu Ivănescu ştie dela o rudă apropiată că la Statul-Major toate ordinele sunt gata pentru ziua de 24 Iulie, ca să se *concentreze* în August, 18 sau 19 contingente. Pe de altă parte pe malul bulgăresc în faţa Prundului, proprietatea sa, se vede o mare activitate printre soldaţii germani.

— A. Mavrodi, dela «Viitorul», îmi aduce vestea, extrem de confidenţială, că pe graniţa noastră din Quadrilater ar fi avut loc un conflict grav între soldaţii bulgari şi români. Numeroşi răniţi. Schimb de note foarte vii între Sofia şi Bucureşti ! — Şi Mavrodi mi-a anunţat numirea lui Iliescu pentru ziua de 15... !

— Czernin îmi raportează convorbirea lui cu Brătianu : *Pentru moment nu este nimic de temut* ; cum ai spus-o d-ta eri : Brătianu este prea deştept pentru a încerca astăzi o aventură primejdioasă. — El a repetat lui Brătianu, în alţi termeni, declaraţia lui Bussche privitoa-

---

comme l'un de nos buts l'interception des communications par la Serbie.

A tous ces éléments, le colonel A. Sturdza revient me prevenir que du général Paraschivescu Vasile il tient que toutes les troupes qui regardaient l'Est ont reçu l'ordre de se tourner face aux Carpathes. Enfin d'un proche parent, Radu Ivanescu sait qu'à l'Etat Major tous les ordres sont prêts pour le 24 juillet de *concentrer* en août 18—19 contingents. Par contre, sur la rive bulgare, en face de sa proprieté de Prundu, on voit règner parmi les soldats allemands une grande activité.

— A. Mavrodi du «Viitorul» m'apporte la nouvelle, strictissime secrète, que sur notre frontière du Quadrilatère il y aurait eu conflit grave entre soldats bulgares et roumains. Nombreux blessés. Echange très vif de notes entre Sofia et Bucarest. Et Mavrodi m'a annoncé la nomination de Iliescu pour le 15... !

— *Czernin* me rapporte sa conversation avec Bratiano. *«Pour le quart d'heure il n'y a rien à craindre*; comme vous l'aviz dit hier: Bratiano est trop intelligent pour tenter aujourd'hui une aventure dangeureuse».

Il a répété à Bratiano, dans d'autres termes, la déclaration

re la manevre. Brătianu i-a răspuns că nu vor avea loc manevre generale, dar mici manevre *fără rechiziţii,* şi că generalul Iliescu nu va fi numit şef de Stat-Major.—Brătianu a adăugat că el era obligat să facă ceeace făcea pentru a «minţi opinia publică» şi să-i facă să creadă că intră în acţiune! — Czernin i-a răspuns că el nu crede, căci ştie cât de mult opinia publică este la discreţia lui.

Czernin are impresia că Brătianu a crezut Puterile Centrale foarte abătute, dar când, din contra, s'a aflat că veneau trupe de pretutindeni şi că Puterile Centrale vorbeau de sus, el a înţeles că nu era momentul... !

— *Bussche* a fost primit la ora 5 de Rege. El a aflat că comunicarea lui din ajun a fost adusă la cunoştinţa Regelui pe când era Brătianu la El (prin dispoziţia sigilelor el e înţeles cu Regele că comunicarea este de natură urgentă). Când a repetat Regele lui Brătianu comunicarea lui Bussche, Brătianu n'a spus decât: «Aşi fi putut să fiu scutit de aceasta». Tot acelaş joc cunoscut! — Bussche a spus Regelui că d-l Brătianu trata, şi schiţând ceeace i se propune; Regele, în două rânduri,

---

de Bussche concernant les maneuvres. Bratiano lui a répondu: il n'y aura pas de manoeuvres générales, mais des petites manoeuvres *sans réquisitions* et le général Iliescu ne sera pas nommé chef d'Etat Major. Bratiano a ajouté qu'il était obligé de faire ce qu'il fait pour «mentir-ainsi dire» l'opinion publique et lui faire accroire qu'il marche!

Czernin lui a répondu: Il n'en croit rien, tellement l'opinion publique est à sa discrétion.

Czernin a l'impression que Bratiano a cru les Puissances centrales très abattues et lorsqu'au contraire on a appris que des troupes venaient de toutes parts et que les Puissances Centrales parlaient de haut, il a compris que ce n'était pas le moment !....

Bussche a été reçu à 5 h. par le Roi. Il a su que sa communication de la veille a été remise au Roi pendant que Bratiano était là. (Par la disposition des cachets il est convenu probablement avec le Roi que la communication est de nature urgente). Lorsqu'il a répété sa communication à Bratiano, celui n'aurait dit qu'une chose: on aurait pu la lui épargner. Toujours le jeu connu! Bussche ayant dit au Roi que Mr. Bratiano traitait et ayant esquissé ce qu'on lui pro-

a recunoscut că «se vorbeşte», dar n'a întrebuinţat termenul de «negocieri». — Asupra manevrelor, ele vor fi parţiale; şi asupra sugestiunei: «dar succesive». Regele a spus că detaliile nu sunt încă discutate (vezi 15 Iulie). Impresia lui Bussche: *Regele e ferm şi rezistă!*

Radeff îmi aduce o scrisoare lungă, explicativă a incidentelor care au avut loc. El este de părere că Puterile Centrale trebue să facă o mare sforţare, pentrucă, dacă există posibilitatea unui guvern conservator, el să se prezinte cu un mare succes. Cedarea Bucovinei nu mai poate fi îndoelnică.

14 Iulie. — D-l de *Bussche* îmi comunică un cuvânt spus de Pherekyde. Petersen pretinde că are acces sigur la dânsul printr'o persoană de încredere. Pherekyde ar fi spus: «Sâmbătă Brătianu va prezenta Regelui convenţiunea ce se prepară; dacă Regele o refuză, Brătianu se va retrage». — Alt cuvânt, naiv, al lui Brătianu lui Bussche: «Se zice că Sasonov a căzut din cauza mea».

— D-nul de Schelking (o puşlama după spusele lui Radeff, un domn care a fost silit să iasă din diplomaţie pentru o afacere de bani la München, după spusele lui

---

posait — le Roi a par deux fois reconnu «man spricht», mais il n'a pas employé le terme de «négociation». Sur les manoeuvres, elles seront partielles. Sur la suggestion: «mais successives», le Roi a dit que les détails n'étaient pas discutés. Impression de Bussche: *le Roi est ferme et résistera!*

— Radeff m'apporte une longue lettre expliquant les incidents passés. Pour lui les Puissances centrales doivent faire de gros sacrifices pour que, s'il y a possibilité d'une gouvernement conservateur, il se présente avec un gros succès. La cession de la Bucovine ne saurait faire en doute.

14 juillet. — Mr. de Bussche me communique un propos de Phérékyde. Petersen prétend avoir accès sûr auprès de lui par personne de confiance. Phérékyde aurait dit: Samedi Bratiano présentera au Roi la convention qu'on prépare; si le Roi la refuse, Bratiano se retirera. Autre propos naïf de Bratiano à Bussche: «On dit que Sassonov est tombé à cause de moi!»

— Mr. de Schelking (une fripouille, selon Radeff; un monsieur ayant dû quitter la carière pour affaire d'argent, selon Bussche), s'invite à déjeuner et m'amême sa femme

Bussche), se invită la dejun la mine şi aduce şi pe nevasă-sa, o Germană. Părerea lui asupra căderii lui Sasonov se explică prin faptul că Stürmer, fiind deochiat la ministerul de interne, era nevoe de un departament pentru el, şi cum el se află cu mâinile goale, caută un succes; acest succes nu va putea fi decât intrarea României. «Trebue deci să vă aşteptaţi la o mare presiune».

15 Iulie. — Revenim la conversaţia lui *Bussche* cu cu Regele. Ministrul a fost astăzi de dimineaţă la *Brătianu* pentru singurul motiv să-i spue ceeace declarase Regele privitor la manevre; şi că M. S. se ţinea de asigurarea dată la Berlin la 22 Ianuarie, de acord fiind cu d-l Brătianu. (Acest de al doilea punct nu mi-l spusese Bussche alatăeri. Inţeleg acum liniştea care s'a făcut în spiritul lui Bussche). (Vezi 13 Iulie). — Brătianu recunoaşte că au avut loc incidente de graniţă cu Bulgarii. S'au tras asupra grănicerilor noştri, răniţi n'au fost. Czernin a fost rugat să vorbească cu Radeff în această privinţă. — Se tratează pentru a obţine o mare cantitate de material pentru calea Craiova-Bucureşti şi Bussche ar dori să isbutească pentru a înmulţi legăturile econo-

---

une Badoise. Pour lui la chute de Sassonov s'explique par le fait que Stuermer s'étant brûlé au ministère intérieur, il fallait un département pour lui, et comme il y arrive les mains vides, il cherchera un succès; ce succès ne pourra être que l'entrée de la Roumanie: «il faut donc vous attendre à une forte pression».

15 juillet. — Retour sur la conversation de Bussche avec le Roi. Le Ministre a été voir ce matin Bratiano à seul fin de lui dire ce que le Roi lui avait déclaré à propos des manoeuvres et que Sa Majesté s'en tenait toujours à l'assurance donnée à Berlin le 22 janvier d'accord avec Mr. Bratiano. (Ce dernier point Bussche ne me l'avait pas dit avant-hier. Je comprends l'apaisement qui s'est fait dans l'esprit de Bussche).

Bratiano reconnaît qu'il y a eu des incidents frontière bulgare. On a tiré sur nos gardes-frontières. Pas des blessés. Czernin a été prié d'en parler à Radeff. On traite pour avoir une grande quantité de matériel pour la voie Craiova-Bucarest et Bussche voudrait aboutir pour multiplier les liens

mice. In gândul meu eu cred că materialul se cere pentru linia Tulcea-Megidia ! !

— Generalul Hârjeu se înscrie în partidul conservator.

— Colonelul Sturdza îmi face comunicarea că Carp, pe care toată lumea îl îndeamnă să vadă pe Rege, nu va veni la Bucureşti decât dacă îi cer eu aceasta şi dacă voi avea o convorbire cu el. Fac rezervele mele în ceeace priveşte pe Maiorescu, dar am anunţat că îi voi scrie.

Conferinţă cu Neniţescu. El este de părere că între Carp şi Maiorescu ar trebui să aleg pe Carp.

Scriu lui Maiorescu pentru a-l rechema şi îi comunic că voi căuta să am o convorbire cu Carp.

20 Iulie. — Văd pe Czernin, Bussche, Bădărău. Spre marea mea mirare, găsesc pe *Czernin* optimist : «Ştiu foarte bine că în caz de înfrângere Brătianu ne-ar ataca, dar el nu va face nimica *astăzi*. I-am vorbit de trupele care se masau contra noastră; el s'a roşit de mânie — nu poate cineva să se prefacă în aşa hal — şi mi-a afirmat că nu ştia nimic». — Czernin caută explicaţii : Ofiţerii pregătesc poate atmosfera, ordinele de a nu mai face manevre merg încet, etc.

économiques. A part moi je pense que c'est pour la ligne Tulcea-Medgidie !

Général Herjeu s'inscrit parti conservateur.

Colonel Sturdza m'apporte communication notée que Carp — que tout le monde a poussé de venir voir le Roi — ne viendra Bucarest que si je le lui demande et si j'ai une conversation avec lui. Je fais mes réserves en ce qui regarde Maiorescu, mais j'ai annoncé que j'écrirai.

Conférence avec Nenitzescu. Il est d'avis qu'entre Carp et Maiorescu je devais plutôt m'embarquer avec Carp.

J'écris Maiorescu pour le rappeler et je lui communique que j'allais chercher à conférer avec Carp.

20 juillet. — Passé quelques jours Buzău. Rentré hier. Je vois Czernin, Bussche, Badarau. A mon grand étonnement Czernin optimiste: «Je sais bien qu'en cas de défaite Bratiano nous attaquera, mais il ne fera rien *aujourd'hui*. Je lui ai parlé des troupes qu'on masse contre nous; il est devenu rouge de colère — on ne peut feindre à ce point — et m'a affirmé qu'il ne savait rien». — Il cherche des explications: les officiers préparent peut-être athmosphère, les ordres (de ne plus faire des manoeuvres) marchent lentement, etc., etc.

Bussche din contra este îngrijat; comentează numeroasele mişcări de trupe; simt că la fiecare moment el transmite Regelui note. — Cu aceste impresii îl văd pe Bădărău. El a fost la Carp şi nu l'a găsit dispus să se mişte. Şi el are aerul să subordoneze adeziunea lui înţelegerei mele cu Carp. Ii remit, pentru Stere care a cerut o audienţă, următoarele notiţe: Regimentul 8 Buzău se află pe picior de război cu al 5-lea batalion de miliţieni în fiinţă; al 4-lea batalion teritorial se complectează în grabă pentru a fi trimis la Turtucaia spre a face brigadă cu batalioanele Râmnic-Sărat şi Prahova; la regimentul 27 Prahova s'au încorporat oameni de 46 de ani şi oameni care n'au făcut niciodată serviciul militar, etc...

— Astăzi *Stere*, după audienţa sa, este foarte desorientat. El vede pe Rege cu totul în mâinile lui Brătianu. A găsit în gura Regelui argumentele obişnuite ale lui Brătianu: «Putem noi împiedica desmembrarea Austriei?»—«O Bulgarie mare este un pericol pentru România» etc... — Regele a găsit scuzabilă construirea unei rampe de debarcare ~~de 5—600~~ metri lungime în gara

---

Bussche au contraire inquiet et soucieux; il commente les mouvements nombreux de troupes; je sens qu'à chaque instant il transmet au Roi des notes.

C'est sous ces auspices que je vois Badarau. Il a été chez Carp et ne l'a pas trouvé disposé à agir. Il a lui même l'air de subordonner son adhésion à une entente avec Carp. Je lui remets pour Stere, qui a demandé audience, les quelques notices suivantes: le régiment 48 Buzau sur pied de guerre avec son 5-ème bataillon de miliciens; le 4-ème bataillon territorial du reg. Buzau se complète en hâte pour être envoyé Turtucaia, faire brigade avec bataillons similaires Râmnicu-Sărat et Prahova; appel d'hommes de 46 ans au 27-ème de Prahova, hommes n'ayant jamais fait un service etc.

Aujourd'hui *Stere*, après son audience très désemparé. Pour lui le Roi est entièrement aux mains de Bratiano. Il a trouvé chez le Roi les arguments familiers à Bratiano: «pouvons nous empêcher le démembrement de l'Autriche» ?. — «Une grande Bulgarie est un danger pour nous». — Le Roi a trouvé excusable la construction d'un quai de débarquement de 5--600 mètres gare Iassy-ligne russe d'Ungheni, etc. Stere

Iaşi, pe linia rusească Ungheni, etc... — Stere a vorbit Regelui de pericolul rusesc şi de faptul că un Hohenzollern nu putea să domnească într'o ţară vasală a Rusiei. Regele : «Vasală. Vorba nu este cam tare ?»

— Falşul «Epocei» : Presupusa scrisoare Hrutschka este o ignominie stupidă. Falşul sare în ochi. Aflu dela *Arion*, întors dela Călimăneşti, că Filipescu făcându-i propuneri i-a anunţat că va publica un act care nu-i va mai permite lui Arion să rămâe pe lângă mine. Deci Filipescu a fost amestecat în această murdărie fără scuză posibilă, căci prea e proastă !

23 Iulie. — D-l de Bussche îmi comunică plecarea lui Maiorescu spre ţară, pentru a sosi săptămâna viitoare şi conversaţia lui (Maiorescu) cu ambasadorul Tschirski: Maiorescu va vedea pe Rege; el va cere să se retragă trupele de pe graniţa Transilvaniei. Carp nu va putea face parte din primul guvern din cauza accentuării lui ; în caz de incursiune rusească, România va fi obligată să facă războî Rusiei.

El a aflat dela Verzea, care a păstrat copie după telegramă, că recentul interview al lui Take în «Adevărul» a fost cerut printr'o telegramă dela Odessa.

---

parlant du danger russe et d'un Hohenzollern ne pouvant régner dans un pays vassal de la Russie, le Roi: «vassal—le mot n'est il pas trop fort ?»

Le faux de l'«Epoca», la supposée lettre Hrutschka, est une ignominie stupide. Le faux saute aux yeux. Par Arion, revenu de Calimanesti, j'apprends que Filipescu lui ayant fait des ouvertures *lui a annoncé* qu'il allait publier un acte qui ne lui permettrait plus de rester auprès de moi. Donc Filipescu a trempé en plein dans cette saleté sans excuses possibles, tant elle est bête !

23 juillet. — Mr. de *Bussche* me communique le départ de Maiorescu pour arriver la semaine prochaine et sa conversation avec l'ambassadeur Tschirsky: Maiorescu verra le Roi ; demandera qu'on retire troupes frontière Transylvanie! Carp ne pourra être du premier ministère à cause de son accentuation ; en cas d'incursion russe, Roumanie sera obligée de faire la guerre à la Russie.

Il a appris de Verzea, qui a gardé copie télégramme, que l'interview récente de Take dans l'«Adevărul» a été exigée par un télégramme d'Odessa qui demandait animer.

9

— *Paul Teodoru,* care a călătorit eri dela Constanţa cu generalul *Georgescu,* a aflat dela acesta, faţă fiind şi generalul Basarabescu, că intrarea noastră în război, într'un termen foarte scurt, era un lucru hotărât. Dealtminterea asociatul lui, Nae Filiti, şi-a pus grâul în şire, urmând părerea lui Ilie Dorobanţu că nu mai era timpul necesar să-l treere. Comunic lui Stirbey, pentru Rege, cuvintele lui Georgescu.

— Colonelul *Randa* este informat că colonelul Tatarinoff a trimis pe inginerul francez Kral, preşedintele coloniei cehe, în automobil plătit 1000 de lei pe zi, pentru a verifica drumurile pe hărţi; el a vizitat Balcic, Constanţa şi Tulcea şi de acolo a plecat la Odessa. — La Reni se împing pregătirile cu mare activitate: cele trei lacuri au fost întrunite prin canale şi totul este gata pentru a trece infanteria prin Isaccea, iar cavaleria şi artileria rusească ar merge la Ester pentru a se servi de noua cale ferată până la Bazargic. Reţiu mai ales această apreciere serioasă: «Se face asupra spiritului public o astfel de lucrare de antrenament încât poate nu va mai resimţi ofensa unei ocupări ruseşti».

24—25 Iulie. — Al douilea fals al «Epocei».

Paul Teodoru: le général Georgescu a voyagé avec lui, hier, de Constantza et lui a annoncé, devant général Basarabescu, comme chose décidée, notre entrée très prochaine en guerre. D'ailleurs son associé, Nae Filiti, a mis leur blé en meules sur avis de Ilie Dorobanţu, qu'on n'avait plus le temps de battre le blé. Je communique à Stirbey, pour le Roi, les paroles de Georgescu.

Colonel Randa: le colonel Tatarinoff a envoyé l'ingénieur François Kral, président de la colonie tchèque, en auto payée 1000 lei, vérifier sur carte les routes; il a visité Balcic, Constantza et Tulcea et, de là, parti pour Odessa. A Reni les préparatifs sont poussés activement; les trois lacs ont été réunis par des canaux et tout est prêt pour passer par Isaccea l'infanterie, tandisque cavalerie et artillerie russes iraient jusqu'à Esther pour prendre le nouveau tronçon — jusqu'à Bazargic.

Je retiens surtout cette appréciation sérieuse: on se livre sur l'esprit public à un tel travail d'entraînement qu'il ne ressentira peut-être plus l'offense d'une occupation russe.

24-25 juillet. — *Buzau.* — Second faux de l'«Epoca».

26 Iulie. — Intrevederea cu *Carp*. Primisem, drept răspuns la un bilet trimis de mine, o vorbă dela Carp anunţându-mi sosirea lui. Ne vedem la 9½ dim. la el acasă. El este de părere că nu avem posibilitatea unei acţiuni asupra Regelui sau asupra lui Brătianu. Numai Germania şi Austria pot şi trebue să acţioneze viguros. Politica lui Bussche a fost un şir de greşeli. Dacă astăzi ei nu pot sau nu îndrăznesc să vorbească de sus, atât mai rău pentru ei şi pentru noi. Ar fi trebuit să-i spun eu Regelui că dacă se persistă a se merge spre Rusia, partidul s'ar face antidinastic. El refuză să se amestece în oricare manifestaţie. Nu concepe un guvern de tranziţie. Singurul lucru care mi-ar rămâne de făcut este să public o declaraţie în numele partidului, cerând acţiunea alături de Puterile Centrale. *Niciodată nimica cu Maiorescu*. Deasemenea nimic cu istericii fricoşi ca Arion. Dacă fac un guvern, el va avea concursul lui. El, dacă ar fi însărcinat, n'ar face nimic fără mine: «Orice s'ar fi petrecut între noi». — Nu cădem de acord, dar uşa rămâne întredeschisă; el mă va ţine în curent de trecerile lui prin

---

26 juillet. — Entrevue avec Carp. J'avais reçu en réponse, à un billet envoyé par moi, un mot de Carp m'annonçant son arrivée. Nous nous voyons à 9 h. et demi chez lui. Pour lui nous n'avons la possibilité d'aucune action sur le Roi ou sur Bratiano. C'est l'Allemagne et l'Autriche seules qui peuvent et qui doivent agir vigoureusement. La politique de Bussche a été une succesion de fautes. Si aujourd'hui ils ne peuvent ou ils n'osent parler de haut, tant pis pour eux et pour nous. J'aurais dû dire au Roi que si on persistait à aller du côté de la Russie, le parti deviendrait anti-dynastique. Il refuse de se prêter à une manifestation quelconque. Il ne conçoit un gouvernement de transition. La seule chose qui me reste à faire (à moi Marghiloman) c'est de publier une déclaration au nom du parti demandant l'action aux côtés des Puissances Centrales. — *Jamais rien avec Maiorescu*. De même rien avec des hystériques trembleurs comme Costica Arion. Si je fais un gouvernement, il aura son concours. Lui, s'il en est chargé, ne fera rien sans moi, «orice s'ar fi petrecut între noi».

Nous ne tombons pas d'accord; mais la porte reste entrebaillée; il m'annoncera ses passages à Bucarest pour causer

Bucureşti, ca să mai stăm de vorbă. — Un cuvânt al lui Carp: «Nu se face politică mondială cu partide!»

— *Bussche,* pus în curent: «Atât mai rău pentru ţară». Eu îi spun că nu văd pentruce, iar la urmă recunoaşte şi el că nu există nimic tragic. Se svoneşte că de Joi ar domni o răceală între Brătianu şi Inţelegere, fără să se fi făcut nici o tentativă de împăcare. Regele a avut cunoştinţă de scrisoarea mea în privinţa lui Georgescu. — El a avut ordinul să comunice *numai Regelui,* că pregătirile Bulgarilor erau numai pur defensive: «Inutil de a comunica şi lui Brătianu, având în vedere intimitatea lui cu Antanta!» — El a spus Regelui ceeace mi-a scris mie la 23 Iulie (5 August) că denegările lui Brătianu privitoare la fapte pozitive erau agravările preparativelor.

— Am văzut pe Neniţescu, Grig. Cantacuzino, Mehedinţi, Bărdescu, cari toţi sunt unanimi că nu putem cere în momentul de faţă decât neutralitatea. Nu comunic nimănui, afară de Neniţescu, care este în curent, excluziunile de persoane ale lui Carp.

Maiorescu soseşte diseară. Aceasta mi se comuni-

---

encore. Un mot: «on ne fait pas de politique mondiale avec des partis».

Bussche, mis au courant: «Tant pis pour le pays». Je lui dis que je ne voyais pas en quoi. A la fin, il reconnaît lui-même qu'il n'y a rien de tragique.

Depuis jeudi il y aurait refroidissement entre Bratiano et l'Entente, sans qu'on ait fait de tentative pour se remettre. Le Roi a eu connaissance de ma lettre au sujet de Georgescu. Il a eu ordre de communiquer *rien qu'au Roi,* que les préparatifs des Bulgares étaient *purement défensifs;* «inutile de communiquer à Bratiano, étant donné son intimité avec l'Entente». Il a dit au Roi le contenu de ce qu'il m'écrivait le 23 juillet que les dénégations de Bratiano au sujet de faits positives étaient des aggravations des préparatifs.

Vu Nenitzescu, Grègoire Cantacuzène, Mehedintzi, Bardescu, tous sont unanimes que nous ne pouvons, en ce moment, exiger que la neutralité. Je ne communique rien des exclusions de personnes de Carp, sauf à Nenitzescu qui est au courant.

Maiorescu arrive ce soir à 7½ h. Cela m'est communiqué

că de către Bourguignon în numele lui Czernin. Eidinger însoţeşte pe Maiorescu.

— Stirbey îmi spune că a arătat scrisoarea mea Regelui şi că s'au luat măsuri.

27 Iulie. — Am vorbit cu *Maiorescu.* El judecă aspru politica lui Brătianu. Il pun în curent cu opiniile lui Carp — trec sub tăcere partea personală, — şi el găseşte că îi face onoare lui Carp că rămâne întreg. El afirmă că orice manifestaţie colectivă cu Carp ar fi pentru moment o greşeală. Este de părere să nu facem nici o manifestare dacă nu o găseşte Regele oportună. Va merge fără întârziere să vadă pe Rege.

— A avut loc o explozie la depozitul de praf de puşcă. Morţi şi răniţi, mai ales printre cei veniţi în ajutor. Depozitul de acid sulfuric este distrus. Se anunţase o catastrofă totală.

— Adevăratul Hrutschka telegrafiază lui Corteanu. că nici odată el nu mi-a scris şi că se abuzase de numele lui.

— *Barbu Catargi* îmi spune că soţia sa a primit destăinuirile doamnei Caterina Catargi, şi că părăseşte Sâmbătă Sinaia. Sora mea îmi scrisese că doamna Catargi o povăţuise să se pregătească de plecare. Din a-

---

par Bourguignon au nom de Czernin. Eidinger escorte Maiorescu.

27 juillet. — Causé avec Maiorescu. Juge sevèrement la politique de Bratiano. Mis au courant des opinions de Carp — je tais la partie personnelle— il trouve que cela fait honneur à Carp de rester entier. Il affirme que toute manifestation collective avec Carp serait actuellement une faute. Ne faire une manifestation que si le Roi la trouve oportune. Ira le voir sans retard.

— Explosion à la poudrière. Morts et blessés, surtout les sauveteurs. Depôts d'acide sulfurique détruits. La poudrière intacte, on avait annoncé une catastrophe totale.

— Le vrai Hrutschka télégraphie à Corteanu que jamais il ne m'a écrit et qu'on a abusé de son nom.

Barbu Catargi: Sa femme a eu les confidences de Catherine Catargi qu'elle quittait samedi Sinaia. Hélene m'avait déjà écrit que M-me Catargi lui avait donné l'avis de se te-

ceiaşi sorginte: Regina face multă politică: «Cred chiar că trădează pe Rege!»

1 August. — Regele a primit pe Maiorescu Sâmbătă 30 Iulie şi pe Carp astăzi.

— Am văzut pe *Bussche.* Cu toată neliniştea care agită toată lumea aci şi de care nu se bănueşte nimic afară din Bucureşti, el este calm. Bussche a vorbit multă vreme cu Brătianu. Acesta i-a declarat în mod spontan că de astă dată, ca şi în trecut, va recunoaşte că s'a înşelat în privinţa lui. El vorbeşte de multă vreme cu Quadrupla; dar n'a convenit nimic şi nici n'a iscălit nimic. — (Maiorescu m'a făcut să observ că din moment ce n'a fost întrebat şi că deci n'a fost nevoit să dea un răspuns, «singura ipoteză în care un ministru poate minţi (sic)», Brătianu nu poate să fi căutat numai de plăcere, să minţă; ori Bussche i-a spus că nici odată el n'a pus întrebări lui Brătianu). — Bussche face observaţia că, cu toate astea, Brătianu l-a minţit odată, când a negat că se reconstruia şoseaua Reni-Galaţi părăsită din 1878 de Regele Carol. Brătianu s'a arătat totdeauna îngrijorat din partea bulgărească. Bussche i-a dat

---

nir prête. De même source: la Reine fait beaucoup de politique; «je crois même qu'elle trahit le Roi»!

1-er août. — Passé quelques jours Buzeu. — Le Roi a reçu Maiorescu samedi 30 juillet et Carp aujourd'hui.

Vu Bussche. Malgré l'inquiètude qui agite tout le monde ici et dont on n'a pas même un soupçon hors Bucarest, il est calme. Il a causé longuement avec Bratiano, et celui-ci, spontanément, lui a déclaré que cette fois-ci, comme par le passé encore, on reconnaîtra qu'on s'est trompé à son égard. Il cause depuis longtemps d'ailleurs avec la Quadruple; il n'est convenu de rien et n'a rien signé. — (Maiorescu m'a fait observer que, du moment qu'il n'a pas été interrogé, donc pas été mis au pied du mur («seule hypothèse dans laquelle un ministre peut mentir» (sic), Bratiano ne peut avoir cherché, de gaité de coeur, à mentir. Or Bussche lui a dit que jamais il n'a posé des questions à Bratiano). — Bussche fait remarquer que pourtant une fois il lui a menti, c'est quand il a nié qu'on reconstruisait la chaussée Reni-Galatz abandonnée depuis 1878 par le Roi Carol. Bratiano lui marque toujours des inquiètudes du côté bulgare. Bussche a donné des assu-

asigurări și Brătianu i-a răspuns: «Da, dar aveți pe Bulgari în mână? Radoslavoff, chiar, este el sigur că armata nu va trece peste el?» — Bussche: «De astă dată lucrurile nu se vor petrece ca în 1913, căci lucrul e hotărât între Falkenhain și Jekoff, și șefii au armatele lor în mână». In această privință Bussche adaugă că incidentul dela Flămânda, despre care s'a vorbit atâta, nu a existat, fiind o simplă înscenare a câtorva ofițeri români; și că nu s'a tras decât cu cartușe oarbe!

— *Maiorescu* aduce dela audiența sa impresiunea că nu există *nimic iminent;* Regele i s'a părut mai torturat și mai indecis, dar nu crede că el se va hotărî pentru război fără a face vre-un semn conservatorilor. Nu este posibil să înșele pe acei cari rămân în viața politică. Maiorescu judecă rău pe Regele Italiei, care de curând semnase reînoirea tratatului și care, timp de cinci luni, a înșelat pe împăratul Austriei. Acesta este un act pe care un suveran nu poate să-l facă. Regele a ascultat pe Maiorescu, fără să-i răspundă, și l'a rugat să mai vie din când în când să-l vadă. Maiorescu crede că Regele este fericit să mai audă și alt clopot. — Re-

---

rances; oui, lui fut-il répondu, mais avez-vous les Bulgares en mains? Radoslavoff, lui-même, est-il sûr de ne pas être devancé par l'armée? Bussche a répondu: «Cette fois-ci, cela ne peut pas se passer comme en 1913, car c'est convenu entre Falkenhayn et Jekoff, or les chefs ont leur armée en mains». A ce sujet Bussche ajoute que l'incident de Flamanda, dont on a tant parlé, n'a pas existé et que ce fut une mise en scène de quelques officiers roumains; on a tiré d'ailleurs à blanc.

— Maiorescu rapporte de son audience l'impression que rien d'imminent; le Roi lui a semblé plus torturé et plus indécis, mais il ne croit pas qu'il se décidera pour la guerre sans faire un signe aux conservateurs. Pas possible de tromper ceux qui restent dans la vie politique. Maiorescu a mal traité le Roi d'Italie qui venait de signer le renouvellement du traité et qui, cinq mois durant, a trompé l'Empereur d'Autriche: «c'est un acte qu'un souverain ne fait pas». Le Roi a écouté, sans replique, mais a prié Maiorescu de revenir le voir de temps à autre. Pour Maiorescu le Roi est heureux d'entendre un autre son de cloche aussi. Le Roi lui a confié

gele a destăinuit lui Maiorescu că Brătianu era convins de victoria Quadruplei, iar Maiorescu i-a răspuns că era o greşeală gravă a avea astfel de convingeri când nu cunoşti decât pe una din părţi : «D-nul Brătianu cunoaşte Franţa nu ştie nimic de Germania !».

— *Carp* a fost primit foarte amical de Rege. Prima întrebare : : «Ai v˘ at pe Marghiloman ?» — Carp : «Da, dar i-am declarat că pentru neutralitate nu e nimic de făcut cu mine. Când Marghiloman va publica o declaraţie că trebue să mergem cu Puterile Centrale, voi fi alături de el». — Regele a spus *că nu putea să spue care va fi hotărîrea lui,* fiindcă până seara toată lumea ar şti-o! — Carp: «Dar tot trebue ca cineva să trateze în numele M. V., căci chiar eu de aşi fi la putere, aşi refuza să intru în acţiune fără să ştiu care sunt concesiile cari s'ar face ţării în schimbul sacrificiilor ei. Ori, M. V. n'a negociat şi nu negociază. Ţara nu ştie că există o voinţă regală. Opinia publică..? Regele a voit un şef de Stat Major şi Brătianu nu l'a acordat». — Regele : «Dar Christescu nu este aşa de bun...»—Carp: «Ce are a face, trei zile după numire n'aveţi decât să-l

---

que Bratiano était convaincu de la victoire de la Quadruple, à quoi Maiorescu a répondu que c'était une faute grave d'avoir de ces convinctions quand on ne connaît que l'un des partis: Mr. Bratiano connaît la France, il ignore tout de l'Allemagne.

— *Carp* reçu très amicalement. La première question : Avez-vous vu Marghiloman? — Carp lui a dit: Oui; mais je lui ai declaré que pour la neutralité rien à faire avec moi Quand Marghiloman aura publié une déclaration qu'il faut aller avec les Puissances Centrales, je serai avec lui.—Le Roi a dit qu'il ne pouvait pas dire quelle sera sa décision, parce que jusqu'au soir tout le monde le saurait. — «Pourtant il faut bien que quelqu'un traite au nom de Votre Majesté, a dit Carp, car moi-même au pouvoir je refuserai de marcher si je ne sais pas quelles concessions on peut faire au pays en échange de ses sacrifices; or, Votre Majesté n'a pas négocié et ne négocie pas». — Carp a encore dit au Roi que le pays ne sait pas qu'il y a une volonté royale. L'opinion publique? Vous avez voulu un chef d'Etat Major; Mr. Bratiano ne l'a pas accordé. — Mais Cristescu n'est pas si bon !... — Qu'est

schimbaţi ! Dar dacă această numire se face, ţara va şti că Regele, iar nu generalul Iliescu, e acela care a învins !»

Impresia generală : nu este încă nimic de temut. — După sfatul lui Carp, trimit Regelui o cartă postală sosită din Dobrogea cu titlul «Armata de operaţie» şi pecetea poştei la fel.

3 August. — Sunt la Buzău de două zile. Cu toate că în nenumărate rânduri s'a anunţat contrariul, batalionul 4 teritorial din regimentul 8 a primit ordinul de plecare. El va fi îmbarcat Duminecă cu destinaţia Vlaşca. Toate trupele mobilizate sunt massate în Teleorman şi în Vlaşca în contra Bulgariei, cu obiectivul : tăierea liniei Sofia-Viena.

6 August.—*Bussche* îmi scrie o scrisoare pe care a depus-o la mine la Bucureşti : «Am declarat d-lui Brătianu, cu toată claritatea necesară că dacă el atacă Austro-Ungaria sau dacă lasă pe Ruşi să treacă fără a se opune prin arme, România va fi imediat atacată de noi şi de Bulgari. Sper că aceasta va calma pentru câtăva vreme veleităţile sale războinice».

8 August. — *Maiorescu* îmi telefonează dela Bucureşti să mă întorc pentru două zile.

---

ce que cela fait ? Trois jours après changez-le ! Mais si cette nomination se fait, le pays saura que c'est le Roi, mais non le général Iliescu qui l'a emporté.

Impression générale : il n'y a encore rien à craindre. Sur conseil Carp, j'envoie au Roi une carte postale venue de la Dobrogea avec titre «Armée d'opérations» et timbre pareil.

3 août. — Buzeu depuis deux jours. Bien qu'on ait annoncé mainte fois contraire, le 4-ème bataillon territorial rég. 8 Buzeu a reçu ordre de départ. Sera embarqué dimanche, destination Vlasca. Toutes les troupes mobilisées massées Teleorman-Vlasca contre Bulgares, direction : couper liaison Sofia-Wien.

6 août. — Bussche m'ecrit, — lettre déposée Bucarest: «J'ai déclaré à Bratiano avec toute la clarté nécessaire que s'il attaque l'Autriche-Hongrie ou s'il laisse passer les Russes sans s'opposer avec les armes, la Roumanie sera immédiatement attaquée par nous et les Bulgares. J'espère que ça calmera pour quelque temps ses velleités beliqueuses».

8 août. — Maiorescu me téléphone de Bucarest de rentrer pour deux jours.

9 August. — Dela gară merg direct la *Maiorescu.* El crede că o criză este iminentă. Brătianu va întâmpina o rezistenţă la Rege, al cărui anturaj: (Catargi, Maruca Cantacuzino), anunţă războiul foarte apropiat şi Regele *nu poate* să consimtă. Trebue să fim gata. Avem un schimb de vederi asupra câtorva persoane din viitorul guvern. Eu exprim neîncrederea mea într'o criză iminentă.

— La 3 vine *Bussche* la mine: «Concentrările de trupe nu pot ţine la infinit; mai bine războiul: am spus-o clar lui Morţun şi lui Stirbey. Sunt convins că Regele va avea o explicaţie cu Brătianu. Trebue observat cu stricteţă secretul. Este inutil de a mai cere lămuriri lui Brătianu: el nu mai spune adevărul. De curând locotenentul-colonel Crăiniceanu, germanofil, a fost deplasat dela Atena după plângerea Quadruplei: el se plânsese de un interview pe care Soutzo îl dăduse la Paris; şi ceruse mutarea lui: Brătianu o făgăduise; după câtva timp îi reaminteşte că nu s'a făcut nimic, iar Brătianu exclamă: am uitat cu totul! Însă eu ştiu că doamna Soutzo intrigase pe lângă Regina, care s'a amestecat în această afacere!» — Versiunea

---

9 août. — De la gare directement chez Maiorescu. Il croit à une crise imminente. Bratiano rencontrera de la résistance chez le Roi, dont tout l'entourage: (Catargy, Maruka Cantacuzène) annonce guerre très prochaine et le Roi ne peut y consentir. Il faut que nous soyons prêts. Echange de vues sur quelques personnes gouvernement futur. Exprime doutes sur imminence crise.

Bussche 3 h. «Les concentrations de troupes ne peuvent durer à l'infini: autant la guerre; je l'ai clairement dit à Mortzun et à Stirbey». Bussche est convaincu que le Roi va avoir une explication avec Bratiano. Il faut observer strict secret. A Bratiano inutile de demander des éclaircissements: il ne dit plus la vérité. Tout récemment, on déplace le lieutenant-colonel Crainiceanu, germanophile, d'Athènes, sur la plainte de la Quadruple; lui s'était plaint d'une interview de Soutzo à Paris; il avait demandé déplacement et Bratiano avait promis; au bout de quelque temps, il lui rappelle que rien n'a été fait; Bratiano s'exclame: «J'ai complètement oublié». Or il sait que la Princesse Soutzo avait intrigué auprès de la Reine qui s'en était mêlée! La version des

prietenilor lui Brătianu este că se atrag Bulgarii şi Austro-Germanii pe graniţă pentru a degaja pe Ruşi şi pe Sarrail la Salonic şi, drept *răsplată,* Ruşii lasă muniţiile noastre să treacă. — D-nul St. Aulaire, noul ministru francez, ar fi spus: «Porcii aceştia de Români nu vor fi gata decât peste şase săptămâni!» Am aflat atunci când fraza a fost raportată de Radeff.

Bucureşti: numai trăncăneli. Lumea este foarte excitată. S'a iscălit, nu s'a iscălit. Războiul peste două zile. Rechiziţiile de cai făcute noaptea au enervat foarte mult opinia publică. Toate indiciile arată că guvernul pregăteşte războiul la o dată foarte apropiată.

— *Seceleanu* raportează că Alex. Constantinescu este denunţat de colegul său Radovici că împinge din răsputeri la război. El a lucrat cu Mayer dela «Einkaufskommission» şi i-a lăsat impresia că este foarte pacifist. Dar în aceiaşi zi a povăţuit pe Dobrescu să recheme, în două zile, pe soţia sa dela Olăneşti şi pe Bărdescu, medicul său, să-şi readucă familia dela Constanţa. Filip a spus lui Seceleanu că a primit ordinul să mute în secret (! ?) depozitul de armăsari dela Constanţa la Slobozia: 250 de capete...!

---

amis de Bratiano: on attire des Bulgares et des Austro-Allemands sur la frontière pour soulager les Russes et Sarrail à Salonique, et comme prix les Russes laissent passer les munitions. Mr. de St. Aulaire, le nouveau ministre français, aurait dit: «Ces cochons de Roumains ne seront prêts que dans six semaines». (J'ai sû depuis que le propos avait été rapporté par Radeff).

Bucarest, une potinière. On est très énervé. C'est signé, c'est pas signé. Guerre dans deux jours. Les réquisitions de nuit des chevaux ont beaucoup énervé. Tous les indices sont que le gouvernement prépare la guerre à brève échéance.

Alexandre Constantinescu est denoncé par son collègue Radovici (par Seceleanu) comme poussant vigoureusement à la guerre. Il a travaillé avec Mayer de l'Einkaufskommission, à qui il a donné l'impression la plus pacifique. Le jour même il a conseillé à Dobrescu de rappeler, dans les deux jours, sa femme d'Olanesti et à Bardescu, son médecin, de faire rentrer sa famille de Constantza. Filip (Ministerul de domenii) a dit à Seceleanu qu'on lui a donné l'ordre de transferer — en secret ? ! — le dépôt des étalons de Constantza à Slobozia (250 têtes).

Directorul Băncei Naționale dela Bazargic a fost vestit de prefect să evacueze familia sa și fondurile, iar acesta a vestit pe directorul Băncei Agricole (Golescu).

Lupu Kostake a primit o scrisoare dela fiul său, directorul prefecturei Bazargic, recomandându-i pe soția lui, pe care o pornește în urma avizului guvernului. Dobrescu îmi spune că șeful de gară de pe moșia lui din Moldova i-a arătat ordinele secrete pentru trenurile de noapte care vor trece; ele vor fi garate fără lumini, pe linia cea mai îndepărtată, și nimenea, afară de șeful de gară, n'are voie să se apropie de ele! Materiale de război? sau Ruși?

Când se constată tăcerea gazetelor federiste care nu mai atacă guvernul, se crede că ele cunosc secretul. Singura speranță este numai rezistența Regelui!

— *Henri Catargi* este printre cei cari alarmează mai mult. El a spus lui Mitilineu și d-rului Dinu Brătianu, că Regina pare foarte fericită, ca cineva care ar fi obținut un lucru important; iar Regele, subit liniștit, ca un om care a luat o hotărîre: se știe însă în ce direcție lucrează Regina. După aceasta, familia Catargi s'a

---

Le directeur de la Banque Nationale de Bazargic a été averti par le préfet d'évacuer sa famille et ses fonds et celui-ci a prévenu le directeur de la Banque Agricole (Golescu).

Lupu Kostache a reçu lettre de son fils, directeur de la préfecture de Bazargic, lui recommandant sa femme qu'il fait partir sur avis du gouvernement.

Dobrescu Dimitrie: le chef de gare de sa propriété de Moldavie lui a montré les ordres secrets pour les trains de nuit qui vont passer, qui seront garés de côté, sans lumière, et dont nul n'approchera que le chef de gare! Matériel de guerre? des Russes?

A voir le silence des feuilles fédéristes qui n'attaquent plus le gouvernement, on croit qu'ils sont de mêche. Il va de soi que tout espoir réside dans la résistance du Roi. Henri Catargi est de ceux qui alarment le plus. Il a dit à Mitilineu et Dinu Bratiano que la Reine paraît très heureuse, comme quelqu'un qui a obtenu quelque chose d'important et le Roi, subitement rasséréné, comme un homme qui a pris une decision: or, on sait dans quelle direction travaille la Reine. Là-

mutat dela Sinaia şi închiderea casei a îngrijorat viu pe toată lumea. — Fiul Constantinescu, care călătoreşte cu feciorul lui în vagonul ministerial, a spus d-nei Grig. Cantacuzino că totul este gata şi chiar proclamaţia redactată, bine înţeles, de tatăl său! — La Bazargic soldaţii se culcă îmbrăcaţi şi comandantul lor le spune în fiecare noapte că vor fi atacaţi. (Scrisoare primită de Barbu Catargi dela contabilul său).

10 August. — Am avut o conversaţie la *Maiorescu* cu Neniţescu, Hârjeu şi Mehedinţi. Maiorescu este ferm convins că ne apropiem de o criză de guvern.

— La ora 4 *Bussche* vede pe Rege şi nu are nici o impresie de grijă. Maiorescu insistă ca să nu mai părăsesc Bucureştii.

11 August. — Ziua Regelui. *Maiorescu* vine la mine. Presentimentul lui îi spune că trebue să fim gata... Ştiu că a întâlnit pe Bussche. — Azi dimineaţă agitaţie mare, provocată de svonul că Ruşii ar fi trecut la Isaccea!

12 August. — Radeff mi-a spus în ziua de 10 August că, după ultimele ştiri, în Basarabia se află o divizie şi

---

dessus la maison Catargi a déménagé de Sinaia et les volets tirés ont assez inquiété. Le fils Constantinescu—«qui voyage avec valet de chambre dans le wagon ministeriel» (Barbu Catargi)—a dit à la Princesse Grégoire Cantacuzène que tout est prêt, même la proclamation rédigée, bien entendu, par son père. A Bazargic les soldats couchent habillés et leur commandant leur dit chaque nuit qu'on va être attaqué (lettre de son comptable à Barbu Catargi).

10 août. — Conférence chez Maiorescu: Nenitzescu, Harjeu, Mehedintzi, moi. Maiorescu ferme croyance que nous approchons d'une crise de gouvernement.

A 4 h. Bussche voit le Roi. Le soir il ne transpire aucune inquiètude de ce côté là: Maiorescu insiste pour que je reste Bucarest.

11 août. — Fête du Roi. Maiorescu vient chez moi. «Toujours son flair, dit-il, qui lui dit qu'il faut être prêt». Je sais qu'il a vu Bussche. Ce matin affolement sur la nouvelle que les Russes avaient passé à Isaccea.

12 août. — Radeff m'a dit la 10 août que selon les dernières nouvelles il y a avait en Bessarabie 1½ divisions russes et

jumătate de Ruşi şi tot atât de Sârbi, Croaţi şi Cehi, înrolaţi mai mult prin «persuadare» (frontul sau câmpul de concentrare siberian). Astăzi Stirbey îmi spune că generalul *Presan* a afirmat lui Nicolae Ghika, că Ruşii au prea puţini oameni în Basarabia pentru a întreprinde ceva.

— Convorbire cu *Maiorescu*. El nu poate spune mai mult, căci a promis secretul; dar după cât înţeleg din amintirea câtorva fraze — destul de întortochiate — o criză este sigură. In orice caz nu se poate petrece nimic înainte ca să se facă un semn, sau lui sau mie. — Tocmai în acel moment, Maiorescu primeşte o scrisoare de audienţă pentru mâine la ora 6 seara; *audienţă care n'a fost deloc solicitată.* Maiorescu se miră că convocarea a fost făcută prin Catargi şi nu prin Stirbey.

— *G. Stirbey* a prânzit aseară la Buftea cu Brătianu. El se întoarce cu o impresie bună. Crede că Curtea ridică capul şi că această atitudine poate fi concertată cu Brătianu. O abilitate de a lui Brătianu, care citeşte foarte multe memorii politice şi care este impregnat de toate incidentele din vieţele politice, pentru a eşi dintr'o situaţie grea.

---

autant de Serbes et Croates et Tchèques enrôlés plutôt par «persuasion» (le front ou le camp de concentration Sibérien). Aujourd'hui 12 août Stirbey me dit que le général Presan a affirmé à Nicolas Ghika que les Russes avaient trop peu de monde en Bessarabie pour entreprendre quelque chose !

Causerie avec *Maiorescu*. Pour lui — il ne peut en dire plus long ayant promis secret, à ce que je comprends de quelques phrases à souvenirs, mais très entortillées -- une crise est certaine. Dans tous les cas rien ne peut se passer avant qu'un signe lui soit ou me soit fait. Juste à ce moment il reçoit lettre d'audience pour demain soir 6 h., *audience nullement sollicitée.* Maiorescu s'étonne seulement que l'invite soit venue par Catargi, non par Stirbey.

Georges Stirbey a dîné hier Buftea avec Bratiano. Il en revient avec bonne impression. Il pense que la Cour relève la tête et pour lui cette attitude peut être concertée avec Bratiano. Une des habiletés de Bratiano, qui lit énormément de mémoires politiques et qui est impregné de tous les incidents des vies politiques, pour se tirer d'un mauvais pas.

— Marius Teodorian a văzut pe *Netzhammer* : acum 15 zile Regele a vorbit de abdicare dacă îi se forțează mâna ; iar acum 8 zile arhiepiscopul a găsit pe Rege mai puțin hotărât.

— La ora 8¾ primesc convocarea următoare : «M. S. Regele dorind a avea sfatul D-voastră, vă rog să luați parte la consiliul care se va ține Duminică, 14 August, ora 10 dimineața, la Palatul Cotroceni. — Președintele Consiliului de Miniștri : Ioan I. C. Brătianu».

Avizez imediat pe Maiorescu și îi comunic, în vederea audienței sale, conversația ce am avut cu *Culcer*, pe care nu l'am văzut de vre-o 10 zile : «Lucrurile merg repede. Am primit numirea de comandant al armatei I. Mi se indică și locul de concentrare. (Mie Culcer nu mi l'a indicat). Averescu comandă armata II». — Care sunt ceilalți comandanți? — «Nu știu. Ni s'a spus că Regele ne va întruni. *Cred că vor să facă o lovitură* și să atace pe neașteptate».

13 August. — Fugă generală dela Sinaia, după avizul dat telefonic de Mișu Pherekyde sorei mele.

Marius Theodorian voit Netzhammer: Il y a quinze jours, le Roi a parlé d'abdication si on lui forçait la main; il y a huit jours, l'Archevêque a trouvé le Roi moins décidé.

Convocation Conseil Couronne. Je reçois à 8 h. ¾ la convocation suivante: «Majestatea Sa Regele dorind a avea sfatul D-voastră, vă rog să luați parte la consiliul care se va ține Duminică, 14 August, ora 10 dimineața, la Palatul Cotroceni. — Președintele Consiliului de Miniștri, Ioan I. C Bratianu».

J'en avise Maiorescu et lui communique, en vue de son audience, ma conversation avec Culcer que je n'ai pas vu depuis une dizaine de jours : «Ça avance rapidement. J'ai reçu la nomination au commandement de la première armée. On m'indique aussi le lieu de concentration (Culcer me l'a laissé ignorer). Averescu commande la seconde armée. Quels sont les autres commandants ? Je l'ignore. On nous a dit que le Roi nous réunirait auparavant. *Je crois qu'ils veulent faire un coup* et attaquer à l'improviste».

13 août. — Fuite générale de Sinaia sur avis donné par Michel Phérékyde par téléphone à Hélène (ma soeur).

Armata noastră tot înaintează spre Alexandria. Artilerie şi cavalerie iau cartier la moşia mea Putinei (Vlaşca) (Generalul Referendaru). Pe de altă parte regimentul de Brăila recheamă batalioanele ce avea la Silistra : s'ar zice că ne retragem complect din Dobrogea ca şi când s'ar lăsa locul liber Ruşilor.

— *Bussche* (ora 4) ştia de Miercuri şi o spusese lui Maiorescu, că Regele voia să convoace Consiliul de Coroană. Chiar în aceiaşi zi a văzut un moment pe Rege la Buftea. Intr'un memoriu a desvoltat a doua zi Regelui neajunsurile acestei măsuri. *Ea a displăcut lui Brătianu,* care se opusese întâia dată, acum 15 zile. Rămâne câştigat pentru el, ca un semn bun, că aceastâ convocare s'a făcut în contra voinţei lui Brătianu. — Regele a mai declarat : 1) Dacă este o convenţiune scrisă, aceasta nu îl leagă. 2) El nu este obligat să se ralieze la avizul majorităţei Consiliului. 3) Nu va semna un decret de mobilizare. — Impăratul a telegrafiat Regelui de ziua lui de naştere, exprimând speranţa că vechea prietenie a caselor lor, şi colaborarea de mai

---

Poussée toujours en avant de l'armée vers Alexandria. De l'artillerie et de la cavalerie prennent quartier à Putineiu (général Referendaru). D'autre part le régiment de Braila (Bacalbaşa) reprend des bataillons qu'il avait à Silistrie : on dirait qu'on se dégarnit totalement en Dobrogea comme si on laissait place nette aux Russes.

Bussche (4 h.) savait déjà Mercredi — et l'a dit à Maiorescu — que le Roi voulait convoquer Conseil de Couronne. Ce jour là même, il a revu un instant le Roi à Buftea. Dans un mémoire il a développé au Roi, le lendemain, les inconvenients de cette mesure. *Elle a déplu à Bratiano* qui s'y était opposé une première fois, il y a quinze jours. Reste acquis, pour lui, comme un bon signe que la convocation s'est faite contre Bratiano. Le Roi a declaré de plus : 1) s'il y a une convention écrite, elle ne le lie pas; 2) il n'est pas obligé de se rallier à l'avis de la majorité du Conseil; 3) il ne signera pas un décret de mobilisation. L'Empereur a télégraphié pour le jour de naissance du Roi, en exprimant l'espoir de voir la vieille amitié entre leurs maisons et la collaboration de plus

bine de treizeci de ani a țărilor lor, vor continua și pe viitor. Regele a răspuns că *cu ajutorul lui Dumnezeu*, el speră că lucrurile vor lua o întorsătură bună. Regele este evlavios; scriind altui evlavios nu ar fi invocat numele lui Dumnezeu pentru o minciună!

Cu prilejul telegramei Regelui, la 22 Ianuarie, Bussche mă autoriză să spun în Consiliul de Coroană, că Brătianu i-a declarat: «Că cunoscând conținutul declarațiunei făcută Cancelarului, el este cu totul de acord cu această declarație». In două rânduri, ultima oară, cu ocazia unei discuții cu Czernin, Brătianu a declarat lui Bussche că niciodată, el fiind șef al guvernului nu va declara război Germaniei. *Falkenhayn* a scris lui Bussche că după război ar dori să cunoască pe Brătianu, căci niciodată nu a întâlnit un om în stare să mințâ ca el.— In definitiv Bussche este încrezător. Simt din convorbirea cu el, că prin Maiorescu se poate face schimbarea de guvern, ceeace găsesc foarte natural, Maiorescu negăsindu-se în plină luptă internă cum am fost eu.

— Pentru acest motiv la ora 4 mă duc la *Maiorescu* spre a-l încuraja să ia răspunderea față de Rege.— dela el la mine chestiunile de prioritate neputând

---

de 30 ans de leurs pays continuer dans l'avenir. Le Roi a répondu *qu'avec l'aide de Dieu* il espère que les choses prendront bonne tournure; le Roi est un croyant; écrivant à un autre croyant, il n'aurait pas invoqué en mentant le nom de Dieu! Lors des télégrammes du Roi 22 janvier, Bussche m'autorise à dire au Conseil de Couronne que Bratiano lui a déclaré «que connaissant le contenu de la déclaration faite au chancelier, il est d'accord en tout avec cette déclaration». A deux reprises, dont la dernière à l'occasion d'une brouille avec Czernin. Bratiano lui a déclaré que jamais, lui étant le chef du gouvernement, il ne déclarerait la guerre à l'Allemagne. Falkenhayn a écrit à Bussche qu'après la guerre il voudrait rencontrer Bratiano, car jamais il n'a rencontré un homme sachant mentir comme lui. Bref Bussche est confiant. Je sens à sa conversation que c'est par Maiorescu que peut se faire le changement de pouvoir, ce que je trouve naturel, Maiorescu n'ayant pas été au fort de la lutte interne comme moi. Aussi à 4 h. je vais voir Maiorescu pour l'encourager à

exista. Spre marea mea surprindere găsesc pe Fasciotti la Maiorescu. *Fasciotti* cunoştea audienţa acordată: evident, din momentul ce convocarea era semnată de Henri Catargi. (Eu făcusem un mister din această audienţă, chiar faţă de toţi prietenii noştri!). Fasciotti zice că în marea desbatere de mâine este de o importanţă capitală ca toţi oamenii mari politici să fie de acord; România nu mai poate păstra neutralitatea periculoasă pentru viitorul ei şi ar trebui ca Maiorescu să susţie această părere. — Maiorescu simţind că Antanta se temea de o hotărîre defavorabilă a Regelui, a răspuns că el a fost multă vreme lipsă, că nu ştie ce gânduri are Regele şi că are să se orienteze singur. Dar de ce Italia nu a tras România după ea, când s'a declarat? Atunci era momentul! Fasciotti spune că Sonino era un om întreg; el lucra fără să consulte pe nimeni, etc...

— *Neniţescu* îmi citeşte raportul lui Beldiman asupra conferinţei dintre Falkenhayn şi Enver-Paşa în care s'au luat măsurile necesare contra României. Generalul declară, — şi ministrul şi subsecretarul afacerilor străine au ratificat declaraţia, — că niciodată Bul-

---

prendre la responsabilité vis-à-vis du Roi, de lui à moi les questions de préséance ne pouvant exister.

A ma grande surprise, Fasciotti se trouve chez Maiorescu. Fasciotti connaissait l'audience accordée: évidemment du moment que Henri Catargi avait signé la convocation. (Moi j'en avais fait mystère à tous les nôtres). Fasciotti: Dans le grand débat de demain il y aurait importance capitale que tous les grands hommes politiques fussent d'accord; la Roumanie ne peut plus garder la neutralité dangereuse pour son avenir et il faudrait que lui, Maiorescu, soutienne cet avis.

Maiorescu, sentant que l'Entente craignait une décision défavorable du Roi: il a été longtemps absent; ne sait pas ce que pense le Roi; il va lui-même s'orienter. Mais pourquoi l'Italie n'a pas entraîné la Roumanie lorsqu'elle s'est déclarée? C'était le moment! Sonino est un homme entier; il faisait sans consulter, etc.

Nenitzescu me lit le rapport de Beldiman sur la conférence entre Falkenhayn et Enver-Pacha, dans laquelle les mesures nécessaires ont été prises contre la Roumanie. Le général déclare — et le Ministre et le Sous-Secrétaire affaires étrangères ont ratifié,—que jamais les Bulgares n'attaque-

garii nu vor ataca România; dar dacă România lasă pe Ruşi să treacă, ar fi un casus belli.

— D-nul de *Schelking* : s'a semnat pe ziua de 5 August. Nimic nu mai poate fi schimbat; nu se joacă nimeni cu Rusia când ea pregăteşte 500.000 de oameni. 192.000 se află în Basarabia cu Zaintscikowsky, ofiţer foarte distins şi Leontovici pentru cavalerie; este multă cavalerie. D-voastră mergeţi la sud pentru a deschide calea Salonicului, căci ce aţi face altfel, cu Arhangel îngheţat şi Vladivostok la 22 zile depărtare? In Bulgaria treburile nu merg: divizia I a declarat că ea nu se bate în contra Ruşilor. La Sofia domneşte dezordinea: şase ofiţeri germani şi doui ofiţeri bulgari au fost masacraţi. Portugalia dă armatei lui Sarrail un ajutor de 130.000 de oameni.

— La 7½ *Maiorescu* vine la mine eşind dela *Rege* : Total este pierdut: Regele i-a înşelat pe toţi. El îşi face o glorie din sacrificiul de a-şi călca cuvântul şi de a uita că e German. A luptat timp de şease luni, dar de astădată s'a hotărât. Nu se va mai obţine altădată tot ce se obţine astăzi. La toate rugămintele lui Maiorescu: «Nu aruncaţi ţara în foc; este o mare nenorocire pen-

---

ront la Roumanie, mais que si la Roumanie laisse passer les Russes, c'est un casus belli.

Mr. de Schelking. On a signé le 5 août. Rien ne peut plus être changé; on ne se joue pas de la Russie quand elle prépare 500.000 hommes. Il y en a 192.000 en Bessarabie avec Zaintscikowsky, officier très distingué et Leontovici pour la cavalerie : il y a beaucoup de cavalerie. Vous allez au Sud pour ouvrir la voie de Salonique, car que feriez vous autrement avec Archangelsk gêlé et Wladivostok à 22 jours? En Bulgarie cela ne va pas. La première division a déclaré que contre les Russes elle ne marchait pas. A Sofia sédition: six officiers allemands et deux officiers bulgares ont été massacrés. Les Portugals donnent à l'armée de Sarrail un apoint de 130.000 hommes.

A 7 h. et demi Maiorescu sortant de chez le Roi : Tout est perdu: le Roi les a trompé tous ; il se fait une gloire du sacrifice de trahir sa parole et d'oublier qu'il est Allemand. «Il a lutté pendant six mois», mais cette fois-ci il s'est décidé. On n'aura plus une autre fois tout ce qu'on obtient aujourd'hui A toutes les supplications de Maiorescu: «ne jetez pas le pays dans le feu; c'est un immense malheur pour la Rouma-

tru România», — Regele răspunde: «M'am hotărît!». Şi adaugă această copilărie: «Nu mai putem sta în neutralitate, fiindcă Ruşii ne-ar invada!» — Maiorescu a fost silit să facă apel la mândria Lui: «Nu se constrânge Regele României».

Să dea Dumnezeu ca noaptea să mai aducă vre-o povaţă: nu mai am nici o speranţă nici o iluzie!

14 August. — *Consiliul de Coroană. Războiul.* — Mă duc la *Cotroceni* cu Maiorescu. Czernin a fost eri la Brătianu, care i-a spus că: Consiliul este amânat pentru după amiază, şi că el păstrează şi este în măsură de a păstra neutralitatea! Maiorescu se întreabă: La ce bun aceste minciuni? Cum se pot falsifica fapte materiale atât de uşor de controlat?

La ora 10 se întrunesc în sufrageria cea mare dela Cotroceni: miniştrii Teodor Rosetti, Carp, Maiorescu şi cu mine. Nicu Filipescu, Take Ionescu, Olănescu, Cantacuzino-Paşcanu, Mişu Pherekyde şi C. F. Robescu (înlocuind pe V. Missir (Senat) lipsă).

Regele: «Văd situaţiunea în aşa fel încât nu mai putem sta în neutralitate. Cred că de aci înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă. Guvernul meu a a-

---

nie», — «je me suis décidé». — Le Roi a ajouté cet enfantillage: Nous ne pouvons plus garder la neutralité, parce que les Russes nous envahiraient!! Maiorescu a presque dû faire appel à sa fierté: on ne contraint pas le Roi de Roumanie.

Dieu veuille que la nuit porte encore conseil; je n'ai aucun espoir, aucune illusion.

14 août. — *Conseil de Couronne du 14 août 1916. La guerre.* — Je me rends à Cotroceni avec Maiorescu. Czernin a été hier chez Bratiano, qui lui a dit: 1) le Conseil est remis à l'après-midi; 2) il garde et est en mesure de garder la neutralité. — Maiorescu se demande: Pourquoi ces mensonges? Comment peut-on fausser des faits matériels si faciles à pincer?

A 10 h. on se trouve dans la vieille salle-à-manger de Cotroceni: les ministres, Théodore Rosetti, Carp, Maiorescu et moi, Nicu Filipescu, Take Ionescu, Olănescu, Cantacuzène-Pascanu Michel Phérékyde et C. F. Robescu (remplaçant Basile Missir (Sénat) absent).

. . . .

. . . .

vut consfătuiri cu unul din grupurile beligerante; el crede că momentul a venit. Eu, după matură reflecţiune şi după lupte interne pe care le veţi înţelege şi din cari am eşit biruitor asupra mea, înclin mai mult pentru opinia guvernului meu».

Brătianu: Apel la concordie şi cere concursul tutulor.

Carp: Explică necesitatea unei expuneri a guvernului.

Regele: Apel la discreţia tutulor: trebue tăcerea preotului care primeşte o spovedanie.

Brătianu: «1913 a fost prefaţa unui rezbel cu Austria şi încă de atunci contradicţia de interese politice cu noi a luat forma acută. S'a adăugat forma antipatică în care a izbucnit războiul actual. S'a adăugat abstenţiunea Italiei prin care, şi numai cu concursul militar al căreia era stipulat că o armată română poate figura alături de o armată austro-ungară. — *Eu* neg acest lucru. — *Brătianu* (şi Regele) afirmă că era convenţie în acest sens: Regele Carol mi-a spus că s'a studiat, dar că din motive technice nu s'a putut încheia. Azi, toată latinitatea este în tabăra contra Germaniei! La început victoria părea probabilă pentru Germani: neputând merge noi singuri contra, am stat neutri. Rezbelul de uzură azi răstoarnă şansele în favoarea celor cu rezerve mai mari, iar Bulgaria, luând locul nostru în Orient, nouă ne este imposibil să stăm lângă Germani. In sistemul dela 1884 eram aliaţi cu Italia în contra Rusiei; azi Italia este lângă Rusia. Incetul cu încetul, fără grabă, am ajuns la garantarea intereselor noastre: pentru neutralitate am avut numai asigurări, nu garanţii. Azi problema este: «Sau să renunţăm la orice am putea obţine prin victoria Antantei, sau să intrăm în război. *Eu m'am angajat desăvârşit*».

Take Ionescu: Aprobă cu efuziune. Osanale pentru Rege.

Eu: «Lucrurile fiind hotărîte, nu mai pot da vre-o povaţă; fac numai o rugăciune Regelui, dacă mai este timp. Preţuirea şanselor războiului nu o văd ca d-nul

Brătianu. După atâtea sacrificii omeneşti, ofensiva aliaţilor nu a recâştigat nici o porţiune infimă din ceeace ocupă Centralii: am harta aci. Ni se spune că în Polonia s'au încetinit operaţiile pentru ca să se constitue rezervele pentru noi: deci nu este prisos de oameni. Bulgaria? Nu văd antinomie între statele noastre; am crezut şi cred o bună înţelegere între noi şi Bulgari ar constitui o a şaptea mare putere în Orientul Europei. Dar chiar dacă şansele ar fi bune, este în interesul României să ajute la instalarea Ruşilor pe Strâmtori? Din mijlocul secolului al 17-lea Rusia luptă ca să iasă la Marea caldă: azi aceasta este singurul ei ţel. Rog pe Rege să se gândească că dacă Rusia vine la Constantinopol, România este drumul care leagă Rusia cu Strâmtorile. Chiar dacă n'ar cuteza Rusia să-şi anexeze această cale — România, — instalarea la Strâmtori a marelui nostru inimic este moartea economică a ţărei. Cred că acesta este cel mai mare păcat ce un Român poate comite împotriva viitorului ţărei. S'a făcut apel la concursul tutulor. Odată deciziunea luată, vom tăcea! Aceasta este tot ce putem face pentru a nu rupe unitatea naţională».

Nicu Filipescu: Polemică că eu am cunoscut şi am aprobat primul angajament din care a decurs tot: «Vous pouvez marcher», aş fi zis eu d-nului Brătianu. (Brătianu surâde; am avut pe urmă o explicaţie cu el).

P. Carp: «Nu suntem aci pentru polemici ale temperamentelor care nu se pot stăpâni. (Aprobări). A merge cu Rusia este a izbi în interesele ţărei şi în continuitatea dinastiei». In desvoltarea ideei ajunge până a spune: «Doresc să fiţi învinşi, pentru că victoria voastră ar fi ruina ţărei!»

Brătianu: Protestează. Teza d-lui Carp, a unei egemonii ruse opuse egemoniei germane şi înlocuind pe aceasta, este falşă. Anglia de sute de ani îşi impune punctul ei de vedere şi nu va lăsa o egemonie oricare să...

Regele: «Constantinopol luat în contra voinţei noastre este oare preferabil Constantinopolului ocupat cu

noi ? Austro-Ungaria nu ne-a oferit niciodată nimic şi Germania a fost neputincioasă să-i impună sacrificii. D-l Szegheni-Marisch mi-a spus când am fost la Berlin : «S'au făcut dintr'o parte şi dintr'alta multe greşeli, dar mai multe din partea noastră». Victorioşi, avem în Transilvania o putere de rezistenţă mai mare. *Iau răspunderea,* pentru că am încredere în viitorul ţărei».

Maiorescu : «Consiliul de Coroană din 1914 a decis expectativa. Ce s'a întâmplat, pentru ca să modificăm atitudinea ? Are guvernul ceva încheiat ? Ce ne poate spune ?»

Brătianu : «Cred în victoria Antantei şi mă conformez ei. Vom declara război Austro-Ungariei : nu altora. In schimb ni se recunoaşte dreptul de a lua până la Tisa, Banatul, Crişana, un Maramureş de sus care este slav, Bucovina până la Prut. *Ni se mai recunoaşte drepturi egale la Congres.* Tratatul care ne garantează aceste anexări este iscălit de cele patru puteri *(nu de Serbia şi Belgia).* Cele patru puteri garantează integritatea teritoriului nostru. Cred că orice reviriment nu mai este posibil».

Maiorescu : «Este controversă asupra situaţiei militare, şi pe o controversă nu se riscă soarta ţărei. Cunosc pe ardeleni : Popovici, Vaida, cari văd în ceeace se petrece sfâşierea lor. Nu se constată unanimitatea dela 1913 ; azi sufletele sunt împărţite. Cine va ratifica declaraţia de război ? Camerile actuale : pe altă chestiune au fost alese. Intrăm în foc sau nu ? Se poate oare zice că ţara a fost consultată ? Cum ne este justificată eşirea din neutralitate ? Cer continuarea expectativei !»

Teodor Rosetti : Nu crede în sfărâmarea Austriei şi rămâne constant în convingerea lui că nu avem cu ce duce un rezbel lung şi greu ca acesta.

Costinescu : «Să stăm pe loc ? Dar Europa nu stă pe loc. Toate Statele în sânge şi foc : noi stăm ruşinaţi la uşă. Europa e în prefacere. Cu braţele încrucişate, după ce am câştigat bani am fi de râsul lumei. Toţi cu inimă românească, la locul lor». (Aşa vorbeşte Costinescu... ! !).

Pherekyde: Vrea să mă liniştească în privinţa Constantinopolului. Nu Ruşii singuri vor hotărî. Ei nu luptă pentru stăpânirea Constantinopolului: «Libertatea Strâmtorilor, aceasta este formula viitorului! Dacă stăm locului vom ajunge vasalii străinilor, iar generaţiile viitoare ne vor reproşa că nu ne-am făcut datoria».

C. F. Robescu: «D-l Maiorescu a fost lipsă şi nu cunoaşte sentimentul ţărei. Asigur că tot poporul se va scula pentru a desrobi pe fraţii noştri şi pentru a înfrânge pe Bulgari. Majoritatea Senatului dă deplină încredere guvernului».

Brătianu: Răspunzând unei aluziuni a lui Maiorescu care a făcut tratatul din 1884, el care la 1871 contra Germaniei victorioase proclamase că simpatiile noastre vor fi totdeauna pentru Franţa, afirmă că tatăl său nu s'a identificat niciodată cu o acţiune din afară. In toate consideraţiunile contra nu se ţine destul seamă de forţa morală. Sunt înfrângeri care sunt faze ale victoriei. Chestiunea Austriei este pusă şi majoritatea Europei consacră drepturile noastre istorice, de oarece le ia în seamă şi acum: «Oricare ar fi soarta războiului, drepturi consacrate rămân». Mihai Viteazul poate nici nu avea cunoştinţa ideei mari ce reprezenta şi el a rămas totuşi emblema ei; aşa va fi cu Regele Ferdinand, oricare ar fi soarta războiului. — Face un nou apel să nu scădem nimic din puterea de acţiune, nici prin acţiuni, nici prin inerţie.

Regele: «Intrunirea noastră este istorică şi plină de răspunderi pentru toţi. In hotărârea ce iau sunt călăuzit numai de sentimentul poporului român şi de o întreagă convingere. Sunt convins că Dumnezeu va fi cu noi; am încredere în iubirea de neam a întregei ţări».

Ne sculăm. — Regele se apropie de Carp şi îi reproşează cu dulceaţă, cuvintele ce a spus. Carp comite greşeala să le menţie. Brătianu îi spune: «Atunci ia-ţi fiii înapoi şi dă-i în armata germană».

Iau la rândul meu pe Brătianu şi îi cer o explicaţie, faţă de Pherekyde, pe care îl ţin de mânecă. — *Eu:* «D-le Prim-Ministru, de un an nu mi-ai făcut nici o co-

municare politică, pe care niciodată nu am cerut-o». — *Brătianu:* «Iţi voi spune tot...»—*Eu:* «Nu, şi îţi mulţumesc pentru ca să nu mai fiu expus denunţărei calomnioase că comit indiscreţii. Adineauri ai surâs la atacul d-lui Filipescu. Să precizăm : la 12 Septembre mi-ai trimis răspuns prin Stirbey că, direct dela Sasonov ţi se oferă *în schimbul neutralităţei* parte din Bucovina, şi parte din Transilvania...»—*Brătianu :* «Transilvania nu mi s'a oferit niciodată...» — *Eu :* «Exact. Trei zile pe urmă mi-ai spus personal că numai Bucovina era oferită, dar eu când am transmis răspunsul: «marchez!», era la propunerea Stirbey. Dealtminteri pe acea vreme îmi spuneai : a ataca Austria ar fi o felonie pe care nu o voi comite niciodată». — *Brătianu :* «Nu mi-aduc aminte acum detaliile... dar nu este vorba de aceasta : cer concursul d-tale».

Insistenţe dela Porumbaru şi dela Radovici.

Vine şi *Regele,* cu lacrămi în ochi : «Trebue să-mi dai concursul D-tale, Regele ţi-l cere». (Imi ţinea amândouă mâinele).

Eu : «Sire, dela mine nici o piedică de azi înainte ; sunt mut şi mă duc la Crucea Roşie». — *Regele :* «Nu ! Trebue concurs efectiv».

Tonul general al discuţiei nu m'a satisfăcut. S'au făcut şi glume ! Tirada lui Robescu învăţată pe din afară : cu 48 de ore înainte era neutralist hotărât. — Regele lăcrămează cam des.

— La întoarcere am grija să mai vorbesc de refuzul de a intra în guvern : şi Maiorescu şi Teodor Rosetti sunt de părere hotărât contra; Maiorescu nu primeşte nici măcar să dau cuiva o delegaţie. La 5 ore au mai venit Grig. Cantacuzino şi Neniţescu la Maiorescu. Aceeaşi părere ferm exprimată.

— La ora 3 vine Stirbey să mă ia : Regele vrea să mă vadă. Pe drum el mă dăscăleşte ca să primesc să intru în guvern : şi invocă interesul partidului conser-

---

A 3 h. Stirbey vient me chercher : le Roi veut me voir. En route il me chapitre pour accepter entrer gouvernement : il m'invoque l'intérêt du parti conservateur. Moi: mutisme

vator. Eu: mutism puţin ostil. Mă precedă la M. S., probabil pentru a o pune în curent.

Regele, cordial, zicându-mi pe nume, adeseori luându-mi ambele mâini. Repetarea solicitărei. *Eu* spusesem: «Ce poruncești, Sire?» — «Nu poruncă, primire cu afecţiune e tot ce am de spus».

Regele: «Credeam că avem asentimentul tutuor». — *Eu:* «Nu eram pregătiţi; din contra, până în ultimul moment eram autorizat a crede că Regele era puntea de scăpare». — *Regele* înţelege aluzia mea la neadevăruri, căci puţin mai târziu îmi spune: «Mult m'a costat *să mint*, cum am mai făcut şi eri lui Czernin».

Arăt că guvernele de coaliţie sunt anarhia administrativă şi povăţuesc pe Brătianu să continue singur cu guvernul lui. Şi-l poate închipui cineva având alături pe Filipescu...? — *Regele:* «Absolut exclus cu o singură nuanţă». — *Eu:* «Atunci, voi uşura lucrul refuzând; aceasta vă va scăpa de ceilalţi». — *Regele*. «Pentru mine e un sentiment egoist să te am pe D-ta: doresc dacă reuşesc, să fie opera tutulor partidelor». — *Eu:* «Şi dacă nu merg lucrurile bine, este în interesul

---

un peu hostile. Il me précède chez Sa Majesté pour la mettre au courant.

Le Roi, cordial, m'appelant par mon nom souvent me prenant les deux mains. Répétition de la sollicitation; j'avais dit: «Ce porunceşti, Sire?» — «Nu poruncă, primire cu afecţiune, e tot ce am de spus».

Le Roi: J'avais crû avoir l'assentiment de tous. — Moi: Nous n'y étions pas préparés; au contraire, jusqu'au dernier moment nous étions autorisés à croire que le Roi était la planche de salut. Le Roi comprit mon allusion aux non vérités, car, peu de temps après: il m'a beaucoup coûté *de mentir*, comme je l'ai fait encore hier à Czernin. — J'expose que les gouvernements de coalition sont l'anarchie administrative et que je conseille à Bratiano de continuer seul avec son gouvernement. Le voit-on ayant Filipescu?... — *Le Roi:* Absolument exclu, avec une seule nuance. — *Moi:* Alors que je facilite la tâche en refusant: cela vous débarassera des autres. — *Le Roi:* Il y a pour moi un sentiment égoiste à vous avoir: je désire, si je réussis, que se soit l'oeuvre de tous les partis.— *Moi:* Et si ça ne va pas, il est dans l'intérêt de la Couronne

Coroanei să mai aibă o rezervă». După o nouă insistenţă a Regelui : «Nu pot semna eu o declaraţie de război Germaniei». — *Regele :* «Dar atunci, mai târziu». — *Eu :* «Dacă merge rău, voi fi aci pentru a Vă ajuta». — *Regele :* «Contez absolut pe D-ta». — *Eu :* «La zile negre mă veţi găsi».

Regele explică că totul este gata; că El a impus pe Culcer. Ca şefi de armată: Averescu, Aslan, Prezan. El a adăugat pe Lupescu, Mărdărescu şi Stratilescu ca şefi de Stat Major. Th. Râmniceanu trece pe lângă fiul său. Perticari la Roma. Regele a refuzat *absolut o ofensivă la sud :* nu este treaba noastră să deblocăm pe Sarrail; noi mergem contra Ungariei. Ruşii nu dau decât 50.000 de oameni. — Eu : «Dintre cari trei brigade cehe şi croate...» — Regele : «Nu. Impăratul a refuzat să-i primească în armata lui. — Putem fi bătuţi, niciodată zdrobiţi! (Probabil aluzie la garanţia celor patru puteri). Nimeni nu m'a influenţat : d-l Maiorescu este singurul care ar fi putut s'o facă».

La plecare, ţinându-mi amândouă mâinile şi reconducându-mă dealungul coridoarelor, Regele îmi mai spune : «Mă bizui absolut pe D-ta». — «Da, Sire, la zile de nevoe, de nevoe !»

---

d'avoir une réserve. — Sur nouvelles insistances: Je ne puis pas signer, moi, déclaration de guerre à l'Allemagne. — *Le Roi:* Mais alors plus tard. — *Moi:* Si ça va mal, je serai là pour vous aider. — *Le Roi:* Je compte sur vous. — *Moi:* «La zile negre mă veţi găsi».

Le Roi explique que tout est prêt, qu'il a imposé Culcer. Aux chefs d'armée Averescu, Aslan, Presan il a adjoint Lupescu, Mardarescu et Stratilescu comme chefs d'Etat-Major. Théodore Ramniceanu passe auprès de son fils. Perticari à Rome. Il a refusé *absolument une offensive vers le Sud:* ce n'est pas notre affaire de débloquer Sarrail; les Russes ne donnent que 50.000 hommes. — *Moi:* Dont 3 brigades tchèques, croates. — *Le Roi:* Jamais. L'Empereur a refusé de les recevoir dans son armée. Nous pouvons être battus : jamais anéantis! (Probablement allusion à la garantie des quatre Puissances). Personne ne m'a influencé: Mr. Maiorescu est le seul qui eut pu le faire.

Au départ, me tenant les deux mains et me réconduisant le long des couloirs: «Contez absolut pe D-ta». — «Da Sire, la zile de nevoie, de nevoie!»

Uitam două detalii. Regele mi-a spus cu explozie: «Ne trebue absolut războiul ca să ne vindecăm de marele putregai în care se află ţara». Cuvântul «putregai» a revenit de două ori. (Cu Iliescu, şef de Stat-Major şi Costinescu, ministru!) — Regele a concediat pe Basset cu toate marile servicii aduse şi marea încredere ce avea într'însul. Nevasta lui făcea spionaj. Dela Berlin, Regele a primit rezumatul unei conversaţiuni pe care El o avusese de curând cu Basset. Deci femeia. Regele i-a încredinţat o scrisoare pentru fratele său: «Nu am putut spune tot ce voiam, căci mă temeam ca scrisoarea să nu fie deschisă pe drum».

— La ora 8 se manifestează dela Ligă spre Palat: copii, rândaşi, nici două sute de oameni. Inaintea Palatului se întâlneşte altă bandă cu drapelul francez: se împreună ambele drapele. Inscenare pusă la cale de Lucaci şi de Goga.

S'a publicat decretul de *mobilizare* şi de stare de asediu. Strada mişună de lume. Sub câteva felinare voalate grupuri citesc gazete. Publicul are atitudinea obişnuită Duminicei; nici o căldură...

J'oubliais deux détails. Le Roi m'a dit avec explosion: Il nous faut la guerre pour nous guérir de l'affreuse pourriture dans laquelle est le pays. «Pourriture» est revenu deux fois. (Avec Iliescu chef d'Etat Major et Costinescu ministre!) — Le Roi a renvoyé Basset malgré les grands services rendus et l'absolue confiance. Sa femme faisait espionnage: de Berlin il a eu le resumé d'une conversation qu'Il avait eue depuis peu avec Basset. Donc la femme. Il lui a confié lettre pour son frère: «J'ai pas pu dire tout, car la lettre pouvait être ouverte en route».

A huit heures: on manifeste de la Ligue vers le Palais: des enfants, des «rândaşi», pas 200 hommes. Devant le Palais on rencontre une autre bande avec drapeau français: on incline les deux drapeaux. Mise en oeuvre de Lucaci et de Goga.

On vient de publier le *décret de mobilisation* et de l'état de siège. La rue est noire. Sous quelques reverbères voilés, des groupes lisent. Public attitude du Dimanche; pas de chaleur... Au «Continental» Lucaci fait son entrée: on se lève et la musique l'hymne royal!

La Continental, intră Lucaci: lumea se scoală în picioare şi muzica cântă imnul regal!

La orele 11 cafenelele sub şi în faţa Jockey Clubului pline de lume. Soseşte cavalerie având pe colonel Boboc în capul ei: injurii, mojicii, ameninţări, insulte ofiţerilor cari aveau ţigări aprinse (?), într'un cuvânt scandal mare. Nota: Nimic nu vestise publicul că se află în vre-o contravenţie.

G. Diamandy într'un cerc de prieteni exaltă virtuţile Regelui: «Şi Regele Carol a făcut o acţiune mare: aceia de a muri!»

— Seara la ora 9, deci 14/27 August 1916, Mavrocordat a remis la Viena *declaraţia de război*. Noi ne mărginim la această singură manifestaţie diplomatică. Dealtminteri trupele noastre au anticipat şi tunelul dela Ghimeş a fost ocupat, prin surprindere, de regimentul Războeni.

15 August.—Ministrul Duca vine să mă roage să dau gazetelor mele nota care va apare în gazetele liberale: pentru a încuraja populaţia şi să nu se alarmeze în caz când o parte din teritoriu ar fi părăsit, sau dacă prin

---

A 11 heures cafés sous et en face Club pleins. Cavalerie et colonel Boboc en tête: injures grossières, menaces, insultes aux officiers qui avaient des cigarettes allumées (?), bref gros scandale. *Nota:* Rien n'avait prévenu le public qu'il était en contravention quelconque.

G. Diamandy, dans un cercle, exaltait les vertus du Roi. «Le Roi Carol a fait aussi une grande action: celle de mourir».

Le soir à 9 h., donc le 14 août 1916, Mavrocordato a remis à Wien la déclaration de guerre. Nous nous bornons à cette seule manifestation diplomatique. Nos troupes ont d'ailleurs anticipé et le tunel de Ghimesh a été occupé, par surprise, par le régiment Resboieni.

15 août. — Le ministre Duca vient me prier de donner à mes journaux la note que feront paraître les journaux libéraux: encourager la population, ne pas s'alarmer si on quitte une partie de territoire ou si par bombardement on éprouve des dommages.

bombardamente ar fi oarecari pierderi. (Inţeleg că s'au şi ivit greutăţi. Dealtminterea seara se zvoneşte că Severinul este evacuat în urma unei bombardări şi că linia noastră de apărare este retrasă la Palanca).

Duca mi-aduce la cunoştinţă numirea lui Vintilă Brătianu ca ministru de război. Ionel are prea mult de lucru : «Aceasta nu prejudiciază în nimic remanierea guvernului naţional». Il las să vorbească şi aprob numirea.

— D-nul *Schelking* vine din nou să mă vadă. El cunoaşte foarte bine pe Radeff : o puşlama ; Radeff spusese de dânsul că este o canalie. El s'a supărat pe Poklevsky când i-a supus tratatul român : «Dragă prietene, eşti învingător, eşti bogat, dă-ţi demisia pentru a nu cunoaşte greutăţile». — Banatul, şi mai ales Torontalul Românilor ? Dar ce se va spune la Congres când se abandonează 570.000 de Sârbi cari îl locuesc ? Şi România cu vot egal cu cele patru mari puteri ? Ce piedică şi coaliţii acolo !» Interlocutorul meu este brutal şi franc. Era inutil de a merge aşa departe, căci Brătianu tot ar fi intrat. — El adaugă : «Căderea lui Sasonov este o fericire pentru d-voastră ; el era filo-bulgar şi avea in-

---

(Je comprends qu'il y a déjà de la casse. Le soir d'ailleurs on a dit que, à la suite de bombardement, Severin est evacué et que notre ligne de défense est portée à Palanca).

Duca porte à ma connaissance la nomination Vintila Bratiano comme ministre guerre—Ionel ayant trop à faire «Ceci ne porte aucun préjudice au remaniement du gouvernement national». Je laisse dire et j'approuve le choix.

Mr. de Schelking vienr derechef me voir. Il connait, très bien Radeff: c'est un fier coquin; Radeff avait dit de lui que c'est une fripouille. Il a défrisé Poklevsky — me dit-il — lorqu'il a connu le traité roumain. «Mon cher ami tu triomphes; tu est riche; donne ta démission, pour ne pas connaître le revers de la medaille». — «Le Banat-Torontal surtout aux Roumains? Mais que dirt-t-on au congrès quand on abandonne 570.000 Serbes qui l'habitent?—Et puis, voix égale à la Roumanie avec les 4 grandes puissances? Quel embarras et quelles coalitions là-bas?» — Mon interlocuteur est brutal et franc. C'etait inutile d'aller si loin, car Bratiano marchait tout de même: la chute de Sasonow est un bonheur pour vous ; il était philo-bulgare et entendait toujours séparer la

tenția să separe cauza Bulgarilor de cauza Coburgului. Tot Sasonov e acela care a împiedecat pe Sârbi să atace Bulgaria când aceasta a mobilizat. Spalaikovici e nebun de mânie, dar Sasonov l'a amenințat. Când acesta s'a plâns lui Goremikin, bătrânul i-a spus : «Este vina d-tale, lucrurile acestea se fac, dar fără să ceri sfat».

— Astăzi seară domnește o ordine perfectă. Intuneric complect. La ora 9 totul e închis. Se circulă în întuneric. Precauțiile sunt bine observate.

Nici o declarație n'a venit încă dela Berlin. Se știe numai că Bussche și-a cerut scrisorile de rechemare. — Am întâlnit la prefectura poliției pe Taxis, care a cerut intervenția mea pentru un supus austriac, profesor de ceramică, de 14 ani într'o școală superioară a Statului. Nici el nu știa când vor pleca.

16 August. — Astă noapte primul semnal de alarmă: fluerele gardiștilor anunță aeroplane străine. La 1½ încep loviturile de tun, trosnetul mitralierelor, rachete luminoase, focurile încrucișate ale reflectoarelor. La 2½ se aud în depărtare câteva detunături. Se află că un bi-

---

cause des bulgares de la cause du Cobourg. C'est Sasonow qui a empêché la Serbie d'attaquer la Bulgarie quand celleci mobilisait. Spalaikovitch en était fou de rage et Sasonow l'a menacé. Quand il s'est plaint à Goremikine, le viel homme lui a dit: «C'est de votre faute; on fait cela; mais on ne demande pas conseil».

— Le soir ordre parfait. Obscurité complète. A 9 h. tout est fermé. On circule dans le noir. Précautions bien observées.

Suite du 15. — Aucune déclaration n'était encore arrivée de Berlin ou d'ailleurs dans la journée. On sait seulement que Bussche a demandé ses lettres de rappel. — J'ai moimême rencontré à la prefecture de police Taxis qui a sollicité mon intervention pour un sujet autrichien professeur, depuis 14 ans, de céramique, dans école supérieure de l'Etat. Il ne savait pas lui même quand ils partiraient.

16 août. — Cette nuit sifflets stridents des sergents de ville; annonce des aéroplanes étrangers. A 1½ de la nuit commencent les coups de canons, le crépitement des mitrailleuses, les raquettes lumineuses, les feux croisés des réflecteurs. A 2½ h., dans le lointain, quelques détonations. On ap-

plan a aruncat bombe în mahalaua uzinei Lemaître, ceva pagube spre strada Călăraşi, se spune că aeroplanul ar fi fost dat jos spre Cernica, dincolo de fortul Căţelu. La ora 3 nu se ştia încă nimic precis.

— Trupele noastre au intrat foarte uşor, pe diferite puncte, în Transilvania. Căile şi mijloacele par a fi fost studiate cu amănunţime.

— Arion mă dăscăleşte multă vreme ca să primesc să intru în guvern. Eu nu mă ocup decât de Crucea Roşie.

17 August. — Captura aeroplanului care a bombardat nu se confirmă. Comunicatul oficial pretinde că am avut de a face cu un Zeppelin şi un aeroplan, cari au fugit fără a fi cauzat vre-o pagubă. Tot aceiaşi greşeală de a nu se spune adevărul, chiar pentru fleacuri.

Burnea ştie dela fraţii Capşa că nu s'a înălţat nici un aeroplan de luptă. Aceasta este exact ceeace îmi spusese Regele Dumineca trecută: «Aparatele de luptă ne lipsesc cu desăvârşire, dar ele vor sosi».

Lupu Kostake se afla la Severin când un monitor austriac a bombardat timp de o oră oraşul. S'a tras a-

---

prend qu'un Farman biplan a jeté des bombes quartier Usines Lemaître; quelques dégâts du côté de Str. Calarasi; on dit que l'aéroplane a été descendu du côté de Cernica, au-delà du fort Catzelu. A 3 h. on ne savait rien de précis.

Nos troupes ont assez facilement pénétré sur divers points en Transylvanie: les voies et moyens semblent avoir été soigneusement étudiés.

Arion me chapitre longuement pour que j'accepte d'entrer dans gouvernement. Je m'occupe soigneusement de la Croix Rouge.

17 août. — La capture de l'aéroplane qui a bombardé ne se confirme pas. Le communiqué officiel prétend que nous avons eu affaire à un Zeppelin et à un aéroplane qui ont pris la fuite sans avoir causé des dégâts. Le même tort de ne pas dire la vérité, même pour des riens. — Burnea tient des frères Capsa qu'aucun de nos appareils n'a volé, parceque nous n'avons pas de machines de combat. C'est exactement ce que m'avait dit le Roi, dimanche: les appareils de combat manquent totalement, mais vont arriver. Lupu Kostache a été à Severin lorsque un moniteur autrichien a bombardé une

supra gărei, comandamentului diviziei şi palatului administrativ. Nu s'a evacuat oraşul, cum se pretindea, şi pagubele nu sunt mari.

— In ceeace priveşte statul-major, tot aceiaşi comedie: Zottu, bolnav şi în concediu, este menţinut ca şef, ca să poată subşeful Iliescu să aibă mână liberă! Bietul Christescu devine şef de stat-major la armata II (Averescu). El a spus cu durere lui Butculescu: «Sunt lăsat la o parte: sunt nemţofil».

— Primesc vizita ministrului *Antonescu,* care mă pune în curent cu legile ce vor prezenta ca legislaţie civilă extraordinară. Deci convocarea Camerelor este apropiată. — Avem peste două mii de morţi şi răniţi; atrag atenţia lui Antonescu că lucrul trebue spus pe faţă publicului: să se urmeze în această privinţă sistemul german. — De asemenea eu îi reproşez lipsa de franchetă în privinţa numirii şefului de stat-major: «Nu este omul meu», dar din momentul ce a fost ales, trebuie să i se dea situaţia voită.

— La *Maiorescu* reluăm împreună unele scene din Consiliul de Coroană: atitudinea Regelui *care plânge* şi care, pentru a-şi da o ţinută, desemnează pe hârtia lui

---

heure durant la ville. On a tiré sur la gare, le commandement dela division, le palais administratif. On n'a pas évacué la ville, comme on le prétendait, et les dégâts peu graves.

Pour l'Etat Major la même comédie: Zottu, malade et en congé, est maintenu chef pour que le sous-chef Iliescu ait main libre! Le pauvre Christescu devient chef d'Etat Major de l'armée Averescu (la 2-ème). Il a dit à Butculescu, avec rage: «Sunt lăsat la o parte: sunt nemţofil».

— Visite ministre Antonescu; il me met au courant des lois qu'ils vont présenter comme législation civile extraordinaire. Donc la convocation des Chambres est proche. Nous avons plus de deux mille morts et blessés. J'attire son attention qu'il faut le dire nettement au public: suivre le système allemand en cela. De même je lui reproche l'absence de franchise dans la nommination du chef d'Etat Major: «c'est pas mon homme», mais puisqu'on l'a choisi, il faut lui donner l'assise voulue.

— Chez Maiorescu. Nous repassons ensemble certains scènes du Conseil de Couronne: l'attitude du Roi *qui pleure* et qui, pour se donner du maintien, fait des dessins sur son

şi trage linii cu creionul, urmând marginea sărăcăcioasei călimări de onix falş pe care o am încă în faţa ochilor! — Şi Prinţul Carol, palid, fără ca să mişte o trăsătură din faţa lui, cu aerul foarte îndepărtat, aproape indiferent, salutând pe unii, uitând pe alţii! La Consiliul dela Sinaia, Ferdinand, prinţ moştenitor, nu a vorbit, dar toate fibrele lui erau încordate... — Maiorescu îmi cere să precizez dacă în adevăr Regele mi-a mărturisit *că a minţit.* Cum a putut să facă o astfel de mărturisire faţă de un supus al lui? Gen de isterie?

— Curtea nu doarme în oraş. In toate serile la orele 6, ea pleacă în automobil. Regele îşi conduce singur maşina. Unii dorm la Buftea: Stirbey a refăcut în stare bună căsuţa din parc. Regele, mi se spune, la Cocioc, unde are un foarte drăguţ pavilion de vânătoare. — Se pare că Cartierul general va fi la Periş.

19 August. — Cu toată reaua rechiziţie de cai din Bucureşti, — cei buni au dispărut de multă vreme prin uzură, — s'a ordonat azi dimineaţă (Udrisky) să se scoată din pământ încă 400 cai de artilerie. Este mare

---

papier et tire des lignes au crayon, en suivant la bordure du maigre encrier, en faux onyx vert que je vois encore! Et le Prince Carol pâle, sans un trait qui bouge, l'air bien loin, quasi indifférent, saluant les uns, oubliant les autres! Au Conseil de Couronne de Sinaia, Ferdinand, Prince royal, n'a pas parlé, mais tous les fibres étaient tendus... Maiorescu me demande de préciser si réellement le Roi m'a avoué *avoir menti.* «Comment a-t-il pu en convenir devant un sujet? Genre d'hystérie?» — (Au moment de mon arrivée le Prince Carol était en visite chez les Racota, les demoiselles Bengescu....)

La Cour ne couche pas en ville. Tous les soirs, à 6 h., ils partent en auto. Le Roi conduit seul la sienne. Les uns semble-t-il, couchent à Buftea: Stirbey a remis en état la petite maison dans le parc. Le Roi, me dit-on, à Cocioc où il y a ravissant pavillon de chasse. Il paraît que le quartier général sera à Periş.

19 août. — Malgré le mauvais recrutement des chevaux à Bucarest — les bons chevaux ayant depuis longtemps disparu par usure, — on a ordonné ce matin (Udrisky) de faire sortir de sous terre encore 400 chevaux pour artillerie. On

îndoială că se vor putea găsi. Col. Alevra avea dreptate: In loc să se cheltuiască 100 de milioane pentru a răscoli pământul, ar fi fost mai nemerit să se rechiziţioneze mereu şi să se pue caii în subsistenţă şi la antrenament.

Antonescu, care trebuia să vie să discute cu mine proectele lor de legi, îmi telefonează că această discuţie va avea loc săptămâna viitoare. Deci convocarea Camerilor este amânată.

— *Germania ne-a declarat război Joi seara, 17 August, după o telegramă dela Sofia.*

— Cartierul general publică ultimul buletin, dând numele ofiţerilor morţi şi răniţi. In capul listei morţilor este locot.-col. Poenaru-Bordea. Suntem în împrejurimile Sibiului, dar nu se vorbeşte de intrarea noastră în acest oraş.

20 August. — *Brătianu*, cerându-mi o întrevedere, a venit la mine la ora 3½. — Unii aflaseră de această întrevedere şi C. Arion s'a prezentat câteva minute înainte, pentru a mai pleda cauza intrărei mele «sau a noastră» într'un guvern de coaliţie.

---

doute fort qu'on puisse les trouver. Le colonel Alevra avait raison: au lieu de dépenser 100 millions à fouiller la terre, on aurait mieux fait de réquisitionner tout le temps et de mettre en subsistance et à l'entrainement ces animaux.

Antonescu, qui devait venir discuter avec moi leurs projets de lois, téléphone que ce sera pour la semaine prochaine. Donc la convocation des Chambres est remise.

L'Allemagne nous a declaré la guerre jeudi 17 août, le soir, sur une dépêche de Sofia.

Le Quartier général publie le premier bulletin donnant les noms des officiers morts et blessés. En tête des morts le lieut-colonel Poenaru-Bordea. Nous sommes dans les environs de Sibiu, mais on ne parle pas de notre entrée dans cette ville.

20 août. — Bratiano m'ayant demandé entrevue vient me voir à 3½ h. Quelques-uns avaient eu vent, et C. Arion s'est présenté quelques minutes avant pour plaider encore la cause de mon «ou de notre» entrée dans un gouvernement de coalition.

Brătianu: «Voiam să-ţi vorbesc de programul nostru parlamentar, dar am acum ceva mai urgent de spus. In urma spuselor d-tale la Consiliu şi *în urma conversaţiei d-tale cu Regele,* cred că pot să cer un serviciu. Bussche pleacă mâine. Trebue să mă duc să-l văd». — *Eu:* «La un neutru?» — *Brătianu:* «Ar fi complicat şi s'ar svoni. — *Eu:* «N'am avut niciun contact cu el de Vinerea trecută». — *Brătianu:* «Scrie-i şi voi trimite eu scrisoarea». —

Ii scriu ceremonios, rugându-l să mă primească seara la orele 8. «Doresc să vă văd (adaug după cererea lui Brătianu) şi voi avea autorizarea să pătrund pe lângă D-voastră». — Vasiliu, şeful de cabinet al lui Brătianu, duce scrisoarea şi mă însoţeşte seara. *Bussche* mă aştepta în pragul uşei; emoţionat; pare mulţumit de a mă vedea. — Transmit: «Guvernul a amânat multă vreme încheerea acordurilor sale, fiindcă nu a consimţit să declare războiu Germaniei; de asemenea el nu s'a asociat pentru viitor la războiul economic şi a păstrat libertatea lui de acţiune. El speră că, după războiu, un regim normal se va putea relua între ambele ţări,

---

Bratiano: «Je voulais vous parler de notre programme parlementaire, mais j'ai maintenant quelque chose de plus urgent. D'après ce que vous avez dit au Conseil et *après votre conversation avec le Roi,* je crois pouvoir vous demander un service. Bussche part demain. Il faut que j'aille le voir». — «Chez un neutre?» — Ce serait compliqué et aurait du retentissement. — Moi: «Je n'ai pas de contact aucun depuis vendredi passé». — «Ecrivez et je ferait parvenir la lettre». — J'écris cérémonieusement, le priant de me recevoir ce soir 8 h. «Je désire vous voir» (ajoute sur la demande de Bratiano) «et j'aurai l'autorisation de pénétrer auprès de vous». Vasiliu, chef de cabinet, porte la lettre et m'accompagne le soir.

Bussche m'attendait sur le pas de la porte. Emu, semble content de me voir. Je transmets: le gouvernement a longtemps retardé la conclusion de ses accords parce qu'il n'a pas consenti déclarer guerre Allemagne; de même il ne s'est pas associé pour l'avenir à la guerre économique et a gardé sa liberté d'action; il espère, après la guerre, qu'un régime normal pourra reprendre entre les deux pays, mais pour

dar pentru aceasta nu trebue ca la faptele de război să se adauge cruzimi inutile, ca bombardările aeriene şi gloanţele dum-dum, etc.». — *Bussche :* «Declaraţie de război? Subtilitate, din momentul când guvernul ştia că faptul de a ataca Austria era a ataca Germania. Nu facem niciodată războì populaţiunei civile. In Belgia, franctirorii erau organizaţi de guvern, trebuia să luăm măsuri. Bombardarea Londrei? Răspunsul pentru Baralong şi echipajele nesalvate. La Paris? Răspunsul pentru Karlsruhe. *Nu veţi avea război aerian*». — *Eu :* «Pot transmite această asigurare?» — *Bussche :* «N'am nici o autorizaţie, dar cum voi sosi la Stockholm, voi aviza guvernul meu». — Restul convorbirei : plângerile lui asupra stărei de mizerie a transporturilor de deportaţi. — *Eu:* «Trupele noastre nu călătoresc mai bine». Dau şi exemple. — Plângeri asupra sechestrărei societăţilor străine. Eu îi răspund că sunt măsuri de conservare generală, cari nu împiedică deloc funcţionarea lor. — Şi de odată : «Mărturisesc că Regele este o enigmă pentru mine ; cum a putut El să se schimbe aşa de brusc? (! !) Ruşii trebue să-l fi ameninţat şi i-a fost

---

cela il ne faut pas qu'aux faits de guerre se joigne la cruauté inutile, telle que les bombardements aériens et les balles doum-doum, etc., etc.—*Bussche:* Déclaration de guerre? Subtilité, puisque le gouvernement savait qu'attaquer l'Autriche c'était attaquer l'Allemagne. Nous ne faisons jamais la guerre à la population civile. En Belgique : franc-tireurs organisés par le gouvernement, nous devions sévir. Bombardement Londres? Réponse pour le Baralong et les équipages non secourus. A Paris? Réponse pour Karlsruhe. *Vous n'aurez pas la guerre aérienne.* — *Moi:* Puis-je transmettre cette assurance? — *Bussche :* Je n'ai aucune autorisation, mais sitôt arrivé Stockholm, je saisirai mon gouvernement. — Le reste de notre entretien : ses plaintes sur l'état misérable des transports des déportés. — *Moi :* Nos troupes ne voyagent pas mieux ; exemples à l'appui. — Plainte sur la séquestration des sociétés étrangères. — *Moi :* Mesures conservatoires, générales, qui ne gènent aucun fonctionnement. Tout à coup *Bussche:* «J'avoue que le Roi est une énigme pour moi; comment a-t-il changé si brusquement? Les Rus-

frică». — (Ce reflecţii îmi făceam eu, în mine!) — In urmă întreb dacă nota germană conţine ceva personal sau jignitor şi exprim dorinţa să nu fie aşa. Bussche îmi dă asigurarea că n'a trecut nimic prin intermediul lui.

După avizul lui Diamandy, pe care îl văzusem înainte, dau asigurări pentru Germanii rămaşi încă captivi, ca de exemplu funcţionarii comisiunilor cari au lucrat în ţară.

Din partea Regelui? Sau din partea lui Brătianu? Dar s'a pus puţin ulei în frecătură.

La sfârşitul conversaţiei noastre, Brătianu mi se plânsese de sectarismul aliaţilor lui politici: scene pentrucă Stere e la Marele Cartier, scene fiindcă a dat o situaţie unui om de ai mei.

21 August. — Am văzut pe *Brătianu* pentru a-i da răspunsul. El îmi spune că Constanţa a fost bombardată de hidroavioane şi că sunt 100 de victime în populaţiunea civilă. Cum nu se poate face Bussche răspunzător de aceasta, el îi va telegrafia în numele meu la Iaşi prin Conţescu, care însoţeşte trenul lui.

Suntem angajaţi într'o afacere foarte serioasă la

---

ses ont dû le menacer et il en a eu peur». (Quelles reflexions muettes je me faisais!).

Là-dessus je demande si la note allemande contient quelque chose de personnel ou de blessant et j'exprime le voeu qu'il n'en soit rien. Lui me donne l'assurance que par son intermédiaire rien n'a passé.

Sur avis de Diamandy, que je venais de voir, je donne assurances pour les Allemands restés encore captifs, comme notamment les fonctionnaires des commissions ayant fonctionné. Est-ce le Roi? Est-ce Bratiano? On a mis un peu d'huile dans les frottements. En fin de notre conversation, Bratiano s'est plaint à moi du sectarisme de ses alliés politiques. «Scènes puisque Stere est au grand quartier; scènes parce que j'ai donné une situation à l'un des vôtres».

21 août. — Vu le matin Bratiano pour faire mon rapport. Il me dit que Constantza a été bombardée par des hydravions et qu'il y a 100 victimes population civile. Comme on ne saurait en rendre responsable Bussche, il va lui télégraphier en mon nom à Iassy par Contesco, qui accompagne son train. — Nous sommes engagés dans une action très

Turtucaia şi la Silistra. Bulgaria atacă pretutindeni fără declarare de război. Guvernul a protestat eri pe lângă Statele neutre. Numai dacă nu cum-va au făcut comunicarea lui Derussi şi mai apoi l'au blocat!

Din convorbirile noastre de eri şi de astăzi, se pare că Brătianu spera să destrame pe Bulgari. La Consiliul de Coroană el spusese că nu va ataca pe Bulgari, iar Regele îmi afirmase: «Nici o ofensivă la Sud». — Cu o săptămână înainte, Radoslavoff pusese să se pipăe pulsul: el voia prietenia României, salvgardarea dinastiei şi recunoaşterea cuceririlor în Macedonia. — Dar cum Massow spusese: «Dacă România atacă Austria, Bulgaria va declara război», şi cum Derussi ceruse explicaţii, Radoslavoff a răspuns: «Bulgaria nu este ca Turcia: un fecior la ordinele Germaniei». Brătianu a indicat că el va fi intermediarul pe lângă puterile Antantei pentru dinastie şi pentru a consolida o parte din cuceriri, şi a întărit telegrama lui, punând pe Mitilineu la Haga să vorbească cu ministrul bulgar de acolo, el părând accesibil. — Toate aceste calcule cad, căci ne batem cu Bulgarii pe tot frontul. Serios? Se puteau concepe astfel de perspective?

---

sérieuse Turtucaia-Silistra. Les Bulgares attaquent partout sans déclaration de guerre: le gouvernement a protesté hier auprès des Etats neutres. A moins qu'ils n'aient fait une communication à Derussi et l'aient ensuite bloqué.

De notre conversation *hier et aujourd'hui*, il semble que Bratiano espérait un peu détacher les Bulgares. Au Conseil de Couronne il avait dit: Je n'attaque pas les Bulgares, — et le Roi m'avait affirmé: pas d'offensive au sud. Une semaine auparavant, Radoslavoff a fait tâter le terrain: il voulait amitié roumaine, sauvegarde de la dynastie et reconnaissance de sa conquête en Macédoine. Mais Massow ayant dit: si la Roumanie attaque l'Autriche, la Bulgarie déclare la guerre, et Derussy ayant demandé explication, Radoslavoff a répondu: «La Bulgarie n'est pas, comme la Turquie, un domestique aux ordres de l'Allemagne». Bratiano a indiqué qu'il serait intermédiaire auprès des puissances de l'Entente pour la dynastie et pour consolider une partie des conquêtes, — et il a doublé sa dépêche, en faisant parler aussi Mitilineu au Bulgare à La Haye; le Ministre de là-bas semblait accesible. Tous ces calculs tombent; on se bat sur toute la ligne avec les Bulgares. Serieusement? pouvait-on concevoir de pareilles perspectives?

— La Club, generalul *Aslan* îmi confirmă că la Turtucaia lupta este serioasă. O divizie germană şi bulgară a atacat de şapte ori. Generalul Teodorescu, care comandă acolo, telegrafiază că înaintea reţelelor lui de sârmă este un maldăr de cadavre. La întrebarea mea el îmi spune că trupele lui sunt cam de «adunătură». El se plânge că Ruşii nu sunt încă pe front şi că nu sunt destul de numeroşi.

22 August. — Buletinul de astăzi zice că 10 atacuri au avut loc; George Balş şi Mişu Sutzu, îngrijaţi, cred că acolo lucrurile merg foarte rău. Trenuri militare cari trebuiau să aducă întăriri, au întârziat, şi cum pe stradă s'a luat cu japca orice automobil ce circula, G. Balş îmi spune că s'a luat această măsură pentru a încărca soldaţi şi a-i trimite în regiunea aceia.

Nu mi se pare posibil ca la 70 de km. de Bucureşti să fim fără acoperire!

— Astă noapte: luptă aeriană, la 1¼ şi la 3.

— *Comunicatul de ora 2* (No. 8) nu pomeneşte nimic de aceasta. Se pare că am fi tras în propriile noastre avioane (căpitanul Christescu a spus-o lui Ciorăneanu). In orice caz Duca, pe care l'am văzut la orele 10, nu

---

Au Club le général Aslan me confirme qu'à Turtucaia combat sérieux. Une division allemande et bulgare a attaqué sept fois. Le général Teodorescu qui commande, téléphone que devant ses fils de fer amas de cadavres. Sur mon interrogation, me dit que ses troupes sont un peu «adunătură». Il s'est plaint que les Russes n'étaient pas encore sur le front et qu'il n'y en avait pas assez.

22 août. — Le bulletin de ce jour dit qu'il y a eu dix attaques de nos lignes et Georges Balş et Michel Soutzo, soucieux, pensent que cela ne va pas bien là-bas. Des trains militaires devant porter des renforts ont du retard et comme on a fait main basse dans la rue sur toute automobile rencontrée, G. Bals me dit que c'est pour charger des soldats et les envoyer dans la région.

Cette nuit combats aériens, à 1¼ et à 3 h. Le communiqué de 2 h. (No. 8) n'en souffle mot. Il paraît que nous avons tiré sur nos propres oiseaux (Cap. Christescu l'a dit à Cioraneanu). Dans tous les cas, Duca, vu à 10 h., doutait

credea ca avioanele inamice să fi aruncat bombe. Ploae de proectile oarbe pe tot cartierul dela Crucea Roşie până la casa Sturdza. Am auzit căzând şi în grădina mea.

— Eri, Brătianu mă consultase dacă n'ar trebui publicat în gazete că populaţia din cauza bombardamentelor aeriene cere represalii asupra persoanelor şi bunurilor Germanilor. Am fost de părere contrarie. Cu toate astea nota s'a publicat până şi în «Viitorul», unde a fost trimisă chiar de Duca. Eu, în «La Politique» povăţuesc liniştea şi rezistenţa la această sugestiune; iar censura nu mi-a tăiat aceste cuvinte.

— La ora 7, la Club, generalul Aslan îmi spune că la Turtucaia afacerea s'a terminat prin retragerea Bulgarilor, căci singuri Bulgarii atacau. Nici un German. Aseară el era foarte îngrijat.

23 August. — Bombardarea aeriană de astă noapte a fost gravă. Trei bombe au căzut la vre-o cincizeci de paşi şi toată casa s'a cutremurat. Alarma a fost dată după ce trecuse Zeppelinul care a urmat o linie dreaptă: Nisipari o bombă.—Piaţa A. Lahovary, casa inspecto-

---

que les avions eunemis eussent jeté des bombes. Pluie de projectiles morts sur le quartier dépuis la Croix Rouge jusqu'à la maison Sturdza. Je les ai entendu tomber dans mon jardin.

Hier, Mr. Bratiano m'avait consulté s'il ne fallait pas mettre dans les journaux que la population demande sur la personne et les biens des Allemands des repressailles pour les bombardements aériens. J'ai déconseillé la note. Elle y est pourtant, jusque dans le «Viitorul». Duca me dit que c'est lui qui l'a fait passer. Moi, dans «La Politique», je conseille le calme et la résistance à cette suggestion. Le passage n'a pas été biffé par la censure.

A 1 h., au Club, général Aslan me dit qu'à Turtucaia l'affaire s'est terminée par la retraite des Bulgares, car les Bulgares seuls etaient assaillants. Pas d'Allemands. Hier soir il avait été sérieusement inquiet.

23 août. — Le bombardement aérien de cette nuit a été grave. Trois bombes sont tombées à quelque 50 pas et ont fait trembler la maison. L'alarme a été donnée après le passage du Zeppelin qui a suivi la ligne droite: Nisipari (bombe) — Place A. Lahovary (Inspectorat gendarmerie rurale dé-

ratului jandarmeriei rurale dărâmată. — Str. Jules Michelet un imobil are o aripă dărâmată. — In colțul străzilor Eldorado și Poșta Veche, o bombă neexplodată. — In grădina Palatului, o pâlnie mare. — In colțul străzei Brezoianu, o imprimerie și un colț al casei Vrani turtite. — Pe trotuarul din fața ministerului lucrărilor publice, un copac smuls. — Cu puțină precizie, Palatul Regal, ministerul de războì și un alt minister erau distruse. O victimă omenească. Mare indignare în populație.

— Suntem din nou atacați la *Turtucaia,* de astădată de o divizie germană. Rușii nu vor sosi pe frontul Cadrilaterului decât pe ziua de 25. Din nou domnește o mare grijă. Prietenul C. Paciuri este cel mai alarmat din toți.

— Nicu *Filipescu* a și început să peroreze la Club în contra guvernului imbecil. El pretinde că este vina guvernului dacă ne batem și cu Bulgarii. Ei nu erau prevăzuți ! El se mai plânge și de prostia cenzurei. Presupun că nu li se mai vorbește destul de des de guvern național.

Guvernul s'a ținut de cuvânt : a ridicat interdicția «Minervei».

---

moli) — Rue Jules Michelet (Lycée Cantemir, une aile effondrée) — Coin rue Eldorado — Posta Veche (bombe non explodée) — Jardin du Palais Royal grand entonnoir — Coin strada Brezoianu (une imprimerie aplatie) et un coin de la maison Vrany — Ministère des travaux publics (trottoir et arbre arrachés). Un peu plus de précision et le Palais Royal. Ministère guerre et un autre ministère y étaient. Une victime humaine, dit-on. Grande indignation populaire. Nous sommes attaqués à nouveau à Turtucaia: la division allemande donne cette fois-ci. Les Russes ne seront que le 25 sur le front du Quadrilatère. On est de nouveau inquiet. L'ami Patzouris est le plus alarmé!

Nicu Filipesco pérore déjà au Club contre le gouvernement imbécile. C'est, pour lui, la faute du gouvernement si on se bat aussi avec les Bulgares. Ils ne sont pas de jeu ! Il se plaint aussi de «l'imbécilité» de la censure. Je suppose qu'on ne leur parle déjà plus assez fréquemment du «gouvernement national».

— Le gouvernement a tenu parole : il a levé l'interdit de la «Minerva».

Avioanele de luptă ne lipsesc cu desăvârşire: Luynes îmi spune la Jockey Club că au sosit 5, dar că mitralierele lor lipsesc încă!

24 August. — Dis de dimineaţă încep răniţii să inunde Bucureştii; mai toate spitalele sunt nepregătite: ele nu trebuiau să fie puse în stare de serviciu decât peste trei săptămâni! Toţi răniţii vin dela Turtucaia. Crucea Roşie munceşte din răsputeri...

La ora 2 svonuri sinistre circulă. Mi se anunţă că Turtucaia a căzut. La ora 4 G. Stirbey află dela Mavrocordato că o divizie este distrusă şi alta în primejdie. — La ora 6 Bărdescu, care vine din Olteniţa, îmi spune că acolo este un infern; că răniţii zac peste tot: mortierele austriace şi automobilele blindate îngroapă pe soldaţi de vii. Bulgarii omoară tot ce le cade în mână. Unul din regimentele noastre, ţiganii din Olteniţa, s'a destrămat; ar fi tras asupra ofiţerilor. La 7½, la Club, G. Strat, din statul-major al lui Aslan, raportează că 30.000 de oameni sunt pierduţi! La Club domneşte o consternare. Poklevsky povesteşte că Ruşii se află la 80 de km. de frontul de luptă, unde au fost plasaţi de

---

— Nous manquons totalement d'avions de combat: Luynes me dit au Jockey qu'il en est arrivé cinq, mais que leurs mitrailleuses manquent encore!

24 août.—*Dès le matin les blessés commencent à inonder* Bucarest; la plupart des hôpitaux sont pris de court: on ne comptait les mettre en état de service que dans trois semaines! Tout cela vient de Turtucaia. On se multiplie à la Croix Rouge...

A 2 h. il court des bruits sinistres. On m'annonce que Turtucaia est tombé. A 4 h. G. Stirbey tient de Mavrocordato qu'une division est anéantie et une autre en péril. A 6 h. Bardesco qui revient d'Oltenitza me dit que c'est un enfer là-bas; que les blessés gisent partout: les mortiers autrichiens et les autos blindées «îngroapă pe soldaţi de vii». Les Bulgares tient tout. Un de nos régiments, les tzigans d'Oltenitza, s'est débandé; il aurait tiré sur ses officiers. A 7½ h. au Club, G. Strat, de l'Etat Major de Aslan, rapporte qu'il y a 30.000 hommes de perdus! — Au Club consternation. Poklevsky raconte que les Russes sont à 80 km. du front du combat, là où les a placés l'Etat Major roumain

statul-major românesc şi că nu se pot mişca fără un ordin al Cartierului general român...

Tânărul Pleşa, care a cutreerat în automobil zona Dunărei, anunţă lui Stirbey că Calafat, Islaz, Turnu-Măgurele au fost bombardate. **La Calafat artileria noastră** atât de inferioară, nu a ripostat, pentru a nu da pe faţă lipsa ei de bătae. Este oare posibil?

25 August. — In sferele Duca-Cenzură-Banca Naţională-Henri Catargi, se agită chestia de a se părăsi Bucureştii. Se anunţă destituirea generalului Basarabescu; se crede că şi Aslan ar fi destituit. In privinţa unui articol, dictat de mine şi prezentat la censură, Duca a rugat să se ştergă toată partea finală în care statul-major era pus în cauză, spunând că schimbări importante au fost aduse în comandament!

Locotenentul Ioanid (Vaslui) din Obuziere, sosit nu se ştie cum la Bucureşti, povesteşte că, pe când artileria germană şi bulgară trăgeau cârmuite de un balon şi de numeroase aeroplane, noi nu aveam nici unul. Timp de patru zile servanţii n'au avut cel mai mic repaus şi n'au fost schimbaţi! Când frontul a fost spart,

---

et qu'ils ne peuvent bouger sans un ordre du Quartier général roumain...

Le jeune Plesa, qui a fait en auto la zone du Danube, annonce à Stirbey que Calafat, Islaz, Turnu-Măgurele ont été bombardés. A Calafat notre artillerie *tellement inférieure n'a pas riposté* pour ne pas avouer son manque de portée. Est-ce possible?

25 août. — Dans les sphères Duca-Censure, Banque Nationale-Henri Catargi on agite la question de quitter Bucarest. On annonce la destitution du général Basarabesco; on croit que Aslan a été mis à pied. A un article dicté par moi et présenté à la Censure, Duca a prié de retirer toute la partie finale dans laquelle l'Etat Major était mis en cause, en disant que des changements importants ont été apportés dans le commandement.

Le lieutenant Ioanid (Vaslui) des obusiers, arrivé on ne sait comment à Bucarest, raconte que pendant que l'artillerie allemande et bulgare tirait, guidée par un ballon et de nombreux aéroplanes, nous n'en avoins pas un. Quatre jours durant les servants n'ont pas pris de repos et n'ont

au luat-o toţi la fugă. Neniţescu, care lucrează la minister, vorbeşte de o pierdere de 300 de tunuri şi de 30.000 de oameni! Se pare că se organizează apărarea la Budeşti, care se află la jumătatea drumului dela Olteniţa.

Dimitriu, secretarul general dela interne, are ideia stupidă să anunţe, ca să fie răspândită, vestea falşă că am reluat Turtucaia şi că am făcut prizonieri!

Cafeneaua Capşa şi cea de peste drum au fost închise. Se începuse acolo să fie înjurat Brătianu în gura mare. Xeni şi ceilalţi takişti, mai violenţi ca toată lumea: «Brătianu este un criminal, dacă după doi ani de preparaţie este încă desorganizat».

— Am văzut pe *Maiorescu,* care mă căutase de dimineaţă. El e foarte intransigent: cu nici un preţ nu trebue, în momentul de faţă, să intrăm în guvern. Cu cât vor merge lucrurile mai rău, cu atât o rezervă va fi mai necesară.

26 August. — In cercurile Censurei se vorbeşte de pierderi de 20.000 de oameni şi 180 guri de foc. G. Stirbey crede că la ministerul de război, unde s'a constatat o agitaţie foarte mare, se lucrează la modificări radica-

---

pas eu de relève! Quand le front a été rompu, ils ont tous décampé. Nenitzesco qui travaille au Ministère, parte d'une perte de 300 canons et de 30.000 hommes!

Il paraît que c'est à Budeşti, à mi-chemin d'Oltenitza, qu'on organise la défense. Dimitriu, secrétaire général à l'Intérieur, a la stupide idée d'annoncer, pour qu'on la répande, la stupide fausse nouvelle que nous avons repris Turtucaia et fait des prisonniers!

Les cafés Capşa et celui d'en face ont été fermés. On commençait à injurier fort Bratiano. Xeni, les autres Takistes, plus violents que les autres: «Bratiano este un criminel si après deux ans de préparation, il est encore désorganisé».

Vu Maiorescu qui m'avait cherché dans la matinée. Intransigeant: — à aucun prix il ne faudrait, a l'heure actuelle, que nous entrions dans le gouvernement. Plus cela ira mal, plus il y aura nécessité d'une réserve.

26 août. — Dans les cercles de la censure on parle de perte de 20.000 hommes et 180 bouches à feu. G. Stirbey pense qu'au Ministère de la Guerre, où on a constaté énorme agitation ont travaille à des modifications radicales. Devant

le. — In fața proporțiilor dezastrului, Brătieniștii pretind că Brătianu a fost siluit de amenințarea Rușilor că vor invada țara! Din cuvinte scăpate unora și altora, din modul de a vorbi la Consiliul de Coroană despre Bulgaria s'ar părea că Brătianu a avut iluzia că Bulgaria nu se va mișca. O astfel de naivitate este oare posibilă?

Deputații, cari fuseseră convocați în mod oficios, au plecat eri cu un tren special — sine die.

— Ministrul *Duca,* scuzându-se de schimbările ce a făcut notiței mele din «La Politique» asupra Turtucaei, mă pune în curent cu faptele următoare: noi trebue să fi pierdut 10.000 de prizonieri; comunicatul german zice 20.000 și 100 tunuri. Generalul Aslan este înlocuit cu Averescu, care are pe Christescu ca șef de stat-major; el comandă «marea» armată care trebue să acopere Bucureștii; Basarabescu este înlocuit cu Petala C.; este vorba de Crăiniceanu spre a înlocui pe Averescu la armata II. Eu exclam: «Cum se poate?» Și de trei ori repet acelaș lucru: «*Să nu se facă o astfel de greșeală;* toată viața lui a fost confuz și este absolut obo-

---

les proportions du désastre les Bratianistes mettent en avant que Bratiano a eu la main forcée par la menace des Russes d'envahir le pays! — Des mots échappés aux uns et aux autres, de la façon de parler au Conseil de Couronne de la Bulgarie, il semblerait que Bratiano a eu l'illusion que la Bulgarie ne bougerait pas. Est-ce possible une pareille naïveté?

— Les députés qu'on avait officieusement convoqués sont repartis hier par un train spécial — sine die.

Le ministre *Duca* s'excusant des retouches données à ma notice de la «Politique» sur Turtucaia, me met au courant des faits suivants: Nous avons dû perdre 10.000 prisonniers, le communiqué allemand en accuse 20.000 et cent canons; le général Aslan est remplacé par Averescu avec Christescu chef d'Etat Major; il commande la «grande» armée qui doit couvrir Bucarest. Basarabescu est remplacé par Petala; il est question de Crainiceanu pour remplacer Averescu à la 2-ème armée. Je m'exclame: «Comment est ce possible?» et par trois fois je reviens à la charge *qu'on ne fasse pas cette faute:* toute sa vie confus; il est absolument fatigué. — Il

sit». Duca nu poate să spue dacă au avut loc cruzimi, dar populaţia Turtucaiei a tras asupra soldaţilor noştri cari se retrăgeau în desordine. — Dealtmintrelea la Silistra, populaţia voind să se mişte, s'a procedat la execuţii sumare. — (Imi reamintesc că cineva, Mavroiani sau altul, venind din Constanţa, îmi spusese: Prefectul Cămărăşescu trece drept omul providenţial; el a retras toate vitele din Cadrilater şi le-a trimis în Ialomiţa; se pare că aceste spolieri şi alte măsuri în contra Bulgarilor au adus femeile să fie sălbatice cu Românii. Măceluri ar fi avut loc la Bazargic şi în satele învecinate...)

— Ministrul *Antonescu,* foarte binevoitor pentru o chestie de Cruce Roşie, îmi spune că un mare Consiliu de război la Marele Cartier General are loc şi că se va proceda la o curăţire: zece zile după intrarea în război!.. El nu crede în numirea lui Crăiniceanu, ştiind ce opinie are Brătianu de el (?!) — Lucru de necrezut: regimentul de Teleorman a avut slăbiciuni din cauza Bulgarilor, dintr'un batalion; o unitate *a fost pusă la zid şi* regimentul s'a purtat foarte bine în urmă!

---

ne saurait me dire s'il y a des cruautés, mais la population de Turtucaia a tiré sur les soldats en débandade.—D'ailleurs à Silistrie, la population avait fait mine de bouger: «*on a procédé à des exécutions sommaires*». (Je me rappelle que je ne sais qui, Mavrojany ou quelqu'un d'autre, venant de Constantza, m'avait dit: le préfet Camarasescu passe pour l'homme providentiel; il a enlevé tous les bestiaux et tous les animaux du Quadrilatère et les a conduits à Ialomitza; il paraît que ces spoliations et d'autres sévices contre les Bulgares ont amené les femmes à être sauvages à l'égard des Roumains. Il y a eu des massacres à Bazargic et dans les villages avoisinants....).

Le ministre *Antonescu,* très prévenant pour une question de Croix Rouge, me dit qu'il y a eu grand Conseil de Guerre au Grand Quartier et qu'on allait opérer un nettoyage: dix jours après l'entrée en campagne! — Il ne croit pas à la nommination de Crainiceanu, sachant ce qu'en pense Bratiano (?!) — Chose stupéfiante: le régiment de Teleorman a eu des défaillances à cause des Bulgares, d'un bataillon: *on a mis au mur* une unité et le régiment a fait très bonne

Cei cu alarmele de eri erau takiştii şi d-na Simky Lahovary!

27 August. — Ministrul Antonescu a pus multă stăruinţă pentru a numi, după recomandaţia mea, pe inginerul Pisosky ca conservator a două imobile germane şi mi-a trimis procurorul general ca să instalez, eventual, Crucea Roşie în aceste imobile.

— Colonelul *Alevra* (dela statul-major sedentar) profită de un pretext de serviciu ca să vie să mă vadă. De multă vreme el a cerut un regiment ca să scape de răspunderea statului-major. Totul este condus de colonelul Răşcanu, foarte deştept, dar care are nevoe să fie el condus şi nicidecum să conducă el pe ceilalţi, — şi de maiorul Rosetti, un băiat de treabă, cu mintea cam limitată, dar care «bruschează» pe generali la telefon. Fără o schimbare radicală la statul-major, colonelul vede totul în negru. — Sub Averescu, Referendarul era marele specialist în privinţa trenurilor şi comunicaţiilor; «copiii dela statul-major au stricat şi aci totul». Generalul Popovici, care comandă astăzi serviciul, s'a încurcat în aşa hal încât confuzia este extremă. Am pierdut la Turtucaia 36 de batalioane! — Am ajuns, cu toată conven-

---

figure après!! Les alarmistes d'hier, c'étaient les takistes et Simky Lahovary!

27 août. — Le ministre *Antonescu* mit un grad empressement à nommer, sur ma recommandation, l'ingénieur Pisosky conservateur de deux immeubles allemands et de m'envoyer le procureur général pour y installer éventuellement Croix Rouge.

Le colonel Alevra (Etat Major sédentaire) profite d'un prétexte de service pour venir me voir. Il y a longtemps qu'il demandait un régiment pour ne pas avoir à l'Etat Major la responsabilité. Tout est mené par colonel Raşcanu, très inteligent, mais qui a besoin d'être conduit et non pas de conduire, et par le major Rosetti, un bon garçon «mais qui brusque par le téléphone les généraux». Sans un changement radical à l'Etat Major, le colonel voit tout en noir. Sous Averescu, Referendaru était le grand spécialiste des trains et des communications: «copiii dela Stat Major au stricat şi aci tot». Le général Popovici, qui a aujourd'hui le service, s'est embrouillé au point que la confusion est extrême. Nous avons perdu 36 bataillions à Turtucaia! — Nous

ția care pune în mod expres toate trupele rusești sub comandamentul nostru, să dăm generalului rus tot comandamentul din Dobrogea împreună cu cele două divizii care le mai avem acolo. El mi-a vorbit de moartea eroică a colonelului Grigorescu care, cu toate că nu avea decât două baterii de obuziere angajate, a venit să moară în mijlocul soldaților săi, și a locotenentului Heraru, care și-a zburat creerii pentru ca să nu se predea! Materialul uman, superb ca eroism, dar nici un fel de direcție. Am avut a face cu trei divizii de câte trei brigăzi, și statul-major nu o știa! Când s'au cerut ajutoare, Rosetti a răspuns «în numele Regelui» că Teodorescu trebuia să ție cu ce avea. Fiecare unitate care s'a trimis ulterior, în pachete mici, s'a dus să se arunce în prăpastie. Din două divizii nu mai rămâne absolut nimic!

— Silistra este evacuată!

Pic Pherikyde scrie: Colonelul lor a primit ordin să atace imediat Sepsi-San-Georgy. Când au sosit acolo, cavaleria noastră ocupa orașul de 5 zile. Dacă ordinul ar fi fost executat noaptea, o luptă ar fi avut loc între Români. Mi se mai raportează că spre Borsek nu se mai află nici o ființă omenească. Ungurii au luat toată populația cu ei.

28 August. — Se organizează puternic în sudul Bu-

---

sommes arrivés, malgré la convention qui met expressément toute troupe russe sous notre commandement, à donner au général russe tout le commandement en Dobrogea, y compris les deux divisions que nous y avons encore. Il m'a parlé de la mort heroïque du colonel Grigorescu qui, quoique n'ayant que deux batteries d'obusiers engagées, est venu mourir au milieu de ses soldats; et du lieutenant Heraru, qui s'est brûlé la cervelle pour ne pas se rendre! Matériel hommes superbe d'heroïsme, mais aucune direction. Nous avons eu affaire à trois divisions à 3 brigades; l'Etat Major n'en savait rien.

Silistria est evacuée!

Pic (Pherekyde) écrit: Leur colonne a reçu l'ordre d'occuper de suite Sepsi-San-Georgy. Quand ils y sont arrivés, la cavalerie la tenait depuis 5 jours. Si l'ordre avait été exécuté la nuit, on se serait canardé entre Roumains.

28 août. — On s'organise fortement au sud de Bucarest;

cureştiului; multe trupe sunt trimise în această direcţie; reg. 22 de artilerie dela Dadilov se află în gara Mogoşoaia. Am vorbit cu colonelul Mărculescu; critici vii pentru comandamentul dela Turtucaia, care nu a ştiut să organizeze retragerea şi vecinic acelaş refren: cap de pod, fără pod! Dealtfel, toţi militarii au primit scrisori şi toţi ştiu ce s'a petrecut. Domneşte o quasi-unanimitate pentru a se dori ca Averescu să devie şeful statului-major—Ni se cere să şi trimitem una din ambulanţele noastre la Ciulniţa: nici nu mai este spital de evacuare! Cât de mult trebue să se simtă lipsa de strictul necesar.

La censură s'a publicat că generalul Georgescu este trimis la Londra la marele stat-major. *I se ia deci comanda.* Printr'însul vor putea Englezii să judece deşteptăciunea câtorva militari cocoţaţi foarte sus, prieteni ai d-lui Brătianu!

Tot la censură, gazetele au fost rugate să nu mai vorbească de Turtucaia, şi să exalteze faptele de arme din Transilvania. Imediat manşete şi ediţii speciale pentru ocuparea... Csic-Seredei, pe când Topliţa. la poar-

---

beaucoup de troupes rebroussent chemin; en gare de Mogoshoaia le reg. 22 d'artillerie de Dadilov. Causé avec colonel Marculescu, vive critique du commandement de Turtucaia, qui n'a pas su organiser retraite et toujours le refrain: tête de pont sans pont! D'ailleurs, tous les militaires ont reçu des lettres et tous savent ce qui s'est passé. Il y a à peu près unanimité à souhaiter que Averesco devienne chef d'Etat Major. On nous demande d'envoyer déjà une de nos ambulances à Ciulnitza: ce n'est plus l'hôpital d'évacuation. Doivent-ils assez manquer de nécessaire...

A la censure on a communiqué: le général Georgescu était envoyé à Londres au Grand Etat Major. *On lui prend donc son commandement.* Par lui les Anglais pourront juger de l'intelligence de quelques militaires haut perchés, amis de Mr. Bratiano.

Toujours à la censure, on prie les journaux de ne plus parler de Turtucaia et d'exalter les faits d'arme de Transylvanie. Aussi manchettes et éditions spéciales pour l'occupation de Csic-Sereda alors que Toplitza, à la porte de la ville,

ta oraşului este ocupată încă de vre-o trei patru zile! Se începe iar jocul veştilor false sau răsuflate.

29 August. — Am părăsit Silistra; s'au incendiat depozitele noastre de grâu şi de petrol, s'a ars Popina, s'a distrus tot ce putea fi distrus şi armata s'a retras la Lipniţa, la vre-o 5 km. de Cerna-Vodă. — Totul este măcel şi pradă în această nenorocită regiune. Toate ştirile concordă spre a certifica faptele pe care Duca mi le anunţase acum trei zile ca un fapt divers.

— Vârtejanu, căpitan rănit şi scăpat ca prin minune la Balcic, confirmă că, pe întreg acest front, totul este datorit uşurinţei şi lipsei de informaţii. Regimentul lui primeşte ordin să trimeată o companie să cureţe înălţimea unde «nu se afla decât comitagii». Colonelul răspunde: «Am înaintea mea forţe în număr serios». Arghirescu îi răspunde: «Informaţiile mele sunt precise!» Se atacă, se găseşte artilerie şi infanterie, şi din cei 400 de oameni nu se întoarce nici unul!

Se încearcă, oprind chiar doamnele dela Crucea Roşie să se apropie de trenurile de răniţi, permiţând

---

est annoncé comme occupé depuis trois ou quatre jours! On commence déjà le jeu des nouvelles fausses ou rechauffées.

29 août. — Nous avons abandonné Silistrie, incendié nos dépôts de blés et pétrole, brûlé Popina, fait sauter tout ce qui pouvait être détruit et l'armée s'est retirée à Lipnitza, à 50 k. de Cernavoda. Tout est meurtre et pillage dans cette malheureuse région.

Tous les renseignements concordent pour certifier ce que Duca m'a annoncé comme «un fait divers» il y a trois jours.

Vârtejeanu, capitaine blessé et miraculeusement échappé à Balcic, confirme que sur tout ce front: légéreté et manque d'information. Son régiment reçoit l'ordre d'envoyer une compagnie nettoyer la hauteur, «il n'y a que de commitagis». Le colonel répond: j'ai devant moi des forces en nombre sérieux Arghirescu lui replique: «mes informations sont précises». On attaque, on tombe sur artillerie et infanterie, les 400 hommes restent sur le carreau.

On essaye, en défendant même aux Dames de la Croix Rouge, d'approcher des trains de blessés, en permettant aux

poliţiei să aresteze pe oricine ar da ştiri, să se facă tăcere asupra grozăviei dezastrului dela Turtucaia.

Şi în răstimpul acesta, Butculescu aflându-se în ziua de 27 la Cartierul general, a văzut pe Regele dându-se jos din automobil, ascultând, patru minute, cu un aer distrat, raportul nelipsitului Rosetti şi apoi dispărând spre pavilionul lui. Iar Iliescu, *vesel*, punând în vedere noua sa decoraţie rusească, poftea la masa lui acoperită cu flori ! — A doua zi generalul Popovici era silit să pedepsească pe un căpitan, comandantul unei coloane de provizii tăiată la Slobozia şi întoarsă la Bucureşti, ai cărei oameni şi cai nu mâncaseră nimic de trei zile. Şi căpitanul avea cu dânsul lăzi de pesmeţi şi cutii de conserve...

Bine îmi spunea Alevra că acest Cartier General, la Periş, era o fantezie caraghioasă a acestui început de război.

Ruşii au smuls din mâinile noastre o coloană de prizonieri bulgari şi i-au omorât; şi aceasta se petrecea departe de front (raportat de Vârtejanu şi Butculescu). Acesta din urmă a văzut dealtminterea pe însuşi comandantul lui rănit, înţepat de Bulgari cu baionetele.

---

officiers de police d'arrêter qui que ce soit qui donne des nouvelles; on essaye de faire le silence sur les atrocités du désastre de Turtucaia. Et pendant ce temps, Butculescu étant le 27 au Quartier Général, a vu le Roi descendre d'automobile, écouter quatre minutes, d'un air distrait, le rapport de l'immanquable Rosetti et disparaître du côté de son pavillon. Et Iliescu, gai, étalant sa nouvelle décoration russe, invitait à sa table couverte de fleurs! Le lendemain, le général Popovici avait à sévir contre un capitaine commandant de colonne de provisions, coupée à Slobozia et revenue à Bucarest, dont les hommes et les chevaux n'avaient pas mangé depuis trois jours. Et le capitaine avait avec lui des caisses de biscuits et des conserves....

Alevra me disait bien que ce Quartier Général à Peris est une des fantaisies burlesques de tout commencement de guerre. Les Russes (Vartejeanu-Butculescu) ont arraché de nos mains une colonne des prisonniers bulgares et les ont passé par les armes, et ceci se passait loin du front. Le même a vu d'ailleurs son propre commandant blessé, que les Bulgares lardaient de coups de baïonnettes.

Duca a anunţat gazetelor numirea lui Crăiniceanu ca şef al armatei II. Trebue să fie cineva nebun ca să facă astfel de numiri. Şi Regele, în ziua de Duminecă 14, îmi spunea: «I se va da o însărcinare alături, ceva onorific!».

Arhiepiscopul Netzhammer ne este cu totul vrăjmaş: el ar fi spus că distrugerea Bucureştiului i-ar face mare plăcere. Şi totuşi M. S. «l'a luat pe garanţie». (Teodorian).

Generalul Popovici, şeful Statului Major sedentar, a destăinuit lui Butculescu că încă *de patru luni* el ştia, din ordinile primite, că vom intra în război: ceeace nu opreşte pe Brătienişti să răspândească zvonul că Brătianu a fost silit să cedeze fiindcă Ruşii ameninţau să ne invadeze!

30 August. — Nu se spune nimic, dar am pierdut tot Quadrilaterul şi, din vechea Dobroge, Mangalia.

«Monitorul» publică decretul numirei lui Cămărăşescu ca comisar civil pe lângă Zaintchikowsky, «comandantul armatei din Dobrogea». Faptul este consumat: suntem comandaţi de un străin.

— La ora 4, după ce fusese anunţat de Catargi,

Duca a annoncé aux journaux la nomination de Crainiceanu comme chef de la deuzième armée. Il faut être fou pour s'arrêter à des pareils choix. Et le Roi qui dimanche, le 14 me disait: «on lui donnera un emploi à côté; quelque chose d'honorifique».

L'Archevêque Netzhammer nous est foncièrement hostile; il aurait dit que la destruction de Bucarest lui ferait plaisir. Mais Sa Majesté «l'a luat pe garanţie». (Teodorian).

Général Popovici a confié à Butculescu que depuis *quatre mois* il savait, par les ordres reçus, qu'on entrait en guerre: ce qui n'empêche les Bratianistes de répandre nouvelle que Bratiano a dû céder parce que la Russie menaçait d'envahir.

30 août. — On ne dit rien, mais nous avons perdu tout le Quadrilatère et, de l'ancienne Dobrogea, Mangalia.

Le «Moniteur» porte décret de Cămărăşescu nommé commissaire civil auprès de Zaintchikowsky: «Comandantul armatei din Dobrogea». C'est consommé, nous sommes commandés par un étranger.

A 4 h., après avoir été annoncé par Catargi, Barbu Stir-

Barbu *Stirbey* în uniformă de major aghiotant a venit să mă vadă. El îmi spune: «Sunt însărcinat oficial de Rege să te felicit; Regele îţi urează sănătate şi viaţă lungă. El îţi mulţumeşte pentru serviciile aduse până acum şi îţi exprimă recunoştinţa Sa pentru atitudinea ta patriotică şi pentru atitudinea patriotică a partidului tău. Regele ar fi încântat să te vadă şi n'ai decât să ceri o audienţă». — Am mulţumit: «Când promit ceva, mă ţiu de promisiune». N'am răspuns la invitaţie de audienţă, dar am rugat pe Stirbey să transmită Regelui expresiunea consternărei pe care a produs-o numirea lui Crăiniceanu. Stirbey impasibil.

Miniştrii Mortzun, Porumbaru şi Duca au depus cărţile lor; A. Constantinescu mi-a telegrafiat...

31 August. — Take Ionescu a fost eri în audienţă la Rege. Prietenii lui răspândesc zvonul că el a declarat în numele său, în numele lui Filipescu şi a lui Stelian (!), că ei nu vor urma cu încrederea lor în guvern, dacă nu se schimbă Iliescu.

Mereu se îndreptează trupe spre sud. Nu este o armată de rezervă, dar rezerva tutulor armatelor.

---

bey, en uniforme major aide de camp, est venu me voir: «Suis chargé officiellement par le Roi de te féliciter, le Roi te souhaite santé et longue vie. Il te remercie pour les services déjà rendus et t'exprime Sa reconnaissance pour ton attitude patriotique et pour l'attitude patriotique de ton parti. Le Roi sera charmé de te voir et tu n'as qu'à demander audience». — J'ai remercié. — «Quand je promets, je tiens». Pas répondu à l'invite audience mais prié de transmettre au Roi l'expression de la consternation qu'a produite la nomination de Crainiceanu. Stirbey pas bronché. Les ministres Mortzun, Porumbaru, Duca ont déposé leurs cartes; Alexandre Constantinescu m'a télégraphié.

31 août. — Take Ionescu a été hier en audience. Ses amis répandent le propos qu'il a déclaré en son nom et au nom de Filipescu et Stelian qu'ils ne continuaient pas leur confiance au gouvernement si on ne change pas Iliescu.

On dirige tout le temps des troupes vers le Sud. Ce n'est pas une armée de réserve; se sont les réserves des autres armées.

1 Septembre. — Azi dimineaţă Seceleanu îmi afirmă că Berceanu, în Ialomiţa, pune să împuşte pe Bulgari, cum a făcut Cămărăşescu la Silistra. Fără judecată ! La vederea unei hârtii care i s'a părut că este un plan, un agricultor este pornit la închisoare «cu ordin să-l împuşte la noapte» !

— Mare bătălie pe tot frontul, dela Oltina la Caraomer. Alternative indecise, eri şi astăzi.—*Culcer*, în treacăt, chemat la Cartierul General, îmi spune : *Dacă pierdem bătălia, suntem pierduţi !* — El este îngrijat pentru propriul lui front, căci i s'a luat toate rezervele : două divizii. El nu poate intra în Sibiu ca să nu se depărteze prea mult, fără eşaloane în spatele lui. Se teme şi de o ofensivă Mehadia-Orşova. Are foarte mulţi răniţi. Mâine Consiliul de Război. Dela Periş, Culcer pleacă direct la cartierul lui.

Averescu comandă bătălia din Dobrogea; el stă la Bucureşti, bine legat prin telefon şi telegraf. Dacă mâine criza ar fi trecută...

— Splendid raid a patru avioane franceze plecate azi dimineaţă din Salonic şi sosite la amiază în Româ-

---

1-er septembre.— Ce matin Seceleanu m'affirme que Berceanu fait fusiller en Ialomitza des Bulgares, tout comme Camarasescu dans Silistra. Sans jugement! Sur le vu d'un papier, qui lui semblait être un plan un cultivateur est expedié en prison «cu ordin să-l împuşte la noapte!»

Grande bataille sur tout le front de Oltina à Caraomer. Alternatives indécises, hier et aujourd'hui. Culcer, de passage, appelé au Quartier Général, me dit: *si nous perdons cette bataille, nous sommes perdus!* Il est inquiet pour son propre front, car on lui a pris toutes ses réserves: deux divisions. Il ne peut entrer à Sibiu pour ne pas s'écarter trop loin sans échelons derrière lui. Il redoute aussi une offensive Mehadia-Orşova. Il a beaucoup de blessés.

Demain Conseil de Guerre. De Periş il repart directement pour son quartier.

Averescu commande la bataille de la Dobrogea; il est à Bucarest, bien relié par télégraphes et téléphones. Si demain on aura passé la crise...

Magnifique randonnée de quatre avions français, partis ce matin de Salonique et arrivés à midi en Roumanie. Le

nia. Locotenentul Noël a aterizat direct la Bucureşti, aducând gazeta «l'Indépendant» care a apărut azi dimineaţă la Salonic. Aceste aeroplane au aruncat bombe asupra Sofiei, ceeace ar putea justifica reluarea bombardamentelor nocturne ale Bucureştilor. O bombă a căzut la cincizeci de metri de Palatul Regal (Sofia). D-nul de St. Aulaire, pe balconul Clubului, zice: «Din nenorocire Ferdinand se afla la Cartierul general german! El va avea o spaimă retrospectivă». Adaug că nimenea împrejurul lui nu a făcut haz...

2 Septembrie. — Aceeaşi desordine în toate. Un spital al Crucei Roşii a fost echipat şi îmbarcat cu toată graba. El se afla la Giagoga; a fost pornit, fără înştiinţare la B. M. — El era destinat să meargă la Feteşti; va fi trimis la Ţăndărei; şi acum nu mai pleacă deloc... până la o nouă criză nervoasă.

— Prima grije a lui *Crăiniceanu*, după ce şi-a luat comanda : un inginer de mine, două zile de sforţări şi de detunături şi foarte mulţi bani, pentru a dărâma statua lui Arpad la Braşov.

— Pic Pherekyde de pe front: la 60 km. de

---

lieutenant Noël a atterri à Bucarest directement, apportant l'Indépendant» de Salonique de ce matin. Ces Messieurs ont jeté des bombes sur Sofia, ce qui pourra justifier la reprise des bombardements nocturnes de Bucarest. Une bombe serait tombée à 50 m. du Palais Royal. Monsieur de Saint-Aulaire, sur le balcon du Club: «Malheuresement Ferdinand était au quartier général des Allemands. Il aura une frousse retrospective». J'ajoute qu'on ne s'est pas exclamé autour de lui...

2 septembre. — Le même désordre en tout. Un hôpital Croix Rouge a été équipé et embarqué en toute hate. Il était à Geagoga; il a filé sans avertissement à B. M. Il devait aller Feteşti; on l'enverra à Ţândărei; maintenant il ne part plus du tout.., jusqu'à nouvelle crise nerveuse.

Le premier soin de Crăiniceanu, prenant possesion de son commandement: un ingénieur des mines, deux jours d'efforts et de détonnations, beaucoup d'argent pour démolir la statue d'Arpad à Brasov.

Pic Phérékyde revient du front: à 60 k. de notre front,

frontul nostru *nici o trupă de susținere,* nici un eşalon de rezervă. Divizia V, de abia sosită, este reîmbarcată în grabă spre sud : oamenii istoviţi de oboseală. Dela divizia VI s'a retras un regiment şi jumătate.

Totul concordă pentru a stabili că în adevăr Brătianu credea că Bulgarii nu se vor mişca ! — De altfel, cum ar fi lăsat el o simplă perdea în Dobrogea ?

Stirbey îmi povesteşte că *Porumbaru* a spus lui Vredenburch, când acesta s'a prezentat pentru a notifica că a luat protecţiunea Germanilor şi Bulgarilor : «Bulgarilor? Dar aceasta este inutil din momentul ce noi ne învoim cu ei!»

Colonelul Alexiu, şef de Stat-Major al lui Costescu, însărcinat mai ales să-l spioneze. nu ştia că circulaţia trenurilor cu Feldioara era restabilită de trei zile şi continua să evacueze răniţii, în automobil, la Sepsi-San George.

Şi pe acest front a început să se simtă superioritatea artileriei grele inamice. Nouă ne lipseşte cu totul şi soldaţii ştiu aceasta! Aceasta probează că Austriacii au şi organizat linia de apărare...

---

plus une troupe de soutien, pas un échelon de réserve. La 5-ème division, a peine arrivée, rembarquée en hâte pour le Sud: hommes harrassés.

De la 6-ème on a enlevé un régiment et demi. Tout concorde à établir que réellement Bratiano pensait que les Bulgares ne bougeraient pas... Comment aurait-il autrement laissé un simple rideau en Dobrogea?

Stirbey me raconte que Vredemburch, lorsqu'il s'est présenté à Porumbaru pour lui notifier qu'il prenait charge des Allemands et des Bulgares, Porumbaru lui a dit: «Des Bulgares? mais c'est inutile, puisque nous nous arrangeons avec eux».

Colonel Alexiu, chef d'Etat Major de Costescu, chargé surtout de le moucharder, ne savait pas que la circulation du chemin de fer de Feldioara était rétablie depuis trois jours et continuait d'évacuer ses blessés par autos sur Sepsi-Sans-George.

Sur ce front on commence aussi à sentir la supériorité de l'artillerie lourde ennemie, — nous en manquons et les soldats le savent déjà. Cela prouve aussi que les Autrichiens ont dèjà organisé la ligne de défense...

— Azi dimineaţă la ora 9 a avut loc Consiliul de Răsboi la Periş. Comunicatul oficial a venit târziu, probabil după acest Consiliu. Eri: «Lupte vii pe tot frontul dobrogean». Astăzi: «Lupte foarte vii, armata rusoromână se retrage spre nord». — Deci, suntem bătuţi. Se pare că frontul nu se află decât la 16 km. de Cernavoda. Tot frontul de eri Oltina-Caraomer, a cedat.

3 Septembre. — Comunicatul zice: «In Dobrogea nimic nou!» Este sinistru, când ştii că toată divizia Petala este nimicită, că Tekir-Ghiol este ocupat, că s'au pus speranţe mari asupra apărărei Cusgunului şi că ne aflăm la Cernavoda!

Stirbey ştie dela Leon Mavrocordat că trupele noastre nu ţin când sunt atacate; şi că Bulgarii au adus la Turtucaia, pe automobile, pontoanele pentru facerea unui pod. Prin traducătorul telegramei, el ştie că Coandă a telegrafiat că Ruşii nu mai au rezerve să ne trimeată, că se formează la Reni o divizie, care va fi gata de abia peste *trei săptămâni,* şi atâta tot! Aceasta sunt bazele pe cari guvernul Brătianu a riscat soarta ţărei!

In «Adevărul» Take Ionescu răspunde la o înţepă-

Ce matin à 9 h. Conseil de Guerre à Periş. Le communiqué officiel est venu tard; probablement après ce conseil. Hier: «lupte vii pe tot frontul Dobrogean». Aujourd'hui: «Lupte foarte vii, armata ruso-română se retrage spre Nord». Donc nous sommes battus. Il paraît qu'on ne se trouve qu'à 16 k. de Cernavoda. Tout le front d'hier Oltina-Caraomer a donc plié.

3 septembre.—Le communiqué dit: «Dobrogea nimic nou!» C'est sinistre quand on sait que la division Petala est anéantie, que Techirghiol est occupé, qu'on a fondé des espérances superbes sur la défense de Kusgun et qu'on est sur Cernavoda.

Stirbey sait par Leon Mavrocordato, que nos troupes ne tiennent pas quand elles sont attaquées; que sur autos les Bulgares ont amené déjà à Turtucaia les pontons d'un pont.

Par le traducteur de la dépêche il sait que Coanda a télégraphié que les Russes n'ont plus de réserve à nous envoyer; qu'on forme à Reni une division qui sera prête dans trois semaines à peine et c'est tout. *Voilà les bases sur lesquelles le gouvernement Bratiano a risqué le sort du pays!!*

Dans l'«Adevărul» Take fait répondre à une pointe de

tură a ziarului «La Politique» : «că ar fi trebuit să ne înțelegem cu Bulgarii înainte de a face războiul» !

4 Septembre. — Se continuă a nu se spune nimic publicului. Luptele continuă; s'a luat comanda lui Socec fiindcă a emis opinia că ar trebui să se retragă, iar comunicatul spune: «Angajamente cu detașamentele înaintate inamice».

In Transilvania: «Lupte violente în valea Streiului».

5 Septembre. — Aceiași tăcere exasperantă. Care este linia noastră: Rașova-Cobadin cu, probabil, Constanța evacuată sau amenințată ? Comunicatul nu menționează decât că mortiere rusești au redus la tăcere o baterie grea germană, *la sudul Cobadinului.*

Paul Teodoru, la Stâlpu, a văzut trecând pe lt.-colonelul Slăniceanu, mâna dreaptă a lui Iliescu, cu nevasta în automobil, urmat de un camion-automobil încărcat cu cufere: «Dar asta seamănă a fugă» le-a zis Teodoru, care a vorbit cu ei chiar înaintea porței sale.

Și gazetele guvernului atacă pe alarmiști!

«La Politique»: «qu'il fallait s'entendre avec les Bulgares avant de commencer guerre!!»

4 septembre.—On continue à ne rien dire au public. On se bat, puisqu'on a enlevé à Socec son commandement, rien que pour avoir émis l'opinion qu'il devait se retirer, et le communiqué dit: «engagements avec les détachements avancés de l'ennemi».

En Transylvanie, «lutte violente» dans la vallée du Streiu.

5 septembre. — Même silence exaspérant. Quelle este notre ligne? Rasova—Cobadin avec probablement Constantza évacuée on menacée? Le communiqué fait mention seulement de mortiers russes ayant réduit au silence une batterie lourde allemande *au Sud de Cobadin.*

— Paul Teodoru: à Stâlpu a passé le lt.-colonel Slaniceanu, bras droit de Iliescu, avec sa femme dans une auto et suivis d'un autocamion chargé de malles. «Dar asta seamână a fugă», leur a dit Teodoru, qui a causé avec eux devant sa propre porte.

Et les journaux du gouvernement attaquent les alarmistes!

George Stirbey: «Se construeşte la Buftea nişte pivniţe betonate; salon pentru Regina...»

— Se zvonise înlăturarea lui Iliescu ; d-rul Hasnaş o ştia şi el dela doamna Vintilă Brătianu. Am întrebat pe Catargi: Regele îi spusese acum două zile, că el se cam clătina, dar că astăzi, cum planurile sale au fost aprobate de generali, nici nu mai era vorba de aşa ceva. Aceasta este opinia unui Rege? Aceasta este seriozitatea hotărârilor în astfel de momente...?

— Cu toată neînsemnătatea uimitoare a ultimelor două comunicate, censura a lăsat să treacă următoarele rânduri în «La Politique»: «De două zile totalitatea frontului nostru din Dobrogea este angajată în lupta cea mai crâncenă care a avut loc până acuma dincolo de Dunăre». — Dealtminterea răniţii curg la Bucureşti; toată regiunea este plină; din ei au fost evacuaţi până la Buzău; două formaţii ale Crucei-Roşii au fost expediate de urgenţă la Ţăndărei şi la Feteşti, dacă nu cum-va aceasta din urmă nu a fost oprită în alt loc mai departe de front.

Censura, de o extremă severitate cu ziarele mele, a îngăduit ca «Adevărul» să aibă o pagină întreagă, cu mare succes de vânzare, vorbind de luarea Monastirului

---

— Georges Stirbey: on construit à Buftea des caves bétonnées: «salon pour la Reine».

— On avait annoncé la mise à pied d'Iliescu; le Dr. Hasnas le savait aussi de la femme de Vintila. J'en parle à Catargi. Le Roi lui avait dit il y a deux jours qu'il «braulait dans la manche», mais qu'aujourd'hui, — comme ses plans avaient été approuvés par les généraux, — il n'en était plus question. — Est-ce là l'opinion d'un Roi? Est-ce là la fermeté des décisions en de pareils moments?

— Malgré l'incolore stupéfiant des deux derniers communiqués, la censure a laissé passer ces lignes de la «Politique»: «Depuis deux jours l'ensemble de notre front de la Dobrogea se trouve engagé dans une des plus acharnées batailles, qui aient été livrées jusqu'ici au delà du Danube». — D'ailleurs les blessés affluent à Bucarest; toute la région en est pleine; il y en a d'ailleurs jusqu'à Buzău; *deux* formations de la Croix Rouge ont été expédiées d'urgence à Ţăndărei et Feteşti, à moins qu'en cours de route cette dernière ne soit arrêtée plus loin du théâtre de la guerre.

de Sârbi, şi instalarea guvernului sârb acolo, etc. Depeşă privată ! La Club şi Poklevsky şi Marinkovitch mi-au spus că nu ştiu nimica. «Universul», ediţie de seară, afirmă că ştirea au primit-o şi guvernul şi legaţiile Quadruplei ! — Censură, nu glumă. (Această ştire mai era încă falsă la data de 15 Septembre).

6 Septembre. — Nimic bun. Comunicatul zice : «In valea Streiului inamicul atacă violent cu forţe mult superioare, în faţa cărora a trebuit să ne retragem puţin». — Să te retragi după două zile de lupte vii, ştim ce va să zică.

— D-rul Dinu Brătianu, care vine din Feldioara, îmi spune că soldaţii noştri pradă îngrozitor. Casele din sate sunt devastate, mobilele sunt distruse pentru plăcerea de a distruge. — In urma unei scrisori anonime (atribuită şefului lui de Stat-Major Alexiu) s'a luat comanda lui Costescu cu o brutalitate revoltătoare. Iar în ce priveşte pe Crăiniceanu : nu era vorba măcar de statuia lui Arpad ci de soclul ei, o frumoasă coloană pe care se voia să se aşeze vulturul românesc şi pe care, după sforţări reînoite, a izbutit să-l dărâme în ziua de 2 Septembre.

Aeroplane inimice nu ne mai vizitează, nici măcar ca răspuns bombardărei din Sofia. Deci Bussche a putut să se ţie de cuvânt !

---

6 septembre. — Rien de bien fameux. Le communiqué porte que «în Valea Streiului, unde inamicul atacă violent cu forţe mult superioare, în faţa cărora a trebuit să ne retragem puţin». Se retirer après deux jours de combats vifs, on sait ce que cela veut dire.

Dinu, qui revient de Feldioara, me dit que nos soldats pillent terriblement. Les maisons des villages dévastées. On saccage les meubles pour le plaisir de détruire. Sur anonyme (attribuée à son chef d'Etat Major Alexiu) on a pris à C. Costescu son commandement avec une brutalité révoltante. Quant à Crainiceanu, ce n'est même pas la statue d'Arpad, mais le socle, une belle colonne sur laquelle on voulait placer l'aigle roumain, qu'après des efforts renouvelés, il a fini par demolir le 2 sept.

Les aéroplanes ennemis ne nous visitent plus, même pour répondre au bombardement de Sofia. Bussche donc a pu tenir parole?

7 Septembre. — Mica retragere anunţată eri se explică astăzi. Am pierdut Pietroşanii ! «Trupele noastre din Valea Streiului şi-au oprit retragerea *la sud de* Petroşani, unde se întăresc». — Se pare că Cocorăscu şi un alt general au avut brigăzile lor măcelărite în nişte lupte nebune. Culcer arătase tot pericolul ce era dacă i se retrăgea rezervele lui.

Dela Giurgiu mi se semnalează că şi acolo trupele noastre jefuesc casele locuitorilor cari au plecat ! Un regiment care vine din Transilvania are, după câte se zice, în bagajele lui, tot felul de animale furate acolo !

Numărul răniţilor şi insuficienţa mijloacelor sanitare sunt înspăimântătoare ! A treia formaţie a noastră a plecat în grabă, şi ca cele două dintâi, la Feteşti-Ţândărei. Gussi dela Galaţi telegrafiază spre a cere ajutoare : Galaţii este un centru mare de evacuări şi este lipsit de toate. Dela Brăila Poenaru-Căplescu telegrafiază lui Bărdescu că dacă nu se trimite o secţie de Crucea-Roşie, *se comite o adevărată crimă* faţă de răniţi. Numai în curte, zac 2000 dintre ei. Censura a lăsat telegrama să treacă.

---

7 septembre.—La petite retraite annoncée hier s'explique aujourd'hui. Nous avons perdu *Petroşani:* «Trupele noastre din Valea Streiului şi-au oprit retragerea *la Sud* de Petroşani, unde se întăresc». Il paraît que Cocorăscu et un autre général ont fait massacrer leurs brigades en luttes folles. — Culcer avait signalé tout le danger de lui prendre ses réserves.

De Giurgiu on me signale que là aussi nos troupes pillent les maisons des habitants qui ont quitté leurs habitations !

Un régiment qui revient de Transylvanie a, paraît-il, dans ses colonnes de bagages toutes espèces d'animaux volés là-bas! — Le nombre des blessés et l'insuffisance des moyens sanitaires sont effrayants ! Notre troisième formation est partie dare-dare et comme les deux premières à Feteşti-Tzandarei. Gussi de Galatzi télégraphie pour des secours: grand centre d'évacuation manquant de tout; et de Braila. Poenaru Caplescu télégraphie à Bardescu que si on n'envoie pas une section de Croix Rouge au secours, on *commet un veritable crime* vis-à-vis des blessés. Il y en a 2000 rien que pour ce coin. La censure a laissé passer cela.

8 Septembre. — Anghelescu îmi spune că la Cernavoda avem 14.000 de răniţi! — Ştirile sunt mai bune: în Dobrogea, am dat înapoi aripa dreaptă inamică care ajunsese până la Tuzla!

9 Septembre. — Dintr'o convorbire cu generalul Popovici aflu că la Petroşani luptele au fost foarte însemnate. Dealtminteri la Craiova au sosit dintr'odată 2400 de răniţi.

10 Septembre. — Situaţia este îmbunătăţită în Dobrogea; suntem aproape pe graniţa vechilor provincii: Mangalia-Caraomer. Dar la est tot Oltina. — In Transilvania nu ne mişcăm afară de regiunea Dorna-Vatra, unde atacăm pe muntele Căliman.

Prezan se singularizează printr'o ordonanţă oprind întrebuinţarea oricărei limbi străine, fie în casă fie pentru a scri sau a vorbi! Şi totuşi poşta autoriză cărţile de corespondenţă pe franţuzeşte...

11 Septembre. — Nauen anunţă că se comunică din Sofia că am fi pierdut 70.000 de oameni şi 30.000 de prizonieri. Cam prea mult! — Printr'un ordin *special* a lui Vintilă Brătianu (scrisoare dela Scupiewsky şi expli-

---

8 septembre.— Anghelescu me dit que nous avons du côté de Cernavoda 14.000 blessés! — Les nouvelles sont meilleures: sur le front Dobrogea avons fait fléchir l'aile droite des ennemis qui étaient arrivés jusqu'à Tuzla!

9 septembre. — D'une conversation avec général Popovici j'apprends qu'à Petroşani la bataille a été importante. D'ailleurs à Craiova d'un seul trait sont arrivés 2400 blessés.

10 septembre. — Situation améliorée en Dobrogea; nous sommes presque sur les limites de l'ancienne province à l'Est de Mangalia-Caraomer — mais à l'Est toujours Oltina.

En Transylvanie nous ne bougeons plus, sauf du côté Dorna-Vatra, où nous attaquons sur le mont Caliman.

Prezan se singularise par une ordonnance défendant l'emploi de toute langue étrangère, même chez soi, soit pour parler, soit pour écrire! Et la poste autorise les cartes-correspondances en français...

11 septembre. — «Nauen» annonce que de Sofia on communique que nous avons perdu 70.000, et prisonniers 30.000. Trop gros! — Par ordre spécial de Vintila Bratiano (lettre Scupievsky et explications verbales du général Iancovescu)

caţii verbale ale generalului Iancovescu), se ridică din administraţia spitalelor toţi miliţienii evrei, pentru ca să facă un serviciu militar de gardă şi de etapă.

13 Septembre. — Aseară a fost, presupun, o recunoaştere de avioane; s'a tras cu tunul pe la ora 2 de dimineaţă şi comunicatul spune că inimicul a fost îndepărtat de tunurile noastre. Astăzi, pe o vreme frumoasă, la ora 2½ vizita a mai multor aeroplane care aruncă bombe. S'a încercat să se tragă asupra lor. Spectacolul părea atrăgător, dar nimeni nu-şi dădea seamă de proporţia dramei. Circulaţia împedica să se audă detunăturile, bănuiam o nouă recunoaştere inofensivă, când o bombă căzu în strada Pitar Moşu 4, din fericire fără să omoare pe nimeni. Pe la ora 6 se ştia că erau numeroşi morţi şi că peste 200 de răniţi umpleau spitalele... Crimă stupidă! Mulţimea nu era departe să caute o răzbunare asupra internaţilor. La Club, Blondel, într'un mod stupid, cerea exterminarea lor!

— Cu toate desminţirile publicate, două zile în şir, de gazete, Banca Naţională a transportat la Iaşi *tot stocul ei metalic.* Bărbulescu îmi confirmă ştirea: hotărîrea a fost luată de minoritatea Consiliului.

---

on ramasse dans les administrations des hôpitaux les miliciens juifs pour leur faire un service militaire de garde et d'étapes.

13 septembre. — Hier soir il y a eu reconnaissance d'avions, je suppose ; on a tiré vers deux heures du matin et le communiqué dit que l'assaillant a été éloigné par nos canons. Aujourd'hui, par une belle journée, à 2½ visite de plusieurs aéroplans ; ils jettent des bombes ; on essaye de tirer dessus. Le spectacle était plutôt attrayant et nul ne se doutait de l'intensité du drame. La circulation empêchait d'entendre les détonations et je croyais à une nouvelle reconnaissance inoffensive, quand un projectile est tombé Pitar Mosu 4, sans tuer heureusement personne. Vers 6 h. on savait qu'il y avait de nombreux morts et plus de 200 blessés remplissaient les hôpitaux... Crime stupide. Dans la foule on n'était pas loin de vouloir se venger sur les internés. Au Club, Blondel, stupidement clamait à l'extermination!

— Malgré les démentis insérés deux jours de suite dans les journaux, la Banque Nationale a bel et bien transporté à Iassy *toute son encaisse métallique.* Barbulescu me le confirme: c'est une décision prise par la minorité du Conseil,

— Lupu Kostache ştie de la fiul său — directorul prefecturei Bazargic — că am comis excese oribile în contra Bulgarilor noştri din Quadrilater şi că de sigur am legitimat represalii (?)

— Brătianu ar fi furios în contra Ruşilor şi le-ar fi trimis o notă ameninţându-i că va încheia pace separată dacă nu trimit forţe mai serioase. (Raportat de Tamara, care o ştie probabil dela cumnatul său Verzea).

— Am conferit cu *Antonescu,* care mi-a adus proectele lor de legi. El crede că se va convoca Parlamentul imediat ce situaţiunea va fi puţin ameliorată. Povăţuesc ca această convocare să nu se facă înaintea termenului legal de 15 Noembre, făcându-l să observe că amatorii de guvern naţional ar putea prea bine să-i plictisească. El : «Da ! sunt foarte impacienţi !».

13 Septembre. — După tragicul bombardament de eri, care a făcut în morţi şi răniţi peste 300 de victime, un Zeppelin a venit azi noapte (ora 2) şi a aruncat noui bombe : împrejurimile mele au fost din belşug stropite. Grădina Moteanu, al cărei zid megieşte cu Brătianu, a fost dărâmat, Hotel Carpaţi din str. Primăverei, Casa

---

Lupu Kostache tient de son fils, directeur préfecture de Bazargic, que nous avons commis des excès affreux contre nos Bulgares du Quadrilatère et que certainement nous avons légitimé des répresailles. Bratiano serait furieux contre les Russes et leur aurait envoyé une note, les menaçant de conclure une paix séparée s'ils n'envoyaient pas des forces plus sérieuses. (Tamara, qui le tient probablement de son beau-frère Verzea).

Conféré avec Antonescu qui m'apporte leurs projets de loi. Il croit à une convocation du Parlement sitôt que la situation se sera un peu plus améliorée. Je conseille de ne pas devancer le terme légal, 15 novembre, lui faisant remarquer que les amateurs de gouvernements nationaux pourraient bien les embêter. Lui: «A! da, sunt foarte impacienţi!».

14 septembre.— Après le bombardement d'hier, tragique, et qui a fait en morts et blessés plus de 300 victimes, un Zeppelin est venu cette nuit (2 h.) jeter de nouvelles bombes: mes environs ont été copieusement arrosés. Jardin Moteanu, dont le mur mitoyen Bratiano a été renversé, Hôtel Car-

Bruzzesi, la intrarea stradei Cătun au suferit mult. Puţine victime cu toată mărimea proectilelor. Zeppelinul a trecut deasupra casei mele. — Azi dimineaţă la ora 11 s'au reîntors avioanele şi iar se numără 60 de răniţi; o bombă a căzut pe depozitul Crucei Roşii dela Şosea, probabil că telegrafia fără fir fusese ochită. — Trei bombardări în două zeci şi patru de ore, şi nici un avion românesc nu a fost văzut! Este adevărat că, pentru a mări încă ridicolul, un biplan românesc s'a învârtit deasupra oraşului când totul reintrase în linişte.—Comunicatul zice, dulce ironie : «aeroplanele noastre au aruncat bombe asupra cantonamentelor inamice din Transilvania!». Toată presa vorbeşte, pe cât o lasă cenzura, despre ordinul de zi al lui Prezan. Monument de stupiditate.

— Lupte vii pe Jiu, de două zile. Comunicatul nostru zice: «Trupele noastre au progresat». Comunicatele Centralilor (Radio) spun: «Intre Pasul Vulcan şi Surduk au fost respinse atacurile Românilor». — Toate telegramele din ambele tabere pomenesc de lupte de o rară intensitate pe Somme, la Goritza, pe frontul rusesc, împrejurul Florinei şi pe Struma, în plus de frontul nostru!

---

paţi, Str. Primăverii, maison Bruzzesi — amorce de Cătun, fortement endommagés. Peu de victimes malgré le volume des projectiles. Le Zeppelin a passé juste au-dessus de ma maison. Ce matin à 11 h. sont revenus les avions, en plein soleil et on compte de nouveau soixante blessés ; une bombe a été sur le depôt de la Croix Rouge à la Chaussée. C'est probablement la télégraphie sans fil qu'on visait. Trois bombardements en 24 h. et pas un avion roumain n'a été vu ! Il est vrai que pour augmenter le ridicule, hier, 5 h., un biplan roumain a survolé la ville quand tout était rentré dans le calme. Le communiqué porte, douce ironie : «aeroplanele noastre au aruncat bombe asupra cantonamentelor inamice din Transilvania!».

Toute la presse brode, autant que la censure le permet, sur l'ordre de jour de Prezan. Comme monument de stupidité.

— Luttes vives sur le Jiul depuis deux jours. Notre communiqué dit: «Trupele noastre au progresat». Les communiqués centraux disent : «Intre pasul Vulcan şi Surduk au fost respinse atacurile Românilor». — Tous les télégrammes des deux côtés temoignent de combats de rare intensité sur la Somme, à Goritza, sur la front russe, autour de Florina et sur la Struma, en plus de notre front !

Acum şase zile generalul Frunză a pus pe prefectul de Buzău 15 zile la închisoare! Prefectul nu vroia să primească dintr'un tren de răniţi decât 200, pentru cari avea paturi; generalul vroia să-i oprească pe toţi şi să nu lase să fie evacuaţi mai departe pe linie: de aci închisoarea prefectului! — Acum două zile, generalul Dragalina trimitea pe profesorul Daniel dela Palota la Craiova la arest de rigoare din cauza unei discuţii sanitare, în timp ce pe front, de unde a fost trimis Daniel, era o lipsă grozavă de chirurgi!

— Frumoase lucruri se află! Cea mai mare parte din răniţii noştri de eri, sunt victimele propriilor noastre proectile. S'a tras asupra avioanelor cu şrapnele şi obuze dintre cari unele nu au explodat decât când au căzut la pământ! Petre Ghica a constatat că proectilele căzute aveau o traectorie oblică, ceeace nu poate fi cazul pentru proectile svârlite din aeroplan! Dealtminterea toată lumea a ridicat de jos gloanţe de şrapnele româneşti! — Se pare că aparatele noastre de vânătoare — Bébé-Newport — au fost răspândite pe diferite fronturi imediat ce au fost montate şi echipate! — Mortzun se repede la prefectura poliţiei: «Dar unde e aviaţia noastră?»!

— Il y a six jours le général Frunza a mis aux arrêts le préfet de Buzeu pour 15 jours. Le préfet ne voulait accepter d'un train de blessés que deux cents pour lesquels il y avait des lits; le général entendait les prendre tous et ne pas les laisser évacuer plus loin sur la ligne: de là les arrêts du préfet. Il y a deux jours, le général Dragalina envoyait à Craiova de Palota, aux arrêts de rigueur, le professeur Daniel pour une discussion sanitaire, alors que sur le front, dont ou écartait Daniel, on manquait de chirurgiens!

On en apprend de belles; la plupart de nos blessés d'hier sont victimes de nos propres projectiles. On a tire contre les avions, assaillants avec des schrapnels et des obuses; quelques uns n'ont fait explosion qu'à terre. Pierre Ghika a constaté une foule de tirs à trajectoires obliques, ce qui ne peut être le cas des projectiles lancés par avions. D'ailleurs, tout le monde a rammassé des balles des shrapnels roumains. Il parait que nos appareils de chasse Bébé-Newport ont été dispersés sur les fronts de guerre sitôt montés et équipés. Mortzun accourt à la préfecture de police: «dar unde este aviaţia noastră?».

14 Septembre. — Zorii de zi ai primei luni de război au fost salutate de un atac de aeroplane, urmând, după 5 ore de interval, atacul nocturn al Zeppelinului care în fiecare noapte vine să ne bombardeze. Zeppelinul, pe care l'am văzut foarte bine, era grandios, dar a făcut foarte puţine victime. Aeroplanele, din contra, au secerat; numai la încrucişătura Bulevardului şi străzei Atena au fost cinci morţi şi răniţi. Rapoartele de poliţie arată pentru noapte şi dimineaţă 63 de victime.— Război sălbatec, care va fi fără cruţare.

O simţitoare ameliorare are loc la nord. Comunicatul zice: «In Valea Jiului trupele noastre au atacat şi respins pe inamic, care se retrage în grabă spre nord şi nord-vest; s'au luat 100 prizonieri din care doui ofiţeri». — Ştirea este confirmată şi prin buletinul din Koenigswusterhausen: «Românii au pus stăpânire pe înălţimile liniei Surduk Pasu Vulcan. Garnizoana Pasului singură a respins toate atacurile, *trupele însă au fost retrase noaptea aceasta din ordin!*»

La Sibiu, la sud: «Lupte violente care mai sunt în

---

15 septembre. -- L'aube du jour du premier mois de guerre a été saluée par une attaque d'aéroplanes, suivant, à 5 heures d'intervalle, l'attaque nocturne du Zeppelin, qui toutes les nuits vient bombarder. Le Zeppelin que j'ai admirablement vu était grandiose, il a fait peu de victimes; les aéroplans par contre ont fauché; rien qu'au croisement du Boulevard et de la Strada Athena il y a eu 5 morts et des blessés; les rapports de police accusent pour la nuit et la matinée 63 sinistres. Guerre sauvage. Elle sera sans merci.

Il y a sensible amélioration au Nord. Le communiqué porte: «în Valea Jiului trupele noastre au atacat şi respins pe inamic care se retrage în grabă spre Nord şi Nod-Vest; s'a luat 100 prizonieri din care 2 ofiţeri». La nouvelle est confirmée ainsi par bulletin de Koenigswarthausen: «Românii au pus stăpânire pe înălţimile liniei Surduk-Pasul Vulcan. Garnizoana Pasului singură a respins toate atacurile, *trupele însă au fost retrase în noaptea aceasta din ordin*».

A Sibiu, au Sud, «luttes violentes qui sont en cours», dit notre communiqué; le communiqué allemand: «dans le

curs». Iar comunicatul german: «In sectorul Hermannstadt trupele noastre continuă a lua ofensiva».

Statul Major publică o lungă dare de seamă a marei bătălii din Dobrogea, începută la 4 Septembrie dimineaţa şi terminată la 7 Sept. şi care a fost o victorie, din momentul ce a scăpat linia Cernavoda-Constanţa şi a respins frontul inamic.

15 Septembre. — Căpitanul Solacolu vine din Dobrogea. Frontul nostru ar fi acum: Raşova-sud de Cobadin-Topraisar-Malu Mărei, între Tuzla şi Tatlageac. Aripa noastră stângă, încredinţată Ruşilor, ar fi totdeauna gata să cedeze teren pentru a-şi cruţa oamenii.— Ruşii cum dau peste o cârciumă, se îmbată îngrozitor şi apoi pradă tot. Georges Balş îmi spune că Cazacii au prădat la Tekirghiol şi în sanatoriul nostru de acolo.

— Liberalii continuă mici afaceri bănoase. Boii, retraşi din Cadrilater, au fost vânduţi prietenilor, iar d. Berceanu, pentru moşia lui Dâlga, a avut cu 670 de lei perechea, 140 de boi luaţi în Dobrogea. Am fost rugat să notez acest fapt.

---

secteur Hermannstadt (Sibiu) nos troupes continuent à prendre l'offensive».

L'Etat Major publie un long compte-rendu de la grande bataille de la Dobrogea, commencée le 4 septembre au matin et terminée le 7; et qui fut une victoire puisqu'elle a sauvé la ligne Cernavoda-Constantza et repoussé le front de l'assailant.

15 septembre. — Capitaine Solacolu (ss. directeur école Târgovişte) vient de Dobrogea. Notre front serait maintenant Rasova-Sud de Cobadin, Topraisar, le littoral entre Tuzla et Tatleageac. Notre aile gauche confiée aux Russes serait toujours toute disposée à ceder du terrain pour épargner ses hommes. Les Russes, dès qu'ils rencontrent un cabaret, se grisent à mort et se livrent au pillage. Georges Balş me dit que les Casaques ont tout pillé à Techirghiol et dans notre Sanatorium de là-bas.

Les libéraux continuent petites affaires lucratives. Les boeufs enlevés du Quadrilatère ont été vendus aux amis et Mr. Berceanu pour sa terre de Dalga a eu pour 670 lei la paire 140 boeufs pris à la Dobrogea. On m'a prié de noter le fait.

16 Septembre. — Două nopţi dearândul fără Zeppelin, eri şi toată dimineaţa de astăzi nici un bombardament de avion. Aceasta e o noutate! Dealtfel, Stirbey a primit dela Vredenburch comunicarea telefonică că miniştrii german şi austriac au sosit de două zile la ei şi că nu vor mai avea loc bombardamente. — Bussche tot se va ţine de cuvânt şi îmi explic, dacă călătoria a ţinut până acum, că nu i se poate reproşa mare lucru.

— Notiţă a ministerului de finanţe: Anglia ne pune la dispoziţie un miliard, în bonuri de tezaur de 500.000 de livre. Am cheltuit în Anglia, înainte de război, 300 de milioane; socotelile au fost trimise acum de Mişu dela Londra.—D-rul Anghelescu a anunţat la censură că am fi luat Sibiul cu 6000 de prizonieri şi vreo 80 de tunuri. — Dar comunicatul nu pomeneşte decât de luptele violente la sudul Sibiului şi de înaintarea noastră la Stein şi Rombav, ceeace scurtează linia noastră dela Făgăraş la Odorhei.

— Valoarea comunicatelor: comunicatul german de eri zice că s'au aruncat din nou numeroase bombe asupra Bucureştiului, care *mai arde încă în numeroase puncte,*

---

17 septembre. — Deux nuits sans Zeppelin, hier et toute la matinée pas de bombardement par avions. C'est du nouveau. D'ailleurs Stirbey a reçu de Vredenburch communication téléphonique que les Ministres allemand et autrichien sont arrivés depuis deux jours chez eux et qu'il n'aura plus de bombardement. Bussche tiendra tout de même parole et je m'explique, si le voyage a duré jusqu'à ces jours, qu'on n'a pas grand chose à lui reprocher.

— Notice du Ministère des Finances: l'Angleterre met à notre disposition un millard en bons du trésor de 500.000 livres. Nous avons depensé en Angleterre, avant la guerre, 300 millions; les comptes viennent d'être envoyés par Mişu de Londres.

— Le Dr. Anghelescu a annoncé à la censure que nous avons pris Sibiu avec 6000 prisonniers et environ 80 canons. Le communiqué néamoins ne parle que de luttes violentes au Sud de Sibiu et de notre poussée en avant à Stein et Rodbav, ce qui raccourcit notre ligne de Făgăraşi à Odorhei.

La valeur des communiqués: le commandement allemand d'hier porte qu'on a lancé de nouveau de nombreuses bombes sur Bucarest, *qui brûte encore sur de nombreux points*

după ultimile atacuri; comunicatul sârb, după ce a vorbit eri de «armata sârbească» din Dobrogea, care a nimicit 5 regimente bulgare, adaogă astăzi dela Corfu că, afară de cele 5 regimente anunţate eri, «divizia sârbească» a nimicit deasemenea şi brigada dela Sofia !

17 Septembre. — Aeroplanele s'au reîntors prin surprindere şi pentru o scurtă durată. Au făcut victime sub Filaret : o bombă a căzut aproape de tot de spitalul nostru din str. Principatele Unite. Morţi şi răniţi în cartierul Suter. Dealtfel se povestea eri că nouii aviatori francezi, sosiţi la Bucureşti, au bombardat Sofia ! Anghelescu este inconştient sau un «sinistru farsor». Vestea dela Sibiu este exact contrariul realităţei. Alex. Seulescu, întors de pe front, îmi spunea eri : «Să dea Dumnezeu să fie adevărat, dar Culcer era foarte îngrijorat !» Pe de altă parte comunicatele germane ziceau : 13/26 Septembre : «Continuăm a lua ofensiva». Şi la 15/28 Septembre : «Lupte crâncene şi cu succes». Nicu Ghika spunea că aseară, la Cartierul General, capetele erau la fel ca în ziua Turtucaiei. — Din nenorocire, comunicatul nostru zice : «Trupele noastre dela Sibiu, cari

---

depuis les dernières attaques; le communiqué serbe, après avoir parlé hier de «l'armée serbe» de la Dobrogea qui a anéanti 5 régiments bulgares, ajoute de Corfou aujourd'hui que, à part les 5 régiments annoncés hier, «la division serbe a complétement anéanti également la brigade de Sofia».

17 septembre. — Les aéroplanes sont revenus par surprise et pour courte durée. Causé des victimes sous Filaret: une bombe est allée tout près de notre hôpital Strada Principatele Unite. Morts et blessés quartier Sutter. Hier, d'ailleurs, on racontait que les nouveaux aviateurs français, arrivés Bucarest, avaient bombardé Sofia.

Anghelesco est un inconscient ou un sinistre farceur. La nouvelle de Sibiu est le contre-pied de la réalité. A. Savlesco, revenu du front, me disait hier: «Dieu veuille que se soit vrai; mais Culcer était bien inquiet». D'autre part, les communiqués allemands portaient: «nous continuous de prendre l'offensive» et le 15 septembre: «lupte crâncene şi cu succes». Nicu Ghika avait rapporté qu'hier soir en avait au Quartier la même tête que lors de Turtucaia. Malheureusement notre communiqué dit: «trupele noastre dela Sibiu,

au fost atacate de toate părţile de forţe *superioare* inamice, după lupte care au ţinut trei zile, şi-au restabilit comunicaţia spre sud, respingând inamicii care atacau din acea parte. Aceste trupe ale noastre *s'au retras spre sud*».

Căpitanul Aurel Solacolu îmi raportează că Balif, trimis de Rege pe frontul din Dobrogea, s'ar fi întors cu o rea impresie. Noi n'avem mai mult de 100.000 de oameni cu Ruşii împreună şi dacă lovitura pe care o încercăm, trecerea Dunărei în împrejurimea Giurgiului, (?) nu reuşeşte, linia Constanţa este în pericol. El a povăţuit pe Solacolu să-şi evacueze toată averea agricolă dela Murfatlar!

18 Septembre. — Astă-noapte şi azi dimineaţă, alarmă falşă. Nu se mai văd pretutindeni decât aeroplane, dealtminterea ca şi spioni!

Barbu Catargi se găsea la dezastrul dela Sibiu. El a fost sub focul mitralierelor ungureşti în defileul dela Turnu-Roşu, pe care l'a trecut adăpostit lângă un furgon încărcat cu bagaje. El crede că afară de artilerie, nu se mai află o singură unitate compactă. Cu toate isprăvile regimentului I grăniceri (Zizi Cantacuzino)

---

cari au fost atacate din toate părţile de forţe superioare inamice, după lupte cari au ţinut trei zile, şi-au restabilit comunicaţia spre sud, respingând inamicii care atacau din acea parte. Aceste trupe ale noastre s'au retras spre Sud».

Le capitaine Aurel Solacolu me rapporte que Ballif, envoyé par le Roi sur le front Dobrogea, serait revenu avec mauvaise impression. Nous n'avons pas plus que 100.000 hommes y compris les Russes, et si le coup que nous essayons — le passage du Danube du côté Giurgevo (?) — ne réussit pas, notre ligne de Constantza est en danger. Il a donné à Solacolo le conseil d'évacuer tout son avoir agricole de Murfatlar.

18 septembre. — Cette nuit et ce matin fausse alerte; à 2½ h. encore une, mais partielle. On voit des aéroplanes partout; comme des espions aussi! Barbu Catargi était de la débâcle de Sibiu. Il a essuyé le feu des mitrailleuses hongroises, dans le défilé de Turnu Roşu, qu'il a passé la tête basse, abrité contre un fourgon, chargé de bagages. Pour lui, sauf artillerie, il n'y a plus une seule unité compacte. Malgré les prouesses du premier grăniceri (Zizi Cantacuzène)

la stânga şi al 5-lea vânători la dreapta, cari cu tot eroismul lor n'au putut să-şi păstreze poziţiile din lipsă de susţinere, tot frontul nostru Orlat-Selimberg şi înălţimea între Selimberg şi Sacadate (această localitate în mâinile inamice) a dat înapoi şi retragerea a început. Zadarnic s'a încercat să se facă legătura între trupele dela Sibiu cu cele dela Făgăraş. După podul de lemn dela Boiţa pe Olt, franctirori cu mitraliere (cari se furişaseră din Valea Jiului se zice prin Voineasa), au atacat pe flanc la intrarea strâmtorei Turnu-Roşu. Debandada a fost îngrozitoare. Se va încerca să se reconstituiască regimentele la Câineni! Praporgescu cu trupe noui operează barajul. Statele Majoare trebue să fi trecut, D-zeu ştie cum, peste munţi. Nu sunt mulţi morţi, nici răniţi din fericire. Locotenentul Gotzescu, punând în baterie câteva tunuri şi locotenent-colonelul Marcovici din artilerie raliând puţină infanterie, au împiedecat un dezastru. — Retragerea a început Joi seara 15 Septembre. Acum Făgăraşul este în pericol. — Regimentele desmembrate sunt: 44, 42, 47, 48 (Buzău), 72

à gauche et du 5-ème chasseur à droite, qui malgré leur héroïsme n'ont jamais pu conserver les positions, faute de soutien; tout notre front Orlat-Selemberg et la hauteur entre Selemberg et Sacadate (cette localité aux mains de l'ennemi) a fléchi et la retraite a commencé. On avait vainement tenté de opérer la jonction des troupes Sibiu avec les troupes Fagaraş.

Après le pont en bois de Boiţa sur l'Oltul, des franctireurs avec mitrailleuses, qui s'étaient glissé de la Vallée du Jiul (par Voineasa, dit-on) ont attaqué de flanc à l'entrée du Turnu Roşu. La débandade a été formidable. On essaiera de reconstituer les régiments à Câineni. Prapurgesco avec des troupes nouvelles opère le barrage. Les Etat-Majors doivent avoir passé, Dieu sait comment, à travers la montagne. Pas beaucoup de morts ni de blessés, heureusement.

Le lieutenanat Gotzesco en mettant en batterie quelques canons et le lt.-colonel Marcovici de l'artillerie en ralliant un peu d'infanterie, ont empêché un désastre. C'est jeudi soir 15 septembre, que la retraite a commencée. C'est maintenant Fagaraşi qui est en danger. Les régiments desarticulés sont les 44, 42, 47, 48, 72. On a changé en 15 jours quatre fois de

(Mizil). — In 15 zile s'au schimbat *de patru* ori generalii. Sănătescu este cel din urmă numit. Când la Porceşti, coloana a cerut instrucţii, el aproape a autorizat oamenii să opereze un «sauve qui peut». Oamenii sunt istoviţi ; de trei săptămâni nici un schimb; n'au avut un minut odihnă, un moment pentru a se curăţi! Nici nu mai intră în foc, mai ales regimentele teritoriale. Toţi vor să se întoarcă. (Cei doi ani de concentrare trebue să-i fi încercat grozav de mult!)

— Am vorbit cu colonelul *Sturdza* de ceeace se întâmplă. El zice că materialul de oameni este excelent, dar ofiţerii proşti. Sunt regimente care nu ştiu ce va să zică un şef ! In regimentul lui, în Banat, maiorul Ghermani este cel dintâi care a luat-o la fugă ! — El ştie că cu toată valoarea lui Petala, divizia, atât de încercată la Turtucaia tot nu şi-a venit în fire. Pentru el regimentele destrămate la Sibiu nu mai pot fi utilizate înainte de 5—6 săptămâni !

— La ministerul de război, chemat de Vintilă *Brătianu* pentru spitalul militar, l'am întrebat dacă el consideră că faptele dela Sibiu ar fi foarte importante :

---

généraux. Sanatesco est le dernier nommé. Quand à Porceşti la colonne a demandé des instructions, il a presque autorisé les hommes à opérer un «sauve qui peut».

Les hommes sont exténués ; depuis trois semaines pas de relève; les hommes n'ont pas eu une minute de repos un instant pour se nettoyer. Ils n'entrent pas au feu, les régiments territoriaux surtout. Tous veulent rentrer. (Les deux ans de concentration ont dû les éprouver terriblement).

Avons causé avec colonel Sturdza de ce qui arrive. Pour lui, le matériel hommes est excellent, mais les officiers mauvais. Il y a des régiments qui ne savaient ce que c'est qu'un chef. Dans son régiment, en Banat, le major Ghermani a pris le premier la fuite. Il sait que malgré la valeur de Petala la division si secouée à Turtucaia n'a pas encore repris pied. Pour lui, les régiments debandés de Sibiu ne sont pas utilisables avant 5—6 semaines.

Au Ministère de la Guerre, appelé par Vintila Bratiano pour l'hôpital militaire, je lui ai demandé s'il considérait

«Retragere ! Cum vrei ca o retragere să fie fără pagube» !

— *Hammerstein*, în trenul diplomatic (raportat de Stirbey), ar fi spus: «Păcat! Soldații români, încadrați de noi, în timp de două luni ar fi devenit o putere incomparabilă ; lăsați singuri, îi vom tăia în bucăți în două luni». — Poate că tot nu se va realiza această profeție !

— Joi, Butculescu îmi destăinuise în secret că se va încerca o operație pe Dunăre. Sâmbătă s'a vorbit din nou de această întreprindere cu prilejul misiunei lui Balif. Astăzi se precizează că pregătirile se fac la Prundu. Aceasta ar explica arestarea ciudată a bietului Radu Ivănescu, proprietar la Prundu, pe care n'ar dori să-l aibă la fața locului având în vedere origina lui bulgară. Sturdza este de părere că această întreprindere este foarte periculoasă.

Comunicatul nostru zice : «Acțiuni parțiale pe tot frontul». Comunicatul german anunță că ofensiva noastră în spre Odorhei a fost respinsă, că la Hondorf o coloană românească a lăsat 11 ofițeri şi 591 de oameni pri-

---

que les faits de Sibiu fussent importants: «retragere; cum vrei ca o retragere să fie fără pagube?»

Hammerstein, dans le train diplomatique (rapporté par Stirbey) aurait dit: «C'est dommage! les soldats roumains encadrés par nous, en deux mois eussent été une force incomparable; laissés seuls, nous allons les tailler en deux mois». Peut-être que la prophétie ne se réalisera tout de même pas !

— Jeudi Butculesco m'avait secrétement confié qu'on tenterait une opération sur le Danube. Samedi on a reparlé de cette entreprise au sujet de la mission de Ballif. Aujourd'hui on précise que c'est à Prundu que se font les préparatifs. Ceci expliquerait l'arrestation singulière de ce pauvre Radu Ivanesco, propriétaire de Prundu, qu'en sa qualité d'originaire bulgare on ne voudrait pas avoir sur les lieux. Pour Sturdza cette entreprise est très dangereuse.

Notre communiqué dit : «Acțiuni parțiale pe tot frontul»; le communiqué allemand annonce que notre offensive Parajd—Odorhei repoussée; qu'a Hondorf une de nos colonnes a laissé 11 oficiers et 591 hommes prisoniers; et sur Sibiu

zonieri; şi în privinţa Sibiului : «Lupta de învăluire începută la 26 Septembre (Marţia trecută), a fost câştigată». — Ne luptăm cu Falkenhayn. Radio din Budapesta adaugă : «Trupele austro-ungare-germane, comandate de Falkenhayn, au repurtat la Sibiu *o victorie desăvârşită !*».

Atacurile noastre dela Mehadia şi din munţii Hatzegului ar fi fost şi ele respinse.

19 Septembre. — In fine o veste bună : Comunicatul ne anunţă că am trecut Dunărea la punctul Prundu-Flămânda. Am ajuns pe ţărmul celalt între Rusciuk şi Turtucaia cu o divizie (printre care reg. 33, cu toate că conţine mulţi Bulgari) care a trecut Dunărea în bărci, apoi s'a făcut podul pe vase care a fost atacat de aeroplane, fără pagube însă, şi 3 divizii sunt acum pe teritoriul inamic. Cum comunicatul mai zice că am atacat pe tot frontul dobrogean şi că centrul şi aripa dreaptă inamică par a ceda, operaţia se pare că ar reuşi. Totul depinde bine înţeles de desvoltarea pe care Averescu va putea să i-o dea. Ofiţerii răniţi cari au sosit, povestesc că trupele sunt electrizate de Averescu.

Comunicatul nostru din 17 Septembre (No. 34) zicea:

---

la bataille d'enveloppement commencée le 26 septembre (mardi dernier) a été gagnée».

Nous avons à faire à Falkenhayn. Le radio de Budapest ajoute: les troupes austro-hongroises-allemandes commandées par Falkenlayn ont remporté près de Sibiu une victoire complète. Nos attaques Mehadia et montagne Haţeg auraient aussi échouées.

19 septembre. — Enfin une bonne nouvelle: le communiqué nous dit que nous avons passé le Danube devant Prundu-Flămânda. Nous avons pris pied entre Rusciuk et Turtucaia avec une division qui a traversé en barques, puis on a lancé le pont de bateaux que les aéroplanes ont inefficacement bombardé et trois divisions sont en territoire ennemi. Comme le communiqué dit en plus que nous avons attaqué sur tout le front Dobrogea et que le centre et l'aile droite ennemis cèdent, l'opération semble réussir. Tout dépend évidemment du développement qu'Averesco pourra lui donner. Les officiers blessés déjà arrivés rapportent que troupes sont electrisées par Averescu.—Notre communiqué du 17

«La Corabia o mică încercare de debarcare a inamicului a fost imediat respinsă». — Iată acum cum acelaş fapt este prezintat de comunicatul german: «O diviziune de vase întărită de un grup de vedete şi de vasul german «Weichsel» a pătruns în portul Corabia învingând lucrările de apărare, a intrat în interiorul basinului distrugând gara şi depozitele portului, un vas rus punător de mine, şlepuri şi a readus cele două şlepuri austro-ungare care erau reţinute acolo». — De altfel şi Radio confirmă: «La 29 Septembrie (concordanţa de date cu comunicatul nostru) o flotă dunăreană austro-ungară a forţat intrarea portului Corabia, a distrus nouă vapoare în parte încărcate, *şi a capturat alte şapte vapoare*». Suntem înşelaţi în fiecare zi şi privitor la toate!

Am văzut pe sărmanul Vârnav: fiul său a fost omorât la Zimnicea. Pentru el aceasta este un asasinat: luptă inegală între o baterie de câmp şi artileria grea dela Şiştov; proectilele noastre nu ajungeau nici la jumătatea drumului. La Club, Romalo afirmă că aceasta era o adevărată nebunie!

«Nauen» este precis; înşiră tot ce s'a capturat la Sibiu: 13 tunuri, adăposturile aeroplanelor, 2 aero-

---

septembre portait: «la Corabia o mică încercare de debarcare a inamicului a fost imediat respinsă». Voici comment le fait est présenté par communiqué allemand: «o diviziune de vase întărită de un grup de vedete şi de vasul german «Weichsel» a pătruns în portul Corabia, învingând lucrările de apărare, a intrat în interiorul basinului distrugând gara şi depozitele portului, un vas punător de mine rus, şlepuri, şi a readus cele 9 şlepuri austro-ungare care erau reţinute acolo». D'ailleurs le radio confime: «le 29 septembre — concordance de date avec notre communiqué — une flotte danubienne austro-hongroise a forcé l'entrée du port de Corabia, a détruit 9 bateaux en partie chargés, et en a capturé 7».

On nous trompe ainsi chaque jour et à propos de tout!

— Vu le pauvre Vârnav. Son fils tué à Zimnicea. Pour lui c'est un assassinat: lutte inégale entre une batterie de camapgne et les grosses pièces de Sistov; nos projectiles n'allaient pas à mi-chemin. Au Club, Romalo affirme que c'était de la folie.

Le «Nauen» est précis; il dénombre capture de 13 canons, hangars aéros, 2 aéros, 10 locomotives, un train sanitaire,

plane, 10 locomotive, 1 tren sanitar, 200 furgoane de munițiuni, alte 70 furgoane și încă se mai adună de peste tot material părăsit. Adaugă că atacurile Românilor pe înălțimile *la apus de Câineni* sunt respinse — deci pe teritoriul românesc ! ! — Mai sus buletinul zice că luptele au fost extrem de sângeroase ! Cum el nu vorbește de prizonieri și numai de materialele diviziilor române împrăștiate, tare mă tem că nu a existat cruțare : în ajun buletinul ne acuza că am fi omorât răniți. Semn rău !

Grig. Cantacuzino îmi spune că la comisia de aprovizionare s'a cerut furnizarea de urgență a echipamentelor pentru 200 de ofițeri cari nu au putut să-și scape decât cămășile !

20 Septembre. — Robert Flamm vine depe frontul bulgar foarte deprimat, mai mult de inferioritatea armamentului decât de greșelile comandamentului. Mitralierele franceze se strică la fiecare moment ; proectilele franceze și japoneze nu iau foc; și mai ales: marea lipsă de mitraliere. El este în brigada de cavalerie 9/10 Călărași : Caii toți au răni în spate, nu se mai țin pe picioare. Cei 4000 de călăreți ruși — la aceasta se reduce cei 20.000 cazaci, anunțați, — au cai odihniți și grași. Se pradă și se fură oribil de ai noștri ca și de Ruși. Lui Roșculeț — mamei lui Banciu deși i-a căzut băiatul pe front, i s'a luat și stricat tot.

La Perveli, pe o simplă bănuială s'au împușcat toți copiii și bătrânii; iar unde Rușii și-au bătut joc de femei, pe urmă le-au ars închizându-le în casă !

---

200 voitures munitions, 70 fourgons et on ramasse leutement partout du matériel. Il ajoute que les attaques des Roumains sur hauteurs à l'Ouest de Caineni sont repoussées — *donc sur territoire roumain !* Plus haut le bulletin dit que les luttes ont été extraordinairement sanglantes!!!

Comme il n'est pas parle de prisonniers, mais de débris des divisions roumaines dispercés, j'ai bien peur qu'on n'ait pas fait de quartor: le veille un bulletin nous accusait d'avoir tué des blessés. Mauvais signe.

Grégoire Cantacuzène me dit qu'à la comission d'approvisionement on a demandé de fournir d'urgence 200 équipements d'officiers qui n'ont sauvé que leurs chemises

— Nicu Ioanid, îndurerat, desperat: De la 9 la 15 armata s'a bătut fără răgaz; au fost acte de eroism nebun; dela 9 s'a cerut mereu ajutoare, dar nimic n'a venit. Din ziua întâi s'a dat ordin să se menajeze muniţiile, la urmă nu mai erau! Se vede că Popovici a raportat că nu se poate ţine un front de 55 km. cu armata ce avea. Prin pas n'a trebuit să treacă mulţi; cei ce au scăpat, au fugit prin munţii Surului şi Negoiului; răniţii au mers 6 şi 6 jum. ore fără un moment de odihnă, până au ajuns pe creastă. Pentru el, nu mai există o singură unitate întreagă. Regim. 48 Buzău a fost tocat; din reg. Vâlcea, n'au rămas 500 de oameni în picioare! Crede că am pierdut 80 de tunuri (?). N'avem nimic din armamentul şi sculele moderne; la Germani, la 10 oameni este şi un telefon, artificii luminoase pentru semnale, reflectoare puternice, şi mai ales mitrailiere extraordinare! Tunurile lor de o precisiune uimitoare. Vorba de «dezastru» nu este exagerată. Buletinul Nauen de astăzi explică cum Alpinii generalului von Kraft au venit prin Valea Cibinului (la est de Turnu Roşiu, pe linia Talmaş) şi au tăiat pe la spate pe Români.

Găsesc cinic, în asemenea condiţiuni, comunicatul nostru No. 37 din 20 Sept. Cine poate să înţeleagă că contraatacul de care e vorba se petrece pe teritoriul nostru?: «In retragerea lor spre Câineni, în ziua de 16 Sept., trupele noastre din Valea Oltului au luat 300 de prizonieri şi 5 mitraliere; ele contraatacă acum pe inamic în zona muntoasă de pe malul drept al Oltului!»

21 Septembre. — Eri se scria în comunicat: «In Valea Jiului inamicul a atacat violent în regiunea muntelui Obroca-Pietroşani, întrebuinţând gaze asfixiante: *atacurile sale a fost respinse*». Azi comunicatul spune: «Atacuri violente în Valea Jiului, în faţa cărora forţele noastre *s'au retras puţin*, distrugând minele de cărbuni dela Pietroşani, care erau obiectivul inamicului».

Deci pe Jiu ca şi pe Olt, suntem bătuţi; ne retragem, dar publicului se anunţă lucrurile pe dos!

— Eri. Duca recomanda ziarelor să nu insiste asupre operaţiei de la Dunăre. De ce? Guvernul se grăbise să o anunţe ţărei, când era încă flagrantă. Aseară «ma-

laise». Tatarinoff, venit depe front, a conferit 10 minute cu Poklevsky, şi Poklevsky a rămas mut şi încruntat. Azi comunicatul nu suflă o vorbă. *Aflu că am trecut înapoi Dunărea!* Monitoarele duşmane — cele dela Corabia probabil — au început o violentă bombardare a podului, se vede chiar că artileria noastră a fost surprinsă; fiul lui Jean Cantacuzino a fost rănit în primul moment; spre a nu fi tăiaţi, ne-am întors înapoi!

Ce să mai cred atunci, când comunicatul spune că am cucerit, pe frontul celalt dobrogean, poziţiunea dela Amzacea cu 7 tunuri şi 1000 de prizonieri?

— Colonelul A. Sturdza a văzut raportul lui *Zizi Cantacuzino*, la Statul Major partea sedentară. El scria pe o foae de carnet: «*Dezastrul este complet;* trimit stofa drapelului reg. meu, de care vă rog să-mi daţi descărcare; îngrijiţi de oameni pentru reconstituirea regimentului». La un moment, din I grăniceri rămăsese 300 de oameni, apoi s'au putut strânge şi aduna 800. Atâta tot! Reg. 2 Vâlcea este absolut desfiinţat cu Colonel cu tot; se zice că acel eminent şef ar fi prizonier. — Urmările: Toate câmpurile din prejurul Câinenilor sunt pline de nenorociţi de Români din împrejurimile Sibiului, cari au urmat armata în retragerea ei. N. Ioanid spunea cât de jalnic era exodul acesta, iar doamna Tocilescu a văzut cu ochii ei jalnica lor situaţie. (Mişu Seulescu).

Mavrocordat a spus: «O divizie este desfiinţată. Restul se va putea, probabil, reconstitui!».

22 Septembre. — Ce a provocat retragerea subită dela Dunăre? Comunicatul german zice: «Forţele române care au trecut Dunărea la Rahova, s'au sustras printr'o fugă grabnică atacului de încercuire al trupelor germano-bulgare». La noi se spune că: «Podul fiind atacat violent de monitoarele austriace şi germane, ne-am temut de a fi tăiaţi». Luptă a avut loc şi, după Leon Mavrocordat, am fi pierdut mult material. Cavaleria a fost şi ea încercată şi reg. de roşiori al Reginei a pierdut 300 de oameni; fiul lui Mitică Soutzo, din acest regiment, a fost rănit. Dar nu se ştia că există monitoarele acestea? Ziariştii spuneau azi că cercurile lui Iliescu jubilau şi îndemnau să nu mai fie lăudat Averescu! — Altă cauză

poate fi (informaţie căpătată dela armament), că s'au luat acum 18 zile şase divizii dela Verdun, cari au sosit pe frontul Transilvaniei. Presiunea de pe Jiu şi Olt se resimţise atât de greu încât rechemarea armatei se impunea! De fapt azi, Johnson de la «Indépendance roumaine» a afirmat că ne *batem la Brezoi*, deci la confluenţa Lotru-Olt! Iar comunicatul oficial are neobrăzarea să spună: «*Demonstraţia* făcută între Rusciuk şi Turtucaia *luând sfârşit*, trupele noastre au fost retrase pe malul stâng al Dunărei».

O mică consolaţie: La Parajd, după trei zile de lupte tragice, am pus stăpânire pe întăriturile inamicului, respingându-l spre vest. Germanii, în buletinul lor, recunosc că avantajul este al nostru.

— N. Ioanid îmi spusese că pentru a avea un «tableau», se iau civili şi se declară prizonieri. O capelă militară a unui fiu sau nepot găsită în casa omului, ajunge ca să-l constitue beligerant şi deci prizonier. — Azi, G. Bagdad, primul preşedinte al Curţei de Casaţie, venind la Crucea Roşie în afaceri de prizonieri, mi-a mărturisit că are 27 de ciungi sau amputaţi vechi cari în viaţa lor nu au putut purta o armă!

— Comunicatul bulgar pretinde că am trecut Dunărea cu 15—17 batalioane şi că înaintasem binişor, ocupând Slivopole, Caga, Malle, Barisovo, Malko, Gulano, Branovo, Breslen. Două coloane au înaintat concentric din Rusciuk şi Turtucaia; la 20 Septembre coloana din Rusciuk a atacat şi ne-a constrâns să ne retragem şi «să căutăm podul *distrus* (?) de monitoare». — Bulgarii ne acuză de cruzimi comise în retragere precum şi în Dobrogea.

Pentru frontul dobrogean comunicatul nostru spune: «Lupte foarte violente pe întregul front; s'au luat prizonieri 5 ofiţeri şi 100 de oameni». — Iar comunicatul bulgar: «Toate sforţările infanteriei române de a înainta s'au prăbuşit faţă de focul Bulgarilor şi de contraatacurile lor *încoronate de succes*».

Comunicatul de eri spunea că *progresăm*, că am capturat multe lucruri la Amzacea; azi nici-o desvoltare a acestui succes.

23 Septembre. — Comunicatul anunţă că trupele noastre s'au retras din Făgăraş-Vlădeni, având în vedere *forţele superioare* ale inamicului. In retragere peste tot! — Batem în retragere şi cu toate acestea în comunicatul din 21 (din ajunul retragerei), afirmam că *am bătut* pe Germani şi că le-am luat 800 de prizonieri şi mai multe mitraliere. Cum este posibil?—Mai susţinem încă lupte *violente* în văile superioare ale Târnavelor: adică linia Odorhei-Praid. Eri ni se spunea că acolo avantajul e al nostru.

— Acum 3 zile, guvernul examinase necesitatea de a părăsi Bucureştii, dar s'a lovit de opoziţia formală a Regelui. Această veste, dată de soră-mea, mi-a fost confirmată de Nicu Butculescu. Ştiu că teza constantă a lui Poklevsky este: «Când guvernul va fi în Rusia...» Sărmana Românie!

In comunicatul 4 Octombre st. n. afirmam că «am cucerit poziţiile dela Amzacea» căpătând 7 tunuri, 1000 de oameni şi mitraliere. Or, buletinul din 5 Octombre spune că toate sforţările noastre pentru a pătrunde în poziţiile liniei Karabaca-Şofular-Amzacea-Perveli au fost respin-

---

20 septembre. — Le communiqué annonce que nos troupes se sont retirées de Făgăraşi-Vlădeni vu les forces supérieures de nos ennemis. Nous battons en retraite et pourtant, dans le communiqué de 21 (de la veille de la retraite) nous avons affirmé avoir battu les Allemands et leurs avoir pris des prisonniers (800) et des mitrailleuses. Est-ce possible? Nous sommes encore engagés dans des luttes violentes dans les vallées supérieures de Tarnava: c'est à dire la ligne Odorhei-Parajd. Hier on nous disait que nous y avions l'avantage. Il y a trois jours, le gouvernement avait examiné la necessité de quitter Bucarest; il s'est heurté à l'opposition formelle du Roi. Ce renseignement donné par Hélène (ma soeur) m'a été confirmé par Nicu Butculescu. Je sais que c'est la thèse constante de Poklevsky, quand le gouvernement sera en Russie... pauvre Roumanie!

Dans le communiqué du 4 octobre, nouveau style, nous avons affirmé avoir «conquis les positions d'Amzacea» en capturant 7 canons, 1000 hommes et du matériel. Or, le bulletin du 5 oct., bulgare, affirme que tous nos efforts en vue de pénetrer dans leurs positions de la ligne Karabaca-Şofu-

se! Care este partea care minte? Oare din nenorocire, tot noi să fim aceia? Evacuăm Braşovul şi dela Etape aflu că inamicul nu se mai apără decât la 14 km. de acest oraş. Dezastru şi pe această vale! Etapele zic că ne-am bătut bine, dar că şi aci comandamentul ne-a lipsit cu totul. Armata lui Averescu se îndreaptă acum, în marş forţat spre Carpaţi.

— Şi în acest timp guvernul se amuzează făcând glume stupide: aseară la Club, C. Diamandy, care nu-mi vorbeşte niciodată, se apropie de mine pentru a-mi spune: «Inchipueşte-ţi că s'a găsit, Wopicka fiind prezent, o maşină infernală şi ecrazită la legaţiunea Germaniei; aceasta nu mai este un local inviolabil, este un antrepozit». Şi Poklevsky adaugă: «Frumoasă diplomaţie, diplomaţia germană». — Aceasta nu rezistă unui examen: glumă proastă, sau poliţie rea! — Astăzi nu mai este ministrul Statelor-Unite, ci secretarul lui care asista — şi aceste faimoase descoperiri s'ar fi făcut în grădină. Din fericire gazetele nu au avut ridicolul să vorbească de acestea.

24 Septembre. — Spitalele nu mai ajung să coprindă

---

lar-Amzacea-Perveli ont été refoulés. Quel est le parti qui ment? Est-ce, par malheur, encore nous?

Nous évacuons Braşov, et des Etapes j'apprends que l'ennemi n'est plus qu'à 14 km. de cette ville. La débâcle sur cette vallée aussi. Les Etapes disent qu'on s'est bien battu, mais que là aussi le commandement a fait totalement défaut. L'armée de Averescu va maintenant à marches forcées vers les Karpathes. Pendant ce temps-là, le gouvernement s'amuse à des niches stupides. Hier soir, au cercle, C. Diamandy, qui ne me parle jamais, s'approche de moi pour me dire: «Figurez-vous qu'on a trouvé, Vopicka présent, une machine infernale et de l'écrasite à la Légation d'Allemagne; ce n'est plus un local inviolable, c'est *un entrepôt*» — et Poklevsky a ajouté: «jolie diplomatie, la diplomatie allemande». Ça ne resiste pas à l'examen, mauvais tour de mauvaise police! Aujourd'hui ce n'est plus le Ministre des Etats-Unis, c'est son secrétaire qui assistait — et c'est dans le jardin qu'on a fait cette belle découverte. Heureusement que les journaux n'ont pas eu le ridicule de parler de ça.

24 septembre. — Les hôpitaux ne peuvent plus suffire au

numărul prodigios de răniţi cari sosesc. Ei sunt puşi pretutindeni: în cazărmi, în şcoli rechiziţionate, în coridoare, peste tot, peste tot. Mi-am petrecut dimineaţa luând în primire spitalul militar: stare deplorabilă!

— *Maiorescu* a venit să mă vadă. El nu va părăsi Bucureştiul, orice s'ar întâmpla. Crede că pacea se impune. Pentru moment, cei bine informaţi închiriază case la Iaşi sau în alte oraşe din Moldova, iar Brătianu a îndemnat pe Stirbey să facă şi el tot aşa.

— Victor Baranga afirmă că ştirea din 21 era adevărată; că corpul de armată al lui Cottescu era victorios şi că s'au luat 7 tunuri grele, dintre cari 2 au şi tras în contra Germanilor. Deodată Crăiniceanu, îngrijat de aripa lui Arghirescu, din care numai o singură brigadă era aranjată, a dat subit ordin de retragere şi panica s'a încins atunci printre soldaţi, descurajaţi fiindcă numai înţelegeau nimic! Dealtminterea Crăiniceanu, pentru a răspândi mai bine descurajarea, şi-a transferat cartierul... la Buşteni.

— Spre edificare strâng o lecţie indirectă a unei gazete franţuzeşti asupra uşurinţei cu care noi am scontat

---

nombre prodigieux de blessés qui arrivent. On en met partout: dans les casernes, dans les écoles réquisitionnées, dans les couloirs, partout, partout. La matinée passée à prendre livraison de l'hôpital militaire: état lamentable.

Maiorescu vient me voir. Il ne quittera pas Bucarest quoi qu'il arrive. *Il croit que la paix s'impose.*

En attendant, les avisés louent des maisons à Iassy ou ailleurs en Moldavie et Bratiano a encouragé Stirbey à en faire autant. Victor Baranga affirme que la nouvelle de 21 était vraie; que le corps d'armée de Cottescu était victorieux et qu'on avait pris 7 gros canons, dont deux ont même tiré contre Allemands. Soudain, Crainiceanu, inquièt pour son aile Arghirescu — dont une seule brigade était pourtant engagée — a donné subitement ordre retraite et la panique c'est alors mise parmi soldats découragés, parce qu'ils ne comprenaient plus rien. D'ailleurs Crainiceanu, pour mieux semer découragement, a transferé son Quartier à Busteni.

Pour édification je mets de côté (actes) une leçon indirecte d'un journal français sur la légéreté avec laquelle nous

eşirea lui Sarrail; critica gazetei «Temps», asupra planului nostru şi la ce se reduce, după Brusilov însuşi, marea ofensivă rusească! (La Politique din 24 Sept. 1916).

25 Septembre. — Iar am fost bombardaţi, ca şi eri dimineaţa, aproape la oră fixă; sunt victime spre gară şi la Chitila. Mă aflam la spitalul militar, drept sub avioane: Noi trimitem obuze de care inamicul are aerul să-şi bată joc, dar tot nu văd avioanele noastre de luptă. Se pare că în regiunea Braşovului panica este foarte mare. Cu trenul de Predeal au sosit notabilităţi din Braşov, cari primiseră funcţiunile municipale şi de poliţie. Generalul Popovici afirmă că s'au trimis lui Crăiniceanu 55.000 de oameni şi că dacă nici acum el nu este în stare să iasă din bucluc...! Din toate părţile ni se confirmă acest lucru.

— Se vorbeşte de o serie de generali destituiţi şi de venirea generalului Berthelot cu 25 de ofiţeri de Stat-Major. Brătianu ar fi solicitat această măsură!

— Colonelul Thomson a fost pe tot frontul lui Prezan cu Nicu Ghica. După el, suntem în situaţie proastă; la urma urmei vom avea «prin aliaţi» satisfac-

---

avons escompté la sortie de Sarrail, la critique du «Temps» sur notre plan et à quoi se réduit d'après Brusilow la grande offensive russe! (*La Politique*, 24 septembre 1916).

23 septembre. — On a bombardé tout comme hier, le matin, presque à heure fixe; victimes du côté de la Gare et Chitila. J'étais à l'hôpital militaire, en plein sous les avions: nous envoyons des obus dont ils ont l'air de se ficher, mais nos avions de combat je ne les vois toujours pas.

Il paraît que la panique est enrayée. Dans le train de Predeal sont pourtant arrivés les notables de Brasov qui avaient accepté les fonctions municipales et de police. Général Popovici affirme qu'on a envoyé à Crainiceanu 55.000 hommes et que «si avec cela il ne s'en tire pas!..»

De toutes parts il m'est confirmé.

On parle de toute une série de généraux dégommés et de la venue du général Berthelot avec 25 officiers d'Etat Major. Bratiano aurait sollicité cette mesure!

Colonel Thompson a été sur tout le front de Presan avec Nicolas Ghica. Pour lui nous sommer en mauvaise posture; la fin finale nous donnera «par les alliés» satis-

ţie, dar vom fi victimile loviturei pe care Germanii vor căuta să o dea undeva. Frontul de la Riga va fi în curând uşor de ţinut cu trupe puţine, iar Germanii vor căuta să lovească în frontul oriental, probabil în Moldova. Vom avea cinci-şase sute de mii de Germani pe braţe, căci rezervele lor sunt departe de a fi sleite!

26 Septembre. — Se află că ne-am retras din Braşov. De fapt noi l-am pierdut încă de Sâmbătă seară 24. Când divizia Lambru a fost adusă dela Dunăre la Carpaţi, ea a încercat să reia oraşul şi în două rânduri au avut loc lupte pe străzi. Am stat de vorbă aseară la club cu *Culcer*, care a venit la Cartier. Niciodată el n'a putut comunica cu Sibiu în timpul luptei, iar Mitilineu îmi povesteşte că *singurul avion* care li s'a trimis, după lungi reclamaţii, nu a putut duce un ordin la Talmaşiu fiindcă nu avea nici hartă, nici busolă. Dealtminterea tânărul a luat direct drumul spre Dunăre pentru a nu merge pe munţi! Popovici a fost uşuratic şi vinovat. El n'a întărit punctele esenţiale pe care Culcer le prescrisese în scris şi pe unde s'au furişat Alpinii

---

faction, mais nous serons les victimes du coup que le Allemands chercheront à donner quelque part.

Le front Riga sera bientôt facile à tenir avec peu de monde et s'est en Moldavie que probablement les Allemands chercheront à frapper le front oriental. Nous aurons sur les bras 5 à 600.000 Allemands, car leurs casernes sont loin d'être épuisées.

26 septembre. — On apprend que nous nous sommes retirés Brasov. De fait nous l'avons perdu déjà le samedi soir 24. Quand la division Lambru a été reportée du Danube aux Karpathes, elle a essayé de reprendre la ville et on s'est battu deux fois dans les rues de la ville. Causé, hier soir Club, avec Culcer, qui est venu au Quartier. Jamais il n'a pu communiquer avec Sibiu pendant la bataille et Mitilineu me raconte que le seul avion qu'on lui a envoyé après de longues réclamations, n'a pas pu porter un ordre à Talmasiu, parce qu'il n'avait ni carte ni boussole. D'ailleurs le jeune homme a carrément pris la route du Danube pour ne pas aller à la montagne. Popovici a été leger et coupable. Il n'a pas garni les points essentiels que Culcer avait préscrit par écrit et par où se sont glissés les alpins, qui nous

cari ne-au întors. Vestit de prefectul de Vâlcea, el a scris pe telegramă: «Vizuină». I s'a luat comanda. Culcer crede că pierderile dela Sibiu sunt de 50%, plus 4 tunuri grele; celalte tunuri pierdute n'au valoare. Din nenorocire soldaţii fug şi Culcer a cerut Regelui să instituiască un Consiliu de război de fiecare regiment! El crede că va putea ţine, dacă nu i se va mai lua din trupe, în care caz ar putea să fie întors. El a condus efectiv o divizie la foc, pentru a îmbărbăta pe soldaţi. La divizia Cocorăscu nu există legături telefonice: adeseori, pentru a şti ce se petrece pe aripi, trebuia aşteptat câte 4 ore, timpul să se ducă şi să se întoarcă un călăreţ. Mereu acelaş leitmotiv: nu sunt aeroplane, nu sunt telefoane, nu sunt mitraliere.

— La ora 3 jum. am la mine o conferinţă cu d. *Brătianu:* «Viu să fac un demers pe care aşi fi dorit să-l fac în alte împrejurări. Ai promis Regelui concursul D-tale în caz de împrejurări grave. Ele sunt foarte grave! Viu să vă cer să ne unim sforţările *pentru a acoperi pe Rege!* Nu cer să se împartă răspunderea, o păstrez eu întreagă. Din nenorocire nu sunt două alterna-

---

ent tournés. Prévenu par le préfet de Vâlcea, il a écrit sur le télégramme: «vizuină». On lui a pris son commandement. Culcer estime à 50% les pertes de Sibiu, plus 4 gros canons; les autres canons perdus, sans valeur. Malheureusement les soldats décampent et il a demandé au Roi d'instituer un Conseil de Guerre pour chaque régiment. Il croit pouvoir tenir si on ne lui reprend plus de ses troupes, car il peut être tourné alors. Il a conduit effectivement une division pours donner du coeur aux hommes. A la division Cocorasco, pas de liaison téléphonique; *souvent pour savoir ce qui se passait sur les ailes, il fallait attendre 4 heures, la durée de la course à cheval.* Le même leit-motif: pas d'aéroplanes, pas de téléphones, pas de mitrailleuses.

A 3 h. ½ conférence chez moi avec Mr. Bratiano: «Je viens faire une démarche que j'aurais voulu faire en d'autres circonstances. Vous avez promis au Roi votre concours en cas de circonstances graves. Elles sont très graves. Je viens vous demander d'unir nos efforts *pour couvrir le Roi.* Je ne demande pas qu'on partage ma responsabilité: je la garde entière. Il n'y a malheuresement pas deux alterna-

tive; nu există decât una : a lupta...»—Eu : «Până unde aveţi de gând să împingeţi lupta»? — *Brătianu:* «Dacă Bucureştii cad, vom lupta în altă parte a ţării, căci inimicul nu poate avea forţe suficiente pentru a ocupa ţara întreagă ! *Fără a repudia principiul sistemului pe care l'am urmat, recunosc că am făcut o mare greşală politică : aceia de a fi primit ca România să intre în războí la termen fix.* Aliaţii, mi-am spus eu, nu au interes să aibă o Românie bătută şi m'am încrezut prea mult în ei. Ei aveau mai multe mijloace ca mine pentru a cântări puterile adversarilor. Mi-au afirmat întotdeauna, că nu se putea ca aceştia să aibă mai mult de şase divizii să ne opună, că ofensiva lui Sarrail era începută de 12 zile, — şi vezi şi D-ta ce este cu Sarrail! Ne-am dat întâlnire cu Ruşii la Maroş şi la Dorna-Vatra: am ajuns la ambele puncte, dar n'am găsit nici un Rus. Este evident că în astfel de condiţii, acţiunea noastră nu putea să reuşească. Cauza n ueste slăbiciunea planului cum s'a spus: el a fost supus lui Joffre şi lui Alexieff, cari l'au aprobat: numai Italianul a făcut obiecţii. Am declarat că primim pe un general francez, oricare ar

---

tives : il n'y en a qu'une : lutter.....» — Moi: «Jusqu'où comptez-vous pousser la lutte ?» — «Si Bucarest tombe, lutter dans une autre partie du pays, car ils ne peuvent avoir des forces suffisantes pour envahir tous le pays ! Sans répudier le principe du système que j'ai suivi, j'ai commis une grosse faute politique, *c'est d'avoir accepté l'entrée de la Roumanie à terme fixe.* Les alliés, me suis-je dit, n'ont pas intérêt à avoir une Roumanie battue et je me suis trop fié à eux. Ils avaient plus de moyens que moi pour supputer les forces des adversaires. Ils m'ont toujours affirmé qu'il ne pouvait y avoir plus de 6 divisions à nous opposer, que l'offensive de Sarrail était commencée depuis 12 jours, — et vous voyez ce qu'il en est de Sarrail ! Nous nous sommes donné rendez-vous au Maroş et à Dorna Vatra: nous sommes arrivés sur les deux points et nous n'y avons pas rencontré les Russes. Il est évident que dans ces conditions, notre action ne pouvait réussir. Ce n'est pas la faiblesse du plan, comme on l'a dit : il a été soumis à Joffre et à Alexieff qui l'ont approuvé, seul l'Italien a fait des objections. J'ai dit que j'acceptais le général français, quel

fi el, care s'ar bucura de încrederea lui Joffre; mi-am consultat notele și constat că i-a trebuit 24 de zile ca să se pue în mișcare». — *Eu:* «Ei aveau mai ales tot interesul ca d-ta să intri în mişcare...» — *Brătianu:* «Dar au vre-un interes să ne vadă bătuți?» — *Eu :* «Dacă ne credeau mai pregătiți decât suntem?» — *Brătianu:* «Am vrut un guvern național, dela început: ceilalți se opuneau la admiterea d-tale. Regele și cu mine n'am admis'o. Astăzi este ușor și starea lui Filipescu ușurează mult lucrurile. Eu vàd lucrurile după cum urmează: D-ta și Take Ionescu fără portofoliu, ca să nu aveți răspunderea administrației. Dacă se cere încă un portofoliu pentru Cantacuzino care are mare poftă de el, un al doilea portofoliu s'ar pune și la dispoziția D-tale. Dacă se crede că n'ar trebui să fiu eu acela care să formeze acest guvern, admit și această eventualitate».

Când am vorbit din nou de comandament și când am reproșat numirea lui Crăiniceanu, care tot a trebuit să fie lăsat deoparte, Brătianu m'a lăsat să înțeleg *că nu avea el răspunderea acestei numiri.* — Averescu n'a fost chemat înapoi: el a renunțat singur la planul lui, cum s'a simțit amenințat pe pod. «Am tremurat când am

---

qu'il soit, qui aurait la confiance de Joffre ; j'ai consulté mes notes et je constate qu'il a mis 24 jours pour se mettre en mouvement». — Moi: «Ils avaient, surtout, tout intérêt à ce que vous entriez dans le mouvement». — Bratianu : «Mais ont-ils intêret à nous voir battus?»— Moi:«S'ils-nous croyaient plus préparés que nous ne le sommes ?» — Bratiano : «J'ai voulu gouvernement national dès le principe : les autres s'opposaient à votre admission. Le Roi et moi, nous ne l'avons pas admis. Aujourd'hui, c'est facile et l'état de Filipescu arrange bien des choses. Je vois la chose ainsi : vous et Take sans portefeuille, pour que vous n'ayez pas la responsabilité de l'administration. Si on exige encore un portefeuille, pour Cantacuzène, qui en a grande envie, un second serait aussi mis à votre disposition. Si l'on croit que ce n'est pas moi qui doive former ce gouvernement, j'envisage aussi cette eventualité». — Quand nous avons reparlé de commandements et que j'ai reproché Crainiceanu, qu'on a tout même était obligé de mettre de côté, il m'a laissé entendre *qu'il n'avait pas la responsabilité de la nomination.*

Averescu n'a pas été rappelé; c'est lui qui a renoncé à son expédition dès qu'il s'est senti menacé pour son pont.

auzit expunerea acestui plan, de a pătrunde în Bulgaria cu două sau trei divizii!»

Convorbirea noastră a luat sfârşit în modul următor: «Cer timpul de a vedea pe prietenii mei şi cum d-nul Brătianu a vorbit în numele Regelui, aşi dori să văd şi pe M. S.». Convorbirea noastră începuse prin susţinerea mea că remanierea guvernului era o nouă dificultate, căci *oricine, eu desigur, alţii probabil, ar cere schimbări în comandament*. După aceasta a venit apărarea lui Iliescu şi expunerea de mai sus. Brătianu s'a însărcinat singur să ceară Regelui să-mi fixeze o audienţă.

27 Septembre. Ne-am retras între Predeal şi Dârstele.

— D-rul Dinu Brătianu soseşte depe front. Mari pierderi şi descurajare. Reg. 16 artilerie şi-a părăsit toate tunurile. (De Belloy cunoaşte acest trist incident; seara la club se mira că faptul nu e încă pedepsit!) Regimentul aruncă vina pe al 16-lea de infanterie, care nu l'ar fi susţinut. Divizia 4-a este descompusă: la ora 11

«J'ai frémi quand j'ai entendu exposer ce plan de s'enfoncer en Bulgarie avec deux ou trois divisions»!.

Notre conversation s'est terminée ainsi: je demande du temps pour voir mes amis et comme c'est au nom du Roi que Mr. Bratiano a parlé, je voulais aussi voir Sa Majesté. Notre entretien avait commencé, moi soutenant toujours que la refonte du ministère était une difficulté nouvelle. *car n'importe qui, moi certainement, les autres peut être aussi, exigeraient des changements dans le commandement.* C'est la-dessus qu'est venu la defensé d'Iliescu et l'exposé cidessus.

C'est Bratiano qui s'est chargé de demander au Roi de me fixer une audience.

27 septembre. — Nous nous sommes rétirés entre Predeal et Dârstele.

Dr. Dinu Brătianu arrive du front. Grosses pertes et découragement. Le 16-ème artillerie a abandonné tous les canons (de Belloy connait ce triste incident. Le soir au club il s'est étonné que le fait ne soit pas encore puni). Il rejète la faute sur le 6-ème Inf. qui ne l'aurait pas soutenu...

La 4-ème divsion est décomposée: à 11 h. du soir, en

seara în plină retragere, s'a dat comanda ei lui Costescu, care va încerca să o refacă la Băicoi. (In aceaşi zi Regele îmi spusese: Costescu este un bolnav, care n'ar fi trebuit să fie înaintat şi care nu are decât un comandament provizoriu. El a insistat asupra cuvântului. (Adversarii lui Iliescu sunt solid notaţi!) — Berendei, dintr'o brigadă de 6000 de oameni, s'a întors cu 1800; el însuşi a afirmat-o lui Dinu Brătianu. Toate şoselele sunt ocupate de coloanele care se scurg spre Bucureşti!

La ora 5, pe când ne aflam la Rege, s'a telefonat că Germanii *au bombardat Predealul* şi că şeful poliţiei împreună cu toată administraţia civilă au fugit.

— La ora 9½ seara s'au întrunit la mine: Maiorescu, C. Arion, G. Stirbey, G. Cantacuzino; Neniţescu a venit după conferinţă. Pus la curent cu propunerile primite, Comitetul, — toţi de acord că nu putem primi nimic sub Brătianu. Propunerea micului portofoliu de amăgire, i-a făcut să dea din umeri: formula Brătianu a fost găsită grotească. In ceeace priveşte audienţa mea, se va spune Regelui: schimbare de direcţie ca garanţie a schimbărei integrale a Statului-Major şi a vindecărei

---

plein retraite, on en a donné le commandement à Costescu qui essayera de la refaire à Băicoi (le même jour le Roi m'a dit: «Costescu est un malade qu'on n'aurait pas du avancer et qui n'a qu'un commandement provisoire. Il a souligné le mot provisoire! Les adversaires de Iliescu sont solidement notés»). Berendey, d'une brigade de 6000 hommes, en ramène 1800: c'est lui qui l'a affirmé à Dinu. Toute la route prise par les colonnes qui s'écoulent sur Bucarest.

A 5 h., pendant que j'étais au Palais, on téléphonait que les Allemands avaient bombardé Predeal et que le chef de la police ainsi que toute administration civile avaient décampé.

A 9 h. se sont réunis chez moi: Maiorescu, Arion, Stirbey, Gr. Cantacuzène. Neniţescu est venu après conférence. Mis au courant des propositions, le comité, — tous bien d'accord que nous ne pouvons accepter rien sous Bratiano.

La proposition du petit fauteuil d'invite a fait hausser les épaules; formule Bratiano trouvée grotesque. Pour mon audience il sera dit au Roi: changement de direction comme garantie du changement intégral de l'Etat Major et

de spiritul de «clică» care otrăvește armata. Schimbarea ar mai avea și avantajul că ar putea, amenințând cu încheerea păcei, *să obție repede* dela Aliați tot ceea ce ei trebue să ne dea. Ar fi etapa întâi. Dacă Regele este dispus să intre pe această cale, se va examina ce angajamente ne leagă de Aliați: aceasta ar fi a doua etapă.

— Casa de Depuneri și-a evacuat, noaptea trecută, depozitul și tezaurul la Iași.

— Comunicatul este un monument: «Pe *toate* fronturile mici hârțueli». Și nicăeri nu se menționează că deasupra Zimnicei insula Belina a fost ocupată de Bulgari, cari au făcut acolo numeroși prizonieri! De altfel toată ziua nu a fost vorba decât de eventualitatea invaziei pe la sud. Eu nu cred, dar când înaintarea la nord va fi împinsă mai departe, cine ne spune că ea nu va avea loc?

— La ora 4½, după o comunicare a lui Vasiliu, sunt primit de *Rege*. Imediat înaintea mea au fost primiți Brătianu și Iliescu. — Cum am intrat, am atacat subiectul. Expun Regelui că nu poate fi vorba de gu-

---

guérison de l'esprit de clique qui empoisonne l'armée. Le changement aurait aussi l'avantage de pouvoir, en menaçant de conclure la paix, obtenir vite tout ce que les alliés doivent donner. Ce serait la première étape.

Si le Roi est disposé à entrer dans cette voix, examiner quels engagements nous lient aux alliés : ce serait la seconde étape.

La Caisse des depôts a évacué cette nuit son depôt et son trésor sur Iassy.

La communiqué est un monument. Sur tous les fronts: «mici hărțueli». Et nulle part il n'est fait une mention qu'au dessus de Zimnicea, l'île de Belina a été occupée par Bulgares et qu'on nous y a pris des prisonniers. D'ailleurs, toute la journée on n'a parlé que de l'éventualité d'invasion par là-bas. Je n'y crois pas, mais quand l'approche par le Nord aura été poussée plus loin, qui nous dit qu'elle n'aura pas lieu ?

A 4 h. et demie, sur communication de Vasiliu, je suis reçu par le Roi. Me précédaient immédiatement Bratiano et, quelques minutes seulement, Iliescu.

A peine entré, j'attaque le sujet. J'expose au Roi qu'il ne peut être question de gouvernement national pour cou-

vern național *ca să acopere pe Rege*. Nimenea nu atacă și nu aruncă răspunderile d-nului Brătianu asupra Regelui. — «Dar voiam să fac *aceasta* cu toate partidele». — (Aceasta? Ce? A părăsi Bucureștii? — Căci, «aceasta» nu se mai poate raporta, în acest moment, la cucerirea Transilvaniei!) — *Eu:* «Toată lumea știe că M. V. a vrut-o și că un partid a refuzat-o; atunci cine se poate plânge? A ne uni puterile pentru a încerca de a da curaj armatei și de a i-l stimula, este bine. Dar trebue schimbat cu totul statul-major, în care armata nu mai are încredere, și prin urmare și direcția guvernului, pentru a fi sigur că schimbarea va fi reală și că influențele oculte nu se vor mai exercita». — *Regele:* «A se schimba direcția, este oare posibil în momentul acesta?» Și urmează o lungă apărare a lui Iliescu. Vorbesc de «clica» care a viciat totul. — *Regele:* «Averescu are și el pe a lui, dar compusă din oameni mai puțin deștepți decât clica lui Iliescu». — Pun înainte numele lui Culcer, care n'are nici o «clică». — Regele nu face nici o obiecțiune. — *Eu:* N'am nici un candidat, dar Regele să aleagă între acei care au încrederea armatei: Prezan,

---

vrir le Roi. Personne n'attaque et ne fait remonter les responsabilités de Mr. Bratiano au Roi. — «Mais je voulais faire ça avec tous les partis». — (Ça ? quoi, quitter Bucarest? — car «Ça» ne peut plus se rapporter à la conquête de la Transylvanie, en ce moment). — Moi : Tout le monde sait que Votre Majesté l'a voulu, que c'est un parti qui l'a refusé; qui peut alors se plaindre ? Unir aujourd'hui nos forces pour tâcher de donner courage à l'armée et remonter son courage, c'est bien. Mais il faut changer de fond en comble l'Etat Major, dans lequel l'armée n'a plus confiance, et par conséquent la direction du gouvernement pour être sûr que le changement sera réel et que les influences occultes ne s'exerceront pas. — Le Roi : «Changer de direction, est-ce possible en ce moment ?» — Suit une longue défense de Iliescu. Je parle de la clique qui a tout vicié. — Le Roi: «Averescu a la sienne aussi, mais composée d'hommes moins intelligents que la clique de Iliescu». — Je mets en avant le nom de Culcer, qui n'a pas de clique. — Le Roi n'a pas d'objection. — Moi : Je n'ai pas de candidat, mais que le Roi choisisse entre ceux qui ont la confiance de

Averescu, Culcer. — *Regele:* «Nu'l pot lua pe Prezan, neavând cu cine să'l înlocuesc». — Vorbesc de greşala lui Crăiniceanu: «Am rugat destul pe d-nul Brătianu să nu-l numească !» — *Regele :* «Dar i-am văzut ordinile; sunt foarte bune; iar el este calm, foarte calm!» — *Eu:* «Hartel?» — *Regele:* «Eu l'am numit. E foarte deştept !» — Şi Iliescu tot rămâne în afară de discuţie. Isprăvesc prin a spune: «Iliescu este acuzat că a precipitat războiul numai pentru a-şi ascunde hoţiile!» — Regele face gestul de a-şi reaminti lucruri neplăcute. — «Cum, după doui ani de pregătiri, ne lipsesc toate, telefoane, avioane...»— Regele: «Statul major nu o să facă şi aviaţie (!?)... Francezii ne-au trimis avioane Breguet, proaste». — *Eu:* «De ce au fost primite? N'avem tunuri grele». — *Regele:* «Şi Ruşii n'au pentru tot frontul decât 12 baterii grele (!?)». — *Eu :* «N'avem telefoane, iar la Pietroşani ordinile trebuia să fie duse de călăreţi!» — *Regele:* «Nu avem oamenii cari ar trebui spre a-i opune Bavarezilor şi Alpinilor, care şi-au făcut o specialitate din războiul pe munţi!» — *Eu:* «Atunci, dece am făcut războiul?» — *Regele:* «Şi să nu uiţi că facem răz-

---

l'armée: Prezan, Averescu, Culcer. — Le Roi: «Je ne puis prendre Prezan, n'ayant pas par qui le remplacer». — Je parle de la faute de Crainiceanu. ai-je assez supplié Mr. Bratianu de ne pas le nommer!» — Le Roi: «Mais j'ai vu ses ordres: excellents ; et il est calme, très calme». — Hartel? «C'est moi qui l'ai nommé, il est très intelligent». Et toujours Iliescu reste en dehors. Je finis par dire: on l'accuse d'avoir précipité la guerre rien que pour cacher ses voleries. Le Roi fait le geste de se rappeler des choses désagréables. Comment au bout de deux ans de préparations manquons-nous de tout, des téléphones etc., etc.? — Le Roi: «L'Etat Major ne va pas faire aussi de l'aviation?!... les Français nous ont envoyé des Breguets mauvais». — Moi: «Pourquoi les a-t-on acceptés? Nous n'avons pas de gros canons». — Le Roi: «Les Russes, eux aussi, n'ont pour tout le front que 12 batteries lourdes (?)» — «Nous n'avons pas de téléphones et à Petroşani il fallait à cheval porter les ordres».— Le Roi: «Nous n'avons pas des hommes qu'il faut, pour les opposer aux Bavarois et aux Alpins qui se sont fait une spécialité à la guerre de montagnes». — Moi: «Pourquoi avons-nous fait alors la guerre?» — «Et puis n'oubliez pas

boiul în ţară inamică: căci Ardelenii ne-au primit ca pe inamici». — *Eu:* «O bănuiam, şi M. V. putea să se aştepte la aceasta». Şi tot se găseşte un motiv pentru a disculpa pe Iliescu!

Revenind asupra indisciplinei şi neascultărei de ordine spune: «Trebue date exemple, şi mai de grabă decât să se împuşte un nenorocit care îşi trage un glonţ în mână, trebue pus la zid generalul care nu ascultă; dar pentru aceasta trebue autoritatea care lipseşte; când o mână spală pe cealaltă...». — *Regele:* «Cum înţelegeţi D-ta schimbarea de direcţie»? — *Eu:* «Un alt om politic decât d-nul Brătianu să formeze guvernul de concentrare, fiindcă acesta poate să exercite o presiune asupra Aliaţilor, ameninţându-i cu pacea». — *Regele:* «Dar numai un şantaj». — *Eu:* «Evident, căci nu poate fi vorba astăzi de pace».

După aceasta Regele îmi spune că a făcut un lucru *care i-a fost foarte neplăcut:* a scris Marelui Cartier Rus şi a trimis pe aghiotantul Lui, Anghelescu, ca să ducă scrisoarea. (Probabil o cerere de ajutor).

---

que nous faisons la guerre en pays ennemi: les Ardelenis nous ont reçu en ennemis». — Moi: «Je le supposais bien et Votre Majesté pouvait s'en douter». — Et toujours il se trouvait une raison pour innocenter Iliescu. Revenant à l'indiscipline et à la désobeissance aux ordres: Moi: «Il faut faire un exemple et plutôt que de fusiller un pauvre diable qui se tire un coup de fusil dans la main, il faut mettre au mur le général qui désobeit; pour cela il faut avoir l'autorité qu'on n'a pas quand une main lave l'autre».

Le Roi: «Comment comprenez vous le changement de direction?» — «Un autre homme politique que Mr. Bratiano constitue le gouvernement de concentration, parce que celui-là peut exercer une pression sur les alliés, en les menaçant de la paix». — Le Roi: «Mais seulement un chantage. — Moi: «Evidemment, car il ne peut être question de paix aujourd'hui».

Là-dessus, le Roi me dit qu'il a fait une chose qui lui était très désagréable: il a écrit au Quartier Russe une lettre et il y a envoyé son aide-de-camp Angelescu pour la porter. (Demande de secours probablement).

Inainte de a ne despărţi, *Regele* mă întreabă: «Alt mijloc nu mai este?» — *Eu:* «Nu, Sire. Povăţuesc pe D-nul Brătianu, din momentul ce nu se poate schimba nimic, să continue singur şi va avea din partea mea acelaş concurs ca până în prezent. Păstrează, Sire, rezerve»!

In tot timpul convorbirei, îmi spuneam că este inutil să mai insist: Regele continuă a fi dăscălit! El mi-a afirmat chiar că situaţiunea nu era atât de rea cum pretind «domnii» veniţi de pe front la Bucureşti! Regele *nu ştia nimic din ce se petrecuse la Corabia!* I-am spus: «M. V. poate vedea din aceasta că nu i se spune tot!»

Regele nu crede în posibilitaea unui conflict între Rusia şi Suedia.

In sfârşit am spus Regelui că sper că ochii mei nu vor vedea grozăvia unui Rege şi unei armate române refugiaţi în Rusia. Un gest—, dar nici un cuvânt de răspuns!

28 Septembre. — D-l *Brătianu* s'a întors la mine pentru a încerca să mă convingă. «Ce răspuns îmi dai»? — *Eu:* «Credeam că-l cunoşteai dela Rege». — O fi în-

---

Avant de nous séparer: «Il n'y a pas moyen autrement»?— «Non, Sire. Et je conseille à Mr. Bratiano, puisqu'on ne peut rien changer, de continuer seul et il aura de ma part le même concours que jusqu'à présent. Gardez, Sire, des réserves».

Inutile d'insister, me suis-je dit tout le temps : le Roi continue d'être endoctriné. Il m'a même affirmé que la situation n'était pas si mauvaise que le prétendent les «Messieurs» venus du front à Bucarest.

Le Roi ne savait rien de ce qui s'était passé à Corabia. Je lui ai dit: «Votre Majesté voit par là qu'on ne lui dit pas tout».

Le Roi ne croit pas à la possibilité d'un conflit entre la Russie et la Suède.

Enfin je dis au Roi que j'éspère que mes yeux ne verront pas l'horreur d'un Roi et d'une armée roumaine refugiés en Russie. Un geste, mais pas un mot de réponse.

28 septembre. — Mr. Bratiano est revenu pour tâcher de me convaincre. «Quelle réponse me donnez vous?»—«Je croyais que vous la connaissiez déjà par le Roi». A-t-il compris l'iro-

ţeles el ironia? Cred că da. Căci punerea în curent a fost scurtă. D-l Brătianu îmi destăinueşte că a vorbit cu Take Ionescu şi că el pune ca condiţie numirea lui Averescu la statul-major. El desaprobă acest sistem. căci vom intra pe calea generalilor politici. Deci rău fac legând chestia militară cu o schimbare de direcţie El nu ia nici o parte la numirea generalilor («Le bon apôtre»!) Regele singur are de ales. De-altfel Berthelot soseşte peste 4 zile; «el va vorbi cu generalii şi va desemna pe acel care îi se va părea mai calificat». Acest examen, dealtmintrelea puţin probabil, mi se pare atât de odios încât am răspuns foarte simplu că în 24 de ore generalul francez nu va putea cunoaşte rana şi camarila care roade armata. Discuţie fără interes. Am susţinut că şeful de guvern, având toată răspunderea, nu se poate desinteresa de comandamentul militar şi că menţin punctul meu de vedere. — *Brătianu* mi-a anunţat că Ruşii au promis ajutoare — «dar când vor sosi...»? — şi că Italienii s'au îndatorat să trimită trupe la Salonic! — L'am povăţuit să roage pe Rege să se ducă pe front şi să trimită pe Prinţul Moştenitor

---

nie? Je crois que oui, car la mise au courant a été courte. Mr. Bratiano me confie qu'il vient de causer avec Take Ionescu et que ces Messieurs posent comme condition la nomination d'Averescu à l'Etat Major. Il reprouve ce système, car nous entrerions dans la voie des généraux politiques. Donc j'ai tort de lier la question militaire à un changement de direction. Lui ne prend aucune part à la nomination des généraux (le bon apôtre!) C'est au Roi seul à choisir. D'ailleurs Berthelot arrive dans 4 jours: «il écoutera les généraux et désignera celui qui lui semblera le plus qualifié». Cet examen, improbable d'ailleurs, m'a paru si odieux, que j'ai simplement répondu qu'en 24 heures le général français ne pourra connaître la plaie de la «camarila» qui ronge l'armée.

Discussion sans intérêt. J'ai soutenu que le chef du gouvernement ayant toute la responsabilité, ne peut se désintéresser du commandement et que je maintiens mon point de vue. Il m'a annoncé que les Russes avaient promis des secours — «mais quand arriveront-ils?» — et que les Italiens avaient promis d'envoyer du monde à Salonique.

Je lui ai conseillé de prier le Roi d'aller sur le front et

la un stat-major. — *El:* «M'am gândit şi eu că ar fi imprudent ca Regele şi Prinţul moştenitor să fie împreună în acelaş punct». El ştia, — eu nu vorbisem de aceasta, — că Prinţul a fost să vadă pe un ofiţer rănit, prieten, şi că nu intrase în spital spre a vedea pe ceilalţi ofiţeri răniţi!

Lupta este crâncenă între Braşov şi Predeal. Averescu are comanda şi a chemat pe Ruşi din Dobrogea. Brătianu a obţinut autorizarea Cartierului-general rus.

La mine afluenţă de prieteni, bucuroşi că am refuzat participarea la guvern.

Comunicatul anunţă că în regiunea Călimanului *ne retragem* (malul drept al Mureşului), că în Valea Buzăului *ne retragem* spre Vama Crasna. Dealtminterea luptele dăinuesc pe frontul nord şi nord-vest.

29 Septembre. — Ministrul Anghelescu crede că numărul răniţilor noştri este de 50.000.

Peste tot suflă un vânt de panică. La spitalul militar se mută cu toată graba medicamentele şi pansamentele din depozit. Prin ministere se strâng toate şi chiar astăzi seară pleacă ministerul justiţiei. Dosarele justiţiei: anuarul nu era suficient! — Cei mai răsboinici

---

d'envoyer le Prince Royal à un Etat Major.—Lui: J'ai pensé aussi que c'était imprudent d'avoir le Roi et le Prince Royal réunis sur le même point. Il savait — je n'en avais pas parlé— que le Prince avait été causer avec un officier ami et blessé et n'était pas entré à l'hôpital voir les autres officiers blessés.

On se bat ferme entre Braşov et Predeal. Averescu commande en chef et a appelé à lui les Russes de la Dobrogea. Bratiano a obtenu l'autorisation du Quartier Général Russe.

Affluence d'amis, heureux que j'aie refusé la participation au gouvernement.

Le communiqué annonce que dans la région du Caliman nous nous retirons — que dans la vallée de Buzău nous nous retirons sur la douane Crasna. D'ailleurs, on se bat sur tout le front Nord et Nord-Ouest.

29 septembre. — Ministre Anghelescu estime à 50.000 le nombre de nos blessés. Partout un vent de panique. A l'hôpital militaire on déménage en tout hâte les médicaments et les pansements du dépôt. Dans les Ministères on emballe et ce soir même un train emporte le Ministère de la Justice. Les dosseurs de la Justice : l'annuaire n'était pas suffisant !

sunt cei mai grăbiţi. Bălănescu, secretarul general dela Domenii, care iarna trecută ţinuse la Ateneu o conferinţă «patriotică», şi-a pus familia şi persoana la adăpost — două automobile! — spre Bacău. Soţia generalului Iliescu a şi cutreerat în automobil toate şoselele, pentru a-şi asigura un adăpost: ea nu mai e văzută la spitalul militar.

In aceaşi ordine de idei, G. Balş îmi spune că ar fi prudent să ne constituim o rezervă de numerar. Ceeace şi facem. Cu această ocazie Paspati (Banca Blank) îmi spune că rubla a ajuns în Bucureşti la 2.80, după ce fusese la cursul urcat de 2.48, şi că nu se mai găsesc ruble: bunii patrioţi îşi şi asigură fonduri pentru trecerea în Rusia! — O coincidenţă nostimă: eri la ora 6 am întâlnit la Şosea pe Blank, care o ştergea într'un automobil având o splendidă Cruce Roşie vopsită pe uşi.

30 Septembre. — Banca Naţională nu a putut pleca eri, fiindcă Victor Antonescu i-a luat trenul !

Venit după frontul nord-vest, un ofiţer îmi comunică că Culcer va încerca o ofensivă vie, în speranţa de a degaja frontul Sinaia-Bran. Dealtminterea comunicatul

---

Les plus belliqueux sont les plus pressés. Balanescu-Rosetti, secrétaire général des Domaines, qui avait cet hiver tenu à l'Athénée une conférence «patriotique», a déjà couru mettre sa famille et sa personne en surêté, — deux autos — du côté de Bacau. La femme du général Iliescu a déjà battu en tous sens les routes en auto pour s'assurer un gîte: on ne la voit plus à l'hôpital militaire. Dans cet ordre d'idées, Georges Balş me dit qu'il serait prudent de nous constituer une réserve en numéraire. C'est ce que nous faisons. A cette ocasion Paspati (Banque Blank) me dit que le rouble à Bucarest a atteint 2.80— après avoir fait le cours fort de 2.48— et qu'on en trouve plus: les bons patriotes s'assurent déjà des fonds pour le passage en Russie. Coïncidence amusante: hier à 6 h. j'ai rencontré à hauteur du deuzième Rond-Point-Chaussée, Blank, qui filait dans une auto avec magnifique croix rouge sur les panneaux.

30 septembre. — La Banque Nationale n'a pu partir hier parce que Victor Antonescu lui a pris son train.

Venu du front N. O. un officier me communique que Culcer va tenter une vive offensive pour tâcher de dégager le front de Sinaïa-Bran. D'ailleurs le communiqué est bon et un

este bun şi D-rul Dinu Brătianu îmi telefonează la amiază dela Sinaia, că acolo este linişte şi că ai noştri au respins toate atacurile. Obuzele cad până la Azuga, dar fără nici o eficacitate militară.

Cu toate acestea lumea oficială este din ce în ce mai alarmată şi Skupiewsky ne ridică medicii dela Crucea Roşie pentru ca să însoţească rămiţii cari se evacuează din Bucureşti, fără măsuri şi fără precauţii. Spectacolul pe care îl prezintă lumea oficială este întristător, şi se pare că mai ales Panaitescu şi Siguranţa sunt grăbiţi să fugă.

La Club, Poklevsky pretinde că o telegramă dela Alexieff, comunicată lui Brătianu, asigură că tot ce se află pe frontul din Transilvania în contra noastră, se compune din 27—33 batalioane germane şi 45 austro-ungare. Generalul Popovici a spus lui Butculescu că la Cartierul General se socoteau 14 divizii inamice în contra celor 15 divizii ale noastre, ceeace, după el, era o inferioritate *periculoasă.*

Avioanele inamice au aruncat 428 de bombe asupra Dadilovului. Morţi, răniţi, nebuni ; — am avut mai ales o dislocare a taberei. Şi pentru a ne apăra : tunuri

---

coup de téléphone de Dr. Dinu Bratiano m'annonce, à midi, qu'à Sinaïa on est tranquille et que les nôtres ont repoussé toutes les attaques. Il tombe des bombes jusque dans Azuga, mais c'est sans efficacité militaire.

Malgré cela on est plus affolant que jamais dans le monde officiel et Skupievski nous enlève les médecins de la Croix Rouge pour leur faire convoyer des blessés qu'on évacue, sans mesure et sans précaution, de Bucarest. Le spectacle que présente le monde officiel est affligeant et il paraît que surtout Panaitescu et la Surêté ont hâte de déguerpir.

Au Club, Poklevsky prétend qu'un télégramme d'Alexiew communiqué à Bratiano assure que tout ce qu'on a sur le front transylvain contre nous se compose de 27—33 bataillons allemands et 45 bataillons austro-hongrois. Le général Popovici a dit à Butculescu qu'au Quartier Général on comptait 14 divions contre nos 15 divisions, ce qui selon lui était une infériorité dangeureuse. Les aviateurs ennemis ont lancé sur Dadilov 428 bombes. Morts, blessés, fous, nous avons eu surtout une dislocation de tout le camp. Et pour nous défendre, des canons des campagne braqués en l'air au moyen d'un

de campanie, îndreptate în sus prin mijlocul unei săpături circulare împrejurul tunului! Sergentul ochitor a mărturisit că se trăgea cu tunul numai de formă. Şi am avut doui ani de pregătiri! Napoleonul — Iliescu de la Bana — şi-a întrebuinţat bine timpul!—Fiul lui Carp este ucis la Oituz (Vezi nota dela 2 Oct.).

1 Octombre. — Tot pregătirea armatei: Grig. Cantacuzino mi-a spus că s'a cerut eri de urgenţă comisiei de aprovizionare, cuie de tălpi pentru 400.000 de oameni pentru a împiedeca pe soldaţii noştri să alunece în munţi. Nu există nici 4 kgr. de fer pe piaţă. Generalul Ursache dela Intendenţă se ţinea de cap, încremenit.

Buletinul este bun, — afară de punctul periculos Giuvala, unde trupele noastre au fost silite să dea înapoi. Poate că acesta este începutul unei mişcări spre a învălui Sinaia. G. Andreescu mi-a spus că Rucăr a fost bombardat şi că aeroplane au aruncat bombe la Câmpulung. — In regiunea Jiului am cucerit Sigleul mic şi Muncelul mic şi am respins inamicul în dezordine. Oare ofensiva lui Culcer începe? Din nenorocire generalul Praporgescu a fost omorât, la Coţi în Valea Oltului. Dr.

---

fossé circulaire creusé autour de la pièce. Le sergent qui pointait avouait que le canon était tiré par acquit de conscience seulement. Et nous avons eu deux ans de préparation! Le Napoléon — Iliescu de Bana — a bien employé son temps! Le fils de Carp est tué à Oituz.

1-er octobre. — Toujours préparation de l'armée. Griguţă m'a dit qu'à la commission d'approvisionnement on leur a demandé hier d'urgence des clous-crampons pour 400.000 hommes pour empêcher nos soldats de glisser dans la montagne. Il n'y a pas 4 kg. de fer sur le marché. Le général Ursake de l'Intendance se tenait la tête de stupeur.

Le bulletin est bon, sauf sur un point dangereux, à Giuvala, où nos troupes ont dû céder. C'est peut-être un mouvement pour tourner Sinaïa, qui commence.

Grigore Andreescu m'a dit que Rucăr avait reçu des coups de canons et que les aéroplanes avaient bombardé Câmpu Lung: il en était retourné, le pauvre diable.

Dans la région du Jiul, par contre, nous avons enlevé Şigleul Mic et Muncelul Mic, repoussé l'ennemi en désordre. Est-ce l'offensive de Culcer qui commence?

Malheureusement le général Praporgescu est tué à Coti, Vallée de l'Oltul.

Brătianu revine de pe front: la Predeal ne batem bine. Linia noastră este la înălţimea vilei Klein, inamicul la vechea graniţă de jos. Sunt însă mulţi morţi şi răniţi. — Angelescu a fost până la Siriul; generalul Tănăsescu este foarte liniştit.

2 Octombre. — Ziarele publică următorul comunicat, cules din «Dimineaţa». Forma de introducţie este admirabilă. «La Politique» însă zicând că «*Censura* ne dă următorul comunicat», acest rând i-a fost tăiat!

«*Pentru Public:*

«Unele întâmplări fără însemnătate în ce priveşte rezultatele determinante ale războiului şi ale căror urmări au şi fost zădărnicite de hotărîrea nebiruită a soldatului, nu sunt de natură a nelinişti pe nimeni. — Deşi luptele se poartă în afară de hotarele noastre şi la peste 150 de km. de capitala ţărei, deşi vitejia trupelor noastre e garanţia desăvârşită că muntele apărător nu va putea fi trecut de duşmani, ne simţim datori a înştiinţa pe cetăţeni că nu e nici un motiv de îngrijorare şi că toată ocrotirea datorită se va da neapărat şi efectiv. — Semănătorii de ştiri rele şi interpretatorii răi voitori ai măsurilor care se iau în orice ţară în timp de război, trebuesc semnalaţi autorităţilor pentru ca ei să nu împiedice necontenita conlucrare liniştită şi plină de încredere a guvernului şi a populaţiei».

Fug pe capete familiile şi ale miniştrilor şi ale rudelor; mută toţi arhivele; voesc, fără regulă şi fără măsură, să golească spitalele — şi se cere să se denunţe cei ce «seamănă ştiri rele!» — Fi-vom până la urmă nişte caraghioşi odioşi? Casa lui Dinu Brătianu s'a închis; Budişteanu, vecinul său, a văzut cum de eri a încetat orice viaţă în acea casă. Ba chiar Krupensky a văzut la Creditul Funciar, pe lângă şi printre lăzile de arhive

---

A Predeal, Dr. Dinu Bratiano, revenu du front: on se bat bien. Nous sommes ligne Villa Klein; eux à la vieille douane d'en-bas. Beaucoup de morts et de blessés.

Anghelescu a été jusqu'à Siriul (Vallée de Buzău); Tanasescu y était très tranquille.

de Credit: saltelele directorului Dinu! Dar *toţi răsboinicii* au dispărut! Stelian a plecat eri în Rusia; a făcut şi scandal la Danielescu că nu i s'a reţinut un compartiment. A închis ziarul, iar pe ziariştii lui, spune Vasiliu, i-a lăsat pe drumuri, fără franc. Costică Olănescu îşi face cuferile pentru Crimea: iarnă liniştită la soare! G. Geblescu, cu nevasta, sunt în Rusia. Iulian Vrăbiescu dispărut din Craiova se crede că a plecat tiptil în străinătate. Mişu Sutzo, *cel dintâi,* după Turtucaia, a rupt-o la Paris! Ce-i pasă de societatea «Elisabetha»? — Mi se afirmă că familia lui Al. Constantinescu a şi ajuns în Suedia; şi că pentru un rost mai bun, fiul are şi o misiune specială. Iar Nicu Xenopol este de mult în Rusia, tot cu o misiune plătită se spune. «Steagul» de azi îl şi arde rău, iar censura a lăsat să treacă. Şi nu este unul, dar unul singur, care înainte de a şterge-o să fi lăsat un ban Crucei Roşii sau altei opere de ajutorare!

Ieri la Târgovişte panică enormă; Cicerone Budişteanu nu putea pricepe nebunia cu care se luau trenurile cu asalt. Motiv: Dimitriu secretarul general dela interne, cu depeşi necensurate şi cu telefonul ameţise lumea cerând familiei lui să fugă cu o oră mai de vreme. Divizia din Târgovişte primise şi ea ordin să plece, ordin revocat spre seară.

La Câmpulung, alaltăeri, poliţia a dat ordin populaţiei civile să plece în două ore: biata Estera Golescu a plecat cu copiii fără să poată lua nimic. Aceasta a coincidat probabil cu atacul dela Rucăr, unde am fost siliţi să ne retragem, după comunicatul de ieri.

Azi, Dr. Cantacuzino îngrijorat, venind dela Comisia de aprovizionare, ar fi aflat că Germanii ne-au întors poziţia prin Valea Argeşului şi s'ar afla între Rucăr şi Dragoslavele. Dinu Brătianu însă i-a spus că speră că pericolul e înlăturat. De acolo s'ar ameninţa lesne Târgovişte.

— Pe ziua de Vineri 30 a apărut în «La Roumanie» un articol odios. Toată presa franceză, italiană au dat semnalul de alarmă: România trebue repede ajutată. «La Libre Parole» spunea: «Dar Sarrail ce face? Ro-

mânia compta pe operaţiile lui». — Clemenceau scria: «Am visat ori am citit că Ruşii au dat *un corp expediţionar?* Unde trebuesc sute de mii, corp expediţionar?» Ziarele române au publicat tot, în cap cu «L'Indépendance». Numai Take Ionescu ia condeiul pentru a scrie: «Nu permitem (?) să se insinueze acest lucru foarte nedrept, că aliaţii noştri nu au făcut pentru noi tot ce erau datori să facă». Avocat al Rusiei, până şi la ceasul ruinei!

Ca o ilustraţie vie a rândurilor de mai sus: tânărul avocat Crăciun vine de pe frontul Prezan: Noi ajunsesem mai departe de cum se credea; eram în Maramureş când ni s'a dat ordin de retragere; Ruşii nu veniseră, nici n'au gând să vie! (Fapt de care se plângea Brătianu la 26 Septembre).

Inmormântarea lui N. Filipescu.

3 Octombre. — A sosit generalul Berthelot, cu şofeurul lui, un tânăr francez titrat, şi vre-o 20 de ofiţeri titraţi. Mi se spune că generalul Zottu rămâne şef nominal, generalul francez va păstra titlul de consilier technic, Iliescu pare-se se va duce în Franţa.

Maiorescu trece pe la mine, şi de acolo la familia Racotă. D-şoarele familiei — plecate.

Comunicatul este bunicel, dar pretutindeni ne atacă Austro-Germanii: nouă puncte de trecătoare plus Orşova, sunt teatrul de luptă. Deci puteri mari frontul fiind aşa de întins. — Nu se aude bine de Valea Trotuşului, de şi comunicatul spune că: «Pe frontieră s'au respins atacurile inamice».

Confuzia se întinde în toate: eri s'au golit spitalele, s'au desorganizat serviciile medicale; azi se aduc răniţii la loc.

4 Octombre. — Comunicatul nu este bun, dar în public mai multă linişte. Fugarii îşi pot da seama că în caz de insuccese, Moldova nu este pământul făgăduinţei. — Deşi se zicea că la Palanca, pe frontieră, s'a respins atacul inamic, azi se mărturiseşte că inamicul a pătruns până la Agaş. (Mi s'a raportat că şi Comăneşti este ocupat).—De altă parte se recunoaşte că Rucărul a fost întors şi că vrăşmaşul a ajuns la Dragoslavele (Dealul

Mateiaşului — zice comunicatul). — Târgovişte este deci ameninţat.

Privitor la luptele acestea pe graniţă: Neniţescu îmi spune că generalul Tănăsescu a fost un an şi jumătate la lucrări pe Valea Oltului; îi cunoaşte toate potecile. In ziua mobilizărei l'au luat de acolo şi dela trupele pe care le cunoştea, pentru a-l duce pe Valea Buzăului pe care n'a văzut-o nici odată!

— Lungă conversaţie cu *Poklevsky,* la Legaţia lui. Am profitat de aceasta, ca să se ştie cum au fost convorbirile cu Brătianu şi cu Regele şi pe ce temă am refuzat deoarece liberalii răspândiseră svonul că am pus ca condiţie pacea imediată. Şi el se miră de zăpăceala guvernului. Cu Saint-Aulaire, împreună au pus chestiuni lui Brătianu care le-a declarat că trebue să se gândească la ziua de mâine: «Inţeleg ca să exagereze cu d-voastră pentru ca să obţie mai curând cele de cari are nevoie dela Aliaţi, dar exagerează şi cu publicul». A râs de cei ce fug: «Le cunosc numărul mai bine ca d-ta, căci eu iscălesc hârtiile pentru «*prietenii noştri*». (Am râs). — Despre lipsa de telefoane ale armatei: regimentele ruse au 36 de km. de fire judec după aceasta cât trebue să aibă regimentele germane. — La noi: 6 klm., adică 2 klm. de batalion, după înşişi spusele Regelui. — In toată conversaţia: speranţa că lucrurile vor merge bine, — niciodată afirmaţia unei certitudini. — Mi-a comunicat — ca un fapt care de altminterea s'a întâmplat şi în alte armate — că mai mulţi ofiţeri cari nu s'au purtat bine în foc ar fi fost împuşcaţi.

5 Octombre. — G. Ştefănescu, în trecere prin Bucureşti, îmi raportează că a fost întrebuinţat la evacuarea de arestaţi şi de prizonieri. Populaţia ce s'a luat din Cadrilater se urcă la 38—42.000 de suflete, azi condusă la Ungureni (Dorohoi). Extremă mizerie. Pe drum, au pierit mulţi de foame şi frig, copii mai ales. Turcii, blânzi; Bulgarii, semeţi; se împuşcau pentru una două... s'a semănat aşa pe drum 8 sau 10% din biata turmă... El era în Transilvania la primele noastre ciocniri. La Tabla Buţei s'au ucis 380 de prizonieri! In partea de

sus, când se conduceau prizonierii, soldații au tras salve într'înșii.

— M. S. *Regina* m'a convocat — nu prea știu pentru ce. La spitalul regal, am vorbit o oră. Am reținut: Regina a fost la spitalele din Fetești, deși Regele ceruse să nu meargă nicăeri până ce mai întâi nu merge El undeva: «Dar, n'am mai vrut să aștept». — Am felicitat pentru fericita idee de a trimite pe Prințul Carol la o armată. *Regina*: «De atâta vreme o ceream!» — *Eu*: «Și eu, Majestate, am vorbit special și cu multă insistență despre aceasta săptămâna trecută, cu d-nul Brătianu!» — *Regina*: «Dar de ce Regele nu merge El pe front!» — Lămuresc tot ce am spus d-lui Brătianu, și obiecțiunea copilărească că un Rege nu merge acolo unde nu este victorie. — *Regina*: «Motiv!!! Nu locuim împreună, căci altfel ași fi obținut și aceasta dela Rege!» — (Surâs). — Am povățuit ca în caz de evacuarea Bucureștiului să nu se închidă spitalul dela Palat.

— Buletinul este mai bun. Singurul punct obscur, acolo unde eri se vorbea de Agaș azi se spune numai: «In Valea Trotușului, acțiunea în curs». La Mateiaș bătaie crâncenă. Lumea începe să fie mai calmă.

6 Octombre. — Comunicatul bun. Știu că nu mai sunt temeri decât pentru Valea Oituzului. Guvernanții încep să o ia de sus cu cei ce fug, cu cei ce răspândesc alarma... Paul Teodoru îmi spune că Radovici a încărcat tot din Ploești, pe sora sa nu a luat-o, dar două locuri le-a rezervat bancherului Schapira: lumea l'a huiduit la gară!

Trei profesori: — Babeș a venit eri, în viața lui nu a călcat la mine. A protestat cu vioiciune că în manifestul universitarilor contra Germaniei, de acum doui ani, el *nu a iscălit* și că prin abuz s'a publicat numele lui. De protestat, nu a protestat atunci, azi ar vrea să o dreagă! (Ce-mi pasă mie de aceasta?). G. Chiriac vine să-mi ceară o recomandație pentru colonelul lui, ca să nu-l bage în foc! Refuz.

Adaug că aducându-se un ofițer german grav rănit, Toma Ionescu a refuzat să-l primească în spital:

a trebuit să fie evacuat la Brâncoveneasa, unde Bonachi l'a operat pe dată. (Vulturescu era la spital).

7 Octombre. — Alte laşităţi. — In acelaş ordin de idei ca mai sus. Mitilineu (care şi-a pierdut fata) mergând la Craiova, a aflat în gara Piteşti următorul fapt: La prima încăerare spre Câmpulung, Trifonescu şi Purcăreanu au fugit cu bagajele lor. Bufegeoaica i-a interpelat foarte viu: «D-voastră o luaţi la fugă; dar noi? D-voastră aţi cerut războiul!» Ambii politicieni: «Noi n'am vrut războiul, cel care l'a vrut a murit!» (Filipescu).

Stirbey a întâlnit, în gara Iaşi, în trenul care pleca la Ungheni, pe cei doui Argetoianu şi Doamna Argetoianu. Să sperăm că fiul se mărginea să însoţească pe părinţii lui...

Hagi-Teodorachi, preşedintele Camerei de Comerţ, a plecat şi el! — A mai plecat Căpităneanu, care însoţeşte în Rusia şi în Anglia pe Doamna Take Ionescu.— Emilian confirmă că Radovici a obţinut un vagon ministerial ca să fugă şi ca să ia cu el pe ai lui.

Guvernul a hotărât să plătească lefurile *cu trei luni înainte*. Lucrul se ştia eri la poştă; astăzi vie opoziţie la Finanţe, din partea lui Kiriacescu. Prin acesta, — desemnat pentru a fi secretar general la Bucureşti, Alexandridi plecând la Iaşi, — avem barometrul zilei: Vintilă liniştitor; Ionel şi Constantinescu foarte pesimişti.

— Comunicatul este bun. Ţinem bine peste tot. Ştiu că sosesc tunuri. Au şi sosit unele la Rucăr; s'au promis altele în Valea Buzăului. Din nenorocire, ofensivă generală pe frontul Dobrogei, iar aripa noastră stângă a slăbit!

8 Octombre. — Comunicatul de azi este iarăşi plin de ameninţări, de astă dată la sud: «In Dobrogea, pe tot frontul, violent atac al inamicului. Am fost siliţi să ne retragem la centru şi aripa dreaptă». Se vorbeşte de spargerea frontului nostru. Racovitză, farmacist la Iaşi, a văzut pe Brătianu pentru a-i prezinta plângeri privitoare la Iaşi, cauzate de cererile ruse exagerate; Bră-

tianu i-a răspuns: «Ce mai e vorba de Iaşi? Zile negre se apropie, lucrurile merg rău de tot în Dobrogea». Se poate să fie unul din artificiile obişnuite ale lui Brătianu, dar sunt temeri că dela sud să nu se cerce o trecere a Dunărei.

«Monitorul» publică *un ordin de zi regal*, în care se rosteşte vorbele «patria ameninţată». Sunt şi expresii nepotrivite. «Nici o unitate să nu dea înapoi». Ca şi cum s'ar recunoaşte că a fost şi fugă! Nu va spori încrederea publicului!

Duca a cerut eri special lui Vasiliu şi lui Kiriacescu, să nu mai vorbim în ziare de cei ce fug! Se ştersese deja informaţia anunţând dosirea lui Olănescu: «Lasă că ne răfuim noi mai târziu cu ticăloşii aceştia!» Pretext: «Află Germanii şi râd de noi»,—textual vorbele ministrului! Este evident că aci a încăput presiunea Take Ionescu-Cantacuzino, miniştri în partibus.

Infiltraţia rusă este în floare. Linia Burdujeni-Mărăşeşti, pe care nu se mai circulă, este întreagă lăsată pe seama Ruşilor. La Iaşi au fost pretenţiuni mari pentru cartierele şi monumentele ce trebuesc lăsate lor; la Bucureşti tot cartierul Griviţa are Ruşi încartieraţi.

Stoian a fost arestat 48 de ore pentru că un zmintit numit Iovan, pus la cale de Aurel Dumitrescu, l'a denunţat că răspândeşte îngrijorarea, spunând că vin Nemţii. Rău tratat, insultat de Corbescu, care l'a ameninţat că îl împuşcă, în cele din urmă eliberat fără confruntare şi fără să i se ceară o explicaţiune! Iar miniştrii ca Alecu Constantinescu, pot împacheta şi expedia până şi vesela!

9 Octombre. — Aseară Grig. Cantacuzino a aflat de la maiorul Ciurea că Constanţa este ocupată. Azi de dimineaţă, vine comunicatul german: Am pierdut Tuzla, poziţie dela nord, Topraisar, Cocargea şi Mulciova: 3500 prizonieri, din care 3000 Ruşi, 2 tunuri, 20 mitraliere, etc. Comunicatul nostru spune că ne-am retras pe toată linia. Se află că sunt Germani şi la capul despre mare! Alecu dela spitalul Medgidia, nu a putut ajunge acolo; răniţii toţi evacuaţi. Joi şi Vineri au fost zilele nefaste ale înfrângerei.

Simionescu-Râmniceanu, deputat, s'a dus să ceară un sfat lui Brătianu, care ar fi răspuns: «Faceţi ce ştiţi fiecare cei cu parale emigraţi; nu am majoritate (!) nu am păreri de dat».

Take Ionescu şi M. Cantacuzino pun mereu la gazetă că iau parte la consiliile de miniştri. Dar până azi nu s'a văzut decretul lor de numire ca miniştri.

Până şi Bank of Roumania mă consultă dacă trebue să stea sau să fugă. Goodwin îmi mulţumeşte cu efuziune pentru îndemnul ce-i dau de a sta locului; aceasta era şi părerea lui.

— Telegramele germane spun că Wilhelm a sosit Joi 19 st. n. pe frontul Sommei, a vizitat întâi pe răniţi, a plecat apoi pe frontul de luptă la nord de Somme, a salutat pe ofiţeri şi soldaţii ce veneau din luptă, a salutat trupele în numele camarazilor dela Est, a conferit decoraţii... La noi ?!

10 Octombre. — Ceasurile tragice se apropie: Tot frontul nostru dobrogean a cedat. Se vorbeşte că a fost spart la Murfatlar. In orice caz comunicatul recunoaşte că ne apărăm chiar pe linia ferată. Se mai spune că nu se ştie de urma a două divizii cari erau la extrema noastră stângă. D-rul Hasnaş, din Feteşti, îmi comunică că spitalele au fost atacate de aeroplane şi că sunt 70 de morţi şi răniţi. Mai ştie că am incendiat rezervele noastre din Constanţa, — deci am părăsit şi Constanţa!

— Vorbind pentru prizonieri, aflu dela Tabacovici că comisia guvernului este în mare încurcătură, deoarece nu mai avem decât... 60 de prizonieri bulgari. Tot restul a fost omorât de Ruşi! Se spune de Balş că şi răniţii bulgari au fost asvârliţi din trenurile sanitare, de muscali. Cine o să plătească cruzimile acestea? Tot noi!

11 Octombre. — Astă noapte, Zeppelin: nu se ştie dacă a aruncat bombe; în Bucureşti nu s'a aflat de vreo bombardare.

Se află tot adevărul privitor la Constanţa. La orele 10 Anghelescu telefonează că Constanţa este ocupată, că Raşcu apără podul şi că va opune toată rezistenţa;

că, în fine, s'a putut restabili comunicaţia cu cele două divizii române de care nu se mai ştia nimic. Comunicatul nostru confirmă că ne-am retras dela Caramurat 20 km. nord-vest de Constanţa, ceeace dovedeşte că am pierdut linia ferată. Iar comunicatul german confirmă că, cu toată ploaia torenţială, ei au trecut calea ferată la Murfatlar.

Stirbey a aflat prin cercurile dela Cartier că şi pe munţi suntem «à bout de souffle». De altfel comunicatul nostru arată 12 puncte pe care suntem atacaţi; calificativul: *lupte violente,* revine de trei ori; iar la Dragoslavele, unde este lovitura cea grea, ni se spune numai că trupele noastre «*îşi menţin poziţiunile*».

— In sferele oficiale, ameţeală. D-na Brătianu, de 15 zile nu mai mişcă din Iaşi; Constantinescu a venit în fugă la Crucea Roşie să ceară ca să scindăm aprovizionările, ca jumătate să meargă în Moldova.

La 3 ore s'a răspândit ştirea că Bulgarii trec Zimnicea: cei dela «Adevărul» o spun din sursa Costinescu.

— Eri 10 Octombre a venit la mine Cociaş. Pretinde că împreună cu Robescu, Procopie Dumitrescu şi Stoicescu, s'au dus Duminică la Brătianu să-i ceară povaţă. *Brătianu* s'a luat cu mâinile de cap: «Faceţi ce ştiţi; cine poate, să plece; emigraţi dacă voiţi». Nici o vorbă de speranţă sau de consolaţie...

— Generalul *Popovici,* aseară, sosind dela Cartier: «Nu putem rezista şi suntem pierduţi dacă se mai întârzie; spune-i D-nului Marghiloman să scape ţara, cât mai este timp, şi să facă pacea». Iar Butculescu adaugă că la Cartier era ceva fantastic. Colonelul Pétin şi alt colonel strigau în gura mare: «Dar n'ai cu cine vorbi, aci!» — Iar corespondentul ziarului «Times» a spus lui Butculescu: «Am fost şi pe frontul rus, dar numai la D-voastră nimeni nu zice nimic!».

Stürgh, prezidentul de consiliu austriac, a fost asasinat de d-rul Adler, fiul socialistului Victor Adler.

12 Octombre. — Ştirile au înebunit pe toţi; Golescu

---

12 octobre. — Les nouvelles ont affolé tout le monde. Go-

vede pregătirea unei lovituri politice în fapta anunţată erí de ofiţerii francezi (Rudi Catargi-Brâncovan), că s'a luat comanda lui Culcer: ruptură de orice legătură între trupe şi şefii care nu sunt partizani ai lui Iliescu. — Grigore Pherekyde cu nevastă-sa au venit să-mi spue că se proecta să fiu luat cu forţa, în caz de evacuare. Maiorescu, îngrijat, cere să mă vadă. Neniţescu, Paul Teodoru, Poenaru-Bordea, Col. Mircescu, toţi, toţi cer să intervie ceva! Poate că voi vedea diseară pe generalul Popovici. *Mircescu* îmi spune: «Viu dela Cartier; toată lumea şi-a pierdut capul: este o catastrofă generală».

— Luni a fost consiliu de miniştri. Brănişteanu mă asigură că *Brătianu*, absolut pierdut, a vrut să se retragă. El a plâns. Costinescu este acela care s'a opus. Şeteanu, cu lăcrămile în ochi, îmi povesteşte că chemat în afacere de serviciu, a auzit dintr'o odae vecină tot ce s'a spus. (Lucrul se petrecea la Costinescu acasă). Brătianu, care îşi pierduse orice sânge rece, ţipa că trebue să plece; alarmiştii erau, ca să facă cor cu el, Take Ionescu şi Mişu Cantacuzino. (Se anunţă că soţia acestuia din urmă a plecat astăzi ! El rămâne la post !). Take a

---

lescu voit la préparation d'un coup politique dans le fait annoncé hier par officiers français (Rudi, Brancovan) qu'on a enlevé à Culcer son commandement: rupture de tout lien entre troupes et chefs, non partisans d'Iliescu. Grégoire et sa femme sont venu me dire qu'on se proposait de m'enlever en cas d'évacuation. Maiorescu, inquiet, demande à me voir. Nenitzescu, Paul Teodoru, Poenaru Bordea, Colonel Mircescu — tous, tous demandent qu'il intervienne quelque chose. Peut-être verrais-je ce soir le général Popovici.

Mircescu me dit: «Viu de la cartier; toată lumea şi-a perdut capul. Este o catastrofă generală».

Lundi, il y a eu Conseil des Ministres, Branisteanu m'assure que Bratiano, absolument perdu, a voulu se retirer. Il a pleuré. C'est Costinescu qui s'est opposé. Seteanu, la larme à l'oeil, me raconte qu'appelé pour le service il a entendu d'une pièce voisine tout ce qui s'est dit (on était chez Costinescu). Bratiano, hors de lui, criait qu'il fallait partir; les alarmistes étaient, pour faire chorus, Take Ionescu et Michel Cantacuzène (on m'annonce que sa femme est partie aujourd'hui '

propus ca Berthelot şi Averescu să fie chemaţi înainte de a se lua vreo hotărâre. S'a discutat viu dacă n'ar trebui plecat din Bucureşti prin Urziceni, pentru a nu fi prinşi prin Ploeşti! Victor Antonescu, singurul optimist. *Dinu Brătianu* a spus la Comitetul de aprovizionare, că un Brătianu nu ar trebui să se lase prins, fiindcă Ionel Brătianu *a înşelat* Germania!

— Dezastrul nostru este mare. Eri, podul depe Dunăre a fost azvârlit în aer. Ce grozavă jale! Faptul se neagă, dar inginerul Răileanu care a operat acolo l'a confirmat. Dealtfel comunicatul zice că armata noastră se retrage la nord de Cernavodă. Şi apoi comunicatul german confirmă că Medgidia şi Raşova au căzut după o luptă violentă. — Moruzi a venit astăzi la Cartierul General, pentru a cere din partea lui Zaintchikowsky autorizarea de a părăsi toată Dobrogea. — Trupele noastre se retrag spre Hârşova pentru a trece podul de la Georgeni — a cărui existenţă nu o cunoşteam până eri; — fostul meu agent se află acolo ca pionier. Germanii anunţă pierderi crude în rândurile noastre; am pierdut 6693 de prizonieri, dintre cari comandantul bri-

---

Soit disant: «moi (Cantacuzène) je reste au poste»). Take a proposé de faire venir Berthelot et Averescu avant de prendre une décision. On a discuté vivement s'il ne fallait pas quitter Bucarest par Urziceni pour ne pas être pris par Ploesti. Victor Antonescu, seul, optimiste. D'ailleurs Dinu Bratiano a dit au comité approvisionement qu'un Bratiano ne devait pas se laisser prendre parce que Ionel Bratiano a trompé l'Allemagne.

Notre désastre est grand. *Hier on a fait sauter le pont du Danube.* Quelle affreuse tristesse! On l'a nié — mais l'ingénieur Răileanu, qui a opéré, l'a confirmé. D'ailleurs le communiqué dit que notre armée se retire au Nord de Cernavoda. Et puis le communiqué allemand confirme que Medgidie et Raşova sont tombés après une lutte violente.

Moruzi est venu ce matin au Quartier Général pour demander de la part de Zaintchikowsky autorisation d'abandonner toute la Dobrogea. Nos troupes se retirent sur Harşova pour passer le pont de Giurgeni, dont je ne connais l'existence que depuis hier: mon ex-agent s'y trouve comme pionnier. Les Allemands annoncent pertes cruelles dans nos rangs; prise de 6693 prisonniers, dont le commandant de la

găzei care apăra Islamtepe, 12 tunuri, 52 mitraliere, 5 locomotive şi 200 vagoane!

Am pierdut Predealul. Comunicatul spunea eri: «Ţinem graniţa (Casa Klein); astăzi anunţă că ne batem în localitatea Predeal. Dealtminterea comunicatul german zice că după *lupte violente*, armata archiducelui Carol a luat Predealul şi 600 de prizonieri. Totul este evacuat din Sinaia şi spitalul nostru mai rămâne singur; un spital divizionar a şi înlocuit spitalul de evacuare.

Se afirmă cu persistenţă că am pierdut şi Câmpulungul, dar comunicatul vorbind de regiunea Dragoslave, afirmă că noi am respins atacul inamic.

Pe de altă parte, la ministerul de război mi s'a anunţat o mare victorie franceză la Verdun. Să dea D-zeu să nu fie lovitura obişnuită cu telegrama de îmbărbătare!!

La Crucea Roşie examinăm posibilităţile de scindare: cei care pleacă, cei care rămân...

13 Octombre. — Eri, seara târziu, am avut o întrevedere cu generalul *Popovici*. Ii comunic că am aflat prin

---

brigade qui défendait Islamtepe, 12 canons, 52 mitrailleuses, 5 locomotives et 200 wagons.

Nous avons perdu Predeal. Le communiqué disait hier: nous tenons la lisière (maison Klein); aujourd'hui il annonce: nous nous battons «în localitatea Predeal». D'ailleurs communiqué allemand dit qu'aprés *lutte violente* l'armée de l'Archiduc Charles a pris Predeal et 600 prisonniers. Tout est evacué à Sinaïa et notre hôpital reste seul encore, un hôpital divisionnaire militaire ayant déjà remplacé l'hôpital militaire d'évacuation!

On affirme avec persistance que nous avons *perdu Câmpulung* aussi, mais le communiqué en parlant de la région Dragoslave affirme que nous avons repoussé l'attaque de l'ennemi.

Par contre au Ministère-Guerre on m'a annoncé une grande victoire française à Verdun. Pourvu que ce ne soit pas le coup habituel de la dépêche reconfortante!

—A la Croix Rouge examinons possibilités de scinder: ceux qui partent, ceux qui restent...

13 octobre. — Hier soir, tard, entrevue avec général Popovici. Je lui communique avoir appris par Hiott que nous

Hiott că ne reconstituim la Babadag-Măcin, unde resturile celor patru divizii române, reduse la 16—18.000 oameni cu totul, aşteaptă al IV-lea Corp siberian. Generalul îmi spune: «Cu un corp nu se poate face *nimic*. In cel mai bun caz el va contopi diviziile noastre şi se va retrage în ordine pe podul dela Isaccea ; căci podul Hârşova-Giorgeni a fost ridicat, ne mai putând ajuta la retragerea trupelor noastre. Ne trebue 4 corpuri în Moldova şi 2 în Dobrogea, şi să reluăm ofensiva pe Mureş pentru a decongestiona frontul nostru, fără de care suntem la pământ. Dar Ruşii se mişcă încet, cu rea voinţă; nici un marş pe jos, le trebue drum-de-fer pentru drumurile cele mai mici.» Generalul îmi dă ştiri îngrozitoare cari au făcut obiectul următoarei comunicări:

«Independenţa» şi «Viitorul» neagă că s'ar fi vrut să se dea lefurile pe trei luni. O. Kiriacescu, desemnat pentru secretariatul general la Finanţe, e acel care s'a opus la aceasta. Dar mandatul este făcut. Simplă dovadă de frica guvernului.

— Colonelul *Mircescu* este de părere că armata se găseşte virtual în disoluţie. El a atras mereu atenţia a-

---

nous reconstituons Babadag-Macin, où les débris de nos 4 divisions, réduites à 16—18.000 hommes en tout, attendent 4-e corps sibérien. Le général me dit: Avec un corps on ne peut rien faire. Tout au plus absorbera-t-il nos divisions et se retirera-t-il en ordre par le pont de Isaccia. Notre pont Hârşova-Giurgeni, nous l'avons enlevé; il ne pouvait aider nos troupes. Il nous faut 4 corps en Moldavie et 2 corps en Dobrogea et reprendre l'offensive dans le Maros pour decongestionner notre front, sans cela nous sommes à terre. Mais les Russes se mouvent lentement, à contre coeur; pas une marche à pied; chemin de fer pour les petits trajets. Il me donne des renseignements terrifiants qui ont fait l'objet de la communication ci-dessous.

— «L'Indépendance» et le «Viitorul» nient qu'on ait voulu donner les appointements pour 3 mois. C'est O. Kiriacescu, designé pour secrétaire général Finances, qui s'est opposé. Mais le mandat est fait. Simple trace de la gouardise du gouvernement.

Colonel Mircescu. Pour lui l'armée est virtuellement en dissolution. Il a tout le temps attiré l'attention sur les dis-

supra disponibilităţilor de oameni ale Germaniei. Fabricile produc îndoit cât produceau în trecut, graţie femeilor. Dar se mai găseşte un milion de lucrători lăsaţi pe loc, cari se pot adăoga contingentelor încă nechemate. La Statul Major nu se află un singur plan semnat de cineva, sau să fi avut aprobarea scrisă a vre unui general. Totul este opera personală a lui Iliescu. Faptul că s'a negat că Bulgarii aveau forţe aliniate în contra noastră, *este o crimă!* Căci Ţenescu, ataşatul nostru militar la Sofia a dat până şi numărul batalioanelor!

— Ne ştiind cum să reiau contact cu Curtea, — căci am fost zadarnic ieri să văd pe Regina, M. S. fiind reţinută la Buftea de o boală a Prinţului Mircea, — am cerut să văd pe *B. Stirbey.* El a venit la ora 10: «Imprejurările sunt foarte grave... Merge rău de tot. Regele nu mai poate găsi o directivă la un guvern zăpăcit... Guvernul este inexistent.» — Sunt sigur că Regele nu ştie adevărul; expun că mai suntem încă la etapa întâi şi că se mai poate scăpa ţara şi dinastia. Vom ajunge la etapa unde nu se va mai putea scăpa decât ţara. Şi dacă ne încăpăţânăm să închidem ochii, D-zeu ştie dacă se va

---

ponibilités en hommes de l'Allemagne. Les fabriques produisent au double du passé, grâce aux femmes. Mais il y a encore un million d'ouvriers laissés sur place qui peuvent se joindre aux contingents non appelés. A l'Etat-Major il n'y a pas un plan signé par quelqu'un, ayant eu l'approbation écrite d'un général. Tout est oeuvre personelle d'Iliescu. Avoir nié que les Bulgares avaient des forces alignées contre nous, est une crime, car Tzenescu, notre attaché à Sofia, a donné jusqu'au numéros des bataillons.

Ne sachant comment reprendre contact avec la Cour, ayant été inutilement voir la Reine, hier, retenue Buftea par maladie Prince Mircea, ai demandé voir Stirbey. Barbu est venu à 10 h. Les circonstances sont très graves... «Ça va tout à fait mal. Le Roi ne peut trouver une directive auprès d'un gouvernement affolé»... «Le gouvernement est inexistant». — Et je suis sûr que le Roi ne connaît pas la vérité. j'expose que nous sommes dans la première étape: on peut sauver encore le pays et la Dynastie. On arrivera à l'étape où on ne pourra plus sauver que le pays. Et si nous nous obstinons à fermer les yeux, Dieu sait si on pourra un jour

mai putea odată scăpa chiar ţara! Trebue ca el să spue aceasta Regelui. Tunurile noastre de 100 şi de 120 nu mai au decât proectilele cari se pot fabrica la noi: este prea puţin. Tunurile 87 au fost scoase din serviciu în Dobrogea din lipsă de proectile. *Toate muniţiile noastre* mai pot ţine o lună! Sunt batalioane cu efectivul de 300 de oameni. Toate unităţile sunt frânte; regimentele au batalioanele lor răspândite. Mutarea depozitelor a făcut de nedescurcat legăturile cu unităţile. Nu mai avem uniforme, nu mai avem puşti pentru recruţi. Divizia VI a primit deabea 300 de miliţieni pentru a împlini golurile enorme. Armata noastră din Muntenia seamănă cu o turmă. Dacă Ruşii nu atacă repede şi în număr mare pe Mureş, suntem pierduţi.—*Stirbey:* «Ruşii? Vor imita divizia care s'a plimbat dela Dunăre la Predeal şi Pietroşiţa fără să intre în foc!»—*Eu:* «Incă un motiv mai mult ca Regele să avizeze repede».—*El:* «Ce ai face tu?»—*Eu:* «Trebuesc chemaţi Iancovescu dela statul major sedentar şi Popovici dela etape, cari trebue să cunoască starea reală a armatei. Dacă am spus adevărul, Regele să convoace şefii militari pentru a-i întreba dacă iau răspunderea situaţiunei. După răspunsul lor, Regele tre-

---

sauver même le pays. Il faut qu'il dise cela au Roi. Nos canons 110 et 120 n'ont plus que les projectiles qu'on peut fabriquer chez nous : c'est trop peu. Les canons 87 ont été remisés en Dobrogea faute de projectiles. *Toutes nos munitions* peuvent encore durer un mois ! — Il y a des bataillons à 300 hommes. Toutes les unités sont brisées; les régiments ont leurs bataillons dispersés. Le déménagement des dépôts a rendu inextricable la liaison avec les unités. Pas d'uniformes, pas de fusils pour les recrues. La VI-e division a reçu à peine 300 miliciens pour compléter les vides immenses. Notre armée de Valachie ressemble à une horde. Si les Russes n'attaquent pas vite et en nombre sur le Mures, nous sommes perdus. — Stirbey : «Les Russes ? Ils imiteront la division qui s'est promenée du Danube à Predeal-Petroşiţa, sans en tirer un feu!» — Moi: «Raison de plus pour que le Roi avise vite». — Lui: «Que ferais tu» ? — Il faut appeler Iancovescu—Etat-Major sédentaire et Popovici—Etapes qui doivent connaître l'état réel de l'armée. Si j'ai dit vérité, que le Roi convoque les chefs militaires pour leur demander s'ils prennent la responsabilité de la situation. Selon leur réponse, il doit prendre un

bue să ia o hotărâre. Şi dacă vrea să reintre în realitatea constituţională, Corpurile constituite pot să-i dea un sprijin». *Stirbey* a promis că va transmite de urgenţă.

— S'a luat comanda lui *Culcer* fiindcă a cerut sau să i se trimeată ajutoare sau să fie autorizat a se retrage. Lupescu, şeful lui de stat-major, s'a retras cu toate insistenţele lui Iliescu. Scos din serviciu în acelaş timp cu şeful lui, el este însă trimis în Galiţia pe lângă un general rus! Se pare că grupul francez este acela care a propus această revocare, am avut această impresie prin căpitanul Marchant-Perier, aghiotantul lui Berthelot: «Un general care propune să se retragă probează că este *obosit*». *Dragalina* a fost numit în locul lui Culcer, şi a doua zi a fost grav rănit. Comunicatul a anunţat rănirea lui, indicând şi calitatea lui,—o inovaţie, —pentru a face public faptul că Culcer nu mai comandă armata I. Aceasta este iarăşi mizerabila politică a lui Iliescu.

— Deşliu a şters-o şi el la Odessa. A făcut-o într'un mod atât de secret încât nici familia lui nu o ştia. Şi C. Hiott a părăsit Bucureştiul. Amândoi au uitat cu totul şi răniţii şi săracii!

---

parti. Et s'il veut rentrer dans la réalité constitutionnelle, il y a les corps constitués qui peuvent lui fournir un appui. Il a promis de transmettre urgence.

On a enlevé à Culcer son commandement parce qu'il a demandé ou des renforts ou l'autorisation de se retirer. Du coup Lupescu, son chef Etat Major, s'est retiré, malgré insistance Iliescu. Degommé en même temps que son chef, mais on l'envoie en Galicie auprès d'un général russe. Il semble que c'est le groupe français qui a proposé cette révocation. J'en ai eu l'écho par capitaine Marchant-Perier, aide de camp Berthelot: un général qui propose de se retirer prouve qu'il est «fatigué». On a nommé Dragalina, qui le lendemain a été grièvement blessé. Le communiqué a annoncé sa blessure en indiquant sa qualité — innovation — pour rendre public le fait que Culcer ne commande plus la 1-ère armée. C'est de nouveau la misérable politique d'Iliescu. Deşliu a décampé aussi à Odessa. Il l'a fait si secrètement que sa famille l'ignorait. C. Hiott aussi a quitté Bucarest. Tous les deux ont totalement oublié les blessés et les pauvres !

— Veracitatea «Westnikului»: Iată termenii declaraţiei acestei agenţii asupra catastrofei din Dobrogea: «Trupele române şi ale noastre, *cu toate că au oprit ofensiva adversarului*, s'au retras spre înălţimile nord de Constanţa şi de Medgidia»!

14 Octombre. — Barbu *Stirbey* mă cheamă la telefon: «Prinţul Mircea a fost pe punctul să moară; Regele şi Regina au petrecut noaptea lângă el. In împrejurările de faţă eşti de părere să fac numai decât Regelui comunicarea ta?» Eu: «Tot atât de bun Român ca mine, este treaba ta să hotărăşti».

— Mehedinţi a aflat dela Verzea că marele Duce Serge a telefonat că se putea să ni se dea 20.000 de puşti de diferite modele; dar nimic ca artilerie. Mare depresiune în cercurile oficiale.

— Comunicaţii complimentare (vezi 13 Oct.): nu mai avem şrapnele, nu se mai trage decât cu obuze. Proectilele franceze erau prea groase; au fost prea mult calibrate şi acuma ele fuzează prin închizători. Nu mai avem încălţăminte: avem numai căpute — 130.000, dar nici o talpă. Părţile sedentare absolut desorganizate. Ca-

---

— La véracité de «Westnick». Voici les termes de sa dépêche sur la catastrophe de la Dobrogea: «Les troupes roumaines et les nôtres, *tout en entravant l'offensive de l'adversaire*, se replièrent vers les hauteurs du Nord de Constantza et de Medgidia» !

14 octobre. — Coup de téléphone matinal: le Prince Mircea a failli y passer; le Roi, la Reine ont passé la nuit auprès de lui. «Faut-il, me demande B. Stirbey, dans ces conditions, faire de suite au Roi la communication?» — Moi: «Tout aussi bon Roumain que moi, c'est à toi d'aviser».

— Mehedinţi appris par Verzea que le Grand Duc *Serge* (?) a télégraphié qu'on pouvait nous donner 20.000 fusils, différents modèles; mais rien comme artillerie. Dépression dans cercles officiels

— Etat armée. Communications complémentaires (voir 13 octobre) : Plus de shrapnels : on ne tire plus qu'avec des obus. Les projectiles français étaient trop gros ; on les a calibrés trop forts et maintenant ils fusent par la culasse. Pas de chaussures : nous n'avons que des empeignes et pas de semelles — 130.000. Les parties sédentaires absolument désorganisées. Les camions absolument détraqués et

mioanele, toate stricate şi insuficiente. Pic Pherekyde, care vine depe front, povesteşte că soldaţii au tălpile de la bocanci legate cu sârmă! S'a dat ordin să nu se dea conserve decât trupelor de pe linia întâi, *findcă încep să nu mai fie.* D-rul Dinu Brătianu telefonează la ora 10 seara că ei vor pleca din Sinaia cu ambulanţa lor, fiindcă linia de foc se apropie prea mult. Buştenii e sub focul inamicului. Averescu i-a spus că dacă nu primim repede ajutoare, suntem pierduţi!

15 Octombre. — Comunicatul este bun, afară de punctul Predeal, ceeace confirmă telefonul de aseară: «In valea Prahovei un contra-atac dat de noi nu a reuşit!» Splendidă ţinută a armatei Prezan; succes pe Trotuş şi încă mai mare succes în Valea Uzului. — G. Stirbey: «Se vede că pe aceste puncte n'avem de a face decât cu Austriaci. Pe Jiu victorie şi ofensiva continuă. Ce s'a petrecut cu Culcer? Am văzut ordinile lui: Cocorăscu raporta necontenit că nu mai putea să ţie; linia lui de rezistenţă (de retragere) chiar era depăşită şi el se afla la Bumbeşti; Dragalina i-a încredinţat eri că întâlnise două companii, pe ambele aripi, care se retrăgeau fără a fi fost atacate. In asemenea stare de lucruri,

---

insuffisants. Pic Phérékyde, qui tombe du front, a vu des soldats dont les semelles étaient attachées avec de fils de fer. On a donné l'ordre de ne fournir des conserves qu'aux troupes de première ligne, *car on comence à en manquer !*

Dr. Bratiano téléphone à 10 h. de Sinaia qu'ils vont partir avec leurs ambulances, tellement la ligne de feu se rapproche. Buşteni est sous le feu des obuses. Averescu lui a dit *que si nous ne sommes pas vite secourus, nous sommes perdus.*

15 octobre. — Le communiqué est bon sauf sur le point Predeal, qui confirme le coup de téléphone de hier soir: «în valea Prahovei, un contra atac dat de noi nu a reuşit». Magnifique la tenue de l'armée Presan. Succès sur le Trotuş et encore plus gros succès Vallée do l'Uzu; Stirbey Georges: «on voit bien qu'on a affaire aux seuls Autrichiens». Sur le Jiul victoire et l'offensive continue. *Que s'est il passé avec Culcer?* J'ai vu ses ordres: Cocorascu rapportait constamment qu'il ne pouvait plus tenir; sa ligne de résistance (retraite) elle-même avait été dépassée et il était sur Bumbeşti; et Dragalina lui a confié hier qu'il avait rencontré deux compagnies, aux deux ailes, qui se retiraient sans avoir été atta-

Culcer întrebase la 11 Oct. dacă statul major nu era dator să examineze posibilitatea unei retrageri, pentru ca divizia de Severin-Orşova să nu fie tăiată. Or, Marele Cartier, prin ordinul numărul 1927 din 2 Oct. *admisese ipoteza* retragerei în caz de presiune, iar Cocorăscu afirma că nu mai putea să ţie. De altfel, a doua zi după revocarea lui Culcer, Marele Cartier conceda că în caz de nevoe armata putea să se retragă spre Târgu-Jiu! Din nou preferinţele politice sunt singurele cari şi-au dat câmp liber!

Tulcea este evacuată. Aflu aceasta printr'o telegramă a Crucei Roşii. Germanii anunţă că au sosit eri la Hârşova.

Asupra Verdunului, comunicatul german spune: «Francezii au atacat poziţiile noastre la *Estul* fortului Douaumont; dar au fost respinşi cu mari pierderi».

Contingentul 1919 a plecat azi dimineaţă spre Moldova. D'abia câteva ore de răgaz au fost lăsate tinerilor recruţi. Dealtminterea nici o lege nu a autorizat această ridicare.

D. *Harcourt,* la dejun la mine, mi-a spus că la o conferinţă la Boulogne se votase acum patru zile trimi-

---

quées. Dans cet état de choses Culcer avait demandé le 11 oct. si l'Etat Major ne devait pas examiner la possibilité d'une retraite, pour que la division de Severin-Orşova ne soit pas coupée. Or, le Grand Quartier, par numéro 1972 du 2 octobre, avait *admis l'hypothèse* de la retraite en cas de pression: or, Cocorascu estimait qu'il ne pouvait plus tenir.

D'ailleurs, le lendemain de sa révocation, le Grand Quartier concédait qu'en cas de besoin, l'armée put se retirer sur Targu-Jiul! C'est ecore les préférences politiques qui seules se sont données libre carrière!

Tulcea est vacué. Je l'apprends par télégramme de notre Croix Rouge. Les Allemands publient qu'ils sont arrivés hier à Harsova. Sur Verdun, le communiqué allemand porte «les Français ont attaqué nos positions à l'Est du fort Douaumont; mais ont été repoussés avec grosses pertes».

La classe 1919 (!) est partie ce matin pour la Moldavie. Quelques heures à peine, de répit entêté, données aux jeunes gens. Aucune loi d'ailleurs n'a autorisé cette levée.

Harcourt, à déjeuner chez moi, m'a dit qu'à une conférence à Boulogne on avait voté, il y a 4 jours, l'envoi de 200.000

terea de 200.000 de oameni lui Sarrail. Acesta a fost pe punctul să fie demis, — gazetele noastre şi anunţaseră demiterea lui, — dar s'a recunoscut până la ce punct ofensiva era grea dacă nu chiar imposibilă spre Vardar: «Stânci prăpăstioase, fără drumuri şi fără posibilitate de a le face. Singur teren accesibil împrejur de Monastir, şi din această cauză nevoie de forţe mari pentru a întreprinde ceva». Şi când te gândeşti că jurnalele noastre anunţau ofensiva victorioasă, cu 15 zile înainte de Cosiliul de Coroană.

D'Harcourt se miră cum de n'au fost consultate Camerile nici pentru a vota războiul, nici pentru legile necesare lui. In Franţa nu s'a chemat decât contingentul 1917 şi se combate proectul de a chema şi 1918!

— Generalul *Zottu* a spus acum şase luni Preşedintelui Consiliului că a duce războiul pe două fronturi era o imposibilitate.

Seara se aflăă dela Francezi că am avut un nou succes pe Jiu; câteva sute de prizonieri şi două baterii de obuziere germane. Se mai confirmă (d'Harcourt) că Zaintchikowsky, comandantul incapabil căruia i se da-

---

hommes à Sarrail. Celui-ci avait failli sauter (nos journaux avaient annoncé son départ), mais on a reconnu combien l'offensive était difficile sinon impossible du côté du Vardar: «rochers à pic, sans routes et sans possiblité d'en faire. Seul terrain du côté de Monastir, de là necessité de grandes forces avant d'entreprendre une sortie». Et dire que nos journaux annonçaient l'offensive victorieuse 15 jours avant le Conseil de Couronne!

D'Harcourt s'étonnait que les Chambres n'aient été consultées ni pour voter la guerre, ni les lois nécessaires. En France on a appelé 1917 et l'on combat le projet d'appeler 1919.

Général Zotu: Il y a six mois qu'il a dit au Président du Conseil: *faire la guerre sur deux fronts était une impossibilité.*

Le soir on apprend par les Français que nous avons sur le Jiul un nouveau succès: quelques centaines prisonniers et 2 batteries obusiers allemands.

On confirme aussi (d'Harcourt) que Zaintchikowsky, le commandant incapable, à qui l'on doit la déroute de Dobro-

torește dezastrul din Dobrogea, este revocat din comanda lui, după cererea formală a lui Berthelot.

16 Octombre. — Cu veștile bune revine și calmul încetul cu încetul. Buletinul este foarte încurajator și fricoșii mai pun o surdină. Joi, la Banca Românească ne sileau să reluăm, în două ore, banii Crucei Roșii. Astăzi nu mai este vorbă de grabă. Totuși încă Joi, 13 Octombre, Dr. Cealâc a găsit pe Take Ionescu în mijlocul prietenilor lui, cu Fischer dela Wagon-lits, distribuind paturile unui vagon! Era de față și colonelul Caretaș, scăpat de urmărire.

Trenurile Iași-Ungheni nu mai circulă și cu începere de Marți nu vor mai fi trenuri nici pentru Iași, timp de câteva zile: totul este consacrat transportului Rușilor, cari se pare că ar veni în sfârșit în mare număr. Toți ofițerii francezi zic că trebue neapărat să mai ținem zece zile și apoi situația este salvată. Dar vom avea oare tunurile și munițiile?

17 Octombre. — Comunicatul este bun. Succesul nostru de pe Jiu se accentuează. Culcer îmi spune că manevra care se execută, este indicată de el, numai

---

gea, est relevé de son commandement, sur la demande formelle de Berthelot.

16 octobre. — Les froussards. Le calme revient peu à peu, avec les bonnes nouvelles. Le bulletin est très reconfortant et les froussards mettent une sourdine. Jeudi, à la Banca Romaneasca, on nous obligeait à reprendre l'argent Croix Rouge en deux heures. Aujourd'hui, il n'est plus question de se presser. Mais Jeudi encore, 13 oct., Dr. Cialâc a trouvé Take Ionescu au milieu des siens avec Fischer des wagons-lits colloquant les listes d'un wagon; présent aussi colonel Caretas, échappé à la poursuite.

Les trains Iassy-Ungheni ne circulent plus et à partir de mardi il n'y aura plus de trains pour Iassy pendant quelques jours : tout est aux transports des Russes qui, semblet-il, accourent enfin en grand nombre. Tous les officiers français disent qu'il faut tenir 10 jours et la situation est sauvée. Mais aurons-nous les canons et les munitions?

17 octobre. — Le communiqué est bon. Notre succès de Jiul s'accentue. Culcer me dit que c'est la manoeuvre indiquée par lui qui s'exécute, seulement à lui on a refusé de

că lui îi s'a refuzat să dispue de batalioanele detaşate dela divizia de Mehedinţi, pentru a face mişcarea. Comunicatul vorbeşte de violente canonade la Orşova, ceeace este confirmat de Radio din Budapesta: «La vest de Orşova am luat printr'un atac bruscat înălţimile care comandă localitatea. Este de presupus că inamicul a simţit manevra şi ne contraatacă pe celalt punct».

S'au liberat din câmpurile de concentrări vre-o 10.000 de Germani şi Austriaci. O fi aceasta consecinţa arestărei Românilor cari locuesc în Germania? Sau este o întoarcere spre cuminţenie? — Se zice că ar fi şi imposibilitatea de a construi barăci pentru un efectiv evaluat la 200.000 de oameni!

Pic Pherekyde mi-a scris că la regimentul 11 Siret se trimisese dela depozite 300 de oameni care nu ţinuseră niciodată în viaţa lor o puşcă în mână, şi că cu aceşti nenorociţi trebuiau să meargă la foc în tranşee. — Se spunea eri că lui Cocorăscu îi se trimisese oameni *fără puşti.* Generalul i-a pus pe linia 2-a, numai

---

disposer de ces bataillons détachés de la division de Mehedinţi pour faire la rocade.

La communiqué parle de «violente» canonade à Orşova, ce qui est confirmé par le «Radio» de Budapest: «à l'Ouest de Orşova nous avons enlevé dans une attaque brusquée les hauteurs qui commandent la localité. Il est à supposer que l'adversaire a senti notre manoeuvre et nous contrebat sur l'autre point».

On a libéré des camps de concentration environ 10.000 Allemands et Autrichiens. Est-ce la conséquence de l'arrestation des Roumains résidant en Allemagne. Est-ce un retour à la raison? On dit que c'est aussi l'impossibilité de construire des baraquements pour un effectif estimé à 200.000 personnes.

Pic Phérékyde m'avait écrit qu'au II-me, Sereth, on avait envoyé du dépôt 300 hommes n'ayant jamais tenu un fusil et que c'est avec ces pauvres diables qu'il fallait aller au feu, dans les tranchées. On racontait hier qu'à Cocarescu on avait envoyé des hommes sans fusils. Le général les met-

pentru a face număr pentru ochii aviatorilor care vin să recunoască liniile noastre. Ca în Rusia, se aştepta ca un om să cadă pentru ca puşca lui să poată fi ridicată de un înlocuitor !

— Sobrania bulgărească, a treia sesiune ordinară, a fost deschisă Sâmbătă 15 Octombre. Tot discursul de deschidere este consacrat agresiunei noastre, liberărei fraţilor bulgari cruzimei procedeurilor noastre când am pătruns la ei. Gazetele germane (găsesc extracte în telegramele Radio) sunt pline şi ele de orori şi de măcelul prizonierilor, ce ni se atribuite nouă. Mă cutremur când mă gândesc la consecinţe.

18 Octombre.— Comunicat liniştitor, dar nimic despre Dobrogea : «Situaţia neschimbată». După Radio însă inamicii sunt deja pe linia Ostrov (cel de sus) — Babadag, şi cotropirea pare împinsă peste tot. Intr'un interview din «Neue Freie Presse», Hindenburg spune că desfacerea de România are avantajul de a le permite *să manevreze,* în loc de a fi reduşi la luptă de poziţii ! Probabil că manevra cea mare este prin Dobrogea pe Dunăre.

Dela colonelul Bacalbaşa, dela Grig. Carp ştiu că unităţile noastre de acolo sunt sfărâmate. In reg. 38, 78 efectivul este redus la 10%. Ruşii nu s'au bătut nicăeri. Zaintchikowsky, beat sau zăpăcit, nu a dat nici-un ordin : atât numai că Ruşii fugeau pe capete. Nu s'a luat măcar precauţia de a se scăpa materialul de căi ferate.

---

tait en seconde ligne pour faire nombre aux yeux des aviateurs qui viennent reconnaître les lignes. Comme en Russie, il attendait qu'un homme tombât pour que son fusil puisse être ramassé par un des remplaçants.

Le Sobranié bulgare, 3-eme session ordinaire, a été ouverte samedi, le 15 octobre. Tout le discours est consacré à notre agression, à la libération des frères bulgares, à la cruauté de nos procédés lorsque nous avons pénétré chez eux. Les journaux allemands sont pleins aussi des sévices et de meurtres de prisonniers qui nous sont attribués. Je frémis en pensant aux conséquences.

Intre altele am pierdut 9 locomotive (Butculescu) din care 2 Pacific. Hiott spusese că la Marele Cartier se spera să se scoată 16—20.000 de oameni din cele patru divizii bătute în Dobrogea. In realitate nu se știe ce se mai adună dintr'însele.

Precis: Cernavoda nu s'a apărat din lipsă de tunuri!

Barbu Stirbey telefonează că a făcut Regelui comunicarea mea şi că îndată ce se va linişti cu boala Prinţului Mircea Regele mă va chema.

Mihăescu, administratorul meu, a fost la Giurgiu. Totul este închis şi părăsit. Se deschid prăvăliile oamenilor și poliţia ia ce vrea și lasă în loc nişte vagi chitanţe pe suma ce-i place. Nu intri în oraş fără ca să se adune câini flămânzi, cârd de pisici miorlăitoare...

In Severin (Frumuşanu) jaf şi bunul plac. A fugit Costescu, a fugit Tiberiu Axente. G. Constantinescu stă la vie, iar poliţaiul Bungheţeanu arestează oamenii și le dă drumul pe bani. Nu mai găseşti nimic. Articolele de prima necesitate au dispărut. Tunurile grele s'au luat. Oamenii aşteaptă deslegarea soartei lor cu resemnarea fatalismului... Ideal Naţional!

Jean Cantacuzino a fugit la Iași în ziua înfrângerei din Dobrogea. Sora lui, doamna Sturdza, mi-a spus că în fugă şi-a luat băiatul nevindecat dela spitalul școalei de poduri şi şosele, iar soţia sa i-a adus în depozit argінteria lor şi obiectele de valoare. — Aflu în urmă că J. Cantacuzino s'a reîntors; tot aşa şi N. Xenopol.

— D'Harcourt a vorbit cu *Berthelot,* căruia i-a comunicat conversaţia mea chiar în acea zi (15 Octombre) când a dejunat la mine şi i-a explicat motivele refuzului meu de a face parte din guvern. Generalul este măgulit de încrederea ce-i arată Regele, dar situaţia lui este foarte falsă, căci nefiind nimic oficial el trebue să fie circumspect. Işi dă părerea asupra lucrurilor, dar nu o poate da *încă* asupra persoanelor. Dar o va da. Nu este numai generalul Iliescu, «mai sunt şi Ruşi» (sic), și el trebue să fie foarte prudent. Când lucrurile vor fi regulate, trebue să intru în guvern pentru a realiza «U-

niunea Sfântă». — Chiar de n'ar fi decât «pentru a împiedica multe lucruri...»

19 Octombre. — Costinescu a spus lui Dobrovici că Anglia ne pune un miliard la dispoziţie, iar noi răscumpărăm cu 3200 de franci grâul Englezilor. Aşa că răsboiul plăteşte *o mie* de franci mai mult vagonul de grâu pentru consumaţia internă. Dobânzile miliardului se umflă, bine înţeles cu atât! «Epoca» din 14 Octombre povesteşte operaţia şi, ironie sau slugărnicie, ea glorifică binefacerile contractului englezesc care ne-a păstrat acest grâu în ţară! (Toată recolta noastră se află în magazie!)

20 Octombre. — Scenă cât se poate de comică, petrecută în cabinetul lui Anghelescu: Primarul zicând că era pe cale să monteze un spital, când îi s'a anunţat că se evacuiază... Anghelescu îl întrerupe: «Cine a spus acest lucru că se evacuiază...?» — Primarul:... «Şi cu toate aceste mi s'a comunicat.»—Anghelescu: «Niciodată nimeni nu s'a gândit la aşa ceva!» Am surâs, şi conversaţia a urmat asupra spitalelor. Astăzi le e ruşine că le-a fost frică şi cum Moldova este acum mai expusă ca Muntenia, ei se agaţă de Bucureşti.

---

19 octobre. — Costinescu a dit à Dobrovici, que l'Angleterre met à notre disposition un millard. Par contre, nous rachetons à 3200 lei le blé des Anglais. La guerre paie ainsi mille francs de plus le wagon de blé consommation intérieure. Les intérêts du millard grossissent évidemment d'autant. L'«Epoca» du 13 octobre raconte l'opération tout au long et, ironie ou platitude, elle célèbre les bienfaits du contrat anglais qui nous a conservé ce blé. (Toute notre récolte est en magasin).

20 octobre. — Scène de haut comique dans le cabinet d'Anghelescu. Le Maire ayant dit qu'il allait monter un hôpital lorsqu'on lui a annoncé qu'on évacuait... Anghelescu: «Qui a jamais dit cela? Evacuer...».—Le maire: «On me l'a pourtant communiqué...»—Anghelescu: «Jamais de la vie: personne n'a jamais songé à cela». J'ai souri et on a continué causer hôpitaux. Aujourd'hui, on a honte d'avoir eu la frousse et comme la Moldavie est plus exposée que la Valachie, on se raccroche à Bucarest.

Ingrijorare spre Predeal şi în Valea Oltului. Lupte violente şi continue. Dintr'o convorbire telefonică avută cu ministrul Anghelescu nu ar reeşi vre-un progres la Predeal.

21 Octombre. — Ruşii se poartă peste tot ca în ţară cucerită. Chiar astăzi comandantul etapelor a fost silit să scrie lui Tatarinoff scrisori de extremă asprime. La Hârşova (raportat de D-rul Constantinescu) ei au tras asupra Primarului, care e rănit. Pradă peste tot şi Dobrogea a fost devastată de ei. Cămărăşescu a fost silit să intervie în persoană pentru a proteja pe un judecător de pace care voia să-şi oprească un fotoliu în propria lui cameră, care fusese ocupată în lipsa lui de patru ofiţeri ruşi!

Toată Moldova le este abandonată şi la tragic se adaugă şi ridicolul: Nicu Săveanu este numit Comisar General, Titulescu este numit Consilier Juridic pe lângă acest comisar, şi amândoi delegaţi pe lângă Marele Cartier rusesc: Or, generalul rus, Iantcevitci, nu înţelege să se stabilească în Moldova!

— Prinţul Mircea a murit azi noapte la ora 3. El va

Jean Cantacuzène lui-même est rentré. Et N. Xenopol aussi. Inquiétudes du côté de Predeal et de la vallée de l'Oltul. Luttes violentes et continues. Un coup de téléphone du ministre Anghelescu ne semblait pas marquer des progrès à Predeal.

21 octobre. — Les Russes se conduisent partout chez nous comme en pays conquis. Aujourd'hui même le commandant des Etapes a du écrire à Tatarinoff des lettres d'une extrême durêté. A Harşova (Dr. Constantinescu) ils ont tiré sur le maire, qui est blessé. Ils pillent partout et la Dobrogea a été abimée par eux. Camarasescu a dû intervenir en personne pour protéger un juge de paix qui entendait garder un fauteuil dans sa propre chambre, occupée en son absence par 4 officiers. Toute la Moldavie leur est abandonée et au tragique se joint le ridicule: Nicu Săveanu est nommé commissaire général, *Titulescu est nommé conseiller juridique auprès de ce commissaire* — et les deux, délégués auprès du Grand Quartier Russe: or, le général russe Ianchevits, dit-on, n'entend pas se fixer en Moldavie.

Le Prince Mircea est mort cette nuit à 3 h. On le dépose

fi depus provizoriu în capela dela Cotroceni, Curtea-de-Argeş fiind prea aproape de frontul dela Olt...

— Comunicatul are două puncte grave: «Predealul, unde trupele noastre şi-au menţinut poziţiile» şi Oltul: «pe stânga Oltului lupta continuă *violentă* pe tot frontul». Este a şasea zi.

— Oficiosul «L'Indépendance Roumaine» conţine un articol ignobil, pe care îl pun la acte: «Plecasem pentru a libera pe fraţii noştri de jugul unguresc şi ne-am liberat singuri de dominaţia germană. *Numai această victorie ar compensa toate sacrificiile noastre»!* Evident: 100.000 de morţi şi răniţi, dar prietenii politici sequestri la bănci şi la petrol.

— In Dobrogea nu mai avem decât trupe puţine. Costel Filiti, reg. 7 artilerie, îmi spune că regimentul lui a trecut pe podul dela Măcin şi este la Brăila. Ruşii, aproape singuri, ţin linia Babadagului. Germanii au dat aşa mare importanţă celor petrecute în Dobrogea, încât împăratul a hotărât ca al 3-lea regiment prusac No. 29 să poarte numele de Mackensen. Ei anunţă că ne-au

---

provisoirement dans la chapelle de Cotroceni. Curtea de Arges est trop près du champs de bataille de l'Oltul.

Le communiqué a deux parties graves: Predeal où «trupele noastre şi-au menţinut poziţiunile» et l'Oltul: «pe stânga Oltului lupta continuă violentă pe tot frontul». C'est le sixième jour.

L'officieux «l'Indépendance Roumaine» contient un article ignoble joint aux actes: «Nous étions partis pour libérer nos frères du joug hongrois et nous nous sommes libérés nous-même de l'emprise allemande. *Rien que cette victoire compenserait tous nos sacrifices».* Evidemment: 100.000 morts et blessés: mais les amis séquestres des banques et des pétroles.

Dans la Dobrogea nous n'avons plus que peu de troupes. Costel Filiti, 7-ème artillerie, me dit que son régiment a passé le pont qui est à Macin et se trouve à Braila. Les Russes à peu près seuls tiennent la ligne de Babadag. Les Allemands ont donné tant d'importance à ce qu'il s'est passé en Dobrogea que l'Empereur a décidé que le 3-e regiment prussien No. 29 porterait le nom de Mackensen. Ils annoncent

luat: 152 ofițeri, 9920 soldați, un steag, 37 de tunuri și 47 mitraliere!

22 Octombre. — In biserica dela Cotroceni s'a slujit la ora 12 înmormântarea micului Prinț. Curtea... în întârziere cu 1/4 de ceas! Lipsă de orice ordine. Pentru a putea răzbi în partea dreaptă, rezervată oficialităților, trebuia să escaladezi treptele de lemn, prost vopsite, ale unui tron. Pentru Regina: o pernă de canapea, de mătase galbenă și un fotoliu de creton, stil cameră de hotel mobilat. Se avusese ideia ciudată de a se ruga doamnele să vie în costum de infirmiere, și nimic mai puțin oficial decât fusta scurtă de pânză albastră, bonetul «cauchois» a lui Lady Barklay și reverurile roșii la mantaua de «nurse» a Martei Bibescu. Familia Regală, după ce a însoțit micul corp depus în partea stângă a bisericei, s'a retras fără ca să se fi putut defila în fața ei sau ca Regele să fi mulțumit. Ca servitor, un mic paracliser jerpelit, a adus florile și le-a așezat împrejurul catafalcului...

— «Monitorul Oficial» anunță că s'a dat generalului Zaintchikowsky marea Cruce a «Coroanei României»;

---

nous avoir pris 152 officiers, 9920 soldats, un drapeau, 37 canons et 47 mitrailleuses.

22 octobre. — *Obsèques Prince Mircea.* — Dans l'église de Cotroceni, on devait à midi officier obsèques du petit Prince. La Cour en retard d'un quart d'heure. Absence de toute ordonnance. Pour rejoindre le côté droit du choeur réservé officialité, il fallait enjamber les marches en bois, mal peintes, d'un trône. Pour la Reine un coussin de canapé, soie jaune et un fauteuil en crétonne, style chambre de garni. On avait eu la singulière idée de prier les dames de venir en costume d'infirmières et rein de moins officiel que la jupe courte, toile bleu et la coiffe cauchoise de Lady Barklay et les revers incarnats du manteau de nurse de Marthe Bibesco. La famille Royale ayant accompagné le petit corps déposé dans la partie gauche de la nef, s'est retirée sans qu'on ait pu défiler ou que le Roi ait remercié. Comme livrée c'est un petit «paracliser» en veston qui apportait les fleurs et les rangeait autour du catafalque...

Le «Moniteur Officiel» porte que la grande croix de la «Couronne» a été accordée à *Zaintchikovsky :* du même coup

şi că în acelaş timp Moruzi a fost făcut ofiţer al aceluiaş ordin, împreună cu toţi ceilalţi ofiţeri ruşi aghiotanţi ai generalului. Ce s'ar fi putut oferi dacă generalul ar fi fost învingător, şi dacă trupele sale n'ar fi rupt-o la fugă? Este de plâns! Dealminterea ordinul de zi al generalului prin care îşi ia rămas bun, este un monument de inconştienţă !

Peste tot sunt conflicte cu Ruşii. Ei tratează provinciile noastre în ţară cucerită, şi generalul Popovici a plecat în anchetă pe tot frontul Galaţi-Burdujeni. Un colonel rus trebuia să însoţească pe Popovici: el a refuzat, «neprimind a fi controlat». S'a dat Ruşilor 36 de trenuri pentru transporturile lor: dar ei le opresc pretutindeni la ora 5, pentru ceai sau pentru repaos. Rapoarte de la Roman şi dela Bârlad, transmise foarte îndulcite lui Tatarinoff, îi acuză de jafuri. Ei nu respectă mai mult bunurile Statului sau ale Căilor Ferate decât proprietatea particulară. La Galaţi a avut loc un conflict armat între patrulele lor şi ale noastre. La Tulcea au gonit autorităţile noastre civile şi a fost nevoe de ordine formale dela Interne pentru ca ele să fie reintegrate. La Piatra nu se mai vede nici un ofiţer român. La Ba-

---

Moruzi est fait officier avec les autres officiers russes, aides de camp du général. Qu'aurait-on pu offrir si le général avait été victorieux et si ses troupes n'avaient pas filé? C'est à pleurer! D'ailleurs, l'ordre de jour du général prenant congé est un monument d'inconscience!

Il y a partout conflit avec les Russes. Ils traitent nos provinces en pays conquis et le général Popovici est parti en enquête sur tout le front Galatzi-Burdujeni. Belaief devait avoir un colonel pour accompagner Popovici: il a refusé «n'acceptant pas de contrôle». On leur a donné 36 trains pour les mouvements: mais ils les arrêtent partout à partir de 5 h. pour le thé ou pour le repos. Des rapports de Roman et de Barlad, transmis très édulcorés à Tatarinoff, les accusent de pillages. Ils ne respectent pas plus les biens de l'Etat ou des chemins de fer, que la proprieté privée. A Galatzi conflits armées entre leurs patrouilles et les nôtres (Butculescu); à Tulcea ils ont chassé nos autorités civiles et il a fallu ordres formels de l'Intérieur pour qu'elles soient reintegrées; à Piatra on ne voit plus un soldat ou un officier rou-

cău au băut toată apa de Colonia din farmacie. La Iaşi s'au legat în plină stradă de doamna Mârzescu şi de doamna Troteanu (?); în orice caz toată femeile sunt rugate să nu se arate în public după ora 6! Furturi, siluiri, beţii: aceste cuvinte revin la fiecare frază, când îţi vorbeşte cineva de Ruşii la noi.

Murgăşanu, ca fost filogerman, a fost transferat dela Corpul I la Armata 4-a, pentru a fi trimis la trupă! Se zice că fratele lui Iliescu, medic din Craiova, ar fi instigatorul. Aceeaşi dispoziţie luată pentru Bubi Diamantescu.

După comunicat, situaţia este grea pe văile Prahovei şi Oltului; sunt temeri în direcţia Titeşti-Suici-Curtea de Argeş. — Germanii au evacuat Vaux, aşa că brâul Verdunului este reconstituit. — Ruşii sunt bătuţi pe frontul lor dela Narajovka: ei recunosc că au pierdut poziţii; respinşi la sud, la Dorna-Vatra; maltrataţi pe Narajovka (lupta a ţinut 7 zile) tot respinşi la nord pe Stochod; par'că s'au desfăcut pentru a fortifica linia Carpaţilor-Dunăre, cum pe de altă parte Ger-

---

main; à Bacau ils ont bu l'eau de Cologne de toutes les pharmacies; à Iassy ils se sont pris en pleine rue à M-me Marzescu et à M-me Troteanu (?); dans tous les cas, les femmes sont priées de ne pas se montrer en public après 6 h. Vols, viols et ivresse: cela revient à chaque phrase, quand quelqu'un vous parle des Russes chez nous.

Murgăşeanu — parceque ex-philogermain — a étét transféré du premier corps à la 4-e armée pour être envoyé à la troupe. C'est le frère d'Iliescu, médecin à Craiova, qui serait l'instigateur. Même disposition pour Bubi Diamantescu.

Situation militaire générale. D'après le communiqué, situation sérieuse Prahova et Oltul; il y a de ce côté inquiètudes dans la direction Titesti-Suici-Curtea de Argeş. Les Allemands ont évacué Vaux, de sorte que la centure de Verdun est reconstituée; les Russes ont le dessous sur leur front Naravofka: ils reconnaissent avoir perdu des positions; repoussés au Sud à Dorna Vatra, malmenés sur la Naravovka, la bataille a duré 7 jours, toujours repoussés au Nord sur le Stochod; ils semblent s'être dégarnis pour fortifier la ligne Carpathes-Danube, comme les Allemands se sont affaiblis en

manii s'au slăbit în Franța pentru a duce efortul lor pe Dunăre. Țara noastră devine teatrul războiului!

O notă specială: Buletinele germane anunță că Prințul de Hohenzollern (evident Wilhelm, fratele Regelui), merge în Transilvania pentru a inspecta trupele care luptă în contra noastră; și că Prințul Heinrich de Bavaria, nepotul Regelui Bavariei, care conduce un ba talion în contra României, a primit «Crucea de Hohenzollern».

23 Octombre. — Romulus *Voinescu,* pentru a se disculpa de acuzarea că ar fi cerut la Banca Generală copie după contul meu curent și după contul curent a lui Culcer, spune că a fost însărcinat să revadă dosarele «suspecților acuzați de spionaj!» De ce, căci aceasta era însărcinarea personală și sustrasă cu mare grije dela orice control, a lui Panaitescu. — Nu a fost vorba decât (și îmi arată hârtia originală) de Petersen, de Salomonsohn, de Russel, de Boettger, de Roselius, într'un cuvânt de toate capetele mari ale finanței din Berlin! Ca prostie, e în adevăr frumos! El îmi povestește descoperirea, asupra unei spioane, a unui lung memoriu al lui Roselius, fotografiat pentru a fi remis lui

---

France pour porter leurs efforts sur le Danube. C'est bien notre pays qui devient théâtre de guerre!

Une note spéciale. Les bulletins allemands annoncent que le Prince *de Hohenzollern* (Guillaume évidemment), frère du Roi, se rend en Transylvanie inspecter les troupes qui agissent contre nous et que *le Prince Heinrich de Bayern,* neveu du Roi de Bavière, qui conduit un bataillon contre la Roumanie, a reçu la croix de «Hohenzollern».

23 octobre. -- Romulus Voinescu, pour se disculper de l'accusation qu'il aurait demandé Banque Générale copie de mon compte-courant et du compte-courant de Culcer: Il a été chargé de revoir les dossiers des «suspects accusés d'espionage». «Pourquoi, car c'était le travail personnel et jalousement soustrait à tout contrôle, de Panaitescu»? Il n'a pas été question que de (il me montre le papier originaire) Petersen, Salomonsohn, Russel, Boettger, Roselius, bref tous les gros bonnêts de la finance de Berlin. Ce qui est joli comme annêrie. Il me raconte la découverte sur une espionne d'un long mémoire de Roselius, photographié pour être

Brătianu, în care erau menţionaţi toţi oamenii politici români. — (N'ar fi vorba de faimosul dosar în contra lui Bussche, pe care se lăuda Brătianu că-l posedă?) — Siguranţa mănâncă 120.000 lei pe lună, Panaitescu n'avea franc: acuma înoată în bani; când a fost panică, el a schimbat 50.000 de lei în ruble şi 50.000 în franci francezi. Tot ce spune el este cuvânt de evanghelie pentru Brătianu. Panaitescu este acela care arestează oamenii sau le dă drumul, după bunul lui plac. Este adevărat că liberarea din câmpul internaţilor a costat o avere pe Farchy. — Un comandant de câmp de internaţi a realizat în patru zile 60.000 de lei pe spinarea internaţilor. Şeful poliţiei din Severin, Bungheţeanu (vezi 18 Octombre) este un bandit, destituit şi repus la loc cu un supliment de soldă, dela clasa 2-a la clasa 1-a, care i se dă din fondurile secrete. — Poliţia rusească nu ajunge la arbitrarul şi la stupiditatea Siguranţei noastre: şi aceasta o spune inspectorul-şef!

Dealtminterea ceeace se petrece este o neruşinare: s'a dat drumul la 7000 de Germani şi Austriaci: acum se reiau unul câte unul. O teroare groaznică!

---

remis à Bratiano et dans lequel étaient mentionnés tous les hommes politiques roumains. (Serait-ce le fameux dossier contre Bussche que Bratiano se vantait de posséder?) La Sûreté mange 120.000 Lei par mois, Panaitescu n'avait pas le sou: il nage dans l'opulence; lors de la panique, il avait changé 50.000 en roubles et 50.000 en francs. Tout ce qu'il dit est parole d'évangile pour Bratiano. C'est Panaitescu qui arrête les gens ou les libère à son gré. C'est vrai que la libération du camp d'internés a couté une fortune à Farchy. Un commandant de camp a réalisé en 4 jours 60.000 sur le dos des internés.

Le chef de police de Severin, Bungeteanu, est un bandit déstitué et remis en place avec un supplément de solde entre la deuxième et la première classe qu'on lui donne sur fonds secrets. La police russe n'atteint pas l'arbitraire et la stupidité de notre Surêté: *c'est l'Inspecteur-Chef qui le dit.*

D'ailleurs, ce qui se passe est immonde: on a relâché 7000 Allemands et Autrichiens: on les reprend un à un. Une terreur affreuse.

24 Octombre. — Comunicatul nostru recunoaşte că am pierdut tranşee pe Dihamul, pe care îl aşează la nord-vest de Azuga, pe când el se află la nord-vest de Buşteni. Buletinele germane dau mare importanţă acestui câştig. Pentru ei era un punct foarte fortificat. Ei arată ca prizonieri făcuţi de ei: un colonel, 14 ofiţeri şi 647 de soldaţi ! Comunicatul lor mai vorbeşte de ocuparea unei insule la nord de Pirgos, cu capturarea a 2 tunuri de 57. (Insula se află în sus de Giurgiu). — Din nou este îngrijorare în atmosferă. — Ceeace nu împiedică să avem un regiment format din adunături, căruia s'a dat titlul «No. 120 Feldioara !».

Germanii şi Austriacii au proclamat eri, 5 Noembre st. n., reconstituirea Poloniei în Regat autonom. Guvernatorul von Besseler acordase mai înainte oraşelor de peste 20.000 de locuitori dreptul la alegeri municipale. Lempicki (Radio) este şeful noului Stat (presupun şeful Cabinetului). Pentru Germani este un aliat care va putea să ridice trupe şi să întărească contingentele dela graniţă. Eri Duminică, la Varşovia, demonstraţiile s'ar fi prelungit târziu noaptea.

---

24 octobre. — Notre communiqué reconnaît que nous avons perdu des tranchées sur le Dihamul, qu'il place Nord Ouest d'Azuga, alors qu'il est Nord-Ouest de Buşteni.

Les bulletins allemands donnent grande importance. Pour eux c'était un point très fortifié. Ils accusent comme prisonniers un colonel, 14 officiers et 647 soldats. Leur communiqué parle aussi de l'occupation d'une île au nord de Pirgos, avec capture de deux canons de 57. Il y a, de nouveau, de l'inquiètude dans l'atmosphère.

Ce qui n'empêche que nous avons un régiment formé de débris, auquel on a donné le titre «No. 120 Feldioara».

Les Allemands et les Autrichiens ont proclamé hier, 5 novembre n. s., la réconstitution de la Pologne en royaume autonome. Le gouverneur de Bessler avait auparavant accordé aux villes de plus de 20.000 habitants de procéder à des élections municipales. Limpicki (radio) est le chef du nouvel Etat (je suppose chef du cabinet). C'est pour les Allemands un allié qui pourra lever des troupes et fortifier les contingents de la frontière. Hier dimanche, à Varsovie, les démonstrations se seraient prolongées tard dans la nuit.

25 Octombre. — Comunicatul german declară că au luat Omul: acest punct comandă Sinaia şi Buşteni. Comunicatul nostru se mărgineşte a spune: «In Valea Prahovei, *violente bombardamente*». — Germanii mai zic: «Am câştigat teren în sud de Turnul-Roşu», iar comunicatul nostru: «Pe malul stâng al Oltului, lupte violente în curs». — Iată 5 zile că ni se spune: lupte violente! «Giurgiu a fost bombardat», zice comunicatul. Dar zvonul că inamicul ar fi trecut Dunărea circulă cu persistenţă.

— Marius Teodorian a revăzut pe *Netzhammer,* pe care Regele îl mai vizitează. Pentru archiepiscop Regele este «hébeté»! El nu ar fi cedat fără presiunea: Regina—Marta Bibescu.—Regele tot aştepta ofensiva lui Hindenburg. (Sic).

— Generalul *Dragalina* a murit. Dacă ar fi fost lăsat liniştit la Craiova, în grija lui Poenaru, care ar fi putut să-l caute la timp, este probabil că aceasta nu s'ar fi întâmplat. Inţeleg să trimiţi cuiva chirurgul: în automobil, maximum 8 ore; nu porţi pe drumuri, un grav rănit, 30 de ore cu drumul de fer.

---

25 octobre. — Communiqué allemand: ils déclarent avoir pris l'Omul: ce point commande Sinaia et Busteni. Notre communiqué se contente de dire «dans la vallée de Prahova violents bombardements». Les Allemands disent encore: «Nous avons gagné du terrain au Sud-Ouest de Turnu-Roşu» et notre communiqué: «rive gauche Olt combat en cours»; voilà 5 jours qu'on nous dit: combat violent!

Giurgiu a été bombardé, mais il a couru avec persistance le bruit que l'ennemi avait franchi le Danube.

Marius Teodorianu a revu Netzhammer, auquel le Roi rend encore visite. Pour l'Archevêque, le Roi este «hébété». Il n'aurait pas cédé sans la triplice: Reine-Marthe Bibesco.

Le Roi attendait toujours l'offensive de Hindenbourg (*sic*).

Le général Dragalina est mort. Si on l'avait tranquillement laissé à Craiova aux soins de Poenaru, qui pouvait le soigner à temps, rien ne serait probablement arrivé. Je comprends qu'on envoie son chirurgien à quelqu'un: 8 heures d'auto en plus; on ne trimbale pas un grand blessé en 30 heures de chemin de fer!

— *Culcer* a fost primit de Rege, care i-a zis «tu», i-a strâns amândouă mâinile. A făcut apel la fidelitatea lui şi aproape a recunoscut că fusese victima unei intrigi.

26 Octombre.—*G. Stirbey* îmi aduce demisia lui dela Crucea Roşie: i s'a rechiziţionat automobilul, fiindcă Prinţul Carol l'a desemnat... având poftă de un Rolls-Royce puternic. — O spun verde lui Henri Catargi, faţă fiind şi nevasta sa.

— Buletinul nostru vorbeşte de tir de artilerie şi de infanterie dealungul Dunărei. Deci: o încăerare undeva!

De trei zile nu mai sunt trenuri la vest şi la nord de Bucureşti. Totul este, evident, teren de luptă. Se spune într'un mod copilăresc, şi publicul crede, că aceasta este pentru a duce lemne la Bucureşti!

27 Octombre. — Comunicatul nostru este gol, nu raportează decât violenţa luptelor în Valea Prahovei şi pe malul stâng al Oltului. Al Germanilor mai îngrijorător: ei ne-au luat înălţimile dela Spini (ceeace este mai jos ca regiunea Racovitză-Ţiteşti mărturisită de noi), cu 10 ofiţeri şi 1000 de oameni prizonieri! Pe ambele puncte se desemnează un atac crâncen. Ţinem bine, dar pierdem mulţi, foarte mulţi oameni...

Culcer a été reçu par le Roi qui l'a *tutoyé*, lui a serré les deux mains, a fait appel à sa fidélité, et a presque reconnu qu'il avait été victime d'une intrigue.

26 octobre. — Stirbey m'apporte sa démission Croix Rouge: on lui requisitionne son auto parceque le Prince Carol l'a désignée: il a envie d'une Rolls-Royce puissante.

Notre bulletin parle coups de canon et d'infinterie le long du Danube. Donc on en est aux mains, quelque part.

27 octobre. — Notre communiqué terne, ne rapporte que la violence du combat dans la vallée de la Prahova et sur la rive gauche de l'Oltul. Les Allemands sont plus inquiètants: ils nous ont pris les hauteurs au dessus de Spini (ce qui est plus bas que la région Racovitza-Ţiţeşti, avouée par nous) avec 10 officiers et 1000 hommes prisonniers .Sur les deux points se dessine une attaque opiniâtre. Nous tenons bien, mais nous perdons beaucoup, beaucoup de monde...

Flota rusească a bombardat în zilele de 2 şi 4 Noembrie st. n. sărmana noastră Constanţa şi a făcut ravagii mari. Pe frontul Dobrogei, am reluat Hârşova — incendiată de inamic — şi buletinul comunică că Bulgarii au ars Topal, care fiind cu zece km. mai jos de Hârşova, indică o retragere a frontului lor.

— *Culcer* a văzut pe *Vintilă Brătianu* care a mărturisit sincer că singură politica dictase revocarea lui. I-a reproşat faptul că a crezut totdeauna în superioritatea Germanilor şi că s'a îndoit de succesul nostru. Culcer a răspuns că dacă patriotismul lui nu era o garanţie suficientă, mai era o altă garanţie: salvgardarea lui personală. El nu are decât pensia sa ca să trăiască şi dacă cade Statul român, mijloacele lui de trai dispar. — Vintilă: Nimeni nu pune la îndoială curajul D-tale; — dar «atmosfera»... şi «opiniunile politice» ale prietenilor lui Culcer... cuvinte ce i-au scăpat!! Sectarism prostesc, care nu s'a schimbat cu toată gravitatea momentelor.

Culcer mi-a afirmat din nou că tot frontul lui cedase; că rapoartele lui Cocorăscu nu mai permiteau

---

La flotte russe a bombardé le 2 et le 4 novembre n. s. notre pauvre Constantza et y a causé de gros dommages. Sur le front Dobrogea nous avons repris Harsova, incendiée par l'ennemi, et le bulletin communique que les Bulgares ont brûlé Topal qui, étant à 10 km. plus bas que Harsova, indique une retraite de leur front.

Culcer a vu Vintila Bratiano qui a implicitement avoué que la politique seule avait dicté sa révocation. Il lui a imputé le fait d'avoir toujours cru à la supériorité des Allemands et d'avoir douté du succès. Culcer a répondu que si son partiotisme n'est pas un garant suffisant, il y avait un autre garant: sa sauvergarde personnelle. Il n'a que sa pension pour vivre et si l'Etat roumain tombe, ses moyens d'existance disparaissent. — Vintilă Bratiano: «Nul ne doute de votre courage, mais «l'atmosphère»... et les mots «d'opinion politique» des amis du Culcer a été lâché. Sectarisme bête, qui n'a pas changé malgré la gravité des évènements.

Culcer m'a affirmé de nouveau que tout son front avait cédé; que les rapports de Cocorascu ne laissaient

nici un dubiu; că Dragalina îi mărturisise că mergând pe front, imediat ce luase comanda, a oprit 2 compănii cari părăsiseră poziţiile lor fără să fi tras un foc de puşcă; că Col. Anastasiu şi-a părăsit poziţiile descoperind Târgul-Jiu; şi că fără nebunia centrului bavarez, care s'a năpustit asupra oraşului pierzând orice contact cu aripile sale rămase înapoi, niciodată Dejoianu, cu cele două batalioane ale lui, n'ar fi putut să-i ia în flanc şi să dea peste cap toată divizia. De altfel manevra lui Dejoianu, adus din Severin şi executând manevra, care de 45 de zile era, din lipsă de rezerve, singura manevră pe care o putea face pe un front atât de întins, fusese prescrisă de el şi Dragalina a triumfat cu planul lui. Dealtmintrelea Germanii au adus o nouă divizie şi de 3 zile comunicatul nostru este mut asupra acestui câmp de luptă. Culcer mi-a mărturisit că trupele sale, după luarea Merişorului, au masacrat 80 de Germani şi câţiva ofiţeri cari se predaseră. Faptul a fost constatat de Germani şi relevat în buletinul lor. Culcer, evident, deplora faptul.

---

prise à aucun doute; que Dragalina lui a avoué que s'étant rendu sur le front de la prise de commandement, il a arrêté deux compagnies, qui avaient quitté leurs positions sans avoir tiré un coup de fusil; que le colonel Anastasiu a quitté ses positions et découvert Targu-Jiul et sans la folie du centre bavarois, qui a foncé sur la ville, perdant tout contact avec les ailes restées en arrière, jamais Dejoianu avec ses deux bataillons n'aurait pu les prendre de flanc et culbuter toute la division. D'ailleurs, la manoeuvre de Dejoianu, améné de Severin, en exécutant la rocade qui depuis 45 jours était, faute de réserves, le seule manoeuvre à laquelle il put se livrer sur son front tellement étendu, avait été prescrite par lui (Culcer) et Dragalina avait triomphé avec son plan.

D'ailleurs, les Allemands ont amené une nouvelle division et depuis trois jours nos communiqués sont muets sur ce champ de bataille. Culcer m'a avoué que ses troupes avaient, après la prise du Merisor, massacré 80 Allemands et quelques officiers qui s'étaient rendus. Le fait avait été constaté par les Allemands et relevé dans leurs bulletins.

Culcer évidemment déplorait le fait.

28 Octombre. — Buletinul nostru: mai mult ca searbăd. El menţionează în special violenţa atacului pe aripa noastră stângă din valea Prahovei. Buşteni? Poiana Ţapului? M. Pherekyde spunea eri că de Miercuri se anunţa un atac general românesc, şi era cam îngrijat de lipsa de ştiri.

Buletinul german semnalează moartea Prinţului Henric de Bavaria, care fusese decorat în Dobrogea (vezi 22 Oct.), rănit mortal la 7 Nov. şi încetat din viaţă în noaptea de 7 spre 8. Cu prinţul de Hesse, este al doilea Prinţ de sânge ucis pe acest front.

— De notat o corespondenţă Radio din Paris, distribuită gazetelor dar suprimată de censură, care sub pretextul de a arăta tot ce ne-a trimis Franţa şi tot ce ne-a dat Rusia, ne trage un bobârnac: «Se credea că armata română prezinta toate garanţiile necesare pentru a resista forţelor ce Statele Centrale erau în stare să îi opue»... «România, puţin surprinsă de metoadele răsboiului la care nu era preparată...»

29 Octombre. — Comunicatul nostru poartă stampila uşurinţei extraordinarului nostru stat-major! Pentru

---

28 octobre. — Notre bulletin plus que terne. Il mentionne spécialement la violence de l'attaque sur notre aile gauche, vallé Prahova. Busteni? Poiana Ţapului? Phérékyde disait hier qu'une attaque générale roumaine était annoncée depuis mercredi et se montrait soucieux de l'absence de nouvelles.

Le bulletin allemand signale la mort du Prince Henri de Bavière, qui avait été décoré en Dobrogea, blessé mortellement le 7 novembre et décédé nuit du 7 au 8. Avec le Prince de Hesse c'est le second Prince de sang tué sur le front.

A noter une correspondance «Radio» de Paris, distribuée aux journaux, mais supprimée par la censure, qui sons prétexte de faire valoire tout ce que la France nous a envoyé et tout ce que la Russie nous a donné, nous administre un bon coup de patte: «On croyait que l'armée roumaine présentait toutes les garanties nécessaires pour résister aux forces que les Etats centraux étaient en état de lui opposer»... «La Roumanie, un peu surprise par les méthodes de guerre auxquelles elle n'était pas préparée...»

29 octobre. — Notre communiqué porte l'empreinte de la légèreté de notre extraordinaire Etat Major. Pour la pre-

prima oară se vorbeşte de lupte pe malul drept al Oltului: «Am oprit atacul inamic la Riglăul şi Sărăcineşti». Toată lumea cunoaşte Sărăcineştii lui Dissescu, la porţile Râmnicului-Vâlcei, dar nimeni nu cunoaşte un Sărăcineşti pe graniţă; iar asupra Riglăului harta e mută. A fost ca un trăsnet în oraş! Comunicatul adaugă că la est de Olt am progresat şi luat muntele Frunţile. Dicţionarul arată: Frunţilă în Vrancea şi în Gorj şi atâta tot!

Germanii, din contra, afirmă că au progresat la sud de Turnu-Roşu şi că au întrecut sectorul Băeşti. Presupun: Băiaşi, râu la sud de Spini, căci Băeşti este foarte aproape de Curtea de Argeş, ceeace ar fi îngrozitor!

In definitiv: nici o ameliorare serioasă. Darvari îmi spune că Buşteni numai există! Eri: mare afluenţă de răniţi...

— Am văzut eri pe *d'Harcourt, bolnav*. După ce a insistat asupra binelui ce ar resimţi ţara prin intrarea mea în guvern, am ajuns a vorbi de Rusia. — Eu: «Am trecut drept adversar al Franţei, când în realitate voiam neutralitatea *fiindcă îmi este frică de Rusia*...»—

---

mière fois on parle de luttes sur la rive droite de l'Oltul. «nous avons arrêtée l'attaque de l'ennemi à Riglaul et Saracinesti». Tout le monde connait Saracinesti de Dissescu, aux portes de Ramnicul-Valcea et nul ne connait un Saracinesti sur la frontière. Ce fut une trainée de poudre en ville.

Quant au Riglaul, cartes muettes! Le communiqué ajoute qu'à l'Est de l'Oltul nous avons progressé et pris le «Muntele Fruntile» — les dictionnaires donnent «Fruntile» en Vrancea et en Gorj et pas autre chose.

Les Allemands au contraire affirment avoir progressé Sud de Turnu-Rosu et avoir dépassé le secteur Băesti (je suppose Baiasi, cours d'eau au Sud de Spini — car Baesti est tout près de Curtea de Argeş, — ce qui serait énorme).

Bref, pas d'amélioration sérieuse. Darvari me dit que Busteni n'existe plus. Hier grande affluence de blessés...

Vu hier d'Harcourt malade. Après avoir insisté sur le bien que ferait au pays mon entrée au gouvernement, nous vinmes à parler de la Russie. Moi : «J'ai passé pour combattre la France, alors que je voulais la neutralité *parce que j'ai peur*

El: «Şi nouă! Şi dacă vrem o Românie tare, este fiindcă căutăm ceva de opus Rusiei»! — Acesta nu este primul svon ce-l am asupra divergenţei dintre Francezi şi Ruşi.

— La amiazi găsesc o convocare pentru ora 4, la M. S. *Regele.* Audienţa a ţinut o oră şi jumătate. De ce ?... Situaţia s'a întărit; El n'a fost niciodată pesimist; le zicea: «Graniţa este la 10 zile de mers, nu se vine aşa dintr'o dată asupra Bucureştilor...» — *Eu* : «Panica pe care au răspândit-o sferele înalte, este o ruşine; ce însemnau acele mutări?» — *Regele:* «Pentru cele mai rele eventualităţi trebuesc luate precauţii: dar nu se mută decât lucrurile secrete». — *Eu:* «La ce bun, căci dacă cade Bucureştii, ţara este tăiată şi suntem îngenuchiaţi». — *Regele :* «Nu, dacă armata este salvată». Şi atuncea Regele desvoltă ideia, că dacă se părăsea Oltul, care este o linie rea de apărare, şi se lua o linie de apărare la estul Bucureştilor, armata rămânea intactă : «în acest mod era strategiceşte o posibilitate de a scăpa armata». Pare a reeşi din convorbire, că astăzi acest proect nu ar

---

de la Russie». — Lui : «Nous aussi ! Et si nous voulons une Roumanie forte, c'est que nous cherchons quelque chose à opposer à la Russie !». — Ce n'est pas le premier écho que j'ai de la divergence entre Français et Russes.

A midi je trouve convocation pour 4 h. chez Sa Majesté. Audience d'une heure et demie. Pourquoi ?... La situation s'est raffermie ; Il n'a jamais été pessimiste; Il «leur» disait: la frontière est à 10 jours de marche ; on n'arrive pas aussi en une enjambée sur Bucarest... Moi : «La panique que les hautes sphéres ont répandue est une honte; que signifiaient ces déménagements ?» — Le Roi : «Pour les pires eventualités il faut toujours prendre des précautions; mais on n'emporte que les choses secrètes». — Moi : «Pourquoi faire, puisque, si Bucarest tombe, le pays est coupé et nous sommes à genoux ?» — Le Roi : «Non, si l'armée est sauvée». — Et alors le Roi développe l'idée que si on avait abandonné l'Oltul, qui est une mauvaise ligne, et pris une ligne de défense à l'Est de Bucarest. l'armée restait intacte : il y avait stratégiquement possibilité de sauver ainsi l'armée. Aujourd'hui — semblait-il résulter de la conversation — ce projet ne serait

mai fi aplicabil. — Ar admite oare acum Regele concluzia mea: Bucureştii luat, este sfârşitul răsboiului nostru? Ruşii au trimis 5 corpuri, dintre cari al 4-lea corp siberian şi divizia de infanterie (acea dela Constanţa-Petroşiţa, — vezi 13 Oct.) pentru Dobrogea.—*Regele:* «Dar de o lună ar fi trebuit să vie! Ei se mişcă întotdeauna încet, încet. Am fost silit să scriu, după cum ştii, Impăratului, care a aprobat planul meu!» — *Eu:* «Sunt trupe de rezervă din interior, sau trupe luate de pe alt front»?. — *Regele:* «Nu, este armată luată dela Riga». (Cât de mult justifică aceasta ceeace spusesem la Consiliul de Coroană!).

Am profitat de faptul că proectul de a părăsi Bucureştiul nu mai era la ordinea zilei, pentru a cere Regelui ca tezaurul Băncei Naţionale să fie readus la Bucureşti: «Acest tezaur ar fi mai în siguranţă aci decât pe malul Prutului şi ce mare asigurare pentru public»! — Am revenit desluşit, de două ori, asupra acestei idei: «Trebue ca M. V. să o ceară guvernului său».

O idee justă: La armata a 4-a, totul a mers bine fiindcă comandamentul a fost mereu cu trupele. Culcer

---

plus praticable. Le Roi admettrait-il maintenant ma conclusion: Bucarest pris c'est la fin de notre guerre?

Les Russes ont envoyé 5 corps, dont le corps 4-e sibérien et la division de fusiliers (ceux de Constantza-Pietrosita — v. 13 oct.) pour la Dobrogea. «Mais il y a un mois qu'ils auraient dû venir! Ils sont toujours lents, lents. J'ai dû écrire à l'Empereur, comme vous savez, *qui a approuvé man plan*». — Moi: «Et-ce des réserves de l'intérieur ou des troupes prises sur un autre front»? — Le Roi: «Non. C'est de l'armée prise à Riga». (Comme cela justifie ce que j'ai dit au Conseil de Couronne!).

J'ai profité de ce que le projet d'abandonner Bucarest n'était plus de mise, pour demander au Roi que l'encaisse de la Banque Nationale rentre à Bucarest. «Ce trésor serait plus en surêté ici, que sur les bords du Pruth et quelle assurance pour le public!» — *Je suis revenu explicitement deux fois sur cette idée: «il faut que Votre Majesté le demande à son gouvernement».*

Une idée juste: à la 4-e armée tout a bien marché parce que commandament a été constamment avec les trou-

a făcut-o la început şi a avut succese. — «De ce ne lipsesc puşti»? — *Regele:* «Regele Carol se opusese să se cumpere puşti de rezervă (? !). — I-am cerut în 1913 să avem o puşcă şi jumătate de om. El mi-a răspuns că «erau idei stupide». Fiul Meu era de faţă». (Dece această atestaţie?). — *Eu:* Dar de atunci? — *Regele:* «Francezii sunt de vină, căci de mult erau comande făcute». — *Eu:* «Dar la început Austriacii ne-ar fi dat câte am fi vrut, în schimbul benzinei». — *Regele:* «Da. Dar deosebirea de calibru»? (Nu înţeleg obiecţiunea, fiindcă Regele adaugă că avem acuma: calibrele 6½, 8, puşca Lebel şi puşca cea veche!) Asupra generalilor, cum eu atacasem pe Iliescu: «Dar Berthelot mi-a spus că se lucrează foarte bine cu el. Berthelot se înţelege bine cu Belaief, foarte gentleman. — Culcer s'a arătat în adevăr obosit. (Spusesem: *M. V. a fost prea aspru cu el).* Lupescu este acela care trebuie să-l fi influenţat: nervii au făcut din Lupescu o cârpă : nu se mai ţine în picioare. Crăiniceanu a mers foarte bine la început, apoi nu ştiu ce s'a întâmplat, căci şi-a perdut capul...» — *Eu:*

---

pes. Culcer l'a fait dans le commencement et il a eu des succès. — «Pourquoi manquons-nous de fusils?» — «C'est le Roi Carol qui s'est opposé à ce qu'on en achète de réserve (! ?). Je lui ai démande en 1913 d'en avoir 1½ par homme. Il m'a répondu que «c'était des idées stupides»: mon fils était présent». (Pourquoi cette attestation?). — Moi : Mais depuis? — «Les Français sont fautifs parce qu'il y avait depuis longtemps des commandes de faites». Moi : Mais au commencement les Autrichiens en auraient donné tant qu'on aurait voulu pour de la benzine... — Lui : «Oui ! Mais la différence de calibre?». (Je ne comprend pas l'objection parce que la Roi ajoute que nous avons maintenant le 6½, le 8, le fusil Lebel, le fusil ancien!).

— Sur les généraux, moi ayant attaqué Iliescu : «Mais Berthelot m'a dit qu'on travaille très bien avec lui ; Berthelot s'entend bien avec Belaief très gentleman ; Culcer a réellement marqué de la fatigue. (J'avais dit : *«Votre Majesté a été trop dure avec lui»).* C'est Lupescu qui a dû beaucoup l'influencer ; les nerfs ont fait de Lupescu une loque : il ne peut se tenir debout. Crainiceanu a très bien marché dans le commencement, puis je ne sais ce qui est ar-

«Capul pe care nu l'a avut niciodată». — *Regele:* «Pe Olt se găseşte un ofiţer, care şi-a făcut toate studiile în Germania şi care se bate foarte, foarte bine. (Lăzărescu). (Intorsătura frasei părea că vrea să zică că se bătea foarte bine, cu toate că a fost crescut în Germania...!). Generalul Paraschiv Vasilescu este foarte bun; ştii pentru ce ? Pentrucă e sgârcit»!—Nu înţeleg. Atunci Regele îmi explică că el a încălţat divizia lui cu opinci, şi că are toată provizia de bocanci intactă ! Inaintea acestui criteriu militar, mă înclin.

Am deschis chestiunea prizonierilor: actele dresate de Germani în contra noastră, greutatea de a ne putea servi de prezenţa prizonierilor bulgari, toţi sau aproape toţi curăţaţi; am găsit pe Rege foarte puţin sensibil în această chestiune: «S'au ucis prizonieri din ambele părţi; nu Ruşii au executat pe prizonierii noştri bulgari, ci Sârbii, cari nu sunt Sârbi; ofiţerii da, dar trupa este cehă sau croată.

Povestesc anecdota culeasă de Ţigara, acum o săp-

---

rivé, il a perdu la tête...». — Moi : La tête qu'il n'a jamais eue. — «Il y a sur l'Olt un officier qui a fait toutes ses études en Allemagne, qui se bat très, très bien, Lazarescu. (La tournure semblait vouloir dire qu'il se battait très bien quoique élevé en Allemagne !). Le général Paraschiv Vasilescu est très bon: «Ştiţi pentru ce ? Pentru că e sgârcit». — Je ne comprends pas. Alors le Roi m'explique qu'il a fait marcher sa division en «opinci» et qu'il a toute sa provision de chaussure intacte. Devant ce criterium militaire, je m'incline.

Ayant entâmé la question des prisonniers, les actes dressés par les Allemands contre nous, l'ennui de ne pouvoir faire état des prisonniers bulgares, tous, ou a peu près, nettoyés ; j'ai trouvé le Roi très peu sensible à la question. «On a tué des prisonniers de part et d'autre ! Ce ne sont pas les Russes qui ont exécuté nos prisonniers bulgares, mais les Serbes, qui ne sont pas des Serbes ; les officiers, oui, mais la troupe est tchèque ou croate, en majorité des déserteurs qui ne pouvaient espérer la vie sauve». (Je comprends que quelques officiers n'aient pas plus de scrupules que cela) !

Je raconte l'anecdote recueillie par Tzigara, il y a une

tămână, dela ţăranca din Cornetu, vizitată de o patrulă dublă germană care, fără să o maltrateze, i-a luat mălaiul şi toate bietele ei provizii. *Regele* adaugă: «Au vrut să aibă şi fete; le-au avut, dar a doua zi de dimineaţă ai noştri au venit şi i-au prins pe toţi!» (Acestea sunt evident istorioare inventate, cari i-se povestesc la Cartier drept informaţii).

Reamintesc destrăbălarea internă, scandaloasa atotputernicie a lui Panaitescu, arestările arbitrare şi mă întind lung asupra cazului lui Radu Ivănescu şi al lui Petro dela Sinaia. Regele ştie că au fost liberaţi din arest pentru bani!

Amiralul Graçoski îmi spune că Ruşii au distrus toate la Broşteni — «domeniul Regelui», repetă amiralul, — şi că acest fapt trebuia să fie adus la cunoştinţa Impăratului. El se urca la Rege pentru ca să-i remită telegrama.

30 Octombre. — In capul gazetelor apare decizia lui Şerban, prefect de Tulcea (ocupată de Ruşi). El opreşte vânzarea *de alcool, a apei de Colonia şi de orice parfum*

---

semaine de la paysanne de Cornetul, qu'une double patrouille allemande a visitée sans la molester, lui prenant seulement son «mălai» et tout ce qu'elle avait de pauvres provisions. Le Roi ajoute : «Ils ont voulu avoir aussi des filles ; ils les ont eues ; mais le lendemain matin les nôtres sont venus et les ont tous pris !» (Ce sont évidemment les histoires inventées qu'on lui raconte au Quartier en guise d'informations !).

Je rappelle le désarroi intérieur, la scandaleuse toute-puissance de Panaitescu, les arrestations arbitraires et je m'étends longuement sur le cas de Radu Ivanescu et de Petro de Sinaia. Le Roi sait qu'on a libéré du monde moyennant finances !

Tenue des Russes. L'amiral Graçoski me dit que les Russes ont tout saccagé à Brosteni — «le domaine du Roi», répétait l'amiral — et que cette chose devait être portée à la connaissance de l'Empereur. Il montait chez le Roi pour remettre ce télégramme.

30 octobre. — En tête des journaux un arrêté de Şerban, préfet de Tulcea (occupé par les Russes). Il défend la

cu bază de alcool. Aceasta este mai semnificativ decât orice.

— D-l *Dinu Brătianu* vine să mă întreţie de o chetă de făcut de Ministerul de Răsboi. Se vor lua ordonanţelor şi sanitarilor uniformele lor pentru a fi date regimentelor, iar ei vor fi îmbrăcaţi cu haine civile care se vor cerşi: «Am fi avut destule echipamente, dar în dezastrul dela Sibiu oamenii au aruncat tot ce aveau: raniţe, mantale, tunici». (Dar pentru D-zeu, câţi erau!).

— Ca documentare a clicei militare: prefecţii au fost trimişi pe front pentru a-şi da seama de spiritul trupelor etc. *Dunca* (prefect de Buzău) a primit o scrisoare de la un ofiţer foarte sus pus (Iliescu?) prin care îi se recomandă să înnegrească cât va fi posibil pe generalul Arghirescu. Dunca a păstrat documentul.

— Comunicatul este îngrijorător. Pe terenul Dragoslavelor ni se vorbeşte de lupte cu Germanii la Leresti şi Cândeşti, ceeace ar indica că Mateiaşul este întors!

31 Octombre. — Carp află dela Mişu Cantacuzino, care venea dela Consiliul de miniştri, că Orşova ne-a fost luată.

---

vente de tout alcool, *de l'eau de Cologne et de tout parfum à base d'alcool.* Cela en dit plus long que tout.

Notre préparation. — Mr. Dinu Bratiano vient m'entretenir de quêtes à faire par le ministère de la guerre. On va prendre aux ordonnances et aux sanitaires leurs uniformes pour les donner aux régiments, et on habillera ceux-ci d'effets civiles à quémander. «On aurait bien eu assez d'équipement, mais dans la débâcle de Sibiu les hommes ont tout jeté : sac, manteau, tunique». (Mais combien étaient-ils, bon Dieu ?).

Pour documenter *la clique militaire :* On a envoyé les préfets sur le front pour se rendre compte de l'esprit des troupes, etc. Dunca a reçu une lettre d'un officier très haut placé (Iliescu ?), lui recommandant de noircir autant que possible Arghirescu. Il a gardé le document.

Le communiqué est inquiétant : sur le terrain de Dragoslavele on nous parle de luttes avec les Allemands à Leresti et Candeşti, ce qui indiquerait que le Mateiaş este tourné !

31 octobre. — Carp tient de Michel Cantacuzène, qui venait du Conseil des ministres, que Orşova nous a été prise.

Comunicatul constată că succesul nostru pe Jiu a fost foarte efemer : Ne batem din nou la Bumbeşti. Germanii au reparat repede eşecul diviziei bavareze. Au adus divizia 47 care, după Mitilineu, care a fost pe front cu Berthelot., are aerul că ese dintr'o cutie, atâta este de proaspătă şi bine echipată.

Buletinul statului-major dă forţele care sunt eşalonate pe frontul nostru : Muntenia, Germani şi aproape de loc Austro-Ungari ; Moldova, numai Austro Ungari.

1 Noembre. — Gazetele publică, după «Le Temps», un interview al *Regelui* acordat ziarului «Times». Henri Catargi mă întreabă dacă cunosc ceva mai demn? Ii răspund imediat că sfârşitul ar fi putut fi altminterea... şi încă câteva rezerve de făcut ! — «Am luat în braţe cauza dreptăţei — şi am avut conştiinţă de sforţările pe care le făcea inamicul pentru a ne angaja *prin intrigi subtile*, ca să luăm partea contrară intereselor noastre !».

— Azi dimineaţă, subită bombardare a Bucureştilor de către avioane, 8 zic unii, 12 alţii. S'a tras foarte mult cu tunul: şrapnelele noastre au găurit acoperişuri.

Le communiqué constate que notre succès fut bien éphémère sur le Jiul : nous nous battons de nouveau à Bumbeşti. Les Allemands ont vite réparé l'échec de la division bavaroise. Ils ont amené la 47-e division qui, me disait Mitilineu qui fut sur le front avec Berthelot, a l'air de sortir d'une boîte, tant elle est fraiche et bien équipée.

Le bulletin de l'Etat-Major donne les forces qui sont échelonnées sur notre front : Valachie, Allemands et presque pas d'Austro-Hongrois ; Moldavie, rien que des Austro-Hongrois.

1-er novembre. — Les journaux publient d'après «Le Temps» une interview du Roi accordée au «Times». Henri Catargi me demandait si je connais rien de plus digne ? Je lui réponds de suite que la fin aurait pu être différente. Et quelles autres réserves à faire ! Nous avons «épousé la cause de la justice» — et nous avons eu «conscience des efforts que faisait l'ennemi pour nous engager par de subtiles intrigues pour nous faire prendre parti à l'encontre de nos intérêts !»

Ce matin subit bombardement de Bucarest par des avions — 8, disent les uns, 12 disent les autres. Nous avons copieusement tiré le canon, les fusées de nos shrapnels ont

cu toate acestea nici un aparat de vânătoare, nici unul. care să se fi ridicat. Şi aviatorii francezi nu lipsesc pe străzile noastre!

— Eram convocat la *Regina* — un comitet: soseşte vestea că Buftea este bombardată, că grădinarul a fost ucis că fabrica este în flăcări, dar că copiii regali sunt la adăpost în subsol. Regina, subit gânditoare, privire visătoare; cearcăne îi apar la ochi; lungă tăcere... Degetul şterge pe furiş colţul ochiului şi, tresărind de odată. Regina cheamă pe Balif pentru a-i da un ordin relativ la Buftea Multe lucruri au trecut în această privire pierdută...

La acest comitet Angelescu îmi spusese: ştirile nu sunt grozave. De fapt, buletinul este foarte trist. Pe Jiu suntem respinşi sub Bumbeşti: aceasta înseamnă pierderea Târgu-Jiului. — La Dragoslavele, aripa noastră stângă a cedat: Germanii confirmă luarea Cândeştilor şi anunţă 1000 de prizonieri! Despre Orşova, comunicatul nostru este mut, dar pomeneşte de acţiune de artilerie «la Cerna». Insă Cerna curge la vest de Orşova!

---

troué des toits, mais pas un appareil de chasse, pas un que nous ayions lancé. Ce n'est pas les aviateurs français qui manquent dans nos rues pourtant!

J'étais convoqué chez la Reine, — un comité. Arrive la nouvelle que Buftea est bombardé, que le jardinier est tué, que la fabrique est en feu, mais que les enfants royaux sont à l'abri dans le souterrain. La Reine, subitement pensive, le regard dans le vague; les yeux se cernent; long silence... Le doigt essuie furtivement le coin de l'oeil et, comme en sursaut, la Reine appelle Ballif pour lui donner un ordre relatif à Buftea. Bien des chosse ont passé dans ce regard perdu...

Anghelescu, à ce comité, m'avait dit: «Ştirile nu sunt grozave». De fait, le bulletin est bien triste. Sur le Jiul nous sommes refoulés au dessous de Bumbesti: c'est la perte de Targul-Jiul. A Dragoslave nous cédons à l'aile gauche: les Allemands confirment la prise de Candesti et annoncent 1000 prisonniers. Pour Orsova notre communiqué est muet, mais il parle d'action d'artillerie à «la Cerna». Or, la Cerna coulé à l'Ouest de Orsova!

— Fratele Regelui se află pe granița Transilvaniei. Venirea lui era anunțată încă dela 22 Octombre. Armata 9-a i-a oferit un banchet. Radio comunică că Prințul a declarat la banchet, că prin prezența sa vrea să exprime armatei şi poporului sentimentul revoltei germane în contra violărei credinței. Deci aceasta este o manifestație voită.

2 Noembre. — Cum se scrie istoria: Toată lumea este convinsă că retragerea lui Prezan s'a operat în liniște. Wyzanti, sosit de pe front povestește: Când s'a ordonat, *verbal*, din grupă în grupă retragerea, care nu era de loc preparată dinainte, nici anunțată, la aripa dreaptă a avut loc o fugă nebună, oamenii aruncând armele, grupele îmbrâncindu-se și unitățile destrămându-se. Distanța până la graniță a fost parcursă în două zile, dela 29 Septembre la 1 Octombre.

— Vasiliu știe că Procopiu şi Banu au luat copie după registrele lui Günther. Printre cei cari au luat bani: Johnson dela «Indépendance Roumaine» și Grossmann dela «Viitorul», care este dat afară (?).

Le frère du Roi est sur la frontière de Transylvanie. Sa venue y était annoncée dès le 22 octobre (v. ci-dessus). La 9-e armée lui à offert un banquet. Le «Radio» communique que le Prince y a déclaré que, par sa présence, il veut exprimer à l'armée et au peuple le sentiment de la révolte allemande contre la violation de la foi! C'est donc bien une manifestation recherchée.

2 novembre. — Comment on écrit l'histoire. Tous convaincus que la retraite de Prezan avait été très calmement opérée. Wyzanti arrive du front : quand on a ordonné, verbalement, de groupe en groupe, la retraite nullement préparée d'avance, ni annoncée, ce fut à l'aile droite une fuite éperdue, les hommes jetant les armes, les groupes se bouseulant, les unités se dispersant. Plus de cent kilomètres jusqu'à la frontière ont été fait en deux jours, du 29 septembre au 1-er octobre.

Vasiliu a connaissance que Procopiu et Banu ont pris copie des livres de Günther. Parmi ceux qui ont encaissé: Johnson de «L'Indépendance» et Grossman du «Viitorul», ren-

Bogdan-Piteşti 1 milion, etc., etc. etc., etc. Totalul vre-o 30 sau 32 milioane.

—Comunicatul tot rău. Ne-am retras pe Jiu, la a doua poziţie fortificată. Mi se dă ca sigur că este situată sub Târgu-Jiu. (O relaţie oficioasă publicată la 3 Ianuarie 1917 în «Bukarester Tageblatt» confirmă tentativa noastră de a învălui, la sudul Târgu-Jiului, aripa stângă inamică, şi eşecul acestei operaţii). Ar fi vorba să se acopere Filiaşul şi calea ferată. — Şi pe Olt suntem respinşi spre Sălătruc şi Brezoiu. Vinerea trecută Berthelot spunea trupelor de pe Jiu (prin Mitilineu) că trebuiau cu orice preţ să ţie, căci peste vre-o zece zile va avea loc la nord diversiunea care va degaja acest front! Iar spre Tulgheş, buletinele constată mai curând un succes al Germanilor...

Censura a tăiat din informaţiile gazetelor relative la bombardarea de eri, numele de Buftea! Şi comunicatul, într'un mod stupid, ca şi când ar fi vrut să accentueze mai bine această tăere, zice: «Cu această ocazie au aruncat un foarte mare număr de bombe asupra *palatului* unde locuise Regina şi Principesele României.

---

voyé déjà (?); Bogdan-Piteşti, pour un million, etc., etc., etc.. Le tout dans les 30 ou 32 millions. Jusqu'où va la vérité?

Comuniqué toujours mauvais. Nous nous sommes retirés sur le Jiul, sur les secondes positions fortifiées. On me donne comme certain que c'est au-dessous de Targul-Jiul. (Une rélation officieuse du «Bukarester Tagblatt», 3 janvier 1917, confirme notre tentative de tourner au Sud de Targul-Jiul l'aile gauche ennemie et léchec de cette opération). Il s'agirait de couvrir Filiaşi et le chemin de fer. Sur l'Oltul aussi nous sommes repoussés vers Salatruc et Brezoiu.

Vendredi dernier Berthelot disait aux troupes du Jiul (par Mitilineu) qu'il fallait à tout prix tenir, car dans le Nord viendrait dans les 10 jours la diversion qui dégagerait ce front. En attendant, du côté de Tulghes les bulletins constatent plutôt un succès des Allemands...

La censure a coupé dans les informations des journaux relatant le bombardement d'hier le nom de Buftea. Et le communiqué, stupidement, comme pour mieux accentuer la coupure dit: «Cu această ocazie au aruncat un foarte mare număr de bombe asupra Palatului, unde locuise Regina şi

dar pe care, din fericire, îl părăsise după moartea Prințului Mircea !»

3 Noembre. — Lista de eri (dosar Günther) tot pare că a făcut oarecare gălăgie, căci cu toate că n'a apărut nimic în gazete, Banu o ia înainte în «Viitorul» de azi dimineață spre a desavua paternitatea ei. Evident, că vre-un liberal de marcă trebue să-l fi luat de guler, căci nu ar fi avut el asemenea scrupule pentru un opozant. Nu este primul act de lașitate a lui Banu.

Ne înecăm din ce în ce mai mult. Comunicatul mărturisește că ne-am retras sub Târgu-Jiu și că în Argeș Germanii sunt la Aref, dincolo de Curtea de Argeș. Astăseară Bălăceanu mi-a afirmat că și acest oraș a căzut. Știu că convorbirea telefonică pe care o are zilnic Rosetti cu Balș, a fost astăzi de un absolut pesimism. — Faimoasa ofensivă a Rușilor în nord, veni-va oare vreodată ? — (Notă post.: Suntem bătuți la 1/14 Noembre la Bumbești. Comunicatul zice Bușteni. Și complect zdrobiți în ziua de 5/18).

— *Șeteanu* îmi povestește că la ultimul Consiliu, ținut la Costinescu, tot corul miniștrilor striga contra

---

Principesele României, dar pe care din fericire îl părăsise după moartea Principelui Mircea».

3 novembre. — La liste d'hier semble tout de même avoir fait du bruit dans Landerneau, puisque, quoique rien n'ait paru dans un journal, Banu prend les devants dans «Viitorul» de ce matin pour en désavouer la paternité. C'est évidemment quelque libéral de marque qui l'a pris au collet, car ce n'est pas pour un opposant que Banu aurait de ces scrupules. Ce n'est pas sa première pleuterie.

Nous nous enfonçons de plus en plus. Le communiqué avoue que nous nous sommes retirés au dessous de Targul-Jiul et qu'en Argeș les Allemands sont à Aref au-dessus de Curtea de Arges. Ce soir Balaceanu m'a affirmé que cette ville aussi était tombée. Je sais que le coup de téléphone que Rosseti donne chaque jour à Bals était d'un pessimisme absolu.

La fameuse offensive des Russes au Nord viendra-t-elle jamais ? Șeteanu me raconte qu'au dernier Conseil, toujours chez Costinescu, tout le choeur des ministres clamait contre

generalului *Iliescu,* care era tratat de «hoţ mizerabil». Când a sosit d-nul Brătianu, singur Costinescu a îndrăznit să-i ceară capul, dar nimenea nu l-a susţinut. Şeteanu afirmă că la Finanţe se găsesc numeroase probe de furturile lui Iliescu. — Incă o probă de neruşinarea acestui om, care are mania să ordone mereu: «să muriţi pe poziţiuni», dar care nu părăseşte saloanele Marelui Cartier. — Ionel Miclescu a stat 10 săptămâni în Dobrogea fără ca vreo dată să vadă vre-un şef; nici măcar pe colonelul St., care, când se ataca, pretindea că el trebue să rămâie lângă drapel. Când la prima retragere la sudul liniei Cernavodă-Constanţa, generalul rus propusese o retragere de 20 km. pentru a reconstitui unităţile şi pentru a ocupa tranşeele preparate, Iliescu ordonă o retragere pas cu pas, sau moartea pe teren. Rezultat: dezastru!

Şeteanu mi-a mai povestit că în localităţile unde s'au spart butoaiele cu vin şi de alcool, Ruşii se puneau pe brânci pentru a bea din canalul străzei! — La Tulcea ei se opun ca autorităţile să verse şi acolo vinul. cu toate ordinele lui Saharow. Şi I. Miclescu îmi spune

---

le général Iliescu, qu'on traitait de misérable voleur. A l'arrivée de Mr. Bratianu, Costinescu seul a osé demander sa tête, mais personne ne l'a soutenu. Şeteanu affirme qu'aux Finances il y a des preuves multiples des vols d'Iliescu.

Encore une preuve de l'impéritie de cet homme qui a la manie d'ordonner chaque fois «să muriţi pe poziţiune», mais qui ne quitte pas les salons du Grand Quartier. Ionel Miclescu a guerroyé 10 semaines en Dobrogea, sans jamais avoir vu un chef, pas même le colonel St. qui, lorsqu'on chargeait, prétendait devoir rester près du drapeau. Lors de la première reculade au Sud de la ligne Cernavoda-Constanza, le général russe avait proposé une retraite à 20 kilomètres pour reconstituer les unités et pour occuper les tranchées préparées: Iliescu ordonne retraite, pouce par pouce, ou mourir sur le terrain plutôt. Résultat: débâcle.

Şeteanu m'a raconté que là où on a défoncé les pièces de vin et d'alcool, les Russes se mettaient à plat ventre pour lamper à même le ruisseau! En Tulcea, ils s'opposent à ce que nos autorités répandent aussi le vin et cela malgré les ordres de Sacharow. — Et Miclescu me dit qu'en Do-

că în Dobrogea atât au jefuit Ruşii, încât nici jefuitorii români n'au mai găsit nimic de luat...

Germanii anunţă că ne-au luat Marţi, 14 Noembre, încă 1800 de oameni, 4 tunuri şi 23 de ofiţeri!

4 Noembre. — Bieţii noştri soldaţi se bat peste tot admirabil! Slăbiciunile începutului sunt larg compensate. Toţi acei cari i-au văzut pe front recunosc ce oameni de treabă sunt. Din nenorocire cad prea mulţi: ne topim într'un mod lamentabil... Koenigswusterhausen zice textual: «*Românul îşi apără cu îndârjire pământul patriei sale!*» Şi acei cari spun aceasta sunt adevăraţi cunoscători...

Buletinul este prost. Pe Jiu suntem la Ştefăneşti, — 25 km. dela calea ferată sub Târgu-Jiu iar în Valea Oltului, buletinul dă Enciuleşti ca punct de retragere — 15 km. de Curtea de Argeş. — Virtual, dacă nu în realitate, Curtea de Argeş este pierdută!

Şi noi continuăm prostiile noastre: la Răducăneni, *Seulescu* a văzut un biet grup de ostatici ridicaţi din regiunea Cic şi cari erau transportaţi, *pe jos*, pe

---

brogea ils ont si bien pillé que même les pillards roumains n'ont plus trouvé rien à prendre. Les Allemands annoncent nous avoir pris mardi, 14 novembre, encore 1800 hommes, 4 canons et 23 officiers.

4 novembre. — Nos pauvres petits soldats se battent partout merveilleusement. Les défaillances du début sont largement effacées. Tous ceux qui les ont vu sur le front, reconnaissent quels braves gens ils sont. Malheuresement, ils en tombent trop: nous fondons lamentablement... Koenigswarthausen dit textuellement: «*Românul îşi apără cu îndârjire pământul patriei sale!*» Et ce sont connaisseurs ceux qui disent cela...

Le bulletin est mauvais. Sur le Jiul nous sommes à Ştefăneşti — 25 km. chemin de fer au-dessous de Targul Jiul et dans la vallée de l'Oltul (Est) le bulletin donne comme point de retraite Enciuleşti, — 15 km. de Curtea de Argeş. Virtuellement, si pas réellement, Curtea de Argeş est perdue!

Et nous continuons nos sottises: à Raducaneni, Mr. Seulescu en a vu une pauvre troupe d'otages pris dans le pays de Cic et qu'on avait transféré *à pied*, par la pluie, de

ploae, dela Huşi. Un bătrân, milionar, tocmai murise. Administratorul de plasă îşi smulgea părul din cap, ne având decât o şcoală pentru a-i găzdui. Printre ei: un primar, un preot un director de liceu, un notar. N'au avut decât o singură cerere: să li se dea cu ce să se spele. Seulescu le-a trimis dela Iaşi lighiane şi prosoape! Ce frică mi-este de nota de plătit!

5 Noembre. — Situaţia tot rea, mai mult prin ceeace se află decât prin ce ne spune buletinul. Buletinul povesteşte simplu, că în văile Oltului şi Jiului lupta este aprigă, şi că am cedat puţin. Dar ministrul Antonescu mi-a spus că spre Argeş merge prost şi de pretutindeni se confirmă pierderea unei brigăzi. — De altmintrelea panica bântue din nou în rândurile guvernanţilor. Se evacuiază răniţii din Craiova, şi probabil şi autorităţile.

— *Maiorescu* azi dimineaţă a aflat din izvor sigur pe care nu îl poate divulga, că generalul Berthelot preconizează că trebue apărat Bucureştii, casă cu casă. S'ar fi şi început să se sape tranşee împrejurul oraşului. El se întreabă dacă nu trebue combătută această tendin-

---

Husi. Un vieillard, millionaire, venait de succomber. Le sous-préfet s'arrachait les cheveux n'ayant qu'une école pour les loger. Parmi eux un maire, un curé, un directeur de lycée, un notaire. Ils n'ont eu qu'une prière: leur donner de quoi se laver. Et c'est Saulescu qui leur a envoyé de Iassy des cuvettes et des serviettes! Comme j'ai peur de la carte à payer!

5 novembre. — *Situation toujours mauvaise,* bien plus par ce que l'on apprend, que par ce que nous dit le bulletin. Le bulletin raconte simplement que dans les vallées Olt et Jiul la lutte est âpre, et que nous avons cédé un peu. Mais le ministre Antonescu m'a dit que du côté de l'Arges: «ça va mal» et de toutes parts on annoce la perte d'une brigade. D'ailleurs, la panique est de nouveau dans les rangs des gouvernants. On évacue les blessés de Craiova et probablement les autorités aussi.

Maiorescu, ce matin, tient de bonne source qu'il ne peut divulguer, que le général Berthelot préconise qu'il faut défendre Bucarest, et maison par maison. On aurait déjà commencé à creuser des tranchées autour de Bucarest. Il se demande s'il ne faudrait pas combattre cette tendance:

ţă : Bucureştii oraş cucerit ar însemna pierderea tezaurelor noastre dela Academie, distrugerea documentelor care ne permit să punem adevărata istorie a începuturilor noastre în locul basmelor cari au legănat deşteptarea noastră. Maiorescu este de acord cu mine că Parlamentul nu poate fi convocat la Iaşi, cum se spune; în caz de s'ar produce această eventualitate, noi nu am merge la Iaşi.

Buletinul nostru din 2 Noembre anunţă luarea de către trupele noastre a Baiasciocului, la 10 km. nord de Cernavodă, ceeace era un mare progres. — Buletinul german zice că este o pură invenţie!

6 Noembre. — O telegramă a d-lui Marincu dela Calafat, pe care censura a lăsat-o să treacă, ne vesteşte la Crucea Roşie că Băileşti «este evacuat». Evident că noi nu am fost vestiţi ! — De două zile domneşte o mare agitaţie privitoare la evacuarea Craiovei. Am cerut ştiri în această privinţă lui Anghelescu, care mi-a răspuns că se mai aştepta un ultim ordin al statului-major, dar că spitalele Crucei Roşii rămân, pretutindeni, în orice caz pe loc.

Bucarest, ville conquise, c'est la perte de nos trésors de l'Académie, c'est la destruction des documents qui nous permettent de substituer la véritable histoire critique de nos commencements aux contes qui ont bercé notre reveil.

Il est d'accord avec moi que le Parlement ne peut pas être convoqué à Iassy, comme on le dit, — et si cette eventualité se produit, nous n'allons pas à Iassy.

Mensonge ? Notre bulletin du 2 novembre annonçait la prise par nos troupes de *Baiascic,* à 10 km. au nord de Cernavoda, ce qui *était un grand progrès. Le bulletin allemand dit que c'est une simple invention* !

6/19 novembre. — Une dépêche de Mr. Marincu de Calafat, que la censure a laissée passer, nous avertit à la Croix Rouge que Bailesti «est officiellement evacué». Nous n'en sommes évidemment pas prévenus ! — Depuis deux jours on s'agite beaucoup autour de l'évacuation de Craiova. J'en ai demandé des nouvelles à Anghelescu, qui m'a dit qu'on attendait encore un ultime ordre de l'Etat-Major, mais que les hôpitaux Croix Rouge restaient, dans tous les cas, sur place partout

Gazetele rusești «Birjewaia Wiedomosti» și «Novoie Vremia» povestesc isprăvile «bravilor» marinari ruși cari, când cu ocuparea Constanței, au putut sub focul «artileriei grele» germane și bulgare, să nimicească depozitele, să incendieze petrolurile, etc. Aceste povestiri au fost redate de «Dimineața» de eri și «La Politique» de azi dimineață. Germanii anunță în gazetele lor (Nauen 4/17 Noembre) că au capturat la Constanța 3000 vagoane de petrol, 2700 vagoane de benzină, 1700 vagoane de cărbuni mineral, un foarte mare stoc de grâu, un depozit mare de zahăr și cafea suficient pentru toată armata! Șeteanu mi-a dat aproape aceleași cifre! Iar prin Matila Costiescu s'a știut, ceeace Pilescu îmi spusese înainte, că flota rusească a șters-o pe nesimțite.

In urmă, spre a acredita basmul gazetelor, flota s'a întors în zilele de 2 și 4 Noembre st. n. și a *bombardat* Constanța: cel puțin vor fi pagube (foarte mari, zic telegramele) în oraș, ca dovadă a unei activități care greșește data cu 15 zile! Este grozav pentru sărmana noastră țară!

7 Noembre. — Splendidă dimineață, plină de soare;

Les journaux russes «Birjewaia Viedomosti» et «Novoie Vremia» racontent les prouesses des «braves» marins russes qui, lors de l'occupation de Constantza, ont pu, sous le feu «de l'artillerie lourde», allemande et bulgare, anéantir les depôts, incendier les pétroles, etc. Ces récits ont été rendus par «Dimineața» d'hier et «La Politique» ce matin. Les Allemands annoncent par leurs journaux (Nauen, 4/17 nov.) qu'ils ont capturé 3000 wagons pétrole, 2700 wagons benzine, 1700 w. huile minérale, immenses stocks blés, grands dépôts sucre et café pour toute l'armée! Ces chiffres m'ont été donnés par Șeteanu à peu près de même! Et par Matila Costiesco on a su, ce que Pilescu m'avait déjà dit, que la flotte russe a filé à l'anglaise.

Pour accrediter alors la fable des journaux, la flotte est revenue le 2 et le 4 novembre n. s. bombarder Constantza: il y aura au moins des dégats (très gros, disent les dépêches) en ville pour témoigner d'une activité qui se trompe de 15 jours de date! C'est affreux pour notre pauvre pays.

7 novembre. — Magnifique matinée ensoleillée, — les clo-

iar clopotele sună din răsputeri pentru a prevesti bombardarea şi ştirile sunt cât se poate de rele...

Mi se spusese eri (Darvari) că inamicii au ocupat Filiaşi, de unde se întind la est, la sud, la vest. Astăzi buletinul german zice textual: «Puternice forţe române au fost străpunse între Jiu şi Gilort în bătălia dela Târgu Jiu şi bătute, cu pierderi extraordinari de mari şi sângeroase. Incercările de a ne învălui cu forţe mari, aduse dela răsărit, au eşuat. Trupele noastre au ajuns linia Orşova-Craiova». (Ora 11: Timp de 5 minute bombardarea este foarte intensă). Germanii mai anunţă că această armată a 9-a, care luptă în contra noastră, a luat dela 1—18 Noembre (deci este exact că alaltăeri s'a produs succesul lor cel mare!) — 189 ofiţeri, 19338 oameni, 26 tunuri, 72 mitraliere.

— Procedurile de disoluţie ale lui Iliescu continuă! Eri *Ressel* a spus că «invidia» nu a încetat să-şi producă ravagiile. Averescu preparase o ofensivă la Predeal şi în ultimul minut i s'au luat două divizii!

8 **Noembre.** — Veşti şi mai triste. Dela prefectul de poliţie am aflat că avantgarda intrase eri la ora 4 în

---

ches donnent à toute volée l'avertissement du bombardement et les nouvelles sont atroces...

On m'avait dit hier (Darvari) que les ennemis avaient occupé Filiasi, d'où ils rayonnaient à l'Est, au Sud, à l'Ouest. Aujord'hui le bulletin allemand dit textuellement: «Puternice forţe române au fost străpunse între Jiu şi Gilort în bătălia dela Târgul Jiu şi bătute cu pierderi extraordinar de mari şi sângeroase. Incercările de a ne învălui cu forţe mari, aduse dela răsărit, au eşuat. Trupele noastre au ajuns linia Orşova-Craiova». (11 h. 5 m. bombardement aérien très intense).

Les Allemands annoncent encore que cette 9-e armée qui agit contre nous a pris du 1-er novembre au 18 (donc c'est bien avant-hier que c'est produit leur gros succès!) 189 officiers, 19.338 hommes, 26 canons, 72 mitrailleuses.

Et les procédés de dissolution d'Iliescu continuent. Hier Ressel a dit que «l'envie» n'a pas cessé de causer ses ravages. Averescu avait préparé une offensive à Predeal et à la dernière minute on lui a pris deux divisions!

8 novembre. — Nouvelles encore plus tristes. Par le préfet de police j'ai appris que les coureurs allemands étaient

Craiova. La poştă, am avut cunoştinţă de o convorbire telefonică între Brătianu şi Poenaru, ajutorul de primar (primarul Romanescu fiind fugar), acesta din urmă calificând de *criminal* ordinul de a incendia morile şi refuzând să-l execute, iar Brătianu scuzându-se că are să refere Regelui! Orice comunicaţie cu Craiova este întreruptă, şi cum comunicatul zice azi dimineaţă că *ne retragem spre Craiova*, este sigur că oraşul nu mai este al nostru! — (S'a confirmat că Craiova a fost luată la 8/21 Noembre).

— Culcer consideră divizia dela Severin ca pierdută, căci o retragere pe câmp deschis, dealungul Dunărei, i se pare absolut imposibilă. Evacuarea Craiovei este un fapt sigur; deci, chiar dacă trupele noastre ar ajunge la Calafat, linia ferată nu le-ar mai servi la nimic!

— Zalplachta şi Bărdescu, la Crucea-Roşie, mi-au spus că au primit dela Iliescu un ordin ameninţând cu rigorile legei «unele cercuri din spitalele din Bucureşti, cari sunt cuiburi de filogermanism». Nebunie de panglicari!

Mişu Cantacuzino a dăscălit două ore pe Mavro-

---

entrés hier à 4 h. à Craiova. (Georges Stirbey). Aux Postes, j'ai eu conaissance d'une conversation téléphonique entre Bratiano et Poenaru (substitut du maire Romanescu, en fuite) celui-ci qualifiant de criminel l'ordre d'incendier les moulins et réfusant de le faire et Bratiano s'excusant qu'il allait en référer au Roi. Toutes communications sont rompues avec Craiova et comme le communiqué de ce matin dit que nous nous retirons sur Craiova, il est certain que nous n'avons plus Craiova. (Confirmé: Craiova conquis le 8 novembre). Culcer considère la division de Severin comme perdue, care une retraite à travers champs le long Danube lui paraît impossible.

L'évacuation de Craiova est un fait certain; donc, même si nos troupes atteignaient Calafat, la ligne ne leur servirait de rien.

Zalplachta et Bardescu, à la Croix Rouge, m'ont dit avoir reçu d'Iliescu un ordre menaçant des rigueurs de la loi «certains cercles des hôpitaux de Bucarest, qui sont des nids de filo-germanisme». Folie d'histrion!

Michel Cantacuzène a bassiné deux heures Mavroyani

jani, pentru ca să mi se facă propuneri. După moartea lui Filipescu, el aştepta un cuvânt dela mine... (Vezi 10 Noembre).

— Argetoianu s'a întors încântat de călătoria sa la Petrograd, după ce instalase pe tatăl său la Odessa...

—Generalul Lupescu, două zile înainte de a fi rechemat, a spus lui Verzea că era foarte vinovat că împinsese la război şi că voia să povăţuiască pe Iliescu să închee pacea cât mai era vreme, înainte ca Ruşii să fi pătruns peste tot. Inţeleg acum de ce mi-a spus Regele că Culcer a fost influenţat de şeful lui de Stat Major.

9 Noembre. — Comunicatul anunţă că ne-am retras la est de Craiova. Aflu dela ministrul Antonescu că interesele oraşului au fost încredinţate procurorului-general Poenaru şi unei comisiuni de magistraţi. Dealtminterea Antonescu îmi spune că dă ordin tutulor să stea pe loc; că cursul justiţiei nu poate fi oprit, etc. Aceasta este noutate pentru mine, având în vedere precedentele stabilite de aceşti domni. Intreb atuncea ce este cu divizia noastră dela Severin? El îmi răspunde că Berthelot declară «că-i convine să aibă această divizie în spa-

---

pour que des ouvertures me fussent faites. Après la mort de Filipescu, il attendait un mot de moi...

Argetoianu est rentré enchanté de son voyage à Petrograde, après avoir installé son père à Odessa.

Le général Lupescu, deux jours avant son rappel, a dit à Verzea qu'il était un grand coupable d'avoir poussé à la guerre et qu'il voulait conseiller à Iliescu de conclure la paix tant qu'il était temps encore, avant que les Russes n'aient pénétré partout. Je comprends pourquoi le Roi m'a dit que Culcer avait subi l'influence de son chef d'Etat Major.

9 novembre. — Le communiqué annonce que nous nous sommes retirés à l'Est de Craiova. J'apprends par Ministre Antonescu que les intérêts de la ville ont été confiés au procureur général Poenaru et une commission de magistrats. D'ailleurs, Antonescu me dit qu'il ordonne à tous de rester sur place ; que le cours de la justice ne peut être interrompu, etc. etc. C'est du nouveau pour moi, étant donnés les précédents établis par ces Messieurs. Je demande alors : que devient notre division de Severin ? Il me répond que Berthelot déclare qu'il «aime autant avoir cette division dans

tele Germanilor!» Nu s'ar zice că şi ea, la rândul ei, are inamici în spate? Dealtminterea, la sosirea Francezilor, ei ne spuneau: «Trebue să ţineţi 10 zile!» Apoi: «Trebue să ţineţi o lună!» Termenele au trecut de mult...! Vineri, 28 Oct., Berthelot pe frontul Jiului exorta trupele să ţie 6 zile, căci ofensiva din nord va veni să-i despresoare (Mitilineu). Suntem în 10 Noembre, deci termenul a trecut de mult, nici o presiune la nord şi suntem străpunşi peste tot! Berthelot a povăţuit mişcarea de învăluire a Târgu-Jiului: numai astăzi se vorbeşte de această mişcare *de la care se aştepta minuni;* numai prin buletinul german (vezi Luni 7 Nov.) am aflat despre ea: am fost pătrunşi şi în 48 de ore am pierdut şi Filiaşi şi Craiova. Iată acum că o divizie pierdută, sau ca şi pierdută devine un bine! Şi se pare că, încetul cu încetul, totul trece în mâinele lui Berthelot: Iliescu s'a strecurat pe lângă el, şi Berthelot îl impune Regelui şi lui Brătianu.

In privinţa lui Iliescu, Antonescu îmi spune: «Dar să nu crezi că Brătianu ţine atât de mult la el, şi dacă a-

---

le dos des Allemands». Ne dirait-on pas qu'elle même n'a pas des ennemis dans son propre dos? D'ailleurs, à l'arrivée des Français, ils nous disaient «faut tenir dix jours»; puis: «faut tenir un mois»; ces termes sont depuis longtemps révolus. Le vendredi 28 octobre, Berthelot, sur le front du Jiul, exhortait les troupes à tenir six jours et l'offensive dans le Nord viendrait les dégager (Mitilineu); nous sommes le 10 novembre — donc double délai — pas de poussée dans le Nord et nous avons les côtes enfoncées. Il a conseillé le mouvement enveloppant à Targul Jiul: on ne parle qu'aujoud'hui de cette manoeuvre dont on annonçait monts et merveilles; c'est par le bulletin allemand (voir lundi, 7, ci-dessus) que j'en ai eu connaissance: on nous a percés et en 48 h. nous avons perdu Filiaşi et Craiova. Voilà que maintenant une division perdue, on à peu près, devient un bienfait!

Et tout semble peu à peu passer aux mains de Berthelot: Iliescu s'est faufilé auprès de lui et lui l'impose au Roi et à Bratiano. Au sujet d'Iliescu, Antonescu me dit: «Mais ne croyez pas que Bratiano tienne tant que cela à lui et si cela

ceasta este singurul motiv care te împiedică să vii cu noi, cred că este uşor să ne înţelegem». Aflu că va fi înaintat general de divizie şi că va lua un corp de armată! Am declarat lui Antonescu că dacă se face această înaintare, voi protesta. Antonescu scuză în modul următor intrarea noastră în acţiune: «Nu se mai putea rezista opiniei publice; Filipescu şi Take Ionescu nu mai puteau fi astâmpăraţi; toate acordurile şi conversaţiile erau divulgate; şi, de altfel, cu această neîncetată provocare, desigur că Germania ne-ar fi declarat războiul. Situaţia este gravă, dar ambii coloşi, Rusia şi Anglia, nu pot fi învinşi, pe când Germania a ajuns la limita oamenilor ei. Nimeni nu vrea să micşoreze Germania (?)—*ar fi chiar injust*,—dar Austria ajunge ca să mulţumească pe toţi: ni se va da Bucovina şi *poate şi o parte* a Transilvaniei, dar noi vom restitui Cadrilaterul!» (Dar Tisa ?). Am vorbit deschis de manoperile lui Mişu Cantacuzino, cari mă desgustă adânc — şi de candidatura lui Costinescu, pusă înainte de el, la preşedinţia Consiliului, ca a unuia care şi el vrea să înlăture pe Iliescu.

---

seul vous empêche de venir avec nous, je pense qu'il est facile de s'entendre».

J'apprends qu'on en fait un général de division et qu'il ira à un corps d'armée. J'ai dit à Antonescu que si cet avancement a lieu, je ferai de la musique. Antonescu excuse ainsi notre entrée en action: «On ne pouvait plus résister à l'opinion publique; Filipescu et Take Ionescu n'étaient plus maîtrisables; tout accord et conversations étaient divulgués: et d'ailleurs, avec cette provocation constante l'Allemagne nous déclarait pour sûr la guerre. La situation est grave, mais nul ne peut vaincre les deux colosses: la Russie et l'Angleterre, tandis que l'Allemagne arrive à la lisière de ses hommes. Nul ne veut diminuer l'Allemagne, ce serait même injuste; mais l'Autriche offre de quoi contenter tout le monde. On nous donnera la Bucovine et peut-être une partie de la Transylvanie, mais nous restituerons le Quadrilatère». (Et la Theiss?) J'ai parlé librement des manoeuvres de Michel Cantacuzène — tant cela me dégoûte — et de la candidature Costinescu mise, par lui, en avant pour la présidence du conseil, comme celui qui lui aussi veut écarter

Antonescu îmi răspunde: «dacă ar fi din *tagma* lui, nu l'ar ataca!»

— La ora 12 se află moartea lui Franz-Josef, care s'a stins aseară la ora 9 la Schoenbrunn. După ultimul Radio, el ar fi stat în picioare, lucrând până la ultima secundă. Chiar în aceaşi zi apare în gazetele noastre reproducerea unui articol din «Temps», care tratează pe von Koerber, ministrul-prezident, actualmente la afacerile străine, de filogerman hotărât.

— *Anghelescu* îmi spune că 15.000 de răniţi transportabili au fost evacuaţi dela Craiova şi că 800 răniţi gravi au fost lăsaţi pe loc. El cere asistenţa prin gări pentru aceşti nenorociţi: călătorie lungă şi înceată. Nu cred în exactitatea cifrei: de unde s'ar fi putut lua trenurile necesare? dar dacă cifra este exactă: vai de ei, sărmanii oameni. Ce înmulţire a procentului mortalităţii!

— Se anunţase înainte de război că eram în stare să producem 10.000 de obuze pe zi, şi unele lupte (Dragoslavele) au costat până la 18.000 proiectile pe zi. Iar fabricaţiunea noastră, dă după Verzea 1000 de obuze pe zi, — după etape 1800; şi acum pierdem Craiova şi atelierele ei.

Iliescu. Antonescu me répond: «Dacă ar fi din tagma lui, nu l'ar ataca!»

A midi on apprend la mort de François-Iosseph, qui s'est éteint hier soir à 9 h. à Schoenbrunn. D'après les derniers «Radio», il est resté sur pied, travaillant, jusqu'à la dernière seconde. Le jour même on trouve dans nos journaux reproduction article «Le Temps» traitant de Koerber, le ministre président, en ce moment aux affaires, de germanisant décidé.

Anghelescu me dit qu'on a évacué 15.000 blessés transportables de Craiova et qu'on y a laissé 800 gravement touchés. Il demande assistance dans les gares pour ces malheureux: voyage long et très lent. Je ne crois pas à l'exactitude des chiffres: où aurait-on pris les trains? Mais s'ils sont vrais: pauvres, pauvres gens; quel accroissement du pourcentage mortalité.

On a annoncé avant la guerre que nous étions en état de produire 10.000 obus par jour, et certaines batailles (Dragoslavele) ont coûté jusqu'à 18.000 projectiles en un jour. Or, notre fabrication donne: selon Verzea 1000 par jour; selon les Etapes, 1800; et nous perdons Craiova et ses ateliers.

10 Decembre.—Prinţul *Carol* caută să stabilească legenda că el a fost în contra acestui război: că s'a zbătut o săptămână, şi găsind preparaţia noastră iluzorie, a cerut să aşteptăm primăvara. Aceasta mi s'a raportat de Verzea; Grig. Cantacuzino şi Maiorescu au auzit şi ei acest zvon.

— Decretul de convocare al Camerei a apărut în Monitor. Censura a interzis reproducerea lui prin gazete şi pe româneşte şi pe franţuzeşte; dar l'«Indépendance» a putut să-l publice! Nu se prepară oare clandestinitatea desbaterilor?

— Comunicatul este jalnic: suntem pe punctele pe care le aveam în ajun, iar eri se spusese că ne aflam la est de Craiova. Unde? Cu cât ne-am retras? Comunicatul adaugă că pe Cerna suntem atacaţi cu violenţă: faimoasa divizie cari îi plăcea lui Berthelot s'o aibă în spatele Germanilor!

— Brătianu se anunţă la mine pentru mâine, ora 10. Mă duc să comunic aceasta lui *Maiorescu*. Suntem de acord că nu trebue să ne legăm cu el la nimic şi cu nimic. Inţeleg că Maiorescu a avut o întrevedere cu Vreden-

---

10 novembre. — Le Prince Carol cherche à établir la légende qu'il a été contre cette guerre, qu'il s'est débattu une semaine et que trouvant notre préparation illusoire, il a demandé que nous attendions au printemps. Grég. Cantacuzène et Maiorescu en ont eu un écho.

Le décret de convocation des Chambres est dans le «Moniteur», mais la censure en a interdit la réproduction par les journaux, aussi bien en roumain qu'en français; mais «L'Indépendance» a pu le publier. Est-ce la clandestinité des débats qui se prépare?

Communiqué lamentable : nous sommes sur les positions que nous avions la veille, et hier on avait dit que nous étions à l'Est de Craiova? Où? De combien nous sommes-nous retirés? Il ajoute que sur la Cerna nous sommes violemment attaqués: la fameuse division que Berthelot aimait avoir dans le dos des Allemands.

Brătianu s'annonce chez moi pour demain 10 heures. Je vais le communiquer Maiorescu. Nous sommes d'accord qu'il ne faut s'engager en rien avec lui. Je comprends que Maiorescu a eu une entrevue avec Vredenburch et que Vreden-

burch şi că acesta ştie că, în caz de pace, integritatea României ar fi acordată, afară de câteva nimicuri din partea Bulgariei. Când a venit vorba de dinastie, Maiorescu a tăiat scurt, partidul conservator neputând accepta schimbarea ei.

La Maiorescu, Grig. Cantacuzino îmi confirmă că fratele său a fost la Neniţescu pentru a încerca să-l convingă la o colaborare cu el. Exact ce ştiam şi eu: preşedenţia lui Costinescu. Neniţescu l'a scuturat cum se cădea. Intrigi peste intrigi!

Primesc din Titu o telegramă dela Doamna Lucreţia Golfineanu. De 4 zile răniţii evacuaţi din Craiova sunt pe drum; unii în vagoane deschise; mulţi au şi murit de frig! Comunic lui Skupiewski şi lui Anghelescu. conjurându-i să-i aducă la Bucureşti; seara Anghelescu îmi confirmă *că faptele sunt exacte* şi că trenul va fi garat la triajul spitalului militar. Aflu că mai multe trenuri în acelaş hal, sunt garate la Costeşti, pentru a lăsa să treacă trupele, în aer liber, fără foc în vagoane!! Răniţii, mai ales cei nepansaţi, miros îngrozitor.—Am aflat dela D-rul Elias, că timp de trei zile au fost la

---

burch sait qu'en cas de paix l'intégrité de la Roumanie serait accordée, sauf quelque petite chose du côté de la Bulgarie.

Aux mots touchant à la dynastie, il a coupé court, le parti conservateur ne pouvant accepter changement.

Chez Maiorescu, Grég. Cantacuzène me confirme que son frère a été chez Nenitzescu tâcher de l'emmener à une collaboration avec lui. Exactement ce que je savais: la présidence de Costinescu. Nenitzescu l'a rebroué de la meilleure façon. Intrigues sur intrigues. Je reçois de Titu un télégramme de Lucrèce Golfineanu. Depuis quatre jours des blessés évacués de Craiova sont en route. les uns en wagons découverts, plusieurs déjà morts de froid. Je communique à Skupiewski et Anghelescu, les suppliant de les faire déscendre Bucarest: le soir Anghelescu me confirme que c'est vrai et qu'on gare le train au triage hôpital militaire. D'ailleurs, j'apprends que plusieurs trains, dans le même état, sont garés à Costeşti, pour laisser passer les troupes. En plain air, pas de feu dans les wagons. Les blessés, non pansés surtout, sentent la pourriture. J'ai appris par Dr. Elias

Craiova ordine și contraordine, ceeace a făcut că răniții au fost mereu în picioare, de abia hrăniți, bucătăriile fiind dislocate; nepansați, obiectele de pansament fiind împachetate, și când trebuia ca prefectul să dea ordinile definitive, nu mai era prefect! Iar la plecare: a luat trenul cine a putut, a plecat pe jos cine a vrut și în desordinea unui exod îngrozitor, totul a intrat într'un haos de neînchipuit. Cu 3 zile mai de vreme s'ar fi putut scăpa totul fără greutate. — Detunătura unui pod, care era zvârlit în aer în vecinătate, a grăbit plecarea.

11 Noembre. — Ziua începe cu două acte administrative extraordinare: 1) Censura a interzis încă odată reproducerea în «La Politique» a decretului de convocare a Parlamentului, după «l'Indépendance Roumaine».— 2) Satele depe malul Dunărei într'o rază de 20 km. au fost somate să evacueze «sau să predea spionii». Mania persecuției la Iliescu: în pădurea dela Călugăreni, Mihăescu a și văzut multe căruțe încărcate cu copii, stând sub ploaie, din ajun!

---

que trois jours durant il y a eu à Craiova ordres et contreordres, ce qui a fait que les blessés ont été tout le temps sur pieds, à peine nourris, les cuisines étant disloquées, non pansés, les objets de pansement étant emballés et que lorsque le préfet devait donner les ordres definitifs, il n'y a plus eu de préfet. Quant au départ, a pris le train qui a pu, est parti à pied qui a voulu et dans le désordre d'un exode effroyable, tout c'est confondu dans un chaos inimaginable. Trois jours plus tôt on aurait pu tout sauver sans accroc. C'est la détonation d'un pont qu'on faisait sauter dans le voisinage qui a précipité les gens à la gare.

11 novembre. — La journée commence par deux actes administratifs extraordinaires: 1) La censure a encore une fois interdit la réproduction par la «Politique» du décret de convocation des Chambres d'après «L'Indépendance Roumaine». 2) Les villages du bord du Danube ont été sommés à 20 km. d'évacuer «à moins qu'ils ne livrent les espions». La manie de la persécution, chez Iliescu: dans la forêt de Călugăreni, Mihăescu (mon administrateur) a vu déjà de nombreux charriots chargés d'enfants, sous la pluie depuis la veille.

— Am primit dela Cociaş convocarea la şedinţa de deschidere a Camerei, la ora 8 dimineaţa. Se pare că aceşti domni au visat o sesiune de 24 ore — în subsol de frica aeroplanelor, fără mesaj şi fără discuţii.

— Zvonuri grave circulă ; sferele oficiale sunt otrăvite. Brătianu se scuză că nu poate să vie să mă vadă, cum o ceruse; nu-mi fixează altă întâlnire. Secretarul lui pretinde că trebue să meargă la Cartierul General. Comunicatul tae aripile tutulor zvonurilor mincinoase care se lansează : Ne retragem pe malul stâng al Olteţului, şi inamicul încearcă să debarce la Zimnicea. Pentru cine cunoaşte stilul buletinelor noastre: inamicul a şi trecut Dunărea! (Armata Mackensen a trecut Dunărea la 10/23 Noembre). In zăpăceala de tot ceeace se zice, are loc o manevră de neînchipuit datorită lui Cesar Pascu, ajutor de primar, pe care chiar fratele meu Mihail. l'a văzut: se anunţă o victorie mare — 28.000 de prizonieri—şi restul în proporţie. Afişe imprimate cu mâna circulă prin trenuri şi poliţia pune să se scoată steagurile în strada Carol! Desiluzia vine repede şi ştirile cari se colportează sunt din ce în ce mai grave. Lumea

---

Reçu de Cociaş la convocation à la séance d'ouverture à 8 h. du matin. Il semble que ces Messieurs ont rêvé d'une session de 24 h. dans les sous-sols par peur des aéroplanes, — sans Méssage et sans discussion.

Des bruits graves circulent; les sphères officielles sont empoisonnées. Bratiano s'excuse de ne pas venir me voir, comme il me l'avait demandé; il ne fixe pas d'autre rendez-vous. Son secrétaire prétend qu'il doit se rendre au Quartier général. Le communiqué coupe les ailes à tous les canards qu'on lance: nous nous retirons sur la rive gauche de l'Olteţ et l'ennemi essaye de débarquer à Zimnicea. Pour qui connaît le style de nos bulletins, l'ennemi a déjà franchi le Danube. (L'armée Mackenson a franchi Danube le 10 novembre).

Dans l'affolement de tout ce qui se dit, une manoeuvre inconcevable, due à Cezar Pascu, adjoint au maire, que Michel (mon frère) lui-même a vu: on annonce une grande victoire, 28.000 prisonniers, le reste à l'avenant. Des affiches imprimées à la main circulaient dans les trains et la police fait pavoiser la rue Carol. On déchante vite et les nouvelles qu'on comporte sont de plus en plus graves. On est déjà

este deprimată prin faptul că comunicatul nu mai zice nici o vorbă de Cerna. Ce s'au făcut sărmanele noastre trupe de vest, luate pe la spate? — In fine, se află că Caracal e luat.

— Scriu *Regelui* pentru a-l implora să nu permită să se arză recoltele în depozit. Duc chiar eu scrisoarea la Palat la ora 6½. Nimeni ! Mai târziu, Drosu se însărcinează să remită scrisoarea mea mâine dimineață.

— La ora 7½ doamna Caterina Catargi mă cheamă la spitalul Reginei : a primit ordinul să evacueze repede răniții. Ea mă mai roagă să dau ospitalitate câtorva mobile ale ei, căci bărbatul ei «rămâne în Moldova cu Curtea și că Stirbey a povățuit-o să nu se despartă de el». — Ințeleg că fug, și că fug foarte repede !

Seara, la 10½, chemat la sora mea, am confirmarea tutulor celor ce bănuiam. Mișu *Pherekyde* îmi spune : «Au trecut Dunărea cu o divizie la Zimnicea, și această divizie este urmată de un corp de armată care a fost identificat de aviatori englezi. Avant-garda se află la Alexandria. *Peste 2 zile ea va fi la București, căci nu avem nimic în partea aceia*». — *Eu :* «Dar unde este armata!»—*El*: «In munți».—*Eu*: «Dar se aduce toa-

---

déprimé par le fait que le communiqué ne dit plus mot de la Cerna. Que sont devenues nos troupes de l'Ouest prises à dos? Enfin on apprend que Caracal est pris. J'écris au Roi pour le supplier de ne pas permettre qu'on incendie les récoltes en dépot. Je porte ma lettre à 6 et demie. Pas un chat. Plus tard, Drossu se charge de faire remettre mon billet demain matin.

A 7 et ¼ Cathérine Catargi m'appelle à l'hôpital de la Reine: elle a reçu l'ordre d'évacuer rapidement les blessés. Elle me prie en plus de donner l'hospitalité à quelques meubles, car son mari «reste en Moldavie avec la Cour et que Stirbey lui conseille de ne pas se séparer de lui». Je comprends qu'on file et qu'on file très vite.

Le soir, 10 h. et demie, appelé chez ma soeur, j'ai la confirmation de toute ce que je soupçonnais. Michel Phérékyde me dit: «Ils ont franchi le Danube avec une division à Zimnicea et cette division est suivie d'un corps d'armée que les aviateurs anglais ont identifié. L'avant-garde est à Alexandria. Dans deux jours elle sera à Bucarest, car nous n'avons rien de ce côté. Mais où est l'armée? Dans les montagnes.

tă armata Prezan !»—*El :* «Nu, ea n'a putut veni; Ruşii merg aşa de încet încât înlocuirea ei nu s'a putut face în Moldova, unde ne mai găsim în parte». — Autorităţile se îmbarcă cu Legaţiile chiar mâine dimineaţă la ora 6 în gara Mogoşoaia, pentru a nu fi văzute. — Pherekyde pleacă Duminică dimineaţa în automobil. — Asupra Ruşilor el e foarte, foarte pesimist. Ei n'au vrut cu nici un preţ să atace în nordul Moldovei şi, cu nici un preţ să vie să lupte în Muntenia ! Iată oamenii în braţele cărora ne-am aruncat...

Mişu (fratele meu) îmi cere iertare, plângând : «Tu aveai dreptate şi am comis o greşeală gravă : dar pentru mine era o chestie de existenţă !» — El îmi destăinueşte în secret că Luynes i-a povestit că cei dela Legaţia franceză sunt furioşi. Berthelot a cerut ca morile din Craiova să fie incendiate şi Brătianu a răspuns: «Sunt încă stăpânul României şi niciodată nu voi permite aceasta, căci şi eu am acolo interese mari».—Această explicaţie ar fi stârnit indignarea. Explic lui Mişu că adevărata versiune este mai puţin crudă.

Mais on a fait venir toute l'armée Prezan. Non, elle n'a pu arriver, les Russes vont si lentement que la relève n'a pu se faire, et que nous sommes en partie en Moldavie encore». Les autorités s'embarquent avec les Légations dés demain, 6 h. gare Mogoşoaia (pour ne pas être vues). Phérékyde part dimanche matin en auto. Sur les Russes, Phérékyde très, très pessimiste. Ils n'ont voulu à aucun prix attaquer dans le Nord de la Moldavie et aucun prix venir combatre en Valachie ! Et voilà les gens dans les bras desquels on se précipite...

Michel, mon frère, me demande pardon en pleurant : «C'est toi qui avais raison et j'ai commis une grande faute : mais pour moi c'était question d'existence !».

Il me confie sous la foi du secret que Luygnes lui a raconté : on est furieux à la Légation de France : Berthelot a demandé qu'on incendiât les moulins de Craiova et Bratiano a répondu : Je suis encore le maître de la Roumanie et je ne le permettrais jamais, car j'y ai aussi de gros intérêts. Cette explication aurait soulevé l'indignation. J'explique Michel que la version réelle est moins crue.

12 Noembre. — Lungă defilare la mine a fel de fel de lume foarte îngrijată şi foarte indignată. S'a aflat că autorităţile fug. La Costinescu are loc un Consiliu: dar camioanele încarcă în faţa porţei. — Pe străzi tot felul de vehicule, obosite, pline de noroi: unii sosesc dela vest, alţii pleacă spre est.

Radovici trebuia să vie să mă vază, pentru a-mi supune proectul lui de lege asupra asigurărilor imobiliare de răsboi; îmi scrie o scrisoare copilărească: durere de măsea care îl obligă să amâne pe «săptămâna viitoare!» Deabia pot să ies din casă la 11 jum. Mă duc la Palat spre a încerca să văd pe *Regină*. Regina primea, în vestibul pe d'Harcourt şi misiunea Doamnelor de caritate, prezentată de ministrul Saint-Aulaire. Regina, foarte gravă, slăbită, dar stăpânindu-se. Ii prezint imediat cererea mea: trebue neapărat să oprească pe Rege a consimţi să se arză proviziile de grâu. Regele vrea să-şi revadă poporul său: în ce sentimente îl va găsi, dacă acest popor ştie că, din ordin, i s'a incendiat averea şi a fost redus la foamete? «Dar inamicul va lua grâul».—«Dacă îl ardem va lua rezervele ţăranilor... Şi imediat atac celalt

---

12 novembre. — Longue procession de toutes espèces de personnes: on est très inquiets et fort indigné. On sait que les autorités décampent. Il y a conseil chez Costinescu: mais les camions chargent devant la porte. Dans les rues tous les genres de véhicules, harrassés, boueux: les uns arrivent de l'ouest; les autres partent pour l'est. Radovici devait venir me voir pour me soumettre son projet de loi des assurances immobilières — guère; il m'écrit une lettre enfantine: rage de dents qui l'oblige à remettre «à la semaine prochaine». J'y puis à peine sortir à 11 h. ½. Je me rends au Palais tâcher voir la Reine. La Reine recevait dans le vestibule d'Harcourt et la mission dames de charité présentées par le ministre St. Aulaire. La Reine, très grave, amaigrie, se dominant néanmoins. Je lui présente aussitôt ma requête: elle doit empêcher le Roi de faire brûler les provision de blé. Le Roi veut revoir son peuple: dans quels sentiments le trouvera-t-il si ce peuple sait que par ordre on lui a incendié sa fortune et on l'a réduit à la famine? Mais les ennemis prendront la blé. Si nous le brûlons, ils prendront les réserves des paysans. Je saute de suite à l'autre

subiect: «Imprejurările sunt foarte grave».—*Regina*: «Un moment foarte critic».—*Eu*: «Puteţi încă face pacea şi salva Ţara şi Dinastia». — *Regina*: «Nici o dată nu am examinat această ipoteză».—*Eu*: «Nu pot garanta nimic, dar am această certitudine». — *Regina*: «Dejunez cu Regele şi îi voi vorbi» — *Eu*: «Doamnă, nu trebue ca Regele să ceară sfatul numai unui guvern orb şi rău informat». (Am aflat a doua zi că la Marele Cartier se vorbise de scrisoarea către Rege).

— De necrezut: Curtea de Casaţie, din îndemnul lui Manolescu, şi presupun al ministrului, a fost de părere că trebue să se transporte la sediul guvernului; şi între 12 ore şi 8. a fost silită să se prepare de plecare. Au rămas: Duca, Hina, Stambulescu, Procopiu, Gr. Ştefănescu, Stoicescu, Scarlat Popescu, 8 sau 9 cu totul.

— Comunicatul anunţă trecerea inamicului la Islaz şi la Zimnicea: înaintarea lui ar fi fost oprită la nordul acestui oraş. (Cu toate astea, deputatul Stănculeanu spune că Bavarezii sunt în faţa Roşiorilor!) Dacă erau aşa departe, de ce acestă panică ruşinoasă?

---

sujet: les circonstances sont très graves. — La Reine: «Un moment bien critique». — Moi: «Vous pouvez faire encore la paix et sauver le pays et la dynastie». — La Reine: «Nous n'avons jamais examiné cela». — Moi: «Je ne puis garantir rien, mais j'ai cette certitude». — La Reine: «Je déjeune avec le Roi et je lui parlerai». — Moi: «Madame, il ne faut pas que le Roi prenne conseil que d'un gouvernement aveugle et mal informé». (J'ai su le lendemain qu'au Grand Quartier on avait parlé de ma lettre au Roi).

Incroyable: la Cour de Cassation, sur les insistances de Manolescu et je suppose du ministre, a opiné qu'elle devait se transporter au siège du gouvernement et de midi à 8 h. elle a dû se préparer au départ. Sont restés: Duca, Hina, Stambulescu, Procopiu, Grigore Ştefănescu, Stoicescu, Scarlat Popescu, 8 ou 9.

Le communiqué annonce le passage de l'ennemi à Islaz et à Zimnicea: son avance aurait été arrêtée au Nord de cette ville. (Pourtant le député Stanculeanu dit que les Bavarois sont devant Roşiori!) S'ils étaient si loin, pourquoi cette panique honteuse?

Se pornesc, *pe jos*, milițieni și oameni valizi până la 45 ani, hrana pe 5 zile în sac. Medicii «tineri» sunt toți porniți cu trenurile de seară, unii lăsându-se greoi. ceilalți ștergând-o fără ca să li să fi cerut.

Seara la 7½ la Club, atât de animat în ajun, nici un străin, o grupare de oameni triști și preocupați, nici o partidă, nici un glas mai ridicat!

13 Noembre. — Dimineața vin cel puțin 200 de persoane la mine. Multe doamne, pe care nici nu le cunosc. Unii cer sfaturi, ceilalți protecție; unele se tem de brutalitatea soldatului față de fete; alta vrea să fugă fiindcă se tae băieții! Lumea este înspăimântată, înebunită! Foarte mirat, găsesc la mine pe C. F. Robescu, care protestează în contra lașității guvernului; pe doi senatori liberali; pe faimosul Bilciurescu, care a semnat articole insultătoare în contra mea, fost naționalist convins; pe generalul Solacolu; pe generalul Cantea; pe Babeș, și cine mai știe cine! Indignare generală în contra guvernului.

— Toată noaptea trenurile au transportat răniți evacuați. Nu s'a stat nici un minut. Și cum nu sunt nici

---

On fait partir les miliciens et les hommes valides jusqu'à 45 ans, *à pied*, nourriture dans sacs pour 5 jours. Les médicins «les jeunes» sont tous expediés par les trains de la soirée, — les uns à contre-coeur, les autres filant sans qu'on le leur demande.

A 7 h. ½ du soir, au Club, si animé la veille, pas un étranger, un groupement de gens tristes et préocupés; pas une partie, pas un éclat de voix.

13 novembre. — Le matin il y a au moins 200 personnes chez moi. Beaucoup de dames que je ne connais pas. Les uns demandent conseil, les autres protection; l'une craint la brutalité du soldat envers les filles, une autre veut fuire, parceque l'on coupe les petits garçons. On est dévoyé, affolé. Très étonné, je trouve C. F. Robescu, qui proteste contre la lâcheté du gouvernement, deux senateurs libéraux, le fameux Bilciurescu qui a signé des articles outrageants contre moi, exnaționaliste à tous crins, général Solacolu, général Cantea, professeur Dr. Babeș, — qui sais-je encore? Indignation générale contre le gouvernement.

Toute la nuit les trains ont transporté des blessés évacués. Pas une minute d'arrêt. Et comme, on n'a ni costumes

haine, nici încălţăminte. *Skupievski* îmi spune că i-a pornit în papuci, cu două perechi de izmene, două cămăşi. Am văzut şiruri întregi de şchiopi, cu aerul de înfometaţi şi par'că scăpaţi din vre-o «cour de miracle». Dealtminterea mi se telefonează din gara Falfani că spitalul dela Slatina evacuat, este garat de 3 zile în această baltă, fără alimente, «supuşi morţei». Graba tutulor acestor evacuări este absolut inconştientă.

Micii cercetaşi sunt porniţi pe jos, la Tecuci. Printre ei sunt unii mici de tot, ca fiul lui Matei Balş, pe care unchiul său Georges nu l'a lăsat să plece. Şi părinţii îngăduesc asemenea lucru!

— Francezii, după spusele lui Rudi Catargi, emit asupra Ruşilor ipotezele cele mai puţin măgulitoare: «S'ar zice că ei caută să vă vază bătuţi». — Alaltăeri Pherekyde protesta în contra încetinelii exasperante a mişcărilor lor.

— Prin decret cu data de 12 Noembre, Camera este prorogată pe 10 zile şi convocată pe ziua de 25 Noembre la Iaşi. — «Monitorul» nu publică raportul Preşedintelui

---

ni chaussures, Skupiewski me dit qu'il en a expedié en pantoufles avec deux caleçons, deux chemises. J'en ai vu des théories boiteux, l'air de gueux traqués, échappés des cours de miracle. D'ailleurs de la gare Falfani on me télégraphie que l'hôpital de Slatina évacué est garé depuis trois jours dans cette halte, sans aliments, «supuşi morţii». La précipitation de toutes ces évacuations tienne de l'inconscience.

Les petits cercetaşi sont expediés à pied pour Tecuci. Il y en a de tout petits, comme le petit Mathieu Balş, que son oncle Georges n'a pas laissé partir. Et les parents permettent cela!

Les Français — à en croire Rudy Catargi — émettent sur les Russes les hypothèses les moins flatteuses: «on dirait qu'ils cherchent à vous voir battus». Avant-hier Phérékyde protestait contre la lenteur exaspérante de leurs mouvements.

Par décret en date du 12 novembre les Chambres sont prorogées pour 10 jours et sont convoquées pour le 25 novembre à Iassy. Le «Moniteur» ne publie pas le rapport du

Consiliului, raport care motivează acest decret! — Camera este prorogată, fără să fi fost deschisă.

14 Noembre. Inutil de citit comunicatul. El zice că am respins pe inamic, dar că tot ne-am retras la est de Topolog. — Adevărul este că Râmnicul-Vâlcea e luat; că inamicul se află pe înălţimile care domină Curtea de Argeş; că au avut loc lupte de cavalerie între diviziile noastre independente şi cavaleria lui Schettow la est de Oltul inferior, şi că am perdut acolo multă lume.

In oraş, circulă svonurile cele mai contradictorii. Pentru unii, o bătălie mare este începută; pentru alţii, s'a dat ordin de retragere generală. — Severin, Orşova, au căzut; dar câteva batalioane în munţi, la nord-estul Severinului, tot mai ţin. Ce oameni! Se află cu uimire că miniştrii mai sunt în oraş.

15 Noembre. — Tot ce e aproape de sfera guvernamentală, seamănă teroarea şi zăpăceala, iar Corbescu găseşte mijlocul să dea o ordonanţă pentru a îndemna la linişte şi la sânge rece. Este tot ce poate fi mai caraghios!

---

président du conseil, rapport motivant ce décret. Les Chambres sont prorogées sans avoir été ouvertes.

14 novembre. — Inutile de lire le communiqué. Il dit que nous avons repoussé l'ennemi, mais nous nous sommes tout de même retirés à l'Est de Topolog et de l'Oltul.

La vérité est que Ramnicul-Valcea est pris; que l'ennemi est sur les hauteurs au dessus de Curtea de Argeş, que, il y a eu lutte de cavalerie contre nos divisions indépendantes et la cavalerie de Schettow à l'Est de l'Oltul inférieur et que nous y avons perdu beaucoup de monde.

En ville les bruits les plus contradictoires. Pour les uns, une grande bataille est commencée; pour les autres, on a donné l'ordre d'une retraite générale.

Severin-Orsova tombés, mais quelques bataillons tiennent toujours dans les montagnes Nord-Est de Severin. Braves gens! On apprend avec stupeur que les ministres sont encore en ville.

15 novembre. — Tout ce qui approche le gouvernement sème la terreur et l'affolement, et Corbescu trouve le moyen de lancer une ordonnance pour prêcher le calme et le sang-froid. C'est d'un grotesque achevé.

— Regina a părăsit Bucureştii. Ea se stabileşte la Zorileni (după Tzigara), la Ghidigeni (după Lupu Kostake). Zorileni va fi Marele Cartier de mâine. Regina a luat cu dânsa pe Nadeja Stirbey cu fiicele sale. — Iar *Regele,* aproape vesel. Liniştit şi-a făcut recomandaţiile lui Tzigara în privinţa palatelor. Să nu lase să se atingă «de palatul cel vechiu al Regelui Carol»! Pentru M. S., situaţia nu este rea. Conversaţia s'a terminat pe un ton de glumă. Tzigara a spus, râzând — ca să fie pe acelaş ton ca Regele. — «pe când»? Generalul *Mavrocordat* a spus lui Stirbey: «Regele? dar El este totdeauna mulţumit de situaţie... dela începutul răsboiului».

— *Comunicatul,* mai laconic ca oricând: «Ziua de eri fără lupte; numai la extrema dreaptă inamicul a bombardat cu artilerie grea, iar la aripa stângă au fost acţiuni fără importanţă». Şi, cum în ajun ni se spusese că ne retragem spre est de regiunea Olt-Topolog, fiecare poate situa dreapta sau stânga unde vrea!

Intre timp Curtea de Argeş e luată cu asalt, şi Giurgiu ocupat. (14 Noembre). Se evacuiază şi Piteştii.

La Reine a quitté Bucarest. Elle prend quartier à Zorileni (selon Tzigara), à Ghidigeni (selon Lupu Kostache). Zorileni sera le Grand Quartier de demain. Elle amène Nadège Stirbey et ses filles. Le Roi est presque gai. Il a tranquillenment fait ses recommandations à Tzigara au sujet des Palais. Ne pas laisser toucher «aux vieux Palais du Roi Charles»!

Pour Sa Majesté, la situation n'est pas mauvaise. C'est sur le ton de la plaisanterie que la conversation a fini. Tzigara a même dit en riant — pour l'unisson — «für wann»?

Général Mavrocordat a dit à Stirbey: «Le Roi? Mais il est toujours content de la situation depuis le commencement de la guerre».

Le communiqué plus sybillin que jamais: «Ziua de eri fără lupte; numai la extrema dreaptă inamicul a bombardat cu artilerie grea, iar la aripa stângă au fost acţiuni fără importanţă». Or, comme la veille on nous avait dit que nous nous retirons vers l'Est de la région Olt-Topolog, on peut situer la droite ou la gauche où chacun veut.

En attendant, Curtea-de-Argeş est pris d'assaut et Giurgiu occupé (14 nov.). On évacue Piteşti aussi. Et le bulletin

Buletinul german ne anunţă că rămăşiţele armatei din Severin care încercase să se retragă prin şes. — în plus de pierderile sângeroase încercate: «28 ofiţeri, 1200 de oameni, 3 tunuri, 27 chesoane pline şi 800 de căruţe», — sunt prinse!

Ne preparăm să dăm lupta pe frontul Goleşti-Călugăreni, spre Giurgiu. Din toate părţile se trimit întăriri în acea direcţie. Cred că se asvârlă în această prăpastie tot ce se mai poate aduna şi toată cavaleria pe care binevoeşte Ruşii să-o dea.

Ceeace mai avem pe unele fronturi este prost; un regiment de artilerie (mi se pare No. 27. dar nu garantez exactitatea) compus din elemente disparate, care a fost luat sau a fugit. De sigur că s'a întâmplat vre-un bucluc.

— La ora 3: conferinţă cu membrii comitetului consultativ prezenţi la Bucureşti. Se examinează: 1) Trebue sau nu să anunţăm birourile că nu luăm parte la şedinţele Parlamentului la Iaşi — fiindcă art. 121 din Constituţie spune că sediul guvernului este Bucureşti şi fiindcă Iaşi este ocupat de o armată străină, intrată în

---

allemand nous annonce que ceux des débris de l'armée de Severin qui avaient essayé de se retirer par la plaine, en plus des pertes sanglantes «28 officiers, 1200 hommes, 3 canons, 27 caissons pleins, et 800 charriots, sont pris».

On se prépare à livrer bataille sur le front Goleşti-Călugăreni, vers Giurgiu. Des renforts y sont dirigés de toutes parts. Je crains qu'on n'y engouffre tout ce que nous pouvons ramasser et tout ce que veulent bien donner, de cavalerie, les Russes.

Ce que nous avons sur certains fronts, est mauvais; il y a un 27-e régiment d'artillerie (chiffre peut-être inexacte). composé d'éléments disparates, qui a était pris ou qui a fui. Il y a eu certainement un accroc.

Conférence à 3 h. avec les membres du comité de direction présents à Bucarest. On examine: 1) Faut-il annoncer les bureaux que nous ne prenons pas part aux séances du Parlement à Iassy, parce que art. 121 Constitution: «le siège du gouvernement est Bucarest» et parce que Iassy est occupé par une armée étrangère entrée en Roumanie par violation

România cu violarea Constituţiei? Controversă. Pentru: Maiorescu; — contra: Neniţescu, Gr. Cantacuzino. S'a căzut de acord că chestiunea responsabilităţilor războiului, fiind de fapt încă de multă vreme lămurit pusă, sunt mai multe inconveniente decât avantagii să se trimeată o comunicare ca aceasta. — 2) Trebue sau nu adresată guvernului o cerere formală ca să nu ardă depozitele? — Cum am scris Regelui şi am vorbit Reginei în această privinţă, este mai bine să nu se facă un demers oficial către Preşedintele Consiliului, care poate declina orice amestec în faptele comandamentului militar.

16 Noembre. — Se lucrează stăruitor şi ni se spune că începe bătălia cea mare. Aceiaşi zăpăceală. In semn de lichidare, Lupu Kostake este instalat la Interne şi Kiriacescu la Finanţe. Porumbaru şi Costinescu au părăsit Bucureştii. Trăsurile celorlalţi miniştri sunt gata.

Sosesc răniţi în mare număr. Deci luptă pretutindeni. Comunicatul spune: «Situaţia neschimbată», — dar pe frontul de sud foc de artilerie şi de infanterie.

de la Constitution? Controverse. Pour: Maiorescu: — contre: Nenitzescu, Grégoire Cantacuzène. On tombe d'accord que la question de responsabilité vis-à-vis de la guerre étant, de fait, depuis longtemps clairement posée, il y avait plus d'inconvenients que d'avantages à envoyer une communication de ce genre. — 2) Faut-il adresser au gouvernement une demande formelle de ne pas incendier les dépôts? Comme j'ai écrit au Roi et comme j'en ai parlé à la Reine, s'adresser au ministre président, qui peut décliner toute immixtion dans les faits du commandement militaire; on ne fera pas de démarche officielle.

16 novembre. — On se prépare avec fébrilité et on nous dit que c'est la grande bataille. Le désarroi n'est pas moins le même. En signe de liquidation, Lupu Kostache est installé à l'Intérieur et Kiriacescu aux Finances. Porumbaru et Costinescu ont quitté Bucarest. Les voitures des autres ministres sont toutes prêtes.

Il arrive des blessés en assez grand nombre: donc on se bat partout. Le communiqué dit «situaţie neschimbată». Mais

mai ales spre Olteniţa. Acolo este o accentuare care mă face să cred că, cu tot optimismul arătat, lucrurile nu prea merg bine.

Pe la ora 4 colonelul Mihăiescu dela serviciul sanitar a spus d-rului Meţianu: «Iţi dau o singură povaţă: până la ora 5 să fugi dacă nu vrei să fii prins». Intreb pe Doctor: prins? poate de comănduire?—El: «Nu, actele sunt în regulă spre a explica prezenţa mea în Bucureşti; prizonier — asta înţelegea colonelul».

La 9 seara mi se spune că toţi răniţii cari sosesc la spitalul militar sunt aduşi în căruţe deadreptul dela Călugăreni, 30 km. de Bucureşti.

La 10¼ Ion Procopiu îmi telefonează: «Lucrurile s'au schimbat în rău şi vor pleca la noapte». Ei, va să zică miniştrii. Insist şi îmi răspunde că i-au spus, fără să arate unde, că lucrurile s'au schimbat în rău! Inştiinţez pe Lupu Kostache.

Cu toate ce se spune, Moreni trebue să fi fost incendiat. Dr. Dinu Brătianu a văzut eri două coloane imense de fum în acea direcţie. Erau aşa de intense

---

sur le front Sud feu d'artillerie et d'infanterie, surtout vers Olteniţi. Il y a là une accentuation qui me fait penser que, malgré l'optimisme affecté, tout ne va pas pour le mieux.

Vers 4 h., le colonel Mihaiescu du Service Sanitaire a dit au Dr. Meţianu: «Iţi dau o singură povaţă: până la 5 ore să fugi dacă nu vrei să fii prins». Je demande au Docteur: «Prins? poate de comenduire?» Lui: «Nu, actele sunt în regulă, pentru a explica presenţa mea în Bucureşti; prizonier, asta înţelegea colonelul!»

A 9 h. on m'annonce que tous les blessés qui arrivent à l'hôpital militaire sont apportés dans des charrettes directement de Călugăreni, 30 k. de Bucarest.

A 10 h. et quart coup de téléphone de Jean Procopiu: «Les choses ont changé en mal et ils partent cette nuit». — Ils, les ministres. — J'interroge brièvement: les ministres lui ont dit — sans préciser où — que les choses ont changé en mal.

J'avise Lupu Kostache.

Malgré tout ce qu'on a dit, Moreni doit avoir été incendié. Dr. Bratiano a vu hier deux immenses colonnes de fumée

încât se întindeau pe nori.... Mi se raportează vorba colonelului Thomson: «Englitera va plăti totul; e destul de bogată ca s'o facă...». Nu mai suntem decât nişte pioni în mâinele altora!

17/30 Noembre. — N'avem buletin Radio; nu ni se mai dă nimic.

— La 9¼ maiorul *Brezoianu* pătrunde la mine. Cu lacrămi în ochi, se înăbuşă, credeam să-l văd căzând. Este îngrozit de măsurile luate de generalul Angelescu. La toate barierile posturi de jandarmi şi miliţieni, sentinele aşezate cu ordinul să oprească automobile, patrule şi orice s'ar prezinta. E o condamnare la moarte pentru Bucureşti, căci la prima patrulă atacată va răspunde tunul. Chem pe Lupu Kostache: El trebue să tempereze zelul generalului Angelescu, unchiul lui Paul Angelescu, instalat dictator de azi dimineaţă. Aceasta reese dintr'una din cele trei proclamaţii ce s'au afişat. Generalul Angelescu, şef militar pentru cele câteva zile cât va ţine bătălia care va decide de soarta guvernului, pune să se afişeze îndemnuri şi ameninţări către

---

dans la direction. Elles étaient si intenses qu'elles s'étalaient sur les nuages bas...

On me rapporte le propos du colonel Thomson: «l'Angleterre payera tout; elle est assez riche pour cela»... Nous ne sommes plus que des pions aux mains d'autrui.

17 novembre. — Pas de bulletin «Radio». On nous sèvre de tout.

A 9 h. et quart, le major Brezoianu fait irruption chez moi. Il a les larmes aux yeux; il suffoque: je croyais le voir s'écrouler. Il est épouvanté par les mesures prises par général Angelescu. A chaque barrière postes de gendarmes et de miliciens; vedettes de distance en distance avec ordre d'arrêter automobiles, patrouilles, tout ce qui se présenterait. C'est un arrêt de mort pour Bucarest, car à la première patrouille attaquée, c'est le canon qui répondra. Je fais venir Lupu Kostache: à lui à temperer le zèle du general Angelescu, oncle de Paul Angelescu, installé dictateur depuis ce matin. Il se révèle par une des trois proclamations qu'on vient d'afficher.

Le général Angelescu, chef militaire pour les quelques jours que dure la bataille, qui décidera du sort du gouvernement, fait afficher des exhortations et des menaces contre

provocatorii de panică. O frază caracteristică: «unii funcţionari răspândesc panica dând semnalul fugei». Prima ediţiune coprindea: unele «autorităţi» răspândesc... «Epoca» dăduse această versiune şi apoi a fost censurată.

Ordonanţele lui Corbescu sunt odioase: tiranie de neisprăvit care tremură şi spumegă de necaz. Acuma, că Curtea a plecat şi că automobilele sale nu mai circulă cu farele aprinse, e o dispoziţiune specială pentru faruri. De ce? Aeroplanele nu mai vin. Cluburile toate sunt închise. La fel cu restul. Agenţii au dreptul să ucidă pe şoferul care depăşeşte 12 km. pe oră sau care nu se opreşte la ordinul lor.

Toată ziua s'a auzit tunul. Nici buletin, nici comunicat oficial.

— La 10, *Procopiu:* Miniştrii au părăsit Bucureştii, dar după ce au dormit la Buftea s'au întors astăzi. Antonescu a spus eri că frontul nostru este rupt. (Mi se spune că miniştrii erau plecaţi definitiv, dar că Regele i-a reţinut. Alţii spun că Francezii şi Englezii dela Statul-Major se opun mai ales ca guvernul să fugă). De

---

les fauteurs de panique. Une phrase caractéristique: «*unii funcţionari* răspândesc *panica*, dând semnalul fugei». — Une première édition portait: «Unele autorităţi răspândesc...»

L'«Epoca» l'a donnée et a été ensuite censurée. Vu le texte primitif.

Les ordonnances de Corbescu sont odieuses: tyrannie d'avortons qui ragent et qui tremblent. Maintenant que la Cour est partie et que ses automobiles ne circulent plus phares allumés, il y a une disposition spéciale aux phares. Pourquoi? Les aéroplanes ne viennent plus. Les Clubs sont fermés, y compris le Jockey-Club. Le reste à l'avenant. Les agents ont le droit de *tuer* le chauffeur faisant plus de 12 à l'heure et qui ne s'arrête pas à l'injonction de l'agent!

Toute la journée on a entendu le canon.

Pas de bulletin, pas d'officiel.

A 10 h., Procopiu: Les ministres ont quitté Bucarest, mais, ayant couché à Buftea, ils sont rentrés aujourd'hui.

Antonescu a dit à 9 h. ½, hier, qu'il y avait eu rupture de notre front. (On me dit que les ministres étaient irrémédiablement partis, mais que le Roi les avait retenus. D'autres rapportent que les Français et les Anglais de l'Etat Major s'opposent surtout à la fuite du gouvernement).

oarece *Petrescu*, care trebue să predea oraşul, este cam încurcat prin răspunderea ce o are, îmi cere sfatul asupra procedurei de urmat. Consiliez posturi nearmate, la bariere, cu drapele albe şi îndată ce contactul a fost luat, aceste posturi înştiinţează pe primar, care iese înaintea comandantului anunţat. Procedura mea este găsită bună.

— După masă, *Vredenburch* temându-se de Bulgari, cari sunt în rândurile celor care atacă, propune să întovărăşească pe primar, să meargă atât de departe cât ar voi în faţa inamicului, fiind escortaţi şi de secretarul bulgar Goşeff, care a rămas ataşat la legaţiunae sa şi care, la cererea violentă a lui Blondel, a fost tratat mai mult ca prizonier decât ca diplomat. Arion este însărcinat să aducă la cunoştinţa lui Vintilă Brătinu toate acestea la ora 4. Ministrul primeşte, în sensul că va sfătui pe Emil Petrescu să accepte propunerea ce-i va face Vredenburch. Cu această ocazie *V. Brătianu* afirmă că măsurile sunt luate pentru cazul când armata e bătută, ca să se retragă fără a trece prin Bucureşti. — Şi Ruşii ? — Şi Ruşii : lucru hotărât. — Tot dela Vintilă : Germanii nu sunt numeroşi, dar armaţi de minune şi mai ales de o îndrăzneală temerară.

Comme Petrescu (le maire), qui doit livrer la ville, est un peu paralysé par sa responsabilité, il demande conseil sur la procédure à suivre. Je conseille des postes sans armes. aux barrières, avec drapeaux blancs et sitôt le contact pris, ces postes avertissent le maire qui se rend au devant du commandant annoncé. Ma procedure est trouvée bonne.

Dans l'après midi, Vredenburch, crainte des Bulgares, qui sont dans les rangs de ceux qui attaquent, offre d'accompagner le maire d'aller aussi loin qu'on voudra au devant de l'ennemi, en se faisant escorter du secrétaire bulgare Gochoff, qui est resté attaché à sa legation et que, sur les reproches violents de Blondel, on a traité en prisonnier plutôt qu'en diplomate. Arion est chargé de porter à la connaissance de Vintilă Bratiano, qu'il va voir à 4 h. Le Ministre accepte en ce sens qu'il conseillera à Emil Petrescu d'accepter quand Vredenburch lui en aura fait la proposition. A cette occasion, Vintilă Bratiano affirme que les mesures sont prises pour que si l'armée est battue, elle se replie sans passer par Bucarest. Les Russes aussi ? Les Russes aussi: c'est bien arrêté. Toujours de Vintila: les Allemands ne sont pas nombreux, mais merveilleusement armés et surtout témérairement audacieux.

— *Skupiewsky:* Când au sosit răniţii la triaj, li s'au luat armele; erau încărcate, nici un soldat nu le cunoştea mecanismul. Arme englezeşti pe cari purtătorii nu ştiu să le mănuiască.

— Se rechiziţionează tot ce poartă numele de automobil. Constantin Cantacuzino, eforul, a fost somat să se dea jos dintr'al lui. La Crucea Roşie nu mai avem nimic. Cartierul general se pregăteşte de fugă : Domnii aceştia nu au destule trăsuri pentru o călătorie confortabilă.

Bătălia cea mare a început. Cartierul nostru este la Jilava, 12 km. de Bucureşti. Prezan ar fi spus că eşecul de eri a fost reparat.

Copiii dela şcoala de agricultură pleacă mâine.

— Sectarismul liberal nu slăbeşte. O listă coprinzând vre-o 30 de nume discutată cu Statul Major, hotărâse compunerea personalului dela Afacerile străine, care să rămână la Bucureşti. De odată 6 dintre ei, C. Manu şi Pisosky miniştrii, I. Filiti, Ghermani, Jean Carp, Trandafirescu etc. toţi cei cari nu aveau vederile guvernului, au fost din ordinul generalului Angelescu invitaţi

---

Skupievski : les blessés arrivés en triage ; on a voulu leur prendre leurs armes ; elles étaient chargées ; aucun soldat n'a connu le mécanisme. Des armes anglaises, que leurs porteurs ne savent pas manier. On requisitionne tout ce qui a nom d'automobile. Constantin Cantacuzène, l'éphore, a été sommé de descendre de la sienne. A la Croix Rouge, sauf ce qui est démonté, nous n'avons plus rien. Le Quartier Général se prépare à la fuite : ces Messieurs n'ont pas assez de voitures pour un voyage confortable.

La grande bataille est commencée. Notre Quartier Général est à Jilava, 12 km. de Bucarest, Prezan aurait assuré que l'échec d'hier était réparé.

Les enfants de l'école d'agriculture partent demain.

Le sectarisme libéral ne désarme pas. Une liste comprenant une trentaine de noms, débattue avec l'Etat Major, avait arrêté la composition du personnel des Affaires Etrangères devant rester à Bucarest. Subitement, 6 parmi eux : C. Manu et A. Pisoski, ministres, Jean Filiti, directeur, Ghermani, secrétaire de légation, Trandafiresco, Jean P. Carp, tous ceux qui n'ont pas eu les vues du gouvernement, ont été, par ordre du général Angelescu, invités à se rendre, les uns au front, les autres au dépôt de Ploeşti pour instruc-

să se ducă, unii la front, alţii pentru instrucţie la depozitul Ploeşti. Ghermani, dispensat şi al cărui contingent n'a fost revizuit încă, e chemat la o revizie personală. Bineînţeles alţii mai tineri, exact în aceaşi situaţie militară, nu sunt chemaţi! Uniunea sacră, cum o înţelege guvernul liberal! Cei de mai sus fuseseră definitiv mobilizaţi pe loc la minister.

— Am primit dela guvern un milion pentru operile de asistenţă în lipsa lui. Lupu Kostake şi Crăsnaru mi l'au adus. Am semnat cu condiţie «întrebuinţare şi justificare la discreţia mea».

18 Noembre (1 Decembre). — Aceleaşi alarme şi aceaşi lichidare. Ministrul de război, printr'o simplă scrisoare, ne trece depozitele de echipament şi materialul pe care nu poate să-l ridice. Miniştrii nu mai dau pe la ministere şi sunt nevăzuţi. Anghelescu, care era pretutindeni, nu mai e nicăeri. Singur Brătianu este vizibil pentru cei care ştiu să-l găsească. Regele a fost deasemenea în oraş.

— Un svon ciudat: Prinţul Carol n'ar voi să părăsească Bucureştii în caz de înfrângere. Regina l'ar fi

---

tion. Quant à Ghermani, dispensé, et dont la classe n'est pas encore révisée, il a été appelé à une révision personnelle. Bien entendu de plus jeunes qu'eux, exactement dans la même situation militaire, ne sont pas appelés. L'Union sacrée, comme l'entend le gouvernement libéral! Ces Messieurs avaient été définitivement mobilisés sur place au Ministère.

Le gouvernement m'a remis un million lei pour les oeuvres d'assistance en son absence. Messieurs Lupu Kostache et A. Crasnaru me l'ont apporté. J'ai signé avec la condition «emploi et justification à ma discrétion».

18 novembre. — Mêmes alarmes et même liquidation. Le Ministère de la guerre, sur une simple lettre, nous passe ses dépôts d'équipement — qu'il ne peut enlever, — sa toile, etc.... Les ministres ne touchent plus à leurs ministères ou sont invisibles. Anghelescu, qui était partout, n'est plus nulle part. Seul Bratiano et visible pour ceux qui savent l'aborder. Le Roi aussi a été en ville.

Un bruit bizarre: le Prince Carol ne voudrait pas quitter Bucarest en cas de défaite. La Reine lui aurait conseillé de

sfătuit să se constitue prizonier ca să scape dinastia. Totul se bazează pe o telegramă a lui Stirbey către Regina: «Prinţul C. e tot în aceleaşi sentimente». Lupu Kostache afirmă aceasta şi Maiorescu mi-a vorbit şi el.

Comunicatul: Pe frontul moldovean până la Valea Buzăului, atac viu al Centralilor; la Buzău, Bratocea, Prahova, vii acţiuni; trupele cari se retrăgeau dela Câmpulung, atacate violent pe Valea Dâmboviţei, ele rezistă la Micloşani în Muscel; lupte violente la Goleşti, în Valea Glavaciocului şi Valea Neajlovului; — deci am pierdut Câmpulungul şi Piteşti şi suntem viu atacaţi pretutindeni.

Militarii se arată încrezători. Burghelea mi-a telefonat totuş că el e pozitivist şi dacă, privitor la cedarea depozitelor ministerului, îmi spune că mâine va avea un răspuns telegrafic dela ministru, — aceasta însemnează că ministrul său e într'adevăr plecat; iar când adaugă că nu va fi timp de făcut un inventariu, — înseamnă că se aşteaptă o apropiată cădere.

— *Conferinţă* la 3 ore. Liberalii noui: Izvoranu dela

---

se constituer prisonnier pour sauver la Dynastie. Le tout se base sur un télégramme de Stirbey à la Reine: «Le Prince C. est toujours dans les mêmes sentiments», Lupu Kostache l'affirme et Maiorescu aussi en a parlé.

Le communiqué: Sur le front moldave jusqu'à la vallée de Buzeu attaque vive des Centraux. Buzeu, Bratocea, Prahova actions vives; les troupes qui se retiraient de Câmpu-Lung, violemment attaquées dans la vallée Dâmbovitza, elles résistent à Miclosani, frontière de Muscel, lutte violente à Golești, vallée de Glavacioc et vallée de Neajlov, — donc nous avons perdu Campu-Lung et Pitești et nous sommes vivement attaqués partout.

Les militaires marquent de la confiance. Burghele pourtant m'a téléphoné que lui était positiviste et, à-propos de la cession des dépôts du ministère, il me dit que demain il aura une réponse télégraphique de son ministre, c'est que son ministre est réellement parti, comme on l'a dit, et s'il m'ajoute qu'on n'aura pas le temps de faire un inventaire, c'est qu'il appréhende une prompte chute. Il y a eu conférence à 3 h. Libéraux nouveaux: Isvoranu, sénateur Craio-

Craiova, Oroveanu, Procopiu şi primarul invitaţi n'au venit, dar cel dintâi (Procopiu) înştiinţase pe Maiorescu că Brătianu nu-l sfătuise să ia parte, cât timp guvernul mai era în oraş. Maiorescu şi Stere vor redacta un memoriu pentru Brătianu, care va fi transmis şi Regelui.— In timpul conferinţei *Lupu Kostake*, mişcat, mă cheamă afară ca să-mi spue să-mi iau precauţiunile necesare: ar avea dovadă că se caută ca să fiu ridicat. Pe lângă Angelescu a fost pus maiorul Florescu, aghiotant regal, pentru a avea un om de acţiune. Lupu protestând în contra ordonanţei lui Angelescu, care nu fusese discutată cu el, deşi puterile scrise ale lui Angelescu specificau un acord cu puterea civilă, Florescu a scris că ei n'aveau să primească ordine dela nimeni chiar de ar trebui să ridice persoane din orice partid, oricât de sus ar fi situate. (N'am văzut această hârtie). Lupu adaugă că dacă înştiinţez la timp pe Verzea, el are mijloace ca să mă ajute. Transmit această comunicare lui Maiorescu, care nu crede guvernul atât de nebun ca să facă o asemenea prostie. G. Stirbey se oferă să vorbească cu Brătianu.

---

va, Oroveanu, Procopiu et le Maire, invités, ne sont pas venus, mais le premier avait dit à Maiorescu que Bratiano ne lui avait pas conseillé de prendre part, tant que le gouvernement était encore en ville. Maiorescu et Stere rédigeront un mémoire à remettre à Bratiano et qui sera transmis aussi au Roi.

Pendant conférence Lupu Kostache, ému, m'appelle hors de la salle pour m'inviter à prendre mes précautions; il a la preuve qu'on chercherait à m'enlever. On a placé auprès d'Angelescu le major Florescu, aide de camp royal, pour avoir l'homme à poigne. Tzigara dit: Pour nous museler. Lupu ayant protesté contre l'ordonnance de Angelescu, qui n'avait pas été concertée avec lui, alors que les pouvoirs écrits d'Angelescu spécifiaient un accord à établir avec le pouvoir civil, Florescu a écrit qu'il n'avait à prendre des ordres de personne, même s'ils devaient enlever des personnages de n'importe quel parti, si haut placées fussent-elles. (Je n'ai pas vu la pièce). — Lupu ajoute que si j'avise à temps Verzea, lui a des moyens pour se porter à mon secours ! — Je fais part de cette communication à Maiorescu, qui ne croit pas le gouvernement assez fou pour une pareille sottise. — Georges Stirbey offre d'aller voir Bratiano.

— Din întâmplare, chemat la Palat de Zoe Soutzo, cad pe *Barbu Stirbey:* Ii vorbesc de brutalitatea ordonanţelor, de faptul că eri nu mi s'a mai putut telefona după ora 9 şi îi servesc ştirea de mai sus, rugându-l să spue lui Brătianu că dacă se comite această infamie, va fi moarte de om: voi ucide, voi fi ucis, dar nu voi lăsa să fiu ridicat viu. El îmi explică: Florescu nu este un brutal, dar un militar care nu-şi cunoaşte decât consemnul; Bucureştii e zonă militară de război, deci stare de război absolută; telefonul strict la ordinul autorităţilor, etc. Cât despre mine, ştie că adesea s'a discutat privitor la refuzul meu de a pleca şi că Brătianu a văzut totdeauna în aceasta o garanţie pentru populaţiune. Nici odată, dar nici odată nu s'a gândit cineva să mă aresteze.

— *G. Stirbey,* pe de altă parte: Brătianu găseşte că nu facem bine întrunindu-ne, căci aceasta poate provoca greutăţi, dar că el nu este omul să uite de a hotărâ soarta oraşului cât timp lasă acolo pe mama şi pe sora lui. Angelescu n'a voit să primească însărcinarea, decât cu puterea discreţionară de a aresta pe oricine răspândeşte veşti neadevărate; — dar Brătianu a cerut să nu

---

Par hasard, appelé au Palais par Zoe Soutzo, je tombe sur Barbu Stirbey: je lui parle de la brutalité des ordonnances, du fait qu'on n'a pu hier me téléphoner passé 9 h., et je lui sers mon renseignement, en le priant de dire à Bratiano que si on commet cette infamie, il y aura mort d'homme : je tuerai, on me tuera, mais je ne me laisserai pas enlever vif. Il m'explique: Florescu n'est pas un brutal, mais un militaire qui ne connait que la consigne; Bucareşt est zone militaire de guerre, donc loi état de siège absolu; le téléphone strictement aux ordres de l'autorité; pas de fausses nouvelles etc. Quant à moi, il sait qu'on a souvent discuté au sujet de mon refus de partir et que Bratiano y voyait toujours une garantie pour la population. Jamais, jamais on n'a songé à m'enlever.

Georges Stirbey de son côté: Bratiano trouve que nous avons tort de nous réunir, car cela peut causer du malaise, mais qu'il n'est pas homme à oublier de régler le sort de la ville quand il y laisse sa mère et sa soeur. Angelescu n'a voulu accepter la charge qu'avec le pouvoir discretionnaire d'arrêter n'importe qui colporterait de fausses nouvelles; là-

se atingă vre-o personalitate politică fără autorizarea sa. Cea mai bună probă că vedea cu ochi buni prezenţa mea, este că îmi încredinţase un milion. Asupra situaţiunei militare: pericolul încă n'a trecut. Trupele se bat bine, dar legătura lipseşte şi adesea cavaleria foarte îndrăzneaţă a inamicului pătrunde în rândurile noastre şi seamănă dezordine.

19 Noembre (2 Dec.). — Lupu îmi dă copia faimoaselor hârtii cari l'au alarmat. In forma lor prostească, concordă cu explicaţiunile lui Brătianu. Din nou persoana Regelui e pusă înainte. Face să fie citite cu atenţiune.

Buletinul înseamnă foarte bine sensul adevăratei acţiuni a inamicului: ne-a împins în Valea Dâmboviţei şi ne-a respins dela Piteşti; se vede că vroia să întoarcă Bucureştii şi să dea lovitura de graţie la Ploeşti. Toată ziua trece în alternative de speranţă şi de amăgire: merge bine la sud dar rău la nord. Semn rău: miniştrii invizibili. Trebuia să vorbesc cu unul din Brătieni, şi la 9 ore chiar Corbescu se însărcinase să-mi procure

---

dessus Bratiano a exigé de ne pas toucher à une personnalité politique sans son autorisation. La meilleure preuve qu'il voyait d'un bon oiel ma présence, c'est qu'il m'avait confié un million.

Sur situation militaire: le danger n'est pas encore passé. Nos troupes se battent bien, mais la liaison manque et souvent la cavalerie, très hardie, de l'ennemi, se glisse dans nos rangs et sème le desordre.

19 novembre. — Lupu me remet copie des fameuses pièces qui ont justifié ses alarmes. Elles concordent dans leur forme bête avec les explications de Bratiano. De nouveau la personne du Roi mise en avant. Elles valent la peine d'être lues avec attention.

Le bulletin marque bien le sens de la vraie action de l'ennemi: il nous a refoulé dans la vallée de la Dâmbovitza et nous a repoussé de Piteşti; il semble bien qu'il veuille tourner Bucarest et porter le coup de grâce à Ploeşti. Toute la journée passe en alternatives d'espérances et de désenchantement. On va bien au Sud, on va mal au Nord. Mauvais signe. Les ministres sont devenus invisibles. Je devais causer avec l'un des Bratiano, et à 9 h. déjà Corbescu s'était chargé de me procurer les moyens. Il semble bien

mijlocul. Pare că amândoi au păstrat contactul cu departamentele lor numai prin telefon.

— Maiorescu mi-a adus memorandum. Am scris o scrisoare lui Brătianu ca să i-l dau. Stirbey însărcinat să-l vadă, n'a putut obţine un răspuns nici la telefon, nici mergând la el.

Către seară, de la casa mamei sale se află că la 9 ore Prezidentul Consiliului pleacă definitiv: valurile mărei nu sunt nimic pe lângă plecările şi venirile cârpelor noastre ministeriale.

— Poliţia depune la mine 300 şi ceva de mii de lei, solda pentru 2 luni a sergenţilor de oraş !

— O ruşine: «Monitorul» publică numirea lui Iliescu ca şef al statului-major. De sigur nu vor scăpa ziua de 28 Noembre fără să-l înainteze!

20 Noembre (3 Dec.). — Din zori se aude tunul foarte aproape. Salve fac să tremure geamurile. Ni se spune că sunt noile tunuri puse în baterie de Ruşi şi de noi.

Eri seară târziu, s'a vorbit de victoria strălucită a armatei Prezan asupra coloanei care mergea spre sud. Tunuri şi prizonieri. De altfel, Pic Pherekyde, venit ziua

---

que les deux ont gardé le contact avec leurs départements seulement par téléphone.

Maiorescu m'a apporté *notre mémorandum.* J'ai écrit une lettre à Bratiano pour le lui remettre. Stirbey, chargé de le voir, n'a pu obtenir une réponse ni au téléphone, ni en allant chez lui.

Vers le soir, du giron de la mère Bratiano, on apprend qu'à 9 h. le Président du Conseil quitte définitivement : les remous de la vague ne sont rien auprès des allées et venues de nos loques ministérielles.

La police dépose chez moi les 300 et quelques mille francs de la solde pour deux mois des sergents de ville!

Une honte. Le «Moniteur» publie *la nomination d'Iliescu* comme chef de l'Etat Major Général. On ne ratera pas le 28 novembre pour lui donner de l'avancement!

20 novembre. — Dès l'aube on entend le canon tout proche. Des rafales font trembler les vitres. On nous dit que ce sont les nouvelles pièces mises en batterie par les Russes et par nous.

Hier soir, tard, on, a parlé de la victoire éclatante de l'armée Prezan sur la colonne qui marchait au Sud. Canons et prisonniers. D'ailleurs, Pic, venu dans la journée pour un

pentru un moment, a aflat dela ofiţeri francezi că victoria ar fi trebuit să ne dea o întreagă diviziune prizonieră; s'au capturat numai 1200—1500 de oameni. Nu s'a ştiut nici desvolta, nici exploata succesul. Cu tot acest succes, situaţia trebue să fie foarte compromisă, căci miniştrii au plecat definitiv astă noapte. Statul-major, afară de birourile operaţiilor, s'a instalat la Buzău; generalul Paraschivescu dela muniţii plecat deasemenea, etapele gata de plecare în automobile; generalul Burghele, secretar general, care trebuia să plece la urmă de tot, şi-a trecut puterile lui Neniţescu : atât el cât şi Popovici foarte perplexi dacă trebue să plece prin Urziceni, linia Ploeşti ne mai părând sigură. Buftea e singurul refugiu temporar a câtorva diriguitori militari şi politici cari se mai învârtesc în jurul Bucureştiului.

— Primarul mi-a citit proectul de adresă pe care l'a pregătit, — ce i-a fost probabil impus, — pentru predarea oraşului.

— Petre Rosetti-Bălănescu, sosit ca curier, n'a mai găsit pe nimeni la Cartierul General. In gara Ploeşti a încrucişat trenuri ministeriale şi un tren regal.

---

instant, tient des officiers français qu'elle aurait dû nous valoir tout une division prise; on a capturé à peine 12 à 1500 hommes. On n'a su ni développer, ni exploiter ce succès. Malgré ce succès, la situation doit être très compromise, car les ministres sont partis pour de bon, cette nuit 11 h.; *l'Etat Major, sauf ceux des opérations, est allé s'installer à Buzeu;* le général Paraschivescu, des munitions, a quitté definitivement la ville; les Etapes sont prêtes à sauter dans les autos; le général Burghele, secrétaire général, qui devait quitter en tout dernier ressort, a transmis ses pouvoirs à Nenitzescu; et lui et Popovici très perplexes s'ils doivent aller par Urziceni, la ligne Ploeşti ne paraissant plus assez sûre.

Buftea est le seul pied à terre temporaire des quelques dirigeants militaires et politiques qui rôdent encore aux environs de Bucarest. Le maire m'a lu le projet d'adresse qu'il a conçu — qu'on lui a probablement imposé — pour rendre la ville.

Pierre Rossetti-Bălănescu, arrivé en courrier, n'a plus trouvé personne au Quartier Général hier soir. En gare de Ploeşti il a croisé des trains ministériels et un train royal, — croit-il.

Nu se poate afirma unde ar fi *Regele*. Eri seară Burghele întreba la telefon dacă trenul regal trecuse de Ploeşti şi îi s'a răspuns că da. Eri prânzul era comandat la Palatul Regal (Tzigara), Regele n'a venit. Se spune că e pe front şi totuşi Prezan era la Buftea. Ce jale! Şi D-zeu ştie dacă Regele îşi dă seama de mărimea acestei nenorociri ! !

Marea bătălie de pe Argeş a avut loc în zilele de 19 şi 20 Noembre (2—3 Dec.). A doua zi Hindenburg a telegrafiat tuturor armatelor «a 9-a armată a câştigat bătălia de pe Argeş N. E. de Bucureşti. Se va aduce aceasta de îndată la cunoştinţa tuturor trupelor».

— Constituesc la Crucea Roşie, comitete care să ia în mână organizarea ajutoarelor refugiaţilor ţărani, refugiaţilor orăşeni, familiilor de mobilizaţi. Totul se concentrează la Crucea Roşie.

La ora 4 Neniţescu a luat în posesie Ministerul de Răsboi.

Noaptea (ora 5) nu se mai aude tunul.

Eri patrule au înaintat până la Ulmi şi Bolintin.

On ne saurait dire où est le Roi. Hier soir Burghele demandait au téléphone si le train royal avait passé Ploeşti et on lui avait dit: oui. Hier, le déjeuner était commandé au Palais Royal (Tzigara), le Roi n'est pas venu. On le dit sur le front et pourtant Prezan était à Buftea. Quelle détresse! Et Dieu sait si le Roi se rend compte de l'étendue de ce malheur !

La grande bataille de l'Arges a eu lieu les 19-20 novembre (récit officiel publié par «Bukarester Tagblatt» du 3 janvier 1917). Le lendemain, Hindenburg a télégraphié à toutes les armées: «La IX-e armée a gagné la bataille de l'Arges, au N. O. de Bucarest. Ceci sera de suite porté à la connaissance de toutes les troupes».

— Je constitue Croix Rouge comités pour prendre en mains l'organisation secours réfugiés paysans, réfugiés citadins, famille des mobilisés. Tous, tous, préfet et maire se sont rendus à l'invitation. Tout se concentre à notre Croix Rouge.

— A 4 h. Nenitzescu a pris possession de la Guerre.

— A la nuit (5 h.) la canonnade a cessé.

— Hier des patrouilles se sont aventurées jusqu'à Ulmi et

Două divizii de cavalerie germană înaintează spre Ploeşti. (Butculescu).

— *Vredenburch* crede a şti din isvor confidenţial că Germanii ar considera Bucureştiul ca o cetate, şi că ar trebui să se grăbească organizarea predărei, pentru a evita să fie bombardat. — Eu îi spun că autorităţile civile nu pot face nimic câtă vreme se află armata între oraş şi inamic. — *El:* «Dar cine va da semnalul? Cine a fost însărcinat să vestească pe primar»? — Il rog să se adreseze lui Lupu Kostake, care va putea să se înţeleagă cu generalul Angelescu.

— Pe la ora 6, *Corbescu* îmi vorbeşte de o telegramă Wolff emiţând pretenţia, transmisă mai sus de Vredenburch, şi pe care el o credea secretă. Corbescu a protestat pe lângă Vredenburch şi pe lângă ministrul Americei: oraşul nu este fortificat, n'are garnizoană, cum avea Parisul în timpul luptelor dela Marna; n'a încercat niciodată să reziste, iar armata nu apără Bucureştiul, ci poziţiile naturale: Argeşul, Sabarul, Neajlovul!

— La ora 11, *Butculescu*, trist, vine să-mi spune că a venit subit ordinul de plecare. Popovici i-a dat două ore pentru a vedea pe ai săi şi la 12 trebue să plece:

Bolintin. Deux divisions de cavalerie allemande poussent une pointe sur Ploeşti (Butculescu).

Vredenburch croit savoir de source très confidentielle que l'Allemagne serait portée à considérer Bucarest comme camp retranché et qu'il faudrait se hâter d'organiser reddition pour éviter bombardement. Je lui dis que les autorités civiles ne peuvent rien tant que l'armée est interposée entre la ville et l'ennemi. — Lui: «Mais qui donnera le signal? Qui a-t-on chargé d'avertir le maire?» — Je le prie de s'adresser à Lupu Kostake, qui pourra s'aboucher avec général Angelescu. — Vers 6 h. Corbescu me parle d'une dépêche Wolff émettant la prétention, que Vredenburch croyait tenir de source secrète. Corbescu a été protester auprès de lui et du ministre d'Amérique: la ville n'est pas fortifiée; elle n'a pas de garnison, comme en avait Paris à la Marne; elle n'a jamais fait mine de résister et l'armée ne défend pas Bucarest, mais les positions naturalles: Arges, Sabar, Neajlov.

— 11 h. Butculescu, triste, vient me dire que subitement l'ordre est venu de filer. Popovici lui a donné 2 h. pour voir

el, generalul Toroceanu, generalul Zaharia-intendenţa şi amiralul Bălescu. Rămâne a se găsi drumul: Urziceni sau Feteşti. — Un dezastru a mai avut loc: o divizie este înconjurată. Ciocăneştii nu mai răspund. Inspecţia de la ora 8 dăduse impresia că vom mai avea o zi, două, răgaz! Deci ruptură bruscă !

21 Noembre. — Ultimul buletin anunţă o victorie : la ora 1 noaptea, Primarul îmi comunică la telefon: «S'a petrecut ceva grav şi Angelescu pleacă. Ce trebue să fac»? — *Eu:* «Luaţi măsurile de poliţie necesare şi aşteptaţi până mâine dimineaţă». — La ora 9, Lupu Kostake îmi spune că spre Bragadiru armata a fost pătrunsă şi că la ora 9 seara Prezan şi ordonase retragerea spre Urziceni, unde cartierul lui se şi găsea transportat.

Se placardează proclamaţia lui Mustaţă, prin care se suprimă gazetele, se închid localurile de întruniri, se ordonă depunerea armelor şi se recomandă primirea cuviincioasă a «armatelor imperiale». *(Quid* pentru Bulgari ?). — De altminterea încă dela ora 2 dimineaţa se luminase oraşul ca înainte de război şi se deşteptase oamenii pentru ca să-şi aprinză luminile. Populaţia este

---

les siens et à minuit ils doivent partir: lui, général Toroceanu, général Zaharia-Intendance et amiral Balescu. Reste a trouver la route: Urziceni ou Fetesti. Il y a une débâcle: une division cernée. Ciocăneşti ne répond plus. L'inspection de 8 h. leur avait donné impression qu'on pouvait encore souffler un ou deux jours! Donc rupture subite.

21 novembre. — Le dernier bulletin annonçant une victoire: à 1 h. du matin, le maire me communique au téléphone: «Il s'est passé une chose grave et le général Angelescu part. Que dois-je faire ?» — Moi: «Prenez vos mesures de police et attendez à demain matin». — A. 9 h. Mr. Lupu Kostache me dit que du côté de Bragadiru l'armée a été enfoncée et qu'à 9 h. du soir Prezan avait déjà ordonné la retraite sur Urziceni, où se trouvait déjà transporté son Quartier. — On placarde la proclamation de Mustatza, supprimant les journaux, fermant les lieux de réunion, ordonnant le depôt des armes et recommandant la réception décente des «armées impériales» — (Quid pour Bulgares ?) — D'ailleurs, dès 2 h. du matin on avait rendu à la ville son éclairage d'avant la guerre et on avait reveillé les gens pour

liniştită. «Intelectualii» tot ridicoli de laşitate: până şi consilierul Mainescu, care mi-a cerut, într'un mod stupid, un rând *scris de mâna mea!* Pe străzi militari părăsiţi cât pofteşti, mici grupe obosite, disparate, cai prăpădiţi şi epuizaţi ne mai putând nici trage, nici duce. La ora 10 două regimente ruseşti fercheşe, înflorite, trec spre Cotroceni, muzica în fruntea lor. O coloană dintr'un regiment român îi încrucişează!... Pe şoseaua Kisselef, coloane de subsistenţă se scurg spre Mogoşoaia, altele vin de acolo... Se simte peste tot, haosul cel mai complect. Dealtminterea toată noaptea automobile au circulat ca pe vremurile bune ale circulaţiei celei mai intense.

La ora 5, fiind pe stradă, o doamnă necunoscută sare din trăsură, mă ia la o parte: «20.000 de Ruşi cu tunuri sunt asupra noastră, la Militari; luaţi măsuri». Şi pleacă. — Canonada a reînceput de o oră; Stirbey, care a fost într'acolo, o situiază la Cotroceni. In fine la ora 6, azilul Elena Doamna telefonează că Statul-Major al diviziei Lambru îi consumă furajele, lemnele şi proviziile. Toate aceste indicii sfârşesc prin a mă nelinişti şi mă duc să întâlnesc pe Lupu Kostake şi pe Crăsnaru,

---

qu'ils fissent de la lumière. — La population calme. Les «intellectuels» toujours ridicules à force pusillannimité: jusqu'au conseiller Măinescu, qui m'a stupidement demandé un écrit *de ma main.* Dans la rue des trainards tant qu'on veut; petits groupes fatigués, disparates, des biquets epuisés ne pouvant ni trainer ni porter. Vers 10 h. deux régiments russes, pimpants, flueris, remontent vers Cotroceni, musique en tête. Une colonne roumaine les croise en sens invers. Sur la Chaussée Kiseleff des colonnes de subsistance vont vers Mogosoaia, d'autres en reviennent.

On sent le désarroi le plus complet. Toute la nuit d'ailleurs des autos ont circulé comme aux beaux jours de la circulation la plus intense.

A 5 h. en ville, une dame, inconnue, saute de voiture, me prend de côté: «20.000 ruşi, cu tunuri, sunt asupra noastră la Militari, luaţi măsuri» et file.. La canonnade a repris depuis une heure et Stirbey, qui a été à notre remise, la situe à Cotroceni. A 6 h., enfin, l'Asile Hélène téléphone que l'Etat Major de la division Lambru lui consomme ses fourrages, son bois, ses provisions. Tous ces indices finissent par m'inquièter et je vais sur Lupu et Crasnaru, inquiets comme

pe cari îi găsesc îngrijoraţi ca şi mine : Oraşul poate fi considerat ca având o garnizoană şi tratat în oraş cucerit ! Mama lui Brătianu i-a telegrafiat în această privinţă ! Povăţuesc ca Mustaţă să fie trimis să recunoască situaţia şi să-şi dea seamă de urmările ce poate avea o abatere dela ceeace fusese hotărât şi, mai mult sau mai puţin, hotărârea să fie adusă la cunoştinţa Germanilor !

Panica populaţiei: la mine sunt câţiva gardişti, mai mult din cauza depozitelor ce am. Pe la ora 2½, venise un individ să se adăpostească: «Bulgarii au intrat la Arsenal !» La această veste gardiştii mei au fugit lăsând casa deschisă: unul s'a dus să vestească circumscripţia de poliţie, ceilalţi să dea alarma în familiile lor.

Am notat termenii în cari guvernul îşi anunţă plecarea: Comunicat demn de a fi pus alături cu buletinul.

Asupra dezastrului de eri, buletinul trimis Ministerului de Interne, la ora 6. anunţă : *atac pe toate fronturile noastre*; şi conţine fraza fenomenală: «Trupele noastre au fost silite a se retrage spre răsărit» !

— Asupra zvonului de rechemare a lui Poklevsky: se povesteşte că *Berthelot* cercetând, mirat, cauzele in-

---

moi: la ville peut être considerée comme ayant une garnison et traitée en ville conquise.

La mère de Bratiano lui a télégraphié à ce sujet. Je conseille d'envoyer général Mustatza reconnaître la situation et se rendre compte des conséquences que peut avoir un manquement à ce qu'on avait décidé et, plus ou moins, porté à la connaissance des Allemands.

La panique de la population: il y a quelques sergents de ville supplémentaires chez moi, étant donnés les dépôts. Vers 2½ h. un individu était venu se réfugier, «les Bulgares étant entrés à l'Arsenal». Là-dessus mes gaillards avaient filé, laissant la maison ouverte à tous les vents: l'un était allé avertir le poste de police, les autres donner l'alarme à leur famille.

Noté les termes dans lesquels le gouvernement annonce son départ communiqué à mettre en regard du bulletin. Sur le désastre d'hier, le bulletin envoyé au Ministère de l'Intérieur à 6 h. annonce attaque sur tout nos fronts et contient la phrase phénomenale: «trupele noastre au fost silite a se retrage spre Răsărit!»

Sur rappel de Poklevsky, on me raconte que Berthelot

trărei în războiu a României, i-s'a spus că ea a fost precipitată de un ultimatum al Rusiei; telegrafiind la Petrograd, i-s'a răspuns că nimic nu autoriza această afirmare. Apoi el descoperi că nota cominatorie a fost o manoperă a lui Poklevsky, combinată cu Take Ionescu ! Se prea poate!

— Marea bătălie dela Argeş a avut loc la 19—20 Noembre (2—3 Dec.). Povestirea oficială este publicată în «Bukarester Tageblatt» din 3 Ianuarie 1917. A doua zi după bătălie, Hindenburg a telegrafiat tuturor armatelor : «A 9-a armată a biruit în bătălia de la Argeş, la nord-vest de Bucureşti. Aceasta va fi imediat adus la cunoştinţa tuturor trupelor».

Ora 8½. Nu mai poţi înţelege nimic. Eri semnal de retragere, iar astăzi o parte din trupe este readusă la luptă. Pe frontul dela Bragadiru se află Ruşii cu firimituri din trupele româneşti, şi o divizie nouă. — Ce măcel stupid şi inutil !

22 Noembre. — «Monitorul Oficial» a mai apărut. Impreună cu ordonanţele Prefectului poliţiei, e singurul imprimat care a văzut lumina zilei !

— *Vredenburch* îmi comunică copie depe protestarea pe care i-a înmânat-o Corbescu în numele guvernului, Duminică 20 Noembre, în contra asertiunei că Bu-

---

s'étant enquis, étonné, sur l'entrée en guerre de la Roumanie, on lui avait dit qu'elle avait été précipitée par un ultimatum de la Russie; ayant télégraphié à Petrograd, on lui a répondu que rien n'autorisait cette affirmation. Làdessus il découvre que la note comminatoire était une manoeuvre de Poklevsky, combinée avec Take Ionescu. C'est— somme toute — possible !

8½ h. C'est à ne plus y rien comprendre. Hier signal de retraite et aujourd'hui une partie des troupes sont ramenées au combat. Sur le front Bragadiru, les Russes et des débris roumains, avec une division nouvelle. Quel carnage stupide et inutile!

22 novembre. — L'«Officiel» a paru encore. C'est, avec les ordonnances du préfet de police, les seuls imprimés qui aient vu le jour!

Vredenburch me communique copie de la protestation qui lui a remise Corbescu au nom du gouvernement le dimanche, 20 novembre, contre l'assertion que Bucarest était

cureştii ar fi o fortăreaţă. (Deci guvernul nu va merge până la capăt cu apărarea înaintea Bucureştilor). Vredenburch cere ca Lupu Kastache să arate această hârtie generalilor cari se află la Cotroceni cu generalul Lambru. — Alarma este vie: se mai aude tunul, din când în când; iar 30 de trenuri au mai adus Ruşi.

— La ora 3½ Lupu Kostache şi G. Stirbey merg la cazarma pontonierilor. Ei găsesc acolo pe Istrati, Lambru, Socec, Samsonovici, şef de stat-major. Abătuţi: «Acesta este măcel inutil». *Lambru:* «Am pierdut până acum de două ori valoarea diviziei mele; nu mai pot continua»! *Socec:* «Toată armata s'a topit». De fapt fiecare general nu mai are decât 2500 la 2800 oameni!

La Bucureşti se află un parlamentar, ei însă aşteaptă pe Prezan care trebue să le dea ordine.—Lupu Kostake şi Stirbey cred că este predarea, trupele nu mai pot... — De altfel Dimitriu, secretarul general, a telefonat lui Mustaţă că oraşul se predă.

La ora 11 seara *Lupu Kostache* vine să-mi anunţe că predarea va avea loc mâine la ora 10 dimineaţa. Un maior de stat-major a sosit azi dimineaţă ca parlamen-

---

un camp retranché. (Le gouvernement donc n'ira pas jusqu'au bout avec la défense en avant de Bucarest). Il demande que Lupu Kostache montre cette pièce aux généraux qui sont à Cotroceni avec Lambru. L'alarme est vive: le canon gronde encore de temps à autre, et 30 trains ont encore amené les Russes. A 3½ h., Lupu Kostache et Stirbey se rendent à la caserne des pontonniers. Ils y trouvent Istrati, Lambru, Socec, Samsonovici, le chef d'Etat Major: abattus; c'est de la tuerie inutile. Lambru: «J'ai déjà perdu deux fois la valeur de ma division: je ne puis plus continuer». — Socec: «Toute l'armée est fondue». De fait, chaque général n'a plus que 2500 à 2800 hommes!

Il y a un parlamentaire à Bucarest et ils attendent Prezan qui doit leur apporter des ordres.

Lupu et Stirbey croient que c'est la reddition, les troupes n'en peuvent plus...

D'ailleurs, Dimitriu, secrétaire général, a téléphoné a Mustatza qu'on rendrait la ville.

A 11 h. soir, Lupu vient m'annoncer la reddition pour demain 10 h. Un commandant d'Etat Major est arrivé ce matin en parlementaire par la Calea Rahovei, avec deux let-

tar, prin calea Rahovei, cu două scrisori, — una pentru şeful armatei, cealaltă pentru comandantul cetăţei! — Parlamentarul a fost condus la poliţie şi primit de comandantul gardiştilor. — Prezan a cam întârziat, probabil din cauza Marelui Cartier. S'a ţinut un Consiliu la cazarma pionierilor. In scrisoare se spunea că dacă până mâine la ora 10 dimineaţa oraşul nu era predat, el va fi bombardat. Artileria grea este şi pusă în poziţie şi Bucureştii ar avea acelaş tratament pe care l'a avut Liège. — Răspunsul a fost: «că nu ne vom opune». — «Mâine, la ora 10 dimineaţa. Primarul va proceda la predarea oraşului». — *Eu:* «Dar trupele?» — *Lupu Kostake:* «Probabil că până mâine la ora 10 ele vor părăsi împrejurimile».

Teişanu, dela C. F., mi-anunţă la telefon ora 7, că Buftea este ocupată şi că personalul lui fuge din Chitila.

Ordonanţele lui Mustaţă erau redactate încă de mai multe zile de guvern, şi remise imprimate gata, la Consiliul de Miniştri. Lupu Kostache a dispus ca ele să fie depuse acolo pentru a evita orice răspundere ulterioară:

---

tres, l'une pour le chef de l'armée, l'autre pour le commandant du camp retranché! (Dame: Nous avions encore tout récement en Valeanu «un comandant al cetăţei!») Il a été conduit à la police: C'est le commandant des sergents de ville qui l'a reçu. — Prezan a tardé probablement à cause du Grand Quartier. On a tenu conseil à la caserne des pionniers. Dans la lettre il était dit que si jusqu'à demain 10 h. la ville n'était pas rendue, elle serait bombardée. Les grosses pièces déjà en position et même traitement qu'à Liège. La réponse fut «qu'on ne s'opposerait pas». — Demain à 10 h. le maire procéderait à la remise. — *Moi:* Et les troupes? — Probablement que jusqu'à 10 h. demain matin elles quitteraient les environs. — *Moi: ?..*

Teişanu, chemins de fer, m'a télégraphié à 7 h. que Buftea avait été occupée et que de Chitila son personnel se sauvait.

Les ordonnances de Mustatza *étaient rédigées depuis plusieurs jours par le gouvernement* et remises, tout imprimées, au Conseil des ministres. Lupu les a fait déposer

liberalii sunt oameni capabili să vrea să se răsbune de propriile lor crime!

In aceiaşi ordine de idei: am întâlnit târziu pe locotenentul Conte de Champgrand, care conducea secţia de mitraliere blindate. (Mitraliere franceze.). El venea în fugă dela Buzău ca să-şi scape bagajele şi armele. Imi spunea că a avut mari dificultăţi spre a-şi conduce secţia la Buzău: «Ea este improprie la orice serviciu. Maşinele mult prea slabe pentru drumurile româneşti». *Eu:* «Dar Germanii cum fac?» *El:* «Au învăţat în Rusia să cunoască aceste ţări şi au maşini puternice care pot trece peste tot.» Atuncea noi, după 2 ani de pregătire, avem Breguet-uri care se dau peste cap şi mitraliere blindate care nu pot umbla! D-nul de Champgrand mai spunea că spre Mihăileşti era un adevărat măcel: oamenii, mereu în picioare, fără adăpoaste, fără tranşee, sunt seceraţi ca grâul!

23 Noembre (6 Dec.). — La ora 8½ Vredenburch plecase. El însoţeşte pe Petrescu pentru a merge în întâmpinarea Germanilor. In oraş o ordonanţă povăţuia ca prăvăliile să rămâe deschise chiar în zile de sărbătoare,

---

pour éviter toute responsabilité ultérieure: les libéraux sont gens à vouloir se venger de leur propres crimes!

— Dans ce dernier ordre d'idées: rencontré, tard, le lieutenant Comte *de Champgrand,* qui avait la section des mitrailleuses blindées à conduire (mitrailleuses françaises). Il accourait de Buzău sauver ses bagages et ses fusils. Il me disait avoir eu une peine infinie à conduire à Buzau sa section «impropre à tout service». Instruments trop faibles pour nos routes. — *Moi:* Mais les Allemands comment font-ils? — *Lui:* Ils ont appris en Russie à connaître ces pays et ils ont des machines fortes qui peuvent passer partout. — Alors nous, après deux ans de préparaton, nous avons des Bréguet qui capotent et des mitralleuses-blindées qui ne peuvent rouler! — Mr. de Champgrand disait que du côté de Mihaileşti c'était un massacre: les hommes tout le temps debout, sans abris, sans tranchées et fauchés comme le blé!

23 novembre. — A 8 h. et demie Vredenburch venait de partir. Il accompagne Petrescu pour aller au devant des Allemands. En ville une ordonnance, encourageant à tenir magasins ouverts même les jours fériés — autorisant la circu-

autoriza circulaţia până la ora 10 seara şi mai ales cerea populaţiei să primească bine trupele de ocupaţie: ameninţări de moarte în contra oricui ar trage, ar arunca ceva asupra lor sau care s'ar deda la gesturi injurioase.

La ora 10½ trec pe Calea Victoriei ca să mă duc la spitalele dela Şosea. Gardiştii în număr mare şi curaţi. Comisarii toţi în ţinută. Lume multă pe străzi. — Nu plouă încă, dar vreme umedă şi călduroasă.

Pe şosea grupuri de urmăretici, coloane de muniţii (încă destul de bine ţinute, ca acelea pe cari le-am văzut eri), mergând spre Băneasa; grupuri de femei din împrejurimi venind spre Bucureşti şi purtând toate nişte boccele; probabil cu boarfele lor. Dela Hippodrom se auzeau detunături de artilerie grea, spre Chitila şi mai departe. Oamenii de acolo mi-au spus că un obuz rătăcit căzuse, dar nu se ştia unde. Am încrucişat două regimente, al 56-lea şi al 61-lea, cari treceau dealungul sanatoriului Antoniu: Zdrenţe! Sărmanii oameni! Morţi de oboseală, abia mai umblând... unde se duc? Oare vor mai putea să se retragă? Nu par să mai poată. Viziunea cea mai penibilă a acestui război îngrozitor.

lation jusqu'à 10 h. du soir — et surtout engageant la population à bien recevoir les troupes occupantes: menace de mort contre ceux qui tireraient, jetteraient quelque chose sur elles au simplement se livreraient a des gestes injurieux.

A 10 h. et ½ je passe Calea Victoriei pour aller hôpitaux de la région Chaussée. Sergents de ville nombreux et propres, commissaires en tenue. Beaucoup de monde dans la rue. Il ne pleut pas encore, temps humide, mais sans froid sensible.

Sur la chaussée des groupes de trainards, des colonnes de munitions (assez bien tenues encore, comme toutes celles que j'ai vu hier) allant vers Baneasa; des groupes de femmes des environs venant au contraire sur Bucarest, portant toutes des «boccele»: leurs hardes, problablement. A l'hippodrome on entendait des détonations, espacées, de pièces lourdes, vers Chitila et au delà. Les gens de là-bas prétendaient qu'une bombe égarrée était tombée: nul ne savait me dire où. Croisé deux régiments, le 56 et le 61, qui passaient le long du Sanatorium Antoniu: des loques. Pauvres gens! Rompus, disparates, marchant à contre-couer... Où vont-ils? Pourront-ils jamais se retirer? Ils n'en avaient pas l'envie. La plus pénible vision de cette guerre affreuse.

Rănіţii sosesc dela Chitila.

Ora 3. Palatul Regal este ocupat. Germanii au îngăduit publicului să intre în Curtea Palatului cu toată opoziţia gardiştilor. Tzigara-Samurcaş se află acolo. El îmi telefonează că mulţimea fraternizează cu soldaţii germani şi că s'au găsit chiar oameni care le-au oferit flori!

Patrulele au şi început să ridice tot ce este militar şi îi strânge pe maidane şi prin curţi.

La 3½ se aud câteva detunături puternice spre sud-estul oraşului. Se trage poate asupra sărmanelor trupe cari se retrag, lamentabil, spre Urziceni.

Mackensen — 3 autmobile — soseşte încet, la Palatul Regal. Trăsurile intrate pe poarta corpului de gardă fac înconjurul şi se opresc la scara mare. El nu intră; se trimite după Tzigara şi Brociner. Mareşalul îşi dă numele. Mulţimea umple treptele şi aclamă, da, aclamă pe mareşal! Vi se va spune că erau mulţi Germani şi ovrei... Mareşalul declară că nimeni nu se va atinge de reşedinţele regale. La întrebarea: «Dar prinţul de Hohenzollern?», mareşalul nu a lăsat să se înţeleagă dacă el va veni. După aceasta el a cerut ca toţi

---

Des blessés arrivent de Chitila.

3 h. — Le Palais Royal est occupé. Les Allemands ont permis au public d'entrer dans la Cour malgré l'opposition des sergents de ville. Tzigara y est. Il me téléphone que la foule fraternise avec eux et qu'il y a eu des gens pour leur offrir des fleurs. La patrouille ramasse déjà tout ce qui est militaire et les rassemble dans les espaces cours ou enclos.

A. 3½ on entend quelques grosses détonations au Sud-Est de la ville. On tire peut-être sur les pauvres troupes qui se retirent lamentablement sur Urziceni.

Mackensen — trois autos — arrive lentement au Palais Royal; les voitures entrées par la porte du corps de garde. fait le tour et s'arrête au grand perron. Il ne monte pas. on fait chercher Tzigara avec Brociner. Le Maréchal se nomme. La foule couvre le perron et acclame,— oui, acclame le maréchal. On vous dira qu'il y avait beaucoup d'Allemands et des Juifs... Le maréchal déclare que personne ne touchera aux résidences royales. — Sur l'interrogation «et le Prince de Hohenzolern», le maréchal n'a pas laisser en-

Germanii să fie puşi imediat în libertate: «Aceasta este o poruncă».

Incrucişez pe strada Academiei o companie, — oameni voinici, plini de noroi, cu chivera pe cap, umblând repede şi cântând. Publicul îi salută. — Pe piaţa Teatrului patru ulani şi un ofiţer, ras, monoclu, chipeş; o tânără Germană înaintează şi îi oferă flori. Publicul se amuză. Se şi văd soldaţi singuri, unii chiar fără arme, plimbându-se mai ales cu şcolari ca călăuze.

La ora 7½, la ministerul de Interne, în sala Consiliului, se află un colonel de intendenţă şi vre-o 2—3 ofiţeri; într'o cameră alăturea: primarul, Mustaţă, Lupu Kostache, Crăsnaru şi Neniţescu, care îmi spune: «Aceştia ne strâng rău». — Se cere până mâine ora 10 dimineaţa 10.000 pâini, orez (de unde să-l iei), cartofi. Nu se va impune contribuţie de război, dar trebue să se furnizeze cu multă exactitate ceeace trebue pentru a se hrăni armata. Au intrat 4000 de oameni, mâine mai vin 10.000; 40.000 vor trece, printre cari şi Turcii şi Bulgarii din armata lui Mackensen. Ambele armate Mackensen şi Falkenhayn vor intra; e vorba ca fiecare din ele să-şi aibă zona separată prin axa Bulevardului. —

---

trevoir s'il viendrait. Ensuite, il a demandé que tous les Allemands fussent libérés de suite. «*Es ist ein Befehl!*»

Je croise dans la Str. Academiei une compagnie—beaux hommes, très crottés, casques en tête, marchant fort et chantant. On les salue. Place du Théâtre, quatre uhlans et un officier, glabre, monocle, aisance dans l'attitude; une jeune Allemande s'avance et offre des fleurs. Le public est amusé. Déjà des soldats seuls, les uns sans armes, déambulent surtout avec des lyceens pour conducteurs. A 7½ h., au ministère de l'Intérieur, à la salle du conseil, un colonel d'intendance, deux ou trois officiers; dans une pièce à côté, le maire, Mustatza, Lupu, Crasnaru, Nenitzescu qui me dit «Aştia ne strâng rău». — On exige pour demain 10 h. 10.000 pains, du riz (où le prendre?), des pommes de terre. On ne mettra pas de contribution de guerre, mais il faut très exactement fournir ce qu'il faut pour nourrir l'armée. Sont entrés 4000; demain 10.000. Il en passera 40.000, dont les Turcs et les Bulgares de l'armée Mackensen. Les deux armées Mackensen et Falkenhayn entreront; il serait question de leur assigner des zones séparées par l'axe du Boulevard.

Sunt 15 zile de când Germanii au luat Craiova! Două săptămâni le-au ajuns pentru a sosi în inima României!

Prinţul de Lippe a sosit cu armata Falkenhayn; el a şi vorbit cu Tzigara-Samurcaş la Palat; şi împreună cu alţi doi ofiţeri s'a dus să facă o vizită lui Carp. El ar fi fost şi la mine îmi spune Tzigara Samurcaş, dar nu avea cărţi de vizită la el.

Din conversaţiile care au avut loc cu ofiţerii, rezultă că nicăeri, pe frontul Bucureştilor, Ruşii n'au intrat în luptă. Se spunea că ei s'ar fi luptat eri; nu au fost văzuţi. Coloanele care cutreerau Bulevardul, nu mai târziu ca eri, au făcut la stânga împrejur şi s'au întors prin şoseaua Belu spre linia de retragere. — Cu toate acestea au fost câţiva răniţi ruşi sosiţi eri, dar se pare că ei proveneau din vechile lupte dela Comana.

La Chitila, unde au fost lupte eri, se pare că ni s'a ucis iar multă lume: mitraliere şi numai mitraliere. Sărmanii, sărmanii noştri soldaţi...! Şi e frig, şi umezeală pătrunzătoare, şi ploae: ce trebue să fie retragerea în debandadă, pe drumurile Ialomiţei!

In gara de nord doi impiegaţi nu au ascultat la co-

Il y a quinze jours que les Allemands ont pris Craiova! Deux semaines leur ont suffi pour arriver au coeur de la Roumanie! Le Prince de Lippe est avec l'armée Falkenhayn, il a déjà causé avec Tzigara au Palais, et, avec deux autres officiers, a été rendre visite à Carp. Il a été aussi chez moi; il n'avait pas de carte et c'est par Tzigara que je l'ai appris.

Des conversations qu'on a eues avec les officiers, il résulte que les Russes ne sont engagés nulle part sur tout le front de Bucarest. On disait qu'ils bataillaient hier: on ne les a pas vus. Les colonnes qui remontainnt le Boulevard, pas plus tard que lundi matin et hier encore, ont fait demi tour et sont reparties par la chaussée Ghencea Bellu vers la ligne de retraite. Pourtant il y a eu des blessés russes arrivés hier, mais il semble qu'ils provenaient des anciens combats de Comana.

— A Chitila, où on s'est battu hier, il semble qu'on nous a tué encore beaucoup de monde: la mitrailleuse et rien que la mitrailleuse. Nos pauvres, pauvres soldats!.. Et il fait froid et humidité pénétrante et pluie: ce que doit être la retraite en debandade par les routes de la Ialomitza!

En gare du Nord, deux employés n'ont pas obéi au cri de

manda de «Halt», şi au fugit: Germanii i-au culcat imediat la pământ. Salvarea s'a dus să-i ridice: Minovici ne raportează că Germanii au deshămat şi luat caii... Vor fi aspri!

24 Noembre (7 Decembre). — Germanii, fără a comite excese prea grave, se arată foarte cruzi. La spitalul militar, introducându-se cu forţa, soldaţii au luat prima oară 4 cai, în urmă alţi doi; la Hipodrom, ei ne-au luat caii de serviciu. In oraş nu se aude decât de furturi de alimente. Când s'a raportat colonelului *Cleve*, care este guvernatorul interimar, el a răspuns liniştit: «Oamenii noştri n'au făcut nici pe jumătate din ce au comis soldaţii d-voastră în Transilvania». Şi am fost siliţi să lăsăm nasul în jos! De altfel colonelul şi-a început ziua declarând pe membrii Consiliului Municipal ca ostatici, în cazul unde s'ar comite vre-un atentat în contra soldaţilor lui. — Condiţiile impuse administraţiei sunt grele, fără a avea nimic excesiv. Insă mâine lt.-colonelul Stolzenberg va fi guvernator şi se vor revedea împreună cu dânsul, unele dispoziţiuni. — Am fost la Cleve pen-

---

«halte!» Ils ont filé: les Allemands les ont couché de suite par terre. La «Salvarea» a été les chercher. Minovici nous rapporte que des soldats lui ont pris ses chevaux... on sera dur!

24 novembre. — Les Allemands, sans commettre de trop graves excès, se montrent très durs. A l'hôpital militaire s'étant introduits de force, des soldats ont enlevé une première fois 4, ensuite 2 chevaux; à l'hippodrome ils nous ont pris des chevaux de service. En ville on n'apprend que des larcins et des filouteries d'aliments. — Quand on en a fait le rapport au *colonel Cleve*, qui est le gouverneur intérimaire, il a tranquillement dit: «Nos hommes n'ont pas fait la moitié de ce que vos soldats ont commis en Transylvanie». Et il a fallu baisser le nez! D'ailleurs, le colonel a commencé sa journée en déclarant les membres du conseil municipal otages pour le cas où l'on commettrait un attentat contre ses soldats.

Les conditions imposées à l'administration sont dures, sans avoir rien d'excessif. D'ailleurs, demain c'est le lt.-colonel Stoltzenberg qui sera gouverneur et on pourra revoir quelques dispositions avec lui. J'ai été auprès de

tru a protesta contra unor atentate în contra materialelor Crucei Roşie şi în contra ridicărei cailor de curse. (Rioşianu). El mi-a răspuns, cu destul cinism, dar poate cu dreptate: «Sunteţi, Excelenţă, ţara care zace la pământ, iar noi suntem ţara care triumfă, şi aduceţi-vă aminte că ne-aţi costat foarte mult sânge!» — Intrebuinţasem, vorbind de caii ridicaţi, cuvintele: «proprietate particulară», reamintind termenii ordonanţei lui Mackensen.

Azi dimineaţă pe ziduri, ordonanţa următoare a lui Mackensen: «Oraşul Bucureşti este ocupat de trupele mele şi intră sub legile războiului. Noi ducem războiul numai în contra armatelor române şi ruse, iar nu în contra poporului român...» Restul nu este mai sever ca literatura, a cărei savoare am învăţat-o prin ordonanţele Angelescu şi Mustaţă.

La ora 4: Intrarea Turcilor cu muzica în frunte. Ei nu erau mai mulţi ca 300. I-am mai văzut şi seara cutreerând Calea Victoriei: trenul lor era foarte oriental; un car cu boi printre câteva căruţe şi vre-o 2—3 gradaţi călări pe deşelate!

Cleve protester pour certains attentats contre le matériel de la Croix Rouge et pour l'enlèvement de chevaux de courses (Rioşianu). Il m'a répondu avec assez de cynisme, mais peut-être avec raison: «Vous êtez, Excellence, le pays qui git à terre, et nous sommes le pays qui triomphe, et rappelez-vous que vous nous avez coûté beaucoup de sang!» —J'avais dit, en parlant des chevaux pris: «Je croyais que c'était Privat-Eigentum», me rapportant à l'ordonnance de Mackensen. Sur les murs, ce matin, l'ordonnance de Mackensen: «La ville de Bucarest est occupée par mes troupes et entre sous les lois de la guerre, Nous portons la guerre seulement contre l'armée roumaine et l'armée russe et non pas contre le peuple roumain». Le reste n'est pas plus sevère que la littérature dont nous avons appris la saveur par Angelescu et Mustatza.

A 4 h., entrée des Turcs, musique en tête. Ils n'étaient pas plus de 300. Je les ai vus encore le soir remontant la Calea Victoriei: leur train était très couleur orientale; un charriot à boeufs parmi quelques «carutza» et deux ou trois grades à cheval à poil!

O jumătate de oră mai târziu: Bulgarii. Mi s'a spus că oamenii lor erau destul de bătrâni.

Ultima umilinţă am avut-o... cu mult înaintea intrărei inimicilor: d-na Marta Bibescu a pus pe balcon şi la intrarea spitalului ei dela Automobil-Club, o firmă pe nemţeşte: «*Reserve-Spital*». Pentru o anglo-francofilă, care încă deunăzi îşi făcea mendrele în Rusia, este o conversiune grabnică, purtând în sine marca familiei...

25 Noembre (8 Decembre). — Germanii se organizează repede, dar metodic: eri toate administraţiile au fost vizitate de ei, şi telefonul lor particular instalat repede, ca în campanie: un om duce bobina care se deşiră, iar alţi doi cu prăjini agaţă firele de toate asperităţile!

Operaţiile lor trebue să fi avut succese vertiginoase, căci se şi vorbeşte că Mackensen şi-ar instala Cartierul General la Ministerul de Răsboi şi că Prinţul de Mecklemburg ar fi numit guvernatorul ţărei. — Se pare că mâine va apare un «Bukarester Tagblatt», iar seara o gazetă românească.

— Eri un medic principal, astăzi medicul-şef al

— Une demi-heure après les Bulgares. On m'a dit que c'étaient des hommes assez âgés.

La dernière humiliation nous l'avons subie....

Bien avant l'entrée des Alliés, Madame Marthe Bibescu avait mis au balcon de son hôpital de l'Automobil et à l'entrée du Club deux panonceaux avec «*Reserve-Spital*», — en allemand. Pour une anglo-francophile, qui avait fait récemment de la poussière en Russie, c'est une conversion rapide qui porte la marque de famille...

25 novembre. — Les Allemands s'organisent vite, mais méthodiquement: hier toutes les administrations avaient eu leur visite et leur téléphone particulier déjà installé rapidement comme en campagne; un homme porte la bobine qui se devide et deux autres, avec des perches, les accrochent à tous les saillants.

Leurs opérations doivent avoir eu des succès vertigineux, car on parle déjà de Mackensen installant au ministère de la guerre son quartier général et du Prince Jean de Mecklembourg nommé gouverneur du pays. Il paraît que demain on aura un «Bukarester Tagblatt» et le soir un journal roumain.

Hier un médecin principal, aujourd'hui un médecin

garnizoanei, Wolf, au venit să studieze cu noi, la Crucea Roşie, tot ce e în raport cu serviciul sănătăţei. Spitalele, dar mai ales apa şi prostituţia sunt părţile de care au toată grija. Dealtminterea, Stolzenberg, care a succedat lui Cleve, a exprimat lui Lupu Kostache mirarea sa, «că populaţia era atât de puţin serioasă şi prostituţia atât de provocătoare».

— Printre propunerile făcute la primărie eri, era vorba să furnizăm o coloană de tren de 500 căruţe. Azi noaptea am redactat scrisori, pentru a atrage atenţia lui Lupu Kostake şi primarului asupra faptului că articolele 6 şi 52 ale regulamentului privind legile şi obiceiurile răsboiului, scuteau populaţiunea de orice prestaţie având un raport cu operaţiile de răsboi. Chestiunea este amânată pe mâine.

Se afirmă că am distrus tot la Ploeşti şi în valea Prahovei. Am ruinat telegrafia fără fir, pilonii de fer stau strâmbi, gata să cadă pe împrejmuirele noastre dela hipodrom : Germanii au şi instalat antenele lor aproape de Ministerul de Interne.

---

chef de la garnison, Wolf, est venu étudier avec nous, à la Croix Rouge, tout ce qui touche au service de santé. Hôpitaux, mais surtout l'eau et la prostitution, sont les deux articles qui ont toute son attention. D'ailleurs, Stolzenberg qui a succédé à Cleve a exprimé à Lupu Kostache «que la population fut si peu sérieuse et que la prostitution fut si provocante».

Dans les propositions faites à la Mairie, hier, il était question de fournir une colonne de train de 500 charriots. J'ai rédigé des lettres, cette nuit, pour attirer l'attention de Lupu et du maire, sur le fait que les art 6 et 52 du règlement concernant les lois et coutumes de la guerre, couvraient la population contre toute prestation ayant un rapport avec les opérations de guerre. La question est remise à demain.

On affirme que nous avons tout détruit à Ploesti et dans la vallée de la Prahova.

Nous avons ruiné le télégraphe sans fil. Les pylones en fer penchent lamentablement tout près à tomber sur nos palissades de l'hippodrome: les Allemands ont déjà installé leurs antennes près du ministère de l'intérieur.

26 Noembre (9 Decembre). — Nu ştim nimic din ce se petrece nici în Europa, nici în sărmana noastră ţară. Eşti zidit ca în mormânt. Se zice că Buzău e luat, ceeace ar indica că linia Buzău-Ialomiţa s'a închis ca o barieră pe trupele noastre din regiunea Bucureşti.

Şi tot ce se petrece te lasă aproape nepăsător în această dureroasă izolare. Suntem : «ţara care zace la pământ» a lui Cleve ! Se intră prin case, se instalează în ele fără nici-o jenă. Ţi se deshamă caii : «Armata are nevoe de ei». Ţi se ia, în ziua mare, hamurile, şeile : «Este război». Se deschide cu sila, şi ziua şi noaptea. magaziile Crucei Roşii : «Pe viitor vi se promite că nu se va mai lua nimic decât cu bon de rechiziţie !»

Iar Bulgarii se poartă ca adevăraţi bandiţi : la amurg ei pradă prăvăliile sau intră prin case cu revolverul întins şi cer «bani !» Pretenţiile lor sunt mari, dar la urmă se mulţumesc cu 3 sau 400 lei. Contabilului administraţiei Stirbey i s'a pus vârful baionetei în piept, pentru bani; doamnei Mandrea i s'a luat banii şi i s'a smuls şi crucea dela piept; ţăranii care au încercat să

---

26 novembre. — Nous ne savons rien de ce qui se passe ni en Europe, ni dans notre pauvre pays. On est muré comme dans une tombe. On dit que Buzau est pris, ce que indiquerait que la ligne Buzeu-Ialomiţa s'est fermée comme une barrière sur nos troupes de la région Bucarest. Et tout ce qui se passe vous laisse presque indifférent à ce douloureux isolement. Nous sommes bien la «liegende Land» de Cleve. On entre dans les maisons, on s'y installe sans aucune gêne. On dételle vos chevaux: l'armée en a besoin. On vous, prend au grand jour les harnais, les selles, c'est la guerre. On ouvre les magasins de la Croix Rouge, de force, et de jour et de nuit: à l'avenir on vous promet de ne plus prendre que sur bon de réquisition. Mais les Bulgares se conduisent en bandits : entre chien et loup ils détroussent les magasine (ou entrent dans les maisons, revolver au poigne et exigent «BANI».

Ils tarifent à la forte somme et se content de 3 ou 400 francs. Le comptable de l'administration Stirbey a eu la pointe de la bayonnette sur la poitrine pour de l'argent; M-me Mandrea a dû verser son argent et on lui a arraché sa croix; les paysans qui ont essayé de rentrer chez eux ont

se reîntoarcă acasă, au fost jefuiţi. De n'ar fi numai începutul unei stări mai rele. Şi regulat vi se răspunde: «Mult mai rău aţi făcut d-voastră în Transilvania...»

— S'au ridicat în oraş 7—800 de prizonieri, dintre cari şi câţiva ofiţeri. Toţi sunt parcaţi la Cercul Militar. Mă reped acolo la ora 4, primind vestea că nimeni nu se ocupă de sărmanii noştri soldaţi. Garda mă lasă să intru şi şeful de post, cel dintâi, îmi spune că ar trebui să se trimeată ceva cald acestor oameni. Iau informaţii: Primăria a fost avizată că întreţinerea era în sarcina ei. şi se gândea, — vorba vine, — să organizeze *mâine* ceva. Deocamdată, de 36 de ore nenorociţii aceştia erau arestaţi! — Trimit ceai, şi toţi au putut prânzi graţie numai Crucei Roşii!

27 Noembre (10 Decembre). — Noaptea a fost ceva mai liniştită. Numai Bulgarii, pe la ora 8, s'au prezentat în casele unde nu se aflau bărbaţi, probabil semnalate lor de către indicatori, şi au extorcat bani. Peste tot unde se semnalează Germanilor fapte rele de ale Bulgarilor, ei se grăbesc să ia măsuri.

été détroussés. Pourvu que ce ne soit pas que le commencement. Et l'on vous répond toujours: vous avez fait pis que cela en Transylvanie.

On a ramassé en ville 7—800 prisonniers dont quelques officiers. Tout le monde est parqué au Cercle militaire. J'y cours vers 4 h. sur la nouvelle que personne ne s'occupe de nos pauvres soldats. La garde me laisse entrer et le chef de poste, tout le premier, me dit qu'on devrait envoyer quelque chose de chaud à ce monde. Je m'informe: La Mairie songeait — soi-disant — à organiser quelque chose pour demain: en attendant il y avait 36 h. que ce monde était coffré. J'envoie du thé et tous ont eu à diner grâce seulement à la Croix Rouge.

27 novembre. — La nuit à été un peu plus exempte de sévices. Les Bulgares seuls, vers les 7½—8 h., se sont présentés dans les maisons — où il n'y a pas d'homme, — vraisemblablement signalées par des indicateurs et ont extorqué de l'argent.

Partout, où on signale aux Allemands des méfaits, ils s'empressent de prendre des mesures.

Enorm de multe trupe germane. Se vede că ele se odihnesc o zi două şi apoi pornesc mai departe. — Ei anunţă acum, — pentru întâia oară — că îşi rezervă cazărmile. Până acum aveau grijă să le evite. Aceasta va să zică că Bucureştii devin bază de operaţie.

Poşta de campanie a şi început să funcţioneze. Ea este instalată într'o prăvălie din strada Franklin, care a fost golită. Eri automobilele poştale încărcau sacii de corespondenţă. Astă-seară la ora 7½ impiegaţii lucrau liniştit în birourile lor.

Te miră numărul de gradaţi cari în mod inteligent se ocupă cu instalarea. Ofiţerii nu apar niciodată. Ei se mărginesc să aleagă locurile, iar soldaţii fac restul. Peste tot apar firme de pânză vopsită. La ora 4 un furier fixa la prăvălia ocupată odinioară de Schroeder o placă indicând drumul spre staţiunea de benzină.

Lume multă pe străzi. Cafenelele tixite de lume.

28 Noembre (11 Decembre). — Aniversarea Plevnei: Ce vremuri îndepărtate! «Făuritorul României Mari» îşi reaminteşte oare de ea la Iaşi?

Enormément de troupes allemandes. On voit qu'elles se reposent un jour ou deux et puis s'en vont plus loin. Ils annoncent, — maintenant pour la première fois — qu'ils se réservent les casernes. On les évitait soigneusement. C'est donc que Bucarest devient base d'opérations.

La poste de campagne allemande fonctionne déjà en plein. Elle est installée dans un magasin qui était vide Strada Franklin. Hier les autos de postes enlevaient les sacs. Ce soir, dimanche, à 7½ h., les employés travaillaient, avec calme, dans les bureaux.

On est frappé du nombre de gradés qui font une besogne intelligente d'installation. Les officiers n'apparaissent pas. Ils choisissent les endroits et les soldats font le reste. Des écritaux en toile peinte, tout frais, surgissent partout. A 4 h. un fourrier clouait sur le magasin occupé autrefois par Schroeder des enseignes indiquant le chemin de la station de benzine.

Foule immense dans les rues. Les Cafés regorgent de monde.

28 novembre. — *Anniversaire de Plevna*: que c'est loin... «Făuritorul României Mari» s'en souvient-il à Iassy? Les

Primele gazete germane au sosit eri. Prin ele se află că Piteşti şi Câmpulung au căzut la 16 sau 17 Noembre. Este ziua când Procopiu m'a înştiinţat definitiv de plecarea miniştrilor.

— Germanii lasă Crucei Roşii grija să se ocupe de prizonierii români înainte de trimiterea lor pe pământul exilului. Lucrul mă miră, sarcina aceasta privindu-i întâi pe ei şi în al doilea rând pe oraş. Spun locotenentului Radetski că nu este datoria noastră, dar că noi o primim. — Organizăm cât putem mai bine în acest scop fabrica Saidman. Ni se vor trimite pe măsură ce vor sosi toţi prizonierii, în pachete succesive, până la pornirea lor. Presupun că această idee le-a venit văzând că Primăria a lăsat Sâmbătă prizonierii nemâncaţi şi că eu le-am procurat alimente la Cercul Militar, unde erau parcaţi. Chiar astă-seară, la contingentul ce se mai afla acolo, s'a adăugat un număr însemnat, care era deţinut în manejul Palatului Regal.

Ordinea începe să se stabilească şi nu s'au mai semnalat noaptea trecută acte bandite̦şti.

---

premiers journaux allemands sont arrivés hier. Par l'un d'eux on apprend que Pitesti et Campu-Lung sont tombés, le 16 nov. ou le 17. C'est le jour où Procopiu m'a avisé que les ministres partaient pour de bon.

Les Allemands donnent à la Croix Rouge le soin de s'occuper des prisonniers roumains avant leur envoi en terre d'exil. J'en suis étonné, cette charge leur incombant et après eux à la ville. Je dis au Lt. Radestki que ce n'est pas notre devoir, mais que nous l'acceptons. Nous organisons de notre mieux la fabrique Saidmann à cette fin. On nous passera tout ce qui sera envoyé, par paquets successifs, jusqu'à leur transportation. Je suppose que l'idée leur en est venue quand ils ont vu que la Mairie les avait laissés samedi sans nourriture et que c'est moi qui leur ai procuré des aliments au nouveau Cercle militaire où ils étaient parqués. Ce soir même on a ajouté au contingent qui s'y trouvait encore un détachement qui était détenu dans le manège du Palais Royal.

Il y a plus d'ordre et on ne signale plus de brigandages la nuit passée.

29 Noembre (12 Decembre). — Prin Lupu Kostake aflu că comisia trimisă în regiunea Ploeştiului s'a întors cu constatarea că, în regiunea petroliferă totul este ruinat şi distrus, şi că calea ferată la Predeal trebue reconstruită. Englezii — cu colonelul Thomson în cap — au executat distrugerea sărmanei industrii.

— Tzigara-Samurcaş vine la ora 8½ să-mi facă o comunicare. El a stat mult de vorbă cu *Mackensen,* care a sosit eri şi care se instalează la Bucureşti. Casa Meitani ca domiciliu, Athénée-Palace drept cazino pentru ofiţeri. Mackensen i-a arătat o hârtie cu semnătura autografă a lui Wilhelm (care probabil i-a fost expediată pentru a fi arătată la timp), spunând: «Cu titlul privat vă comunic că Impăratul, perfect de acord cu aliaţii lui şi în numele lor, astăzi la ora 12 a propus pacea inamicului. Această veste, într'o capitală protivnică războiului, poate produce un efect favorabil şi vă autoriz să o transmiteţi domnilor Carp, Marghiloman şi Maiorescu». — La observaţia lui Tzigara că aceştia, în momentul de faţă, nu sunt decât simplii particulari, i se spune că vestea poate fi comunicată şi lui Lupu Kostake, re-

---

29 novembre. — Par Lupu j'apprends que la commission envoyée du côté de Ploesti est revenue avec la constatation que tout est ruiné, anéanti dans la région des pétroles et que la voie ferrée Predeal est à construire à neuf. Les Anglais, le colonel Thomson en tête, ont été les exécuteurs des hautes oeuvres de notre pauvre industrie.

Tzigara vient à 8½ h. me faire une communication. Il a longuement causé avec Mackensen, qui est arrivé hier et qui s'installe à Bucarest. La maison Meitani comme domicile, l'Athénée Palace comme casino de ses officiers. Mackensen lui montrant un papier portant la signature autographe de Guillaume (qui probablement lui a été expédié de façon à être produit à temps), lui dit: «A titre privé je vous communique que l'Empereur, parfaitement d'accord avec ses alliés et en leur nom, aujourd'hui à midi, a proposé à l'ennemi la paix. Cette nouvelle, dans une Capitale hostile à la guerre, peut produire un effet favorable et je vous autorise à la transmettre à MM. Carp, Marghiloman et Maiorescu». Sur observation de Tzigara: «Ces Messieurs n'étant à l'heure actuelle que des simples particuliers», — la nouvelle pouvait être communiquée aussi à Lupu Kostake,

prezentantul oficialităţei. Şi Tzigara adaugă că Mareşalul ne aşteaptă mâine la ora 2, ca să-i comunicăm opiniunea noastră.

Tzigara s'a dus la ora 7 la *Carp,* al cărui răspuns a fost: «Aceasta nu mă interesează; este o prostie, căci în acest moment ar fi un semn de slăbiciune». — Mâine la ora 9 Tzigara va vedea pe Maiorescu.

Din conversaţia cu Mackensen mai reeşea, din nenorocire, că Giurgiu şi Zimnicea sunt rase! Dealtmintelea la Zimnicea n'a mai rămas nimic. Mareşalul a spus: «Cum aţi putut să vă închipuiţi că Bulgarii n'o să vă atace? Ei sunt inimicii d-voastră cei mai îndârjiţi!»

30 Noembre (13 Decembre). — Tzigara face lui *Maiorescu,* în faţa mea, comunicarea lui Mackensen. Maiorescu, cum făcusem şi eu eri, cere să i se precizeze dacă oferta Impăratului se adresează tuturor inamicilor, sau numai României. Maiorescu propune să ne întrunim cu Carp, la mine, pentru a discuta. Cădem repede de acord asupra sensului răspunsului de dat. — Merg la Carp, care îmi spune numaidecât: Am şi dat răspunsul meu: «Necunoscând nimic din împrejurările în care s'a produs

---

représentant officialité. Demain 2 h. rendez-vous pour communiquer leur opinion au maréchal.

Tzigara a été à 7 h. chez Carp, dont la réponse a été: «C'est me intéresse pas, c'est une bêtise, car, à cette heure, c'est une marque de faiblesse».

Demain à 9 h. il verra Maiorescu.

De la conversation de Mackensen il résultait aussi, hélas! que Giurgiu et Zimnicea sont rasés. A Zimnicea il n'était resté d'ailleurs personne. Le maréchal a dit: «Comment avez-vous pu vous imaginer que les Bulgares ne marcheraient pas? Ce sont vos pires ennemis».

30 novembre. — Tzigara fait à Maiorescu devant moi la communication de Mackensen. Maiorescu, comme je l'avais fait hier, demande des précisions, si l'offre de l'Empereur s'adresse à tous les ennemis, ou à la Roumanie seule. Nous restons discuter. Maiorescu propose de nous réunir à trois, avec Carp chez moi. Nous tombons vite d'accord sur le sens de la réponse à donner. Je vais chez Carp. Il me dit de suite: J'ai déjà donné ma réponse: «Ne connaissant rien des circonstances dans lesquelles s'est produite la proposition

propunerea Impăratului, nu pot da vre-o părere. Dar, în starea în care se află astăzi situaţia generală, nu cred că poate eşi ceva din această propunere; deci, mă ţiu de o parte». —Câteva minute mai înainte Carp, în faţa directorului Roessler, venit în treacăt pentru două zile exprimase opinia: că o pace, fără ca una din părţi să fi luat avantajul într'un mod indubitabil, ar fi o calamitate, căci războiul ar reîncepe şi mai groaznic peste 10 ani. Eu tot îi propun o convorbire în trei; el îmi răspunde: «Cu Maiorescu, niciodată». — El are grija, zece minute mai târziu, pe când îl duceam cu trăsura mea, să-mi repete: «Cât voi mai trăi, cu Maiorescu n'o să mai am vre-o conversaţie politică». Pentru a doua oară în 15 zile, Carp tae orice punte între el şi partidul conservator. Am tăcut şi n'am zis nimic de ceeace voiam să propun.

La Maiorescu găsesc pe *Netzhammer*, care a luat eri contact cu autorităţile germane. El se pune la dispoziţia noastră, dacă avem nevoe de serviciile lui. Maiorescu subliniază dorinţa de a rămâne în raporturi.

---

de l'Empereur, je ne puis porter un jugement. Mais comme est aujourd'hui la situation générale, je ne crois pas qu'il puisse en sortir quelque chose ; aussi je me tiens à l'écart». Quelques minutes auparavant il avait, devant le directeur Roessler, de passage pour deux jours, exprimé l'opinion qu'une paix sans que l'un des deux partis ait franchement pris le dessus, serait une calamité, car la guerre recommencerait plus terrible dans dix ans. — Je lui propose tout de même une conversation à trois ; il me répond : «Avec Maiorescu, jamais». — Il a soin, dix minutes après, lorsque je le conduisais dans ma voiture, de me répéter : «Tant que je vivrai, avec Maiorescu je n'aurai plus une conversation politique».

Il coupe, pour la seconde fois en quinze jours, tout pont entre lui et le parti conservateur. Je me suis tu et n'ai rien dit de ce que je comptais proposer.

Chez Maiorescu, je trouve *Netzhammer* qui, hier, a pris contact avec les autorités allemandes. Il se met à nos dispositions si on a besoin de ses services. Maiorescu souligne le désir de rester en rapports.

Brănişteanu are textul proclamărei Impăratului: «Sub influenţa victoriei... (Bucureşti, evident! Inţeleg de ce ofiţerii ziceau că ordinul era să se lucreze repede şi că un asemenea ordin costă mult sânge)... El anunţă armatei sale că a oferit pacea inamicului. Nu ştie ce rezultat va avea, dar datoria armatei rămâne aceeaşi: a combate şi a învinge». — (Arhiepiscopul spunea că şeful de Stat-Major, Stolzenberg, a rămas cu gura căscată. Mare le-a fost surprinderea).

Trebue să recunosc cu cât «şic» a primit *Maiorescu* răspunsul — puţin explicabil în aceste momente — al lui Carp. — Suntem de acord asupra formulelor noastre, pe cari la ora 12 Tzigara a venit la Crucea Roşie să le noteze în scris: «Mulţumim pentru comunicare. Nu suntem de aceiaşi părere cu domnul Carp şi noi credem că generoasa iniţiativă a Impăratului îşi poate aduce roadele. Suntem gata a ajuta această iniţiativă. Dacă ea trebue să ajungă la o pace generală, factorii care vor avea să o determine sunt prea mari pentru ca ajutorul nostru să poată avea vre-o semnificaţie. Dar dacă ea poate aduce păci individuale, suntem gata să contribuim

---

Branisteanu a le texte de la proclamation de l'Empereur: «Sous l'influence de la victoire (Bucarest évidemment! Je comprends pourquoi les officiers disaient que l'ordre était de faire vite et un pareil ordre coûte beaucoup de sang)... il annonce à son armée qu'il a offert à l'ennemi la paix. Il ne sait ce qu'il en sortira, mais le devoir de l'armée continue de rester le même: combattre et vaincre». — L'Archevêque disait que le Chef d'Etat Major Stolzenberg en était ébahi. Le coup de surprise a été grand).

Je dois reconnaître combien Maiorescu a accueilli avec chic la réponse — peu explicable en ces moments — de Carp. Sommes d'accord sur nos formules qu'à midi même Tzigara est venu à la Croix Rouge noter par écrit: Remercions pour communication. Nous ne sommes pas de l'avis de Mr. Carp et nous pensons que la généreuse initiative de l'Empereur peut porter ses fruits. Nous sommes prêts à seconder cette initiative. Si elle doit aboutir à une paix générale, les facteurs qui auront à la déterminer sont trop grands pour que notre secours signifie quelque chose. Mais si elle peut aboutir à des paix individuelles, nous sommes

şi noi, făcând presiune asupra Coroanei. O manifestaţie publică la Bucureşti, aşa cum o dorea Mareşalul, era exclusă pentru două motive: 1) s'ar spune că este inspirată de frică, Bucureştii fiind ocupat; 2) cât de mare ar fi, tot nu ar ajunge la cunoştinţa Regelui şi a guvernului. Dacă Mareşalul admite modul nostru de a vedea, — după ce vom şti care ar putea să fie pacea noastră, — am putea să întrunim deputaţi, senatori, notabilităţi din toate partidele, şi în numele lor să facem presiune asupra Regelui, dacă ni se procură mijloacele de comunicare, fie printr'o Legaţie neutră, fie lăsându-se să treacă de exemplu archiepiscopul cu mesajul nostru, sau lăsând pe unul din noi să treacă liniile». — Maiorescu repeta mereu, că eu trebue să mă duc la Rege.

— Seara la 9½ Tzigara, numit chiar astăzi prefect de poliţie, raportează că *Mareşalul* a ascultat cu mare atenţie răspunsul nostru, dar că el nefăcând politică s'a mărginit să comunice Românilor o proclamaţie a Impăratului; restul privea pe Români.

— Aflu, din două părţi, că Germanii vor să ia ca os-

---

prêts à y contribuer en faissant pression sur la Couronne. Une manifestation publique à Bucarest, telle que la souhaitait le maréchal, était exclue pour deux raisons: 1) on dirait qu'elle est inspirée par la peur, Bucarest étant occupé; 2) si grande fût-elle, elle n'arriverait pas à la connaissance du Roi et du gouvernement. — Si le maréchal admet notre façon de voir, — après avoir connu quelle pouraît être notre paix — nous pourrions réunir députés, sénateurs, notabilités de tous les partis et en leur nom agir sur le Roi si on nous procure les moyens de communication, soit par une légation neutre, soit en laissant passer par exemple l'Archevêque portant notre message, soit en laissant traverser les lignes à l'un de nous.

Maiorescu disait toujours que c'est moi qui dois me rendre auprès du Roi.

Le soir 9½ h. Tzigara, nommé aujourd'hui même préfet de police, rapporte que le maréchal a écouté attentivement ce que lui a été dit, mais que lui en faisait pas de politique: il s'est borné à communiquer aux Roumains une proclamation de l'Empereur ; le reste regardait les Roumains.

J'apprends de deux côtés que les Allemands veulent

tatici pe doamna Lia Brătianu şi pe d-rul Cantacuzino, ca să se pue la adăpost în contra transportului în Rusia ai Germanilor cari au fost arestaţi la noi, dela începutul războiului. Mă duc imediat la Doamna Lydia Filipescu şi Lupu Kostake îmi confirmă realitatea ameninţărei. D-rul Cantacuzino este acuzat că ar fi lăsat să se joace în casa sa aceiaşi comedie pe care Barbu Stirbey o juca la Buftea şi, prin corespondenţă, la Berlin.

— Mizil şi Urziceni au fost ocupate Luni şi am pierdut în 3 zile 10.000 de prizonieri. Buletinul german de astă-seară zice că ultima rezistenţă, favorizată de creşterea Dâmboviţei şi întărită de cavalerie rusească, a fost învinsă iar pe şoselele ducând la Buzău şi prin munţi am mai pierdut încă 4000 prizonieri!

«Bukarester Tagblatt», scris în două limbi, a apărut astă-seară. Germanii au rechiziţionat maşinele «Adevărului» pentru a-l imprima. Notele sunt destul de imparţiale. Povestirile care le fac de luptele noastre insistă asupra lipsei de comandament.

1/14 Decembre. — Germanii au lăsat Crucei Roşii sarcina prizonierilor până în momentul plecărei lor în

---

prendre comme otages Lia Bratiano et le Dr. Cantacuzène pour se prémunir contre la transportation en Russie des Allemands que nous avons arrêtés depuis la guerre. Je me rends de suite auprès de M-me Lydie Filipescu et Lupu me confirme la réalité de la menace. On accuse le Dr. Cantacuzène d'avoir laissé dans sa maison jouer la même comédie que Barbu Stirbey jouait à Buftea et, par correspondance, à Berlin.

Mizil et Urziceni ont été occupés lundi et nous avons, en trois jours, perdu 10.000 prisonniers. Le bulletin allemand de ce soir dit que la dernière résistance, favorisée par la crue de la Dambovitza et renforcée par cavalerie russe, a été vaincue et que sur les routes conduisant à Buzau et dans la montagne nous avons perdu encore 4000 prisonniers !

Le Bukarester Tagblatt, en deux langues, a paru ce soir. Les Allemands ont réquisitionné les presses de l'«Adevarul» pour l'imprimer. Note assez impartiale. Les récits qu'ils donnent de nos batailles insistent sur le défaut de commandement.

1-er décembre.—Les Allemands ont laissé à la Croix Rouge la charge de l'entretien *des prisonniers* jusqu'au moment

Germania. Au grija de a nu-i umili. Când s'a transferat ofiţerii dela Cercul Militar la fabrica Saidman, ei au insistat ca această transferare să se facă cu trăsuri, iar nu în cortegiu. Avem aproape 1900 de oameni de întreţinut şi de îngrijit, şi cum nu mai există autorităţi militare, tot noi trebue să vedem şi de îmbrăcămintea lor, cum îmbrăcăm şi pe evacuaţii noştri! Mâine, primul transport de răniţi care ese din spital, porneşte pentru a-şi începe exilul!

Când stai de vorbă cu ei, unul a fost prins la Pantelimon: «Ne-au înconjurat fiind în cantonament». Alţii, la Tâncăbeşti, surprinşi în coloană de marş, etc. Prin aceste exemple se poate judeca ce a fost retragerea noastră.

2/15 Decembre.— Comunicatul german anunţa eri că, cu toată starea mizerabilă a drumurilor, au ocupat efectiv tot teritoriul Munteniei până la linia ferată a Ialomiţei. Astă-seară ei anunţă luarea Buzăului şi capturarea a 4000 de prizonieri. Buzău a fost luat cu asalt, zice nota oficială, în noaptea de 1 spre 2 Decembre; râul a fost trecut la 2 Decembre. (Vremea este călduroasă, dar foarte umedă. Nici noaptea nu îngheaţă).

---

de leur départ pour l'Allemagne. Ils sont paternes et ont le souci de ne pas humilier. Lorsqu'on a transféré les officiers du Cercle militaire à la fabrique Saidman, ils ont insisté pour que cela se fit par voitures et pas en cortège. Nous en avons près de 1900 à entretenir et soigner. Comme il n'y a plus d'autorités militaires, nous devons pourvoir à les nipper, comme nous vétissons nos évacués.

Demain la première fournée de blessés qui quittent l'hôpital pour commencer leur exil.

Lorsqu'on cause avec eux, l'un a été pris à Pantelimon «ne-au înconjurat fiind în cantonament» ; d'autres à Tancabesti, surpris en colonne de marche, etc. On juge par ces exemples de ce qu'était notre retraite.

2 décembre. — Le communiqué allemand annonçait hier que malgré l'état épouvantable des routes ils ont effectivement occupé de la Grande Valachie tout le territoire jusqu'à la ligne ferrée de la Ialomitza. Ce soir ils annoncent la prise de Buzau et capture de 4000 prisonniers.

(Il fait depuis longtemps très doux et humide. Il ne gêle plus la nuit).

Am stat mult de vorbă cu *Tzigara,* în privinţa ostaticilor pe care vor să-i ia din familia Brătianu, şi l'am rugat să vorbească în această privinţă cu Mackensen. Ca Preşedinte al Crucei Roşii voi fi obligat să protestez pentru Lia Brătianu acoperită de convenţia dela Geneva şi ca Român va trebui să mă solidarizez cu Brătienii. Tzigara îmi răspunde că Germanii vor cu orice preţ liberarea Germanilor internaţi şi a Austriacilor, luaţi ca ostatici în Transilvania (împrejurimile Cicului). — Am văzut întorcându-se câţiva nenorociţi din cei cari fuseră internaţi în Ialomiţa: sărmanele arătări! — Tzigara, mi-a mai spus că din conversaţia lui cu Ducele de Mecklemburg, despre care se vorbise că va fi guvernator, el păstrase un dubiu asupra soartei Moldovei. — A se alătura de cuvintele rostite de d-nul Adorjian dela «Az-Est», după care ar fi avut loc de curând tratative la Stockholm în cari Ruşii ar fi ridicat pretenţii asupra Moldovei.

— *Maiorescu,* când i-am făcut cunoscut alaltăeri refuzul lui Carp de a se întâlni cu dânsul, m'a întrebat dacă Neniţescu nu ar înclina în partea lui. Vorbisem

---

Causé longuement avec Tzigara des otages qu'on voudrait prendre dans la famille Bratiano et l'ai prié d'en parler à Mackensen ; comme président de la Croix Rouge je serais obligé de protester pour Lia Bratiano couverte par la convention de Génève et comme Roumain je serai forcé de me solidariser avec les Bratiano. Il me répond que les Allemands veulent à tout prix la liberation des Allemands internés et des Autrichiens pris comme otages en Transylvanie. J'ai vu rentrer quelques malheureux de ceux qu'on avait emprisonnés dans la Ialomitza: les tristes apparitions! Tzigara m'a encore dit que de sa conversation avec le Duc de Mecklembourg, dont on avait parlé comme gouverneur, il avait gardé l'impression d'un doute sur le sort de la Moldavie. A rapprocher des propos tenus par M. Adorjian de l'«Az-Est», selon lequel il y aurait eu, tout récemment, des pourparlers à Stockholm, dans lesquelles la Russie aurait élevé des prétentions sur la Moldavie.

Maiorescu, lorsque je lui ai rapporté, avant-hier, le refus de Carp de nous rencontrer, m'avait demandé si Nenitzescu ne penchait pas de son côté. J'ai causé avec lui et

înainte cu el, şi *Neniţescu* a susţinut cu căldură cauza lui Carp: «Din cauza suprafeţei lui în străinătate». In plus el s'a arătat — în aceiaş sens — antidinastic intransigent. A se găsi împreună cu Stirbey, colaborând cu miniştri şi semnând alături de ei în acte publice, era pentru el o ruşine pe care nu o putea înghiţi.

3/16 Decembre.— Atâta ţin Germanii la chestiunea prizonierilor civili, încât Lupu Kostake crede că se vor interna 3000 de persoane ca ostatici. A primit ordine pentru a pregăti închisoarea. Se află dealtminterea lucruri îngrozitoare. La Văcăreşti se aflau femei; cele de moravuri uşoare primeau vizite şi împărţeau cu directorul şi grefierul produsul libertinajului lor; iar celelalte erau lăsate să moară de foame. Ar fi fost decese de înregistrat, datorite mizeriei. In orice caz Mariţa Ionescu, directorul takist, se laudă astăzi că a suspendat pe acel director... după plecarea guvernului. Germanii au arestat tot acest personal dela Văcăreşti. — A mai fost arestat şi Take Policrat, care, după cât se spune, îşi *vindea* protecţia (!) persoanelor care se refugiau la dânsul, când cu ocupaţia. Bine că am scăpat de el!

Nenitzescu a chaudement épousé la cause de Carp «à cause de la surface qu'il avait à l'étranger». Il s'est montré, de plus — et dans le même sens — anti-dynastique intransigeant.

Se retrouver avec Stirbey, collaborant avec les ministres et signant à côté d'eux dans des actes publics, était, pour lui, une honte qu'il n'avalerait plus.

3 décembre. — La question des prisonniers civils tient à coeur aux Allemands au point que Lupu croit qu'on internera 3000 personnes comme otages. Ils ont des ordres pour préparer la prison. On apprend d'ailleurs de choses affreuses. A Vacaresti on avait des femmes; celles de vie legère recevaient de visites et partageaient avec le directeur et le greffier le produit du libertinage; par contre, on laissait les autres mourir de faim. Il y aurait eu des décès à enregistrer, dus à la misère. Dans tous les cas, Marita Ionescu, le directeur takiste, se vante aujourd'hui d'avoir suspendu ce directeur.., après le départ du gouvernement. Les Allemands ont arrêté tous le personnel de Vacaresti. On a arrêté aussi Take Policrat qui, paraît-il, *vendait* sa protection (?!) aux gens qui se refugiaient chez lui lors de l'occupation. Quel bon débarras !

4/17 Decembre. — Chestiunea *prizonierilor* civili a luat deodată o înfăţişare severă şi hotărâtă. Eri au fost arestaţi: Ciocârdia, N. Zane, A. Crăsnaru, D-rul Cantacuzino, Ioan Berendey. Şi azi dimineaţă aflu că au mai fost ridicaţi Procopiu (amânat pentru cauză de boală). Antoniadi dela Curtea de Apel, Aristid Alexandrescu dela Casaţie. Prezidentul dela Casaţie I. Duca, profesorul universitar Burileanu, Mina Minovici, ajutorul de primar Donescu, consilierul municipal Ioaniu, un comisar de poliţie, Al. Ciurcu. Suflă un vânt de teroare asupra tutulor. La ora 7½ au venit la Club să ridice pe A. Darvari! Serviciile sau ce mai rămăsese din ele se desagregează cu totul. Până acum femeile au fost scutite. — Am alergat la Sabina Cantacuzino. Am putut să-i dau ceva speranţe pentru cumnata ei Lia. Ştiu că Lt. Hartenstein, care este şeful poliţiei germane, a luat notă de obiecţiunile mele transmise prin Tzigara. Sabina Cantacuzino mi-a mulţumit cu efuziune.

Lupt ca să înlătur această amărăciune. Am văzut pe Vredenburch şi va căuta să telegrafieze Regelui. Lupu Kostake a şi pornit o telegramă, dar va fi ea

---

4 décembre. — La question des prisonniers civils a subitement pris une tournure sevère et décidée. Hier on a arrêté: Ciocardia, N. Zane, A. Crasnaru, le Dr. Cantacuzène, Jean Berendei. Ce matin j'apprends que successivement on a cueilli Procopiu (sursis pour cause de maladie), Antoniade de la Cour d'Appel, Aristide Alexandrescu (Cassation), le président Jean Duca (Cassation), le professeur universitaire Burileanu, Mina Minovici, l'adjoint au maire Donescu, le conseiller municipal Ioaniu, un commissaire de police, Alexandru Ciurcu. Un vent de terreur sur tout le monde.

A 7½ h. on est venu chercher au Club Alex. Darvari. Les services, ou ce qu'il en restait, se désagrègent complètement. Les femmes ont été épargnées jusqu'à présent. J'ai couru chez Sabine Cantacuzène. J'ai pu lui donner quelque espoir pour sa belle-soeur Lia Bratiano. Je sais que le Lt. Hartenstein, qui est le chef de la police allemande, a pris note des objections transmises par Tzigara. Sabine m'a remercié avec effusion...

Cherché à détourner ce calice. Vu Vredenburch et cherchera it à télégraphier au Roi. Lupu Kostache a déjà fait partir (s'il est transmis) un télégramme.

transmisă... ? Se pare că Impăratul a telegrafiat direct că nu admite ca un singur German, necondamnat juridiceşte, să fie deţinut. Şi dacă prizonierii civili trec dincolo de Prut, ai noştri vor fi trimişi în Siria! Cu inima strânsă îţi zici că tot ce se întâmplă este meritat şi legitim!

«Bukarester Tagblatt» conţine o telegramă a Impăratului către vice-preşedintele Sobraniei bulgăreşti şi pentru prima dată vorbeşte de Regele nostru numindu-l *apostat:*

«Pentru D-voastră, cu prilejul luărei Bucureştilor, vă exprim mulţumirile mele sincere. Acestui mare triumf căpătat cu ajutorul Celui Atot Puternic se mai adaugă unul de o deosebită însemnătate care întrece cu mult importanţa succesului militar. Este triumful amiciţiei şi al sincerităţei, care leagă pe Suverani şi popoarele aliate asupra trădărei unui apostat care în orbirea-i uşuratică a crezut că va putea întreprinde cu uşurinţă o expediţie de pradă. Bulgaria în momentele cele mai grele a mai suferit odată viclenia acestui vecin. De aceia doresc şi Eu să felicit viteazul popor bulgar, în mod special, pentru acest eveniment în care se relevează Dreptatea vecinic precumpănitoare. — *Wilhelm I. R.*

Te'egrama este foarte aspră şi plină de ameninţări. cel puţin în ceeace priveşte Quadrilaterul. *Aluzia la 1913 este transparentă, dar este ciudat că Impăratul uită că noi în 1913 n'am mobilizat decât când a spus-o Germa-*

Il semble que l'Empereur a directement télégraphié qu'il n'admettait pas qu'un seul Allemand, non judiciairement condamné, pût être détenu. Et si les prisonniers civils passent le Pruth, les nôtres seront envoyés en Syrie. Et le coeur serré on se dit que tout ce qui arrive est mérité et légitime.

Le «Tagblatt» contient un télégramme de l'Empereur au vice-président de la Sobranié bulgare. Et pour la première fois il désigne notre Roi, sans le nommer, comme *apostat.* Très dur et malheureusement plein de menaces, du moins en ce qui concerne le Quadrilatère. *L'allusion à 1913 est transparente, mais il est singulier que l'Empereur oublie que nous n'avons mobilisé en 1913 que lorsque l'Alle-*

nia, — era vorba mai ales de a se ajuta Grecia şi de a uşura Regelui Constantin câştigând cucerirei lui,—şi că Germania, când ne-a felicitat pentru încheerea păcei, ea cea dintâi a recunoscut că tratatul nu mai trebuia revizuit! — Bobârnacul se adresează de altfel Regelui Carol, având în vedere că e vorba de trecut.

— O chestie interesantă, pusă în evidenţă cu afacerea ostaticilor: Germanii nu au luat contact cu Vredenburch în calitate de ministru al Olandei... Motivul ar fi oare situaţia rău definită între Olanda şi Germania? Sau scrupulul de drept că o Legaţie trebue să se afle la sediul guvernului?

Chiar *Vredenburch* mi-a mărturisit această situaţie falsă şi mi-a spus că el nu va rămâne decât în calitate de ministru recunoscut iar nu ca persoană tolerată.

Am văzut pe American (Vopicka). El mi-a spus că a şi telegrafiat la Berlin pentru «schimbul de prizonieri civili». Mi se pare că răspunsul este la Iaşi, iar nu la Berlin! — In privinţa lui, Vredenburch îmi spune că Vopicka a speculat într'una pe schimbul monedei austriace, care era încredinţată de protejaţii săi!

---

magne nous l'a dit; — il s'agissait surtout d'aider la Grèce et de faciliter au Roi Constantin le gain de sa conquête — et que l'Allemagne, en nous félicitant de la conclusion de la paix, a, la première, reconnu que le traîté n'était plus sujet à révision. Le coup de patte est d'ailleurs à l'adresse du Roi Carol, dès qu'il s'agit du passé.

Une question intéressante mise en évidence par l'affaire des otages. Les Allemands n'ont pas pris contact avec Vredenburch, en tant que ministre de Hollande. Est-ce la situation mal définie entre les Pays-Bas et l'Allemagne? Est-ce scrupule de droit qu'une légation doit se trouver au siège du gouvernement? Vredenburch lui même m'accuse ce malaise et m'a dit qu'il ne resterait que si ministre reconnu, non personne tolérée.

J'ai vu l'Américain. Il m'a dit qu'il a déjà télégraphié Berlin pour «échange de prisonniers civils». Il me semble que la réponse est à Iassy, non à Berlin. A propos de lui, Vredenburch me dit que Vopicka a tout le temps spéculé sur le change des monnaies autrichiennes que ses protégés lui ont remises.

Comunicatul, transmis verbal de fiul Kostake, zice că armata germană a trecut dincolo de Buzău, luându-ne încă 2000 de oameni.

5/18 Decembre. — Comunicatul anunţă că inamicul a ajuns pe şoseaua Râmnicul-Sărat, că a trecut Buzăul şi Valea Călmăţuiului, capturând prizonieri şi 400 de vagoane, iar în Dobrogea au trecut linia Hârşova-Cogealac. Deci este un front neîntrerupt şi în linie dreaptă, care nu trebue să fie mai departe ca 40 de km. la sud de Brăila.

Trec enorm de multe trupe. Alaltăeri era divizia dela Cerna, bune trupe austriace, pe care Mackensen le-a trecut în revistă pe piaţa Teatrului; şi de atuncea mereu trec Germani. D-rul Wolf, căruia îi cerusem o cazarmă pentru prizonieri, mi-a spus că era imposibil fiindcă treceau o «riesige» parte din trupe, cari aveau nevoe de cazărmi pentru a se odihni. — Suntem departe de cele 3—4 divizii cu care Brătianu zicea că va avea a face!

— Germanii devin grozav de aspri şi puţin discreţi. Ei invadează totul şi de sigur că curtenia este în mod

---

Le communiqué, verbablement transmis par Kostache fils, porte que l'armée allemande a dépassé Buzau en nous prenant encore 2000 hommes.

5 décembre. — Le communiqué annonce qu'ils sont arrivés sur la chaussée Ramnicu-Sarat, qu'ils ont franchi le Buzau, depassé la vallée du Calmaţui, capturé des prisonniers et 400 wagons, et franchi dans la Dobrogea la ligne Harsova-Cogealac. C'est donc un front non interrompu et en ligne droite à mi-chemin de Ramnicu-Sarat et qui ne doit plus être qu'à 40 km. au Sud de Braila.

D'ailleurs il passe énormément des troupes. Avant hier c'était la division dela Cerna, bonnes troupes autrichiennes que Mackensen a passées en revue place du Théâtre et depuis tout le temps des Allemands. Le Dr. Wolff, à qui j'avais demandé une caserne pour les prisonniers, m'a dit que c'était impossible parcequ'il passait une «riesige» partie des troupes qui avait besoin de ces casernes, pour se reposer. Nous sommes loins des trois-quatre divisions auxquelles Bratiano disait devoir avoir à faire.

Les Allemands deviennent affreusement durs et peu discrets. Ils envahissent tout et certainement que la courtoisie

voluntar dată la o parte. Tzigara vrea să demisioneze. Germanii voiau să pue o placardă pe trăsura sa: Prefect de poliţie «im Dienste der kaiserlichen»... şi nu mai ştiu ce. Pe hârtiile oficiale titlul ministerial şi menţiunea «Regatul României» sunt şterse. Ei zic că oficial Regatul României nu mai există. Au oprit ca să fie pomenit în biserici Regele şi chiar să se pronunţe numele lui. Domnul Hartenstein nu înţelege să fie contrazis. Câţiva ofiţeri au venit la ora 7 la Club; au vorbit cu mine, cu chipiul pe cap, abia salutând şi au cerut etajul II al Clubului pentru un cazino ofiţeresc. La o observaţie neînsemnată a mea unul din ei într'un mod obraznic şi imperativ mi-a răspuns: «Es muss!» Această schimbare accentuată ar proveni oare dintr'un ordin dela Berlin? N'o fi decepţia distrugerei petrolului? Sau este indignarea pentru ceeace s'a făcut cu compatrioţii lor internaţi? Lupu Kostache pretinde că Germanii afirmă că din 150 liberaţi din Ialomiţa 35 au murit pe drum de slăbiciune. Represaliile merg strună şi ei vor merge până la 2000 de arestări. Amatorii de sequestri cari n'au fu-

---

est volontairement mise de côté. Tzigara veut se démettre. Ils voulaient placarder sur sa voiture «Préfet de Police *im Dienst der Kaiserlichen...* je ne sais plus quoi. Sur les papiers officiels rature des entêtes ministériels et de la mention «Royaume de Roumanie». Officiellement, il n'y a plus de Royaume roumain, — vous disent-ils. Ils ont défendu qu'on prie dans les églises pour le Roi et de citer son nom. Mr. Hartenstein n'entend pas accepter une contradiction. Des officiers sont venus à 7 h. au Club; ils ont causé avec moi, casquettes sur la tête, saluant à peine et ont exigé le second étage pour un casino d'officiers. Sur la plus anodine observation, l'un d'eux m'a dit impérativement «es muss». Le changement accentué provient-il d'un ordre subit de Berlin? Est-ce la déception de la destruction du pétrole? Est-ce indignation pour ce que l'on a fait de leurs compatriotes internés? Lupu prétend que les Allemands affirment que sur 150 relâchés à la Ialomitza, 35 ont succombé par suite d'épuisement en route.

Les répresailles vont leur train et ils irront jusqu'à 2000 arrestations. Les amateurs de sequestres qui n'ont pas

git sunt cam plictisiţi! Dar câte femei sărmane cari vin să plângă la Crucea Roşie...

Darvari, care fusese arestat aseară, — se afirmă că el era acuzat de spionaj, — a fost pus în libertate numai graţie Prinţului Schaumburg-Lippe, dar arestările tot continuă. Lupu Kostache caută un local mare, care să poată să conţie la nevoe 2000 de paturi. El alege clădirea cea mare a Daciei din calea Dorobanţilor. Deţinuţii sunt la secret. — Am cerut lui Tzigara să consulte anturajul lui Mackensen, cui trebue să mă adresez pentru a interveni în mod practic în această chestiune. Represalii — bineînţeles; dar dacă guvernul nostru nu ştie nimic?

6/19 Decembre. — Sf. Niculae: Cum se serbează oare această zi la Iaşi? In alt rând doi membri ai comisiunei interimare dela Alexandria vin pentru a aproviziona spitalele: 2200 de răniţi români cărora le lipsesc toate, culcaţi pe pae în prăvălii transformate în lazarete. Judecătorul Anghel dela Zimnicea şi Friedmann, care a fost şi el internat timp de două luni: Zimnicea a fost prădată într'un mod ruşinos de ai noştri. Anghel spune

---

décampé sont bien ennuyés. Mais que de pauvres femmes qui sont venu pleurer à la Croix Rouge...

Darvari. qu'on avait arrêté hier soir — on affirme qu'on l'accusait d'espionnage — a été relâché seulement grâce au Prince de Schaumburg-Lippe. Mais les arrestations n'en continuent pas moins. Lupu cherche un grand local pour y placer au besoin 2000 lits. Il jette son dévolu sur la grande bâtisse de la Dacia, Calea Dorobanţilor. Les détenus sont au secret. Je demande à Tzigara de consulter entourage de Mackensen à qui je dois m'adresser pour intervenir pratiquement dans cette question. Répresailles, — c'est convenu; — mais si notre gouvernement n'en sait rien?

6 décembre. — La Saint Nicolas: Comment fête-t-on ce jour à Iassy?

Deux membres de la commission intérimaire d'Alexandrie arrivent pour ravitailler les hôpitaux. 2200 blessés roumais manquent de tout, sur la paille dans les boutiques transformées en lazarets. Le juge Anghel de Zimnicea et Friedmann, interné lui aussi pendant deux mois: Zimnicea a été outrageusement pillé par les nôtres. Anghel dit qu'à

că ştie el unii maiori cari împuşcau porcii particularilor spre a trimite familiilor grăsimea la Bucureşti! In fiecare zi armata muta bunurile cetăţenilor;—se pare că un colonel Coandă s'a distins mai ales. Când a sosit inamicul, nu mai era nimic. Dela Zimnicea, când n'a mai fost nimic de băut, se trimiteau echipe pentru a sparge pivniţele lui Negroponte dela Fântânelele, şi a aduce vin. După spusele acestor doi domni, populaţia rurală este foarte mulţumită de dominaţiunea germană.

Armata dela Cerna, 8000 de oameni cu generalul şi 6 coloneli, a fost prinsă la Isbiceni. Locuitorii din Alexandria au putut vorbi cu ofiţerii. Totul, cu trenuri şi formaţii sanitare, a fost pornit la Budapesta pe Dunăre.

7/20 Decembre. — Cursul monedelor, fixat d'abia de câteva zile, a fost din nou schimbat. Leul e mai jos ca leva bulgară şi cursul mărcei s'a urcat cu diferenţa. Bărbulescu mă face atent asupra acestui lucru ca şi cum aşi putea eu să fac ceva. Se pare că Banca Generală va fi transformată în Bancă de emisiune. Petersen s'a întors de două zile şi influenţa sa se resimte în toate aceste chestiuni.

---

sa connaissance des majors abattaient les porcs des particuliers pour en envoyer la graisse à leur familles à Bucarest. — Chaque jour l'armée déménageait le bien des citoyens, — il parait qu'un colonel Coanda s'est surtout distingué. Quand l'ennemi est venu, il n'y avait plus rien. De Zimnicea, quand tout a été bu, on envoyait des équipes en règle forcer les portes de Negropontes et emporter le vin de Fantanele. Selon les deux Messieurs, la population rurale este très contente de la domination des Allemands.

L'armée de Cerna — 8000 hommes en tout aveo le général et six colonels — a été prise à Isbicenl. Les Alexandriens ont causé avec leurs officiers. Le tout, avec train et formation sanitaire, a été expédié par le Danube à Budapest.

7 décembre.—Le cours des monnaies fixé, il y a quelques jours à peine, a de nouveau été changé. Le leu est placé audessous du leva bulgare et le cours du mark augmente d'autant. Barbulescu attire mon attention sur le fait comme si j'y pouvais quelque chose. Il paraît que la Banque Générale sera transformée en banque d'émission. D'ailleurs Petersen est rentré depuis deux jours et son influence dans toutes ces questions se fait sentir.

Intoarcerea liberaţilor dela Ialomiţa s'a făcut în mare parte. Infăţişarea lor este atât de mizerabilă, povestirile lor atât de îngrozitoare încât e o mare mişcare printre Germani şi Austriaci.

Arestările s'au făcut mai rare. Ioan Berendey a fost pus în libertate. Se pare că Germanii repatriaţi, cu Dietz în cap, au stăruit mult pentru această liberare.

Nu te joci cu autorităţile germane. Doamnele Lia Brătianu şi Râmniceanu au refuzat să lase pe Stabsarzt Wolff să viziteze spitalul lor la şcoala Centrală: autoritatea a oprit pe aceste doamne să mai calce la spital!

8/21 Decembre. — O ordonanţă raţionează întrebuinţarea electricităţii şi consumaţia uleiurilor grele. Ordonanţa are grija să spue că aceasta este consecinţa distrugerei şantierelor de petrol «cu consimţimântul guvernului român».

Comunicatul nu zice absolut nimic.

Tzigara mi-a comunicat eri că Mackensen are să facă o excepţie şi mă va primi. Dar fiind răguşit, vizita este amânată pe câteva zile. Cum nu este vorba decât de prizonierii civili, aşi fi foarte bucuros dacă chestiunea s'ar

---

Le retour des libérés de la Ialomitza s'est fait en grande partie. Leur aspect est si misérable, leurs récits si affreux qu'il y a une terrible effervescence parmi les Allemands et les Autrichiens.

— Les arrestations sont devenues plus rares. Jean Berindey a été relâché. Il paraît que les Allemands repatriés, Dietz en tête, s'y sont énormément employés.

On ne badine pas avec les autorités allemandes. M-mes Lia Bratiano et Ramniceanu ont refusé au Stabsarzt Wolff la visite de leur hôpital, şcoala centrala: l'autorité a exigé qu'il fût défendu à ces dames de retourner à l'hôpital !

8 décembre. — Une ordonnance rationne l'usage de l'électricité et la consommation des huiles lourdes. L'ordonnance a soin de dire que c'est par suite de la destruction des chantiers de pétrole «avec l'autorisation du gouvernement roumain».

Le communiqué ne dit absolument rien.

Tzigara m'a communiqué hier que Mackensen allait faire une exception et me recevra. Mais il est enroué et la visite est remise de quelques jours. Comme il ne s'agit que des pri-

aranja în răstimp, fără vizită. Eri, telegramele anunțau că generalul Nivelle ar fi numit comandant șef al armatelor franceze de Nord și Nord-Vest, deci al frontului de luptă. După părerea mea, era disgrația lui Joffre. Astăzi se află că Joffre rămâne în guvern, — care a fost redus la un guvern de partid cu excluderea dreptei și socialiștilor, — simplu consilier technic, Joffre=Berthelot!

Maiorescu vine să mă vadă. El se miră de ușurința cu care oamenii noștri politici văd răstunarea dinastiei. Până și Teodor Rosetti a fost câștigat acestui sentiment. Bineînțeles și Pissosky, care s'a dus să-l sondeze. Și în cercurile din oraș Paul Teodoru. Convoc pentru mâine cei 5 foști miniștri, dar fără gen. Hârjeu.

Suntem în ajunul Crăciunului, stil nou: 300 de trăsuri, admirabil înhămate au defilat încărcate cu provizii, având un brad de Crăciun la fiecare două trăsuri. Aceasta este probabil Crăciunul frontului pregătit cu îngrijire de împărat.

---

sonniers civils, je serais heureux si la question s'arrangeait, sans visite, dans l'intervalle...

Hier les dépêches portaient que le général Nivelle était nommé comandant en chef des armées françaises du Nord et du Nord-Ouest, donc du front de combat. C'est à mon avis la disgrâce de Joffre. Aujourd'hui on apprend que Joffre reste, dans le gouvernement,—qui a été réduit à un gouvernement de parti avec l'exclusion de la droite et des socialistes, — simple conseiller technique, Joffre-Berthelot.

Maiorescu vient me voir. Il est étonné de la légereté avec laquelle nos hommes politiques envisagent le renversement de la dynastie. Jusqu'à Theodor Rosetti que ce sentiment a gagné. Bien entendu Pisosky, qui a été aussi le tâter. Et dans les cercles de la ville, Paul Theodoru. Je convoque pour demain les cinq anciens ministres, mais sans le général Harjeu.

Nous sommes à la veille du Noël nouveau style: trois cents voitures magnifiquement attelées, chargées de provisions, ayant un arbre de Noël pour deux voitures, ont défilé. C'est probablement le Noël du front soigneusement préparé par l'Empereur.

9/22 Decembre. — Ordonanţa pentru schimbarea orei. In noaptea Crăciunului va trebui să adoptăm ora Europei Centrale. La 12 Ianuarie vom fi obligaţi să adoptăm calendarul Gregorian: s'a vrut să ne fie impus în acelaş timp cu schimbarea orei, dar s'a făcut să se observe că am fi lipsiţi de serbătorile Crăciunului.

Ioan Chintescu s'a dus la Găeşti să-şi vadă moşia. Cu toate «laissez-passer» ce le avea, puţin a lipsit ca să i se ia trăsura şi a fost luat la ochi de doi Turci, la pândă la intrarea pădurei dela Buftea, care l-au făcut să se gândească la ceasul lui din urmă, etc. Tot lungul drumului: câini împuşcaţi, cai morţi, puşti aruncate, cartuşe răspândite. Copiii trag cu puştile în toate direcţiile, cu riscul de a se răni sau de a ucide pe cineva. Numai există nimic; tot ce a scăpat jafului este ars ca combustibil. Bunii ţărani dărâmă liniştit magaziile şi casele proprietarilor pentru a se servi de lemn. O inconştienţă absolută în rău: «Ofiţerii când au plecat, le-au spus: Luaţi tot, să nu mai găsească Nemţii nimic!» Şi regimul devastărilor domneşte. De altfel borfaşii străini, soldaţii unguri mai ales, le jefuesc la rândul lor. Nu mai

---

9 décembre. — Ordonnance pour le changement de l'heure. Dans la nuit de Noël nous devrons prendre l'heure de l'Europe centrale. Le 14 janvier nous serons obligés d'adopter le calendrier grégorien ; on a failli nous l'imposer en même temps que l'heure, mais on a fait remarquer que nous serions privés des fêtes de Noël.

Jean Chintescu a été Găeşti voir sa propriété. Malgré tous les laissez-passer, il a failli être depouillé de sa voiture, il a été mis en joue, deux Turcs à l'affut à l'orée du Bois de Buftea l'on fait penser à son heure dernière, etc. Tout le long de la route chiens abattus, chevaux morts, fusils jetés, cartouches répandues. Les enfants tirent de droite, de gauche, au risque de se blesser ou de tuer quelqu'un. Il n'existe plus rien; ce qui a échappé au pillage, passe en combustible. Les bons paysans démolissent tranquillement les magasins, les maisons des propriétaires pour en sortir le bois. Une inconscience absolue dans le mal: «les officiers, en s'en allant, leur ont dit: luaţi tot, să nu mai găsească Nemţii nimic». Et le régime de dévastation règne en maître. D'ailleurs, les marodeurs étrangers, les soldats hongrois surtout, les dépouil-

există nici un animal sau pasăre în viaţă; abia câteva vite care stau ascunse prin păduri. Fiinţe înspăimântate, cari n'au îndrăznit să se uite decât la întoarcere, când au văzut că se întoarce trăsura pe Şosea! Pământul este negru: nici o recoltă de sperat pentru anul viitor. Şi la fel este peste tot...

— Ora 4. Conclav : Maiorescu, Rosetti, Arion, Neniţescu şi cu mine. Motivul convocărei: Antidinasticismul lui *Neniţescu* şi dorinţa lui, pentru acelaş motiv, de a ne uni cu Carp, care a câştigat şi pe Paul Teodoru şi poate încă pe alţii. Pentru a salva ţara, trebue măturată creasta. Teodor Rosetti în aceeaşi notă, dar el nu merge până la revoluţie sau la greva oamenilor politici spre a aduce detronarea. Noi ceilalţi trei nu dorim să adăugăm dificultăţilor teribile al ceasului prezent, pericolul unei chestii dinastice.

15/28 Decembre. — Sunt în pat de Sâmbătă. Gripă.— Sărbătorile Crăciunului gregorian au fost serbate peste tot. Ni s'a schimbat ora chiar în ziua de Crăciun şi am fost siliţi să ne dăm cu 60 de minute înapoi. Zilele acestea ni se va schimba calendarul fără să se aştepte 14

---

lent à leur tour. Il n'y a pas un animal ou une volaille en vie; à peine les bestiaux qu'on cache dans les forêts. Des êtres craintifs qui n'ont risqué un regard qu'au retour, quand on eût vu une voiture retourner par la route! La terre noire; aucune récolte à espérer pour l'année prochaine. Et c'est partout ainsi....

— 4 h. Conclave: Maiorescu, Rosetti, Arion, Nenitzescu et moi. Raison de la convocation: l'antidynasticisme de Nenitzescu couplé avec le désir — pour la même raison — de nous unir à Carp, qui ont gagné Paul Théodoru et peut-être autres encore. Pour sauver le pays il faut balayer du sommet. Th. Rosetti dans la même note, mais ne va pas jusqu'à la révolution ou la grève des hommes politiques pour amener la déposition. Nous autres trois ne désirons pas, aux difficultés terribles de l'heure, ajouter le péril d'une question dynastique.

15 décembre. — *Suis au lit depuis samedi.* Forte grippe. Ce fut le Noël grégorien fêté partout. On nous a changé, le jour même de Noël, l'heure et nous avons dû nous mettre de 60 minutes en retard. Ces jours-ci on nous a changé le calendrier, mais sans attendre le 14 janvier comme cela avait été

Ianuarie, cum fusese făgăduit la început; aşa că sărbătorile Crăciunului nostru sunt suprimate. Ce neîndemânateci sunt! Sau poate că toate acestea mărturisesc o părăsire totală a intereselor ulterioare ale ţărei.

— Printr'un băeţaş fugit dela Buzău aflu că Regele şi Prinţul moştenitor au stat patru zile la mine la vila Albatros; ei au plecat de acolo în ziua ocupărei Ploeştiului.

— *Nazarie* a trecut pe la Bucureşti; el a scăpat pe trei sferturi fabrica Vega; a povestit că echipa însărcinată cu distrugerile şi incendiarea petrolului se compunea din d-nii G. V. Bibescu, Chrissoveloni şi un colonel englez Griffiths, cari nu «lucrat» la el. Iar *Rudi Catargi* raportase şi el, că d-l Lamarche, care fusese la Ploeşti, puţină vreme înaintea căderei Bucureştilor, a fost foarte mirat găsind în gară pe d-nii Niculae Lahovary, Chrissoveloni şi unii Englezi. *Chrissoveloni* i-a declarat că a fost însărcinat «cu distrugerea petrolului!» Incendiatori prin diletantism!

Comunicatul german anunţă, după 5 zile de lupte, o victorie mare asupra Ruşilor la Râmnicul-Sărat. 7000

---

promis, en sorte que nos fêtes de Noël sont supprimées. Comme c'est maladroit, à moins que cela ne témoigne d'une totale absence des intérêts ultérieurs du pays.

Par un garçon enfui de Buzau j'apprends que le Roi et le Prince Royal ont séjourné quatre jours chez moi à la Villa Albatros; ils en sont partis le jour même de l'occupation de Ploesti.

— Nazarie a passé par Bucarest; il a, aux trois quarts, sauvé la «Vega». Il a raconté que l'équipe chargée de détruire et d'incendier les pétroles se composait de Mrs. G. V. Bibescu, Chrissoveloni et un colonel anglais Griffiths; ces messieurs ont «travaillé» chez lui. Or, Rudi avait rapporté aussi que M. Lamarche, ayant été à Ploeşti, peu de moments avant chute Bucarest, avait été très étonné de trouver en gare Mrs. Nicolas Lahovary, Chrissoveloni et des Anglais; Chrissoveloni lui déclarant qu'il était «chargé» de la destruction du pétrole! Incendiaires par dilétantisme!

Le communiqué allemand annonce, après 5 jours de bataille, une grande victoire sur les Russes à Ramnic-Sarat.

de prizonieri. De mult se lucra la tranşee în valea Comisoaiei, la mine la Fundeni.

— Oamenii peste 60 ani, în urma unui ordin expres al Impăratului, nu mai sunt deţinuţi. D-rul Cantacuzino, Minovici, I. Duca, Ciocârdia, Alexandrescu-Pielaru, etc. sunt puşi în liberate. Şi Cealâc îmi spunea astăzi că i s'a adus la spital 3 noui salvaţi dela Ialomiţa, mai mari de 70 de ani şi din care unul a murit când a intrat în spital! Diferenţă de civilizaţie, dar tot noi suntem acei cari ne băteam joc de «Deutsche Kultur».

16/29 Decembre. — Comunicatul german complectează înştiinţările de eri. Lupta pare a fi fost foarte crâncenă în ziua de 13 (Marţi) după o contraofensivă rusească; ea a fost câştigată dincolo de Râmnicul-Sărat, centrul acţiunei. 10.220 Ruşi prizonieri.—Nu mai rămâne decât linia Siretului.

— Czernin e numit ministru al afacerilor străine în locul lui Burian. — Contele *Haymerle*, care conduce o companie de vânători, părăseşte frontul (el se afla la Râmnic la începutul acţiunei), pentru a se întoarce la Berlin. El se afla, împreună cu Czernin, la Legaţia din

---

7000 prisonniers. On faisait depuis longtemps des tranchées dans la «valea Comisoaei» à Fundeni.

Les hommes au-dessus de 60 ans ne sont plus détenus; c'est sur un ordre exprès de l'Empereur. Dr. Cantacuzène, Minovici, J. Duca, Ciocardia, Alexandrescu-Pielaru etc. sont mis en liberté. Et Dr. Cialâc me disait aujourd'hui même qu'on lui a amené à l'hôpital trois nouveaux rescapés de la Ialomitza, agés de plus de 70 ans et dont un est mort en entrant à l'hôpital. Différence de civilisation, mais c'est nous qui nous moquions de la «Deutsche Kultur».

16 décembre. — Le communiqué allemand complète les renseignements d'hier. La bataille semble avoir été très violente le 13 (mardi) sur une contre-offensive russe et avoir été gagnée de l'autre côté de Ramnic-Sarat, centre de l'action. 10.220 Russes prisonniers.

Il ne reste plus que la ligne du Sereth.

Czernin est nommé ministre des Affaires Etrangères à la place de Burian. Le comte Haymerle, qui conduit une compagnie de chasseurs, quitte le front (il était à Râmnic au début de l'action) pour se retourner à Berlin. Ils ont été ensemble à la légation de Bucarest. Il m'a dit, en venant me

Bucureşti. Haymerle mi-a spus, când a venit să mă vadă, că *soldatul român era o minune şi că trăgea bine; adesori Germanii au fost siliţi să întrebuinţeze două compănii pentru a stăpâni vre-o 15 soldaţi cari, abandonaţi de 4—5 zile, nu încetau să tragă şi să se bată !*

— Gazeta germană reproduce după un jurnal rusesc o declaraţie a lui *Brătianu*, care, dacă este adevărată, este o culme de inconştienţă şi de laşitate. Dealtminterea ea cadrează destul cu declaraţiile *spontane* pe care Brătianu s'a grăbit să mi le facă încă la 26 Septembre. — Iată declaraţia : «Nu ne-am aşteptat la o durată lungă a războiului şi încă mai puţin la o campanie de iarnă. Dealtminteri şi aliaţii noştri ne-au întărit în credinţa aceasta. Am primit din partea Rusiei asigurarea precisă că atât Germania cât şi Austro-Ungaria nu mai sunt capabile de nici-o ofensivă. Ni s'a spus că vom putea transporta imediat războiul într'o ţară aproape neapărată. Momentul intervenţiei noastre la sfârşitul lui August ne-a fost cu stăruinţă recomandat de guvernul englez şi de cel francez. Ni s'a dat asigurarea fermă că prin continuarea energică a luptelor pe Somme toate forţele germane existente vor fi încătuşate; că Germania n'ar fi în stare să dea Austro-Ungariei ajutor eficace. Aceste asigurări şi făgădueli ne-au amăgit. Intreaga lume e uimită şi surprinsă de enorma desfăşurare de forţe a Puterilor Centrale. Niciodată nu s'ar fi crezut cu putinţă că Statele acestea ar mai fi capabile de asemenea lovituri. România este acum victima iluziilor greşite cărora s'au lăsat pradă cei din ţările aliaţilor noştri».

— Tzigara vine să mă înştiinţeze că eri un aghio-

---

voir, que le soldat roumain était une merveille et qu'il tirait bien; souvent ils ont dû déployer deux compagnies pour venir au bout d'une quinzaine de soldats qui, abandonées depuis 4 et 5 jours, ne cessaient de tirer et de se battre.

Le journal allemand reproduit d'après un journal russe une déclaration de Bratiano qui, si elle est vraie, est un comble d'inconscience et de lâcheté. Elle cadre assez avec les déclarations *spontanées* que Bratiano s'est empressé de me faire dès le 26 septembre.

Tzigara vient m'apprendre qu'hier un aide de camp de

tant a lui Mackensen venise să-l informeze că Mareşalul mă aştepta la ora 6 la domiciliul său. El avusese deabia vreme să anunţe că eram în pat.

17/30 Decembre. — Colonelul *Stolzenberg* şi prinţul de *Lippe* au venit să-mi facă o vizită. (Ţinută oficială, cruci). M'am simţit în stare să-i primesc. Nimic de notat dintr'o conversaţie generală foarte curtenitoare, decât o parte referitoare la Austriaci. Arătasem plăcerea ce-mi făcea numirea lui Czernin şi presupuneam că prevederea rapoartelor sale era ceeace îl pusese în vedere. Colonelul îmi spune: «Dar cum se face că fiind aşa de bine informaţi, ei să fi fost aşa de rău pregătiţi?» — Eu: «Nu uitaţi că suntem vecini...» — Râdem câte şi trei.

Aceasta îmi reaminteşte că *Haymerle* mi-a spus eri cât de mult îi impresionase în Austria declaraţia noastră de războiu: «Românii sunt deştepţi, au călătorit peste tot, au avut posibilitatea să vază toate fronturile, deci dacă ne atacă, trebue ca în Franţa sau în Rusia să existe oameni şi preparative pe care noi nu le bănuim».

Mackensen était venu l'informer que le Feldmaréchal m'attendait pour 6 h. à son domicile. Il n'avait eu que le temps d'annoncer que j'étais au lit.

17 décembre. — Le Colonel Stolzenberg et le Prince de Lippe sont venus me rendre visite. Tenue officielle, Croix. J'ai été en état de les recevoir. Rien à détacher d'une conversation générale très courtoise, qu'un passage concernant les Autrichiens. Je marquais mon plaisir de la nomination de Czernin et je supposais que c'était la clairvoyance de ses rapports qui l'avait mis en vedette. Le colonel me dit : «Mais comment se fait-il qu'ayant été si bien renseignés, ils aient été si mal preparés?» — Moi: «N'oubliez pas que nous sommes voisins....»

Et nous rions tous les trois.

Ceci me rappele que Haymerle m'avait dit hier combien notre déclaration de guerre les avait impressionés en Autriche: les Roumains sont intelligents; ils ont voyagé partout; ils ont eu la facilité de voir tous les fronts; si donc ils nous attaquent, c'est qu'ils savent qu'en France ou en Russie il y a des hommes, «des préparatifs que nous ne soupçonnons pas».

Şi din nenorocire se credea că avem mai mult simţ critic decât avem în realitate.

— Noul guvernator, *Tülff* von Tschepe und Weidenbach, a luat azi dimineaţă postul său în primire. Proclamaţia sa este intitulată : Bekanntmachung, — pe româneşte : Publicaţiune.

Gazetele anunţă: 1) schimbarea calendarului pentru mâine; — 2) emisiunea de bilete de bancă (cu curs forţat) de către Banca Generală.

18/31 Decembre. — Am stat de vorbă cu Linde, cumnatul lui Dunca dela Buzău, care, după ce a fost internat şi apoi lăsat în libertate pe cuvânt, la Buzău, soseşte direct de acolo. Mizeria este îngrozitoare. Ruşii au luat tot şi Germanii iau restul. Nu mai sunt vite, nici provizii, nici făină. Nimic ! La mine a stat Regele. Apoi generalul von Morgen a avut cartierul lui, acum se pare că Falkenhayn se instalează acolo. S'a ars tot ce se putea pune pe foc : bariere, împrejmuiri. Numai să scape copacii mei... In ziua în care a căzut Bucureştii, a avut loc la Buzău un banchet pentru a sărbători înaintarea

---

Et malheureusement on nous croyait plus de sens critique que nous n'avons.

Le nouveau gouverneur Tülff von Tschepe und Weidenbach a pris ce matin possession de son poste. Sa proclamation est intitulée: Bekanntmachung — en roumain: Publicaţiune.

Des avis, dans le journal, annoncent:

1) le changement du calendrier pour demain.

2) l'émission de billets de banque (avec cours forcé) par la Banque Générale.

18 décembre. — Causé avec Linde, beau-frère de Dunca de Buzau, et qui, après avoir été interné, puis laissé sur parole à Buzau, en arrive directement. La misère est affreuse là-bas. Les Russes ont tout raflé et les Allemands prennent le reste. Plus de bestiaux, plus de provisions, pas de farine. Rien.

Chez moi j'ai logé le Roi. Puis c'est le général von Morgen qui y a eu son quartier; maintenant, il paraît que c'est Falkenhayn qui s'y installe. On a brûlé tout ce qu'on pouvait mettre sur le feu: barrières, clotûres. Pourvu que mes arbres n'y passent pas.... Le jour où Bucarest tombait, banquet à Buzau pour fêter la promotion du Prince Ca-

Prinţului *Carol* la gradul de maior: discurs rostit de Iliescu şi toasturi! Singur doctorul *Anghelescu* a protestat, Linde fiind de faţă. — Linde a văzut pe Rege: crunt, ne zicând nici-un cuvânt, îngrijorat.

— Am stat de vorbă cu *Petersen.* Mecanismul emisiunei lor este următorul: ei emit indefinit, pentru a plăti soldele şi tot restul. Pe măsură ce se emite, tezaurul acoperă la Berlin în mărci. — Eu: «Dar regularea cu România?» — El: «Vom vedea la pace». — El se miră că Creditele nu au lăsat cu ce să se plătească cupoanele titlurilor lor. — Pantazi, sechestrul Băncei de Credit, a luat tot cu el şi n'a lăsat decât 10.000 de lei la bancă. Iar Banca Naţională nici nu mai are cu ce să facă faţă momentului.—Petersen are o nemărginită admiraţie pentru Hindenburg: este un al doilea Bismarck. El guvernează şi în interiorul ţărei, iar schimbarea făcută la Afacerile străine este opera lui. Foarte posac, el vorbeşte verde Impăratului.

---

rol, major! Discours d'Iliescu et toasts! Dr. Anghelescu seul, devant Linde, a protesté.

Linde a vu le Roi: sombre, ne disant rien, un cigare inquiet roulant frénétiquement d'un coin de la bouche à l'autre.

Causé avec Petersen. Le mécanisme de leur émission est le suivant: ils émettent indéfiniment pour payer soldes et tout. Au fur et à mesure le trésor couvre à Berlin en marks.

Et le réglement avec la Roumanie? On verra à la paix. Il s'étonne que les Crédits n'aient pas laissé de quoi payer les coupons de leurs titres. Pantazi, le sequestre de la Banque de Crédit, a tout emporté et n'a laissé que 10.000 à la banque. Et à la Banque Nationale? Elle n'a déjà plus de quoi faire face au courant. Petersen a une immense admiration pour Hindenburg: c'est un second Bismarck. Il gouverne aussi à l'Intérieur et le changement opéré aux Affaires Etrangères est son eouvres. Très bourru, il dit à l'Empereur vertement les choses.

1917.

1 Ianuarie. — Sărim dintr'odată în calendarul gregorian.

— Telegramele zilei dau răspunsul Germaniei şi Austriei la nota lui Wilson şi oferă să se numească delegaţi, cari s'ar întruni într'un Stat neutru, pentru a căuta bazele păcii. Această concordanţă de ton cu America ar putea să însemne că America ar interzice în curând exportarea armelor, — de aci, presiune foarte concludentă.

— D. *Otto von Kusenberg,* care pleacă ca administrator la Severin, îmi spune că circulă svonuri de pace separată cu Rusia şi, deci, cu România. El a fost multă vreme pe lângă Hindenburg: «Un uriaş care duce totul şi care este adorat». Se prea poate să se dea Rusiei garanţii pentru Dardanele şi să se facă pace cu ea; deci,

---

1-er janvier 1917. — Nous sautons pieds joints dans le calendrier grégorien.

Les télégrammes du jour donnent les réponses de l'Allemagne et de l'Autriche à la note Wilson et offrent de nommer des délégués qui se réuniraient dans un Etat neutre pour chercher les bases de la paix. Cette concordance de ton avec Amérique pourrait bien signifier que l'Amérique interdirait sous peu l'exportation des armes — de là, pression très concluante.

Bruits de paix séparée avec la Russie et la Roumanie par conséquent. C'est ce qui m'apprend Mr. Otto von Kusenberg, qui se rend comme administrateur à Severin. Il a été longtemps auprès de Hindenbourg: un géant qui mène tout et qu'on adore. Il est très possible qu'on donne à la Russie des garanties pour les Dardanelles et qu'on fasse

cu România: în consecinţă nu se pune chestia dinastică... Constituirea Poloniei a fost o greşeală mare, ea n'a produs decât căderea lui Stuermer, care era un amic al păcii. Acum, Bethmann va urma indicaţiile lui Hindenburg şi dacă acesta reuşeşte mişcarea lui de învăluire a aripei stângi ruseşti, pacea se face.

2 Ianuarie. — Luptele pe frontul Vrancea-Brăila trebue să fie de o extremă violenţă. N'ai decât să priveşti numărul de răniţi germani cari curg la Bucureşti. Am fost siliţi să golim, în 24 de ore, spitalul şcoalei Centrale şi să le cedăm o parte din spitalul militar. Se pare că 4000 de răniţi au fost internaţi şi că alţi 4000 sunt pe drum.

Dealtminterea, comunicatele sunt clare: «Puternică rezistenţă. Contra-atacurile puternice ale duşmanului, rezistenţă înverşunată, lupte crâncene», aceştia sunt termenii întrebuinţaţi eri. «Inamicul apără fiecare palmă de loc», astea sunt concluziile de astăzi. Numele soldaţilor noştri reapare în apărarea strâmtorilor între Uzul şi Putna.

---

la paix avec elle; donc avec la Roumanie; par conséquent pas de question dynastique... La constitution de la Pologne a été une grosse faute; elle a produit rien que la chute de Stuermer, qui était un ami de la paix. Maintenant Bethmann suivra les indications de Hindembourg et si celui-ci réussit son mouvement de tourner l'aile gauche russe, la paix se fait.

2 janvier. — Les luttes doivent être, sur le front Vrancea-Braila, d'une extrême vivacité. Il n'y a qu'à voir le nombre de blessés allemands qui affluent à Bucarest. Nous avons dû vider en 24 h. l'hôpital de l'Ecole Centrale et nous leurs cédons déjà une partie de l'hôpital militaire. Il paraît que 4000 blessés viennent d'être internés et que 4000 autres sont en route.

D'ailleurs les communiqués sont clairs: «Puternică rezistenţă»; «contra-atacurile puternice ale duşmanului»; «rezistentă înverşunată»; «lupte crâncene», tels en sont les termes hier, — «inamicul apără fiecare palmă de loc»: telle est la conclusion d'aujourd'hui. Le nom de nos soldats reapparaît dans les défenses des défilés entre l'Uzul et la Putna.

— *Bărbulescu* a venit să mă vadă dis-de-dimineaţă. I s'a cerut să vadă pe Lupu Kostake, care ar vrea să numească pe Ianovici comisar pe lângă Banca Naţională! Ştirea este de necrezut şi Bărbulescu este hotărât să protesteze energic. Carp ar avea altele mai bune de făcut decât să se ocupe cu astfel de plasări...

3 Ianuarie. — Prin *Staadecker* s'a aflat că Brăila a fost incendiată de Ruşi. Din comunicatul de azi dimineaţă rezultă că Focşani şi Fundeni (cotul Siretului) sunt două capete de pod puternic constituite. Se atacă în acelaş timp şi prin Oituz şi Trotuş, şi pe frontul Râmnic-Brăila.

— Am avut vizita lui *Bronsart de Schellendorf*. El doreşte să ajute la reconstituirea unei vieţi economice. I-am spus clar, şi în două rânduri: «Nu puteţi restabili ordinea decât dând posibilitatea de administrare organelor noastre administrative actuale. Dacă oamenii nu vă plac, cereţi să vă dăm noi alţii, pe răspunderea noastră, dar aceştia să poată administra». — Apoi vorbim de Hindenburg: «El este eroul naţional, dar capul, capul

---

Barbulescu est venu de grand matin: on lui a demandé de voir Lupu Kostache qui voudrait nommer Ianovici commissaire près de la Banque. Pour incroyable que soit la nouvelle, il était fermement décidé à regimber. A tout prendre, Carp aurait mieux à faire que de s'occuper de pareils placements.

3 janvier. — Par Staadeker on a su que Braila était incendié par les Russes. Du communiqué de ce matin en résulte que Focsani et Fundeni (coude du Sereth) sont deux têtes de pont fortement constituées: on attaque par Oituzul et le Trotuşul, en même temps que par le front Râmnic-Braila.

Visite de Bronsart de Schellendorf. Désir d'aider à la reconstitution d'une vie économique. Je lui ai clairement et par deux reprises dit: vous ne pouvez retablir un ordre quelconque, qu'en donnant la possibilité d'administrer à nos organes administratifs actuels. Si les hommes ne vous plaisent pas, exigez que nous vous en donnions sous notre responsabilité d'autres, mais que ceux-là puissent administrer.

Nous parlons de Hindembourg: c'est le héros national,

cel mare, este Ludendorff. Falkenhayn n'a avut noroc; acum şi-a revenit şi a comandat foarte bine; este o energie mare».

— Casa Capşa a fost rechiziţionată de Bulgari, cari şi-au arborat pe dânsa steagul. Aceasta aminteşte o ameninţare vechie a lui Drandarewski, care a zis: «Şi eu îmi voiu lua cafeaua la Capşa». Această ameninţare a fost adusă la îndeplinire de politica înţeleaptă a lui Brătianu. Se zice că Mackensen nu e mulţumit de aceasta, căci anturajul lui ar fi fost molatic. Vorbele astea le spun Kremnitz şi Tzigara. Plecând dela mine, aceşti domni mi-au reamintit că mareşalul dorea să mă vadă. Rechiziţia casei Capşa a fost atenuată sub pretext că era o măsură de poliţie, fiindcă, cu toată cruzimea timpurilor, ea contiună a fi cuibul de cancanuri politice.

4 Ianuarie. — Fiind tot suferind, n'am voe să ies din casă.

— *Maiorescu* vine de vreme la mine. El a primit vizita lui Brociner: Mackensen doreşte să-l vadă după cum vrea iarăşi să stea de vorbă cu Carp şi cu mine. *Maiorescu:* «Mareşalul n'are decât să-şi depună carta sau să o trimeată şi atunci o conversaţie poate avea loc.

---

mais la tête, la grande tête, c'est Ludendorf. Falkenyayn n'a pas eu de chance; il s'est remis maintenant, il a bien commandé; c'est une grande énergie.

La maison Capsa a été réquisitionnée par les Bulgares qui ont planté dessus leur drapeau. C'est une vieille menace de Drandarevski qu'on rappelle: «Et moi je prendrai mon café chez Capsa» et que la sage politique de Bratianu a fait aboutir. On dit que Mackensen n'a pas aimé cela et que son entourage a été mollason; c'est ce qui ont affirmé Kremnitz et Tzigara. En sortant, ces Messieurs m'ont rappelé que le Feld-Maréchal tenait à me voir. On a teinté cette réquisition de mesure de police à cause de la potinière politique, dont la durêté des temps n'a pu assoupir les cancans.

4 janvier. — Toujours souffrant et défense de sortir.

Maiorescu de bonne heure. Il a reçu la visite de Brociner: Mackensen désire le voir, de même qu'il désire causer avec Carp et avec moi. Maiorescu: «Le maréchal n'a qu'à déposer sa carte ou la faire déposer et alors une conversa-

căci eu supus credincios al Regelui, n'am nici o inițiativă de luat». Știe că Brociner trebue să vie să mă vadă și a ținut să mă pue în curent. — Ii reamintesc că eu, în principiu, sunt ținut să am o întrevedere, prin faptul că de comun acord m'am interpus în chestia prizonierilor civili. — In răstimp, survine *Brociner;* el trebue să vadă pe mareșalul la orele 12. Ce răspuns îi poate duce ? — Eu îi potolesc zelul cam inoportun : «Voiu vedea pe mareșal când voiu fi sănătos; îi voiu vorbi de afacerea mea specială, în calitate de președinte al Crucii Roșii, și apoi, dacă mareșalul vrea să vorbească și politică, aceasta e treaba lui».

— D-na *Didina Cantacuzino* a fost arestată. Ea luase inițiativa unei protestări în care cuvântul de «furt», se pare, nu era exclus. Eu îi scrisesem cel puțin trei scrisori pentru ca să se astâmpere. A căutat aureola : Bunii Germani i-au procurat-o.

— Generalul von Bergmann a amendat poliția cu 3000 de lei fiindcă birja lui a fost luată, înaintea Palatului guvernatorului, de un alt ofițer ! Tzigara a amenințat cu demisia; dealtminterea până și un locotenent

---

tion peut avoir lieu, car lui, Maiorescu, sujet fidèle du Roi, n'a aucune initiative à prendre. Il sait que Brociner doit venir me voir aussi et il a tenu à me mettre au courant. Je lui rappelle qu'en principe je suis tenu à une entrevue du fait des prisonniers civils pour lesquels, de commun accord, je me suis entremis.

Brociner survient, il doit voir à midi le Feldmaréchal; quelle réponse peut-il porter? Je tempère son zèle un peu inopportun: «Je verrai le maréchal quand je serai rétabli; je lui parlerai de mon affaire spéciale, comme Président Croix Rouge, et si le maréchal veut aussi parler politique, c'est son affaire».

On a arrêté Didine Cantacuzène. Elle avait pris l'initiative d'une protestation dont le mot de «vol», paraît-il, n'était pas exclu. Je lui ai écrit au moins trois lettres, pour la faire tenir tranquille. Elle a recherché presque l'auréole : les bons Allemands la lui ont procurée.

Le général von Bergmann a mis à l'amende de 3000 Lei la police parce que son fiacre lui avait été pris, devant le Palais de gouvernement, par un autre officier.

Tzigara a menacé de sa démission ; d'ailleurs, jusqu'au

Radek (un impiegat de poştă în viaţa civilă) afişează teoria că aici «totul trebue să fie dus cu biciuşca!»

5 Ianuarie.—«La manière forte» se simte peste tot. Tzigara a fost silit să îndure mojicii dela un locotenent german, în propriul lui cabinet; este adevărat însă că Stoltzenberg a ataşat imediat pe lângă el pe căpitanul Kremnitz, pentru a evita ca un asemenea lucru să se mai repete. — «The Bank of Roumania» a fost pusă sub sigiliu şi s'a dat 10 minute personalului pentru a se retrage. Astăzi ea funcţionează din nou, dar cu un delegat al guvernului german: ei ne copiază! — Şoselele cu toate «Ausweisurile» Comandaturei, tot nu sunt mai sigure: o trăsură cu cai a dispărut repede din mijlocul Şoselei Kisseleff. Mi se asigură că Petersen, Schenker şi Melchior conferă cu Kiriacescu asupra activităţii de guvernare. In toate, se pare că nu vor să ţie seama de organizarea noastră administrativă.

— Buletinele germane anunţă: Un eşec la Mestecănişu (Carpaţii păduroşi); succese pe înălţimile Sovejei; ocuparea sectorului Odobeşti, luarea cu asalt a Măcinului cu 1000 de prizonieri.

---

lt. Radek (un commis aux postes dans le civil) qui affiche la théorie que tout doit être mené ici à la cravache.

5 janvier. — «La manière forte» se fait un peu sentir partout. Tzigara a eu à subir des grossièretés d'un lieutenant allemand dans son propre cabinet; il est vrai que Stolzenberg lui a de suite attaché le capitaine Kremnitz pour éviter le retour. The Bank of Roumania a était mise sous scellés et on a donné 10 minutes au personnel pour se retirer; aujourd'hui, elle refonctionne, paraît-il, mais avec un délégué du gouvernement allemand: on nous copie!

Et les routes, malgré les «Ausweis» de la Comandantur, ne sont pas plus sûres: un attelage a vite fait de disparaître au beau milieu de la Chaussée. On m'assure que Petersen, Schenker et Melchior confèrent avec Kiriacescu sur les activités de gouvernement à créer.

En tout, on n'a pas du tout l'air de tenir compte de notre organisation administrative.

Le bulletin allemande porte: un échec à Mestecănişu (Carpaţi păduroşi), des succès sur les hauteurs de Soveja; l'occupation du secteur Odobesti, la prise d'assaut de Macin avec 1000 prisonniers.

6 Ianuarie. — «*Gazeta*» confirmă luarea Brăilei şi înaintarea spre Galaţi. Ea dă şi conţinutul notei Antantei ca răspuns la propunerile de pace. Refuz peremptoriu pe un ton provocator.

O telegramă din Geneva, dar semnată Havas, ceeace o face mai verosimilă, anunţă că Mortzun şi Porumbaru retrăgându-se, guvernul s'ar fi complectat cu Take Ionescu, fără portofoliu, Mişu *prinţul (sic)* Cantacuzino, Mitică Greceanu şi Istrati. Parodie până şi în prăpastie!

— *Verzea*, care mi-a făcut parte de neajunsurile sale — «mi-am ispăşit păcatele», — îmi afirmă că incendiile din valea Prahovei au fost «ordonate» de Berthelot lui Iliescu.

7 Ianuarie. — Crăciunul. Puţin viscol. Lipsa de combustibil va fi mai greu simţită de săraci. Mare jale! Sunt încă silit să stau în casă.

— Comunicatul anunţă continuarea pătrunderei prin Suşiţa şi Trotuş spre Tecuci şi luarea cu asalt a întăririlor dela Olăneşti-Tătaru-Gulianca. Trupele înaintate au sosit pe Siret. Galaţii este sub focul armatei dela Dunăre.

---

6 janvier. Le journal confirme la prise de Braila et l'avance sur Galatzi. Il donne le conteuu de la note de l'Entente en réponse aux propositions de paix. Refus péremptoire sur un ton provocateur.

Une dépêche de Genève, mais signée Havas, ce qui augmente vraisemblance, annonce que Mortzun et Porumbaru s'étant retirés, le gouvernement se serait complété avec Take Ionescu, sans portefeuille, Michel *Prince* (sic) Cantacuzène, Mitică Greceanu et Istrati. Parodie jusque dans l'abîme!

Verzea, qui m'a fait part de ses déboires — «am ispăşit păcatele mele» — m'affirme que les incendies de la Prahova ont été en exécution d'un ordre donné par Berthelot à Iliescu.

7 janvier, Noël. — Un peu de chasse-neige; le pays est légèrement saupoudré de blanc. Le manque de combustible sera plus dûrement senti par les pauvres gens. Tristesse morne. Garde encore la chambre.

Le communiqué annonce continuation de la pénétration par la Suşiţa et le Trotuş vers Tecuci et la prise d'assaut des travaux Olăneşti-Tataru-Gulianca; les troupes avancées ayant atteint le Sereth. De plus, Galatzi sous le feu de l'armée du Danube.

Se dă textul mesajului cu care Regele ar fi deschis Parlamentul la Iaşi. Se încearcă să se ţie capul în sus. Noi ne înecăm şi mesajul discalifică Austro-Ungaria, «care a încetat de a fi un factor de echilibru în Europa !» La urmă, se promite din nou ţăranilor reformele agrară şi electorală.

P. Ciorăneanu raportează din Ploeşti că holera a izbucnit printre cei 3000 de prizonieri români şi ruşi do acolo. Cartierul cazărmilor, unde ei se află, a fost izolat. Inseamnă moartea în perspectivă pentru aceşti nenorociţi...

— Oprindu-se la Tâncăbeşti, la Băicoianu, a cărui casă a fos golită, Ciorăneanu a aflat că generalul Costescu şi cartierul lui au fost făcuţi prizonieri chiar în acea casă, pe când erau la masă : nici nu se bănuia de apropierea inamicului. De altfel, la Ploeşti se povesteşte că divizia. comandată în urmă de Berendey, s'a predat la nord de Ploeşti la o mână — 2 companii — de soldaţi germani. Toţi erau istoviţi.

— Didina Cantacuzino, tratată dealtminterea cu consideraţie, a fost pusă în libertate aseară.

On donne le texte du Message par lequel le Roi aurait ouvert le Parlement à Iassy. On essaye de crâner. Nous nous noyons et le Message disqualifie l'Autriche-Hongrie qui «a cessé d'être un facteur d'équilibre en Europe».

En fin de compte on promet, à nouveau. aux paysans les réformes agraire et électorale.

Ciorăneanu rapporte de Ploeşti que le cholèra a éclaté parmi les 3000 prisonniers roumains et russes de là-bas. Le quartier des casernes, où ils campent, a été isolé. C'est la mort en perspective pour ces malheureux.

Ayant fait halte Tancabesti, chez Baicoianu, dont la maison a été vidée, il y a appris que le général Costescu et son quartier ont été fait prisonniers dans cette même maison pendant qu'ils étaient à table: on ne se doutait même pas du voisinage de l'ennemi. D'ailleurs, on raconte à Ploeşti que la division finalement comandée par Berindey, s'est rendue au Nord de Ploesti à une poignée — deux compagnics — d'Allemands. Tout le monde n'en pouvait plus.

Didine Cantacuzène, traité avec égard d'ailleurs, a été relâchée hier soir.

8 Ianuarie. — Buletinul: Inălţimile Odobeştilor au fost luate. *Hârjeu crede* că ele constituesc cheia poziţiunii şi că sistemul Focşani-Galaţi este virtual întors. — Mehedinţi ştie şi el, din izvor direct, că câteva forturi mai ţin, dar că oraşul este ocupat. Lupta trebue să fie îngrozitoare. Buletinul menţionează o contra-ofensivă rusească pe un front de 25 km. între Focşani şi Fundeni cu un succes la Obileşti, şi înfrângeri pe restul frontului. Mereu trec trupe prin Bucureşti. Eri treceau regimente din Presburg, astăzi din Danzig!

— Conferinţă animată: Rosetti, Maiorescu, Arion, Neniţescu, General Hârjeu, Cantacuzino, G. Stirbey, Mehedinţi. In discuţie chestia dinastică după examenul perspectivelor de viitor. — *Rosetti* crede că vom fi anexaţi: pentru el România, dispreţuită de unii şi de alţii, va fi la Congres un obiect de compensaţii. — *Maiorescu,* mai puţin pesimist: el crede că, mai ales dacă Rusia arată veleităţi de pace separată, celelalte ţări vor precipita ţinerea unui congres, pentru a nu rămâne izolate. — *Arion* nu crede în desmembrare. — *Neniţescu:*

---

8 janvier. — Bulletin: les sommets d'Odobesti ont été pris. Harjeu considère que c'est la clé de la position et que le système Focşani — Galaţi est virtuellement tourné. Mehedinţi sait aussi, source directe, que quelques forts tiennent encore, mais que la ville est déjà occupée. La bataille doit être terrible. Le bulletin mentionne une contre-offensive russe sur un front de 25 km. entre Focşani-Fundeni, avec succès à Obilesti et défaite sur le reste du front. D'ailleurs il passe constamment des troupes par Bucarest. Hier c'étaient des régiments de Pressbourg, aujourd'hui de Dantzig!

Conférence animée: Rosetti, Maiorescu, Arion, Nenitzescu, général Harjeu, Grégoire Cantacuzène, Georges Stirbey, Mehedinti. La question dynastique après examen des perspectives d'avenir. *Théodore Rosetti* croit que nous serons annexés: pour lui la Roumanie sera objet de compensations au Congrès, méprisée et des uns et des autres. *Maiorescu* moins pessimiste: il croit que surtout si la Russie marque des velléités de paix séparée, les autres pays précipiteront la tenue d'un congrès pour ne pas rester isolés. *Arion* ne croit pas au démembrement. *Nenitzescu:* L'Allemagne voudra toujours avoir

Germania va voi să aibă calea Burdujeni-Constanţa, pentru Asia Mică, calea prin Sofia nefiind cea mai sigură ; deci n'am pierde Dobrogea. Dar pentru a se rezema pe noi, trebue ca cel puţin un partid să dea semnul de vitalitate. — Eu: Demonstrez motivele pentru care cred în menţinerea României : Germania, puţin sigură de Ungaria, nu poate, în urma anexării noastre, să-i abandoneze petrolul, — şi avantajele Regensburgului, devenit accesibil, nu pot să o facă a abandona gurile Dunării numai în mâinile a doi mărginaşi. Discuţia dinastică este un non-sens atâta vreme cât se ignorează vederile Germaniei în caz de victorie, şi, de sigur, nu este treaba câtorva Români de a o provoca în necunoştinţa acestor proiecte. — *Neniţescu*: «Chiar dacă Regele s'ar refugia în Rusia, d-ta nu ai provoca iniţiative în acest sens ale Germaniei?» — *Eu*: «Chiar atunci, nu ! Este treaba Germaniei să-şi desvăluiască planurile!» — Suntem unanimi de acord, afară de Neniţescu, de a ne pune la lucru pentru a avea gata toate soluţiile constituţionale şi legislative, spre a scoate ţara din desorganizarea şi corupţia care ne rod. Neniţescu pare că declină participarea la acest lucru : pentru el, chestiu-

---

la route Burdujeni-Constantza pour l'Asie Mineure, celle de Sofia n'étant pas la plus sûre; donc pas de perte de la Dobrogea. Mais pour s'appuyer sur nous, il faut qu'un parti tout au moins donne le signe de vitalité.—Je démontre les raisons pour lesquelles je crois au maintien de la Roumanie : l'Allemagne, peu sûre de la Hongrie, ne peut, par suite de notre annexion, lui abandonner les pétroles; et les avantages de Regensburg rendu accessible ne peut pas lui faire abandonner à deux riverains seuls du Danube, les bouches du fleuve. La discussion dynastique est un non-sens, tant qu'on ignore les vues de l'Allemagne en cas de victoire et ce n'est certes pas à des Roumains de la provoquer dans l'ignorance de ces projets. *Nenitzescu:* Même si le Roi se réfugie en Russie, vous ne provoquez pas des initiatives dans ce sens de l'Allemagne? — *Moi:* Même alors, non. C'est à l'Allemagne à dévoiler ses plans. — On est unanimement d'accord, sauf Nenitzescu, de s'y mettre au travail pour avoir toutes prêtes les solutions constitutionnelles et legislatives pour tirer le pays de la désorganisation et de la corruption qui nous rongent. Nenitzescu semble décliner la participation à ce travail: pour

nea dinastică primează pe toate celelalte. Ne vom mai întâlni Lunia viitoare.

9 Ianuarie. — Atitudinea lui Neniţescu preocupă mult pe Maiorescu, fiindcă a venit azi dimineaţă să mă mai întrebe dacă restul prietenilor întruniţi erau credincioşi la post. Am vorbit şi de reforma constituţională şi de eventuala necesitate a unei călătorii pe lângă cancelariile europene.

— Buletinul confirmă luarea Focşanilor, eri de dimineaţă, şi accentuiază importanţa unei victorii câştigată pe frontul Focşani-Baloteşti după ce s'a împiedicat armata rusă să se oprească pe a doua linie pregătită la Jariştea.

— La dosar, o comunicare dela Beldiman asupra ideei exprimată cu toată libertatea, în gazetele din Berlin, a împărţirei eventuale a României.

— *Vredenburch* pleacă. El crede că va putea să se întoarcă în curând. Este rechemat la minister, — vorba vine. Aceasta este forma care s'a găsit pentru a face să plece şi Vopicka, socotit ca «indezirabil».

---

lui la question dynastique prime tout. On se réunira lundi prochain.

9 janvier. — L'attitude de Nenitzescu preoccupe beaucoup Maiorescu, puisqu'il est venu ce matin me demander encore si le reste des amis réunis étaient fidèles au poste. Nous avons causé aussi de la réforme constitutionnelle et de l'éventuelle nécessité d'un voyage auprès des chancelleries européennes.

Le bulletin confirme la prise de Focşani hier matin et accentue l'importance d'une victoire remportée sur le front Focşani-Baloteşti après avoir empêcher l'armée russe de reprendre pied sur sa seconde ligne préparée à Jaristea.

Au dossier une communication de Beldiman sur l'idée exprimée librement dans les journaux de Berlin d'un partage éventuel de la Roumanie.

Vredenburch s'en va. Il croit pouvoir rentrer sous peu. Il est soit-disant rappelé au ministère. C'est la forme qu'on a trouvé pour faire déguerpir Vopicka, qu'on estime indésirable.

10 Ianuarie.—Vredenburch care căutase să mă vadă de eri, soseşte la mine la 12. El este rechemat la minister şi secretarul rămâne ca simplu păzitor al arhivei. «Mai există oare vre-o legaţie?» zice el. Inţeleg că el nu ştie dacă pentru Germani este un mod de a constrânge pe American să plece; dacă vre-un demers dela Iaşi i-a provocat rechemarea, sau, lucru de care mă tem, dacă n'ar fi o schimbare a Olandei! Vredenburch nu se opreşte la Viena şi merge direct la Berlin. El vine să se intereseze de afacerea deţinuţilor civili şi mă întreabă dacă nu trebue să-l pună în mişcare pe Ch. Mitilineu: doreşte să ne servească şi să împiedice frecăturile între Germani şi Români. — Eu îl însărcinez să comunice la Berlin: 1) Că există în contra Regelui o mişcare grozavă antidinastică: revoltă naturală din partea celor ce suferă, dar cred şi lucrarea agenţilor liberali cari vor să desvinovăţească pe Brătianu, aruncând responsabilităţile lui ba pe Rege, ba pe Take Ionescu-Filipescu. Deci, dacă Germania intenţionează să ocrotească pe Rege, trebue ca El să nu iasă prea umilit, pentru ca aranjamentul pentru viitor să n'aibă o bază şubredă. 2) Că presa ger-

---

10 janvier. — Mr. de Vredenburch, qui avait déjà cherché à me voir hier, arrive à midi. Il este rappelé au ministère et le secrétaire reste comme simple gardien des archives. «Y a-t-il encore une légation?» me dit-il. Je comprends qu'il ne sait pas si c'est une façon pour les Allemands de contraindre l'Américain à s'en aller; si c'est une démarche de Iassy qui a provoqué le rappel, ou, ce que je crains encore, si c'est une volte-face de la Hollande. Il ne s'arrête pas à Wien et se rend directement Berlin. Il veut s'intéresser à l'affaire des détenus civils et me demande s'il doit mettre en mouvement Charles Mitilineu; il désire nous servir et empêcher les frictions entre Allemands et Roumains. Je le charge de communiquer à Berlin: 1) Qu'il y a contre le Roi un terrible mouvement anti-dynastique. Révolte naturelle de ceux qui souffrent, mais je crois aussi travail des agents libéraux qui veulent innocenter Bratiano, en rejetant les responsabilités tantôt sur le Roi, tantôt sur Take Ionescu-Filipescu. Donc, si l'Allemagne compte épargner le Roi, il faut qu'il n'en sorte pas trop humilié, pour que l'arrangement pour l'avenir n'ait pas une base trop frêle; 2) Que la presse allemande (Ham-

mană («Hamburger Nachrichten» şi «Bucarester Tagblatt») au o tendinţă spre campania agrară demagogică. Placarda subversivă, din care îi dau un exemplar, n'a putut fi nici imprimată nici distribuită fără agrementul poliţiei germane. Chestia agrară oferim să o rezolvăm noi, dar nu trebue expusă ţara, când se vorbeşte de pace, la o mişcare ţărănească. Vredenburch promite că va transmite cu exactitudine.

11 Ianuarie. — Se publică recensământul Bucureştilor. Nu le-a trebuit nici 6 zile pentru a-l stabili ! Suntem departe de timpul şi de banii ce ne-au costat în 1912. Bucureştii nu mai au decât 309.000 locuitori, faţă de 341.300 acum 4 ani. Sunt 120.000 bărbaţi faţă de 189.000 femei (mobilizaţii şi lucrătorii specialişti rechiziţionaţi). In 1912, 173.000 bărbaţi faţă de 166.000 femei. 26.000 supuşi austro-ungari, ceeace este enorm !

— Nazarie a scăpat în parte Vega, cerând generalului Anastasiade un ordin scris. Nu i s'a dat. Generalul avea dela Iliescu un ordin conceput astfel: «Executaţi ordinele ce vor da Englezii pentru distrugerea petrolului de pe malul drept şi stâng până la Ploeşti». Nicu La-

---

burger Nachrichten et Bukarester Tagblatt) a une tendance à la campagne agraire démagogique. Le placard subversif, dont je lui donne un exemplaire, n'a pas pu être imprimé ni distribué sans l'agrément de la police allemande. La question agraire, nous offrons de la résoudre, mais il ne faut à la paix exposer le pays à une jacquerie.

Vredenburch promet de trasmettre fidèlement.

11 janvier. — On publie le recensement de Bucarest. Il ne leur à pas fallu six jours pour l'établir. Nous sommes loin du temps et de l'argent que cela nous a coûté en 1912. Bucarest n'a plus que 309.000 habitants contre 341.300 il y a 4 ans. Il y a 120.000 hommes contre 189.000 femmes (les mobilisés et les ouvriers spéciaux réquisitionnés). En 1912: 173.000 mâles contre 166.000 femmes. Les sujets austro-hongrois 26.000 ce qui est énorme.

Nazarie a sauvé en partie la «Vega», en exigeant du général Anastasiade un ordre écrit. On ne le lui a pas donné. Le général avait lui-même du général Iliescu un ordre ainsi conçu: «Executaţi ordinele ce vor da Englezii pentru distrugerea petrolurilor de pe malul drept şi stâng până la Ploeşti».

hovary n'a fost decât la Moreni: «în amator», zicea el. La Vega au operat ambii Chrissoveloni. Au tras atenţia că aparatele nu erau deteriorate, şi s'au adus soldaţi pentru a mânui topoarele!

13 Ianuarie. — «*La manière forte*» se simte pe zi ce trece mai desagreabil. Eri, numărătoarea sticlelor şi butoaielor goale; astăzi ordin de a duce la Filaret sau la gara de Nord o parte din zahărul sau din cafeaua care trece cota de 15 kilograme. Lupu Kostake a venit la mine plictisit! El crede, şi cu drept cuvânt, că este scandalos să scoţi pe Rioşanu din casa sa, pentru a instala încă un cazino de ofiţeri, când administraţia le oferă toată casa d-rului Anghelescu! La Alexandria, părintele *Bădulescu*, preşedintele Comisiunii Interimare, îmi raportează că, după ce s'au luat toate morile, vor să dea făina cu 70 de bani kilogramul şi că trebue plătită în argint, hârtia monedă fiind refuzată. Nu mai este cu ce hrăni răniţii şi prizonierii.

Archiepiscopul *Netzhammer,* căruia i-am făcut o lungă vizită, mi-a spus chiar el, că era mirat de stângăcia Germanilor şi de încetineala cu care organizează adminis-

---

Nicu Lahovary n'a été qu'à Moreni: «en amateur», disait-il. A la «Vega» ont opéré les deux Chrissoveloni: ils ont été attirer l'attention que les appareils n'étaient pas détériorés et ont requis des soldats pour manier les marteaux.

12 janvier. — Le manière forte se fait sentir chaque jour plus désagréablement. Hier, dénombrement des bouteilles et des fûts vides; aujourd'hui, ordre de porter à Filaret ou à la gare Nord une fraction de sucre ou de café en dépassant la cote de 15 kilos. Lupu est venu me voir, excédé; il juge à juste raison qu'il est scandaleux de vouloir expulser Rioşanu de sa maison pour y installer encore un casino d'officiers, quand l'administration lour offre toute la maison du dr. Anghelescu. A Alexandria, le prêtre Bădulescu, président commision intérimaire, me rapporte qu'après avoir pris tous les moulins, on veut donner de la farine à 70 cent le kilo, et qu'il faut payer en argent, le papier-monnaie étant refusé. On n'a plus de quoi nourrir les blessés et les prisonniers.

L'archevêque Netzhammer, à qui j'ai fait longue visite, m'a dit lui-même qu'il était étonné de la maladresse des Allemands et de leur lenteur à organiser l'administration intérieure du pays.

trația internă a țării. Archiepiscopul mi-a vorbit mult de Rege, pe care caută să-l desvinovățească. Am înțeles că Mackensen și Tülff trebue să se fi exprimat cu violență în privința lui : o constat pentru prima oară, căci altminterea ei sunt foarte rezervați asupra acestui subiect. Archiepiscopul crede, că Barbu Stirbey avea în ultimul timp o influență enormă asupra Regelui. Imi reamintesc satisfacția, atunci de neînțeles, a Regelui când, chemându-mă, mi-a anunțat că pentru a face legătura (?) cu Crucea Roșie, a luat pe Barbu Stirbey ca aghiotant pe lângă El! Avea aerul că îmi comunică ceva foarte important și foarte fericit.—Archiepiscopul mi-a mai spus că a constatat la Rege o ură «bolnăvicioasă» contra Bulgarilor : tresărea de câteori I se vorbea de ei.

13 Ianuarie. — Buletinul nu zice nimic : pe munți,— regiunea Sușiței, — se exploatează avantagiile obținute la 10 Ianuarie și se respinge, cu pierderi mari pentru apărătorii pozițiilor cucerite una câte una. Intre Galați și Brăila Rușii sunt respinși spre Siret.

Apare prima ordonanță organică, menționând colaborarea cu autoritățile române. Acestea «vor continua

---

L'archevêque m'a longuement parlé du Roi, qu'il cherche à disculper. J'ai compris que Mackensen et Tülff s'étaient exprimé avec violence à son sujet: c'est la première fois que je le constate, car autrement on est très boutonné sur ce sujet. L'archevêque croit que Barbu Stirbey avait dans les derniers temps une influence immense sur le Roi. J'ai souvenir de la satisfaction alors incompréhensible du Roi, lorsque le 14 août, quand il m'a appelé, il m'a annoncé que pour faire la liaison (?) avec la Croix Rouge, il avait pris Barbu comme aide de camp auprès de lui. Il avait l'air de me communiquer quelque chose de très important et de très heureux. De même l'archevêque me disait avoir constaté chez le Roi une haine «maladive» contre les Bulgares, un véritable sursaut quand on lui en parlait.

13 janvier. — Le bulletin ne dit rien: dans les montagnes — région Sușița — exploitation des avantages obtenus le 10 janvier et refoulement avec grosses pertes des défenseurs des positions enlevées l'une après l'autre. Entre Galatzi et Braila les Russes sont repoussés plus loin vers le Sereth.

Première ordonnance organique mentionnant la collaboration avec les autorités roumaines. «Celles-ci continueront

administrarea, după ordinul şi în numele guvernului imperial». Trupele imperiale sunt obligate «să ajute autorităţile române administrative»...

14 Ianuarie. — Anul nou al nostru. O zi radioasă de primăvară. Nici urmă de şirul de oameni care se prezentau, odinioară, pentru gratificaţii: nimeni! — Comunicatul militar nul: stagnare.

— Arthur *Rosenberg* îşi face apariţia, în uniforma reg. 11-lea husari. El îmi spune că soseşte dela Berlin şi că a primit dela Bussche însărcinarea de a-mi spune «că nu mai trebue să acord protecţie unei mulţimi de persoane care nu o merită». — Eu îi răspund că, afară să se fi abuzat de numele meu, n'am intervenit niciodată decât pentru liberarea lui Berendei, Ciocârdia şi Crăsnaru, cari o meritau, şi că afară de aceasta nu am recomandat niciodată pe altcineva sau altceva. Pare a fi — dacă este adevărat — o mică meschinărie a lui Bussche. El a avut adeseori să se plângă de Rudi Catargi; se pare că de la Berlin numele lui a fost indicat pentru a fi arestat; Tzigara îmi spunea «că ei se mirau că acest domn e în toate serile la mine» şi că, pentru acest

---

l'adminitration par ordre au nom du gouvernement (impérial)».

Les troupes impériales sont obligées «d'aider les autorités roumaines administratives...»

14 janvier· — Notre nouvel an. Une journée radieuse de printemps. Plus vestige des théories de gens qui se présentaient pour des gratifications: personne! — Communiqué militaire nul: stagnation.

Arthur Rosemberg fait son apparition en magnifique uniforme du 11-e hussards! Il dit arriver de Berlin et avoir reçu de Bussche la commission de me dire «que je ne dois plus accorder ma protection à une foule de personnes qui ne le méritent pas».—Je lui réponds que, sauf abus de mon nom, je ne suis jamais intervenu que pour faire libérer Berindey, Ciocârdia et Crasnaru, qui le méritaient, et qu'à part cela je n'ai jamais recommandé qui que ce soit, ou quoi que se fut. Il semble y avoir là-dessous — si c'est vrai — une certaine petitesse de Bussche. Il a eu souvent à se plaindre de Rudy; il parait que de Berlin son mon a été indiqué, pour être arrêté; Tzigara me disait «qu'on s'étonnait que ce Monsieur fut chaque soir chez moi» et que pour cette raison on ne pouvait

motiv, nu puteau pune mâna pe el. Bietul om a dormit o noapte la mine. Desigur că acest fapt a fost raportat.

15 Ianuarie. — Vizită matinală a lui *Verzea*. El vrea să intervie ca să fie internat la Imperial — devenit deja celebru — tot fostul consiliu comunal, care excită populaţia în contra «noastră» (?) şi care îl ameninţă că are să fie împuşcat. Dealtminterea, nu numai că au furat, dar au expediat la Iaşi toate documentele şi actele de proprietate ale Primăriei: «Dosarele ar fi fost arse la Buzău». El a constatat aceasta cu ocazia unui referat pus pe o lucrare de edilitate, pentru care Schenker a reclamat 150.000 lei în suferinţă de mai bine de un an. Se mai plânge, de tonul agresiv şi de provocările d-nelor Sabina Cantacuzino şi Lia Brătianu. Ce schimbare! — Dela acelaş: El ştie dela judecătorul Iliescu, că Victor Antonescu personal i-a dat instrucţii pentru a lăsa pe Filotti să evadeze, — «chestie mare! e vorba de România Mare, şi de Take Ionescu!» — Dacă este adevărat, România Mare, înţeleasă aşa, este o lugubră ironie. — Verzea cere înlocuirea maiorului Brezeanu şi a căpitanului Mircea dela miliţieni, ambii părtaşi militari.

---

pas mettre la main sur lui. Le pauvre diable a couché une fois chez moi. Ces faits ont sûrement été rapportés.

15 janvier. — Visite matinale de Verzea. Il veut faire interner à l'Impérial — devenu déjà fameux, — tout l'ancien conseil communal qui excite la population contre «nous» (?) et qui le menace de le faire fusiller. D'ailleurs, non seulement ils ont volé, mais ils ont expédié à Iassy tous les documents et actes de propriété de la mairie; «les dossiers auraient été brûlés à Buzau»; il l'a constaté à l'occasion d'un référé sur un travail d'édilité, pour lequel Schenker a réclamé 150.000 lei en souffrance depuis plus d'un an. Il se plaint aussi du ton agressif et des provocations de Sabine Cantacuzène et de Lia Bratiano. Quel changement! Du même: il tient du juge Iliescu que Victor Antonescu personnellement lui a donné des instructions pour laisser évader Filoti — «chestie mare! este vorba de România Mare şi de Take Ionescu». Si c'est vrai, la România Mare, aissi comprise, est d'une lugubre ironie. Verzea demande le remplacement du major Brezoianu et du cap. Mircea des miliciens, les deux supports militaires.

—Era înţeles că ne vom întruni astăzi în comitet: Maiorescu şi Rosetti n'au venit. — Neniţescu căruia i-am scris, n'a dat semn de viaţă: frumoasă ardoare reformatrice! (Vezi 18 Ian.).

16 Ianuarie. — Un incident cu *Mitropolitul:* Eri, el se plânsese că era sechestrat şi spusese d-nelor Didina Cantacuzino şi Râmniceanu, că eu numisem pe Teodorian Carada director al cancelariei sale. Or, chiar azi dimineaţă Carada, care s'a demis imediat, îmi aduce numirea sa semnată, după tote formele, de Mitropolit! Am trimis-o imediat doamnei Cantacuzino.

— Aflu, dela Prinţul de Schaumburg-Lippe, că Germanii se opresc la Siret: acolo au linia cea mai scurtă. Vor mai fi operaţii în alte locuri...?

— Oscar Kiriacescu mi-arată budgetul pe care l'a preparat. Din ordin, Dobrogea este eliminată! — Cheltuelile admise pentru cele cinci departamente (se exceptează: Războiul, Lucrările Publice, Afacerile străine şi Industria) se urcă la aproximativ 29 milioane.—La încasări nu pot să pun nimic: alcool nu (tot alcoolul trece în Germania): vamă nu; căi ferate nu; —ce poate da

---

Il était entendu qu'on se réunirait aujourd'hui en comité: Maiorescu pas venu; Rosetti idem; Nenitzescu, à qui j'ai écrit, pas donné signe de vie: la belle ardeur réformatrice.

16 janvier.—Un incident avec le Métropolite: hier il s'était plaint qu'on le séquestrait et avait dit à M-mes Didine Cantacuzène et Ramniceanu que j'avais nommé directeur de sa chancelerie Theodorian-Carada. Or, ce matin, Carada qui c'est de suite démis, m'apporte sa nomination signée en due forme par le Métropolite. Je l'ai de suite envoyée à M-me Cantacuzène.

Du Prince Schaumbourg-Lippe j'apprends que les Allemands s'arrêtent au Sereth: ils ont la ligne la plus courte. Y aura-t-il des opérations ailleurs?

O. Kiriacescu me montre le budget qu'il a préparé. Par ordre on élimine la Dobrogea! Les dépenses pour les 5 départements qu'on admet (on excepte Guerre, Travaux publics, Affaires Etrangères et Industrie) se montent à 24.000.000; avec le tout à environ 29. En regard on ne peut rien mettre: pas d'alcools (on les passe tous en Allemagne), pas de douanes, pas de chemins de fer, — que peut donner le foncier? — Et

fonciera ? Şi fără agenţi şi fără mijloace de comunicare, fără tutunuri ! — Când vezi lucrurile de aproape, îţi dai seamă de prăpastia în care ne-am scufundat.

— Prin Tzigara-Samurcaş, *mareşalul* îmi trimite răspuns că mă aşteaptă între 5 şi 7. Intrevederea a ţinut o oră şi jumătate. Ceremonialul foarte simplu, în casa lui Meitani, vis-à-vis de ministerul de război. Un aghiotant şi o ordonanţă. — Trebuia să-i vorbesc de prizonierii civili, dar dela început s'a vorbit politică.

Declaraţiile *Mareşalului:* «Niciodată acest război n'ar fi avut loc cu Regele Carol; mai de grabă ar fi abdicat». — *Eu:* «Această extremitate I-ar fi fost scutită, căci Regele ar fi avut puterea să reia în mână opinia publică ; evenimentele au probat aceasta cu prisos, căci în ultimele timpuri, massa ţării nu mai voia răsboiul. — *Mareşalul:* «Acest război este în contra intereselor dumneavoastră; aţi fi fost obiectul râvnirei perpetue a Ruşilor dacă mergeau la Constantinopol. Nu voim nici un rău României, şi nu avem de gând să o distrugem. Ne oprim la Siret; am fost greu de convins, căci grozav aşi fi vrut să continuu să merg înainte; totul era pregătit

---

sans agents et sans moyens de communications, pas de tabacs. Quand on voit les choses de près, on se rend compte de la détresse dans laquelle nous nous sommes éffondrés.

Par Tzigara, le Feldmaréchal me fait savoir qu'il m'attend de 5 à 7. Entrevue de 1½ h.

Très simple apparat dans la maison de Meitani en face le ministère de la guerre. Un aide de camp et un brosseur.

Je devais l'entretenir de l'affaire, des prisonniers civils, mais du commencement on a parlé politique. Déclarations du *maréchal:* Jamais cette guerre n'aurait eu lieu avec le Roi Carol; le Roi aurait plutôt abdiqué. — *Moi:* Cette extrémité lui aurait été épargnée, car le Roi aurait eu le pouvoir de reprendre en mains l'opinion publique; les événements l'ont bien prouvé, puisque dans les derniers temps la masse du pays ne voulait plus la guerre.— *Lui:* Cette guerre est contre l'intérêt de votre pays; vous auriez été un objet de convoitise perpetuelle des Russes s'ils allaient à Constantinopole. Nous ne voulons aucun mal à la Roumanie et nous ne comptons pas la détruire. Nous nous arrêtons au Sereth: j'ai eu du mal à y consentir; j'aurais bien aimé continuer à

pentru Galaţi: dar avem linia cea mai scurtă posibilă şi aceasta este o consideraţiune. Ştiu, că pentru România este neplăcut şi că Ruşii se vor instala în Moldova. Nu cred ca propunerile în vederea păcii să reuşească; este acelaş lucru acum ca la Lodz: când am avut acolo victoria, care a dat o lovitură atât de straşnică Rusiei, se putea crede războiul terminat; dar n'a fost aşa. Mai credeţi posibilă menţinerea dinastiei? Inaintea căderii Bucureştilor, pacea cu România era posibilă şi Regele îşi mai putea căpăta ertarea».

Din toate ce i-am comunicat, despre neprevederea lui Brătianu, despre necunoştinţa în care ei l-au ţinut pe Rege de starea noastră de pregătire, despre tentativele mele de a aduce pe Rege să recunoască că pacea se impunea dacă pierdem Bucureştii, am ajuns la situaţia oribilă care este creată ţării prin noul proiect de oprire pe Siret: nu mai este nimic de încercat pentru a ridica ţara! Cum aceasta se înlănţuia cu întrebarea care mi-o pusese el asupra menţinerii dinastiei, *eu* îi spun: «Câtă vreme Regele va rămâne pe pământul romånesc, nimeni

aller de l'avant; tout était prêt pour Galatzi; mais nous avons la ligne la plus courte possible et c'est une considération. Je sais que pour la Roumanie c'est désagréable et que les Russes vont s'installer en Moldavie. Je ne crois pas que les propositions en vue de la paix aboutissent; c'est comme pour Lodz; lorsque j'y eus gagné la victoire qui a porté un si rude coup à la Russie, on pouvait croir la guerre finie; il n'en a rien été. *Croyez vous encore possible le maintien de la dynastie? Avant la prise de Bucarest, la paix avec la Roumanie était possible et le Roi eût pu se faire pardonner.* — De tout ce que je lui ai communiqué sur l'imprévoyance de Bratiano, sur l'ignorance dans laquelle ils ont tenu le Roi sur notre état de préparation, sur mes tentatives d'amener le Roi reconnaître que la paix s'imposait si on perdait Bucarest, nous sommes arrivés à l'affreuse situation que crée au pays le nouveau projet de s'arrêter au Sereth; rien à entreprendre pour relever le pays!

Comme cela se mariait avec la question qu'il me posait sur la dynastie, je lui ai dit: Tant que le Roi reste sur le

nu va întreprinde nimic în contra Lui; dacă Regele însă ar trece Prutul, atuncea ţara va putea fi consultată, ca Franţa în 1870. Şi dacă Germania ar da atuncea un Rege, ţara ar putea, făcând pacea, să reconstituiască o armată, şi în caz de prelungire a războiului să reia vechia ei politică». Şi am desvoltat ideia pentru care era mai urgent de a ne gândi la Basarabia decât la Transilvania. «Păcat, adaog eu, că hotărârea d-voastră a făcut ca acest vis să se evaporeze! Afară dacă primăvara...»— *El*: «Atunci mai este o speranţă».

Apoi am expus o propunere pentru a ajunge la lichidarea urâcioasei afaceri a internaţilor. — Mareşalul mi-a spus că va studia soluţiunea şi îmi va comunica părerea sa. La plecare mareşalul mi-a spus cât de mulţumit era că îmi cunoaşte ideile.

17 Ianuarie — Vreme extraordinară. Copacii încep să înmugurească. — Antidinasticii îndârjiţi strânşi în jurul lui Carp, încep să revie. Primesc vizita lui I. Bacalbaşa. — La Maiorescu aflu că el nu a venit Luni

---

sol roumain, personne n'entreprendra rien contre lui: si le Roi passait le Pruth, alors le pays aurait pu être consulté, comme en France en 1870. Et si l'Allemagne donnait alors un Roi, le pays aurait pu, faisant la paix, se reconstituer une armée et, en cas de prolongation de la guerre, reprendre son ancienne politique, — et j'ai développé l'idée pourquoi il était plus urgent de songer à la Bessarabie qu'à la Transylvanie. Dommage, ai-je ajouté, que votre décision ait fait évanouir ce rêve. A moins que le printemps... — *Lui:* Il y a alors encore en espoir. — J'ai exposé ensuite une proposition pour arriver à liquider cette méchante affaire des internés. Le maréchal m'a dit qu'il édudierait la solution et me communiquerait son avis.

En nous séparant, le maréchal m'a dit combien il était heureux de connaître mes idées.

17 janvier. — Temps extraordinaire, les arbustes commencent à bourgeonner. Les intraitables antidynastiques serrés autour de Carp commencent à rappliquer ; visite de Jean Bacalbaşa.

Chez Maiorescu, j'apprends qu'il n'est pas venu parce que

la mine fiindcă Nenițescu îi spusese că adunarea fusese amânată pe Sâmbătă!

18 Ianuarie. — Sosește la mine și Paul Teodoru. Nu-mi ascund gândul asupra răului pe care îl fac partidului nostru tendințele politice ale unora și pretenția lui Lupu Kostake de a «guverna în numele lui Carp». El îmi confirmă lipsa de orice activitate administrativă, timpul pierdut în conversații și, mai ales, pretenția lui Lupu Kostake de a aplica ideile politice și programul lui Carp.

— Comunicatul constată un eșec spre Galați. Incă de eri publicul simțise ceva și nu se vorbea de nimic mai puțin decât de reluarea Brăilei. Este de necrezut cum se răspândește cel mai mic svon în România!

19 Ianuarie. — Jocul știrilor senzaționale a reînceput. Au fost bruse închiși câțiva ofițeri cari fuseseră lăsați în libertate; Ioan Duca, tatăl unuia din ei îmi spune foarte serios: «Știi de ce? Le merge rău». Și el își exprima o convingere! — In public nu se îndoește nimeni că dacă Germanii se opresc la Siret e fiindcă nu mai pot, că Brăila e reluată, că Focșanii sunt amenin-

---

Nenitzescu lui avait dit que la réunion avait été avancée à samedi.

18 janvier. — Paul Théodoru s'amène aussi. Je ne cache pas ma pensée sur le mal que font à notre parti les tendances politiques des uns et les prétentions de Lupu Kostake de gouverner au nom de Carp. Il me confirme l'absence de toute action administrative, le temps passé en conversations, et surtout la prétention de Lupu d'appliquer les idées politiques et le programme de Carp.

Le communiqué constate un échec du côté de Galatzi. Dès hier le public avait eu vent de quelque chose et l'on ne parlait de rien moins que de la reprise de Braila. Incroyable, la propagation du moindre bruit en Roumanie.

19 janvier. — Le jeu des nouvelles sensationnelles a recommencé. On a brusquement remis en état de détention quelques officiers qui avaient été laissés en liberté; Jean Duca, le père de l'un deux, me dit très sérieusement: «Știi de ce? le merge rău». Et il exprimait une conviction. On ne doute pas dans le public que les Allemands s'arrêtent au Sereth parce qu'ils n'en peuvent plus, que Braila est repris, que Focșani

ţaţi, că Sofia este în pericol. Unii afirmă chiar că au auzit tunul unei lupte nu prea îndepărtate, din moment ce au şi văzut lumina loviturilor de tun! — Din conversaţiile avute cu unii şi cu alţii, şi mai ales cu Arthur Rosenberg, am impresia că Germanii au aflat de divergenţele Carp, Neniţescu, etc., şi că aceasta i-a impresionat rău.

A plout cu găleata toată ziua: «ploaie cu băşici» în plină Bobotează. Dealtminterea, nici un serviciu religios exterior.

20 Ianuarie. — Furtună toată noaptea şi gèr uscat. Nici un comunicat azi dimineaţă. Veşti rele? Intreruperea telegrafului din cauza furtunei?

21 Ianuarie. — Germanii se arată foarte cicălitori. Anchetă şi para-anchetă fiindcă s'a împiedicat ca imobilul Rioşanu să fie transformat în cazino; se spusese că nu se putea expulza un moşneag: s'a verificat dacă într'adevăr tatăl locueşte la fiul său, căci fiul ar fi fost expulzat pur şi simplu. — Corteanu bruscat de un locotenent obraznic cu ocazia unei distribuţii de lemne a

---

est menacé,—que Sofia est en danger. Il y en a qui affirment avoir entendu le canon d'une bataille pas trop éloignée, puisqu'ils en ont aperçu les lueurs.

De conversation avec les uns et les autres, notamment Rosenberg Arthur, j'ai l'impression que les Allemands ont eu veut des divergences Carp, Nenitzescu, etc. etc., et qu'ils en sont mal impressionnés.

Il a plu à torrents toute la journée. «Ploaie cu beşice» en pleine Boboteaza. D'ailleurs, aucun service réligieux extérieur.

20 janvier. — Ouragan toute la nuit. Gel sec. Pas de communiqué ce matin. Mauvaises nouvelles? Interruption télégraphique par suite de mauvais temps?

21 janvier. — Les Allemands se montrent très pointilleux. Enquête et surenquête parce qu'on a empêché que la maison Rioşianu fut transformée en casino: on avait allégué qu'on ne pouvait expulser un vieillard: on vérifie si réellement le père habite chez son fils, car le fils eut été simplement expulsé. — Corteanu, malmené par un lieutenant insolent à l'occasion

fost citat la comandatură spre a se constata dacă el ar fi provocat scandalul.

— Comunicatul anunţă luarea Năneştilor, cap de pod în regiunea Nămoloasa.

22 Ianuarie. — «Monitorul Oficial» anunţă punerea în circulaţie a hârtiei-monede a Băncii Generale. Mărcile şi coroanele nu mai au curs pentru transacţii şi trebue să fie schimbate în bilete româneşti ale Băncei Naţionale sau ale Băncii Generale. Petersen mi-a spus că cursul era de 80 pfenningi=leul. Deci, este întoarcerea la primult curs afişat de ei. Decretul este semnat de Mackensen.

— Primesc de vreme o scrisoare dela maiorul Krammer, aghiotantul lui *Mackensen*, anunţându-mi «*că mareşalul se însărcinează să transmită, prin linii, o scrisoare către Rege*, dar că trebue să mă grăbesc, căci în curând toate trupele române de pe front vor fi schimbate cu Ruşi».

Tocmai vine Maiorescu, ca să-şi facă o ideie de conversaţia mea cu Mareşalul. El găseşte că această ofertă de a transmite scrisoarea mea şi această posibilitate ad

---

d'une distribution de bois, a été cité au commandement de la place comme si c'est lui qui avait provoqué le scandale.

Le communiqué annonce la prise de Nanesti, tête de pont de la région Namoloasa.

22 janvier. — L'«Officiel», annonce la mise en circulation du papier monnaie de la Banque Générale. Les marks et les couronnes n'ont plus cours pour les transactions et doivent être changés contre billets roumains, ceux de la Banque Nationale ou ceux de la Banque Générale. Petersen m'a dit que le cours était 80 pfennigs égal le leu. C'est donc le retour au premier cours affiché par eux. Le décret est signé par Mackensen.

Je reçois de bonne heure une lettre du major Krammer, aide-de-camp de Mackensen, m'annonçant qu'il se charge de transmettre par les lignes un Méssage au Roi, mais qu'il fallait se presser parce que bientôt sur le front toutes les troupes roumaines seront relevées par des Russes.

Maiorescu vient précisement se faire une idée de ma conversation avec le Feldmaréchal. Il trouve que dans cette offre de transmettre ma lettre, le point de très haute importance

misă de a putea corespunde prin mine, constitue un punct de foarte mare însemnătate pentru viitor. Am scris imediat scrisoarea, pe franţuzeşte. Am dus-o într'un plic deschis lui Mackensen. Aghiotantul m'a întrebat dacă voesc să văd pe Mareşal. Am declinat această ofertă, dorind să las Mareşalului putinţa de a examina textul în afară de prezenţa mea. După un sfert de oră, aghiotantul îmi readuce scrisoarea, spunându-mi din partea Mareşalului că trebue expediată repede. Deci aprobarea şi a combinaţiei mele şi a declaraţiunilor cari angajează autorităţile germane în caz de executare. — Am alergat acasă pentru a sigila scrisoarea, pe care cu toată încrederea am fost rugat să o iau cu mine (eu oferisem să aduc cele necesare pentru a o sigila în prezenţa lor), am pus-o într'un al doilea plic, de astădată scris pe româneşte, şi la orele 5¾ am retrimis'o maiorului Kramer. Iată un bun început!

23 Ianuarie. — Multă amărăciune la toată lumea; nu întâlneşti decât oameni descurajaţi. Fiecare zi îşi aduce ordonanţa şi cererile nesfârşite complicate de brutalităţile poliţiei noastre, exasperează lumea. Chiar

---

pour l'avenir c'est cette possibilité admise de pouvoir correspondre par moi ou avec moi.

J'ai écrit de suite ma lettre en français. Je l'ai portée sous enveloppe ouverte à Mackensen dans un pli fermé. L'aide de camp m'a demandé si je voulais voir le maréchal. J'ai décliné l'offre, désirant laisser au maréchal le loisir d'examiner hors ma présence le texte. Au bout d'un quart d'heure, l'aide de camp me rapporte le texte en me disant de la part du maréchal qu'il fallait vite l'expédier. Donc approbation de ma combinaison et des déclarations qui engagent en cas d'exécution les autorités allemandes. J'ai couru à la maison cacheter la lettre, qu'en toute confiance on m'a prié d'emporter (j'avais offert d'apporter le necéssaire pour cacheter en leur présence). — Je l'ai mise dans une seconde enveloppe, cette fois-ci libellée en roumain et à 5 h. ¾ je la renvoyais au major Krammer. Une bonne besogne d'entamée!

23 janvier. — Beaucoup d'amertume chez tout le monde et l'on ne rencontre que gens désabusés. Chaque jour apporte son ordonnance et ses exigences continuelles, compliquées des brutalités de notre police, exaspèrent le monde. Il faut

astăzi trebue să se predea armatei: 15.000 plăpămi, 20.000 cămăşi, 1000 blănuri, etc. şi pentru toate acestea n'ai decât câteva ore de răgaz!

— Pe de altă parte, Maiorescu şi Mehedinţi îmi aduc un raport al lui Bianu; în seara zilei de 22, poliţia germană a consemnat pe Bianu şi a expulzat tot personalul Academiei; apoi, un locotenent bulgar a ridicat toate manuscrisele bulgăreşti; secţia slavonă a fost absolut golită. Volumele au fost încărcate pe camioane şi mutarea a fost operată până la ora 1 dimineaţa. Apoi, cheile au fost restituite lui Bianu, fără a-i lăsa o descărcare oarecare. Mai mult chiar, Bulgarul s'a plâns că lipseau câteva volume. (Ele sunt la Iaşi). La Academie s'a căzut de acord să-mi ceară părerea; Maiorescu avea aerul să creadă că voi putea interveni la Mackensen; el reamintea precedentul deplorabil creat de autorităţile noastre cari au ridicat din Transilvania scrisori de-ale Domnitorilor noştri. — Dau sfatul să se redacteze un memoriu, bazat pe faptul că Academia este o instituţie independentă de Stat şi că ea este protejată ca orice persoană particulară, în ceeace priveşte averea ei, de

aujourd'hui même livrer à l'armée 15.000 couvertures, 20.000 chemises, 1000 fourrures, etc., et l'on a pour cela quelques heures à peine devant soi.

D'autre part, Maiorescu et Mehedinţi m'apportent un rapport de Bianu: dans la soirée de 22/23 la police allemande a consigné Bianu et expulsé tout le personnel de l'Académie, puis un lieutenant bulgare s'est emparé de tous les manuscrits bulgares, — la section slavonne a été absolument vidée. Les volumes ont été chargés sur camions et on a déménagé jusqu'à 1 h. du matin. Puis on a rendu les clefs à Bianu sans lui laisser une décharge quelconque. Bien mieux, le Bulgare s'est plaint de ce que certaines volumes manquaient. (Ils sont à Iassy). On est tombé d'accord à l'Académie qu'on viendrait prendre mon avis; Maiorescu avait l'air de croire que je pourrais intervenir chez Mackensen; il rappelait le fameux précédent de nos autorités ayant enlevé en Transylvanie des lettres de nos anciens souverains. Je donne le conseil de rédiger un mémoire basé sur le fait que l'Académie est une institution indépendante de l'Etat et qu'elle est protégée comme

convențiunea dela Haga. Memoriul va fi dus lui Mackensen de Bogdan, vice-preşedintele, prezent la Bucureşti.

— In fiecare zi, asprimea ocupărei se accentuează.

— Doi tineri ofițeri, venind dela Vila Albatros, von Knobelsdorf şi von Schaeffer, cer a vorbi cu mine. Ei îmi spun în privința unui nou accident grav de drum de fer la Ploeşti: «Nimic de mirare, impiegații sunt Austriaci !».

24 Ianuarie. — O delegație dela Brăila, J. Berceanu şi directorii tutulor băncilor, vin să caute un împrumut pentru oraş, care nu poate face față pretențiunilor ocupării. Conferință cu mine. Sfătuesc să se trateze cu Banca Generală, care poate va putea să consimtă la acest împrumut. Ei îmi spun că situația la Brăila este intolerabilă. Oraşul duce lipsă de toate şi spezele de întreținere ale armatei se urcă aproape la un milion pe lună. Şi nu se cunosc cererile viitoare. Românii au pompat tot; Germanii au ridicat rămăşițele şi Bulgarii au pustiit județul, căci oraşul le este aproape interzis. Spec-

---

toute personne privée, pour son avoir, par la convention de la Haye. Le mémoire serait porté à Mackensen par Bogdan, le vice-président, présent à Bucarest.

Chaque jour la dureté de l'occupation s'accentue.

Deux jeunes officiers venant de la Villa Albatros, von Knobelsdorf et von Schaeffer, demandent à causer avec moi. Ils me disent au sujet d'un nouvel accident grave de chemin de fer à Ploesti: «Quoi d'étonnant ; les employés sont Autrichiens !»

24 janvier. — Délégation de Braila, Ioan Berceanu et les directeurs de toutes les banques. Ils viennent chercher un emprunt pour la ville, qui ne peut faire face aux exigences de l'occupation. Conférence avec moi. Je conseille en premier lieu de traiter avec Banque Générale, qui pourra consentir peut-être cet emprunt. Ils me disent que la situation y est intolérable. La ville manque de tout et les frais d'entretien de l'armée montent à près d'un million par mois. Les Roumains ont tout pompé; les Russes ont tout dévasté; les Allemands ont y ramassé le reste et les Bulgares ont désolé le département: la ville leur étant à peu près interdite. Le spec-

trul foametei a şi apărut. Ca peste tot, ceata distrugătorilor, cu G. V. Bibescu, a operat acolo în stil mare, dar cu excepţii scandaloase: toate morile au fost distruse, afară de una, prin ordin special: Moara Băncii Româneşti. Fabrica de ciment a lui Cantacuzino a fost distrusă dar acea a lui V. G. Bibescu dela Comarnic a fost cruţată, după cum mi se asigură. Lumea suferă mai ales din cauza insuficienţei hranei.

G. Stirbey îmi vorbeşte de proectul ciudat al lui Lupu Kostake, de a nu considera ca suficientă procura lăsată lui Seimeanu de către curatorii Aşezămintelor Brâncoveneşti şi de a numi alţi curatori. Stirbey face observaţia că Statul n'are nici un amestec în această administraţie şi eu îi atrag atenţia că singurul Efor fiind Mitropolitul, ar fi necuviincios să se readucă acest principiu în discuţie: criza Ghenadie nu a avut altă origină decât pretenţia Mitropolitului de a destitui pe Bibescu.

Ciudată mentalitate la Lupu Kostake! El se crede mai mult ca un ministru. Este invitat la Darvari: de ce? Marta Bibescu îl consultă în toate împrejurările. Probabil că lovitura vine din partea aceasta, sau că vrea

---

tre de la famine est déjà là. Comme partout, la bande des destructeurs avec Georges V. Bibescu a opéré en grand; mais avec des exceptions scandaleuses: tous les moulins ont été annéantis, sauf un, par ordre spécial, celui de la Banca Românească; la fabrique de ciment Cantacuzène a été détruite, mais celle de G. V. Bibescu à Comarnic a été, m'assure-t-on, épargnée. L'on souffre surtout de la difficulté de la nourriture.

Georges Stirbey me parle du projet bizarre de Lupu de ne pas considérer comme suffisante la procuration laissée à Seimeanu par les curateurs de Brancoveneasa et de nommer des curateurs. Stirbey fait remarquer que l'Etat n'a aucune immixtion dans cette administration et je fais remarquer que le seul Ephore étant le Métropolite, combien il serait malséant de remettre ce principe en discussion: la crise Ghenadie n'a pas eu d'autre origine que la prétention du Métropolite de destituer Bibescu.

Drôle de mentalité chez Lupu. Il se croit plus qu'un ministre. On l'invite chez les Darvari: pourquoi? Marthe le consulte à tout propos. C'est de ce côté que doit partir le coup.

să căpătuiască un alt Radu Rosetti, ca la Eforia Spitalelor.

Berceanu îmi spunea că Lupu Kostake i-a declarat că nu face nimic fără să mă consulte. I-am dat o desminţire absolută.

25 Ianuarie. — Primesc o scrisoare dela Calafateanu din Tulcea. Toată lumea administrativă a şters-o de acolo, dar populaţia a rămas. Suferi, mai ales, când vezi că împrejurul oraşului dispare tot. Fără ajutoare, va veni foametea. Chiar de ar mai fi mălai, nu va mai fi combustibil nici pentru a fierbe mămăliga. Ei sunt zilnic bombardaţi de monitoarele ruseşti. Probabil că la aceasta se referea «operaţia militară neisbutită», despre care vorbeau cele două din urmă comunicate: Bulgarii trecuseră braţul Sf. Gheorghe şi s'au instalat pe malul de nord; astăzi, ei anunţă că s'au retras.

26 Ianuarie. — A. Mayer, care era sufletul Einkaufskommission-ului,—astăzi locotenent în armată şi ajutor al maiorului Kessler, — îmi spune că atâta vreme cât deţinuţii civili nu vor fi puşi în libertate, nu se poate spera un tratament binevoitor din partea Germanilor. In

A moins de vouloir caser un autre Radu Rosetti, comme à l'Ephorie des hôpitaux. Berceanu me disait que Lupu lui avait déclaré ne rien faire sans me consulter; je lui ai donné un démenti absolu.

25 janvier. — Reçu lettre Calafeteanu de Tulcea. Tout le monde administratif en a décampé, mais la population y est restée. On y souffre surtout de voir tout disparaître autour de la ville. Sans secours, c'est la famine. Même avec du «mălai», on n'aurait pas de combustible pour cuire la «mămăliga». Ils sont journellement bombardés par les moniteurs russes. C'est à cela que répondait probablement opération militaire manquée dont parlaient les deux derniers communiqués: les Bulgares avaient passé le bras St. Georges et s'étaient installés sur la rive Nord; aujourd'hui, ils annoncent qu'ils s'en sont retiré.

26 janvier. — A. Mayer, qui était l'âme de l'Einkaufskommission — aujourd'hui lieutenant dans l'armée et adjoint de major Kessler — me dit que tant que les détenus civils n'auront pas été libérés, on ne peut espérer un traitement pré-

toate cercurile, domneşte o excitare teribilă, care împiedică pe oamenii politici să lucreze după placul lor. Nu se acordă nici un parlamentar fără o autorizare specială a Impăratului, şi dacă Mackensen mi l'a acordat mie, aceasta probează până la ce punct se ţine ca această afacere să fie regulată într'un mod satisfăcător pentru ei. Dacă se obţine, se poate cere orice. Mayer îmi spune că la Brăila s'a demontat toate morile supuşilor neutri, cu toate că ele fuseseră luate de Englezi, dar s'a lăsat să subsiste moara Băncei Româneşti, cu toate că dânsa nu lucrase decât cu Germanii! (Vezi 24 Ian.). Mayer a fost câteva zile în Ialomiţa: el poate certifica până la ce grad de brutalitate ajunsese măsurile de represiune ale lui Tudor Oroveanu în contra internaţilor. Nici măcar pae pentru culcat!

— Fanteziile reformatoare ale lui Lupu Kostake nu au diminuat. Dristorian a venit să-mi raporteze insistenţele lui Paul Teodoru pentru a-l hotărî să primească unul din aceste locuri de pseudo-guvernator, pentru «a aplica ideile d-lui Carp»!

27 Ianuarie. — Ziua Impăratului. Aseară retragere

---

venant de la part des Allemands. Il y a dans tous les cercles une excitation terrible qui empêche les hommes politiques de faire à leur guise. On ne donne pas de parlementaires sans une autorisation de l'Empereur et si Mackensen me l'a accordé cela prouve à quel point on tient à ce que cette affaire soit reglée à leur satisfaction. Si on l'obtient, on peut tout exiger. Mayer me dit qu'à Braila on a demonté toutes les minoteries des sujets neutres, qui pourtant avaient été prises par les Anglais, mais on a laissé subsister celle de la Banca Românească, qui pourtant avait travaillé rien qu'avec les Allemands.

Mayer a été pendant quelques jours dans la Ialomitza: il peut certifier à quel degré de brutalité étaient arrivés les sévices de Tudor Oroveanu contre les internés. Pas même de la paille pour se coucher.

Les phantaisies reformatrices de Lupu n'ont pas diminué. Dristorian est venu me rapporter les insistances de Paul Théodoru pour le décider d'accepter une de ces places de pseudo-gouverneurs pour «appliquer les idées de Mr. Carp».

27 janvier. — Fête de l'Empereur. Hier au soir retraite

cu facle; în timpul rugăciunei, mareşalul s'a dat jos din Cazinul ofiţeresc (Athénée Palace) şi a ascultat muzica, cu capul gol. Astăzi, paradă militară la parcul Carol şi slujbă solemnă la Arenele Romane. Autorităţile noastre n'au fost invitate pentru slujbă, ele depun cărţi.

— Tzigara îmi spune că documentele luate dela Academie au fost restituite, afară de câteva bucăţi pur bulgăreşti. Deci demersul pe lângă Mackensen şi-a avut efectul!

— După «Pester Lloyd», mi se comunică extracte din două discursuri ale lui Brătianu şi Take Ionescu. De reţinut că Brătianu, încă în 1912 — pe atunci simplu particuar, — se lăuda că ar fi spus ministrului Austro-Ungariei că România nu mai putea observa tratatele, căci nu mai «răspund intereselor» României. Este confirmarea celor ce am gândit şi zis întotdeauna, că Brătianu urmând o politică a lui, se legase cu Rusia încă dela sosirea Marelui Duce Niculae Mihailovici.

Trebue citit şi reţinut ce-şi pot permite să declare aceşti oameni într'o Cameră românească!

---

aux flambeaux; pendant la prière, le Feldmaréchal est descendu du Casino des officiers et a écouté le morceau de musique, tête découverte. Aujourd'hui parade militaire au Parc Carol et messe sollennelle aux arènes romaines. Nos autorités n'ont pas été commandées pour le service; elles déposent des cartes.

Tzigara me dit que les documents pris à l'Académie ont été restitués sauf quelques pièces purement bulgares. La démarche auprès de Mackensen a donc porté.

D'après le «Pester Lloyd», on me communique des extraits de deux discours insensés de Bratiano et de Take Ionescu. A retenir que Bratiano dès 1912 — simple particulier alors — se vante d'avoir dit au ministre d'Autriche-Hongrie que la Roumanie ne pourrait plus observer les traités, car ils ne répondent plus aux intérêts de la Roumanie. C'est la confirmation de ce que j'ai toujours pensé et dit que Bratiano, suivant une politique à lui, s'était lié à la Russie lors de l'arrivée déjà du grand Duc Nicolas Michailovitch.

A lire et à retenir ce que ces insensés peuvent se permettre de proclamer dans une Chambre roumaine.

28 Ianuarie. — Operaţii militare nule. — Dr. Wolff ne spune la Crucea Roşie că nu mai soseşte nimic de pe front. — Se află, după încărcările ce se fac la arsenal, prin activitatea liniei Giurgiu, că o mişcare de trupe are loc în această direcţie; fie că se tem de ceva în spre Sofia, fie că încearcă să strângă mai de aproape pe Sarrail.

29 Ianuarie. — Inotăm în plină fantesie; totul pare a fi o farsă. Nu avem nici un singur agent administrativ instalat sau a cărui autoritate să fi fost recunoscută de ocupanţi şi, ţinând seamă de elucubraţiile lui Carp, se împarte ţara (14 judeţe) în patru guvernăminte, se fac noi circumscripţii, se alcătuesc hărţi şi se caută guvernatori! Candidaţii aleşi, azi dimineaţă, sunt, după spusele lui Verzea: Crăsnaru, Rahtivan, Paul Theodoru şi Ionescu-Dolj. Carp a ameninţat pe Dristorian cu hotelul Imperial, dacă primeşte, dar el n'a primit. Dealtminterea cine merge la ministerul de Interne, între orele 11 şi 12, găseşte acolo pe Carp care dă directive. Când te gândeşti că noi Românii suntem aceia cari împing pe Germani la neobservarea art. 2 din Con-

---

28 janvier. — Opérations militaires nulles. Le Dr. Wolf nous dit à la Croix Rouge qu'il ne lui arrive plus rien du front. On apprend, par les chargements faits à l'Arsenal, par l'activité de la ligne Giurgiu, qu'un mouvement de troupes a lieu dans cette direction; soit qu'on craigne quelque chose du côté de Sofia, soit qu'on cherche à serrer de plus près Sarrail.

29 janvier. — Nous nageons en pleine fantaisie; c'est presque de la fumisterie. Nous n'avons pas un seul agent administratif installé, ou dont les occupants aient reconnu l'autorité et, donnant suite aux élucubrations de Carp, on dévise le pays (14 départements) en 4 gouvernements, on trace de nouvelles circonscriptions, on dresse des cartes et on cherche des gouverneurs. Les candidats, choisis ce matin, sont, au dire de Verzea: Crasnaru, Rahtivan, Paul Théodoru et Ionescu-Dolj. Dristorian a été menacé par Carp de l'hôtel Imperial s'il n'acceptait pas. Et il n'a pas accepté. D'ailleurs, de 11 à 12, qui va au Ministère de l'Intérieur y trouve Carp qui siège et donne des directives. Et dire que c'est nous, les Roumains, qui poussons les Allemands à ne pas observer

venția dela Haga, care prescrie: Respectul legilor țărei ocupate!

Verzea, expunându-mi azi dimineață mizeriile lui financiare — el are 8 000.000 spese de ocupare, pe lună — îmi spunea că col. Bronsart îl asigurase că D. Carp este acela «care cerea» această organizare!

30 Ianuarie. — Au fost internați jandarmii pedeștri, lăsați de guvern la București pentru apărarea orașului, și cari la început a fost vorba să fie făcuți prizonieri; însă poliția germană s'a servit de atunci de ei împreună cu garda lor polițienească. — O primă dată ei au fost convocați la Cișmigiu pentru un fel de inspecție; eri, au fost adunați acolo în aceleași condiții și, apoi, conduși la școala militară, unde au fost internați.

Tzigara, anunțându-mi aceste fapte, foarte nemulțumit, mi-a spus că autoritățile germane au devenit foarte nervoase. Știri rele? Neînțelegeri între diferitele servicii? Fapt este că se recheamă ofițerii lăsați liberi, și se anunță plecarea lor iminentă în Germania.

---

l'art. 2 de la Convention de la Haye, qui préscrit: respect aux lois du pays occupé.

Le pauvre Verzea, pendant qu'il m'exposait, ce matin, ses misères financières — il va sur le pied de 8 millions frais d'occupation par mois — me disait que le colonel Bronsart l'avait assuré que c'est M. Carp «qui exigeait» cette organisation!

30 janvier. — On a subitiment interné les gendarmes à pied que le gouvernement avait laissés à Bucarest pour la défense de la ville, qu'au début on avait voulu faire prisonniers, alors que, depuis, la police allemande s'était servie d'eux conjointement avec leur garde de police. Une première fois on les avait convoqués à Cismegiu pour une sorte d'inspection, hier on les a réunis dans les mêmes conditions et de là on les a conduit directement à l'école militaire, où on les a internés.

Tzigara en m'annonçant le fait, très mécontent du procédé, m'a dit que les autorités allemandes étaient très nerveuses. Mauvaises nouvelles? Dissentiments entre les différents pouvoirs? Toujours est-il qu'on rappele les officiers laissés libres et qu'on annonce leur départ imminent pour l'Allemagne.

31 Ianuarie. — Merg cu G. Stirbey la sediul Guvernului, convocaţi fiind pentru o afacere a Crucei-Roşii. In faţa hotelului Boulevard se încărca geamantane şi Stirbey mă face atent că mereu se văd automobile plecând, încărcate cu bagage ofiţereşti. Bronsart întâlnit o oră mai târziu, îmi spune că Schaumbourg-Lippe a plecat brusc eri pentru a merge pe frontul Alsaciei. Incontestabil că plecări de trupe au loc. Populaţia, foarte simţitoare, înregistrează toate acestea. Aşa de exemplu, d-na Lea Slătineanu mă întreabă dacă este adevărat că pleacă Germanii, şi că nu vor rămâne decât Bulgarii la Bucureşti.

— Comunicatul este foarte laconic: Mari lupte de artilerie cu intermitenţe între Ancre şi Somme şi atacuri franţuzeşti respinse pe înălţimea 304; aproape nimic aiurea. Or, un ofiţer, von Bruzewo-Mielzynski, a spus că frontul occidental merge prost, Mulhouse şi Sarrebruck sunt evacuate, dar tot mai ţin.

S'a rechiziţionat tot palatul Stirbey pentru a face un «Offiziersheim». Se pare că s'a deschis şi s'a scotocit peste tot.

---

31 janvier. — Nous nous rendons, Stirbey et moi, au siège du gouvernement; convocation pour une affaire de la Croix Rouge. Devant l'hôtel du Boulevard on chargeait des valises et Stirbey me fait remarquer que tout le temps il voit des autos filer avec des bagages des officiers. Bronsart (rencontré une heure après) me dit que Schaumbourg-Lippe est subitement parti hier, pour aller sur le front de l'Alsace. Il y a incontestablement des départs de troupes. La population, très sensible, enregistre tout cela. Ainsi, Lea Slatineanu me demande s'il était vrai que les Allemands s'en vont et qu'il ne restera que des Bulgares à Bucarest.

Le communiqué est ultra-laconique: luttes puissantes d'artillerie, avec intermittence entre l'Ancre et la Somme et attaques des Français sur la hauteur 304 repoussés; rien de plus nulle part. Or, un officier, von Brudzewo-Mielzynski, a dit que le front occidental allait mal et que Mulhouse et Sarrebruck étaient évacués, mais tenant encore.

On a réquisitionné tout le Palais Stirbey pour en faire un «Offiziersheim». Il paraît qu'on a tout ouvert et les employés de la maison disent qu'on a un peu fourragé.

70 de ofiţeri au fost porniţi în Germania; printre ei erau şi 17 Ruşi, pe care am fost siliţi să-i îmbrăcăm. Le lipseau absolut toate.

«*Gazeta*» dă un ordin de zi al lui Stratilescu, care dacă este adevărat, aruncă o lumină tristă asupra mentalităţii unor cercuri militare.

— Simionescu-Râmniceanu soseşte dela Focşani. El a refuzat să meargă la Iaşi pentru Parlament, cu toate chemările şi ameninţările. Acelaşi lucru cu deputatul Cristof, pe care îl aduce cu el. Acesta a fost pentru câteva şedinţe la Iaşi, dar s'a întors la Focşani pentru a se lăsa să fie luat de Germani cu aproape toţi deputaţii şi senatorii locali. Şedinţele Camerei au fost scurte şi animate. Se pregătise lui Brătianu un vot de blam pe îndoita temă: înlăturarea lui Iliescu şi guvern naţional. Asupra primului punct, Brătianu a cedat înaintea deschiderei Parlamentului: Prezan a fost numit şef de Stat Major şi Iliescu trimis la Paris. O lege a hotărât că orice şef fără comandă să fie de plin drept pus la retragere dacă nu e însărcinat cu o altă misiune; de aci misiunea lui Iliescu la Paris! Asupra punctului al doilea,

---

Soixante dix officiers ont été embarqués pour l'Allemagne. Il y en a eu aussi 17 Russes que nous avons dû habiller. Ils étaient absolument dépourvus de tout.

Le journal donne un ordre du jour de Stratilescu, qui, s'il est vrai, jette une triste lumière sur la mentalité de certaines cercles militaires.

Simionescu-Ramniceanu arrive de Focsani. Il a refusé d'aller à Iassy pour le Parlement malgré le train spécial, les appels et les menaces. Il en est de même du député Cristof qu'il m'amène, celui-ci a été pour quelques séances à Iassy, mais il en est revenu pour se laisser prendre à Focsani avec la presque totalité des députés et sénateurs locaux.

Les séances de la Chambre ont été courtes et mouvementées. On avait préparé à Bratiano un vote de blâme sur le double thème: renvoi d'Iliescu et gouvernement national. Sur le premier point Bratiano a cédé avant l'ouverture du Parlement: Prezan a été nommé chef d'Etat Major et Iliescu envoyé à Paris. Une loi a décidé que tout chef privé de son commandement était de plein droit mis à la retraite s'il n'est pas pourvu d'un autre emploi; de là, la mission de Iliescu à Paris! Second point, Bratiano n'a cédé que le second jour

Brătianu n'a cedat decât a doua zi după deschiderea Camerii. Pherekyde, Costinescu Take Ionescu fără portofoliu; Mortzun, președinte al Camerei, Porumbaru, președinte al Senatului; restul, așa cum a fost anunțat: M. Cantacuzino, Greceanu, Mârzescu și Istrati. Discursurile lui Brătianu și lui Take Ionescu, notate la 26 Ianuarie. Regina ar fi plecat; se spunea că și Regele, dar la 16/29 Decembre El era la Iași. — Banca Națională, mutată în Rusia; M. Blank, pe punctul de a face la fel. Toată lumea este sub impresia exprimată de Brătianu în audiențele date deputaților: «Dar Focșanii cad, cad și Iașii după 10 zile». — Care este, atunci, misterul opririi Germanilor ?!

D-l *Cristof* afirmă că Brătianu ar fi spus deputaților: «Quadrupla Înțelegere impune ca Parlamentul să însoțească guvernul și dacă va trebui ca guvernul să treacă în Rusia, trebue ca membrii Parlamentului să emigreze și ei». Unii deputați obiectând că mijloacele lor nu le permit acest exod, Brătianu i-a asigurat că guvernul va lua totul în sarcina sa. — Ca și în Serbia!

1 Februarie. — Ninge mereu. De câțiva ani nu s'a mai văzut așa ceva!

---

de l'ouverture de la Chambre. Phérékyde, Costinescu, Take Ionescu, sans portefeuille; Mortzun président Chambre, Porumbaru président Sénat; le reste tel qu'on l'a annoncé: M. Cantacuzène, Grecianu, Marzescu et Istrati. Les discours de Bratiano et de Take notés 26 janvier. La Reine serait partie. On disait que le Roi aussi, mais le 16 décembre il était à Iassy. La Banque Nationale déménagée en Russie; M. Blank sur le point d'en faire autant. Tout le monde sous l'impression exprimée par Bratiano dans les audiences accordées aux députés: «Si Focsani tombe, Iassy tombe aussi après dix jours». — Quel est alors le mystère de l'arrêt des Allemands?

M. Christof affirme que Bratiano aurait dit aux députés: «La Quadruple Alliance exige que le Parlement accompage le gouvernement et que, s'il faut passer en Russie, les membres du Parlement emigrent aussi».—Certains députés ayant objecté que leurs moyens ne leur permettent pas cet exode, Bratiano les a assurés que le gouvernement prenait tout à sa charge. — Tout comme en Serbie!

— Au venit la comitet până şi cei pe cari nu-i ştiam în Bucureşti, ca Gr. Andreescu. A lipsit Neniţescu, care n'a dat semn de viaţă şi Paul Grecianu, care s'a scuzat, pe motiv de sănătate; 22 persoane. Am pus limpede chestiunea reformei administrative a lui Lupu Kostake şi am declarat că ea se face fără ştirea şi fără concursul meu şi că partidul conservator nu ia răspunderea îndoitei greşeli: întâi de a se sugera Germaniei violarea legilor române, contrar art. 7 al convenţiei dela Haga; al doilea de a se proceda la o organizaţie din care se exclude Dobrogea ca şi cum o părăsim. Paul *Teodoru*, care s'a simţit vizat a dat explicaţiuni că nu se face politică, că ţara cere o organizaţiune deoarece totul piere că trebue unire cu Carp. — *Eu:* «Inainte de a se face inspectorate, deoarece guberniile au trăit, trebuiau organizate administraţiile ce sunt de inspectat; de 2 luni pretinşii prefecţi nici nu pot eşi din Bucureşti». — *Arion:* «Şi cu Carp ar trebui să ne împăcăm susţinând marota lui, şi cu Germanii ar trebui să ne punem bine, ajutându-i; şi eu am dreptate, şi...» — *Maiorescu* mă susţine energic, căci altceva este să provoci tu răsturnarea legilor tale, alteeva să te supui unei impuneri. Dar nu trăim pentru ziua de azi, ci trebue să vedem ce va fi ţara la pace. Rău atunci de cei ce vor rătăci pe căile antidinastice, rău de cei ce vor fi pus la cale o răsturnare a legilor noastre, care nu vor sta un minut în picioare după ce se vor fi retras Germanii. Şeful partidului a avut dreptate să degajeze răspunderea lui. Pentru persoanele cari colaborează, partidul nu are să se preocupe, îndată ce ele nu angajează partidul.

S'a dat pe urmă întindere chestiunei Carp, şi am fost silit să destăinuesc excluderea formală rostită de el contra lui Maiorescu. — Au vorbit: I. Berceanu, Gr. Cantacuzino, Rahtivan, C. Rădulescu, etc. Am afirmat ritos că voiu menţine disciplina şi că voi veghea ca partidul să nu dea impresia că se destramă, când el zilnic sporeşte şi se afirmă.

— Intr'o convorbire ce am avut cu col. de Stoltzenberg pentru Crucea Roşie, am găsit o vădită dorinţă de a fi amabil şi condescendent.

2 Februarie. — Germania anunţă întărirea războiului submarin. Va fi un război neînduplecat. Discursul lui Bethman-Holweg afirmă că «frontul lor este solid pretutindeni şi că pretutindeni dispun de rezervele necesare... Situaţia militară generală ne permite să luăm asupra noastră toate consecinţele pe care le-ar putea avea un război submarin nelimitat». Limbagiu foarte ferm. Acum se înţelege de ce ofensiva pe Siret a fost oprită. Presupun că se întăreşte frontul occidental pe care se va produce reacţiunea în contra blocusului declarat şi care cuprinde coastele Angliei, Franţei şi Mediteranei. Sunt tocmai trei zile de când Anglia a declarat blocusul unei regiuni care încercueşte Olanda şi o porţiune a Danemarcii : replica n'a fost aşteptată multă vreme.

— Paul Teodoru îmi trimite demisia lui, pe care o refuz. (Ea n'a fost reînoită).

3 Februarie. — Primesc vizita lui *Netzhammer.* El nu-mi spune nimic nou. Ca şi mine se miră de încetineala Germanilor pentru a organiza o administraţie.

— *Tzigara* îmi confirmă ceeace îmi spusese eri Lupu Kostake, şi anume că perchiziţii au fost făcute la Pala-

---

2 février. — L'Allemagne annonce le renforcement de la guerre sous-marine. Ce sera la guerre à outrance. Le discours de Bethmann-Holweg affirme que «leur front est partout solide et que partout ils disposent des réserves nécesaires... La situation militaire générale nous permet de prendre sur nous toutes les conséquences que pourrait avoir une guerre de sous-marins, illimitée». — Langage très assuré. On comprend maintenant que l'offensive Sereth a été arrêté. Je suppose qu'on garnit le front occidental, sur lequel se produira la réaction contre le large blocus déclaré et qui comprend les côtes de l'Angleterre, de la France et de la Méditerranée. Il y a juste trois jours que l'Angleterre a déclaré le blocus d'une région encerclant la Hollande et une portion de Danemark; la réplique ne s'est pas fait attendre.

Paul Theodoru m'envoie sa démission. Je la refuse. Elle n'a pas été renouvellée depuis.

3 février. — Visite de Netzhammer; il ne m'apprend rien de neuf. Comme moi il est étonné de la lenteur des Allemands à organiser une administration.

Tzigara me confirme ce que m'avait dit hier Lupu Kostache, à savoir que des perquisitions ont été faites au Palais

tul Regal de către poliţia secretă germană. Ordinul a venit de sus de tot. Se pare că s'a găsit ceva. Un dicţionar cifrat a fost ridicat. Nimenea nu poate şti ce importanţă poate avea operaţiunea aceasta.

Arestările au să ia mai multă amploare. Austriacii vin şi ei cu listele lor. Aceasta este confirmarea celor anunţate de Rosenberg. Vice-consulul Taxis este însărcinat cu această treabă.

— Am văzut pe *Tülff* von Tscheppe şi Weidenbach. Mi-a acordat ceeace cerusem pentru Crucea Roşie. In politică, după insistenţele mele, guvernatorul se scuză că n'a putut încă să facă nimic pe un teritoriu aşa de întins; n'a trecut nici o lună de când este aci. Eu profit pentru a-i spune că cel mai bun lucru ar fi să lase administraţia aşa cum este organizată; n'au decât să ceară, sub răspunderea noastră, candidaturi de prefecţi buni şi poate să contopească câteva subprefecturi... — «Chiar aşa avem de gând să procedăm». — Mă tem să nu fi înţeles şi el că eu doream contopirea judeţelor în provincii. — El a făcut un apel călduros la concursul nostru.

Royal par la police secrète allemande. L'ordre est venu de très haut. Il semble qu'on ait trouvé quelque chose. Un chiffre a été pris. Nul ne sait quelle importance a pu avoir l'opération.

Les arrestations vont prendre de l'envergure. Les Autrichiens arrivent avec leur liste. C'est la confirmation de ce qu'avait annoncé Rosenberg. C'est le vice-consul Taxis qui est chargé de cette besogne.

Vu M. de Tülff et Weidenbach. Il m'a accordé ce que j'avais à demander pour la Croix Rouge. En politique, sur mes instances, le gouverneur s'excuse de n'avoir rien pu encore faire sur un si grand territoire: il n'y a qu'un mois qu'il est là. J'en profite pour lui dire que le mieux serait de laisser l'administration telle qu'elle est organisée, quitte à exiger, sur notre responsabilité, la présentation des bons préfets et quitte à réunir quelques sous-préfectures... «C'est ce que nous voulons faire».

J'ai peur qu'il ait compris que moi aussi je souhaite la réunion des départements en province. Il a chaleureusement fait appel à notre concours, car c'est «par nous qu'ils veulent

căci «prin noi vor să administreze». Apoi mi-a emis opinia ciudată, că poate nici Regele Carol n'ar fi putut să reziste şi că acest sentiment i-a pricinuit moartea. — Am răspuns că poate Regele Carol n'ar fi putut să împingă ţara într'un războiu alături cu Germania, dar de sigur el ar fi menţinut neutralitatea. — El : «Nici odată neutralitatea d-voastră n'a fost amicală». — Eu : «O ştiu şi destul am luptat, în chestia muniţiilor, ca să fie amicală». — El : «De ce Regele Ferdinand a urmat o altă cale ?» — Eu : «Sigur din slăbiciune». — El : «Înştiinţările nu lipseau, şi ataşatul d-voastră militar, foarte pătrunzător, a vestit la timp, cum a făcut-o şi Stoffel în Franţa». (Notez aci că Mackensen îmi spusese că la Alexandria s'au găsit hârtiile lui Mircescu şi că ele au fost proba evidentă a sincerităţii sale. Se temuse ca el să nu fi jucat o comedie, atât era puţin de crezut că nu se va ţine socoteală de avizul său !) Guvernatorul îmi spune că România se va ridica şi că trebue examinat viitorul cu bărbăţie. El laudă pe soldatul român care s'a bătut foarte bine. «Alături de noi, voioşi v'am fi dat Basarabia». — Am avut grija să spun că dacă în momentul

---

administrer». Il m'a émis l'opinion bizarre que peut-être le Roi Carol lui-même n'aurait pu résister et que c'est ce sentiment qui l'a tué. J'ai répondu que peut-être le Roi Carol n'aurait pas pu entraîner le pays dans une guerre à côté de l'Allemagne, mais que sûrement il aurait maintenu une neutralité. *Lui:* Jamais votre neutralité n'a été amicale. — *Moi:* Je le sais bien et j'ai assez lutté dans la question des munitions pour qu'elle le fût. — *Lui:* Pourquoi le Roi Ferdinand a-t-il suivi une autre ligne? — *Moi:* Par faiblesse certainement. — *Lui:* Les renseignements ne manquaient pas et votre attaché militaire, très clairvoyant, a averti, comme Stoffel l'avait fait en France. (Je note ici que Mackensen m'avait dit qu'à Alexandria on a trouvé les papiers de Mircescu et qu'ils ont été la preuve éclatante de sa sincerité. On avait eu peur qu'il n'eut joué la comédie, à tel point il était peu croyable qu'on ne tînt pas compte de ses avis). — Le gouverneur me dit que la Roumanie se relèvera et qu'il faut virilement examiner l'avenir. Eloges pour les soldats roumains qui se sont très bien battu. «A côté de nous, nous vous eussions volontiers donné la Bessarabie». J'ai eu soin de dire que si lors du contrat anglais

contractului englezesc, Bussche ar fi fost mai energic, poate că nu am fi avut guvernul Brătianu până la urmă.

Relativ la starea finanţelor şi solda ofiţerilor, Tülff îmi spune: «Stabilim un stat şi cum nu sunt încă venituri, vom face un «Vorschuss» la ministerul finanţelor. Ofiţerii vor primi soldele lor, dar poate nu întregi». Este foarte optimist asupra cantităţei semănăturilor de toamnă ! !

4 Februarie. — Apare o ordonanţă asupra cartelei de pâine. Raţiunea este de 140 de grame. Stilul este foarte puţin clar, ca în toate ordonanţele publicate.

— Se ridică toţi ofiţerii lăsaţi liberi până astăzi şi foarte greu se obţine excepţii. Azilurile noastre «Tonola» şi «Cercul Militar», de abea se goliseră prin plecarea celor ce s'au trimis în Germania, şi iar s'au umplut. Un oarecare căpitan Oswald, fost impiegat la legaţiunea germană, este acela care cercetează hârtiile cu foarte puţină bunăvoinţă şi băgare de seamă: se iau cât mai mulţi. Henri Bogdan şi Const. G. Manu, primul niciodată mobilizat, iar celalt care n'a făcut măcar un minut de serviciu militar, au scăpat cu cea mai mare greutate.

Bussche avait été plus énergique, nous n'aurions peut-être pas eu le gouvernement Bratiano jusqu'au bout.

Pour l'état des finances et la solde des officiers, lui: nous établissons un état et comme il n'y a pas encore de revenus, nous ferons «ein Vorschuss» au Ministère des Finances. Les officiers recevront leur solde, mais peut-être pas en entier. Très optimiste quant à la quantité des ensemencements d'automne.

4 février. — Ordonnance sur la carte de pain. La ration est de 140 gr. La rédaction, comme celle de toutes les ordonnances publiées, est aussi peu claire que possible.

On cueille tous les officiers laissés jusqu'à ce jour libres et l'on est très sévère pour les exemptions. Nos asiles «Tonola» et «Cercle Militaire», à peine vidés, après les départs de ceux qu'on a envoyé en Allemagne, sont de nouveau pleins. C'est un capitaine Oswald, ancien employé de la légation d'Allemagne, qui examine les papiers avec peu d'aménité et d'attention: on prend le plus qu'on peut. Henri Bogdan et Constantin G. Manu, l'un jamais mobilisé, l'autre n'ayant pas fait une minute de service, ont eu toutes les peines du monde pour s'en tirer.

5 Februarie. — Deputatul Coandă şi pastorul Müller au venit să solicite ajutoare şi să caute bani. Mizeria este îngrozitoare la Piteşti. Nimeni nu are un ban şi comuna este în neputinţă de a face faţă sarcinilor războiului: ea a trăit din grâul ei, pe care l'a vândut populaţiei sub formă de pâine. Coandă povestea că două femei şi cinci copii refugiaţi într'o singură odae, din cauza lipsei de combustibil, n'au avut dela Crăciun decât puţin mălai pentru a se susţine. In câmpul de prizonieri — 8000 ! — domneşte tifosul recurent; mor între 20 şi 26 pe zi ; tifosul şi-a făcut apariţia şi în două spitale, unde se află Germani. In spitalele noastre — ale Crucei Roşii, — căci altele nu mai există — răniţii sunt acoperiţi de insecte, căci nu mai există nici petrol, nici nimic altceva pentru deparazitare.

Mizeria este atât de mare încât Germanii au propus să facă monedă, constituind ca ipotecă casele celor absenţi. Am scris lui Lupu Kostake că sunt gata să mă consult cu dânsul, cu delegaţii şi cu Kiriacescu dela Finanţe : aştept răspunsul.

— Gazeta ne dă textul unei telegrame «Reuter» care

---

5 février. — Le député Coanda et le pasteur Müller sont venus solliciter du secours et chercher de l'argent. La détresse est terrible à Pitesti. Personne n'a le sou et la commune est dans l'impossibilité de faire face aux charges de la guerre : elle a vécu de ses blés qu'elle a vendus sous forme de pain à la population. Coanda disait que deux femmes et 5 enfants refugiés, dans une seule chambre, faute de combustible n'ont eu qu'un peu de farine de maïs pour se soutenir depuis Noël. Au camp des prisonniers — 8000 — typhus recurrent; il en meurt 20 à 26 par jour; le typhus a fait son apparition dans deux hôpitaux aussi où il y a des Allemands. Dans nos hôpitaux — Croix Rouge, — car il n'y a pas autre chose, les blessés sont couverts de bêtes, il n'y a plus de pétrole ni rien pour déparasiter. La misère est telle que les Allemands ont proposé de battre monnaie en constituant comme hypothèque les maisons des absents. J'ai écrit à Lupu Kostache que j'étais prêt à conférer avec lui, les délégués et Kiriacescu des Finances : j'attends la réponse.

Le journal nous donne le texte d'un télégramme Reuter

anunţă ruperea relaţiilor diplomatice între Statele-Unite şi Germania şi rechemarea lui Gérard dela Berlin. Era de prevăzut, după declaraţia de întărire a războiului submarin. Discursul Cancelarului viza clar această eventualitate. Această noutate trebue să fi impresionat pe neutri. Eu însumi am fost viu impresionat.

— Dintr'o conversaţie ce am avut-o cu V. Maltezeanu, care se grăbise să primească o prefectură, cred înainte de a mă fi consultat, şi care astăzi este foarte plictisit că a căzut la o şefie de plasă, rezultă că faimosul proiect al lui Carp, adoptat de Germani, a ajuns la suprimarea prefecturilor. Sunt sub-prefecturi mărite şi un aşa zis guvernator la Ploeşti, Craiova, Piteşti şi Călăraşi, plus guvernul central din Bucureşti. Trebue să cunoşti puţin ţara ca să nu vezi toate conflictele de competinţă care sunt la orizont.

— *Darvari* află dela Reuss că s'ar putea ca Germanii să se retragă pentru a lăsa numai Austriaci în România (?); că Bulgarii au început, chiar aci la noi, să se împartă în partizani ai Rusiei şi în partizani ai Germaniei; că divizii bulgăreşti s'au predat Ruşilor în regiunea Brăi-

---

annonçant la rupture des rélations diplomatiques entre les Etats-Unis et l'Allemagne et le rappel de Gérard de Berlin. C'était à prévoir après la déclaration sur le renforcement de la guerre des sous-marins. Le discours du Chancellier visait clairement cette éventualité. Sur les neutres cette nouvelle a dû faire impression. J'en ai ressenti moi-même une très vive.

D'une conversation que j'ai eue avec V. Maltezeanu, qui s'était empressé d'accepter une préfecture, je crois même qu'avant de me consulter, et qui aujourd'hui est très ennuyé de dégringoler chef «de plasa», il résulte que le beau projet de Carp, adopté par les Allemands, a abouti à la suppression des préfectures. Il y a des sous-préfectures agrandies et le soit disant gouverneur: à Ploesti, Craiova, Pitesti et Calarasi, plus le gouvernement central de Bucarest. Il faut connaître très peu notre pays pour ne pas voir tous les conflits de compétence qui sont à l'horizon.

Darvari tient de Reuss qu'il se pourrait que les Allemands se retirassent pour ne laisser que des Autrichiens en Roumanie (?); que les Bulgares ont commencé, même ici chez nous, à se diviser en partisans de la Russie et en partisans de l'Allemagne; que des divisions bulgares se sont rendues

lei (?); că, sub nici un cuvânt, nu se va trece peste linia Siretului şi că nu trebue ajutată mişcarea antidinastică a unora, căci nici măcar Germanilor ea nu ar fi plăcută!?

6 Februarie. — Am vorbit cu *Bronsart* în privinţa unor «Ausweis» şi în privinţa eliberării, dacă e posibilă, a lui Dobrescu. I-am atras atenţia asupra marei dificultăţi a campaniei agricole, din cauza lipsei de organizare; el mi-a răspuns că se va aduce tractoare. Eu: «Dacă vor mai putea sosi şi dacă va mai fi combustibil»... Că se va da sământă, dar că repartiţia vitelor de muncă şi chiar a oamenilor retraşi de pe front este foarte grea şi se face cu foarte mare anevoinţă din cauza zăpezei şi a frigului. Dunărea devenind improprie navigaţiunii, tot ce venea pe apă a trebuit să ia calea uscatului; una din căile noastre ferate (Predeal) nu funcţionează, aşa că transportul cărbunilor, evacuarea trupelor în mişcările lor continue de schimbări, transportul materialului, etc. opresc libertatea necesară circulaţiei. In ceeace priveşte măsurile adoptate pentru liberarea pe cuvânt a ofiţerilor, autorităţile nu primesc pe cuvânt decât pe doctori, ingineri şi pro-

---

aux Russes du côté de Braila (?); que sous aucun prétexte on ne dépassera la ligne du Sereth et qu'il ne faut en rien seconder les allures anti-dynastiques de uns, car ce ne serait pas agréable aux Allemands eux-mêmes (?!).

6 février. — Au sujet de certains «Ausweis» et de la libération si possible de Robert Dobrescu, causé avec Bronsart. J'ai attiré son attention sur la grande difficulté de la campagne agricole, faute d'organisation; il m'a dit qu'on aura des tracteurs. *Moi:* S'ils peuvent arriver encore et s'il y a du combustible...; qu'on donnera les semences, mais que la répartition des animaux de travail et même des hommes retirés du front — était très difficile et devenait très lente par suite de la neige et du froid. Le Danube devenu non navigable, tout ce qui venait par eau a pris la voie de terre; une de nos lignes (Prédeal) ne fonctionne pas, de sorte que le transport du charbon, l'évacuation des troupes dans leurs mouvements et changements continuels, le transport du matériel etc, etc. empêchent qu'on ait la liberté de circuler, nécessaire. Sur les normes adoptées pour la liberté sur parole des officiers, les autorités n'acceptent sur parole que les médecins, les ingé-

prietari rurali cari îşi lucrează moşiile. Eu am insistat asupra a două puncte: Aveţi încredere în organele administrative, dacă vi se dă un personal bun; aveţi încredere în agricultori de orice rang, dacă le daţi speranţa unui preţ bun, — şi lăsaţi-i să lucreze; să n'aveţi însă nici un fel de încredere în personalul poliţienesc.

7 Februarie. — Capăt, asupra primei şedinţe a Camerei, note foarte interesante dela un *evadat*, scăpat din internare. Trebue să fie un informator de o rară deşteptăciune. Discursurile lui Brătianu şi Take Ionescu sunt în fond ceeace ştiam noi din gazete. (Nota din 26 Ian.) Dar detaliile sunt foarte instructive.

Camera s'a deschis la 9/22 Dec. la Iaşi, la Teatru. In discursul său, Brătianu zice că la Constanţa, cu prilejul vizitei Ţarului, el a aflat că dacă Austro-Ungaria atacă Sârbia, Rusia va declara războiul şi că el adusese acest fapt la cunoştinţa Vienei şi Berlinului, cari erau deci prevenite. Ori, la Consiliul de Coroană dela Sinaia, Brătianu a declarat că dacă i s'ar fi comunicat nota austriacă. dela care a pornit războiul, el ar fi putut să vestească că

---

nieurs et les proprietaires ruraux travaillant leurs terres. *Moi*: J'ai insisté sur deux points: ayez confiance dans les organes administratifs, si on vous donne un bon personnel; ayez confiance dans les agricultures de tous rangs, si vous leur donnez l'appât d'un bon prix et laissez-les agir ; n'ayez aucune confiance dans le personnel policier.

7 février. — Sur la première séance de la Chambre, des notes très intéressantes d'un évadé sorti d'internement. Ce doit être un informateur d'une rare intelligence. Les discours de Bratiano et de Take Ionescu sont, au fond, ce que nous savions par les journaux. Mais les détails sont très instructifs.

La Chambre a ouvert le 9/22 décembre à Iassy, au Théâtre. Dans son discours, Bratiano dit que, à Constantza, lors de la visite du Tzar, il avait appris que si l'Autriche-Hongrie attaquait la Serbie, la Russie déclarerait la guerre et qu'il l'avait porté à la connaissance de Wien et de Berlin, qui par conséquent étaient averties. Or, au Conseil de Couronne de Sinaïa, Bratiano avait declaré que si on lui avait communiqué la note autrichienne (qui a déclanché la guerre)

Rusia nu va permite să se atace Sârbia, căci chiar Sasonov i-o declarase. Diferenţa între ambele versiuni mă confirmă în ideea că Brătianu era deja angajat la epoca vizitei dela Constanţa şi că pactul a fost încheiat când cu vizita Marelui Duce Nicolae Mihailovici.

— Mareşalul a plecat astăzi la Cartierul General. Motivul mărturisit este: spre a mulţumi Impăratului pentru decoraţie. Lipsa anunţată va fi de 15 zile; plecarea nu trebuia să aibă loc decât mâine. Trebue evident ca măsurile militare să fie întinse la ultima extremitate..!!

— Pădurarul şef al prinţului de Schöumburg Waldenburg, acum aviator, revine după frontul Moldovei. Pe front nu se mai află un singur român (?) Rămăşiţele armatelor noastre sunt la Botoşani şi Dorohoi pentru refacere. Bacău pare a fi un centru militar important pentru muniţii.

8 Februarie. — Brelan de *ordonanţe,* toate semnate, de astă dată de Tülff. Se vede că mareşalul a plecat ! Ordonanţă asupra dreptului de întruniri şi asupra cluburilor; ordonanţă copilărească şi cu ton demagogic asupra

---

il aurait pu les avertir que la Russie ne permettrait pas qu'on attaque la Serbie, puisque Sassonow le lui avait déclaré. La différence entre les deux versions me confirme dans mon idée que Bratiano était engagé déjà à l'époque de la visite Constantza et que c'est lors de la visite du Grand Duc Nicolas Michalovici que le pacte a été conclu .

Le Feldmaréchal est parti ce soir pour le Quartier Général. Motif avoué: remerciements à l'Empereur pour la décoration. Absence annoncée de 15 jours. Le départ ne devait avoir lieu que demain. Il faut évidemment que les mesures militaires soient poussées au dernier....

— Le Foersterchef de Schöumburg-Waldenburg, devenu aviateur, revient du front Moldavie. Il n'y a plus un seul Roumain sur le front. Les débris de nos armées sont à Botoşani et à Dorohoi pour s'y refaire. Bacau semble être devenu un centre militaire important pour les munitions.

8 février. — Brelan d'ordonnances toutes signées, cette fois-ci, Tülff. On voit que le Feldmaréchal est parti. Ordonnance sur le droit de réunion et les cercles; ordonnance enfantine et à allure démagogique pour le travail des terres, rappel d'ordonnance pour le pain; mais la plus odieuse est

lucrărilor agricole; o nouă ordonanţă pentru pâine ; dar cea mai odioasă este ordonanţa de eri (aceasta neiscălită), prin care se autoriză perchiziţii pentru a se descoperi dacă nu ai plăpumi sau blănuri prea multe ! In fine ordonanţă pentru a pedepsi orice poştă clandestină, atunci când nu există nici-o poştă oficială. S'au şi văzut astăzi poliţişti cu pipa în gură, însoţiţi de un gardist român, intrând prin case, perchiziţionând prin dulapuri şi desfăcând paturile !

— Am avut ocazia, seara, să văd pe Prinţul de *Reuss,* care cel dintâi a recunoscut că se făceau odioşi prin sâcăielile care se impuneau, adeseori într'un mod inutil, populaţiei.

— Guberniile Lupu-Carp pare că avortează. Toată lumea declină paternitatea lor. Culcer, care vine dela Interne, îmi spune că este o măsură care nu poate fi luată în serios. Puiu Filoti vine la mine speriat, ca să-mi spue că colonelul Bronsart ar fi supărat pe Maiorescu şi Marghiloman, fiindcă ei ar face opoziţie proectelor guvernului. Adevărată sau nu, această supărare ar fi confirmarea de avortare a proectului, şi nu m'aşi mira de loc dacă Lupu Kostake ar arunca răspunderea asupra

---

celle d'hier (non signée celle-là), par laquelle on autorise des perquisitions pour découvrir si on n'a pas des couvertures de lit et des fourrures en trop; enfin, ordonnance pour punir toutes postes clandestines alors qu'on n'a pas de poste officielle. On a déjà vu aujourd'hui des soldats de police, pipe aux lèvres, accompagnés d'un sergent de ville roumain, entrant dans les maisons, se faisant ouvrir les armoires et défaisant les lits.

J'ai eu le soir l'occasion de voir le Prince de Reuss, qui le premier a reconnu qu'on se rendait odieux par les tracas qu'on impose, souvent très inutilement, à la population.

Les gouvernements de Lupu-Carp semblent avorter. Tout le monde en decline la paternité. Culcer, qui revient de l'Intérieur, me dit que c'est une mesure qui ne résiste pas à l'examen. Puiu Filoti est accouru, effrayé, me dire que le colonel Bronsart aurait montré de l'humeur contre Maiorescu-Marghiloman parce qu'ils faisaient de l'opposition aux projets du gouvernement. Réelle ou non, cette fâcherie serait la confirmation de l'avortement et je ne serais pas étonné que Lupu

mea. De altfel, el a şi răspândit mica infamie că «Marghiloman a făcut o impresie dezastroasă asupra lui Mackensen». Frumos! Şi mai ales idiot! (Prin Corteanu).

— Ţigara confirmă ceeace reese din toate convorbirile pe care le ai cu Germanii de bună credinţă. Prinţul de *Reuss* spune că la Berlin, ca să-ţi faci un rând de haine, e nevoie de atestarea poliţiei că cel vechiu este zdrenţuit! Un ofiţer, prieten cu Tzigara, îi citea o scrisoare a nevestei sale prin care îi cerea să aducă pingele pentru încălţăminte, căci nu era chip să mai găseşti. Acelaş ne povesteşte că prinţul de Schaumburg-Lippe, care a plecat de curând, rechemat grabnic, a ridicat toate dulceţurile şi conservele din casa lui G. Lucasievici şi a luat cu el un cufăr al casei pentru transportul lor.

9 Februarie. — Un ofiţer de rezervă, Henri *Oteteleşanu*, se întoarce dintr'un lagăr de prizonieri din Bulgaria. El era în lagărul dela Karjaglik, aproape de Adrianopol. Avem acolo sute de prizonieri ducând lipsă de toate. Dar ce este extra-ordinar, este că găseşti acolo tot statul-major al unor regimente, complect, de la colo-

---

en rejette la responsabilité sur moi. Il a d'ailleurs propagé, déjà, la petite infamie que «Marghiloman avait fait une impression désastreuse sur Mackensen». Joli et surtout idiot! (par Corteanu).

Tzigara confirme ce que ressort de toutes les conversations qu'on a avec les Allemands de bonne foi. Le Prince de Reuss me disait que pour se faire un costume à Berlin, il faut l'attestation de la police que l'ancien tombe en loques. Un officier ami lisait devant Tzigara une lettre de sa femme qui lui demandait de rapporter des semelles pour ressemeller la chaussure, car il n'y a pas moyen de s'en procurer. Le même nous raconta que le Prince de Schaumburg-Lippe, qui vient de partir, rappelé subitement, a tout raflé dans la maison de Georges Lucasievici en faits de confiture et de conserves et a emporté une malle de la maison pour leur transport.

9 février. — Un officier réserve, Henri Oteteleşeanu, revient des camps des prisonniers en Bulgarie. Il était au camp de Karjaglic près Adrianople. Nous y avons des centaines dans un dénuement complet. Mais ce qui frappe, c'est de voir tout l'Etat Major de certains régiments, au complet, du colo-

nel până la ultimul sublocotenent. Aşa, de exemplu, din regimentul 36 sunt 62 ofiţeri şi 48 din regimentul 75. Oteteleşanu afirmă că ei sunt foarte rău trataţi. Că s'a încercat, dându-le numai pâine uscată drept hrană, să silească pe ofiţeri să lucreze la şosele şi, nereuşind, ofiţerii au fost bătuţi cu nuiele. Din fericire se regăsesc acolo colonelii Grigorescu, Iovescu etc., cari treceau drept morţi. Ura în contra noastră este sălbatică în Bulgaria: dealtminterea Germanii, Austriacii (Helf mi-a repetat-o astăzi) o spun şi ei. In scrisoarea pe care guvernatorul Tülff mi-a scris-o pentru chestiuni de prizonieri, nu este vorba de Bulgari şi guvernatorul mi-a recomandat să mă adresez direct generalului Tantiloff, având însă grija de a apăsa asupra titlului de Excelenţă!

— *Stere* mi-a făcut o vizită lungă şi în acelaş timp şi o lungă predică. El a avut grija să stabilească necesitatea existenţei a două partide, partidul conservator şi partidul progresist (?). Presupun că acesta este titlul pe care speră el să-l imprime liberalilor. Deasemenea, mi-a spus că a menţinut faţă de Carp toate doctrinele lui: deci, barieră pentru viitor. El vrea să aducă o înţelegere între Carp şi mine, căci după el nu există între

---

nel au dernier sous-lieutenant. Ainsi il y a 62 officiers du 36-e de ligne et 48 du 75-e. Otetelesanu afirme qu'on les a très mal traité. Qu'on a voulu, par le pain sec, forcer des officiers à travailler aux routes et que lorsqu'on n'y a pas réussi, on les a frappés de verges. On retrouve heureusement en vie les colonels Grigorescu, Jovescu, etc., etc., qu'on disait morts. La haine contre nous est féroce en Bulgarie: d'ailleurs, les Allemands, les Autrichiens le disent à l'envi. Dans la lettre que le gouverneur Tulff m'a écrite pour affaires des prisonniers, il n'est pas question de Bulgarie et le gouverneur m'a recommandé de m'adresser directement au général Tantilof, en ayant soin d'appuyer sur son titre «d'Excellence».

Stere m'a fait une longue visite et m'a tenu un long prêche. Il a eu bien soin d'établir la nécessité de l'existence de deux partis, le parti conservateur et le parti progressiste (?). Je suppose que c'est le titre qu'il espère imprimer aux libéraux. De même il m'a dit avoir maintenu vis-à-vis de Carp toutes ses doctrines; donc barrière pour l'avenir. Il veut amener une entente entre Carp et moi, car il y a simple malen-

noi decât o simplă neînţelegere, venind din frica pe care o are Carp că eu nu vreau să declar a lua o atitudine fermă pentru Germania, dacă Moldova isbuteşte a fi liberată de Ruşi. Eu obiectez că Germanii ştiu la ce să se aştepte, din partea mea. El: «Dar Carp nu ştie, şi o simplă scrisoare ar desluşi totul». Eu : «Relaţiile noastre sunt de aşa natură, că nu am nevoe de a sta de vorbă cu Carp. Poftim : spune d-ta lui Carp ce ai aflat acum de la mine». El : «Nu mă pune între D-voastră». Apoi desvoltă numai ştiu ce teorie de federalism, pentru a da toată încrederea Germaniei. Eu obiectez că aceasta ar presupune că Ungaria ne-ar fi câştigată, ceeace mi se pare dubios. El: «Am fi noi pârghia care ar apăsa asupra hotărârilor Ungurilor...» Pentru micile mizerii politice la ordinea zilei, el aruncă toată răspunderea asupra lui Lupu Kostake, care le încurcă toate şi nu face nimic. Niciodată n'a înţeles Carp să institue acele gubernii în aceste momente ! Hotărât, toţi se leapădă de această paternitate.

— Iarna este teribilă şi criza de combustibil îngrozitoare. Azi dimineaţă, pe dealul Filaret 20 grade sub zero..

---

tendu — selon lui — venant de ce que Carp craint, que je ne veuille déclarer prendre une attitude ferme, à côté de l'Allemagne, si la Moldavie arrive à être libérée des Russes. Je lui objecte que les Allemands savent à quoi s'en tenir. — *Lui:* Mais Carp ne le sait pas et une simple lettre éluciderait tout. — *Moi:* Nos rélations sont telles que je n'ai pas besoin d'écrire pour causer avec Carp. Tenez: dites vous à Carp ce que vous venez d'apprendre de moi.—*Lui:* Ne me fourrez pas entre vous deux. — Stere développe je ne sais quelle théorie de féderalisme pour donner toute quiétude à l'Allemagne. Je lui objecte que cela supposerait la Hongrie acquise, ce qui me paraît douteux. *Lui:* Nous serions justement le levrier pour appuyer sur les décisions des Hongrois...

Pour les petites misères politiques à l'ordre du jour, il rejette toute la responsabilité sur Lupu, qui embrouille tout et qui ne fait rien. Jamais Carp n'a voulu entendre en ce moment de ses gouvernements. Décidemment, c'est à qui en déniera la paternité. L'hiver est terrible et la crise du combustible est affreuse. Ce matin 20 degrés sous zéro.

10 Februarie. — Nimic nu mişcă nici ca organizare administrativă, nici ca organizare agricolă. Mă duc la contele *Praschma*, unul din factorii de studii economice; el fixează o întâlnire pentru Iliescu (administratorul meu) la căpitanul Tiheuer. Proiecte, numai proiecte şi dacă se cere ceva practic, ca predarea cheilor mele de magazie, aflate în mâinile gardei germane (un caporal !), ei spun: nu mai e de competinţa mea. Bietele judeţe Vlaşca, Ialomiţa, Teleorman cu greu se vor mai pune pe picioare.

11 Februarie. — Buletinul arată că pe frontul occidental situaţia e aprinsă. Se spune în general că la sfârşitul lui Februarie va fi o mare înaintare. In Franţa ? In Italia ? Pentru multe persoane din cercurile germane se apropie sfârşitul... In Germania nu mai circulă decât un tren pe zi şi acela neîncălzit; tot restul e pentru transportul de trupe în toate direcţiile.

12 Februarie. — Eri, eşind dela Crucea Roşie am spus lui Stirbey că mă mir că inginerul Pisosky e sin-

---

10 février. — Rien ne bouge ni comme organisation administrative, ni comme organisation agricole.

Je vais chez le comte Prachma, l'un des facteurs d'étude économique; il fixe un rendez-vous pour Iliescu (mon administrateur) chez le Rittmeister Tiheuer. Projets, rien que projets, et si l'on demande quelque chose de pratique, comme la remise de mes clefs de magasin qui sont aux mains de la garde allemande, on vous dit: ce n'est plus de ma compétence. Les pauvres départements de Vlaşca, Ialomitza, Teleorman auront du mal s'ils se mettent sur pieds.

11 février. — Le bulletin indique que ça chauffe sur le front occidental. On dit communément que pour la fin de février il y aura une grande poussée. En France, en Italie? Pour maintes personnes des cercles allemands c'est la fin qui approche (?).....

En Allemagne on n'a conservé qu'un train par jour et celui-là pas chauffé; tout le reste est pour des transports de troupes en tous sens (Guerlicze).

12 février. — Hier j'avais, en sortant de la Croix Rouge, dit a Stirbey que j'étais étonné que l'ingénieur Pisosky fût le

gurul Român autorizat să părăsească ţara. Să fii sărac ca Iov şi să-ţi plăteşti pe vremurile acestea o călătorie la Berlin, mi se părea ciudat! Amândoi găseam suspect pe acest Pisosky şi rolul lui pe lângă Germani nu e prea lămurit. Azi dimineaţă George *Stirbey* mi-aduce o veste de mirare: Guerlicze a găsit la Berlin, la minister, pe Pisosky care trata cu Bussche un subiect cu deosebire glumeţ: dictatura civilă a lui Carp cu un guvern de funcţionari şi administrarea teritoriului ocupat lăsată Românilor. Guerlicze mai spune că Czernin însărcinase pe ambasadorul dela Berlin să declare că nu găsea proectul oportun. Poate că Pisoski se lăudase numai. Călătoria sa rămâne totuşi nelămurită.

— «Brodkarte» (cartela de pâine) a fost amânată la 25. Trebuea să înceapă a funcţiona azi dimineaţă; dar sistemul nostru general s'a întins şi la Germani.

— La dejun, principele de *Reuss*, fost ministru la Teheran, şi Praschma. Am cerut încă odată pentru proprietarii rurali libertatea de a circula, ca fiind singurul mijloc de a da un avânt agriculturii. Prinţul de Reuss

---

seul Roumain autorisé à quitter le pays. Pauvre comme Job et s'offrir, en ces temps, un voyage à Berlin, me semblait bizarre. Tous deux nous trouvions que l'ingénieur Pisosky semblait louche et que son rôle auprès des Allemands manquait de netteté. Ce matin, Georges Stirbey m'apporte une nouvelle étonnante: Guerlicze a trouvé à Berlin, au ministère, Pisosky, qui traitait avec Bussche un sujet particulièrement amusant: la dictature civile de Carp, avec un gouvernement de fonctionnaires et alors l'administration du territoire occupé laissée aux Roumains. Guerlicze ajoutait que Czernin avait chargé l'ambassadeur à Berlin de déclarer qu'il ne trouvait pas le projet opportun. Peut-être que Pisosky s'est tout simplement vanté. Reste toujours le voyage inexpliqué de ce Monsieur.

La Brodkarte a été ajournée au 25. Elle devait commencer à fonctionner ce matin: notre système général gagne aussi les Allemands. Eu à déjeuner le Prince de Reuss, ancien ministre à Teheran, et le comte Praschma. J'ai encore une fois demandé la liberté de circuler pour les propriétaires ruraux, comme seul moyen de donner de l'élan à l'agriculture.

se ocupă de chestiuni uvriere. Mi-a vorbit de Rakowski, Dobrogeanu-Gherea şi Stere. M'a întrebat însă în mod afirmativ: «Nu e aşa că Stere e integru?». Asupra lui Bussche: «E încăpăţânat, deci uşor de înţeles». Cu un surâs: «Nu vi se pare că Hammerstein e mai inteligent decât Bronsart?» — Puteam să spun nu? — Asupra lui Waldhausen, face haz că n'a primit să facă sacrificii pentru presă, fiindcă Ruşii «stricaseră toate preţurile». Cunoaşte pe Poklevski şi pe Barclay; amintirile lui Lady Suzan l'au înveselit pe vremuri.

— Se spune în oraş că perchiziţiile la palatele regale au adus descoperirea unor scrisori intime supărătoare. Dar ce nu se spune în acest moment?

— Trimisul nostru *Buchholtz* se întoarce dela Slatina. In câmpul soldaţilor prizonieri e tifos recurent şi o medie de 5 morţi pe zi la un efectiv de 4000 de oameni. El îmi spune că un om a fost găsit îngheţat: au fost 28 gr. de frig şi lipsă de combustibil. Oamenii erau în stare proastă la sosire: lipsa de hrană şi insectele i-au dat gata. Din potrivă, ofiţerii se plâng pentru orice nimic. Ar dori să

Le Prince de Reuss s'occupe des questions ouvrières. Il m'a parlé de Rakowsky, de Dobrogeanu-Gherea et de Stere. Il m'a demandé, mais d'une façon affirmative: «N'est ce pas que Stere est intègre?» — Sur Bussche: Il est entêté, donc facile à tromper. — Avec un sourire: N'est ce pas que Hammerstein est plus intelligent que Bronsart? — Pouvais-je dire non? — Sur Waldhausen, très amusé qu'il ait refusé de faire des sacrifices pour la presse parce que les Russes «avaient gâté tous les prix». — Il connaît Poklevsky et Barclay: les souvenirs de lady Suzan l'ont égayé dans le temps.

— On dit en ville que les perquisitions aux Palais Royaux ont amené la découverte de lettres intimes fâcheuses. Mais que ne dit-on en ce moment?

Notre envoyé, Buchholtz, revient de Slatina. Dans le camp des soldats prisonniers il y a le typhus recurrent et une moyenne de 5 décès par jour sur un effectif de 4000 hommes. Verbalement, Buchholtz me dit qu'un homme a été trouvé gelé: il y a eu 28 degrés de froid et pas de combustible. Les hommes étaient en mauvais état en arrivant: l'absence de nourriture et les insectes, la vermine, ont fait le reste. Par contre, les officiers se plaignent pour rien. Ils voudraient

aibă libertatea să meargă în voia lor prin oraş ; joacă cărţi de dimineaţă până seara; iar un colonel Basarabescu îi despoaie.

13 Februarie. — Două ordonanţe noui. Una opreşte comerţul de vite, cealaltă tăerea celor de reproducţie, coprinzând şi găinele; excepţie, cazul de urgenţă şi chiar atunci trebue îndată «oferită» carnea la Cercul militar competent. Acest din urmă articol e naiv şi supărător. Ce ridicol sunt făcute toate aceste ordonanţe ! Se pare că le elaborează intendentul Zacherl.

— Ambianţa românească câştigă pe Germani : în unele cartiere s'a cerut «Brotkarte», în altele comerţul cu pâinea e liber.

— Doamna *Sturdza* mă întreabă dacă pot să-i confirm vestea ce a primit despre logodna Prinţului Carol cu Marea Ducesă Tatiana a Rusiei. La prânzul de logodnă, Ţarul ar fi spus : «România devine fata mea, şi armata ei, pe viitor, armata mea». — «Cred şi eu!» adaugă doamna Sturdza.

14 Februarie. — Alaltăeri au murit oameni de frig.

---

avoir la liberté d'aller à leur gré en ville. Ils jouent aux cartes du matin au soir et un certain colonel Victor Basarabescu les dépouille.

13 février. — Deux nouvelles ordonnances. L'une défend le commerce des bestiaux. L'autre défend l'abatage des bêtes de reproduction, y compris les poules pondeuses; exception: les cas d'urgence et encore faudra-t-il «offrir de suite la viande au Cercle militaire compétent». Naïf et irritant, cet article final. Ce que toutes ces ordonnances sont ridiculement faites! Il paraît que c'est l'intendant Zacherl qui les élabore.

L'ambiance roumaine gagne les Allemands: on a exigé dans certains quartiers la Brotkarte, le commerce du pain est libre dans certains autres.

M-me Stourdza me demande si je puis lui confirmer la nouvelle qui lui est parvenue *des fiançailles du Prince Carol avec la grande duchesse Tatiana de Russie*. Au dîner des fiançailles, le Tzar aurait dit: «La Roumanie devient ma fille et son armée est désormais mon armée». Je te crois, ajoute M-me Stourdza.

14 février. — *Etat du pays.* Avant-hier il est mort du

Lupu Kostake, spunându-mi aceasta, îmi reaminteşte toate sforţările ce a făcut pe lângă autorităţile germane pentru a se da Bucureştilor o parte din nesfârşitele aprovizionări de lemne pe cari le-au găsit dealungul liniilor ce duc la oraş. De altfel, la Slatina cazul s'a produs deasemenea printre prizonierii noştri, iar printre cei dela Piteşti mortalitatea zilnică e grozavă. Sunt poate urmările fatale ale stărei de războiu. Dar ce să zicem de măsurile neîndemânatice cari par a fi căutate într'adins spre a indispune pe toţi! După 68 de zile se putea spera că ofiţerii şi soldaţii vor fi cazaţi şi că se va lăsa lumea în pace. Totuşi se continuă a se muta oamenii din casa lor şi doamna general Zottu a fost dată afară din propria ei locuinţă! Tot se rechiziţionează fără bonuri, şi recolte întregi pleacă fără nici o chitanţă; mi-o afirmă Gr. Cantacuzino şi Jean Chintescu. La Craiova s'a luat toate trăsurile în stare bună şi s'au încărcat vagoane întregi de mobile cari se trimit în Germania. In chestiunile economice se pierde vremea pe loc şi s'au stabilit două regule care sunt negarea bu-

---

monde de froid. C'est Lupu Kostache qui me le dit et qui rappele tous les efforts qu'il a fait auprès des autorités allemandes pour qu'on donne à Bucarest une partie des immenses approvisionnements de bois qu'ils ont trouvé le long des lignes qui mènent à la ville.

D'ailleurs, à Slatina. le cas s'est produit aussi parmi nos prisonniers et la mortalité journalière est affreuse parmi ceux de Piteşti. Ce sont, peut-être, des conséquences forcées de l'état de guerre. Mais que penser des mesures maladroites qu'on dirait spécialement cherchées, pour indisposer tout le monde? Après 68 jours, on pouvait espérer que les officiers et soldats seraient casés et qu'on laisserait le monde tranquille. Or, on continue de déloger les gens de leurs maisons et on met la Générale Zotu à la porte de son habitation. Tout ce qu'on réquisitionne se fait sans bon et ce sont des récoltes entières qui partent sans une quittance. Et Grégoire Cantacuzène et Jean Chintescu me l'affirment. A Craiova on a pris tous les voitures en bon état et on a chargé des wagons entiers de meubles qu'on expédie en Allemagne. Dans les questions économiques, on piétine sur place et on a établi deux règles qui sont la négation du bon sens: les propriétaires doivent se ren-

nului simţ: proprietarii trebue să se ducă la moşiile lor, dar nu mai au dreptul să iasă de acolo. Te poţi întoarce în oraş, dar nu poţi să-ţi iei nici soţia nici copiii! Cei cari se gândesc la viitor, încep să simtă cât de greu va fi să faci opinia publică favorabilă Germaniei! — Gr. Cantacuzino îmi spune că la mina de lignit din Muscel, autorităţile germane vând ţăranilor cu 60 de bani kg. de porumb pe care ei înşişi îl rechiziţionează cu 1200 lei vagonul. In oraşe nu mai vor ca localnicii să cumpere grâul cu 2200 şi se însărcinează să-l rechiziţioneze ei cu 1500 lei, dar menţinând totuşi pâinea cu preţ majorat de 5 bani. I-am spus că nu pot încerca vreun demers, decât dacă aceste fapte ar fi bine controlate.—Gogu Christodorescu s'a întors dela Traian (Teleorman): în satele Asan-Aga şi Prunaru, care trece şoseaua, n'a găsit nici un om, nici un animal. Ridicături de pământ în dreapta şi în stânga înseamnă mormintele soldaţilor îngropaţi aproape de suprafaţă şi pe cari câinii îi desgroapă cu uşurinţă: pe ici pe colo câinii bine hrăniţi, culcaţi...

---

dre sur leurs terres, mais ils n'en ont plus le droit de sortir. On peut retourner dans sa ville, mais on ne doit emmener ni sa femme ni ses enfants. Ceux qui pensent à l'avenir, commencent à sentir combien difficile il sera de retourner l'opinion publique dans un sens favorable à l'Allemagne.

Grégoire Cantacuzène me raconte que dans Muscel, à la mine de lignite, les autorités allemandes vendent aux paysans 60 centimes le kilo de maïs, qu'eux mêmes réquisitionnent à 1200 lei le wagon. En ville, ils ne veulent plus que la ville achète le blé à 2200 et ils prennent sur eux de le réquisitionner à 1500 lei, maïs en maintenant tout de même le pain au prix majoré de 5 centimes.

Je lui ai dit que je ne pourrais tenter une démarche que si ces faits étaient strictement contrôlés. Gogu Christodorescu est rentré de Traian (Teleorman). Dans les villages d'Asan-Aga et de Prunaru, qui traverse la chaussée, il n'a pas trouvé un homme, pas un animal. Les renflements de terre à droite et à gauche marquent les tombeaux des soldats enfouis à fleur de terre et que les chiens déterrent facilement: de ci, de là, des chiens gras, repus, accroupis...

15 Februarie. — Dintr'o convorbire cu colonelul von *Stoltzenberg:* America nu va declara războiul; e prea inteligentă. De altfel, nu poate să ne facă mai mult rău decât ne-a făcut.—Eu : Poate va avea tentaţia să facă un pas înainte numai ca să poată lua parte la Congres. — Congres ? Probabil nu va fi Congres. Invingătorul va dicta pacea. (Tonul cu care spunea aceasta arăta bine că nu se îndoia că Germania va fi învingătoare).

— *Denunţătorii* pentru arestări nu se lasă: din nou au fost duşi la hotel Imperial Obreja şi Minovici.

16 Februarie. — Gazeta publică un ordin de zi din 24 Iunie 1916 al Corpului I de armată, care explică multe lucruri cari s'au petrecut : afacerea Stroja, evadarea Ruşilor prizonieri, etc. : «Evadaţii ruşi (veniţi din Austria), trebuiau conduşi fără escortă, nu la câmpul de internare, dar la consulii lor». Acest mic document dovedeşte odată mai mult cât de fictivă era neutralitatea noastră ! Şi Bussche n'a înţeles niciodată nimic...

—*Lupu Kostake* vine pe seară, îmi spune cu candoare că nu se organizează nimic, că nu sunt primari la

---

15 février. — D'une conversation avec le Colonel Stoltzenberg: l'Amérique ne déclarera pas la guerre; elle est trop intelligente; d'ailleurs, elle ne peut pas nous faire plus de mal qu'elle en a fait. — *Moi:* Elle peut avoir la tentation de faire un faux pas à seule fin de prendre part au Congrès. — Congrès? Il n'y aura probablement pas de Congrès. Le vainquer dictera la paix. (Le ton dont c'était dit, indiquait bien qu'il ne doutait pas que l'Allemagne serait le vainqueur).

Les inspirateurs des arrestations sont tenaces: on vient de remettre à l'Impérial Obreja et Minovici.

16 février. — Le journal publie un ordre du jour du 24 juin 1916 du premier corps d'armée, qui explique bien des choses qui se sont passées : affaire Stroja, évasion des Russes prisonniers etc. «Les évadés russes (venus d'Autriche-Hongrie) devaient être conduits, sans escorte, non pas au camp d'internement, mais chez leurs consuls». Le petit document prouve une fois de plus combien notre neutralité était une fiction. Et Bussche n'a jamais rien compris. Lupu vient le soir. Il a la candeur de me dire qu'on n'organise rien, qu'il n'y a pas de maires dans les communes, etc., etc.

sate, în comune, etc. Cred că proectele sale administrative nu mai au nici o şansă de reuşită.

17 Februarie. — *Brănişteanu* e în corespondenţă cu Bussche. L'a înştiinţat de atitudinea lui Carp şi de necazul lui cel vechiu contra lui Maiorescu. El convine cel dintâi că greşelile Germanilor au de ce să înăsprească pe Români şi le atribue intransigenţii cercurilor militare.

— Pe frontul francez lupte înverşunate.

— Nu se face nimic pentru refacerea terenurilor petrolifere. Spiess a trecut prin Bucureşti, dar se pare că misiunea lui consista numai în evaluarea daunelor. Iacobson dela «Astra Română» a fost autorizat să plece la Haga în speranţă că va avea autorizarea să-şi refacă şantierele.

18—19 Februarie. — Lupte straşnice pe frontul francez. Eri se făcuse o spărtură pe frontul din Champagne. Astăzi e luptă pentru menţinerea poziţiilor câştigate de Germani.

— Ocupaţia se întinde ca untdelemnul. Toate imobilele importante sunt luate pentru administraţiile a pa-

---

Je suppose que ses projets administratifs n'ont plus aucune chance de réussir.

17 février. — Branisteanu est en correspondance avec Bussche. Il l'a averti de l'attitude de Carp et de sa vieille rancune contre Maiorescu. Il convient tout le premier que les maladresses des Allemands ont de quoi exaspérer les Roumains; il les attribue à l'intransigeance des cercles militaires.

On se bat chaudement sur le front français.

Pour la remise en état des terrains pétrolifères, on ne fait rien. Spiess a passé par Bucarest, mais il semble que sa mission consiste simplement à évaluer les dommages. On a autorisé Iacobson de l'«Astra Romana» à aller à la Haye dans l'espoir qu'il aura l'autorisation de remettre ses chantiers en état.

18—19 février. — On se bat ferme sur le front français. Hier il y a avait une trouée sur le font de Champagne. Aujourd'hui on se bat pour maintenir les positions gagnées par les Allemands.

L'occupation fait tache d'huile. Tous les immeubles importants sont pris pour des administrations des quatre pays,

tru ţări: astăzi se expulzează «Naţionala», şi aşa în fiecare zi. In palatul Ştirbey se instalează un nou cazino şi nimic nu e destul de frumos în materie de covoare şi mobile.

Verzea vrea să se retragă. Pentru internaţii dela Ialomiţa, unii stabiliţi în hotelurile din centru, se plăteşte 8000 lei pe zi. Guvernământul militar a voit să deschidă în 24 de ore aziluri de noapte, unde să se servească ceai: Primăria a făcut ce a putut. Care e femeea română care va merge cu copiii ei într'un azil de noapte ?, şi aceşti nenorociţi sunt aceia cari suferă cel mai mult de lipsa de combustibil. Stoltzenberg le-a inspectat îndată şi a fost atâta de grosolan cu Verzea, încât acesta vrea să se retragă mâine. In aşteptare, nouile instalaţii vor costa 12.000 de lei, pentru 7—800 de vagabonzi cari petrec acolo câteva ceasuri înainte de a se culca. Dar cu această ocazie, din nou eşiri contra celor bogaţi; cât pe-aici colonelul S. voia să bage pe clienţii azilurilor la doamna Cantacuzino. De altfel, într'un aviz asupra ordonanţelor de percheziţie, «guvernământul» spune lămurit că co-

---

qui pullulent: aujourd'hui c'est la «Nationala» qu'on expulse, et ainsi chaque jour de la semaine. Dans le Palais Stirbey on installe un nouveau casino et rien, tapis ou meubles, n'est assez beau.

Verzea n'en peut plus et veut se retirer. Pour les internés de la Ialomitza, les uns établis dans les hôtels du centre, on paye 8000 Lei par jour. Le gouvernement militaire a voulu faire ouvrir dans les 24 heures des asiles de nuit et y faire servir du thé ; la mairie a fait ce qu'elle a pu. Quelle est la femme roumaine qui ira avec ses enfants dans un asile de nuit? et ce sont ces pauvres êtres qui souffrent le plus du manque du combustible! Stoltzenberg les a inspecté de suite et il a été pour Verzea d'une telle grossièreté que Verzea veut se retirer demain. En attendant, les nouveaux aménagements vont coûter 12.000 Lei pour les 7 à 800 vagabons qui y passent quelques heures avant d'aller se coucher. Mais, à cette occasion, de nouveau la sortie contre les riches ; un peu plus le colonel entendait fourrer les clients des asiles chez M-me Cantacuzène. D'ailleurs, dans un rappel d'ordonnance sur les perquisitions, le «gouvernement» dit clairement que

misarii pun pe cei bogaţi la adăpost, fiindcă pot să-i conrupă. In toate manifestaţiunile lor imprimate se regăseşte aceiaşi literatură de excitare a ţăranilor şi a claselor săracе !

— *Lupu Kostake* triumfă : a reuşit să oprească numirea artistului Sturdza la direcţia Teatrului, în locul lui Bacalbaşa, de care Germanii nu vor să mai audă vorbind, de când a provocat greva. Ioan Filiti, dela Afacerile Străine, i-a luat succesiunea. Intr'adevăr, mare succes ! Dar tot nu avem administraţie...

Acelaş mă anunţă că preţul cerealelor a fost mărit : 2000 de lei vagonul. Controlând, e vorba de preţul pentru... recolta viitoare.

— Nu mai sunt vehicule în Bucureşti. Ceasuri întregi nu se mai aude o trăsură. Eri, Duminică, la 5½, pe drumul Şosea-Ateneu, am întâlnit două. Totul e luat, rechiziţionat, trecut prin sită, iar astăzi pentru nu ştiu ce coloană de provizii s'a luat tot, chiar bietele animale dela tramway.

29 Februarie. — Banca Naţională, asupra căreia se

---

les commissaires mettent les riches à l'abri, parce que les riches peuvent les corrompre. Dans toutes leurs manifestations imprimées, on retrouve la même littérature d'excitation des paysans et des classes pauvres.

Lupu Kostache triomphe : il a pu empêcher la nomination de l'artiste Stourdza à la direction des théâtres, à la place de Ioan Bacalbaşa, dont les Allemands ne veulent pas entendre parler, depuis qu'il a provoqué à la grève. C'est Jean Filiti, des affaires étrangères, qui a eu la succession. Grand succès! Mais on n'a toujours pas d'administration.....

Le même m'a annoncé que les prix des céréales avaient été augmentés: 2000 Lei le wagon.

Vérification faite, il s'agit du prix pour... la récolte à venir.

Plus de véhicules à Bucarest. Des heures et des heures passent sans qu'on entend rouler une voiture. Hier, dimanche, à 5 h.½, dans le trajet Chaussée-Athénée, j'ai rencontré deux voitures. Tout est pris, réquisitionné, passé au crible et aujourd'hui, pour former je ne sais quelle colonne de vivres ou de bois, on a tout raflé, même les biques minuscules des trams.

20 février. — La Banque Nationale, pour laquelle on dis-

mai discuta, a fost ocupată. A trebuit să cedeze etajul I-iu; iar hall-ul neputând fi încălzit, s'a concentrat toate serviciile în câteva odăi. Dar acela al supravegherei devine imposibil: odată banca închisă, nu mai puteai pătrunde în ea; acum e o circulaţie continuă până la o oră înaintată din noapte. Serviciile petrolului s'au instalat în imobilul cucerit.

— Verzea şi-a dat demisia. Imi aduce copia raportului făcut Consiliului asupra hoţiilor şi neregularităţilor gestiunei liberale.

— O scrisoare din Brăila dela d-l *Popescu*, directorul Băncei Naţionale, şi care se ocupă mai serios de Crucea noastră Roşie, îmi confirmă telegrama primită eri. Germanii au pus stăpânire pe spitalul nostru precum şi pe tot materialul şi depozitul de farmacie. Răniţii noştri (cam 230) au fost transportaţi pe şlepuri şi cum Dunărea nu e navigabilă, ei stau în fundul lor fără aer şi fără lumină. (Aşa e descrierea d-rului Gogu Constantinescu sosit dela Brăila). Aceşti nenorociţi sunt destinaţi laza-

---

cutait encore, a été occupée. Elle a dû céder son premier. Comme le grand hall ne chauffe pas, on a concentré tous les services dans quelques pièces. Mais le service de surveillance devient impossible: une fois la banque fermée, on ne pouvait plus y pénétrer; maintenant c'est un va et vient continuel jusqu'à une heure avancée de la nuit. Les services du pétrole se sont installés dans l'immeuble conquis.

Verzea a donné sa démission. Il m'apporte copie du rapport fait au conseil sur les vols et les irrégularités de la gestion libérale.

Une lettre de Braila de Mr. Popescu, directeur Banque Nationale, qui s'occupait le plus de notre Croix Rouge, me confirme le télégramme reçu hier. Les Allemands ont mis possesion sur notre hôpital ainsi que sur tout le matériel et le dépôt de pharmacie. Nos blessés (230 environ) ont été transportés sur les schleeps et comme le Danube n'est pas navigable ils sont dans les cales, sans air et sans lumière. C'est la description que m'en donne le Dr. Gogu Constantinescu, qui arrive de Braila. Ces malheureux son destinés au

retului dela Giurgiu. Spitalele rechiziţionate sunt rezervate Turcilor, în rândurile cărora frigul cel mare a făcut victime.

D-rul *Constantinescu* de mai sus, a făcut serviciu la Hârşova înainte de a trece la Brăila. Povesteşte lucruri jalnice despre mulţimea refugiată acolo. Toate împrejurimile sunt pline de morminte. Teroarea şi obselile au provocat mai ales un număr grozav de avorturi. Intr'o zi, va trebui ţinut seama de pierderile pe cari aceste accidente vor costa pe ţară. La Brăila: Ruşii cari furau totul din ordin, au lăsat în farmacii mii de ordonanţe : alcool rectificat şi tinctură de vanilie, vândute câte 800 de gr. până la 1 kilo odată.

— Rechiziţiile de produse, dar fără bon sau chitanţă, urmează în toată câmpia românească. D-l *Constant* spunea la Banca Agricolă, că la Slobozia nu s'a lăsat nici hrana lucrătorilor astă-vară. Cât despre vite, afară de boi, nimic nu va fi lăsat. Cum se va face înlocuirea ? Pentru import e destul să ne reamintim că perechea de boi costă în Ungaria 6500 cor. Şi de sigur, în

---

lazaret de Giurgiu. Les hôpitaux réquisitionnés ont été réservés aux Turcs, dans les rangs desquels le grand froid a fait des victimes.

Ce Dr. Constantinescu a fait le service à Hârşova avant de passer à Braila. Il raconte des choses navrantes sur la foule refugiée là-bas. Tous les environs ne sont que tombes. La terreur et les fatigues ont surtout provoqué des avortements en nombre effrayant. Il faudra un jour tenir compte du déchet que ces accidents vont coûter à tout le pays. A Braila, les Russes qui volaient tout par ordre, ont laissé dans les pharmacies des milliers d'ordonances : alcool rectifié et teinture de vanille. Et cela se vendait par 800 gr. ou un kilo à la fois.

Les réquisitions de produits — mais sans bon ni quittance — continuent dans toute la campagne roumaine. Mr. Constant à la Banque Agricole disait qu'à Slobozia on n'a même pas laissé de quoi nourrir les ouvriers cet été. Quand aux bestiaux, à part les boeufs, rien, rien ne nous sera laissé. Comment se fera-t-il le repeuplement? Pour importer, il faut seulement se rappeler que la paire de boeufs vaut en Hongrie 6500 couronnes. Et, pour sûr, aux yeux des

ochii Germanilor, trecem încă ca oameni care au de toate. — Verzea îmi spunea azi dimineață că *Dobrovici* a câștigat bunăvoința căpitanului Albrecht dela aprovizionare, oferindu-i două șunci, văzându-l cu lacrămile în ochi la primirea unei scrisori dela soția sa, care îi spune că de multă vreme copiii nu mai cunoșteau gustul untului. Notasem deja mirarea d-rului Wolff că răniții noștri sunt așa de bine hrăniți în spitalele noastre. Comandamentul militar ne-a acordat opinci pentru prizonieri în schimbul stocului nostru de bocanci militari uzați, depus în spitale.

21 Februarie. — Bulgarii au celebrat la Mitropolie un Te-Deum pentru regele lor. Doamnele au vrut să împingă pe Mitropolit ca să protesteze, dar bătrânul a refuzat. Didina Cantacuzino mi-a citit protestarea pe care o redactase. Am povățuit-o să-și rupă hârtia, căci altminterea risca să doarmă din nou la Imperial.

— O nouă ordonanță cu acelaș ton demagogic, pe care nu-l mai înțeleg din partea unui guvern militar german. Tramwaiele sunt interzise civililor. Accesul tră-

---

Allemands nous devons passer encore pour gens fournis en tout. Verzea me disait ce matin que Dobrovici avait gagné les bonnes grâces du capitaine Albrecht (approvisionnements), en lui offrant deux jambons, lorsqu'il lui avait vu des larmes dans les yeux à la réception d'une lettre de sa femme, disant que depuis longtemps les enfants n'avaient plus connu le goût du beurre. J'avais déjà noté l'étonnement du Dr. Wolff que nos blessés sont si bien nourris dans nos hôpitaux. Le gouvernement militaire nous a accordé des «opinci» pour les prisonniers, en échange d'un autre stock de souliers militaires usés, déposés dans les hôpitaux.

21 février. — Les Bulgares ont célébré à la Métropole un Te-Deum pour le Roi Ferdinand. Les dames ont voulu pousser le Métropolite à protester et le vieux s'y est réfusé. Didine Cantacuzène m'a lu la protestations qu'elle avait rédigée. Je lui ai donné le conseil de déchirer son papier, sans quoi elle risquait de coucher de nouveau à l'Impérial. Nouvelle ordonnance de cette même allure démagogique, que je ne comprends plus de la part d'un gouvernement militaire allemand. Les tramways sont défendus aux civils; l'accès des

surilor este permis numai persoanelor cari au o autorizare dela poliţie şi poliţia nu poate da aceste autorizări decât lucrătorilor! Este cu atât mai ciudat, cu cât tramwaiele nu mai umblă...!

— Rătăciţii noştri încep a reveni. V. Maltezeanu află dela Neniţescu că a fost numai o confuziune, fiindcă Carp nu înţelege să schimbe nimic în organizarea partidului conservator; «el doreşte numai» să aibă concursul lui Marghiloman şi al partidului său, cum va face apel şi la concursul lui Stere cu grupul său.

Neniţescu a declarat lui Corteanu, care a notat *în scris*, că nu vede pentru ce motiv aşi putea să fiu supărat în contra lui, fiindcă singur, sau aproape singur, el subordonează orice activitate politică congedierei Regelui şi dinastiei; că el rămâne în partid; că recunoaşte direcţiunea mea (acum 15 zile el predica că partidele nu mai există şi că adevărata tradiţiune voia un comitet în locul unui şef), etc.

— Colonelul *Bronsart* părăseşte Bucureştii: este a treia mutare a lui. El vine să mă vază: îi scrisesem a-

---

voitures est ouvert aux seules personnes munies d'une autorisation de la police et la police ne *peut donner ces autorisations qu'aux ouvriers!* C'est d'autant plus bizarre que les tramways ne marchent plus!...

Nos égarés commencent à rallier. V. Maltezeanu tient de Nenitzescu qu'il y a eu maldonne, car Carp n'entend pas changer rien dans l'organisation du parti conservateur; il désire seulement avoir le concours de Marghiloman et de son parti, comme il fera appel aussi au concours de Stere et de son groupe.

Nenitzescu a même déclaré à Corteanu, qui en a pris note par écrit, qu'il ne voit pas pour quelle raison je pourrais être fâché contre lui de ce que, — seul ou à peu près — il subordonne toute activité politique au renvoi du Roi et de la dynastie; qu'il reste dans le parti; qu'il reconnaît ma direction (il y a 15 jours il prêchait qu'il n'y avait plus de partis, et que la vraie tradition voulait un comité à la place d'un chef), etc., etc.

Le colonel Bronsart quitte Bucarest; c'est son troisième avatar. Il vient me voir; je lui avais écrit ayant à lui parler

vând a-i vorbi de arestarea lui Obreja. Caută să evite chestiunea : trebue ostatici, atât pentru a face presiune, cât şi pentru a calma opinia publică germană. — Eu îi arăt că voiu fi silit să protestez formal, Obreja fiind directorul unui spital militar. Apoi vorbim despre administraţie: El recunoaşte că se procedează foarte încet şi isprăveşte prin a mărturisi că sfatul meu era cel bun: a se cere, sub garanţia noastră, administratori şi a le da toată încrederea şi toată posibilitatea de a lucra.

— S'a cerut lui Oscar Kiriacescu, Lupu Kostake şi Antipa să semneze o declaraţie de fidelitate Impăratului şi de executarea ordinelor care le vor fi date. Kiriacescu a obiectat că ar trebui cel puţin să fie stipulat că aceste ordine nu vor fi altele decât cele ce le-ar putea da guvernul român. Lupu Kostake şi Antipa s'au dus să consulte pe Carp, care le-a spus să nu semneze nimic.

22 Februarie. — Iarna nu vrea deloc să se înmoaie : ninge foarte mult.

— *Hans de Blome* îmi laudă pe Czernin, care e mult mai energic decât Burian cu înfăţişarea lui de profesor, şi e fericit că tânărului Impărat, cu totul opus unchiu-

---

de l'arrestation de Obreja. On tourne autour de la question: il faut des otages aussi bien pour faire pression que pour calmer opinion publique allemande. Je lui explique que je serais obligé de protester formellement, Obreja étant directeur d'un hôpital militaire. Nous causons administration: Il reconnaît qu'on procède très lentement et finit par me dire que mon conseil était le bon: exiger sous notre garantie des administrateurs et leur donner toute confiance et toute possibilité d'agir.

On a demandé à Oscar Kiriacescu, Lupu Kostake, Antipa de signer une déclaration de fidélité à l'Empereur et d'exécuter les ordres qui leur seraient donnés. Kiriacescu a objecté qu'il faudrait au moins qu'il fût stipulé que ces ordres ne seraient pas autres que ceux que pourrait donner le gouvernement roumain. Lupu et Antipa ont été consulter Carp, qui leur aurait dit qu'ils n'ont rien à signer.

22 février. — L'hiver ne veut pas lâcher prise: il neige d'abondance.

Hans de Blome me fait l'éloge de Czernin, autrement énergique que Burian, aux allures de professeur, et se montre heureux que le jeune Empereur, tout l'opposé de son on-

lui său, îi place să se informeze şi caută a cunoaşte totul prin el însuşi. Blome îmi confirmă că în ziua când Hindenburg a propus Impăratului să prepare o armată pentru România, Impăratul i-a răspuns că e absolut inutil, căci «un Hohenzollern nu poate înşela!» — Şi Austriacii sunt miraţi că Germanii au lucrat aşa puţin pentru organizaţia administrativă şi economică a ţării.

— Verzea are să-şi retragă demisia. Stoltzenberg i-ar fi transmis regretele sale şi i-a trimis răspuns că nu cunoştea calitatea lui de colonel. Când am întrebat pe Tzigara, mi s'a părut că Lupu Kostake a aranjat explicaţiile cum i-a convenit, pentru a permite lui Verzea să rămâie. Verzea mi-a anunţat că trimite prin Guerlicze un raport către Bussche, prin care se plânge de lucrarea sistematică a militarilor, cari pare că fac tot ce e cu putinţă pentru a excita ura populaţiunii.

23 Februarie. — Inginerul Pisosky ar fi spus că la Berlin, Bussche şi Helferich ar fi foarte nemulţumiţi de modul neîndemănatec cum se poartă autorităţile germane, la Bucureşti. *Tzigara*, care-mi raportează faptul, are grija să adauge: «întru atât cât Pisosky merită cre-

---

cle, aime à s'informer et cherche à tout connaître par lui-même. Il me confirme aussi que lorsque Hindenbourg a proposé à son Empereur de préparer une armée pour la Roumanie, l'empereur Guillaume lui a répondu que c'était bien inutile, car «un Hohenzollern ne peut tromper!» Même écho autrichien : on est étonné que les Allemands aient şi peu fait pour l'organisation administrative et économique du pays.

Verzea va retirer sa démission. Stoltzenberg lui aurait transmis ses regrets et lui aurait fait dire qu'il ignorait sa qualité de colonel. Quand j'ai interrogé Tzigara, il m'a semblé que Lupu avait arrangé les explications à sa façon, pour permettre à Verzea de rester. Verzea m'a annoncé qu'il faisait partir par Guerlicze un rapport pour Bussche, se plaignant du travail systématique des militaires qui semblent tout faire pour exciter les rancunes de la population.

23 fèvrier. — Pisosky, l'ingénieur, aurait dit qu'à Berlin Bussche et Helfferich seraient très mécontents des maladresses des autorités allemandes, à Bucarest. Tzigara, qui me rapporte le fait, a soin d'ajouter : «autant que Pisosky mé-

zare!» Tzigara, pentru a ilustra unele concepţiuni, îmi spune că alaltăeri seară «polizeimeister» Hammelung i-ar fi cerut ca, «până a doua zi de dimineaţă», să-i aducă un proiect de reorganizare a poliţiei şi gardiştilor ! Prefectul a declinat ironic, propunerea.

— Se demontează moara Assan, moara cea mai modernă şi cea mai bine instalată din România, pentru a o transporta la Constantinopol! Am făcut atent pe *Volanka*, că era mai simplu să se aducă aceleaşi maşini dela Brunswick direct la Constantinopol. — «Da, îmi răspunde el, dar ar trebui plătite!» Toată filosofia acestui războiu modern este explicată prin aceste câteva cuvinte.

— Cu această ocazie, *G. Stirbey* îmi atrage atenţia că ovreii sunt singurii cari se bucură de o protecţie eficace: «Moara Comercială», şi mai modernă ca moara Assan şi care cea dintâi a fost ameninţată, scapă, cu toate că ea a făcut parte din sindicatul englez. Graţie lui Făreanu ! — Minovicii ies dela «Imperial»: după 2 zile numai, prin intervenţie evreiască ! Germanii proiectau

---

rite créance!» Tzigara, pour illuster certaines conceptions, me dit qu'avant-hier soir, le Politzei-Meister Hammelung lui aurait demandé de lui apporter *jusqu'au lendemain matin* un projet de réorganisation de la police et des sergents de ville ! Excusez du peu. Le préfet a décliné ironiquement la proposition.

On démonte le moulin Assan, la minoterie la plus moderne et la mieux installée de la Roumanie, pour le transporter à Constantinople!

Je faisais remarquer à Volanka qu'il était plus simple de faire venir les mêmes machines de Brunswick directement pour Constantinople. «Oui, me répond-t-il, mais il faudrait payer!» Toute la philosophie de cette guerre moderne est expliquée en ces quelques mots.

Stirbey me fait remarquer à ce sujet que *les Juifs sont les seuls qui jouissent d'une protection efficace:* la «Moara Comercială», plus moderne qu'Assan et qui la première avait été menacée, s'en tire, quoique ayant fait partie du syndicat anglais. C'est Făreanu!

Les Minovici sortent de l'Impérial, au bout de deux jours: juifs. Les Allemands projetaient de remplacer Bar-

să înlocuiască pe Bărdescu cu Babeş, cu toate că acesta semnase protestarea anti-germană. Palestina pe toată linia!

24 Februarie. — Englezii au anunţat că orice vas neutru, care în călătoriile sale nu ar ancora la vreun port englezesc va fi declarat pradă de război. Deci, ori să treacă prin zona blocată de Germani, ori să fie capturat: asta este soarta vasului neutru care s'ar risca să iasă.

— Am întâlnit pe *Carp* pe stradă: «Germanii au încercat să guverneze în Polonia şi în Belgia cu elementele locale şi nu le-a reuşit; ei încearcă să guverneze la noi cu oamenii lor şi vor vedea în curând că o să meargă, şi mai rău». Şi Carp găseşte că ovreii sunt astăzi atotputernici şi că dau Germanilor poveţele cele mai rele.

— Se anunţă plecarea lui *Stere* la Viena şi Berlin. Se pare că el a aşteptat «ausweisul» cam multă vreme. Brănişteanu îmi spune că Bock (fostul director al agenţiei germane de informaţiuni) i l'a procurat; alţii afirmă că e contele de Mirbach. Cel mai nostim este că Simionescu-Râmniceanu, care din intim credincios al lui

---

descu par Babeş, signataire pourtant des protestations anti-allemandes. Palestine sur toute la ligne!

24 février. — Les Anglais ont annoncé que tout vaisseau neutre qui dans ses voyages ne toucherait pas à un port anglais, serait déclaré *de bonne prise*. Donc passer dans la zone bloquée par les Allemands ou être pris: voilà le sort du bateau neutre qui se risquerait à sortir.

Rencontré Carp dans la rue: «Les Allemands ont essayé de gouverner en Pologne et en Belgique avec les éléments locaux et cela leur a mal réussi; ils essayent de gouverner chez nous avec leurs propres hommes et ils verront bientôt que ça leur a réussi encore plus mal». Carp aussi trouve que les Juifs sont tout aujourd'hui et qu'ils donnent les pires conseils aux Allemands.

On m'annonce le départ de *Stere* pour Wien et Berlin Il paraît que l'Ausweis s'est longtemps fait attendre. Branisteanu me dit que c'est Bock (l'ancien directeur de l'agence allemande d'informations) qui le lui procure; d'autres affirment que c'est le comte de Mirbach. Le plus amusant est que Simionescu-Ramniceanu, qui de fidèle intime de Bra-

Brătianu s'a transformat în adversar crâncen, spune peste tot că Stere a fost chemat de Czernin şi de Bussche. Stere va căuta el oare să se califice ca şef de partid ?

— S'a reînceput seria de arestări. Ciocârdia a fost ridicat azi dimineaţă; văd pe Ion Duca condus, pe calea Victoriei, enervat, gata să sară din trăsură... Amândoi au mai fost arestaţi şi puşi în libertate. Apoi vine rândul şi al inofensivului Krupenski. Trebue ostatici! Este ceeace îmi spunea Prinţul *de Reuss*. Eu îi vorbesc de Obreja. — El: «A semnat manifestele în contra Germaniei». — Dar cei doi Minovici ? — «Serviciul (Wolff) i-a declarat indispensabili». (Salvarea).—Dar Babeş ?— «El a fabricat mult ser». — Şi aflu, în acest mod, care e criteriul...

— Ni se trimite, fără înştiinţare prealabilă, 1070 de *prizonieri* români din lagărul dela Slatina. Oameni-stafii, umbre ! 200 din ei sunt grav bolnavi. Mavrojany raportează că unii sunt muribunzi. Medicul militar von Goetz, pe care îl întrebăm, ne spune că nu ştie nimic. Deunăzi seara ni s'a pus în spitalele noastre 130 de prizonieri ruşi. Aceşti oameni lucrează pentru Germani!

---

tiano est mué en adversaire très pressé, dit partout que c'est Czernin et Bussche qui ont appelé Stere. Stere va-t-il chercher à se «qualifier» comme chef de parti ? On a recommencé la série d'arrestations. C'est Ciocardia qu'on a cueilli ce matin; c'est Jean Duca que je vois emmener, Calea Victoriei, enervé, prêt à sauter de voiture... Les deux avaient été pris une fois et relâchés. Et puis c'est Const. Krupenssy, l'inoffensif. Il faut des otages. C'est ce que me dit le Prince Reuss. Je lui parle d'Obreja: il a signé les manifestes contre l'Allemagne. Mais alors les deux Minovici? «Le service (Wolff) les a déclarés indispensables» (Salvarea). Et Babeş: «il a fabriqué beaucoup de serum». Et je sais ainsi quel est le criterium...

On nous envoie sans crier gare 1070 prisonniers roumains du camp de Slatina. Des hommes fantômes, des ombres. Et 200 sont gravement malades. Mavrojany rapporte qu'il y en a qui sont moribonds. L'Armee-Artz von Goetz, que nous interrogeons, me dit qu'il ne sait rien. L'autre soir on nous a mis dans nos hôpitaux 130 prisonniers russes. Ces hommes travaillent pour eux!

Frigul şi lipsa de hrană îi doboară : şi este treaba noastră să-i îngrijim. Prizonierii români sunt aproape desculţi, nenorociţii !

— Baronul *de Bornemiza,* întors din Albania, vine să-mi mulţumească fiindcă, în ziua Consiliului de Coroană, primisem, dacă ar fi fost nevoe, să păstrez un depozit al soţiei sale. El întâlnise în ziua aceea pe miniştri cari se plimbau în haine de oraş cu un sfert de oră înainte de Consiliu, pentru a acredita svonul că Consiliul era amânat.

25 Februarie. — Este un ger îngrozitor. Astă noapte au fost 18 gr.

— Dobrovici îmi spune: «Aștia o să ne stoarcă ca o lămâie; iar ne cer 500 de paturi complecte».

26 Februarie. — Prinţul de *Reuss* mi-a dat un număr al gazetei «Le Temps» din 13 Februarie, cu o declaraţie a lui Take Ionescu. Afară de vorbele lui sforăitoare, bine cunoscute, își permite să spună că va trebui ca «mizerabilii» oameni politici, cari nu i-au urmat la Iași, să fie aspru pedepsiţi ! Ce s'ar fi făcut săracii din București și nenorociţii noştri prizonieri dacă «mizerabilii» n'ar fi rămas ? Take Ionescu este calificat în «Le Temps»

---

les abattent: c'est à nous de les soigner. Les prisonniers roumains sont presque nu-pieds, les malheureux.

Le baron de Bornemiza, retour d'Albanie, vient me remercier de ce que, le jour du Conseil de Couronne, j'avais accepté de garder un dépôt de sa femme si besoin avait été. Il avait rencontré ce jour-là des ministres se promenant en costume de ville, un quart d'heure avant, pour accréditer le propos que le Conseil était rémis.

25 févrler. — Il gêle à pierre fendre. Cette nuit on a eu 17—18 degrés. Dobrovici me dit : «Aştia o să ne stoarcă ca o lămâe; iar ne cer 500 paturi complecte!»

26 février. — Le Prince de Reuss m'a remis un No. du «Temps» du 13 février avec une déclaration de Take Ionescu. A part les rodomontades bien connues, le forban se permet de dire qu'il faudra sévèrement punir les «misérables» hommes politiques qui ne les ont pas suivis à Iassy! (Copie au dossier).

Que seraient devenus les malheureux de Bucarest et nos pauvres prisonniers si les «misérables» n'étaient pas

de ministru interimar al afacerilor străine. Deci, Brătianu este în Rusia.

Starea în care ni s'a adus cei 1070 de oameni dela Slatina, este grozavă. Doi au murit pe când îi debarcau, altul a murit pe când îl ducea la spitalul d-nei Catargi. *Mavroiany* raportează că a fost silit să interneze de urgenţă 144, şi trebue să organizăm, în grabă, un nou spital pentru rest. Cinci din ei au tifosul recurent. Toţi sunt cu pielea lipită de os, aproape goi, plini de păduchi.

27 Februarie. — Fiul Dobrescu, liberat pe cuvânt, ne povesteşte că la Slatina mor zilnic 5 sau 6 nenorociţi soldaţi şi că ei nu sunt îngropaţi decât când se strâng 30 sau 40. Camarazii de corvoadă pentru îngropări pretind că au văzut pe unii din ei cu nasul şi urechile roase! Iar pentru cei 2 sau 3 morţi la depozit, s'au ordonat onorurile militare! — cu fotografii, probabil... *G. Stirbey* a scris Luni lui Wolff o scrisoare de protestare şi mâine vom trimite o altă protestare lui Tülff.— Acum în sarcina noastră: nu se poate trece la etuvă hainele acestor nenorociţi fiindcă la 50 grade postavul se des-

---

restés? Take est qualifié par le «Temps» de «Ministre intérimaire des Affaires Etrangères». Donc Bratiano en Russie.

L'état dans lequel on nous a amenés ces 1070 hommes de Slatina est une épouvante. En les débarquant, il y a deux qui ont succombé; un autre est mort pendant qu'on le conduisait à l'hôpital de M-me Catargi. Mavrojany rapporte qu'environ 144 ont dû être internés d'urgence et nous devons monter un hôpital dans le voisinage de dépôt Saint Frères pour le surplus. Sur 5 les analyses ont constaté le typhus recurrent. Tous sont décharnés, presque nus, couverts de poux.

27 février. — Le fils Dobrescu, libéré sur parole, nous raconte qu'à Slatina tous les jours il meurt 5 ou 6 pauvres soldats et qu'on ne les enterre que lorsqu'on en a amassé un tas de 30 ou 40. Les camarades de corvée pour l'ensevelissement prétendent qu'on en a vu dont le nez et les oreilles avaient été rongés.

Par contre, pour les 2 ou 3 morts au dépôt, on a ordonné les honneurs militaires, avec photographies à la clef, probablement... Stirbey a écrit lundi à Wolff une lettre de protestation et demain nous enverrons une autre protestation à Tülff. A notre charge maintenant: on ne peut passer à l'étuve les vêtements de ces pauvres malheureux parce que

tramă; la Germani, chiar la 200 grade postavul rămâne intact. Mavroiany a mai constatat că pingelele bocancilor noştri sunt de carton!

— Mareşalul de Mackensen se întoarce; reîntoarcerea lui va fi semnalul de mari schimbări în organizaţiile militare.

28 Februarie. — O. Kiriacescu a călătorit, pentru afacerile Ministerului de Finanţe, cu un delegat german, căpitanul Fischer. Cu toate că călătorea pentru afaceri de serviciu, el şi-a plătit locul plus 50% pentru agio; la plecare, căpitanul s'a urcat în clasa I, dar Kiriacescu a fost silit să se urce în a II-a...

— Cochinescu vine dela Giurgiu: n'are voe să ia trenul. In unele plăşi, şeful de etapă consimte să-l recunoască pe administratorul de plasă; în altele îl ignorează. Un ordin dat autorităţilor inferioare nu se poate executa dacă comandantul de etapă nu-l vizează. Cochinescu îmi spune: «Este anarhia absolută!» Giurgiu este devastat, dar mai cu seamă incendiat. Locuitorii pretind că focul a fost pus şi de Germani şi de Bulgari şi de Turci; el nu a putut face însă o anchetă pentru a verifica.

---

rien qu'à 50 degrés le drap s'effrite: le drap des Allemands même à 200 degrés reste intact. Mavrojany a aussi constaté que les semelles des brodequins sont en carton.

Le maréchal de Mackensen rentre; son retour sera signal grands changements dans les organisations militaires.

28 février. — O. Kiriacescu a été pour les affaires du Ministère des Finances avec un délégué allemand, le capitaine Fischer. Quoique pour service, il a payé sa place, plus 50% pour l'agio; au départ, le capitaine est monté en première, mais Kiriacescu a été obligé d'aller en seconde...

Cochinescu vient de Giurgiu: il n'a pas la permission de prendre le train. Dans certains arrondissements, le chef d'étape veut bien reconnaître le sous-préfet; dans d'autres il l'ignore. Un ordre aux autorités inférieures ne peut s'exécuter si le commandant de l'étape n'appose pas son cachet. Il me dit: c'est l'anarchie absolue. Giurgiu est devasté, mais surtout incendié. Les gens du pays prétendent que le feu a été mis aussi bien par les Allemands que par les Bulgares ou les Turcs, mais il n'a pu fair une enquête de vérification.

Oraşul are astăzi 6500 de locuitori, faţă de 21.000 pe care-i avea înainte de războiu. Locuitorii din mahalale au prădat şi ei foarte mult. Vitele marilor proprietari nu au putut fi regăsite, fiindcă nu s'a admis căutarea decât a vitelor înfierate. Cu toate că s'au distribuit ţăranilor câţiva boi — cari de abia se ţin în picioare — este o lipsă generală de vite de ham. Bulgarii, chiar când sunt sobe, fac focul în mijlocul odăiei, pe parchet, şi îl lasă să arză când părăsesc casa.

— Astă-seară ni se semnalează şi un caz de tifos exantematic printre prizonierii aduşi din Slatina. Nu te întâlneşti cu un om să nu fie în curent cu iadul dela Slatina!

1 Martie. — Viscoleşte ca în plin Ianuarie.

— D-l *Sobotka,* care este în capul misiunei economice austriace, vine să mă vază. Asupra chestiunilor de resortul său, suntem repede de acord: el cere ca Viena să facă presiune asupra Berlinului pentru urcarea preţurilor grâului şi pentru plata imediată. Insă cum Germanii, odată o hotărâre luată, nu revin uşor a-

---

La ville compte aujourd'hui 6500 âmes sur les 21.000 d'avant la guerre. Les gens de la mahala ont beaucoup pillé aussi. Les bestiaux de grands propriétaires n'ont jamais pu être retrouvés, parce qu'on n'a admis la recherche que de ceux marqués au fer. Malgré qu'on ait distribué aux paysans quelques boeufs — qui se tiennent à peine debout — il y a manque général de bêtes de trait. Les Bulgares, même lorsqu'il y a des poêles, font le feu sur le parquet au milieu de la chambre, et le laissent continuer lorsqu'ils quittent la maison.

Ce soir on nous signale aussi un cas de typhus exanthématique parmi les prisonniers roumains de Slatina. On ne rencontre pas une personne qui ne soit au courant de la «gehenne» de Slatina!

1 mars. — Tempête de neige. Comme en plein janvier.

Mr. Sobotka, qui est à la tête de la mission économique autrichienne, vient me voir. Sur les questions de son ressort nous sommes vite d'accord: il demande que Wien fasse pression sur Berlin pour le relèvement des prix du blé et pour le paiement au comptant.

Comme les Allemands, une fois leur arrêt rendu, ne de-

supra ei, el a propus majorarea ca primă pentru cei ce oferă grâul imediat («oferă» mă face să surâd, când ţi se ia ce le convine, fără altă formalitate). Să-ţi dea un bon sau bani emişi de Banca Generală, tot învinsul va plăti socoteala! — Călătoria lui Stere amuză pe Sobotka: «El nu ştie să vorbească cum s'ar cuveni. (Am aflat în cursul zilei, că şi Carp îşi bătea joc de discursurile ce Stere le va ţine lui Czernin şi lui Bussche). De ce n'aţi face d-v. călătoria, Excelenţă? S'ar grăbi să vă invite a merge şi la Berlin şi la Viena». — Declin: «Un om ca mine nu se poate întoarce cu mâinile goale, şi de altfel ce pot cere câtă vreme ţara este tăiată în două?» — D-l Sobotka mă întreabă atunci ce să ceară el la Viena.— Eu: «Ca să se lucreze, trebuesc două condiţii: îndemnul unui preţ remunerator şi libertatea de a circula». — Sobotka este un om plin de bun simţ şi interesant.

— *Lupu Kostake* se invită la dejun la mine. Vizitele lui se făcuseră foarte rari. Foarte lungă conversaţie politică. El nu se încrede în Austriaci fiindcă Czernin u-

---

mordent pas facilement, il a proposé la majoration comme prime pour ceux qui offriront de suite leur blé («offrir» me fait sourire, quand on vous enlève ce qui leur convient sans autre formalité). Que ce soit un bon qu'on vous donne ou l'argent émis par la «Générala», c'est tout de même le vaincu qui paiera la note!

Le voyage de Stere l'amuse. «Il ne sait pas parler — comme il le faudrait». (J'ai su dans le courant de la journée que Carp se moquait aussi des discours que Stere allait tenir à Czernin ou à Bussche). A brûle-pourpoint: «Pourquoi ne feriez vous pas ce voyage, Excellence? On s'empresserait de vous inviter à vous rendre à Berlin et à Wien!» — Je décline: «Un homme comme moi ne peut revenir les mains vides, et que puis-je demander tant que le pays est coupé en deux?» Mr. Sobotka me demande alors que je lui dise ce qu'il doit demander à Wien. *Moi:* Pour qu'on travaille, il faut deux conditions: l'appât d'un prix rémunérateur et la liberté de circuler. — Gros bonhomme plein de bon sens et intéressant.

Lupu Kostache s'invite à déjeuner. Ses visites étaient devenues fort rares. Très longue conversation politique. Il se méfie des Autrichiens, car Czernin déteste les Roumains.

răşte pe Români. A văzut la Marta Bibescu o scrisoare a lui plină de ură. *Sobotka* îmi spusese că Lupu Kostake credea greşit că Czernin avea ură în contra României. El mi-a povestit că, cu câteva zile înainte de război, Czernin s'a dus la Brătianu, şi cum era scarlatină la Sinaia el i-a spus : «Viu în numele soţiei mele ca să vă rog să-mi spuneţi dacă poate să se ducă să se stabilească cu copiii la Tekir-Ghiol ?» Şi Brătianu i-a răspuns: «Spuneţi contesei din partea mea să se ducă liniştită la Tekir-Ghiol; căci nu va avea nici o supărare !». Czernin nu va uita niciodată această înşelătorie.

Lupu Kostake îmi vorbeşte de conversaţia pe care a avut-o cu Mackensen şi pe care Carp i-a confirmat-o ca autorizată de el. Era vorba de o pace separată. Această conversaţie a fost «telefonată» la Berlin. Pisoski a cunoscut-o — evident prin Bussche — şi a raportat-o la Viena lui Czernin, care ar fi declarat că, câtă vreme va trăi el, nu se va face niciodată pace separată cu România. De aci : furie în contra lui Bussche şi în contra lui Pisoski. — Imi revin în memorie povestirile lui Gerliczy (notele din 12 Febr.) şi din toate lungile discursuri

---

Il a vu chez Marthe Bibesco une lettre du comte, qui est remplie de haine. Sobotka m'avait dit que Lupu croyait à tort que Czernin haïssait la Roumanie. Il m'a raconté que quelques jours avant la guerre, Czernin était allé trouver Bratiano et, comme la scarlatine sévissait à Sinaïa, il lui avait dit: «Je viens au nom de ma femme vous prier de me dire si elle peut aller avec ses enfants s'établir à Tekir-Ghiol». Et Bratiano lui a répondu: «Priez de ma part la comtesse de se rendre tranquillement à Tékir-Ghiol; elle n'aura aucun désagrément». Cette tromperie, Czernin ne l'oubliera jamais.

Lupu me parle de la conversation qu'il a eue avec Mackensen et que Carp lui a confirmé comme autorisée par lui. Il s'agissait d'une paix séparée. Or, cette conversation a été «téléphonée» à Berlin. Pisosky l'a connue par Bussche — évidemment — et l'a rapportée à Czernin, lequel aurait dit que lui vivant on ne ferait jamais une paix séparée avec la Roumanie. Fureur contre Pisosky et fureur contre Bussche.

Les racontars de Gerliczy (note du 12 février) me reviennent en mémoire et de tous les longs propos de Lupu se-

ale lui Lupu reese că Viena nu-l are pe Carp în stimă aşa mare, cum ar dori Lupu. — Lupu încearcă să ne apropie. El nu neagă dificultăţile pe care le stârneşte Carp din pricina lui Maiorescu. Pentru Lupu plecarea lui Bronsart este voită: Bronsart nu putea să mistue dificultăţile făcute pentru o organizaţie administrativă, pe când el Bronsart îşi aranjase etapele pentru ca faimoasele gubernii să le fie adaptate. Lupu nu-şi părăseşte ideia. El pretinde că, cu prilejul arestării lui Duca, Ciocârdia şi Krupenski, s'a dus la «Militär Verwaltung» şi le-a spus: «Băgaţi-ne şi pe Carp şi pe mine la închisoare, dacă procedaţi în aşa mod». In fine, el îmi anunţă că toată familia Brătianu are să fie închisă la Hereşti ; se hotărâse ca ea să fie deportată în Bulgaria, însă Carp este acela care a găsit soluţia Hereştilor, unde guvernul a trimis astăzi să se facă cercetări. Nu va fi exceptată decât mama : Lupu ar fi intervenit personal. El mi-a anunţat punerea în libertate a lui Duca, Krupenski, Ciocârdia. Să aşteptăm.

— Primit vizita lui Ledebur, — om foarte plăcut— adus de Blome. Şi Wodianer vine să mă vadă.

---

dégage que tout de même Wien ne tient pas Carp en l'estime voulue, au gré de Lupu. Lupu essaie longuement de nous rapprocher. Il ne nie pas les difficultés que Carp soulève à cause de Maiorescu. Pour Lupu, le départ de Bronsart est volontaire: Bronsart ne pouvant digérer les difficultés faites pour une organisation administrative lorsque lui, Bronsart, avait déjà arrangé les étapes pour leur adapter les fameux gouvernements. Lupu n'abandonne pas son idée. Il prétend que lorsqu'on a arrêté Duca, Ciocârdia, Krupensky, il a été dire à la Militär-Verwaltung: «Mettez nous, Carp et moi, en prison, si vous agissez ainsi !» Lupu enfin m'annonce que toute la famille Bratiano allait être enfermée à Heresti; on voulait la déporter en Bulgarie, et c'est Carp qui a trouvé le point de Heresti, qu'on est allé visiter aujourd'hui de la part du gouvernement. On n'exceptera que la mère. Lupu serait personnellement intervenu. Il m'a annonçe la mise en liberté de Duca, Krupensky, Ciocârdia. Attendons !

Reçu visite de Ledebur — charmant homme — que m'amène Blome.

— Wodianer vient aussi me voir.

— Un ofiţer de poliţie, care mi-a fost trimis azi dimineaţă pentru lămuriri privitoare la parastasul Reginei Elisabeta, pregătit pentru poimâine de Crucea Roşie, îmi anunţă că guvernul n'are nici-o obiecţiune de făcut şi că în aceeaşi zi va avea loc o slujbă şi la biserica evanghelică.

2 Martie. — Viscolul dăinueşte mereu, cu furie. Nici o circulaţie pe străzi.

— Comunicatul anunţă părăsirea primei linii pe Ancre şi că Turcii au suferit o înfrângere în Mesopotamia.

3 Martie. — Viscolul a încetat. Străzile sunt îngrozitoare. In unele locuri trotuarul a rămas cu 2.50 m. sub nivelul străzii. Cu toate astea multă lume a venit la Doamna Bălaşa pentru parastasul Reginei. Numeroase doamne au înfruntat cu curaj drumul pe jos. Slujba foarte demnă: Vicarul şi Scriban. Vicarul Teofil a ţinut o alocaţiune foarte corectă ca formă şi foarte bună ca fond, cu mult superioară celor auzite până astăzi din partea unui membru al clerului. Prezente: d-nele Lydia Filipescu, Emil Ghika, Sabina Cantacuzino, Lia

---

— Un officier de police, qu'on m'avait dépêché ce matin pour avoir des renseignements sur le Parastas de la Reine Elisabeth, préparé pour après-demain par la Croix Rouge, vient m'annoncer que le gouvernement n'a aucune objection à faire et que le même jour il y aurait un service aussi à l'église evangélique.

2 mars. — L'ouragan de neige continue, furieux. Aucune circulation dans les rues.

Le communiqué annonce l'abandon de la première ligne sur l'Ancre et les Turcs ont eu une tape en Mésopotamie.

3 mars. — La tempête de neige a cessé. Les rues sont effroyables. Par endroits les trottoirs sont restés à 2 50 m. en contrebas. Malgré cela, on est venu en nombre à Doamna Balasa pour le Parastas de la Reine. Des dames, nombreuses, ont bravement affronté le trajet à pied. Office très digne, le Vicaire et Scriban. Le vicaire Théophile a fait une allocution très correcte comme forme et bonne de forme: de beaucoup supérieure à ce que j'ai entendu jusqu'à ce jour de la part d'un membre du clergé. M-mes Lydia Philipescu, Emile Ghika, Sabine Cantacuzène, Lya Bratiano, Starjenska,

Brătianu, Starjenska, Marta Bibescu, Lisbeta Stirbey, Wladimir Mavrocordato, Maria Boerescu, Touchketa Pherekyde, Didina Cantacuzino, A. Sevescu, Leonte, Marta Mitilineu, d-şoarele Zoe Arion, Romalo, d-nele Racoviceanu, Emanuel Miclescu, Neniţescu, Graţoski, Râmniceanu, Ana I. Florescu, Zincuţa Manu; Lupu Kostake şi Tzigara-Samurcaş reprezentând oficialitatea; toţi magistraţii dela Curtea de Casaţie şi dela Curtea de Apel, etc. Azi dimineaţă nu aşi fi sperat să ne găsim nici 5 persoane în biserică! — Sabina Cantacuzino îmi anunţă exilarea ei la Hereşti: «Două femei singure (ea şi Lia Brătianu) în câmp, într'o casă fără uşi şi ferestre!»

— Un Austriac, baronul de Konradsheim, vine să se prezinte.

— Prefectul de poliţie îmi comunică că guvernul vrea să depărteze din Bucureşti pe d-nele Sabina Cantacuzino şi Lia Brătianu, dar fără să le sechestreze sau interneze; vrea să li se dea Hereştii ca reşedinţă. Dar având în vedere starea de stricăciune a casei, măsura s'a amânat.

4 Martie. — *Sabina Cantacuzino* mă chiamă. Ea refuză să iasă din Bucureşti. La ţară viaţa lor ar fi pri-

---

Marthe Bibesco, Lisbeth Stirbey, Wladimir Mavrocordato, Marie Boerescu, Touchkette Phérékyde, Didine Cantacuzène, etc., etc; Lupu Kostache et Tzigara représentant l'officialité; tous les magistrats Cassation et Cour d'Appel, etc. Ce matin je n'aurais pas espéré nous retrouver cinq dans l'Eglise!

Sabine m'annonce son exil pour Heresti. «Deux femmes seules, dans la plaine et dans une maison sans portes et sans fenêtres!» (Elle et Lya).

— Un nouvel Autrichien, le baron de Konradsheim, vient se présenter.

— Le préfet de police me communique que le gouvernement veut éloigner de Bucarest Sabine Cantacuzène et Lya Bratiano, mais en réfusant de les interner ou de les séquestrer; on veut leur assigner Heresti comme résidence. Vu l'état de dévastation de la maison, il y a sursis.

4 mars. — Sabine Cantacuzène me fait venir. Elle refuse de sortir de Bucarest. A la campagne leur vie serait en dan-

mejduită. Hotelul Imperial sau izolarea în casa Stolojan. Ea îmi arată o scrisoare a lui Bussche cu data de 28 August, deci a doua zi după declaraţia de războiu, ca răspuns unei scrisori a ei. prin care evident că propunea să se ocupe de internaţi, căci Bussche mulţumeşte pentru «ideea ei». Duplicitate? Intervenţie reală? Nimic nu a dovedit, în orice caz, o ameliorare a rigorilor tratamentului la care aceşti nenorociţi au fost supuşi. Dânsa va scrie lui Mackensen pentru a-i cere protecţia.

5 Martie. — D-rul Cantacuzino îmi aduce ciorna unei scrisori adresată lui Mackensen. Eu propun câteva modificări de stil.

— O ordonanţă interzice civililor să întrebuinţeze birjele fără o ordonanţă specială. care nu poate fi dată decât într'un scop militar sau în interes de serviciu. Această ordonanţă stârneşte o indignare generală. Niminea nu mai are trăsură; toţi caii, până şi cei mai mici poney au fost luaţi; vehiculele toate rechiziţionate. Deci oricare ar fi urgenţa. toată lumea pe jos. De tramwae nici nu poate fi vorba.

---

ger. Hôtel Impérial ou isolement dans maison Stolojanu. Elle me montre une lettre de Bussche du 28 août, donc *du lendemain de la déclaration* de la guerre, en réponse à une lettre à elle, dans laquelle évidemment elle proposait de s'occuper des internés, puisque Bussche remercie pour «son idée». Duplicité? Intervention réelle. Rien n'a dénoté, dans tous les cas, un adoucissement aux rigueurs auxquelles ces malheureux ont été soumis.

Elle écrira à Mackensen pour réclamer sa protection.

5 mars. — Docteur Cantacuzène apporte le brouillon d'une lettre à Mackensen. Je propose quelques modifications de style.

Une ordonnance interdit aux civils de faire usage de fiacres sans une autorisation spéciale, qui ne peut être donnée que dans un but militaire ou dans l'intérêt des autorités. Elle soulève une indignation générale. Personne n'a plus une voiture; tous les chevaux, y compris les plus infimes poneys, ont été pris, les vehicules tous réquisitionnés. Donc quelle que soit l'urgence, tout le monde à pied. Des tramways il ne peut être question: tous les chevaux réquisitionnés.

O altă ordonanţă anunţă că Banca Naţională a fost pusă sub sequestru şi închisă până la noui ordine. Ordonanţa vizează faptul că tezaurul şi majoritatea Consiliului nu sunt la sediu.

— Arestările de ostateci se fac peste tot pe o scară întinsă. La Ploeşti s'au arestat 25—40 de persoane; dar, de astădată, numai cu câteva excepţii, takiştii şi scandalagiii. Primarul Ionescu, care se avea foarte bine cu autorităţile şi îşi făcea partida cu col. Kleve, se pomeneşte închis şi el. Primar interimar: A. Mişu, fostul prefect liberal: este o culme! — La Alexandria între alţii a fost arestat şi Bădulescu tatăl, care până acuma fusese şeful Consiliului Comunal constituit de Germani. In cine să te mai încrezi?

— Colonelul *Verzea* îmi spune că călătoria lui Stere este amânată fiindcă nu i-a oferit decât clasa III-a şi că el aşteaptă să se mai încălzească vremea ca să plece. Căpitanul Richter s'a dus la Carp pentru a-l întreba dacă Stere era trimis de el; Carp s'a grăbit să-i răspundă că Stere călătorea pe socoteala lui proprie. Stauss i-a spus că poziţia lui Bussche la Berlin e precară şi că nu este de loc ascultat.

Un autre arrêté annonce que la Banque Nationale a été mise sous séquestre et fermée jusqu'à nouvel ordre L'ordonnance vise le fait que le trésor et la majorité du conseil ne sont pas au siège. Les arrestations d'otages se font partout sur une vaste échelle. A Ploesti il y a 35—40 personnes; cette fois-ci, à quelques exceptions près, des takistes et des braillards. Le maire Ionescu, qui était au mieux avec les autorités et faisait sa partie avec le Colonel Kleve, se trouve coffré aussi. Maire intérimaire A. Mişu, l'ancien préfet libéral: c'est un comble. A Alexandria on a arrêté entr'autres le père Badulescu, qui jusqu'ici-avait été le chef du conseil communal constitué par les Allemands. A qui croire?

Le colonel Verzea me dit que le voyage de Stere est ajourné parce qu'on ne lui a offert qu'une traisième classe: il attend qu'il fasse plus chaud pour la prendre. Le capitaine Richter a été chez Carp lui demander si Stere était envoyé par lui; Carp s'est empressé de lui dire que Stere voyageait pour son propre compte. Stauss lui a dit qu'à Berlin la position de Bussche était précaire et qu'il n'avait aucune voix au chapitre.

6 Martie. — *Bărbulescu* îmi povesteşte modul în care s'a pus stăpânire, eri, pe Banca Naţională. Imputernicirile semnate: Col. Hentsch, noul şef de Stat Major de la «Militärverwaltung», sună astfel: «Administratorii-sequestrii trebue să se pue în posesiunea Băncei Naţionale; sunt autorizaţi să exercite toate acţiunile pe care Banca le poate exercita şi *să dispue de tot avutul Băncei*». Din lămuririle cari mi se dă s'ar părea că Germanii vor să individualizeze depozitul Mărci, — circa 220 milioane — care se află la Berlin şi să facă din el baza de operaţii de emisiuni pentru a furniza banii ministerelor şi agriculturei. — *Spiess* crede că Germanii vor să se pună la adăpostul emisiunilor abuzive cari s'ar face la Iaşi; — dealtminterea Spiess este de părere că trebue să se spargă puterea financiară a partidului liberal şi atotputernicia lui sectară pe mişcarea economică. — El socoteşte că pagubele în industria petrolului (n'a putut vedea nici Buzăul nici Târgovişte) sunt de circa 100 milioane. Sunt fericit să aflu că nu ne apropiăm de jumătatea de miliard de care s'a vorbit atâta.

---

6 mars. — Barbulescu me raconte la façon dont on a pris hier matin possession de la Banque Nationale. Les pouvoirs signés: Colonel Hentsch, le nouveau chef d'Etat Major de la «Militär-Verwaltung», portent: «Les administrateurs-séquestres doivent se mettre en possession de la Banque, ils sont autorisés et habilités à exercer toutes les actions que la Banque peut elle-même exercer *et à disposer de tout l'avoir de la Banque*».

Des renseignements qu'on me donne il semblerait que les Allemands veulent individualiser le dépôt Marks, — environ 220 millions — qui est à Berlin et en faire la base d'opération d'émission pour fournir de l'argent aux Ministères et à l'agriculture. *Spiess* pense qu'on veut aussi se mettre à l'abri des émissions abusives qui se produiraient à Jassy, — d'ailleurs Spiess estime qu'il faut briser la force financière du parti libéral et sa main-mise sectaire sur le mouvement économique.

Pour Spiess les dégâts dans les pétroles (il n'a pu voir ni Buzau ni Targoviste) sont d'environ 100 millions. Je suis heureux d'apprendre que nous ne touchons pas un demi millard dont on avait tant parlé.

— De două zile: lipsă de pâine. Brutarii, şicanaţi de poliţie, au închis prăvăliile. Morile, în lipsă de combustibil, n'au produs făină. Cu excesul de regulamente s'a ajuns la un haos.

Mehedinţi îmi spune că Verzea posedă în afacerea Filoti un dosar de pederastie în care V. A. şi T. I..... sunt amestecaţi. — Fuga extraordinară a lui Filoti găseşte în fiecare zi o explicaţie nouă.

— Guvernul german a refuzat, pentru doui funcţionari ai noştri, autorizarea să ducă la Slatina haine şi bani prizonierilor. Starea lagărelor trebue să fie aşa de îngrozitoare, că nici un ochiu indiscret n'are voe să-şi arunce o privire.

7 Martie.—Generalul *Tantiloff*, pe care l'am văzut azi dimineaţă, mi-a acordat să-mi procure listele prizonierilor noştri din Bulgaria; în chestiunea soldelor, o lege a Sobraniei a hotărât că ofiţerii vor fi hrăniţi şi îmbrăcaţi ca soldaţii, dar nu vor primi solde fiindcă, după războiul balcanic, Turcii au refuzat să recunoască plata soldelor făcută de Bulgari. Asupra chestiei trimiterei de bani sau de scrisori prizonierilor, el este obligat să re-

---

Depuis deux jours *on manque de pain.* Les boulangers tracassés par la police ferment boutique. Les minôteries, faute de combustible, n'ont pas produit de farine. A force des réglements, on est arrivé au gâchis.

Mehedinţi me dit que Verzea possède dans l'affaire Filoti un dossier de péderastie, dans lequel V. A... et T. I.. sont pincés. L'évasion extraordinaire de Filoti trouve tous les jours une explication nouvelle.

Le gouvernement allemand nous a refusé pour deux de nos employés l'autorisation d'aller porter à Slatina des effets et de l'argent aux prisonniers. L'état de camp doit être si effrayant qu'aucun oeil indiscret ne doit y glisser un regard.

7 mars. — Le général Tantiloff, que j'ai vu ce matin, m'a accordé de me procurer les listes de nos prisonniers en Bulgarie; sur la question des soldes, une loi du Sobranié a prescrit que les officiers seraient nourris et vetûs «comme les soldats», mais ne recevraient pas de soldes, parce que après la guerre Balkanique, les Turcs avaient refusé de reconnaître le paiement des soldes fait par eux. Sur la question de l'envoi d'argent ou de lettres aux prisonniers, obligé de re-

fuze, căci Ruşii nu îngăduesc transmiteri similare pentru Germanii şi Bulgarii prizonieri la dânşii. — Am insistat, bazându-mă pe textul formal al convenţiei şi pe interesul evident că viitorul trebue să excludă orice inimiciţie între Bulgari şi Români. Am invocat şi mizeria în care trebue să se afle ofiţerii: — «Ii tratăm bine, dar cu siguranţă că trebue să ducă lipsă de haine». Generalul a sfârşit prin a-mi declara că voiu putea face îndoita propunere, solde sau trimiterea de bani din România, înscris şi că el o va transmite sprijinind cererea. Generalul s'a arătat dispus a sta de vorbă. «România şi-a arătat totdeauna dinţii Bulgariei». Pe vremuri, Bulgaria şi-a oferit alianţa cu sinceritate (eu am replicat că, cât am stat la putere, nu am avut niciodată cunoştinţă de aşa ceva)... şi totdeauna România s'a arătat dispreţuitoare. După 1913, războiul în contra României a fost cât se poate de popular în Bulgaria. La începutul războiului am fost pretutindeni în inferioritate numerică faţă de armata română, dar elanul regimentelor a fost de necrezut. Turtucaia luată în două zile! Eu: Câţi prizo-

---

fuser, les Russes ne permettant pas les transmissions similaires pour les Allemands et les Bulgares prisonniers chez eux. J'ai insisté me basant sur le texte formel de la convention et sur l'intérêt évident d'un avenir qui doit exclure toute inimitié entre Bulgarie et Roumanie. J'ai invoqué aussi la misère dans laquelle devaient se trouver ces officiers: «nous les traitons bien, mais certainement qu'ils doivent manquer de vêtements» ! Le général a fini par me déclarer que je pourrais faire la double proposition, solde ou envoi d'argent de Roumanie, par écrit, et que lui transmettrait et appuyerait la demande. Le général a causé volontiers. La Roumanie a toujours «montré les dents» à la Bulgarie. Dans le temps, la Bulgarie a offert son alliance sincère... Je lui ai répliqué que, moi au pouvoir, je n'avais jamais eu connaissance d'un fait pareil.. *Tantiloff*: Et chaque fois la Roumanie a été méprisante. Après 1913, la guerre contre la Roumanie a été tout ce qu'il y avait de plus populaire en Bulgarie. Au début de la guerre, nous avons été partout en infériorité numérique vis-à-vis de l'armée roumaine, mais l'élan de nos régiments a été incroyable. Tutracan pris en deux jours. — *Moi:* Com-

nieri ? — El :. 28.000. Dacă aţi fi intrat în război alături de noi, astăzi ar fi războiul terminat, pe când acum...

— Eu : In orice caz sfârşitul trebue să se apropie, căci nervii multor popoare nu vor mai putea rezista. — «Nu ne-am jucat ultima carte: mai avem ceva !...» — Nu puteam să insist pentru a şti care era sensul acestei fraze textuale.

— *Neniţescu*, care a isprăvit prin a enerva cu pretenţiile lui, ca şi Stere cu ipertrofia lui, a revenit iar. El a spus eri lui *Corteanu* că nu mai face parte din partidul conservator. Carp este omul desemnat şi el este cu Carp. Ştie bine că lui Carp îi lipsesc oamenii, dar aceasta nu face nimic ! A adăugat că Arion este de aceeaşi părere ca dânsul.

8 **Martie.** — *Lupu Kostake* vine la ora 9½ dimineaţa; nu venea niciodată aşa de vreme. E obosit şi desgustat şi vrea să se retagă. I s'a trimis un baron bavarez care este însărcinat cu organizarea administraţiunei : fiecare şef de etapă «îşi va numi» subprefectul şi primarii; comandantul superior va numi pe prefect, iar «noi (baro-

---

bien de prisonniers?—*Lui:* 28.000. Si vous étiez entrés avec nous, la guerre serait finie, tandisque maintenant.... — *Moi:* Tout de même, la fin doit être proche, car les nerfs de plus d'un peuple ne résisteront plus. — *Lui:* Nous n'avons pas joué notre dernière carte: nous avons encore quelque chose! —Je ne pouvais insister pour savoir ce que cette phrase (textuelle) entendait dire.

L'ami Nenitzescu, qui finit par agacer avec ses prétentions, autant que Stere par son hypertrophie, est retorné. Il a dit hier à Corteanu qu'il ne faisait plus partie du parti conservateur. Carp est l'homme désigné et il est avec Carp. Il sait bien que Carp manque d'hommes, mais cela ne fait rien. Arion, a-t-il ajouté, est du même avis que lui...

8 **mars.** — Lupu Kostache à 9 h. ½ matin. Ça n'a jamais été son heure. Fatigué et dégoûté. Voulant se retirer. On lui a envoyé un baron bavarois qui est, paraît-il, chargé d'organiser l'administration: chaque chef d'étape nommera son sous-préfet et ses maires, le commandant supérieur nommera le préfet et «nous (le baron et Lupu) les surveilleront». Lupu aurait dit: «Vous, vous pouvez les surveiller, moi pas». En d'autres termes, les Allemands veulent administrer par eux-mêmes. Que nous sommes loin des gouvernements de Carp !

nul şi Lupu) îi vom supraveghea». — Lupu ar fi zis: «D-voastră îi veţi putea supraveghea, eu nu». Cu alte cuvinte, Germanii vor să administreze prin ei înşişi. Ce departe suntem de guberniile lui Carp! Dealtminterea Germanii vor să schimbe secretarii generali dela Justiţie şi dela Instrucţia Publică. Lupu îmi cere o părere pentru Justiţie şi eu îi recomand pe Em. Stroici sau pe Slătineanu; el a ales pe Litzica pentru Instrucţia Publică. — Este bine stabilit că toate prescripţiile dela Haga sunt litere moarte; dar ce va fi această recrutare făcută de fiecare ofiţeraş după recomandaţia evreilor, cari mişună în jurul Germanilor în funcţiune? Cel mai curios lucru este să vezi şi să auzi pe Lupu răzând de Neniţescu şi de Paul Teodoru, «cari toată ziua fac la legi, parcă ar fi vreme de aşa ceva!».

— Guvernatorul *Tülff* îmi trimite o scrisoare lungă pentru a scuza ceeace s'a întâmplat la Slatina. Pentru moment ofiţerii cari se aflau acolo au fost expediaţi în Germania. Li s'au plătit soldele, dar cum li s'a reţinut preţul mâncărei, ofiţerii inferiori n'au avut ca bani de buzunar decât cel mult 20 de lei. Aceasta a fost povestit

---

D'ailleurs, les Allemands veulent changer les secrétaires générales de la Justice et de l'Instruction Publique. Lupu me demande un avis pour la Justice et je lui recommande Emanoil Stroici ou Slatineanu; il a choisi Litzica pour l'Instruction Publique. Il est bien clair que tous les prescriptions de la Haye sont lettres mortes; mais que sera ce recrutement que chaque petit officier fera sur la recommandation des juifs qui pullulent autour des Allemands en place? Le plus curieux c'est de voir et d'entendre Lupu rire de Nenitescu et de Paul Theodoru, «care toată ziua fac la legi, parcă ar fi vreme de aşa ceva».

Le gouverneur Tülff m'envoie une longue lettre pour excuser ce qui s'est passé à Slatina. En attendant, on a expédié en Allemagne les officiers qui s'y trouvaient. On leur a payé la solde, mais comme on leur a retenu le prix de leur manger, les officiers inférieurs n'ont pas eu comme argent de poche plus de 20 lei. C'est un camarade relâché,

de un camard, pus în libertate, ca mare proprietar agrar. — Ajutoarele trimise la Corabia nu au fost de prisos : răniţii aveau bărbi până la brâu, păr de sălbateci şi erau acoperiţi de insecte !

— Mare emoţie: se anunţă plecarea apropiată a internaţilor la Domneşti-Ialomiţa. Germanii vor ca şi ai noştri să parcurgă acelaş calvar pe care l'au urcat compatrioţii lor arestaţi de noi. Il grăbesc pe Lupu Kostake să trimită misiunea care era vorba să fie trimisă guvernului; el îmi spune că a scris încă de mult colonelului Hentsch, care a înlocuit pe generalul Bergmann pe lângă Tülff, dar că nu a fost încă primit!...

9 Martie. — Se pare că *internaţii* vor fi trimişi la Săveni în Ialomiţa. Toţi au fost vestiţi să-şi facă pachetele, afară de Duca, care rămâne la Imperial, şi Rudi Catargi şi Durand, cari au fost transferaţi la Cercul Militar, cu regimul quasi-celular şi foarte riguros.

Rudi mi-a scris un bilet jalnic. — Pe de altă parte Sabina Cantacuzino a primit ordinul să nu-şi mai părăsească casa, ca şi bărbatul ei. Acelaş ordin şi pentru Lia Brătianu.

---

comme grand propriétaire agriculteur, qui l'a raconté à Mavrojany. Les secours qu'on a envoyé à Corabia n'ont pas été de trop: on y a trouvé les blessés avec des barbes jusqu'à la ceinture, des cheveux de sauvages et couverts de bêtes.

Grand émoi: on annonce le départ prochain des internés pour Domnesti (?) (Ialomitza). On veut leur faire parcourir le même calvaire qu'ont gravi leur compatriotes arrêtés par nous. Je presse Lupu Kostache d'envoyer cette mission qu'il était question de dépêcher auprès du gouvernement; il me dit avoir depuis lontemps écrit au colonel Hentsch, qui a remplacé le général Bergmann auprès de Tülff, mais qu'il n'a pas encore été reçu...

9 mars. — Les internés vont, paraît-il, être envoyés à Săveni (de Ialomitza). Tous ont été prevenus d'avoir à faire leurs paquets, sauf Duca, qui reste à l'Impérial, et Rudi Catargi et Durand, qui ont été transférés au Cercle Militaire, régime quasi cellulaire et très rigoureux. Rudi m'a envoyé un billet navrant. D'autre part Sabine Cantacuzène a reçu l'ordre de ne plus quitter sa maison, ainsi que son mari. Même ordre pour Lya Bratiano.

— Locotenentul de rezervă *Gheorghiu* din Focşani a fost liberat dela Slatina ca proprietar funciar. El îmi confirmă tot ce ştiam de Slatina; şi astăzi mai mor 7-8 soldaţi pe zi. Găzduiţi prin grajduri, fără foc, în timpul iernei, cea mai îngrozitoare de care ne putem aminti, aproape fără hrană, sărmanii bolnavi erau abandonaţi fără îngrijire şi fără pâine! Se pare că căpitanul Nicolaus, care comandă lagărul, este un fel de nebun. Dar sunt detalii moralmente încă mai penibile. Din cei 500 de ofiţeri nu s'a găsit nici unul să dea vreun ajutor soldaţilor; nici ajutor material, nici protecţie, şi mulţi dintre ei aveau bani. Ţinuta colonelilor Niculcea, şef de brigadă, şi Anastasiu-Focşani a fost nedemnă. Dealtminterea aceşti ofiţeri superiori au primit să se ducă în oraş subt escortă, pe când ofiţerii inferiori au refuzat s'o facă. Populaţia din Slatina este *ostilă şi dispreţuitoare* faţă de prizonierii de orice grad.

— La Râmnicul-Sărat lucrurile nu merg mai bine. Prizonierii sunt la Jideni, 5 km. de oraş. Julian *Oprescu*, care vine de acolo, spune că duc lipsă de toate, mai ales

---

Le lieutenant de réserve Gheorghiu de Focşani a été libéré de *Slatina* comme propriétaire foncier. Il me confirme tout ce que nous savions de Slatina; aujourd'hui encore il meurt des 7, 8 soldats par jour. Logés dans les écuries, sans feu, par le plus terrible hiver qu'on ait eu depuis un temps immémorial, presque pas nourris, les pauvres malades étaient abandonnés sans soins et sans pain! Il paraît que le cap. Nikolaus qui commande le camp est une espèce de forcené. Mais il y a des détails moralement plus pénibles encore. Sur les 500 officiers il n'est pas un qui se soit porté au secours des soldats; ni aide matérielle, ni protection, et beaucoup avaient de l'argent. La tenue des colonels Niculcea, chef de brigade, et Anastasiu-Focşani a été ignoble. D'ailleurs ces officiers supérieurs acceptaient de se rendre en ville sous escorte, tandis que des officiers inférieurs ont refusé de le faire. La population de Slatina *hostile et méprisante* pour les prisonniers de tous grades...

— A Ramnicu Sarat les choses ne vont pas mieux. Les prisonniers sont à Jideni, 5 km. de la ville. Julian Oprescu, qui en vient, prétend qu'ils manquent de tout, surtout de

de hrană. Şi acolo mortalitatea este mare. Prin spitale a fost şi holeră şi tifos: doamna Dobreanu şi o altă infirmieră au căpătat tifosul şi au murit. Oprescu zice că tot regimentul 3 vânători a fost prins ca într'o plasă, şi singur colonelul a putut să scape.

— Desamăgiţii revin. Azi dimineaţă *Paul Teodoru*. El mi-a spus că în ce priveşte administraţia, nu mai e vorba de nimic şi că el nici nu mai dă pe la minister. Confirmaţie indirectă de ceeace îmi spusese Lupu. — «Vă vestisem la timp, prietenilor !» îi zic eu liniştit.

— O nouă ordonanţă: Nu mai avem voe să consumăm de cât jumătate din gazul ce-l consumam anul trecut în luna corespunzătoare. Şi peste celelalte toate, sancţiuni penale ! Birjile stau neocupate la încrucişarea străzilor, dar îţi este interzis să te serveşti de ele. Publicul râde din toată inima !

10 Martie. — Din informaţiile date de *Bărdescu* şi *Burnea*, rezultă că Lupu Kostake a numit, din a lui autoritate cu 10 lei pe zi, pe d-rul Zaplachta medic-şef la Mărcuţa în locul lui *Obreja*. Radu Rosetti, efor numit de Carp, încercase să facă să se primească această

---

nourriture. Grande mortalité aussi. Dans les hôpitaux on a eu le choléra, le typhus: M-me Dobreanu et une autre infirmière l'ont attrapé et en sont mortes. — Oprescu dit que le 3-e chasseurs est au complet — pris dans un coup de filet: le colonel seul s'est échappé (?!)

Les désabusés rappliquent. Ce matin Paul Theodoru. Il me dit que pour l'administration il n'est plus question de rien et que lui ne va même plus au Ministère. Confirmation indirecte de ce que m'avait dit Lupu. «Je vous en ai bien avertis, mes amis»! — lui dis-je tranquillement.

— Nouvelle ordonnance: nous ne devons plus consommer que la moitié du gaz de la période correspondante l'an dernier. Sanction pénale par-dessus le marché.

Les fiacres restent inoccupés au croisement des routes, mais il est interdit de s'en servir. Le public rit de bon coeur.

10 mars. — Des informations données par Burnea et Bardescu il résulte que Lupu Kostache a nommé d'autorité à 10 fr. par jour le Dr. Zaplachta, à la place d'Obreja, médecin chef Mărcuţa. Radu Rosetti éphore, nommé par Carp, avait essayé de faire agréer cette nommination à Bardescu, comme

numire de către Bărdescu, ca dorită de Carp. Acest Zaplachta este un simplu agent colectivist, care a avut cu noi conservatorii incidente electorale zgomotoase şi contondente. Transformat în germanofil, face acuma parte din curtea lui Carp. Intr'o zi, pe stradă, Carp mi-a spus: «Nu te ocupa de Obreja, n'are decât să rămâe la Imperial, el a manipulat 1 milion, dar bolnavii lui au fost găsiţi murind de foame şi acoperiţi de păduchi». Bărdescu afirmă că nici odată Obreja n'a avut să mănuiască vre-o centimă; Eforia administrează, dar poliţia germană crede că bietul Obreja este un hoţ! Toată această campanie îşi poate găsi explicaţia în numirea lui Zaplachta. Cei doi inseparabili: Barnovski şi Zaplachta au meşteşugit probabil lovitura, graţie credulităţii lui Carp. Dar ce trist lucru!...

— Am avut confirmarea prin căpitan *Kuntze*, şef de etapă la Constanţa, comisar civil în Dobrogea, că administraţia bulgară a fost eliminată din vechea Dobrogie; singur Cadrilaterul îi este abandonat. Semn bun! Dar deocamdată nu se mai găseşte nimic la Constanţa: nici carne, nici pâine, nici încălţăminte, — mizeria cea

---

désirée par Carp. Ce Zaplachta est un simple agent collectiviste, qui a eu avec nous les conservateurs des incidents électoraux bruyants et contondants. Mué en germanophile, il fait partie de la cour de Carp. Or, un jour, dans la rue, Carp m'avait dit: «Ne t'occupe pas d'Obreja, il n'a qu'à rester à l'Impérial; il a manipulé un million, mais on a trouvé ses malades mourant de faim et couverts de vermine». — Bardescu affirme que jamais Obreja n'a eu à disposer d'un centime; c'est l'Ephorie qui administre; or, la police allemande croit que Obreja est un voleur. Toute cette campagne peut trouver son explication dans la nomination de Zaplachta. Les deux inséparables Barnoski et Zaplachta ont probablement monté le coup grâce à la crédulité de Carp. Mais comme c'est triste!...

— J'ai eu la confirmation par un capitaine allemand Rittmeister Kuntze, chef d'étape à Constantza, commissaire civil en Dobrogea, *que l'administration bulgare avait été éliminée de l'ancienne Dobrogea*; seul le Quadrilatère lui est abandonné. Bon signe. En attendant, on manque de tout à Constantza: viande, évidemment, pain, chaussure — la noire

mai neagră. Şi, adaugă căpitanul, nu se poate spera să se constituiască o administraţie care să poată susţine măcar un lazaret.

13 Martie. — Iar vine *Lupu Kostake* de vreme şi mi-anunţă că a izbutit la o înţelegere administrativă cu Germanii. Nu prea bine definit, după câte îmi spune el. Sistemul nostru administrativ ? Sau un altul ? El mi-a vorbit de patru inspectori caşi cum formula guberniilor ar reveni la suprafaţă. Pentru moment o să se numească, — de cine? de guvernul german — Neniţescu la Finanţe, Kiriacescu rămâne la postul său, Litzica la Instrucţia Publică şi preşedintele Slătineanu la Justiţie —; ambii giranţi lăsaţi de guvernul Brătianu sunt deci concediaţi. Neniţescu ceruse Internele, — ceeace îmi explică eşirea lui Lupu în contra lui, în ziua de 8 Martie. Neniţescu se mulţumeşte cu puţin ! — Aceşti domni se intitulează «guvern» şi se joacă de-a miniştri. Dar fiecare departament îşi are curatorul german şi Germanii vor face ei numirile în funcţiunile administrative. Toate aceste aranjamente sunt luate de colonelul Hentsch, noul şef de Stat-Major a lui Tülff pare-se, un spirit clar şi foarte

---

misère. Et, disait le capitaine, on ne peut espérer constituer une administration qui puisse soutenir même un lazaret.

13 mars. — Lupu Kostache de bonne heure m'annonce qu'il est arrivé à un arrangement administratif avec les Allemands. Pas bien défini, à ce qu'il me dit. Notre système administratif? un autre? Il m'a parlé de quatre inspecteurs, comme si la forme des gouvernements revenait sur l'eau. En attendant, on va nommer — on, *le gouvernement allemand*— Neniţescu aux Finances, Kiriacescu restant aussi à son poste, Litzica à l'Instruction Publique et le président Slatineanu à la Justice, — les deux gérants laissés par le gouvernement Bratiano sont congediés. Nenitescu avait demandé l'Intérieur, — ce qui m'explique la boutade de Lupu contre lui, le 8 mars. Neniţescu se contente de peu! Ces messieurs se disent «gouvernement» et jouent aux ministres. Mais chaque département a son curateur allemand et c'est par les Allemands que vont se faire les nominations dans les emplois administratifs. Tous ces arrangements sont pris par le colo-

deschis. Lupu îmi mai spune că Mackensen ar fi făcut guvernatorului o scenă teribilă în privința prizonierilor dela Slatina și că aghiotanții lui fac anchete pretutindeni. Fapt este că suntem otrăviți de tifos exantematic pe care ni l'au adus fără măcar să fim vestiți, prizonierii români și ruși.

— Domnișoara *Lily Fălcoianu*, care dirijează azilul de bătrâni, unde trimitem pe acești nenorociți, ne spune că Rușii, cari au fost aduși azi noapte, erau îmbrăcați cu zdrențe, iar drept încălțăminte aveau picioarele înfășurate în saci și că erau mâncați de insecte! Prizonierii noștri dela Slatina erau fericiți pe lângă acești nenorociți. Nicăeri războiul n'a fost hidos ca în sărmana noastră țară!

— Directorul *Raky* se interesează de Obreja; el a venit să mă consulte. El știe că cu cei mici nu e nimic de făcut. Imi spune că niciodată n'ar fi putut să-și închipuiască că se putea ajunge la gradul de vandalism care caracterizează distrugerea instalărilor petrolifere.

---

nel Hentsch, le nouveau chef d'Etat Major de Tülff, esprit, paraît-il, clair et très ouvert.

Lupu me dit encore que Mackensen aurait fait au gouverneur une scène terrible au sujet des prisonniers de Slatina et que ses aides de camp font partout des enquêtes. Le fait est que nous sommes empestés de typhus exanthématique que nous ont apporté, sans qu'on nous ait seulement avertis, les prisonniers roumains et russes dès qu'ils sont malades.

M-elle Lily Falcoianu, qui dirige l'Asile des vieillards où nous plaçons ces malheureux, nous dit que les Russes qu'on y a amenés cette nuit étaient en loques, qu'en guise de chaussures ils avaient les pieds enveloppés dans des sacs et qu'ils étaient rongés de vermine! Nos prisonniers de Slatina étaient de bien heureux auprès de ces pauvres diables. Nulle part la guerre n'a été hideuse comme dans notre malheureux pays!

Le directeur Raky s'intéresse à Obreja; il est venu me consulter. Il sait d'ailleurs qu'avec les petits il n'y a rien à faire. Il me dit que jamais il ne s'était figuré qu'on pût arriver au vandalisme qui caractérise la destruction des installations pétrolifères. Sauvagerie inutile et n'ayant aucun

Sălbătăcii inutile şi care n'au nici un raport cu războiul. Se lucrează din răsputeri şi astăzi s'a şi ajuns la o producţie de 10 vagoane. Cu aglomerarea căilor ferate Dunărea fiind închisă, nu va fi chip să se transporte mai mult.

— *Duca* a venit să mă vadă, şi cu lacrimile în ochi mă întreabă dacă liberarea lui este de astădată definitivă. Eri de dimineaţă, la ora 4, internaţii au fost expediaţi în Ialomiţa. In ajun se lăsase cheile la uşi; deţinuţii s'au văzut unii pe alţii; dar vizitele familiilor au fost foarte penibile. Carabatescu, cu toţi cei 70 de ani ai lui şi cu toate demersurile făcute, a fost pornit cel d'întâi: el prezidase comisiunea internaţilor germani şi se pare că respingea sistematic, fără nici o milă, toate cererile cari i se adresau.

— Ioan *Filiti*, director la Teatru, a venit să mă întrebe dacă aşi primi o invitaţie pentru inaugurarea Teatrului, care îşi va face redeschiderea cu o piesă *germană*. El a adăugat (din capul lui? sau autorizat?) că mareşalul ar putea să vorbească cu mine între acte. Am declinat invitaţia: de 3 ani de zile n'am călcat în-

---

rapport avec la guerre. On travaille ferme et il y a déjà aujourd'hui un rendement de 10 wagons. Avec l'encombrement des voies, le Danube étant fermé, il n'y aurait pas moyen de transporter beaucoup plus.

Duca est venu me voir, les larmes aux yeux, se demandant si sa délivrance était définitive. Hier matin 4 h. les internés ont été expédiés dans la Ialomitza. La veille on avait laissé les clefs sur la porte; les détenus se sont vus; mais les visites des familles ont été pénibles. Carabatescu, malgré ses 70 ans, et malgré toutes les démarches faites, a été expédié le premier: il avait présidé la commission des internés allemands et il paraît que toutes les requêtes il les repoussait sans merci.

Jean Filitti, directeur du théâtre, est venu me demander si j'accepterai une invitation pour l'inauguration du théâtre qui va cuvrir par une pièce allemande. Il a ajouté — est-ce de son crû? y est-il autorisé? — que le Feldmaréchal aurait pu, dans les entr'actes, causer avec moi. J'ai décliné l'offre. Depuis trois ans je n'ai pas mis les pieds dans un

tr'un teatru; împrejurările nu mă autoriză să rup cu această abținere. Carp, consultat, a pretextat doliul, și Maiorescu a răspuns că va face la fel cu Carp. Lupu Kostake a primit, iar Tzigara a declarat că el nu va merge.

14 Martie. — Bagdatul a fost luat în ziua de 11 de Englezi. S'a afișat buletinul englez, ca de obicei, la «Militär-Verwaltung».

— *G. Stirbey* îmi aduce corespondența schimbată între Beldiman și Take Ionescu, interimar la Afacerile Străine, relativă la o amenințare de destituire a lui Beldiman. Indrăsnețul Take Ionescu, — altă dată campionul Germaniei — tratează tratatul nostru din 1884 «de perioadă fatalmente tranzitorie a alianței noastre cu inamicii noștri milenari !». Este o adevărată poemă !

— Verzea a venit să mă vază. El este certat cu poliția care nu-l ajută; fiind silit să aleagă între a merge la stânga sau la dreapta, el optează pentru Germania și are s'o ajute din toate puterile atât cât îi va îngădui demnitatea sa ; el se miră că Nenițescu n'a venit să mă

---

théâtre ; les circonstances ne m'autorisaient pas à rompre cette abstention.

Carp, consulté, a allegué son deuil et Maiorescu a dit qu'il ferait ce que ferait Carp. Lupu Kostake a accepté ; Tzigara a déclaré qu'il n'irait pas.

14 mars. — Bagdad a été pris le 11 par les Anglais. Le bulletin anglais a été affiché comme d'habitude à la «Militär-Verwaltung».

Stirbey m'apporte la correspondance *échangée entre Beldimano et Take Ionescu,* intérimaire Aff. Etrangères, au sujet d'une menace de destitution de Beldiman, L'effronté Take — naguère champion de l'Allemagne — traite notre traité de 1884 de «période fatalement transitoire de notre alliance avec nos ennemis millénaires!» C'est tout un poème!

Verzea est venu me voir. Il est brouillé avec la police qui le seconde fort mal ; devant choisir entre aller à gauche ou à droite, il opte pour l'Allemagne et va la seconder de toutes ses forces en tant que sa dignité le lui permettra; il est étonné que Nenitescu ne soit pas venu m'annoncer qu'il

vestească că primise să fie numit de Germani să gireze finanţele.

15 Martie. — Va fi foarte greu să faci câmpul nostru să producă ceva în condiţiile actuale de viaţă. Seceleanu, cu mare greutate, a putut ajunge la Slobozia: în casa lui, în mijlocul obiectelor lui casnice, căpitanul Haake, «Economierath», nu i-a dat măcar un pat. Mai mult chiar, l'a întrebat că ce caută... Iar sărmanul Maltezeanu, «prefectul», a păţit-o mai rău. Acelaş Haake, i-a spus clar că avea numai să execute ordinele lui, nimic altceva. La Ciulniţa, d-na Gologan, redusă la o singură cameră din cele 15 ale casei ei ocupată, este terorizată de proprii săi servitori, ale căror neveste au acces pe lângă soldaţii şi gradaţii cari ţin garnizoană acolo. N'a început încă nicio muncă nicăeri. In Vlaşca, stratul de zăpadă e de 70 cm. Aicea, la Bucureşti, lupta între intendentul Zacherl şi căpitanul Albrecht devine epică—şi suferă mijloacele noastre de alimentare.

— Foarte nenorocite sunt mai ales indeciziunile ce provoacă moravurile administrative aşa de bizan-

---

avait accepté d'être nommé par les Allemands à la gérance des Finances.

15 mars. — Il sera bien difficile de faire produire quelque chose à nos champs, dans les conditions de vie actuelles. Seceleanu, à grande difficulté, a pu arriver à Slobozia: dans sa maison, au milieu de ses objets de ménage, le capitaine Haake, l'Economierath, ne lui a pas donné un lit. Bien mieux, il lui a demandé ce qu'il cherchait. Quant au pauvre Maltezeanu, le préfet, le même Haake lui a clairement signifié qu'il n'avait qu'à executer les ordres qu'il lui donnerait, pas autre chose. A Ciulniţa, M-me Gologan, confinée dans une pièce sur les 15 de sa maison occupée, est terrorisée par ses propres domestiques, dont les femmes ont accès auprès des soldats et des gradés qui tiennent garnison chez elle.

Rien n'est encore en train nulle part. D'ailleurs, dans Vlaşca il y a encore 70 cm. de neige. Ici même, à Bucarest, la lutte entre l'intendant Zacherl et le cap. Albrecht devient épique et c'est nos moyens d'alimentation qui en pâtissent.

Très malheureuses surtout les indécisions, que provoquent nos moeurs administratives si byzantines. Nenitescu veut

tine. *Neniţescu* vrea să se joace de-a ministrul; îi trebue colegi la înălţime. Acum Lupu Kostake se adresează lui Hinna pentru ministerul Justiţiei, după ce s'a angajat aproape cu Slătineanu! Hinna face următoarea observaţie foarte judicioasă: am rang prea mare ca să fiu secretar general; ca ministru, îmi trebue un secretar general. Şi apoi cine face numirile?

— Amândouă doamnele Brătianu vor fi conduse la Pasărea; Marta Bibescu la Mogoşoaia. Ordinul e să nu mai stea în oraş. Pentru Marta Bibescu, se găseşte că prea primeşte mulţi ofiţeri germani. Poate că dânsa a arătat prea mult scrisorile lui Czernin.

Nenorociţii deportaţi la Săveni vor găsi satul cel mai sărăcăcios din toată Ialomiţa. Vor să-i facă să guste şi ei puţin din viaţa pe care au trăit-o internaţii austro-germani.

— Eri s'a adus în oraş un mare număr de răniţi turci. Răniţi, sau numai bolnavi? Se zice că printre ei sunt foarte mulţi cu extremităţile degerate.

— Un mic incident care arată până la ce punct au-

---

jouer au ministre; il lui faut des collègues à hauteur. Maintenant c'est à Hinna que Lupu Kostake s'adresse pour la Justice, après s'être presque engagé avec Slatineanu! Hinna a très judicieusement fait observer: comme secrétaire général, mon rang était trop élevé; comme ministre, il me faut un secrétaire général. Et qui fait les nominations?

— Les deux Dames Bratiano vont être conduites à Pasarea; Marthe Bibesco à Mogosoaia. On veut qu'elles ne soint plus en ville. Pour Marthe Bibesco on trouve qu'elle reçoit trop d'officiers... allemands. Peut-être a-t-elle un peu trop montré les lettres de Czernin.

Les pauvres diables déportés à Saveni trouveront le village le plus miséreux de la Ialomitza. On veut qu'ils tâtent un peu de la vie dont ont vécu les internés austro-allemands.

Hier on a amené en ville un grand nombre de blessés turcs. Blessés ou malades seulement? On dit que parmi, eux il y en a beaucoup dont les extrémités sont gelées.

Un petit incident qui prouve à quel point les autorités al-

toritățile germane sunt cu ochii deschiși. Am dat, Sâmbătă trecută, doamnei Papp o copie depe faimosul interview al lui Take Ionescu; azi dimineață un ofițer de poliție, Arthur Moos, foarte politicos și vorbind bine franțuzește, a venit să afle cum mi-am procurat «Le Temps», și dacă și alte persoane primesc gazete franțuzești!...

— La *Stere* între 5 și 6 seara. Vorbim de călătoria lui; de Bussche și el îmi spuneau cât de mult știa Brătianu să-i adoarmă bănuelile și că el nu odată îl sfătuise pe Bussche să ceară garanții, precum trimiterea de trupe pe frontiera Prutului; —deodată i se aduce dela «Bukarester Tagblatt» depeșa dela Korrespondenzbureau, anunțând că la Petrograd a fost revoluție și că 30.000 de soldați s'au unit cu revoluționarii; că o comisie de 12 membri ai Dumei s'au constituit în putere executivă, că miniștrii sunt arestați și că deputatul Engelhardt a fost numit comandant suprem la Petrograd. Depeșa conținea încă o frază: «Miercuri (sau Joi) a 3-a zi de revoluție, ordinea s'a restabilit». Inseamnă oare aceasta un eșec al re-

---

lemandes sont vigilantes. J'ai donné samedi dernier à M-me Papp copie du fameux interview de Take ; ce matin un officier de police, *Arthur Moos*, très gentil et parlant bien le français, est venu se renseigner comment j'avais eu «Le Temps» et si d'autres personnes recevaient des journaux français !

Chez Stere 5—6 h. soir. Nous causons de son voyage ; de Bussche et lui me disaient combien Bratiano savait endormir ses soupçons et que lui plus d'une fois lui avait conseillé d'exiger des réalités telles que l'envoi de troupes sur frontière-Pruth, lorsqu'on lui apporte du «Bukarester Tagblatt» le télégramme du «Correspondenz-Bureau» de Wien annonçant qu'à Petrograd une révolution a abouti ; que 30.000 soldats se sont joints aux révolutionnaires, qu'une commission de 12 membres de la Douma s'est constituée en pouvoir exécutif ; que les ministres sont arrêtés et que le député Engelhardt a été nommé commandant suprême de Petrograd. Le télégramme contenait encore une phrase: «Mercredi (ou Jeudi), troisème jour de la révolution, l'ordre a été rétabli». Est-ce, au sens naturel des mots, une défaite de la

voluţiei ? Sau revoluţia menţine ordinea ? Această din urmă explicare pare naturală, fiindcă vestea delegaţiei lui Engelhardt se află la sfârşitul depeşei. Revoluţia este ea opera democraţilor ajutaţi de Anglia, inimica regimului care a căzut ? Este opera marelui duce Nicolae ? Cei 30.000 de soldaţi partizani ai revoluţiei ar îndreptăţi aceasta.

16 Martie. — S'a notificat doamnei Marta Bibescu că va fi silită să-şi ia reşedinţa la Mogoşoaia; cu această comunicare a fost însărcinat principele de Reuss. Lupu Kostake mi-a spus că şi pe ea ar fi trebuit să o trimeată la mânăstirea Pasărea. După cele ce îmi spune G. Stirbey, ea fusese silită din ordin superior să plece din Berlin în 24 de ore. Corespondenţa ei—precum şi scrisorile dela Kronprinţesa (?) dacă au existat vre-odată,—a fost suprimată din ordinul lui Mackensen.

— Dela Putinei se ia totul; nu s'a lăsat ţăranilor decât un porc la fiecare casă; tot aşa şi cu câinii : restul e omorât. Pieile sunt trimise la Giurgiu, carnea se

---

révolution? Est-ce la révolution qui maintient l'ordre? C'est cette explication qui semble naturelle, puisque la nouvelle de la délégation d'Engelhardt par la commission clôt le télégrame.

La révolutoin est-elle l'ouvre des démocrates aidés par l'Angleterre, ennemie du régime qui vient de tomber? Est-ce l'oeuvre du grand duc Nicolas? Ces 30.000 soldats pactisant avec la révolution l'indiqueraient assez.

16 mars. — On a notifié à Marthe Bibescu qu'elle devait prendre à Mogoşoaia résidence forcée ; c'est le Prince de Reuss qui a été chargé de la communication. Lupu m'a dit qu'on devait l'envoyer elle aussi au monastère de Pasărea. Déjà de Berlin, me dit Georges Stirbey, ele avait dû quitter dans les 24 h. sur ordre supérieur. Sa correspondance ainsi que les lettres de la Kronprinzessin (?) — si elles ont jamais existé — ont été supprimées par ordre de Mackensen.

De Putineiu, ma terre, on prend tout; il n'est pas laissé aux paysans plus d'un porc par maison; de même pour les chiens: on assomme tout reste. Les peaux vont à Giurgiu; les

întrebuinţează pentru a scoate grăsime. Impresia locală: locuitorii sunt storşi.

— Din Severin scrisoare jalnică dela Frumuşanu. Mizerie neagră, tifosul decimează satele. Cere ajutor pentru funcţionari.

17 Martie. — Sabin *Popescu,* primarul dela Severin singurul care a rămas la post în Oltenia, reia convorbirea începută eri. Starea funcţionarilor e de milă. In spitale lipseşte totul. Germanii au condamnat la 6 luni închisoare pe prefectul Delescu, acel care s'a ilustrat prin contrabande sub Brătianu. Toată poliţia, cu procurorul Tintorescu în frunte, a fost arestată din ziua întâi: dovediţi că au traficat cu arestarea internaţilor, luând bani spre a libera oameni pe cari tot i-au arestat. (La Crucea Roşie aceşti oameni, deţinuţi la Slatina, au scris cerând să fie liberaţi sub pretext că n'au făcut serviciu militar; am trimis cererea la Interne). Crucea Roşie din Severin cu doamna Grig. Constantinescu a plecat încă dela 15 August.

---

chairs on les emploie pour en extraire la graisse. Impression locale: on torde l'habitant. De Severin, lettre de Frumuşeanu, navrante. On est dans une misère noire. Le typhus ravage les villages. Il demande des secours pour les fonctionnaires.

17 mars. — Sabin Popescu, le maire libéral de Severin, le seul maire de l'Olténie qui soit resté à son poste — à ce qu'il dit — reprend la conversation entamée hier. L'etat des fonctionnaires est pitoyable. Pour les hôpitaux on manque de tout. Les Allemands ont condamné à six mois de prison le préfet Delescu: ce Delescu s'est illustré par les contrebandes du temps de Bratiano. Toute la police avec le procureur Tintorescu en tête a été arrêtée dès le premier jour: tous sont convaincus d'avoir trafiqué lors des arrestations des internés; ils ont pris de l'argent pour libérer des gens qu'ils ont tout de même arrêtés. (A la Croix Rouge ces gens détenus à Slatina ont écrit pour demander leur libération sous le prétexte qu'ils n'ont pas fait de service militaire; renvoyé leur demande à l'Intérieur). De Severin la Croix Rouge, Madame Grig. Constantinescu en tête, a décampé dès le 15 août.

— Depeşile de dimineaţă anunţă că Ţarul a abdicat şi că fratele său, marele duce Mihai Alexandrovici, a fost numit regent. Depeşile fixează fazele decisive ale revoluţiei la 9 Martie. La Camera Comunelor Lloyd George a confirmat existenţa de fapt a revoluţiei triumfătoare, adăugând numai că nu trebue interpretată într'un sens defavorabil continuărei războiului. O altă depeşă comunică că ambasadorii Franţei şi Engliterei au început tratările cu comisiunea executivă. Toate acestea confirmă primele bănueli că Anglia nu e străină de ce s'a petrecut.

Mare emoţie în oraş. Mulţi speră că pacea poate să iasă din această stare de anarhie. Cel mai mişcat e Gr. Cantacuzino, care vrea cu orice preţ ca «ceasul meu să se apropie». Deasemenea soţia sa la Crucea Roşie. Toţi doresc reluarea ostilităţilor pentru a curăţi Moldova. Privitor la aceasta, Lupu spunea eri că ştia sigur că împuşcături au fost schimbate între Ruşi şi Români.

— Tot după depeşi, irlandezul Dillon vorbind de

Les dépêches de ce matin annoncent que le Tzar a abdiqué et que son frère le grand duc Michel Alexandrovitch a été nommé régent. Les dépêches placent les phases décisives de la révolution vers le 9 mars. A la Chambre des Communes Lloyd George a confirmé la matérialité du fait de la révolution triomphante, en ajoutant seulement qu'il ne devait pas être interprété dans le sens défavorable à la continuation de la guerre. Un autre télégramme communique que les ambassadeurs de France et d'Angleterre ont commencé des pourparlers avec la commission exécutive (gouvernement provisoire).

Tout ceci confirme les premiers soupçons que l'Angleterre n'est pas étrangère à ce qui s'est passé.

Grand émoi en ville. Beaucoup espèrent que la paix peut sortir de cet état d'anarchie. Le plus ému est Grég. Cantacuzene, qui veut à tout prix que mon heure approche. Idem sa femme à la Croix Rouge. Tous aspirent à la reprise des hostilités qui puisse nettoyer la Moldavie.

A ce sujet, Lupu me disait hier qu'il savait pertinemment que des coups de fusils ont été échangés entre Russes et Roumains.

Toujours d'après les dépêches, l'Irlandais Dillon traitant

chestiunea română în Camera Comunelor, a afirmat că era notoriu că înainte de intrarea în campanie a României, Sarrail declarase în mod expres că nu putea să înceapă nici o ofensivă. La 26 Septembre Brătianu m'a făcut să înţeleg lămurit că fusese înşelat asupra operaţiilor lui Sarrail. Vorbele lui Dillon sunt atunci de o extremă gravitate.

— De notat o informaţie dela Carada: «Vi se va sugera să faceţi să apară «Steagul», în speranţa unui refuz pe care grupul Carp îl va exploata îndată». Intr'adevăr, eri, fiul d-nei Popp dela «Bukarester Tageblatt» m'a întrebat cari sunt jurnalele cari trebue să apară. Am răspuns evaziv.

18 Martie. — Directorul Schenker se plânge de încetineala organizării, de incompetinţa militarilor etc. Pretinde că afacerile financiare merg bine şi că se va plăti ceva asupra bonurilor de rechiziţie.

— Veştile de azi dimineaţă dau compunerea guvernului rus. Prinţul Lwow e prezident de consiliu şi la Interne; Miljukov la Afaceri Străine; Gutchkov, care a

---

la question roumaine à la Chambre des Communes, a affirmé qu'il était notoire qu'avant l'entrée en campagne de la Roumanie, *Sarrail avait expréssement déclaré* qu'il ne pouvait entreprendre aucune offensive. Le 26 septembre, Bratiano m'a clairement fait comprendre qu'il avait été trompé sur les opérations de Sarrail. Les paroles de Dillon sont alors d'une extrême gravité.

A noter une information de Carada: «On va vous suggérer de faire paraître le «Steagul», dans l'espoir d'un refus que le clan Carp exploiterait de suite». De fait, hier le fils de M-me Popp du «Bukarester Tagblatt» m'a demandé quels sont les journaux qui devraient paraître? J'ai fait une réponse évasive.

18 mars. — Directeur Schenker se plaint des lenteurs de l'organisation, de l'incompétence des militaires, etc. Il prétend que les affaires financières avancent et qu'on va avancer de l'argent sur les bons de réquisition.

Les nouvelles de ce matin donnent la composition du gouvernement russe. Le Prince Lwow est président du conseil et ministre de l'intérieur; Miljukow est aux affaires étrangères ; Gutchkow (qui présidait la Douma en 1911) guerre et

prezidat Duma în 1911, la Războí. Toţi deputaţi, afară de Instrucţia Publică dată unui profesor din Moscova. Oraşele principale cari au aderat cele dintâi la revoluţie, Moscova, Cazan, Kiew, sunt reprezentate.

Insă, în Camera Comunelor Bonar Law a declarat (Reuter, 17 Martie) că vestea anterioară asupra abdicăreî Ţarului şi numirei ca regent al marelui duce Mihail, nu e definitivă. El a adăogat că nu se ştie unde se află Ţarul. Tot prin Reuter, o depeşă după care marele duce Nicolae şi şeful de Stat-Major Alexieff sunt aceia cari au cerut Ţarului să abdice.

— La *Maiorescu*. Stere a fost la el în ajunul plecărei sale şi a povestit în linişte că se duce la Kopenhaga ca să aibă veşti dela soţia sa. Maiorescu crede că Stere e trimis de Carp, care cu atât mai mult va nega faptul, dacă într'adevăr l'a însărcinat cu o misiune. Incercările lui Neniţescu de a constitui o aparenţă de guvern îi înveselesc mult. Ii comunic demersurile lui Hinna (căruia i-am deschis ochii asupra pericolului ca un consilier de Casaţie să fie amestecat în măsuri nelegale) şi

---

marine. Tous des députés, sauf l'instruction publique donnée à un professeur de Moscou. Les principales villes, qui les premières ont adhéré à la révolution, Moscou, Khazan, Kiew, sont représentées.

Mais, à la Chambre des Communes, Bonar Law a déclaré (Reuter, 17 mars) que la nouvelle «antérieure» de l'abdication du Tzar et la nomination comme régent du grand duc Michel «*n'est pas définitive*». Il a ajouté qu'on ne savait pas où se trouvait le Tzar. A signaler une dépêche de Reuter selon laquelle le grand duc Nicolas et le chef d'Etat Major Alexeieff sont ceux qui auraient demandé au Tzar son abdication.

Chez Maiorescu, Stere est allé le voir la veille de son départ et lui a conté tranquillement qu'il se rendait à Copenhague pour avoir des nouvelles de sa femme! Maiorescu croit que Stere est envoyé par Carp, qui doit d'autant mieux nier le fait, s'il l'a réellement chargé d'une mission. Les efforts de Neniţescu de constituer une apparence de gouvernement l'amusent beaucoup. Je lui communique les démarches de Hinna (à qui j'ai ouvert les yeux du danger qu'il y avait à ce qu'un conseiller de Cassation soit mêle à des mesures

Maiorescu îmi spune: «Acela e carpist!» şi constată odată mai mult cât farmec au funcţiunile pentru unii Români.

— La 3 vizita lui *Hinna*, care îmi povesteşte «că a făcut prostia» şi că n'a putut rezista lui Carp şi solicitărilor lui Lupu. Azi dimineaţă la 9 — de obicei el se scoală între 10 şi 11 ore — Lupu a venit să-l caute şi s'a dus să-l prezinte «baronului de Welzer, şeful Verwaltungs-Stabului» (titlul scris de mâna lui Lupu). Acolo a semnat un fel de angajament prin care se obligă să îndeplinească funcţiunile ce i s'au încredinţat. Foaia fusese deja semnată de Slătineanu, care primise şi care a fost demis în favoarea lui Hinna. — Eu: «Dar cine încredinţează aceste funcţiuni»? — Hinna: «Nu ştiu; aceasta e toată forma care se cere». Presupun că nu-i convine să mărturisească că sunt numiri făcute de autorităţile germane; dar Litzica are numirea sa şi Victor Baranga a văzut-o. Hinna pretinde că şi-a consultat colegii, cari l'au îndemnat, dar la urma urmei văd că el n'a vorbit decât cu Tăzlăoanu...

Şi când te gândeşti că Lupu mă ruga să mă pă-

---

extra-légales) et Maiorescu me dit : «Ala este carpist!» et constate une fois de plus combien les fonctions ont un charme captivant pour certains Roumains.

A 3 h., visite de *Hinna*, qui vient me raconter «că a făcut prostia» et qu'il n'a pu résister à Carp et aux sollicitations de Lupu. Ce matin à 9 h., lui, qui se lève d'ordinaire entre 10 et 11 h., Lupu est venu le chercher et est allé le présenter au «Baron de Welzer, Chef des Verwaltungs-Stabes» (titre écrit de la main de Lupu). Chez le Baron il a signé une espèce de revers s'obligeant à remplir les fonctions *qui lui sont confiées*. La feuille avait déjà été signée par Slatineanu, qui avait accepté et qu'on a démis en faveur de Hinna. Moi: Mais qui confie ces fonctions? Hinna: Je n'en sais rien; c'est tout ce qu'on a comme forme. (Je suppose qu'il ne lui convient pas d'avouer qu'il y a nomination par les autorités allemandes ; mais Litzica en a une et Victor Berceanu l'a vue). Hinna prétend avoir consulté ses collègues qui l'ont poussé et en fin des fins je vois qu'il n'a causé qu'avec Tasloanu... Et dire que Lupu me prie de prendre garde, par-

zesc de Hinna la cărţi, şi că, naţionalist franco-fil, era confidenul lui Poklevski. Repede se transformă la noi comedia în farsă! Pentru a înălţa prestigiul pro-miniştrilor, se păstrează Nedelcu ca secretar general şi deasemenea Kiriacescu rămâne sub Neniţescu.

19 Martie. — Gazetele anunţă azi dimineaţă, căderea guvernului Briand, abdicarea Ţarului şi a fiului său şi renunţarea probabilă a marelui duce Mihail Alexandrovici, a cărui regenţă se anunţase.

Comunicatul german anunţă părăsirea lui Peronne-Bapaume, etc. O fi o rectificare de front? O împingere serioasă ?

— Proasta reglementare a birjelor îşi produce roadele. Şiruri de trăsuri mizerabile stau la locurile desemnate şi proprietarii lor văd orele curgând fără să le aducă vre-un folos, iar publicul văzând aceste vehicule cari nu servesc la nimic şi nimănui este din ce în ce mai nemulţumit.

20 Martie. — Un conflict ciudat s'a ivit între *Neniţescu* şi *Kiriacescu;* cel dintâi vrea să şteargă din buget direcţiunea vămilor şi aceea a pensiilor; cel de al doilea

---

ce que Hinna trichait au maus et que Hinna était nationaliste, franco-phile et confident de Poklevsky. La comédie tourne à la farce très vite chez nous ! Pour rehausser le prestige des pro-ministres, on garde Nedelcu comme secrétaire général, de même que Kiriacescu reste sous Neniţescu.

19 mars. — Chute Briand. Les journaux rapportent ce matin la chute du gouvernement Briand, — l'abdication et du Tzar et de son fils et la renonciation probable du grand duc Michel Alexandrovici, dont on avait annoncé la régence.

Par contre le communiqué allemand annonce l'abandon de Peronne, Bapaume, etc. Est-ce une rectification de front ? Une poussée sérieuse ?

La sotte réglementation des fiacres porte ses fruits. Des files de voitures muables stationnent aux endroits désignés et leurs propriétaires voient couler les heures qui ne rapportent rien, et le public est de plus en plus mécontent, voyant ces véhicules ne servant à rien, ni à personne.

Ouverture, hier, du Théâtre National par «Iphigénie».

20 mars. — Un conflit bizarre a éclaté entre Neniţescu et Kiriacescu ; le premier veut effacer du budget la direction des douanes et celle des pensions; le second veut les

vrea să le menţie, oricât de slabe ar fi alocaţiunile la care ar vrea să consimtă Germanii. Foarte curios este să constaţi la ai noştri tendinţa constantă de a desfiinţa legile noastre, când ocupantul nu o cere şi n'are dreptul să o facă!

Numitul Neniţescu a convocat eri pe Hamangiu pentru a-i oferi ministerul justiţiei, în timp ce Hinna este numit şi a primit încă de Sâmbătă. Şi aceasta o fi un mod să-ţi atragi partizani...

— Foarte semnificativă este circulara lui Miljukow trimisă reprezentanţilor ruşi în străinătate. După ce s'a acuzat regimul trecut de uşurinţă, neprevedere şi arbitrar, revoluţia după 8 zile a izbucnit. Ţarul şi Ţareviciul au renunţat la tron printr'un «Act datat dela Pskow pe ziua de 15 Martie, în favoarea marelui duce Mihail». La rândul său acesta renunţă să ia puterea printr'un act cu data de 16 dela Petrograd, până ce «Adunarea Constituţională, aleasă pe baza votului universal, nu va decide de noua formă a guvernului şi asupra noilor legi fundamentale ale Rusiei». — Ce schimbate sunt timpurile!

---

maintenir, si faibles soient-elles les allocations auxquelles voudraient consentir les Allemands. Il est curieux de constater chez les nôtres la tendance constante d'abolir nos lois, alors que l'occupant ne le demande pas et n'a pas le droit de le faire.

Le susnommé Neniţescu a convoqué hier Hamangiu pour lui offrir la gérance de la Justice, alors que Hinna est nommé et a accepté depuis samedi... Une façon, comme une autre, de s'attirer des partisans....

Très significative la circulaire de Miljukow aux représentants russes à l'étranger. Après avoir accusé le régime passé de légèreté, imprévoyance et arbitraire, la révolution au bout de huit jours a abouti. Le Tzar et le Tzarevici ont renoncé au Trône par «actes datés de Pskow du 15 mars en faveur du grand duc Michel». Celui-ci a, à son tour, renoncé de prendre le pouvoir par acte du 16, daté de Petersbourg, jusqu'à ce que «l'assemblée constitutionelle, élue sur la base du vote universel, aura décidé de la nouvelle forme du gouvernement et des nouvelles lois fondamentales de la Russie». Que les temps sont changés!

21 Martie. — Nici o confirmare a svonurilor cari au circulat eri. Buletinul german vorbeşte de lupte de infanterie şi «de cavalerie» în sectorul golit în Franţa, ceeace indică o retragere importantă. Englezii spusese în ajun că cavaleria lor urmăreşte inamicul care se retrage în desordine. Buletinul nostru menţionează bombardarea docurilor dela Brăila de către o escadrilă de avioane ruso-franco-române; în basine se găseau răniţii români îmbarcaţi pe şlepuri şi cari n'au putut încă să urce Dunărea din cauza gheţei...

— Azi dimineaţă, *Hinna,* care se anunţase eri, vine cu *Lupu Kostake.* Lucrurile s'au petrecut aşa cum i le prezisesem, când m'a consultat dacă trebuia să pri-
Danube à cause des glaces...
mească şi când Lupu îi dăduse asigurarea că nu avea să se teamă de nimic : o ordonanţă a lui Mackensen nu dă voe tribunalelor române să judece. în corecţional, pe
Notre bulletin mentionne le bombardement des docks de
supuşii Puterilor Centrale; institue pentru ei tribunale germane cari vor judeca după codul românesc, dar după procedura germană; obligă tribunalele să ţie şe-

---

21 mars. — Aucune confirmation des bruits qui ont circulé hier. Le bulletin allemand parle de luttes d'infanterie et de cavalerie dans le secteur vide en France, ce qui indique un recul important ; les Anglais avaient dit la veille que leur cavalerie poursuivait l'ennemi qui se retirait en désordre.
Braila par une escadrille d'avions russo-franco-roumains ; dans les bassins devaient se trouver les blessés roumains embarqués sur shleeps et qui n'ont pu encore remonter le

— Depuis deux jours temps idéal.

— Ce matin Hinna, qui s'était annoncé la veille, arrive avec Lupu. Les choses se sont passées comme je le lui avais prédit, quand il m'a consulté s'il devait accepter et quand Lupu lui a donné l'assurance qu'on n'avait rien à craindre: une ordonnance de Mackensen défénd aux tribunaux roumains de juger au correctionnel les sujets des alliés; institue des tribunaux allemands pour les alliés et qui jugeront d'après le code roumain, mais selon la procédure allemande; qui oblige les tribunaux à siéger avec un assesseur allemand au civil quand

dință cu un asesor german, în procesele civile, când un supus central este în cauză; suprimă dreptul de apel în penal; dă reclamantului german dreptul să-și aleagă tribunalul, etc. — Hinna, evident, spune că el nu poate executa un astfel de ordin care, dealtminterea, modifică formula executorie și ordonă și Curței de Casație să ție ședință. El îmi cere un sfat. — Ii reamintesc că prevăzusem toate acestea, dar că n'a ascultat de mine. *Eu:* «Ce zice Carp; el este acela care trebue să te deslege». — *Hinna:* «Carp zice că am dreptate, dar că trebue să mă înțeleg cu Lupu». — Lupu discută, dar recunoaște că sunt părți inacceptabile în ordonanță. Lupu recunoaște că dăduse asigurări lui Hinna. — El propune ca Hinna să scrie o scrisoare pretextând motive de sănătate. — *Eu:*—«Cui?»—*Lupu:* «Baronului de Welzer, dela care a primit mandatul». (Deci numire de către Germani, ceea ce se negase întotdeauna). Cum, în scrisoare, erau greșeli de franțuzește, am corectat-o; Hinna a păstrat ciorna: oare fiindcă conținea rânduri scrise cu mâna mea?

— Ne-am întrunit la Maiorescu: Th. Rosetti, Hâr-

---

un sujet allié est en cause; qui supprime le droit d'appel au pénal; qui donne au demandeur allemand le droit de choisir son tribunal etc. Hinna évidemment dit qu'il ne peut exécuter un pareil ordre, qui d'ailleurs modifie la formule exécutoire et ordonne aussi à la Cour de Cassation de siéger. Il me demande conseil. Je lui rappelle que j'avais prévu tout cela, mais qu'il a passé outre. — *Moi:* Que dit Carp; c'est à lui de vous délier.— Hinna: Carp dit que j'ai raison, mais que je m'entende avec Lupu.

Lupu discute, mais reconnaît qu'il y a des parties inacceptables dans l'ordonnance. Lupu reconnaît qu'il avait donné des assurances à Hinna. Lupu propose que Hinna écrive une lettre alléguant des motifs de santé.—Moi: A qui?—Lupu: Au Baron de Welzer, de qui il a reçu le mandat. (Donc nomination par les Allemands; ce qu'on avait toujours nié).

Comme il y avait des fautes de français, j'ai corrigé la lettre; Hinna a gardé le brouillon: est-ce parce qu'il y avait des lignes de ma main?

Réunis chez Maiorescu: Th. Rosetti, Harjeu, Arion, Gr.

jeu, Arion, Gr. Cantacuzino, G. Stirbey, Mehedinți; convocasem și pe Corteanu ca redactor al unor proiecte. Nimeni nu m'a întrebat dacă îl convocasem sau nu pe Nenițescu. — In unanimitate s'a recunoscut necesitatea refacerii Constituțiunii; asupra sistemului electoral, Cantacuzino admite sufragiul universal; și Arion, dar cu restricții din punctul de vedere al capacității; Maiorescu se declară indiferent, căci el admite toate sistemele, dacă se ajunge a se schimba mentalitatea oamenilor; primesc și eu, dar majoritatea electorală să fie la 25 de ani și votul plural pentru unele categorii. — Mai se admite și revizuirea legei presei; calomnia privată să fie dată în competința tribunalelor ordinare. Admis deasemenea și principiul exproprierei—Cantacuzino o propune pentru un sfert; eu o admit ilimitată pentru utilitate publică sau utilitate socială, dar în schimbul unei prealabile îndemnizări în bani. — Cu majoritate se admite propunerea mea: Constituție decretată; Maiorescu ține la o Constituție votată în formele legale actuale. In această privință Maiorescu examinează dacă nu se pot obține legi de circumstanță dela actualul Parlament; eu

---

Cantacuzène, Stirbey, Mehedinți; j'avais convoqué aussi Corteanu comme rédacteur de certains projets. Personne ne m'a demandé si j'avais convoqué ou non Nenițescu. Unanimes à reconnaître nécessité refonte de la Constitution; sur le système électoral, Cantacuzène admet le suffrage universel; Arion aussi, avec des restrictions au point de vue capacitaire; Maiorescu se déclare indifférent, car il admet tous les systèmes si on arrive à changer la mentalité des hommes; j'accepte aussi, mais majorité électorale à 25 ans et vote plural pour certaines catégories. Admis aussi révision loi de la presse: la calomnie privée aux tribunaux ordinaires. Admis aussi principe expropriation. Cantacuzène la propose pour un *quart;* moi je l'admets indéfinie pour utilité publique ou utilité sociale, mais moyennant indemnité préalable en argent. En majorité on est pour ma proposition: Constitution octroyée; Maiorescu tient pour une Constitution votée dans les formes légale actuelles. A ce sujet, Maiorescu examine si on ne peut obtenir des lois de circonstance de l'actuel Parlament; je suis d'avis et tous partagent mon opi-

sunt de părere, şi toţi împărtăşesc opiniunea mea, că pentru a marca separaţia între trecut şi ce va veni, nu trebue cerut nimic partidului liberal, ca partid.

Maiorescu se pronunţă, cu energie, pentru pedepsirea vinovaţilor; să se aleagă câteva căpetenii necinstite: Al. Constantinescu, Iliescu, etc. şi să se dea un exemplu. — Cantacuzino ar vrea să cuprindă printre ei şi pe Brătianu. — Arion şi cu mine: «Greşeala politică, ea se ispăşeşte, nu se traduce la bara justiţiei». — Suspendarea inamovibilităţei pentru un timp oarecare este şi ea admisă în general. — Maiorescu a pus, clar, chestia evreiască: ei trebue naturalizaţi. In afară de necesitatea de a o face, va mai fi şi beneficiul bunei voinţi a presei care se află în mâinile ovreilor şi al cărei concurs va fi util pentru a restabili creditul ţărei. Toată lumea este de acord, afară de Rosetti. — Cantacuzino ar preferi să ne lăsăm să fim siliţi; Arion, din contra, este de părere ca iniţiativa să vie dela noi. — O vorbă a lui Maiorescu: «Regele Carol a voit ca în România nimeni să nu fie descurajat, nici măcar canalia!».

22 Martie. — Mi se raportează că cercurile germane

---

nion que pour marquer la séparation entre le passé et ce qui viendra, il n'y a rien à demander au parti libéral, comme parti. *Maiorescu se prononce avec énergie pour la punition des coupables; choisir quelques gros bonnets-voleurs: A. Constantinescu, Iliescu etc. et faire un exemple. Cantacuzène voudrait englober Bratiano; Arion et moi: faute politique, elle s'expie; elle ne se traduit pas à la barre.* La suspension de l'inamovibilité pour certain temps est généralement admise aussi.

Maiorescu a clairement posé la question juive: il faut les naturaliser. En dehors de la nécessité de le faire, il y aura aussi le bénéfice de la bienveillance de la presse qui est aux mains des Juifs et dont le concours sera utile pour rétablir le crédit du pays. Tout le monde d'accord, sauf Rosetti. Cantacuzène aimerait mieux qu'on se laissât forcer la main; Arion, au contraire, prône l'initiative venant de nous.

Un mot de Maiorescu: «Regele Carol a voit ca în România nimeni să nu fie descurajat, nici măcar canalia!»

22 mars. — On me rapporte que dans les cercles alleman-

sunt foarte mulţumite. Ştirile din Rusia, oglindind o anarhie adâncă, îi satisfac.

— In ţară, multe plângeri. In unele regiuni, ca Teleorman, se ia tot ce se găseşte. N. Ioanid s'a întors speriat de acolo. La barierile Bucureştilor patrulele îşi însuşesc tot ce poate conţine căruţa ţăranului. La primărie sunt istoviţi şi toate fanteziile trebuesc executate fără răgaz. Astăzi a trecut prin capul unui ofiţer să întemeieze 15 restaurante municipale cu un leu tacâmul, pentru 45.000 de persoane, şi avea şi pretenţia ca până Sâmbătă să fie totul gata! Altul s'a prezintat la căminul liceului Sf. Gheorghe şi a dat ordin să fie golit până diseară, fiindcă voia să instaleze în el spitalul femeilor pe care Colentina nu le mai putea cuprinde: în plină calea Victoriei!

23 Martie. — Manifestaţie sgomotoasă a femeilor din popor. Pe la ora 10 dimineaţa: ţipete stridente, adevărate miorlăituri. Mă uit pe fereastră şi văd câţiva rari agenţi în luptă cu ceata. Femeile caută bucăţi de ghiaţă, prin mormanele de zăpadă, pentru a le arunca

---

des on marque beaucoup de contentement. Les nouvelles de Russie, reflétant une anarchie profonde, ont de quoi satisfaire.

— A l'intérieur, beaucoup de plaintes. Dans certaines régions comme Teleorman, on prend tout ce que l'on trouve. N. Ioanid en est revenu effrayé. Aux barrières de Bucarest, les patrouilles font main basse sur tout ce que peut contenir la voiture du paysan. A la Mairie on est à bout de force et toutes les phantaisies doivent être exécutées sans délai; aujourd'hui il a passé par la tête d'un officier de créer 15 restaurants municipaux à un franc le couvert, pour 45.000 personnes, et il avait la prétention que pour samedi se fût déjà sur pieds. Un autre s'est présenté au réfuge du lycée Saint Georges et a donné l'ordre de le vider jusqu'à ce soir, parce qu'il veut y installer l'hôpital des filles que Colentina ne peut plus contenir: en pleine Calea Victoriei.

23 mars. — Manifestation bruyante des femmes du peuple. Vers les 10 h. cris aigus, vrais piaillements. Je regarde par la fenêtre, quelques rares agents sont aux prises avec la bande. Les femmes cherchent dans les tas de neige des glaçons pour les jeter aux agents. Arrive le préfet de police.

în agenţi. Soseşte prefectul de poliţie: este înconjurat, femeile ţipă agitând petiţii. Ele sunt prea numeroase ca să nu fi fost puse în mişcare de cineva. Prefectul îmi spune că de mai multe zile se cereau la Prefectură certificate pentru a stabili calitatea de soţie de mobilizat. Se pare că generalul Mustaţă, dela Casa de ajutor a ofiţerilor, a imaginat să ceară astfel de certificate pentru a scăpa de solicitările imposibil de satisfăcut. Azi dimineaţă, invadarea prefecturei poliţiei. In plus, agenţii luaseră 60 de bani până la 1 leu de femee pentru a le face petiţiile: hârtii poligrafiate cărora femeile acordau o virtute particulară! Aceşti agenţi, arestaţi, au fost *bătuţi*, coram populo, pentru exemplu. Femeile au plecat în procesie. Sosite la mine ele sbierau: «Ajutor şi pace!» Au manifestat cam peste tot. Tzigara mi-a spus că altele au huiduit pe ofiţerii germani; se pare chiar că s'a raportat Germanilor că poliţia excitase femeile din popor zicându-le că Germanii le iau pâinea lor.

On l'entoure, on vocifère; les femmes brandissent des papiers et agitent des mouchoirs pour donner des signaux. Elles sont trop nombreuses pour ne pas avoir été mises en branle par quelqu'un. Le préfet me dit que depuis plusieurs jours on demandait à la préfecture des certificats pour établir la qualité de femmes de mobilisés. Il paraît que le général Mustaţa, de la Caisse de secours des officiers, pour se débarrasser de sollicitations impossibles à satisfaire, avait imaginé de demander de ces certificats. Ce matin, envahissement de la préfecture de police. De plus, des agents avaient pris des 60 centimes ou un leu aux femmes pour leur faire les pétitions: papiers polygraphiés, auxquels les femmes accordaient une vertu particulière. Ces gens appréhendés ont été rossés, coram populo, pour l'exemple; le bon Tzigara, pour ses premières armes, avait l'envers de la main tout gonflé. Les femmes sont parties en procession. Arrivées chez moi elles criaient «ajutor şi pace»; elles ont manifesté un peu partout. Tzigara m'a dit que d'autres ont hué des officiers allemands; il paraît même qu'on a rapporté aux Allemands que la police avait excité les femmes du peuple, en leur insinuant que les Allemands leur enlèvent leur pain.

— La 12½ *Stolzenberg* a venit la Crucea Roşie pentru a se informa dela mine. — «Trebue ca cineva să le fi pus la cale. Cine?» — «Nu ştiu nimic. E posibil. Dar suferinţele sunt grozave». — Colonelul : «Acum este făină în abondenţă, dar brutarii la rândul lor nu vor să lucreze». — Eu: «Lăsaţi să intre mălaiul; fiecare poate să-şi fiarbă mămăliga». — Şi profit de ocazie pentru a-i spune că modul de a ţine închise barierele oraşului este cauza adevărată a foametei. La Bucureşti, fasolea se plăteşte 1 leu şi 1.20; la ţară costă 16 şi 20 bani. Cartofii sunt de negăsit: ţăranii oferă să-i aducă cu 30 bani şi s'au cumpărat pe loc cu 17 bani. Am scris lui Lupu Kostake că trebue să ceară ridicarea interdicţiilor de import în oraş. Ştiu că în discuţia dintre Albrecht, partizan al libertăţei, şi Zacherl, Lupu e de partea lui Zacherl.

La 6½ Verzea îmi comunică că mişcarea de azi dimineaţă tot a îmbunătăţit situaţia. Administraţia germană acordă 15 vagoane de făină în loc de 12, şi mai

---

A 12½ Stoltzenberg est venu à la Croix Rouge s'informer auprès de moi. «Quelqu'un a dû mettre ceci en train. Qui est-ce?» — Je n'en sais rien. C'est possible. Mais les souffrances sont terribles.—Le colonel: Il y a de la farine en abondance maintenant, mais les boulangers à leur tour ne veulent pas travailler. — Moi: Laissez entrer la farine de maïs, chacun peut cuire sa polenta. Enfin je profite pour lui dire que la façon de tenir fermées les barrières de la ville est la cause réelle de la disette. A Bucarest on paye 1 leu et 1.20 les haricots; à la campagne ils sont à 16 et 20 cent. Les pommes de terre sont introuvables: les paysans offrent de les apporter à 30 cent, et on en a acheté sur place à 17 cent. J'ai écrit à Lupu Kostache qu'il doit demander la levée des interdictions d'importation. Je sais que dans le débat entre Albrecht, partisan de la liberté, et Zacherl, il s'est rangé du côté de Zacherl.

A 6 h. ½ Verzea me communique que le mouvement de ce matin a tout de même détendu la situation. L'administration allemande accorde 15 wagons farine en place de 12,

dă în plus 15 vagoane de mălai — cum am cerut. Se va da şi carne. — Mi se aduce un exemplar din formularele imprimate, pe cari agenţii le vindeau cu 60 bani femeilor cari cereau faimosul certificat.

24 Martie. — O întâmplare nostimă: Cinci magistraţi dela Curtea de Apel din Craiova merg la Ministerul de Finanţe pentru a vorbi cu Neniţescu: Brăiloi, Clinceni, Neamţu, Dartanin Niculescu, etc. Staicovici îi congediază: «Domnul Ministru (?) nu vă poate primi, pentru că este puţin *cam enervat!*» Capul magistraţilor!

— *Hinna* vine să-mi citească memoriul pe care vrea să-l prezinte baronului de Welzer. L-am întrebat dacă îl arătase lui Carp. Carp a răspuns că nu avea vreme să-l asculte şi dacă poate să obţie restabilirea dreptului de apel şi dreptului de reciprocitate, ca un Român să asiste pe Român într'un proces intentat înaintea unui tribunal german, asta este tot ce poate spera. Hinna l-ar fi făcut să observe că, cerând reciprocitatea, asta însem-

---

donne en plus 15 wagons de farine de maïs comme je l'ai demandé. On donnera de la viande aussi.

On m'apporte un exemplaire des formulaires que les agents avaient fait imprimer et qu'ils vendaient pour 0.60 l. aux femmes qui demandaient le fameux certificat.

24 mars. — Un bonne histoire: cinq magistrats Cour d'Appel Craiova vont au Ministère des Finances parler à *Nenitzescu*: Brailoi, Clinceni, Neamtzu, Dartagnan Niculescu, etc. Staicovici les congèdie: «Domnu Ministru (?) nu vă poate primi pentru că este puţin *cam enervat!*» Tête des magistrats!

Hinna vient me lire le mémoire qu'il veut présenter au baron de Welzer. Je lui ai demandé s'il l'avait montré à Carp. Carp a prétendu qu'il n'avait pas le temps de l'écouter et que s'il pouvait obtenir l'établissement du droit d'appel et, comme réciprocité, qu'un Roumain assistât le Roumain engagé dans un procès devant un tribunal allemand, c'est tout ce qu'il pouvait espérer. Hinna lui aurait fait remarquer qu'en demandant la réciprocité c'était admettre le bien fondé de l'immixtion d'un Allemand dans la justice du pays. J'ai conseillé de raccourcir le mémoire et j'ai rappelé à Hinna: «Je vous ai prévenu, mon cher ami, et vous avez passé outre; vous n'avez qu'à subir les conséquences; vous vous êtes engagé par écrit devant le baron de Welzer et vous ne pouvez

na că se admite imixtiunea unui German în justiţia ţărei. — I-am dat povaţa să scurteze memoriul şi i-am reamintit: «Te-am prevenit scumpe amice, şi n'ai ţinut seama, n'ai decât să tragi consecinţele. Te-ai angajat în scris faţă de Baronul de Welzer; nu poţi pleca». Hinna aceeaşi apărare: Lupu K. îmi dăduse toate asigurările.

— Prinţul *Ben Aiad* dejunează la mine. El este mâhnit de starea în care se află ţara. Corbescu i-a fost camarad de şcoală la Paris; aceasta nu l-a oprit să-i trimită, după plecarea sa, 40 de agenţi pentru a-i scotoci casa, ca şi cum ar fi vrut să dea asalt lui Cartouche. El mi-a vorbit de ameninţările la care mă credea expus în momentul plecărei guvernului. I-am spus că, după câte ştiam, când Take Ionescu a propus arestarea sau ridicarea mea, Morţun a combătut propunerea, care astfel a căzut. Acest detaliu l'a adus a-mi face revelaţia următoare: La Berlin, Bussche a fost întrebat de ce nu-l strânsese de aproape pe Brătianu, care cu ocazia contractului englezesc şi cu telegrama dela Berlin pe care o provocase acest contract, se credea pe punct de a fi gonit dela putere; Bussche ar fi răspuns: «Dacă aşi fi împins pe Brătianu, poate că ar fi declarat războiul şi am fi pierdut tot grâul de care aveam

---

pas vous en aller!» Lui, la même défense: Lupu m'avait donné toutes les assurances...

Le Prince Ben Aiad. Il déjeune chez moi. Affligé de l'état du pays. Corbesco a été un camarade de collège à Paris, cela ne l'a pas empêché de lui emvoyer après son départ 40 agents fouiller sa maison comme si on allait livrer assaut à Cartouche. Il m'a parlé de menaces qu'il croyait suspendues sur ma tête au moment du départ du gouvernement et je lui ai dit qu'à ma connaissance, lorsque Take Ionescu a proposé mon arrestation ou mon enlèvement, Mortzun a combattu sa proposition qui est ainsi tombée. Ce détail l'a amené à me faire, après déjeuner, la révelation suivante: A Berlin on a demandé à Bussche pourquoi il n'avait pas serré de près Bratiano qui, lors du contrat anglais et du télégramme de Berlin que ce contrat avait provoqué, s'est bien cru sur le point d'être chassé du pouvoir, Bussche aurait dit: «Si j'avais poussé Bratiano, il aurait peut-être déclaré la guerre et nous aurions perdu tous les blés dont nous avions besoin». On lui

nevoe». I s'a obiectat că armamentul era nul şi că României îi lipseau toate cele necesare pentru a face războiul. Ben-Aiad îmi mai spune: «Ai pronunţat numele lui Morţun, să-ţi fac o confidenţă în privinţa lui. Pe vremea de care vorbim, Morţun a dat ideia lui Bussche să trimeată un ultimatum, şi chiar stăruia asupra acestui punct». Foarte mirat, întreb pe Ben-Aiad dacă crede că Morţun era sincer; el îmi răspunde că foarte sincer el crede că Morţun era filo-german convins în politica sa.

Ordonanţă pentru un al treilea recensământ. Aşa zis, pentru a avea o bază în distribuţia de pâine. De astădată, pentru fiecare locuitor al unei case, trebue trei exemplare. N'am pomenit administraţie cu mai multe hărţoage.

— Am prânzit la doamna L. Philipescu cu prinţul de Reuss şi Praschma. Din conversaţia mea cu *Reuss*, care a fost consul general la Calcuta, ministru în Persia şi care a văzut multă lume şi are memorie bună, păstrez impresia că nu se poate avea încredere în judecata lui Bussche, cu toate că sau tocmai fiind că lucrează prea mult; că Waldburg, care s'a relevat la Bucureşti —

---

a de suite objecté que les armements étaient nuls et que la Roumanie manquait de tout pour faire la guerre. Sur cet incident, Ben-Aiad me dit: «Vous avez prononcé le nom de *Mortzun*; une confidence à son sujet. A cette époque dont nous parlons, Mortzun a fait dire à Bussche d'envoyer un ultimatum. Il a même été préssant». Très étonné, je demande à Ben-Aiad s'il croit que Mortzun était sincère et il me répond que très sincèrement il croit que Mortzun était philoallemand convaincu dans sa politique.

— Ordonnance pour un troisième recensement. Soi disant toujours pour avoir une base pour la distribution du pain. Cette fois-ci, pour chaque habitant de la maison trois exemplaires à fournir. Je ne connais pas d'administration plus paperassière.

Dîné chez M-me Lydie Filipescu avec le Prince Henri 31 de Reuss et Praschma. De ma conversation avec Reuss, qui a été consul général à Calcutta, ministre en Perse et qui a vu beaucoup de monde et a bonne mémoire, je garde impression qu'on n'a pas confiance jugement de Bussche, malgré

căci la Viena lucrase foarte puţin în cariera sa — este socotit că, lucru pe care eu l'am crezut în totdeauna, era partizan al unei acţiuni mai stăruitoare decât Bussche, cu care nu se prea înţelegea. E vorba să fie numit Schlawe în locul căp. Albrecht, ca director al aprovizionărilor. Reuss se miră că contele de Mirbach nu a luat încă contact cu mine.

Aflu stupida arestare a lui Sfetescu.

25 Martie. — Caion îmi aduce textul unei circulări poligrafiate care chiamă pe femei la o manifestaţie. Ea este semnată: Femeile Socialiste Române.

Prefectul de poliţie, la prânz la mine, îmi spune că măsurile de poliţie, luate în comun cu Germanii, indică în toate cazurile că Germanii nu înlesnesc aceste manifestări în favoarea păcei, cum o pretind unii. Crede că nimic nu va avea loc mâine. Câţiva sindicalişti, printre conducători, au fost arestaţi preventiv.

26 Martie. — De vreme au circulat patrule în toate străzile. Fiecare soldat german, până şi ordonanţele, circulă armaţi. Soldaţii cari duc corespondenţa au puşca în bandulieră. Nu s'a petrecut absolut nimic.

---

ou parce qu'il travaille trop: que Waldburg, qui s'est révélé à Bucarest ayant fait peu pour sa carrière à Wien, est estimé que, ce que j'ai toujours cru, il était partisan d'une action plus pressante que Bussche, avec lequel il ne s'entendait pas beaucoup.

On veut nommer Schlawe, à la place du capitaine Albrecht, directeur des approvisionnements. Reuss étonné que le comte de Mirbach n'ait pas pris contact avec moi.

J'apprends la stupide arrestation de Sfetescu.

25 mars. — Caion m'apporte le texte d'une circulaire polygraphiée appelant les femmes à une manifestation. Elle est signée: «Femeile socialiste române».

Le préfet de police qui vient dîner me dit que les mesures de police prises en commun avec les Allemands indiquent en tous cas que les Allemands ne prêtent pas la main à ces manifestations en favour de la paix comme d'aucuns le pensaient. *Il croit que rien ne se passera demain.* Certains meneurs syndicalistes ont été préventivement arrêtés.

26 mars. — De bonne heure les patrouilles ont circulé dans toutes les rues. Chaque soldat allemand, y compris les ordon-

Telegramele de azi dimineaţă anunţă că Ţarul (?) a fugit şi că s'au dat ordine de urmărire la graniţe. Trenurile sunt perchiziţionate de soldaţi. Se face apropiere cu începutul marei revoluţii franceze.

28 Martie. — *Bărbulescu* era eri exasperat de neputinţa şi incompetenţa în mijlocul cărora se zbat Neniţescu şi Carp. El vrea cu orice preţ să mă duc să scutur pe Carp şi să ne întrunim puterile, pentru a găsi o soluţie în chestia financiară. Imposibil de a utiliza cele 250 şi câteva milioane de mărci pe care Banca le posedă la Reichsbank: ele sunt sequestrate de creditorii particulari. Bărbulescu crede că Generala, Banca de Credit, etc. trebue să fi pus sequestru pe ele pentru a se garanta în contra sequestrărei propriilor depozite de către guvernul dela Iaşi. Deci, nici o bază pentru o operaţie financiară. Deasemenea, Germanii refuză să dea bilete din emisiunea lor în schimbul vechilor bilete ale Băncii Naţionale.

---

nances, circule armé. Les soldats portant la correspondance ont le fusil en bandoulière. Il ne s'est absolument rien passé.

Les dépêches de ce matin annoncent que le Tzar (?) s'est enfui et que les ordres ont été donnés aux frontières. Les trains sont perquisitionnés par les soldats. On fait des rapprochements avec les débuts de la grande révolution française.

28 mars. — Barbulescu était hier exaspéré de l'impuissance ou de l'incompétence au milieu desquelles se débattent Neniţescu et Carp. Il veut à tout prix que j'aille secouer Carp et à forces réunies trouver une solution à la question financière. Impossible d'utiliser les 250 et quelques millions de marks que la Banque possède au Reichsbank; ils ont été saisis «par des créanciers particuliers». Barbulescu croit que la Générale, la Banque de Crédit etc. ont du mettre saisie-arrêt pour se garantir contre la séquestration de leurs propres dépôts par le gouvernement de Iassy. Donc aucune base pour une opération financière. De même les Allemands refusent de donner des billets de leur propre émission contre les vieux billets

puse la o parte, dar neanulate. Ele ating suma de circa 1.700.000 lei. S'a sugerat şi Neniţescu s'a grăbit să caute a face o emisiune bazată pe un stoc fictiv, constituit prin garanţia marelor bănci locale. Imitaţia celor petrecute în Belgia. Adunare lamentabilă de oameni de mâna treia cari n'au, ca reprezentanţi dela casele lor decât puteri foarte limitate. Bărbulescu constată prostia lui Neniţescu de a consimţi să scoată el din foc castanele care vor fi mâncate de alţii.

— Căpitanul Scheible a ţinut socoteală de scrisoarea mea către Tzigara şi i-a dat drumul lui Sfetescu. Prefectul a venit la ora 3 să-mi aducă această veste.

— Am primit vizita lui Plutarc Mareş. El a aflat arestarea, la Focşani, a lui Chirculescu şi s'a speriat. A venit să-mi vorbească de rău politica lui Brătianu şi să mă facă să cred că el apăra politica mea! Ca şi ilustrul Dumitrescu-Câmpina care mă asasinează, prin toate rudele şi prietenele, ca să mă duc să pledez liberarea lui. Dealtminterea, se spicueşte cam peste tot şi Gherovici a fost şi el internat.

— Doamna Popp dela «Bukarester Tagblatt» îmi

---

de la banque mis de côté et non annulés. Il y en a pour environ 1.700.000 lei. On a suggéré et Neniţescu s'est empressé de chercher à faire une émission basée sur un stock fictif, constitué par la garantie des grandes banques locales. Imitation de ce qui s'est passé en Belgique. Assemblée pitoyable d'hommes de 3-ème ordre, ayant de leurs maisons transférées des pouvoirs très limités. Barbulescu constate la bêtise de Nenitzescu de consentir à tirer du feu les marrons que d'autres croqueront.

Le capit. Scheible a tenu grand compte de ma lettre à Tzigara et a relâché Sfetescu. Le préfet est venu m'apporter à 3 h. la nouvelle.

Visite de Plutarch Mareş. Il a appris l'arrestation à Focşani de Chirculescu et le trac l'a gagné. Il est venu dire du mal de la politique de Bratianu et me laissait croire que lui défendait ma politique. C'est comme l'illustre Dumitrescu-Câmpina, qui m'assassine par ses parentés et amies pour que j'aille plaider sa libération. D'ailleurs, on récolte un peu partout et Gherovici aussi a été interné. M-me Popp du «Buka-

anunţă că soţul ei şi-a recâştigat în fine libertatea în Moldova. Un cetăţean român ţinut sub zăvoare dela 14 August evident fără umbră de motiv, din moment ce a fost pus în libertate!

— Tot nu se ştie nimic precis despre Rusia. Reuter anunţă că familia imperială este arestată la Tsarskoje-Szelo. O comisie de deputaţi a fost la Mohilew pentru a executa această arestare. (De ce Mohilew — cartier general toamna trecută — când abdicarea este datată din Pskow?) — Lipsa de ştiri clare îmi este confirmată de locotenentul Moos dela poliţia centrală, dar acest ofiţer, foarte inteligent, interpreta tot ce se petrece acolo în sensul favorabil al păcei. Dealtminterea te izbeşte marele dor de pace pe care îl mărturisesc toţi ofiţerii cu cari vii în contact. In timpul manifestărei de deunăzi soldaţii încurajau pe femei să strige «Pace».

29 Martie. — Mizeria devine emoţionantă. Cantinele Crucii Roşii au ajuns la o distribuire de 12.500 raţiuni de hrană, şi mai există şi «supe populare comunale» precum şi câteva cantine particulare. — In urma măsurilor

---

rester Tagblatt» m'annonce que son mari a enfin reconquis sa liberté en Moldavie. Un citoyen roumain tenu sous les verrous depuis le 14 août, évidemment sans ombre de raison, puisqu'on l'a relâché.

On continue à ne rien savoir de précis sur Russie.

Reuter annonce que la famille impériale est gardée prisonnière à Tzarskoje-Szelo. Une commission de députés a été à Mohilew exécuter cette mise en état d'arrestation. (Pourquoi Mohilew — quartier général l'automne dernier, — quand l'abdication est datée de Pskow?). L'absence de nouvelles claires m'est confirmée par le lt. Moos de la police centrale, mais cet officier, très intelligent, interprétait tout ce qui s'y passe dans un sens favorable à la paix. On est d'ailleurs frappé de l'immense soif de paix que témoignent tous les officiers avec lesquels on vient en contact.

Pendant la manifestation de l'autre jour, les soldats encourrageaient les femmes à crier «Pace».

29 mars. — La misère devient poignante.

Les cantines de la Croix Rouge sont arrivées à une distribution de 12.500 rations de nourriture, et il y a encore des soupes populaires communales et quelques cantines particu-

de destindere adoptate, după manifestaţia femeilor, s'a pus alaltăeri carne în vânzare. Odată foamea potolită, marfa a rămas necumpărată. Ea era oferită peste limitele cartelelor de pâine, şi astăzi, a treia zi, am văzut cu ochii mei în piaţa mică carne care nu găsea cumpărători. Preţul nu mai este abordabil pentru micul public.

— Am trimis guvernului militar o protestare din cauza arestării Marthei Bibescu... dar numai pentru onoarea principiilor! Pentru că s'a jucat prea mult făcând pe primul ministru, Lupu Kostake, care a văzut pe baronul Welzer instalându-se ca tutor pe lângă el, mai are şi plăcerea de a fi supus contra-semnăturii lui Arthur Rosenberg. Lupu, care se lăudase că a pus pe Rosenberg sub supravegherea poliţiei şi că-l va goni din Bucureşti! Neniţescu e mai norocos: există favoruri de Stat! Verzea îmi povesteşte că s'a dus la Neniţescu din partea căp. Fischer (Finanţele) pentru a găsi mijlocul de a da ajutoare băneşti soţiilor mobilizaţilor. Neniţescu i-a răspuns că el nu se ocupă decât de chestii

---

lières. Par suite des mesures de détente adoptées, après la manifestation des femmes, on a mis en vente de la viande avant-hier. Le premier coup de feu passé, la marchandise est restée pour compte: on en offrait au-delà de la limite des cartes de pain et aujourd'hui, 3-ème jour, j'ai vu, de mes yeux vu, la halle de la Piaţa Mică ayant encore de la viande qu'on ne recherchait pas. Le prix de 3 lei le kilo n'est plus abordable pour le petit public.

Ai envoyé au gouvernement militaire une protestation pour l'arrestation de Marthe Bibescu... pour l'honneur des principes seulement.

Pour avoir trop joué au premier ministre, Lupu Kostache, qui avait vu le baron Welzer s'installer comme tuteur, a l'agrément d'être encore soumis au contre-seing d'Artur Rosenberg. Et dire que Lupu s'était vanté d'avoir mis Rosenberg sous surveillance de police et de le vouloir chasser de Bucarest! Nenitzescu est plus heureux: il y a des grâces d'état. Verzea vient de me raconter qu'il a été trouver Nenitzescu de la part du capitaine Fischer (les Finances) pour trouver le moyen de donner des subsides en argent aux femmes des mobilisés. Neniţescu lui a répondu «qu'il ne s'occupait que

mari, că nu stă de vorbă cu Fischer şi că nu va examina chestiunea decât dacă «colegii săi dela Militärverwaltung» îi vor vorbi de ea. Verzea era uimit: «Avem şi un supra-ministru!» Neniţescu vorbeşte cu linişte. tot după spusele lui Verzea, de un împrumut de 300 de milioane.

— Comentariile raportate de presa germană asupra retragerii făcută în Franţa pe o adâncime de 60 km., arată această operaţie ca un succes de primul ordin. Ar trebui 3 luni de sforţări ale aliaţilor pentru a reface preparativele lor de ofensivă. In afară de felicitările Impăratului către Hindenburg şi Ludendorff, se publică astăzi telegramele către Regele Bavariei şi Prinţul Ruprecht. Nici Francezii, nici Englezii n'au anunţat luarea de prizonieri, ceeace ar indica că contactul este rupt fără a fi avut loc urmărirea.

— Guvernul militar se lichidează; Stoltzenberg îşi face vizitele de plecare. Se simplifică angrenajele administraţiei militare, dar tot rămân grozav de numeroase şi complicate.

---

des grandes questions» — qu'il n'avait pas à causer avec Fischer et que seulement si «ses collègues de la Militär-Verwaltung» lui en parlaient, il examinerait la question. Verzea était estomaqué: «Avem şi un supra-ministru». Neniţescu parle tranquillement d'un emprunt de 300 millions — à ce que dit toujours Verzea.

Les commentaires rapportés par la presse allemande sur la retraite opérée en France sur une profondeur de 60 kilomètres font valoir cette opération comme un succès de premier ordre. Il faudra 3 mois d'efforts aux alliés pour refaire leurs préparatifs d'offensive, alors qu'elle était toute prête. A part les félicitations de l'Empereur à Hindenbourg et à Ludendorff, il y a aujourd'hui les depêches au Roi de Bavière et au Prince Ruprecht. D'ailleurs ni Français ni Anglais n'ont annoncé capture de prisonniers, ce qui indique que le contact a été rompu sans poursuite.

Le «gouvernement militaire» se liquide; Stoltzenberg fait ses visites pour prendre congé. On simplifie les rouages administratifs militaires. Mais ils restent d'autrement nombreux et compliqués.

30 Martie. — D-na Sabina Cantacuzino a fost expediată eri la Pasărea în două automobile pentru dânsa şi bagaje; locotenentul Moos a însoţit-o. Bărbatul ei (Dr. Cantacuzino) a venit la mine azi dimineaţă: Imi spune că eri peste zi, un căpitan Klein, dela «Ober Kommando» a venit, foarte politicos, să propue de a transmite o scrisoare, dacă familia doreşte să dea noutăţi, d-lui Ionel Brătianu. Foarte surprins, doctorul a întrebat dacă are voe să scrie tot, ca de exemplu să spue ce au păţit membrii familiei: Pilat (Săveni), Lia, Sabina. Răspunsul a fost afirmativ. D-rul îmi cere părerea. Eu cred că guvernul german vrea să se ştie la Iaşi ce se petrece aici, pentru a ajunge astfel la liberarea internaţilor germani. Gazetele dau tocmai textul unei protestări a lui Brătianu care acuză pe Germani că violează dreptul ginţilor prin internarea ostaticilor. S'a răspuns cu vehemenţă şi Germanii anunţă chiar o recrudescenţă de arestări. Suntem fără scuze pentru ceeace am făcut şi tot noi protestăm.

— Generalul von Heinrich şi-a depus cărţile pentru plecare.

---

30 mars. — Sabine Cantacuzène a été expédiée hier à Pasarea; deux autos pour elle et ses bagages; le lt. Moos l'a accompagnée. Son mari est venu me trover ce matin: dans la journée, toujours hier, un capitaine Klein, de l'Ober-Kommando, est venu très poliment proposer de transmettre une lettre, si la famille voulait donner de ses nouvelles, à Mr. Ionel Bratiano. Très surpris, le docteur a demandé s'il était permis de tout écrire, comme par exemple de dire ce qui arrivait aux membres de la famille: Pilat (Saveni), Lia, Sabina. Il fut répondu affirmativement. Le Docteur me demande mon avis. Je pense que le gouvernement allemand veut qu'on sache à Iassy ce qui se passe, pour arriver à la libération des internés allemands. Les journaux donnent justement le texte d'une protestation de Bratiano, accusant les Allemands de violer le droit des gens par l'internement des otages. Il fut répondu avec véhémence et les Allemands annoncent même une recrudescence d'arrestations. Nous sommes sans excuses pour ce que nous avons fait et c'est nous toujours qui protestons. Le général von Heinrich est venu

Blome pleacă şi el pe front. El ne-a comunicat eri, lui Mehedinţi şi mie, că Aurel Popovici, pe care îl cunoştea bine, a murit în Elveţia. Ce păcat! Câte-va amănunte, foarte interesante, din conversaţia noastră: Czernin nu se retrage; este evident că Ungurii ar vrea, mai ales dacă vine vorba de pace, ca tratatul să fie semnat de Unguri. Apropierea dintre Austria şi România («Grossösterreich») ar fi soluţia echilibrată: Ungurii ar pierde mijlocul de a dicta totdeauna. Burian este un om foarte scrupulos şi foarte muncitor, dar nu este pentru ministerul afacerilor străine. Cu toate acestea, propunerile de pace dela Crăciun au fost din iniţiativa sa; este o inspiraţie frumoasă. Noi avem mare speranţă în Clam-Martinetz, dar marele nostru om este Hohenlohe, mare maestru al ceremoniilor, care era atotputernic chiar când nu ocupa vre-o funcţiune.

— Azi dimineaţă, *Lupu Kostake*, G. Stirbey fiind prezent, mi-a spus că o divizie rusească s'a retras depe frontul Moldovei şi că a fost înlocuită cu 10.000 de Români. Că în Deltă, de-alungul Dunărei, în Basarabia, Ruşii incendiază depozitele, cazărmile lor, etc. Aceste

---

déposer sa carte p. p. c. Blome part aussi sur le front. Il nous a appris à Mehedinţi et à moi que Aurel Popovici, qu'il connaissait bien, était mort en Suisse. Quel dommage!

Très interessants quelques détails de notre conversation : Czernin ne se retire pas; il est évident que les Hongrois voudraient, surtout s'il est question de paix, que le traité fût signé par un Hongrois. Le rapprochement de l'Autriche avec la Roumanie—Gross-Oesterreich—serait la solution équilibrée: les Hongrois perdraient leur moyen de toujours dicter. Burian était un homme très scrupuleux et grand travailleur, mais point fait pour le ministère des Affaires Etrangères. Néamoins, les propositions de paix de Noël ont été de son initiative. C'est une belle inspiration. Nous avons grand espoir en Clam-Martinetz, mais notre grand homme est Hohenlohe, le grand maître des cérémonies qui était tout-puissant même lorsqu'il n'occupait aucune charge.

Ce matin Lupu Kostake, Stirbey présent, m'a dit qu'une division russe se retirait du front de Moldavie, qu'elle était remplacée par 10.000 Roumains et que dans le Delta, tout le long du Danube, en Bessarabie, les Russes incendiaient leurs dépôts, leurs casernes, etc. Ces détails auraient été communi-

detalii ar fi fost comunicate de șeful de Stat-Major lui Carp. — Pe de altă parte, Tzigara a văzut pe Carp «care este scârbit de Germani» și obosit de toate!

31 Martie. — Nici o confirmare despre știrile militare date de Lupu.

Hinna mi-a adus textul răspunsului pe care Baronul de Welzer l-a făcut memoriului său. Imi cere sfat. Il întreb: Ce ți-a spus Carp? Mă trimite la plimbare; sunt un idiot care se mărginește la patru texte de legi și care nu pricep situația nouă. Refuz să-i dau vre-un sfat: să rămâie sau să plece, căci nu vreau să iau răspunderea consecințelor care ar putea să urmeze.

Citesc în «Bukarester Tagblatt» că eri a avut loc deschiderea liceului israelit; că Luni se deschid școlile evanghelice. Noi, — în urma cererii stăruitoare a lui Lupu Costake, care avea un director de teatru, pe când prefecții sunt încă în căutarea rolurilor lor—noi am deschis teatrul, dar nici o școală. De altfel o scrisoare a profesorilor școalei de comerț îmi spune multe asupra procedeurilor lui Lițica, liberalo-takist, numit la Instrucția Publică.

---

qués par le chef d'Etat Major à Carp. D'autre part Tzigara a vu Carp qui *est dégoûté des Allemands* et fatigué de tout!

31 mars. — Nulle confirmation des nouvelles militaires de Lupu.

Hinna m'a apporté le texte de la réponse que le baron de Welzer a faite à son mémoire. Il me demande conseil. Je lui demande: Que vous dit Carp?—Il m'envoie promener; je suis un idiot qui se confirme dans quatre textes de loi et ne comprend pas la situation nouvelle. Je refuse de donner un conseil: rester ou s'en aller, car je ne veux pas prendre la responsabilité des conséquences qui peuvent suivre.

Je lis dans le «Bukarester Tagblatt» qu'hier a eu lieu l'ouverture du lycée israélite; que lundi ouvrent les écoles évangeliques. Nous, sur la demande pressante de Lupu Kostache — qui a eu un directeur des théâtres, alors que les préfets sont encore à chercher et leur rôle à definir, — nous avons ouvert le Théâtre, mais *pas une école*. D'ailleurs, une lettre des professeurs école commerce m'en dit long sur les procédés du sieur Litzica, libéralo-takiste, nommé à l'Instruction Publique.

In Reichstag, Cancelarul şi toţi oratorii s'au grăbit să declare că afacerile Rusiei nu-i privesc, că Germanii sunt pentru libertatea popoarelor, că în 1906 Impăratul a sfătuit pe Ţar a acorda reforme liberale şi că Germania nu are obiceul să se amestece în politica interioară a altor ţări. (Această din urmă frază nu prea amuză pe Carpiştii noştri, cari visează a expulza dinastia cu concursul german. Lupu Kostake mi-a spus-o încă şi astăzi că Germania îşi rezervă capturarea familiei regale). Această simultaneitate de declaraţiuni e o măsură luată contra propagandei engleze în Rusia, care caută să convingă poporul rus că Germania vrea să restaureze pe Ţar şi ţarismul.

Lupu şi Tzigara, veniţi după masă, mi-anunţă că Putna-Seacă a fost ocupată de Germani, şi că Mareşalul ar fi spus că Românii din Moldova ar trebui în fine să-şi deschidă ochii; că un armistiţiu de 15 zile a fost cerut de Ruşi şi refuzat de Germani.

Lupu mai confirmă odată că se dă foc la cazărmi şi proviziuni la Reni. E oare revoluţia? Este retragerea pe Nistru?

Au Reichstag, le chancelier et tous les orateurs à l'envie se sont empressés de déclarer que les affaires de la Russie ne les regardaient pas, que les Allemands sont pour la liberté des peuples, qu'en 1906 l'Empereur a conseillé au Tzar d'accorder des réformes libérales et que l'Allemagne n'a pas l'habitude de *s'immiscer dans la politique intérieure d'autres pays*. (Cette dernière phrase n'amuse pas beaucoup nos carpistes qui rêvent d'expulser la dynastie avec l'aide allemande. Lupu Kostake m'a répété encore aujourd'hui que l'Allemagne se ***réservait*** de capturer la famille royale!) Cette simultanéité de déclarations est une mesure prise contre la propagande anglaise en Russie, cherchant à convaincre le peuple russe que l'Allemagne cherche à restaurer le Tzar et le Tzarisme.

Lupu et Tzigara, venus après dîner, m'annoncent que Putna-Seacă a été occupée par les Allemands, que le maréchal aurait dit que les Roumains de Moldavie devraient enfin se reveiller; qu'un armistice de 15 jours a été demandé par les Russes et refusé par les Allemands. Lupu confirme encore une fois qu'on incendie casernes et provisions à Reni. Est-ce la révolution? Est-ce la retraite sur le Dniester?

1 Aprilie. — Kiriacescu îmi aduce ştirea luărei Ţifestilor, ceea ce apropie liniile germane de Mărăşeşti; se şi prepară spitale la Bucureşti. Este oare reluarea ofensivei în Moldova? Stirbey ştie prin cineva sosit din Focşani că tunul s'a auzit tot timpul şi că cerul era vecinic roşu.

Bărbulescu, Arion: nu se face nimic. Amândoi furioşi contra lui Carp şi Neniţescu. Nu este posibil ca în astfel de împrejurări grave Carp să nu se sfătuiască decât cu Neniţescu. Acesta din urmă se gândise la un împrumut, garantat de băncile româneşti sub formă de emisiune de bilete ca şi acele ale Băncei Naţionale. Cu alte cuvinte trei monezi: moneda noastră curentă, cea nouă şi aceea a Băncei Generale. Indeajuns ca să le compromiţi pe toate. Mi-a plăcut foarte mult indignarea lui Arion contra lui Carp. De altfel Lupu a stat eri două ceasuri la mine şi nici un cuvânt despre organizaţia căutată sau despre personalul recrutat. Au isprăvit prin a inventa, după căutările lui P. Theodoru, pe fiul lui Ilariu Marian, takist curat, ca prefect de Romanaţi.

2 Aprilie. — Astăzi dimineaţă 60 de ostatici au ple-

1-er avril. — Kiriacescu apporte la nouvelle de la prise de Tifesti, ce qui rapproche les lignes allemandes de Marasesti; on prépare des hôpitaux à Bucarest. Reprise de l'offensive en Moldavie? Stirbey sait par quelqu'un arrivé de Focsani que l'on a entendu tout le temps le canon et que le ciel rougeoyait tout le temps.

Barbulescu, Arion. On ne fait rien. Tous deux révoltés contre Carp et Nenitzescu. Il est impossible que dans d'aussi graves conjectures Carp ne consulte que Nenitzescu. Ce dernier avait imaginé un emprunt garanti par les banques roumaines sous forme d'émission de billets comme ceux de la Banque Nationale. En d'autres termes, trois monnaies: la nôtre courante, la nouvelle, et celle de la Banque Générale. De quoi les compromettre toutes. J'ai beaucoup aimé l'indignation de Arion contre Carp. D'ailleurs Lupu est resté chez moi deux heures, hier, et pas un mot de l'organisation recherchée ou du personnel recruté. Ils ont fini par inventer sur les recherches de Theodoru le fils de Ilariu Marian, takiste pur sang, comme préfet de Romanaţi.

2 avril. — Ce matin 60 nouveaux otages ont pris le che-

cat în spre Săveni. Au rămas la Bucureşti, la Hotel Imperial, Cancicov, bolnav; Sevescu dela Banca Românească, care se bucură, se zice, de protecţia ministrului Helferich şi Stoenescu dela Teleorman. — Emil Petrescu a fost arestat la moşia sa şi adus la Bucureşti.

Duca a venit la mine să mă consulte privitor la deschiderea Curţei de Casaţie, cerută de Germani, pentru procesele civile. L'am sfătuit să se supună: organul fiind în fiinţă, ordinul Comandamentului—autoritate legală — anulează decretul de transferare a Curţei la Iaşi. Curtea poate foarte bine, odată acest act, care intră în dispoziţiunile de restabilirea ordinei publice, îndeplinit, Curtea poate să nu ţie seamă de acele articole din ordonanţă, care schimbă legile noastre civile sau penale. — Cred că va urma sfatul meu.

Hinna revine să-şi verse ultimul său foc. Are poftă să rămână la minister. — Excelenţă!—şi o să primească ordonanţa. Am refuzat să-i dau vre-un sfat.

Răspunsul guvernului german la protestarea noastră privitor la Marthe Bibescu:

«Există motive care interzic prezenţa la Bucureşti a

---

min de Saveni. Sont restés à Bucarest, à l'Impérial: Cancicov malade, le général Stoica, le prof. Baboianu, Sevescu de la Banca Romaneasca, jouissant dit-on de la protection du ministre Helferich et Stoenescu de Teleorman. Emile Petrescu a été arrêté à sa propriété et amené à Bucarest.

Duca venu me consulter au sujet ouverture Cassation reclamée par Allemands pour procès civils. Je lui ai conseillé de se soumettre: l'organe existant, l'ordre du commandement — autorité légale — annule décret de transfert à Iassy. La Cour peut parfaitement, une fois cet acte, qui rentre dans les dispositions de rétablissement ordre public, une fois accompli, la Cour peut ne pas tenir compte de ceux des articles de l'ordonnance qui changent nos lois civiles et pénales. Je crois qu'il suivra mon conseil.

Hinna est revenu jeter son dernier feu. Il a envie de rester au ministère — Exzellenz! — et il avalera l'ordonnance. J'ai refusé absolument de lui donner un conseil.

Réponse du gouvernement allemand à notre protestation au sujet de Marthe Bibesco. «Es liegen schwer wiegende Gründe vor, die den Aufenthalt der Frau Bibescu (Frau !

doamnei Bibescu («Doamna!» ce ar zice prinţesa Bibescu!). Dispoziţia ca d-na Bibescu să rămâie la moşia ei Mogoşoaia e forma cea mai blajină, în care doamna ar putea fi tolerată în România fără a i se răpi libertatea».

Scrisorile lui Thompson sunt, pe cât se pare, în mâinile autorităţilor germane.

3 Aprilie. — V. Dumitropolu mi-a declarat formal că intră în partidul conservator şi că va fi, ceeace nu i s'a întâmplat până acum, un membru disciplinat.

Generalul Cioranu adus de el, a făcut vizită de curtenie, dar nu a cerut înscriere.

In comitet restrâns Stirbey a citit o expunere bună, cu miez, a ideilor care vor servi la alcătuirea Codului Administrativ, cu a cărui redacţie am însărcinat pe tineret.

4 Aprilie. — Litzica desorganizează întreaga Instrucţie Publică, lucru ce-mi spune Arion care a avut deja prilejul să facă lui Lupu Kostake reproşuri pentru numirea extraordinară a acestui domn.

5 Aprilie. — Moroianu a văzut pe contele de Salm, care vine de pe frontul Siret; el pretinde că acolo de fapt e armistiţiu; că din tranşee în tranşee se trimit afişe şi comunicări; că Germanii fac în tranşeele lor muzică — piano şi că se aplaudă sau se desaprobă după cum le place sau nu.

Jurnalele germane anunţă că Germania n'are nici

Que dirait la Princesse Marthe!) in Bukarest verbieten. Die Anweisung, dass die Frau Bibescu sich auf ihrem Gute Mogosoia aufzuhalten habe, ist die mildeste Form unter der die Dame überhaupt in Rumänien ohne Freiheitsentziehung geduldet werden kann».

Les lettres de Thompson sont, paraît-il, aux mains des autorités allemandes.

4 avril. — Litzica désorganise toute l'Instruction Publique. C'est ce que vient me dire Arion, qui a déjà eu l'occasion de faire à Lupu Kostache des reproches pour la nomination extraordinaire de ce Monsieur.

5 avril. — Les journaux allemands annoncent que l'Alle-

un interes să atace Rusia. Probabil ei vor să lase ca revoluția să-și facă opera ei de descompunere.

Impăratul va veni la sfârșitul lunei la București. Se fac preparative.

Mackensen a fost cu Tzigara două zile la Sinaia. Lupu l'a văzut la înapoierea sa. Tot foarte binevoitor pentru România.

O apreciere a Mareșalului: «Impăratul a fost totdeauna foarte pacifist, probabil fiindcă își dădea seamă că n'avea nimic din ceeace trebue unui mare căpitan». — «La început lumea era îngrijată că Impăratul se va amesteca în chestiuni militare; el însă a fost foarte cuminte și întotdeauna cerea sfat și-l urma».

6 Aprilie. — Iată în ce termeni gazeta oficială anunță constituirea guvernului: Cu încuviințarea Administrației Militare din România, conducerea ministerelor de mai jos a fost luată, în calitate de giranți, de către d-nii: Lupu Kostake: Ministerul de Interne; Dim. S. Nenițescu: Ministerul de Finanțe; Dr. Antipa: Ministerul de Domenii; Al. S. Hinna: Ministerul de Justiție; C. Litzica: Ministerul Instrucțiunei și al Cultelor. (Semnat: Guvernatorul militar).

Cel mai nostim este Hinna care, azi dimineață încă, venise să-mi repete că el s'a devotat numai când baro-

---

magne n'a aucun intérêt à attaquer la Russie. Problablement on veut laisser la révolution faire son oeuvre de dissolution.

L'empereur viendra vers la fin du mois à Bucarest. On fait des préparatifs.

Mackensen a passé deux jours à Sinaia avec Tzigara. Lupu l'a vu à sa rentrée. Toujours très bienveillant pour la Roumanie. Une appréciation du Feldmaréchal: «L'Empereur a été toujours très pacifiste, probablement parce qu'il sentait qu'il n'avait rien de ce qu'il fallait pour être un grand capitaine». — «On a craint, au début, que l'Empereur se mêlât de choses militaires; il a été très sage et toujours pris conseil et suivi les conseils».

6 avril. — Le plus amusant est Hinna, qui ce matin encore est venu me répéter qu'il s'est devoué lorsque le baron

nul de Welzer l'a amenințat că dacă el se retrage va pune un ofițer în capul departamentului. Hinna dejunează mâine cu ceilalți colegi la d-l de Tülff...

Vești prin Tzigara despre voiajul Mareșalului. De adăugat la însemnările de eri, căci Tzigara n'a prea voit să vorbească față de Lupu. Sentiment foarte pronunțat contra Regelui și familiei sale. Prințul Carol nu are la Berlin «eine gute Nummer». Notele dela regiment mediocre, dacă nu chiar rele. Nenițescu s'a vârât pe lângă Germani cât a putut; el vrea să facă pe șeful; Brociner l'a introdus pe lângă Mareșal, cum de altfel Artur Rosemberg pe lângă Hentsch. Pentru deschiderea Universității se va lovi de opozițiunea lui Litzica, totuși Tülff este foarte dispus a o ajuta. Mareșalul se interesa foarte mult dacă nu cumva cei din Moldova aveau cunoștință de ceeace se petrecea aci; el era încă în îndoială dacă ori și ce comunicație era tăiată. Mareșalul ar fi încântat dacă nu ar mai fi nevoie să se ia ostatici.

In astă-seară plecare la Curtea de Argeș pentru 24 de ore.

---

de Welzer l'eut menacé, s'il se retirait, de mettre un officier à la tête du département. Il déjeune demain avec ses collègues chez Mr. de Tülff...

Echos du voyage de Mackensen à Sinaïa, par Tzigara. A joindre aux notes d'hier, car Tzigara n'a pas volontiers parlé devant Lupu. Sentiment très vif contre le Roi et sa famille. Le Prince Carol n'a pas à Berlin «eine gute Nummer». Les notes du régiment médiocres, si pas mauvaises. — Nenițescu s'est poussé auprès des Allemands tant qu'il a pu; il veut jouer du chef; c'est Brociner qui l'a introduit auprès de Mackensen, comme d'ailleurs Arthur Rosenberg l'a introduit chez Hentsch. — Pour l'ouverture de l'Université, on se heurtera à l'opposition de Litzica, mais Tülff est lui-même très enclin à la favoriser. Le maréchal s'intéressait beaucoup à discerner si par hasard ceux de Moldavie avaient connaissance de ce qui se passait ici; pour lui, il avait un doute si toute communication était bien coupée. Le maréchal serait ravi si on n'avait plus à prendre des otages et à sévir contre les gens.. — Ce soir départ pour Curtea de Arges pour un séjour de 24 heures.

7 Aprilie. — La Banca Naţională : Bărbulescu îmi spune că împreună cu Witzleben au găsit o combinaţie : Un sindicat al băncilor din Bucureşti ar forma o participaţie pentru a avansa bani pe recolte şi s'ar rambursa la vânzarea recoltei Germaniei; remuneraţie 6½%; dobândă de cerut proprietarilor 8½%. Agenţii după tipul «Caselor de Imprumut». — Directorul sucursalei Băncei Naţionale, Administratorul financiar, un proprietar şi un ofiţer german.

Carp aflând combinaţia ar fi făcut o scenă îngrozitoare lui Golescu şi Bărbulescu, fiindcă «aceasta îi strică combinaţia pe care o studia el pentru a face o operaţie de 150 milioane». — Golescu i-a obiectat, cu drept cuvânt, că el nu avea darul Dumnezeirii pentru a ghici ceeace visa Carp. Rezultă de aci că Carp se crede guvernorul administraţiei noastre şi că Germanilor le place ca oamenii pe cari Carp îi inspiră să-şi sfărâme capul, iar ei să nu aibă nici o răspundere.

Am cam luat puţin în glumă, faţă de Witzleben, toate proectele de mare stil, căci dacă s'ar fi mulţumit cu ceeace era necesar, s'ar fi găsit de mult soluţiunile.

---

7 avril. — A la Banque Nationale, Bărbulescu me raconte qu'avec de Witzleben on avait trouvé une combinaison: un syndicat des banques de Bucarest formeraient une participation pour avancer de l'argent sur des récoltes et se rembourseraient à la vente de la récolte à l'Allemagne; remunération 6½%, intérêts à demander aux propriétaires 8½%. Agences sur le type des «Casă de Imprumut», le directeur de la succursale Banque Nationale, l'administrateur financier, un propriétaire et un officier allemand. Carp apprenant la combinaison aurait fait une scène affreuse à Golescu et à Bărbulescu, parce que «cela lui gâte la combinaison qu'il étudiait pour faire une opération de 150 millions». Golescu a bien objecté qu'il n'avait pas le don de la divination pour savoir ce que Carp rêvait. Il résulte de tout ceci que Carp se croit le gouverneur de notre administration et que les Allemands aiment autant laisser les gens, que Carp inspire, se casser la tête et eux ne pas avoir de responsabilité. J'ai un peu plaisanté devant Witzleben tous les projets de vastes envergures quand, si on s'était contenté du nécessaire, on avait depuis

Witzleben m'a întrebat cu mult interes dacă am stat de vorbă cu baronul de Welzer; i-am răspuns că nu-l cunosc. Aceasta îmi aduce aminte că Prinţul de Reuss se mirase că nu cunoscusem pe contele de Mirbach — ceeace mă face să bănuesc grija ce s'a pus ca el să nu vie la mine.

Prinţul de Reuss s'a invitat aseară pentru astăzi la mine la dejun ca să-şi ia rămas bun. El pleacă la Berlin, la ministerul de războí. Cum contele Praschma nu sosise încă, el îmi spune: «Nu fac politică, dar voiu fi consultat; iertaţi-mi dacă vă întreb direct ceeace d-v. gândiţi despre chestiunea dinastică ?». Eu : Ar fi o nenorocire dacă Dinastia nu ar rămâne; Prinţul Carol, bine însurat, ar putea să se formeze. — El: Prinţul e ca şi tatăl său; la regiment, la Potsdam, nu s'a putut scoate nimic din el. — Eu : Refuz să mă declar antidinastic când chestiunea este în mâinile Germaniei; nu ştiu dacă împrejurările nu vor aduce Germania a admite o pace chiar cu Regele Ferdinand.—El : Aci se vorbeşte că s'ar dori pe Prinţul Frederic-Eitel. — Eu : Totdeauna am

---

longtemps trouvé des solutions. Witzleben m'a demandé avec empressement si j'en avais causé avec le baron de Welzer. J'ai répondu que je n'avais pas fait sa connaissance. Ceci me rappele combien le Prince de Reuss était étonné que je ne connusse pas le comte de Mirbach, — ce qui suppose les soins qu'on avait mis à ce qu'il ne vint pas !

Le Prince de Reuss s'est invité hier soir pour aujourd'hui à déjeuner, afin de prendre congé. Il va à Berlin au Ministère de la Guerre. Le comte Praschma n'étant pas encore arrivé, il me dit: «Je ne fais pas de politique, mais on me consultera: excusez-moi si je vous demande directement ce que vous pensez de la question dynastique ?» — *Moi :* Ce serait un malheur pour ce pays si la Dynastie ne restait pas. Le prince Carol, bien marié, pourrait peut-être aussi se former. — *Lui:* Il est comme son père; à Potsdam, au régiment, on ne pouvait rien en obtenir. — *Moi:* Je refuse de me déclarer antidynastique quand la question est dans les mains de l'Allemagne; j'ignore si les circonstances ne peuvent pas amener l'Allemagne à admettre une paix même avec le Roi Ferdinand. — *Lui:* On parle ici qu'on voudrait le Prince Frédéric

obiectat că Impăratul nu poate să pună pe fiul său pe un tron al unei ţări, care să nu fie egală cu Regatul Regelui Carol şi că probabil, din cauza Ungariei, Impăratul va trebui să ţină seamă de susceptibilităţile aliaţilor săi. — El : Impăratul e slab şi nu e sigur că nu s'ar simţi măgulit de a pune pe fiul lui pe un tron; dar familia imperială «este foarte mediocră». Frederic-Eitel e un anormal, nu poate avea copii; nevasta îl înşeală cât poate; ar fi o rea alegere. Ce aţi zice de bărbatul care s'ar da Principesei Elisabeta?—Eu: Ea e simpatică, dar ar trebui ca bărbatul să fie un om care să se ocupe de ea...

In momentul acesta soseşte contele Praschma şi convorbirea noastră se opreşte aci. La plecare ne-am despărţit foarte cordial. E unul din Germanii care îţi face plăcere să-l vezi. Foarte deschis şi neîmpodobind niciodată lucrurile. Prinţul are un câine kurd, din Asia. Mi-a mărturisit că-l va lăsa la Bucureşti un animal de talia lui fiind foarte greu de hrănit în momentul acesta la Berlin.

Eitel. — *Moi*; J'ai toujours ajouté que l'Empereur ne peut mettre son fils sur un trône dont le pays ne serait pas égal au royaume du Roi Carol et que peut-être à cause de la Hongrie l'Empereur ne serait pas libre de ne pas tenir compte des susceptibilités de ses alliés.—*Lui: «L'Empereur est faible* et il n'est pas dit que ça ne le flatterait pas de faire monter son fils sur un trône: mais la famille impériale est très médiocre. Frédéric-Eitel est un anormal et il ne peut pas avoir d'enfants; sa femme le trompe tant qu'elle peut; ce serait un mauvais choix. Que direz-vous du mari qu'on donnerait à la Princesse Elisabeth? — *Moi*: Elle est sympathique, mais il faudrait que le mari fut un homme qui s'occupât d'elle...

Là-dessus arrive le comte Praschma et notre conversation en reste là. Nous nous sommes faits des adieux très cordialement, à son départ; c'est un des Allemands qu'on avait le plus de plaisir à voir. Très franc de collier et ne fardant jamais les choses. Le Prince a un chien kurde, qu'il a amené d'Asie. Il m'a avoué qu'il le laissait à Bucarest, un animal de cette taille étant trop difficile à nourrir en ce moment, à Berlin.

La ora 3 d-l Wolff, dela Casa E. Wolff, mi-aduce o scrisoare din Copenhaga, prin care o d-ră Roth care a fost în serviciul d-rului Brătianu, mi-anunţă că sărmanul şi deliciosul Dumitru (fiul d-rului Brătianu) a murit de pneumonie la Moscova. Sărmana Anna!

Convorbire cu căpitanul Walter Klein, diplomat după cât se pare, întrebuinţat în serviciul informaţiunilor. — Ştiu că avea cunoştinţă de scrisoarea lui Michel şi că el facilitase întoarcerea răspunsului. Dela el n'aveam nimic de aflat, dar am încercat să distrug oarecare lucrătură care se pusese la cale contra mea. Fiind grăbit să plec pentru a vedea pe Hentsch, am amânat pe Luni continuarea convorbirei noastre.

La Colonelul Hentsch. Dela sosirea lui la «Militär-Verwaltung» se simte o uşurare în toate. A studiat serios toate chestiunile de Crucea Roşie pe care i le-am dat. El, cel întâi mi-a vorbit despre internaţi: E un lucru care nu-i place; de altfel nici nu vor mai fi arestări; Ungurii sunt acei cari împing şi mai apoi, când lumea ţipă, ei aruncă totul în spatele nostru; Germania nu are nevoe să-şi creeze nemulţumiri pentru a face

---

— A 3 h. Mr. Wolff, de la maison E. Wolff, m'apporte une lettre de Copenhague, par laquelle une demoiselle Roth, qui a été chez Dinu Bratiano, annonce que le *pauvre et délicieux Dumitru serait mort de la pneumonie à Moscou.* Pauvre, pauvre Anna!

— Conversation avec Mr. le capitaine Walter Klein. diplomate paraît-il, employé au service d'informations. Je sais qu'il connaissait l'arrivée de la lettre de Michel et qu'il avait facilité le retour de ma réponse. De lui je n'avais rien à apprendre, mais j'ai cherché surtout à démolir certain travail qui s'est fait contre moi. Comme j'étais pressé d'aller au rendez-vous Hentsch, j'ai remis à lundi la continuation de notre entretien.

— Chez le colonel Hentsch. Depuis son arrivée à la Militär-Verwaltung, on sent de l'air et de la célérité en tout. Il a sérieusement étudié les questions de Croix Rouge que je lui ai portées. C'est lui ensuite qui, le premier, m'a parlé des internés: c'est une besogne qu'il n'aime pas; aussi n'y aura-t-il plus d'arrestations; d'ailleurs ce sont les Hongrois qui poussent et puis, lorsqu'on crie, ils jettent tout sur notre dos; l'Allemagne n'a pas besoin de se créer des ressentiments pour

plăcere aliaţilor săi. Referitor la chestiunea financiară, trebue găsit mijloacele pentru că ţara nu trăeşte decât cu banii pe cari îi avansează Germania.

I-am vorbit de cruzimea de a lăsa în nevoi numeroşi funcţionari, ale căror funcţii se suprimă şi am fost foarte mirat când dânsul mi-a arătat o ordonanţă, care nu fusese tradusă în româneşte, şi din care unele dispoziţiuni privesc tocmai pe funcţionarii lăsaţi de o parte. Oare autorităţile noastre au uitat-o, căci în mod sălbatic trimit la plimbare pe toţi aceşti sărmani nenorociţi, cari bat la porţile ministerelor ?

8 Aprilie. — Paşte oficial. Niciodată Bucureştii n'a fost aşa de măturat şi curat ca acum.

Tzigara a fost cu Mareşalul la Curtea de Argeş. Mareşalul a dus o coroană la mormântul Regelui Carol. In regiunea Argeşului nimic asemănător cu o stare de război : vite, păsări, oameni în haine de sărbătoare (Buna Vestire) iar Mareşalul a dat ordin comandantului local de a lăsa oamenii să serbeze Paştele românesc după voie. De desprins din conversaţia politică : «Niciodată Impăratul nu va trata cu guvernul actual».

---

faire plaisir à ses alliés. Sur la question financière il faut trouver des moyens puisqu'on ne vit que sur l'argent que l'Allemagne avance au pays.

Je lui ai parlé de la cruauté qu'il y avait à laisser dans le besoin les nombreux fonctionnaires dont on supprime les emplois et j'ai été étonné quand il m'a montré une ordonnance, *qui n'a pas été traduite en roumain* et dont certaines dispositions regardent justement les fonctionnaires licenciés. Nos autorités l'ont-elles oubliée qu'on renvoie brutalement tous les pauvres diables qui frappent aux portes des ministères ?

8 avril. — Pâques officielles. Jamais Bucarest n'a été balayé et propre comme cela.

Tzigara a été avec Mackensen à Curtea de Arges. Le Feld-maréchal a porté une couronne sur la tombe du Roi Carol. Du côté d'Arges rien qui ressemblât à un état de guerre; des bestiaux, de la volaille, gens en habits de fête (Buna Vestire) et le Maréchal a dit au commandant local de laisser les gens fêter les Pâques roumaines à leur guise. De la conversation politique à détacher: «Quoi qu'il arrive, l'Empereur ne traitera jamais avec le *gouvernement roumain actuel*».

9 Aprilie. — Am avut la dejun pe căpitanul Walter, diplomat de carieră, şi care are aerul să vrea să se orienteze politiceşte asupra României. Ii dau cetire memoriului, pe care l-am remis Regelui la sfârşitul lui Noembre 1915, asupra politicei pe care trebue să o urmeze România. Ii mai comunic şi o notiţă din «Gazette de Francfort», care reproduce o corespondenţă din «Figaro», după care Brătianu este o victimă a lui Stuermer (în închisoare sau chiar mort); Stuermer a împiedicat pe Brătianu de a face ofensiva la Sud (vechiu dinte contra tacticei adoptată de România), asigurându-l că Bulgarii nu vor mişca contra noastră.

Scrisoarea Impăratului Germaniei către Cancelar, prin care propune votul universal pentru Cameră şi mărirea bazelor de recrutare a Senatului pentru Prusia.

Carp ar fi propus revocarea moratoriului; s'a făcut chiar o convocare a câtorva personalităţi din lumea afacerilor pentru a fi consultaţi. Bărbulescu, V. Vineş (Credit Urban) sunt, cu dreptate, hotărât contra. Toată lumea e de acord că impozitele trebuesc încasate fără întârziere.

---

9 avril. — Je reçois à déjeuner le capitaine Walter Klein, diplomate de carrière et qui a l'air surtout de vouloir s'orienter politiquement sur la Roumanie. Je lui donne lecture du mémoire que j'ai rémis au Roi fin novembre 1915 sur la politique que doit suivre la Roumanie. Je lui communique aussi un entrefilet de la «Gazette de Francfort» réproduisant une correspondance du «Figaro», selon laquelle Bratiano est une victime de Stuermer! (En prison ou probablement mort). Stuermer a empêché Bratiano de faire son offensive dans le Sud (vieux grief contre la tactique adoptée par la Roumanie) et l'aurait assuré que les Bulgares ne bougeront pas contre nous.—*Lettre de d'Empereur d'Allemagne* au chancelier proposant le suffrage universel pour la Chambre et l'élargissement des bases de recrutement du Sénat pour la Prusse.

Carp aurait proposé la révocation du moratoire; il y a une convocation de quelques personnalités du monde des affaires pour être consultées.. Barbulescu, V. Vineş (Credit Urban) sont, avec raison, résolument contre. Tout le monde concède que les impôts doivent être perçus sans retard.

10 Aprilie. — Buletinul anunţă începutul unei mari bătălii la Arras. Grija care se are de a se pune în bună vedere ştirea în gazeta «Bukarester Tagblatt», lasă se se presupună ştiri grave.

Witzleben, care vine să mă vadă, îmi spune, de altfel, că poziţiunea e rea; Germanii sunt pe un fel de «glacis» care face ca fiecare mişcare să fie văzută de inamic. Nu se face niciodată schimbul trupelor din tranşee fără să fie descoperiţi şi fără perderi.

Tot dela el aflu că o revoluţie a avut loc în Serbia; în unele sate mitralierile erau ascunse în cimitire. A fost nevoe să se procedeze la o execuţie groaznică — s'a lăsat pe Bulgari să o facă — şi unele sate au fost complect rase.

Witzleben a constituit sindicatul pentru avansuri asupra recoltei şi în curând operaţiunile vor începe. El este contra proectului lui Neniţescu şi mai ales contra unei emisiuni de nouă hârtie.

11 Aprilie. — Locotenentul Moos dejunează la mine. Dânsul a făcut percheziţie la Palatele Regale: el îmi comunică unele lucruri.... El o credea pe ducesa de Co-

---

10 avril. — Le bulletin annonce le commencement d'une grande bataille à Arras. Le soin qu'on prend de mettre dans la manchette du «Bukarester Tagblatt» bien en vedette la nouvelle, peut laisser supposer des nouvelles graves.

Witzleben, qui vient me voir, me dit d'ailleurs que la position est mauvaise; les Allemands sont sur une sorte de glacis qui fait que chaque mouvement est vu par l'ennemi. On ne fait jamais la relève des troupes des tranchées sans être découverts et sans subir des pertes.

Du même: *une révolution a eu lieu en Serbie;* dans certains villages les cimetières étaient des cachettes pour mitrailleuses. On a dû procéder à une exécution terrible; — on a laissé faire les Bulgares — et certains villages ont été rasés.

Witzleben a constitué le syndicat pour avances sur récoltes et les opérations vont commencer. Il est contraire aux projets Neniţescu et surtout à l'émission d'un nouveau papier.

11 avril. — J'apprends par le lieutenant Moss, qui déjeune chez moi et qui a fait les perquisitions aux Palais Royaux: il me communique un tas de choses... Il croyait la duchesse de Cobourg fidèle à l'Allemagne. Il paraît que d'après les lettres

burg credincioasă Germaniei. Se pare însă, după scrisorile găsite, că ducesa lucra pentru Rusia; de aceea astăzi ea este privată de dreptul de a locui în Elveţia.— L-am întrebat dacă este adevărat că se retrag trupe din România, repetându-i ceeace Maltezeanu îmi raportase: D-l Carp a văzut pe Mackensen, care i-a spus că nu se va încerca nimic pentru a se merge spre Iaşi şi că astfel se ridică o parte din trupe. Moos îmi răspunde că se miră ca Mareşalul să fi dat o astfel de ştire şi că d-l Carp a făcut rău să o repete.

Bătălia dela Arras este groaznică. Buletinul de azi dimineaţă anunţă perderea aproape a două diviziuni. El adaugă: «Liniile noastre n'au fost străpunse, ceeace indică o luptă înverşunată».

Simionescu-Râmniceanu, omul tuturor ştirilor mari, chiar şi atunci când nu e nici una, îmi spune, la club, sub toată discreţiunea — după ofiţerii dela telegrafia fără fir, instalată în casa sa — că zdrobirea Germanilor ar fi formidabilă: 10.000 de prizonieri şi o cantitate enormă de tunuri. E un Radio interceptat. Ofiţerul ar fi adăugat că nu era şi confirmare din izvor german.

---

trouvées, la duchesse excitait en faveur de la Russie; aussi est-elle, *aujourd'hui, privée d'aller séjourner en Suisse.*

J'ai demandé à Moos s'il était vrai que l'on retirât des troupes de Roumanie et lui ai répété ce que Maltezeanu était venu rapporter: Carp a vu Mackensen, qui lui a dit que l'on ne tenterait rien pour aller à Iassy et qu'on reprenait une partie de ses troupes. — Moos me répond qu'il s'étonnait que le maréchal ait donné cette nouvelle et que Mr. Carp avait eu tort de la répéter.

La bataille d'Arras est terrible. Le bulletin de ce matin annonce la presque perte de deux divisions. Il ajoute «nos lignes n'ont pas été percées», — ce qui indique une lutte au maximum.

— Simionescu-Râmniceanu, l'homme des grandes nouvelles, même quand il n'y en a pas, me dit «secrètement» au Club que d'après les officiers de la télégraphie sans fil, installée dans sa maison, la défaite des Allemands serait formidable: 10.000 prisonniers et une quantité immense de canons. C'est un radio intercepté. L'officier a ajouté qu'il n'y avait pas de confirmation de source allemande.

Tzigara îmi spune că este imposibil de a obţine o îmbunătăţire pentru Rudi (Catargi). Dosarul lui, după cele ce se pretinde, e astfel încât va fi trimis în Germania sau în Bulgaria. Exclusă orice libertate înainte de sfârşitul războiului. Bietul Rudi.

D. Seceleanu: In Ialomiţa s'a adus, pentru lucrul câmpului, prizonieri francezi — de culoare — chiar şi Anamiţi. Sunt aşa de slabi, din lipsă de hrană, încât munca lor e inexistentă. Unul din prizonierii noştri, din Slatina, a adus ştirea că în schimb, Românii erau întrebuinţaţi în regiunea Arras la lucrări militare.

12 Aprilie. — Guvernul german dă 200 milioane asupra mărcilor pe care Banca Naţională le are la Berlin. E o parte din mărcile cumpărate de Bancă, la un curs fix, când ea a pus lei la dispoziţia consorţiului pentru a plăti grânele cumpărate la noi, în Ianuarie 1916.

Witzleben mi-a anunţat-o cu plăcere şi Bărbulescu s'a grăbit să mi-o comunice. Aceasta va permite Băncei să facă Statului avansurile necesare. Mi-e frică ca nu cumva să se emită o nouă monedă hârtie; am povăţuit

---

Imposibilté — dit Tzigara — d'obtenir une amélioration pour Rudi. Son dossier est tel, prétend-t-on, qu'on va l'envoyer en Allemagne ou en Bulgarie. Pas de liberté avant la fin de la guerre. Pauvre diable !

— D. Seceleanu: Dans la Ialomitza on a amené pour le travail des champs des prisonniers français de couleur, même des Annamites. Ils sont tellement faibles par suite du manque de nourriture, que leur travail est nul. Un de nos prisonniers de Slatina a apporté la nouvelle que des Roumains étaient, par contre, employés près d'Arras à des travaux militaires.

12 avril. — Le gouvernement allemand libère 200 millions sur les Marks que la Banque Nationale a à Berlin. C'est une partie des Marks achetés à taux fixe par la Banque, quand elle a mis des Lei à la disposition du consortium pour payer les blés en janvier 1916. Et Witzleben me l'a annoncé avec plaisir et Barbulescu est accouru me le communiquer. Ceci permettra à la Banque de faire à l'Etat les avances nécessaires. J'ai peur que l'on ne veuille émettre un nouveau papier-monnaie; j'ai prêché à tous une émission spéciale de la Ban-

pe toţi pentru o emisiune specială a Băncei Generale bazată tocmai pe Mărcile puse în gaj la ea.

Buletinul oficial No. 5 conţine faimoasa ordonanţă asupra justiţiei. Pe de altă parte, în titlul ordonanţelor asupra suspendărei moratoriului privitor la impozite, se are grija de a se adăuga la România ocupată şi Dobrogea afară de teritoriul «aparţinând Regatului Bulgariei», deci Cadrilaterul. Bun, foarte bun semn.

13 Aprilie. — Primesc pe aceeaşi cale cu scrisoarea lui Mihai (fratele), ştiri din Stockholm din 4 Aprilie. Mihai a fost grav bolnav şi Bilciurescu îmi confirmă moartea micului Dumitru.

Maiorescu: el e preocupat de ideia pe care am emis-o, a unei Constituţiuni decretată. Normele noastre de Stat nu au destulă tărie pentru a deschide calea procedeurilor care amintesc statutul lui Cuza.

Ii acord că, dacă se va putea face, vom proceda după căile indicate de Constituţia actuală.

Bătălia dela Arras durează încă, dar nu mai pare să fie aşa de critică. Efortul s'a oprit. Intre Reims şi

---

que Générale basée justement sur les Marks mis en gage chez elle.

Le Bulletin officiel No. 5 contient la fameuse ordonnance sur la Justice. Par contre, dans l'intitulé des ordonnances sur la suspension du moratoire, en ce qui regarde les impôts, on a soin de joindre à la Roumanie occupée la Dobrogea, à l'exception du territoire «ayant appartenu au Royaume de Bulgarie» — le Quadrilatère. Bon, très bon signe.

13 avril. — Je reçois par la même voie que la lettre de Michel des nouvelles de Stockholm du 4 avril. Michel a été gravement malade et Bilciurescu me confirme la mort du pauvre petit Dumitru.

Visite de Maiorescu. Frais et dispos. Il est préoccupé de l'idée que j'avais émise d'une Constitution octroyée. Nos normes de l'Etat n'ont pas assez de fixité pour ouvrir la voie à des procédés rappelant le statut de Cuza. Je lui concède que, si faire se peut, nous procéderons selon les voies indiquées par l'actuelle Constitution.

La bataille d'Arras dure encore, mais elle semble ne plus être critique. L'effort s'est arrêté. C'est entre Reims et Sois-

Soissons s'ar părea că focul creşte în intensitate. Cercurile germane nu sunt neliniştite.

Hinna, din nou, vine să mă vadă şi să-mi citească un nou memoriu, documentat de data aceasta după publicaţia statului major german pe care i-am dat-o. Cum este convocat mâine pentru buget, l-am sfătuit să răspundă la convocare. Profit de împrejurare pentru a-i cere noutăţi despre dejunul dela Tülff (Sâmbătă, 7 Aprilie). — Prezenţi: giranţii ministerelor, colonelul Hentsch, ofiţeri. Neniţescu la dreapta guvernatorului şi sărmanul Lupu, patronul său, la stânga! Câtă suferinţă!

Hinna indignat de cuvintele lui Lupu pe seama Regelui şi a Reginei. Colonelul Hentsch a spus lui Hinna: «De ce d-l Carp afirmă că sunt înconjurat de evrei?» — Hinna: «Probabil din cauza creditului de care se bucură d-l Artur Rosenberg». — Colonelul: «Dar d-l Neniţescu este acela care îl are în stimă». Lupu trebue să fie mulţumit, el care vroia să-l aresteze pe Rosenberg.

In oraş nu se vorbeşte decât de o pace separată cu Italia şi care s'ar negocia la Darmstadt. Ştirea vine de la Carp, în tot cazul Barnosky este acela care o răspândeşte.

---

sons que l'incendie paraît gagner en intensité. On n'est pas inquiet dans les cercles allemands.

Hinna revient me voir et me lire un nouveau mémoire, documenté cette fois-ci d'après la publication de l'Etat-Major allemand, que je lui ai donnée. Comme il est convoqué demain pour le budget, je lui ai donné le conseil de se rendre à la convocation. J'ai profité de l'occasion pour lui demander des nouvelles du déjeuner Tülff (samedi 6 avril). Les gérants des ministères, le colonel Hentsch, des officiers. Neniţescu à la droite du gouverneur et la pauvre Lupu, son patron, à gauche. Quelle souffrance! Hinna indigné des propos tenus par Lupu sur le compte du Roi et de la Reine. — Le colonel Hentsch a dit à Hinna: «Pourquoi Mr. Carp affirme-t-il que je suis entouré de Juifs?» — Hinna: «C'est peut-être à cause du crédit dont jouit Mr. Arthur Rosenberg». — Le colonel: «Mais c'est Mr. Neniţescu qui le prône». — Lupu doit être content, lui qui voulait faire arrêter Rosenberg.

Il n'est en ville question *que d'une paix séparée avec l'Italie* et qui se négocierait à Darmstadt. La nouvelle vient de Carp; dans tous les cas, c'est Barnoski qui la répand.

Lia Brătianu a fost expediată la Pasărea. Nu s'a dat voie doctorului Cantacuzino de a se duce pentru câteva ceasuri să-şi vadă nevasta.

15 Aprilie. — Sfintele Paşte. Cu toată schimbarea calendarului, ceremoniile religioase au fost celebrate ca de obiceiu. In toate bisericile, la slujba de Inviere, mulţi soldaţi germani şi austriaci. Nici unul la Mitropolie, unde a avut loc slujba oficială tradiţională. Foarte multă lume plângea în biserici.

16 Aprilie. — Cu toate tradiţiile, aceasta a doua zi de Paşti nefiind considerată ca zi de sărbătoare, toată lumea lucrează şi magazinele sunt deschise.

Din nou sunt speranţe de pace. Declaraţia oficială rusă cum că poporul doreşte o pace onorabilă fără anexiuni şi despăgubiri de război şi pe baza desvoltărei naţionalităţilor — ceeace lasă o portiţă pentru Polonia— găseşte un răsunet complect în declaraţiunea identică a contelui Czernin: se crede că nu numai întâmplarea singură este autoarea acestei potriviri.

17 Aprilie. — Brănişteanu îmi aduce ştirea că Anglia refuzând libera trecere din Elveţia în Rusia a so-

---

Lia Bratiano a été expediée à Pasarea. On n'a pas permis au Dr. Cantacuzène de se rendre pour quelques heures auprès des sa femme.

15 avril. — Pâques, Malgré le changement de calendrier, les cérémonies réligieuses ont été celebrées comme à l'ordinaire. Dans toutes les églises, à la messe de minuit, beaucoup de soldats allemands et autrichiens. Aucun à la Métropole, où il y a eu la cérémonie officielle traditionnelle. On a beaucoup pleuré dans l'assistance des églises.

16 avril. — Malgré les traditions, ce second jour de Pâques n'étant pas considéré comme jour férié, tout le monde est au travail et les magasins sont ouverts. Il y a de nouveau des espérances de paix. La déclaration officielle russe que le peuple désire une paix honorable sans annexions ni amendes de guerre et sur base du développement des nationalités— ce qui laisse une porte ouverte pour la Pologne — trouve un écho absolu dans la déclaration identique du comte Czernin: on estime que le hasard seul n'est pas l'auteur de cette consonnance.

17 avril. — Branişteanu m'apporte la nouvelle que l'Angleterre ayant refusé le libre passage de Suisse en Russie

cialiştilor pacifişti ruşi, Germania le-a acordat călătoria prin imperiul ei. Un tren închis le-a fost pus la dispoziţie. Această ştire mi-a fost confirmată de persoana, evident din poliţia germană, care îmi aduce şi-mi ia scrisorile.

Am scris lui Mihai şi lui Bilciurescu la Stockholm. Vizita d-lui Paul Nathan, multi-milionar german, secretarul federaţiei evreeşti a Imperiului, care este echivalentul Alianţei Israelite din Paris· Imi expune că chestiunea evreiască va fi impusă la Congres. Statele-Unite s'au obligat la aceasta. Nu ştie dacă aceiaşi iniţiativă va fi luată şi de Germania; dar, acum când Rusia rezolvă ea însăşi această chestiune, ar fi greu să te îndoeşti de o constrângere. Această constrângere ar fi rea pentru viitor, căci ea ar provoca duşmănie între Evrei şi Români. El îmi pune întrebarea neted : Ce crede partidul d-voastră asupra acestui punct ? — Ii comunic hotărârea luată de Comitetul nostru de a rezolvi chestiunea luând iniţiativa, cu scop de a avea profit. — El : La Congresul de pace ? — Eu: Inainte chiar, dacă e posibil, pentru ca chestiunea să rămână o afacere de ordin intern.

---

des socialistes pacifistes russes, l'Allemagne leur a accordé le voyage à travers l'Empire. Un train fermé leur a été mis à disposition. Cette nouvelle m'est confirmée par la personne, évidemment de la police allemande, qui m'apporte et prend mes lettres.

J'ai écrit à Michel et Bilciurescu à Stockholm par son intermédiaire.

Visite de Mr. Paul Nathan, multimillionnaire allemand, secrétaire de la Fédération Juive de l'Empire, qui est l'équivalente de l'Alliance Israélite de Paris. Il m'expose que la question juive sera imposée au Congrès. Les Etats-Unis se sont obligés. Il ne sait si la même initiative sera prise par l'Allemagne; mais maintenant que la Russie résout elle-même cette question, on ne saurait douter de la contrainte. Cette contrainte serait mauvaise pour l'avenir, car elle laisserait de l'hostilité entre Juifs et Roumains. Il me pose la question nette: que croit votre parti à ce sujet? Je lui communique la décision arrêtée par notre Comité de résoudre la question en en prenant l'initiative afin d'en avoir les bénéfices. — *Lui:* Au congrès de la paix? — *Moi:* Avant même si c'est possible, pour que la question reste une affaire d'ordre intérieur.

D-l Nathan mă întreabă dacă poate să dea publicităţei această ştire, a cărei importanţă nu va scăpa nimănui, şi pentru buna dispoziţiune a pieţei americane, care va fi marele împrumutător. — Eu: Nici un neajuns, atâta timp cât chestiunea este indicată ca făcând parte din întregul lot de probleme ale căror soluţiuni ne preocupă.

18 Aprilie. — Vizita lui Paul Theodoru şi Golescu, care caută să reia contact. Le-am spus felul meu de a gândi şi dintre amândoi Golescu mai curagios, avea aerul de a blama pe Carp care lua totul asupra lui şi care adeseori se oprea la combinaţiuni financiare foarte false.

Cu Bacalbaşa alt cântec: desorganizare şi neputinţă; el le-a repetat-o adeseori: că a construi fără şeful partidului este a construi pe nisip. Neniţescu este un incapabil la finanţe. Imi povesteşte următoarea anecdotă: Teatrul a fost rechiziţionat în urma suprimărei subvenţiunei; Neniţescu a suprimat subvenţiunea pentru că artiştii au refuzat de a primi pe Herz ca director. Când s'a anunţat suprimarea, ca fiind o cheltuială de lux, directorul german a spus că Germanii au consi-

---

Mr. Nathan me demande s'il peut donner de la publicité à cette nouvelle, dont l'importance n'échappera à personne pour la bonne disposition du marché américain, qui sera le grand bailleur de fonds. — *Moi:* Aucun inconvenient en temps que la question est indiquée comme faisant partie de tout le lot de problèmes dont la solution nous préoccupe.

18 avril. — Visite de Theodoru et de Golescu cherchant à reprendre contact. Je leur ai dit ma façon de penser et des deux c'est Golescu qui, plus franc de collier, avait l'air de blâmer Carp de tout prendre sur lui et de s'être souvent arrêté à des combinaisons financières très fausses.

Avec Bacalbasa autre chanson: c'est la désorganisation et l'impuissance; il «leur» a assez souvent répété que bâtir sans le chef du parti, c'est édifier sur le sable. Neniţescu est un dissolvant incapable aux finances. Il me raconte l'anecdote suivante: le Théâtre a été réquisitionné à la suite de la suppression de la subvention, parce que les artistes ont refusé d'accepter Herz comme directeur. Lorsqu'on a annoncé la suppression, comme étant une dépense de luxe, le directeur allemand a dit que les Allemands ont toujours

derat întotdeauna un teatru ca un mijloc de cultură, nu ca lux şi a oferit de a împărţi salariile artiştilor germani cu camarazii români. Lecţia este severă. Imi place s'o cred adevărată.

Se insistă mult asupra posibilităţilor de pace şi Czernin nu este un copil pentru a se avansa, cum a făcut-o în răspunsul său la declaraţiunea guvernului, prinţului Lwoff, dacă nu ar fi un început de înţelegere. Este şi sentimentul lui Maiorescu care vine să mă vadă o clipă. Dealtminteri, căpitanul Steinbömer dela «Militär-Verwaltung» îmi spune că pe frontul rusesc de fapt este armistiţiu şi că numeroase consfătuiri au loc între ofiţerii lor şi delegaţiunile regimentelor ruse. Soldaţii ruşi spun că ei au trimis «delegaţii lor» la Petrograd şi că aşteaptă răspuns. Se vede ce trebue să fie disciplina şi legătura de suflet a acestei armate.

Teişanu se plânge de măsurile financiare ale lui Neniţescu privitoare la drumurile de fer.

După ofensiva engleză ofensiva franceză pe Aisne. Ea ia proporţiuni uriaşe; a fost precedată de o preparţie de artilerie de 10 zile, încă fără precedent. Comu-

---

considéré un théâtre comme un moyen de culture, non de luxe, et a offert de partager les appointements des artistes avec les camarades roumains. La leçon est sévère. J'ai lieu de la croire véridique.

On insiste beaucoup sur les probabilités de paix et Czernin n'est pas un enfant pour s'avancer comme il l'a fait dans sa réponse à la déclaration du gouvernement du Prince Lwoff, s'il n'y avait pas commencement d'entente. C'est le sentiment de Maiorescu, qui vient un instant me voir. D'ailleurs le capitaine Steinbömer de la Militär-Verwaltung me dit que sur le front russe il y a armistice de fait et que de nombreuses conférences ont lieu entre leurs officiers et les délégations des régiments russes. Les soldats russes disent qu'ils ont envoyé «leurs délégués» à Petrograde et qu'ils attendent la réponse. On voit ce que doit être la discipline et la cohésion de cette armée.

Teişanu se plaint des mesures financières de Neniţescu en ce qui regarde les chemins de fer.

Après l'offensive anglaise l'offensive française sur l'Aisne. Elle est formidable. Elle a été précédée par une préparation d'artillerie de 10 jours, sans précédent. Le com-

nicatul lui Ludendorf este dramatic: este, spune el, cea mai uriaşă bătălie a acestui război, prin urmare a întregei istorii a lumei. Succesul s'ar părea că înclină de partea Germanilor.

Maiorescu: Te-ai gândit şi la soluţiunea: o Românie având ca Rege, ca şi Ungaria, pe Impăratul Austriei? — Eu: De sigur că nu, dar mă voi gândi. Nu găseşti însă că este o greşeală de a ne alipi de Berlin, după cum căuta Regele Carol a o face în ultimii timpi — Berlinul este destul de departe! în loc să strângem legăturile noastre cu Viena? — Maiorescu: Absolut de acord.

19 Aprilie. — Bătălia dela Aisne este oprită pentru un moment. Buletinul arată numai că focul se întinde pe un front mai mare.

Bugetul lui Neniţescu a fost hotărât în chipul următor: Venituri: 71.500.000; Cheltueli: 44.000.000.

Nu s'a prevăzut pentru pensiuni decât 10 milioane, pentru familiile mobilizaţilor 5.000.000 şi pentru fondul comunal 14.000.000. Această din urmă alocaţiune este totuşi o creanţă sigură asupra Statului.

---

muniqué de Ludendorf est dramatique. C'est, dit-il, la plus gigantesque bataille de cette guerre, par conséquent de l'histoire du monde. Le succès paraît pencher du côté allemand.

Maiorescu: Avez-vous réfléchi aussi à la solution: la Roumanie ayant pour Roi, comme la Hongrie, l'Empereur d'Autriche? — *Moi:* Certainement non, mais j'y réfléchirai. Mais ne trouvez vous pas que c'est une erreur de nous rattacher à Berlin, comme cherchait le Roi Carol à le faire dans les derniers temps — Berlin et bien loin ! — au lieu de resserrer nos liens avec Wien? — *Maiorescu:* Absolument d'accord.

19 avril. — La bataille de l'Aisne a un moment d'arrêt. Le bulletin indique seulement que le feu s'étend sur un front plus large.

Le budget de Neniţescu a été arrêté de la façon suivante:
Revenus — 71.500.000.
Dépenses — 44.000.000.

Il n'a été prévu pour les pensions que 10 millions, pour les familles des mobilisés 5 millions, et pour le fond communal 14 millions. Cette dernière allocation est pourtant une créance certaine sur l'Etat.

Neniţescu a ameninţat cu destituirea pe funcţionarii cari ar divulga aceste cifre.

20 Aprilie. — Maiorescu ne citeşte introducerea istorică la al 6-lea volum «Discursuri». Prezenţi la mine : Arion, Stirbey, Mehedinţi. Este istoria primului minister Gheorghe Cantacuzino, de tristă memorie. Expozeu foarte sever. Portretul lui Iancu Kalinderu sângeros. Caracteristica Regelui Carol, aşa de indiferent faţă de slăbiciunile unor oameni politici, de asemenea foarte severă. Volumul nu va vedea, din fericire, lumina zilei decât mai târziu; altfel s'ar face destul zgomot în lagărul nostru conservator.

Pe frontul de Vest stagnare.

Jurnalul confirmă că o contrarevoluţie a isbucnit în Rusia. Ce este ea ? Cine o face ? Ţarismul se întăreşte din nou ? Nici o ştire pozitivă nu trece şi curierul poştal nu mai soseşte în Suedia. Făgăduelile de pace sunt de asemenea mai puţin precise.

21 Aprilie. — D-l Simons, tip german, dar naturalizat şi care lucrează acum cu d-l Albrecht, se plânge, desigur ca ecou al acestuia din urmă, că niciodată nu este

---

Neniţescu a menacé de destitution les fonctionnaires qui feraient connaître ces chiffres.

20 avril. — Maiorescu nous lit l'introduction historique à son 6-e volume «Discours». Présents chez moi: Arion, Stirbey, Mehedinti. C'est l'histoire du 1-er ministère G. Cantacuzène de lamentable mémoire. Très dur l'exposé. Le portrait de Jean Kalenderu très sanglant. Une caractéristique du Roi Carol, si indifférent vis-à-vis des défaillances de certains hommes politiques, durement gravée aussi. Le volume ne verra heureusement le jour que plus tard; sans cela il y aurait de bruit dans notre Landerneau conservateur !

Stagnation sur le front Ouest.

Le journal confirme qu'une contre-révolution a éclaté en Russie. Qu'est-elle? Qui la fait? Le Tzarisme réprend-t-il le dessus? Aucune nouvelle positive ne passe et le courrier postal n'arrive plus en Suède. Les promesses de paix sont moins précises aussi.

21 avril. — Mr. Simons, Allemand bon teint, mais naturalisé et qui travaille avec Albrecht, se plaint, écho de ce dernier, qu'on n'est jamais en contact avec le monde sérieux

în contact cu lumea serioasă română. Cei mari nu ştiu nimic din ce se petrece. Şi la ultimul prânz al lui Lupu Kostake (am fost invitat şi am refuzat) Joi, se aflau: Mirbach, Gebsattel şi lume măruntă. Tot înţelesul vorbelor lui: că Germanii fac greşeli pentrucă sunt izolaţi. Il fac să înţeleagă că aceasta este treaba lor: au cerut sfat lui Carp, lui să i-se adreseze reproşurile. De altfel Tülff n'a întors vizita şi consider că nu trebue să o împing mai departe. Simons aprobă şi înţelege.

O altă vizită cu semnificaţie politică: Dombrowsky. Şi el critică reaua orientare a Germanilor. Ii spun că pe viitor legătura noastră cu grupul central trebue să se facă prin Viena. Sunt sigur că o va scrie lui Czernin.

Agentul misterios, care îmi aduce scrisori dela Mihai şi care ia curierul meu, se însărcinează cu trimiterea banilor la Stockholm pentru Anna şi Irène! De altfel dânsul mi-a adus o chitanţă datată 13 Aprilie, prin care Mihai certifică primirea a 2000 lei, pe care i-am încredinţat la 1 Aprilie pentru Pic.

Este deci curier direct Bucureşti-Stockholm, care nu

---

roumain. Les grands ne savent rien de ce qui se passe. Et au dernier dîner de Lupu Kostache (j'avais été invité et j'ai refusé), jeudi, on s'est trouvé: Mirbach, Gebsattel et du petit monde. Toute la tournure était: les Allemands font des fautes parce qu'ils sont isolés. Je lui fais vivement comprendre que c'est affaire à ces Messieurs: ils ont demandé conseil à Carp, c'est à lui que le reproche doit aller. D'ailleurs, Tülff n'a pas rendu la visite et je considère ne pas devoir pousser plus loin. Simons approuve et comprend.

Autre visite à sens politique: *Dombrowski.* Lui aussi critique mauvaise orientation des Allemands. Je lui dis que pour avenir notre liaison avec groupe central doit se faire par Wien: je suis sûr qu'il l'écrira à Czernin.

L'agent mystérieux, qui m'apporte des lettres de Michel et qui prend mon courrier, se charge de mon envoi d'argent pour Stockholm pour Anna et Irène! Il m'a d'ailleurs rapporté une quittance du 13 avril, par laquelle Michel accuse réception des 2000 lei que je lui ai confiés le 1-er avril pour Pic. Il y a donc courrier direct Bucarest-Stockholm, qui ne

pune decât 20 zile dus şi întors, ţinând seamă de toate încetinelile admisibile până ce mă găseşte.

Eri Stirbey, Seceleanu şi Cantacuzino au avut o consfătuire cu d-l de Kestsler şi colaboratorii săi, la care Hentsch îi trimisese. Rezultă că dovezile de primire pentru grâul luat, recolta 1916, nu vor purta nici o indicaţie de preţ, dar că asupra preţuirei tacite de 1600 lei de vagon se va avansa fiecărui proprietar 800 lei de vagon. Pentru rest se va vedea la pace cine va plăti şi cât va plăti. Este pur şi simplu grâu care se ia cu 800 lei vagonul. Aşa se explică pentru ce oamenii refuză să lucreze: nimeni nu vrea să meargă la pierdere sigură. Socoteala Germanilor este simplă: am plătit în 1916 vagonul de grâu 3200 lei — plus taxele la Stat; îl plătim în 1917, 800 lei, ceeace face pentru amândoi anii un «Durchschnittspreis» de 2000 lei...

22 Aprilie. — Verzea a văzut pe Stere înapoiat din voiajul său. La dus, foarte rău primit la Viena: «N'avem nimic de văzut cu un popor care nu-şi ţine angajamentul», ar fi zis Czernin. La Berlin, primire prietenească şi Bussche l'a condus la Reichstag pentru a-l

---

met que vingt jours aller et retour en comptant toutes les lenteurs administratives jusqu'à ce qu'il me touche.

Hier Stirbey, Seceleanu et Cantacuzène ont eu une conférence avec Mr. de Kestsler et ses collaborateurs, à qui Hentsch les avait adressés. Il résulte que les récepissés pour le blé pris, récolte 1916, ne porteront aucune indication de prix, mais que sur l'estimation tacite de 1600 lei le wagon on avancera à chaque propriétaire 800 par wagon. Pour le reste, on verra à la paix qui paiera et combien on paiera. C'est tout simplement du blé qu'on prend à 800 lei. Ce qui explique pourquoi les gens refusent de travailler: personne ne veut courir au devant de la perte. Le calcul fait par l'administration impériale est simple: nous avons payé en 1916 le wagon 3200 lei, plus les taxes du gouvernement: nous le payons en 1917, 800 lei, ce qui fait pour les deux années un «Durchschnittspreis» de 2000 lei.

22 avril. — Verzea a vu Stere retour de son voyage. A l'aller très mal reçu Wien: «Nous n'avons rien à voir avec un peuple qui ne tient pas ses engagements». — aurait dit Czernin. A Berlin, réception cordiale et Bussche l'a conduit au Reichstag pour le mettre en rapports avec les chefs so-

pune în contact cu şefii socialişti. Stere afirmă, cu naivitate, zice Verzea, că el este acela care a sfătuit de a lăsa să treacă socialiştii ruşi prin Germania. Pacea era aproape semnată cu Ţarul; noi plăteam cheltuelile: Moldova Ruşilor, Oltenia Austriacilor, restul hinterland german (?). Revoluţia a schimbat totul şi cum acum nota este: fără cuceriri şi libertatea naţionalităţilor, primirea făcută la înapoiere, la Viena, a fost cu totul alta şi foarte prietenească. Stere aduce autorizarea principială de a scoate un jurnal. (Or Ledebur a spus lui Ştirbey, că la Viena l'au făcut pe Stere să aştepte foarte mult şi că fără intervenţiunea personală a lui, Stere ar fi plecat fără să vadă nici pe Czernin şi nici pe Clam-Martinetz. Pe de altă parte ni se comunică că în urma intervenţiunei Austriei jurnalul nu va mai apare).

Verzea continuă: a fost mirat să audă, la primul său dineu, pe Lupu Kostake zicând, în faţa a 14 persoane, că cele mai mari greutăţi vor veni dela Stere (?), până în ultimii timpi încă un stăruitor membru al clicei dela Interne. El mă roagă pe dată de a-l apropia pe

---

cialistes. Stere confirme naïvement — dit Verzea — que c'est lui qui a conseillé de laisser passer les socialistes russes à travers Allemagne. (Notes 17 avril). On l'aurait consulté en tout cela. La paix était quasiment signée avec le Tzar; nous en payons les frais: Moldavie aux Russes, Olténie aux Autrichiens, le reste hinterland allemand (?). La révolution a tout changé et comme la note est maintenant: pas de conquêtes et liberté des nationalités, la réception faite au retour, à Wien, a été tout différente et très amicale. Stere rapporte l'autorisation principielle de faire paraître un journal.

(Or, Ledebur a dit à Stirbey qu'à Wien on a terriblement fait attendre Stere et que sans son intervention personnelle, Stere partait sans voir ni Czernin, ni Clam-Martinetz. D'autre part on me communique que sur intervention de l'Autriche, le journal ne paraîtra pas).

Verzea continue: Il a été très étonné d'entendre à son premier dîner Lupu Kostache dire devant 14 personnes, que les plus grandes difficultés dans l'avenir viendront de Stere (?), tout récemment encore un assidu de la potinière de l'Intérieur. Il me prie instamment de rapprocher Stere de

Stere de noi şi de a ne înţelege cu dânsul pentru schimbarea Constituţiei.

Referitor la nota de eri, Verzea îmi spune că Germanii dau grâul la mori cu 2400 de lei vagonul, când ei îl iau cu 800 lei şi că uleiul fiind cotat la 5000 lei vagonul pâinea ar trebui neapărat să se urce la 40 de centime cele 880 gr. Dublu câştig, şi asupra preţului grâului şi asupra preţului ţiţeiului. Armatele nu mai trăesc pe seama ţărei, ni se spune totuşi...

23 Aprilie. — Suferind. Am primit numai pe Tzigara şi Stirbey. Dineul dela Lupu Kostake este marele subiect de conversaţie; după Simons-Tzigara: fusese aranjat pentru ca, găsindu-ne reuniţi Carp şi cu mine, Mirbach să-şi dea seamă că nu suntem certaţi. Eu nu m'am dus ; Carp s'a îmbolnăvit sau indispus : fiasco complect. După Tzigara, Kiriacescu : a vorbit cu Horstmann, care în 1909 se găsea ca referent la ambasada din Paris. Aici este ca director al Presei. Şi el deplânge faptul că nu m'am putut vedea cu Mirbach, el cunoştea dedesubturile faimosului prânz... Toate acestea la un

---

nous et de nous entendre avec lui pour le changement de la Constitution.

Par rapport à la note d'hier, Verzea me dit que les Allemands livrent les blés aux moulins à 2400 lei, alors qu'ils le prennent, comme ci-dessus, à 800 lei et que l'huile résidu étant cotée à 5000 lei le wagon, le pain allait fatalement monter à 40 centimes les 880 grammes. Double gain *énorme* sur le prix du blé et sur le ţiţei! Les armées ne vivent plus sur le pays, nous dit-on néanmoins....

23 avril. — Souffrant. Ai reçu seulement Tzigara et Stirbey. *Le dîner Lupu* est le grand sujet des conversations ; après Simons, le préfet s'était arrangé pour que, nous trouvant réunis, Carp et moi, Mirbach se rende compte que nous ne sommes pas brouillés. Je n'y suis pas allé; Carp est tombé malade ou indisposé: ratage complet. Après le préfet, Kiriacescu: il a causé avec Mr. Horstmann, qui en 1909 était référent à l'ambassade de Paris. Il est ici directeur de la presse. Lui aussi déplore qu'on n'ait pu se voir avec Mirbach et il connaissait les dessous du fameux dîner... Tout ceci

loc arată că de partea lui Carp sau la Berlin s'a petrecut ceva, căci nu aşi înţelege pentru ce atâta grabă astăzi, când eri încă nici nu voia să se ştie de un partid conservator.

24 Aprilie.—Cu atâta linguşire administraţia noastră a ajuns sub o tutelă complectă. Ca linguşire nu auzeam în primele timpuri decât o singură plângere: Lupu refuzând, în consfătuirile pe care le ţinea, de a susţine vre-o reclamaţiune pentru a nu-şi crea dificultăţi. Cu prilejul ordonanţei asupra justiţiei, când Hinna s'a dus să scuture pe Carp, Carp nu i-a dat dreptate mai ales în ce priveşte faimosul comisar german care trebuia să ia loc alături de magistraţii noştri, când era vorba de a judeca o afacere privitoare la un interes german; era o greşală de a ceda, căci astăzi baronul Welzer a comunicat lui Hinna că de fapt această măsură nu s'ar mai aplica: a fost de ajuns memoriile bietului Hinna şi agitaţiunea surdă care se manifestase printre magistraţi. Tot astfel Neniţescu, care taie mai mult chiar decât cere guvernul imperial; Hinna îmi spune tocmai că el a avut

---

réuni indique que du côté Carp ou à Berlin il s'est passé quelque chose, car je ne comprendrais pas pourquoi tant d'empressement aujourd'hui, quand hier on voulait se passer d'un parti conservateur.

24 avril. — A force de platitude, notre administration est arrivée à se faire mettre sous une tutelle absolue. Pour la platitude je n'entendais dans les premiers temps qu'une seule plainte: Lupu réfusant dans les conférences, qu'on avait l'habitude de tenir, de soutenir aucune réclamation pour ne pas se faire des affaires. Lors de l'ordonnance sur la Justice, lorsque Hinna est allé secouer Carp, Carp lui a donné tort notamment en ce qui regarde le fameux commissaire allemand devant siéger avec les magistrats, lorsqu'il s'agit de juger une affaire touchant à un intérêt allemand; c'était une erreur de plier, car aujourd'hui le baron Welzer a communiqué à Hinna qu'on n'appliquerait pas en fait cette mesure: il a suffi des mémoires de ce pauvre Hinna et de l'agitation sourde qui s'est manifesté parmi les magistrats. De même Neniţescu, qui ampute au delà de ce qu'exige le gouvernement impérial, Hinna me dit justement qu'il a eu à batail-

mult de luptat contra lui Nenițescu pentru funcționari care erau îngăduiți de Germani.

Rezultatele nu s'au făcut așteptate: după ce au voit să reformeze țara și să creeze gubernii, acești domni au ajuns la punctul de a nu mai putea expedia o hârtie fără viza unui controlor. Noi am primit la Crucea Roșie o simplă hârtie de afaceri, ce ne trimitea cererea unei doamne care vroia să aibă un «ausweis» de trăsură, semnată Lupu Kostake și jos contra-semnătură: «Mit Zustellung einverstanden», un număr de ordine, «Verwaltungsstab J. A.» și semnătura Artur Rosemberg.

De altfel Hinna îmi povestește că refuzând de a delega în București pe un judecător din Galați, Eustațiu,care vrea să se ocupe de o vie pe care pretindea că o are în Prahova, Welzer l-a întrebat motivele; a voit să-l impună la București și a isprăvit prin a-i cere înscris să-l numească la Urlați. De atunci toate mutările de personal sunt supuse prealabil aprobărei. Hinna adaugă că domnul în chestiune s'a dus liniștit să se plângă autorităților germane de hotărârea ministrului său.

---

ler contre Nenițescu pour des fonctionnaires déjà accordés par les Allemands.

Les résultats ne se sont pas fait attendre. Après avoir voulu réformer le pays et créer des gouvernements, ces Messieurs en sont arrivés à ne plus pouvoir expédier un papier sans le visa d'un controleur. Nous avons reçu à la Croix Rouge une simple lettre d'affaires nous renvoyant la demande d'une dame qui veut avoir un Ausweis de fiacre, signée Lupu Kostache et au bas le contraseing «Mit Zustellung einverstanden», un No. d'ordre, «Verwaltungsstab J. A.» et la signature Arthur Rosemberg.

D'ailleurs, Hinna me raconte qu'ayant refusé de déléguer à Bucarest un juge de Galatz, Eustatiu, qui veut s'occuper d'une vigne qu'il est censé avoir dans la Prahova, Welzer lui a demandé les raisons, a voulu l'imposer à Bucarest et a fini par lui demander par écrit de le nommer à Urlați. Depuis, toutes les mutations dans le personnel sont soumises à l'approbation préalable. Hinna ajoute que le Monsieur était allé tranquillement appeler aux autorités allemandes de la décision de son ministre!

Principesa Marthe Bibescu, se pare după cererea Austriacilor, este autorizată a pleca în Elveţia. Aşa se isprăveşte şi această comedie...

— Dela *Moos* am confirmarea că au fost greve şi manifestaţii la Berlin, la Leipzig, Breslau, Essen şi multe alte locuri. Tânărul poliţist îmi spune cu convingere : «socialiştiii vor impune pacea sau va fi revoluţie». Exemplul Rusiei e comunicativ.

— Către seară din cercurile dela «Bukarester Tageblatt» se află că Petrogradul e înconjurat şi izolat de către revoluţionari; că orice comunicaţie e întreruptă şi că amabasadele Franţei, Engliterei şi Italiei s'au refugiat în Finlanda.

In «Neue Freie Presse» din 20 comunicatul francez din 18 Aprilie, care anunţă că pe Aisne dela începutul bătăliei s'au luat 17.000 prizonieri şi 75 tunuri. Cum e vorba de trei tunuri grele complecte, ar rezulta că înaintarea a avut loc adânc în liniile germane.

— La conferinţa de eri s'a recunoscut că nu se putea fixa de pe acum preţul recoltei din 1917, dar că o comi-

---

La Princesse Marthe Bibesco, sur la demande des Autrichiens — paraît-il — est autorisée à partir pour la Suisse. C'est ainsi que finit cette comédie...

De Moos je tiens la confirmation que l'on a eu *des grèves et des manifestations* à Berlin, à Leipzig, à Breslau, à Essen, dans maints endroits. Mon jeune policier me dit avec conviction: «Les socialistes imposeront la paix ou il y aura la révolution». L'exemple de la Russie est communicatif.

Vers le soir, des cercles du «Bukarester Tagblatt» on apprend que Petersbourg est cerné et isolé par les révolutionnaires; que toute communication est interrompue et que les ambassades de France, Angleterre et Italie se sont refugiées en Finlande.

Dans la «Neue Freie Presse» du 20 il y a le communiqué français du 18 avril, qui annonce sur l'Aisne, depuis le commencement de la bataille, la capture de 17.000 prisonniers et la prise de 75 canons. Comme il est parlé de trois grosses pièces avec chargements complets, il semble résulter que la poussée a eu lieu très avant dans les lignes allemandes.

A la conférence d'hier on est arrivé à reconnaître qu'on ne pouvait dès maintenant fixer les prix de la récolte de 1917,

siune mixtă va trebui să adune datele pentru ameliorarea prețului fixat și fixarea cantității de export. (După publicația oficială No. 3, prețul trebuia să fie 20 de lei pentru grâu). Din potrivă, ei refuză să ia în considerare cererea de restituire a grânelor luate de țărani : «Nu vor să se certe cu țăranii». In Ialomița lucrul acesta ia o proporție deosebită pentru proprietari.

25 Aprilie. — Horstmann îmi face o vizită de două ore și jumătate. Convorbire generală, având numai câteva trăsături incidentale asupra politicei noastre. Recunoatșe că gazeta autorizată a lui Stere nu va fi de cât o probă preparatoare ; dacă de fapt censura militară mai slăbește puțin, va fi timp să facem să reapară «Steagul». Lui Stere i s'a interzis să vorbească de viitor și să desfășure programe. Știam aceasta: gazetarul Karnabatt voind, într'un articol de reportaj, să anunțe proectele noastre, censura l-a tăiat. Horstmann recunoaște socialiștilor un mare viitor grație faptului că poate ei vor impune pacea. Scheidemann e un om de mare valoare și care în toate discursurile s'a arătat om de Stat. A reluat tot istoricul

---

mais qu'une commission mixte travaillerait à rassembler les données pour une amélioration du prix fixé et déterminer la quotité à exporter (selon la publication officielle No. 3 (Bullet. off. No. 1) ce prix devait être de 20 lei pour le blé).

Par contre ces Messieurs refusent de prendre en considération la demande de restitution des blés volés par les paysans. «Ils ne veulent pas se brouiller avec les paysans». Dans la Ialomița c'est une grosse affaire pour les propriétaires.

25 avril. — Mr. Horstmann me fait une visite de 2 h. 1/2. Conversation très générale, n'ayant que quelques traits incidents à notre politique. Il reconnaît que le journal autorisé à Stere ne sera qu'une épreuve préparatoire ; si, à la pratique, la censure militaire rend un peu la main, il sera temps de faire paraître le «Steagul». Il est interdit à Stere de parler avenir et de développer des programmes. Je savais cette note : Karnabatt ayant voulu, dans un article reportage, annoncer nos projets, la censure a coupé. Mr. Horstmann reconnaît un grand avenir aux socialistes grâce au fait qu'ils arriveront peut-être à imposer la paix. Scheidemann est un homme de haute valeur qui, dans tous ses discours, s'est

întâlnirei mele cu Mirbach: regretă că n'am putut primi prânzul lui Lupu K. Prinţul de Reuss se însărcinase în mod temerar să-l aducă la masă: e un personaj prea important pentru a sosi cel dintâi introdus în acest mod.— Eu: «Sugestiunea Prinţului de Reuss, care el, nu eu, se mirase că nu cunoşteam pe Mirbach». — El: «Perfect, dar rămâne încă chestiunea «cine, întâia carta ?»—Eu: «Acest lucru nu s'ar produce nici-o dată cu mine, dacă n'ar fi, din nenorocire, raportul de învingător la învins; unii se aruncă prea mult în capul învingătorului, pentru ca să nu fiu silit să-mi accentuez rezerva în sens contrariu». Pe scurt, Horstmann, propune să-i trimit o invitaţie la masă împreună cu el; invitaţiunea va fi primită.

Privitor la Carp: «Rog pe toată lumea să creadă că nu poate să fie vorba nici de gelozie, nici de rivalitate, Carp neputând să guverneze fără mine, pe când eu pot guverna fără el.»

26 Aprilie. — *Brănişteanu* ia direcţia gazetei lui Stere. Stere nu va fi niciodată şef de partid; în loc

---

montré homme d'Etat. Il a repris tout l'historique de ma rencontre avec Mr. de Mirbach: il regrette que je n'aie pu accepter le dîner de Lupu; le Prince de Reuss s'était témérairement chargé de l'amener déjeuner: il est trop gros personnage pour arriver le premier ainsi introduit. — *Moi* : Suggestion du Prince de Reuss qui, lui, pas moi, s'était étonné que je ne connusse pas Mr. de Mirbach.— *Lui*: Parfaitement et reste toujours la question : «qui la première carte ?». — *Moi* : Elle ne se produirait jamais avec moi s'il n'y avait pas, malheureusement, le rapport de vainqueur à vaincu ; les uns se jettent trop à la tête du vainqueur pour que je ne sois pas tenu d'accentuer la réserve en sens contraire».

Bref, Mr. Horstmann propose que j'écrive une lettre d'invitation à déjeuner avec lui ; l'invitation sera acceptée.

Au sujet de Carp : «Je prie tout le monde de croire qu'il ne peut y avoir ni jalousie, ni rivalité, Mr. Carp ne pouvant pas gouverner sans moi, moi pouvant gouverner sans lui».

26 avril. — Branisteanu prend la direction du journal de Stere. Stere ne sera jamais chef de parti ; il chasse au lieu

să atragă, goneşte. Ca teoretician, e o personalitate strălucită, dar n'are nimic din ceeace trebue spre a guverna. Aceasta este şi părerea mea. Va fi foarte interesant de urmărit acest ziar.

Privitor la Carp, Brănişteanu îmi povesteşte că a cerut redacţiunii gazetei «Bukarester Tageblatt» să nu-i mai citeze numele împreună cu al lui Marghiloman, Maiorescu, etc., căci n'are nimic de comun cu aceştia. Cei de acolo au rămas cu gura căscată. Ce vanitate, pe care nimic nu o descurajează!

— Ofiţerul german dela Finanţe a vorbit cam în modul următor lui Oscar *Kiriacescu:* Am cerut un buget de 80 de milioane şi ni se prezintă unul de 71—72. Avem dar o margine şi suntem dispuşi să acordăm chiar funcţionarilor neîntrebuinţaţi 70 la sută din leafa redusă la tariful cel nou. Se luptă pentru a se obţine 80 la sută şi se fixează în sfârşit la cantitatea propusă. Vesel, Kiriacescu duce vestea lui Neniţescu, care decretează că el nu acordă decât 40 la sută. Kiriacescu e hotărât să protesteze dacă Neniţescu persistă în dispoziţiunile lui feroce. — Dela acelaş: mare discuţie între

---

d'attirer. Personnalité brillante comme théoricien, il n'a rien de ce qu'il faut pour gouverner ; c'est bien aussi mon avis. Ce sera très intéressant de suivre ce journal.

Apropos de Carp, Branisteanu me raconte qu'il a fait dire à la rédaction du «Bukarester Tagblatt» de ne plus citer son nom avec ceux de Marghiloman, Maiorescu, etc. Il n'a rien de commun avec ces Messieurs. Ces Messieurs en sont restés bouche bée. Quelle vanité que rien ne décourage !

Neniţescu aux Finances. L'officier allemand des Finances a tenu à peu près le langage suivant à Oscar Kiriacescu : Nous avons demandé un budget de 80 millions ; on nous en présente un de 71/72. Il y a donc de la marge et nous sommes disposés à accorder même aux fonctionnaires *non employés* 70% du traitement réduit au nouveau taux. On lutte pour avoir 80% et on se fixe à la quotité proposée. Kiriacescu, joyeux, porte la nouvelle à Nenitescu, qui decrète que lui n'accorde que 40 %. Kiriacescu est décidé à faire du scandale si Neniţescu persiste dans ses dispositions féroces. Du même: Grande discussion entre Antipa et Nenitescu, qui veut ronger un budget déjà accepté par les Allemands. Antipa

Antipa şi Neniţescu, care vrea să mai tae din bugetul care a şi fost primit de Germani. Antipa a scăpat cuvântul de «şicană», iar Neniţescu i-a ripostat «eu lucrez gratis». Bietul Antipa, el care nu are decât salarul său.... a cam văzut tulbure!

Căpitanul Steinböhmer, poftindu-se la mine la masă, îmi mărturiseşte că i-a fost mare frică pentru frontul occidental, dar crede că de eri se pot privi ca stăpâni ai situaţiunei. Buletinul de azi dimineaţă e de altfel afirmativ. In această grozavă împingere, era rândul Englezilor să intre în horă la nord. Căpitanul îmi spune că nu-şi poate cineva face idee de ce sunt aceste măceluri.

27 Aprilie. — Am făcut un salt peste protocol: Am scris fără ceremonie contelui Mirbach, rugându-l să ia masa cu mine în intimitate, la care a răspuns cu o grabă deosebită. Dejunăm mâine la mine şi cu Horstmann..

— Lupu Kostake ne-a anunţat eri plecarea Marthei Bibescu în Elveţia. Prin intervenţia lui Czernin, a fost autorizată să plece întovărăşită de contele Auersperg. Lupu a petrecut seara la mine cu Tzigara: Nici o vorbă de afacerile noastre interne.

---

lâche le mot de «chicane» et Neniţescu lui riposte devant tout le monde : «Moi je travaille gratis». Le pauvre Antipa, qui n'a que son traitement, en a vu de toutes les couleurs.

Le capitaine Steinböhmer déjeune chez moi. Il s'est invité de lui-même. Il m'avoue qu'ils ont eu bien peur pour le front occidental ; mais il croit que depuis hier on peut se considérer maîtres de la situation. Le bulletin de ce matin est d'ailleurs affirmatif. Dans cette formidable poussée, c'était le tour des Anglais de reprendre la danse du Nord. Le capitaine me dit qu'on peut pas se faire une idée de ce que sont ces tueries!

27 avril. — Sauté à pieds joints par dessus le protocole : écrit sans cérémonie une lettre au comte Mirbach, le priant accepter «déjeuner à la bonne franquette», à laquelle il répondit avec un empressement marqué Nous déjeunons demain matin chez moi avec M. Horstmann en tiers.

Lupu Kostake nous a annoncé hier le départ de «Marthe» (sic) pour la Suisse. Sur l'intervention de Czernin, elle a été autorisée à partir accompagnée par le comte Auersperg.

— *Carp* a văzut pe Mackensen privitor la buget şi la şicanele ce se fac. Asupra bugetului a fost asigurat că va fi unul satisfăcător pentru toţi; vămuirile dela bariere vor înceta, precum şi rechiziţiile; se va da ordin să nu se mai ridice grânele decât faţă de proprietar, şi vor fi plătite. Carp, pe care l-am întâlnit azi dimineaţă pe stradă, mi-a confirmat aceasta, el este însă foarte sceptic: «Sus, au cea mai bună dispoziţie, dar în fond se tolerează totul soldaţilor». M'am mulţumit să atrag atenţia lui Carp asupra sălbăticiilor bugetare ale lui Neniţescu.

28 Aprilie. — Intrevederea cu *Mirbach* lungă, foarte cordială şi foarte deschisă. Ministrul e un om distins, elegant, simplu, vorbind precis. A trebuit să reţiu, vorbind de sarcinele financiare ale României, că în enumerarea lor a adăugat şi *indemnizarea*. Bănuesc, că s'a oprit la această idee şi că ea va servi de bază unei ocupaţiuni îndelungate după pace. Această idee a ocupaţiei turbură tot timpul capul lui Lupu Kostache şi D-zeu ştie dacă acest lucru nu este şi «palladium» reformelor lui

---

Lupu a passé la soirée chez moi avec Tzigara : pas un mot de nos affaires intérieures.

Carp vu Mackensen au sujet du budget et des taquineries et des vexations. Pour le budget, on l'a assuré qu'il y en aurait un, donnant toute satisfation; les déprédations aux barrières cesseront, ainsi que les réquisitions; ordre sera donné de ne plus enlever les céréales que contradictoirement avec le propriétaire et de les payer. Carp, que j'ai rencontré ce matin dans la rue, m'a confirmé tout cela, mais il est très sceptique: «On a, en haut, la meilleure disposition, mais on tolère au fond tout aux soldats». — Je me suis borné à attirer l'attention de Carp sur les férocités budgetaires de Nenitescu.

28 avril. — Notre entrevue avec Mirbach longue, très cordiale et très ouverte. Le ministre est un homme élégant, sans pose, parlant juste. J'ai dû retenir, lorsque nous avons parlé des charges financières de la Roumanie, qu'il a ajouté, dans leur énumération, *l'indemnité.* Je suppose qu'on s'est arrêté à cette idée et qu'elle servira de base à une occupation de longue durée après la paix. Cette idée d'occupation hante tout le temps la tête de Lupu et Dieu sait si ce n'est pas aussi

Carp ! Asupra refacerei acestei stări de lucruri, nu i-am ascuns că legea administrativă nu poate să dea tot ce se aşteaptă de obicei, căci personalul nu va putea să-şi schimbe năravul dintr'o zi într'alta. De aceea trebue să se gândească a neutraliza această administraţie şi a neutraliza instituţiile financiare,—«a le face nepolitice»—zice Mirbach, care nu prea înţelege moravurile financiare politice cu care suntem obişnuiţi. Cu aceste două progrese se poate spera însănătoşirea vieţii politice. Expun în urmă ideile noastre asupra schimbării Constituţii, căci pe această schimbare pare că pune preţ Mirbach.—Am vorbit îndelung de Regele Constantin al Greciei, de Regele Ferdinand, de propaganda rusească, de Poklevsky de reluarea imposibilă a relaţiunilor cum trebue cu Franţa «după măcelurile dela Arras şi dela Reims», etc. Despărţindu-ne, mi-a mulţumit călduros şi mi-a vorbit de bogatele informaţii cu care îşi va completa notele.

29 Aprilie. — Am văzut pe *Maiorescu,* care primeşte să se întâlnească cu Mirbach la o masă. Mă

---

le palladium des réformes de Carp. — Sur la réfection de cet état, je n'ai pas caché que la loi administrative ne pouvait pas donner tout ce qu'il est de mode d'en attendre, car le personnel ne pourra pas du jour au lendemain changer de peau. Aussi faut-il penser à neutraliser cette administration et à neutraliser les institutions financières, — «les rendre apolitiques» — dit Mirbach, qui a du mal à comprendre les moeurs financières politiques qui sont de mise chez nous. Avec ces deux progrès, on peut espérer assainir la vie politique. J'expose ensuite nos idées sur le changement de la Constitution, car c'est sur ce changement que Mirbach semble mettre du prix. Nous avons longuement parlé du Roi Constantin de Grèce, du Roi Ferdinand, de la propagande russe, de Poklevsky, de la reprise impossible de relations convenables avec la France «après ces tueries de Arras et de Reims», etc. En nous séparant, il m'a chaudement remercié et a parlé des riches renseignements qui vont remplir ses notes.

29 avril. — Vu Maiorescu ; il accepte de se rencontrer avec Mirbach à déjeuner. Il me demande si j'ai des notes

întreabă dacă am note asupra mişcărei legei ţuicei şi a turburărilor dela începutul ministerului nostru Carp.

30 Aprilie. — De dimineaţă *Tzigara* vine să mă convingă că nu trebue să iau pe Lupu Kostake peste picior. Ii obiectez ideia lui de un guvern fără partid şi caraghioslâcul numirilor ce a făcut. Toată lumea e sătulă de Neniţescu, iar el Lupu pledează mereu pe lângă Carp teza că nu poate face nimic fără mine, dar că bine înţeles trebue renunţat la Maiorescu, «care e sfârşit pentru Germania» (?).

— Din toate părţile plângeri. Procopiu, deşi în plină criză cardiacă, a fost ridicat şi dus la spitalul Elisabeta (militar german). Grigore Pherekyde spune că e pe moarte. Casa Ion Stavri Brătianu a fost golită de Turci cari au ambalat totul cu grijă. Intr'adevăr, astăzi de dimineaţă, pe la ferestrele mele, în strada Mercur, şiruri de căruţe turceşti duceau lăzi nenumărate.

La generalul Coandă s'au luat toate uniformele şi furat toate costumele civile. Hârjeu a văzut cum, acum două săptămâni, s'au golit casele din strada Romană. Iliescu îmi povesteşte că la Fundeni mi s'a rechiziţionat

---

sur le mouvement de la loi de la «ţuica» et des troubles des débuts de notre ministère Carp.

30 avril. — Visite matinale de Tzigara pour me convaincre que je dois ne pas prendre Lupu Kostake par dessus la jambe — je lui objecte sa compréhension d'un gouvernement sans parti et le grotesque de ses nominations. Tout le monde en a plein le dos de Nenitescu et lui. Lupu plaide constamment auprès de Carp la thèse qu'il ne peut rien faire sans moi ; mais bien entendu il faut renoncer à Maiorescu «qui est coulé auprès des Allemands» (?).

De toutes parts des plaintes. Procopiu, quoique en pleine crise cardiaque, a été enlevé et transporté à l'hôpital Elisabeta (militaire allemand). Grégoire Phérékyde prétend qu'il est moribond. La maison Jean Stavri-Bratiano a été vidée par les Turcs qui ont tout soigneusement emballé: le fait est que ce matin, sous mes fenètres, de chariots turcs portaient des caisses innombrables. Chez le général Coanda on a raflé tous ses uniformes et fait main basse sur tous ses costumes civils. Harjeu a vu comment, il y a 15 jours, on a vidé les immeubles de la strada Romana ; Iliescu (mon administrateur) me reconte qu'à Fundeni on a réquisitionné

moara, care lucrează pe capete, cheltuelile şi lefurile pe socoteala mea, dijma e încasată însă de garda germană. — Mare emoţie fiindcă au vrut să ia şi cheile bisericilor. Cine a dat acest ordin? Nimeni nu ştie sau se face că nu ştie. Bănuesc că clopotele şi arama vor fi în curând rechiziţionate.

Seara vizită prietenească a lui Lupu Kostake, dar în care nu s'a pus nimic serios privitor la afacerile noastre, el care îşi petrecuse ziua cu Carp la Călineşti.

1 Mai. — Buletinul nu mai constată decât ultimele sbuciumări ale bătăliei englezeşti din spre Lens-Arras. — După aproape 15 zile de reculegere, Francezii la rândul lor pare că vor să reia lupta Soissons-Reims. Se constată pierderi înspăimântătoare. Toţi militarii sunt însă liniştiţi asupra situaţiei.

— Baronul de *Gebsattel*, care a dejunat la mine, îmi spune că toate sforţările pentru a-şi procura gazete dela Iaşi au fost zadarnice. Nimic nu ese, nici prin Rusia, nici prin front: nici un dezertor n'a putut aduce o gazetă românească, în timp ce, pe calea din urmă mai ales, s'a avut gazete ruseşti.

---

mon moulin qui travaille à mes frais, y compris les appointements, mais c'est la garde allemande qui encaisse la dîme. Grand émoi parce qu'on avait voulu prendre les clefs des églises. Qui a donné ces ordres ? Tout le monde l'ignore ou fait semblant. Je suppose que les cloches et les cuivres seront bientôt réquisitionnés.

Le soir longue visite amicale, mais dans laquelle rien n'a été dit de sérieux ou touchant nos affaires, de Lupu Kostake, qui avait passé sa journée avec Carp à Calinesti.

1-er mai. — Le bulletin ne constate plus que les dernières convulsions de la bataille anglaise du côté Lens-Arras. Après presque 15 jours de recueillement, les Français ont l'air de reprendre la lutte Soissons-Reims. On constate des pertes effroyables. Tous les militaires sont bien tranquilles quant à la situation.

Le baron de Gebsattel, qui a déjeuné ici, me dit que tous les efforts de se procurer des journaux de Iassy sont restés infructueux. Rien ne sort ni par la Russie ni par le front : aucun déserteur n'a pu apporter un journal roumain, tandis que par la dernière voie surtout on a eu des journaux russes.

— Fiind suferind, primesc foarte puţin. Mi s'a adus vestea ridicărei câtorva clopote.

— Guvernul militar a interzis orice manifestare pentru 1 Mai sau mai târziu. Şefii socialişti au cerut să li se permită apariţia unui număr unic din jurnalul lor: deasemenea refuzat.

Gazeta lui Stere e departe încă de a apare. Din cauza hârtiei? sau intervenţie austriacă? Inainte de 20 Mai nu va apare.

— Marta Bibescu a plecat azi dimineaţa cu trei călugăriţe franceze de la St. Vincent, întovărăşită de contele Auersperg: «afară de un arhiduce, zice George Stirbey, nu putea să i se dea mai mult».

5 Mai. — De Marţi seara sunt în pat. Văzut foarte puţină lume. Buletinul nu vorbeşte decât de vestea încercărei violente a Englezilor la Arras, pe un front de 30 km. cu 17 divizii. — Se adună toate clopotele şi se sparg în bucăţi cele ce nu pot fi coborâte. Mitropolitul mi-a trimis, cum a făcut cred pentru toţi notabilii, o scrisoare lungă de protestare, timidă. El care fusese atât

---

Je suis souffrant et ai très peu reçu. Il paraît qu'on m'a apporté la nouvelle de l'enlèvement de quelques cloches.

Le gouvernement militaire a interdit toute manifestation pour le 1-er mai ou après le 1-er mai. Les chefs socialistes avaient demandé qu'il leur fût permis de faire paraître un numéro unique d'un journal : refusé aussi.

Le journal de Stere n'est pas près de paraître ; question de papier? Réalité de l'intervention autrichienne? Avant le 20 mai on ne le verra pas.

La princesse Marthe est partie ce matin avec trois soeurs de Saint-Vincent françaises, accompagnées par le comte Auersperg; «à moins d'un Archiduc, dit Georges Stirbey, on ne pouvait lui donner plus».

5 mai. — Au lit depuis mardi soir. Vu très peu de monde. Le bulletin ne parle que de la nouvelle et violente tentative des Anglais à Arras sur un front de 30 km. avec 17 divisions.

On ramasse toutes les cloches et on met en morceaux celles que l'on ne peut descendre. Le Métropolite m'a envoyé, comme il a dû le faire pour tous les notables, une longue lettre de très timide protestation. Lui, qui fut si furieuse-

de războinic, are lacrămi în condei ca să deplângă starea războiului...

— *Schenker* soseşte dela Viena; a văzut pe Czernin şi povesteşte, ca şi Stere, că dacă nu venea revoluţia, se făcea pace pe socoteala noastră : Moldova Rusiei, restul ţinuturi ale Coroanei Habsburgice. Dacă e adevărat, Regele Ferdinand şi-a ales bine aliatul.

— *Stirbey* a văzut din partea mea pe Hentsch. Privitor la ostaticii dela Craiova, i-a spus că s'ar putea libera uşor cei doi orăşeni pentru cari intervenise Georges Stirbey dacă «nu le-ar fi frică de ridicol». — G. Stirbey : «Nu e mai ridicol să internezi pe binevoitori, pe când cei vinovaţi se plimbă» ? — Hentsch : «Arătaţi-mi-i şi vor fi internaţi îndată». — Stirbey: «Aceasta este afacerea poliţiei d-voastră, nu a mea». — Hentsch: «Fiece listă e supusă d-lui Carp, care însemnă cu două cercuri pe cei foarte buni de oprit, cu un cerc pe cei mai puţin vinovaţi şi cu un semn de întrebare pe indiferenţi». — Frumoasă treabă, mai ales bine orientată, cu un om care nu cunoaşte pe nimeni ! !

10 Mai. — Sunt tot în casă, o mare parte din zi în pat.

---

ment belliqueux, a des larmes dans sa plume pour déplorer l'état de guerre.

Schenker arrive de Wien ; il a vu Czernin ; il raconte, tout comme Stere, que, si la révolution n'était pas venue, la paix était faite sur notre dos : la Moldavie à la Russie ; le reste pays de Couronne des Habsbourg. Si c'est vrai, le Roi Ferdinand a bien choisi son allié.

Stirbey a vu de ma part Hentsch. Au sujet des otages de Craiova, il a dit qu'on pourrait facilement relâcher les deux bourgeois pour lesquels s'emploie Georges si «on n'avait pas peur du ridicule». Stirbey : N'est-il pas plus ridicule d'interner des innocents pendant que les coupables se promènent ? — Hentsch : Indiquez-les moi et c'est fait de suite.— Stirbey: C'est l'affaire de votre police, pas la mienne. — Hentsch : Chaque liste est soumise à Mr. Carp qui marque de deux cercles les tout à fait bons à garder, d'un cercle les moins fautifs et d'un signe d'interrogation les indiférents.

Belle besogne ! Surtout bien orientée avec un homme qui ne connaît personne.

10 mai. — Je garde toujours la chambre. Au lit une grande partie de la journée.

Luni 7 Mai a fost Sfânta Elisabeta. Nenițescu a ținut să facă parastasul «său» la Curtea de Argeș. Cu toate biletele distribuite, abținere aproape generală; în afară de funcționarii duși de nevoie, Marie-Nicole Darvari, doamnele Bianu, Pangal, Marie Boerescu, iar dintre bărbați nimeni. Nici o trăsură la gara Argeș și nici un salon deschis la Palat spre a adăposti pe pelerini. Și bietul Nenițescu își închipue mereu că este «omul» situațiunei : nici nu e băgat în seamă.

Pentru bugetul poliției, Hammelung a intervenit ca să oprească suprimările lui Nenițescu. Și a zis : «S'ar spune că acest domn dă din buzunarul lui».

Gazeta oficială conține ordonanța asupra administrației. Ca preambul: atribuțiunile guvernului sau ale miniștrilor sunt exercitate de către Administrațiunea Militară. Comandantul districtului exercită toate puterile pe care Prefectul sau Consiliul general județean le exercita. Comandantul districtului numește și revoacă pe primari etc. etc.

Să vrei să schimbi organizația administrativă a

Lundi. 7 mai, c'était la Sainte Elisabeth. Nenițescu avait tenu à exécuter son parastas à Curtea de Argeș. Malgré cartons et tickets de chemin de fer, abstention quasi générale ; en dehors des fonctionnaires trainés en remorque, Marie-Nicole, M-me Bianu, M-me Pangal, Marie Boerescu et parmi les hommes personne, personne. Pas de véhicules à la gare d'Argeș et pas un salon ouvert au Palais pour donner abri aux pélerins. — Et le bon Nenitescu se figure toujours qu'il est «l'homme» de la situation : on se fiche de lui un peu proprement.

Pour le budget de la police, c'est Hammelung qui a dû intervenir pour arrêter les ciseaux de Nenițescu. L'Allemand aurait haussé les épaules : «Ne dirait-on pas que ce Monsieur donne de sa poche ?».

La feuille officiellle contient l'ordonnance sur l'administration. Comme préambule : les attributions du gouvernement ou des ministres sont exercées par l'administration militaire. Le commandant du district exerce tous les pouvoirs que le préfet ou le conseil général avaient à exercer. Le commandant du district nomme et revoque les maires

ţărei, să fi căutat chiar şi guvernatorii şi să ajungi să nu ai decât o umbră de organizare administrativă civilă, este, cu adevărat, o prea tristă lecţie pentru neîndestulata semeţie a lui Carp şi inspiratorilor lui.

15 Mai. — Sunt tot bolnav. Timp răcoros şi înorat. Nu pot eşi din casă.

— Consiliile generale sunt convocate pentru Duminică; sesiune de o singură zi, ordin de zi unic: un împrumut. Ce fel de consilii judeţene? S'a cerut o listă de cei mai greu impuşi şi aceştia au fost desemnaţi ca consilieri judeţeni. Consiliile *trebue* să voteze împrumutul care, pentru 14 judeţe, zonă de etape, trebue să dea 250 de milioane. Repartiţie foarte arbitrară, care merge dela 5 milioane (Gorj) la 40 de milioane (Dolj). Imprumuturi de contractat la Banca Naţională. Aceşti bani sunt în întregime la dispoziţia Statului pentru a acoperi cheltuelile sale în caz de întârziere sau de insuficienţă a intrărilor.

Ordinul este bazat pe articolele 48 şi 49 din conven-

---

etc., etc. Avoir voulu remanier l'organisation administrative du pays, avoir même cherché à recruter les gouverneurs et en arriver à ne plus avoir que l'ombre d'une organisation administrative civile, c'est réellement pour l'insuffisante suffisance de Carp et de ses inspirateurs une bien triste leçon!

15 mai. — Toujours malade. Temps très frais et couvert; ne puis sortir.

Les conseils généraux sont convoqués pour dimanche; session d'un jour; ordre de jour unique, un emprunt.

Quels conseils «de judeţ?» La plupart du temps on a demandé une liste de plus imposés (au choix du préfet, comme à Prahova, qui ne se doutait même pas du mauvais service qu'il rendait à ses «amis») et on les a désignés comme conseillers «judeţeni». Les conseils *doivent* voter des emprunts qui, pour les 14 districts, zone d'étape, doivent donner 250.000.000. Répartition très arbitraire, allant de 5 millions (Gorj) à 40 millions (Dolj). Emprunts à contracter à la Banque Nationale. Cet argent en entier à la disposition de l'Etat pour couvrir les dépenses d'Etat en cas de retard ou d'insuffisance des rentrées.

L'ordre est basé sur les art. 48 et 49 de la convention de

ţia dela Haga, din care s'ar căuta în zadar să se tragă o justificare a procedărei. Totuşi o garanţie este: aceea că produsul împrumutului nu va servi decât la nevoile armatei şi cheltuelilor Statului. Autorităţile noastre fost-au oare consultate ? Se pare că nu. In orice caz, Lupu Kostake remite prefecţilor o formulă de rezerve, protestare care, — spune Cioräneanu — trebue să fi fost redactată de Carp : «Imprumutul întrece competinţa consiliilor generale, cari îşi rezervă recursurile lor ulterioare în contra Statului». Foaia publicărilor oficiale (număr al ordonanţei : 94, buletinul 10 din 15 Mai) publică ordonanţa relativă la împrumut, intitulată : «Stabilirea unui impozit pentru cheltuelile administraţiei...» Foarte întortochiat ca text. In fond nu este decât o emisiune a Băncii Naţionale de 250 de milioane (sub ce formă ?), bazată pe aceste pseudo-împrumuturi şi pusă la dispoziţia administraţiei.

— *Stere* anunţă lui Corteanu ruptura sa de Carp. Carp i-a spus: «Timpurile sunt apropiate: a fost

---

la Haye, dont on chercherait inutilement à tirer une justification du procédé. Il en résulte une garantie néanmoins : c'est que le produit de l'emprunt ne servira qu'aux besoins de l'armée et dépenses de l'Etat.

Nos autorités ont-elles été consultées ? Il semble que non. Dans tous les cas, Lupu Kostache remet aux préfets une formule de réserves ; protestation qui — dit Ciorăneanu — a dû être rédigée par Carp: «Emprunt excède la compétence des conseils généraux qui se réservent leur recours ultérieur contre l'Etat»

La feuille des publications officielles (No. de l'ordonnance 94, Bulletin X du 15 mai) publie l'ordonance relative à l'emprunt qui est intitulé: «établissement d'un impôt pour les dépenses de l'administration...» Très ambiqué comme texte et très spécieux comme structure. Au fond c'est une émission de la Banque Nationale de 250 millions — (sous quelle forme?) — basée sur ces pseudo-emprunts et mise à la disposition de l'administration.

Stere annonce à Corteanu sa rupture avec Carp. Carp lui a dit: «Les temps sont proches; il a été question d'une

vorba de o colaborare cu d-ta ; vreau să ştiu dacă ai renunţat la ideile d-tale de odinioară ?» — Stere : «Nu este vorba decât de politica străină şi în consecinţă, ideile mele asupra chestiunilor interne nu sunt de actualitate ; am să ţi le expun». După ce a ascultat expunerea, Carp : «Vorbeşti ca un revoluţionar rus şi nu poate exista nimic comun între noi. Nu admit nici lărgirea dreptului de vot, nici chestia ţărănească». Ruptură. — Stere : «Dar atunci cu cine contezi d-ta să guvernezi?» — Carp: «Singur, şi chiar în contra partidului conservator, dacă va fi nevoe».

16 Mai. — Ideile lui *Virgil Arion* care soseşte din Berlin : El a văzut mulţi Români la Stockholm şi Kopenhaga ; ei nu s'au schimbat, au rămas aceiaşi ca înainte de fuga lor! — N'avem nici un prieten; neutrii din nord sunt antantişti (Danezii) sau filo-germani (Suedezii). Toţi se leapădă de noi. Ruşii neagă că ne-au cerut să intrăm în războî ; Francezii şi mai mult, mai ales cu planul de campanie de a intra în Transilvania, în loc să atacăm la sud ; Englezii afirmă că au fost

---

collaboration avec vous; je veux savoir si vous avez renoncé à vos anciennes idées». — Stere: «Il s'agit de politique étrangère et par conséquent mes idées sur les questions intérieures ne sont d'actualité; je vais vous les exposer». Après avoir écouté l'exposé, Carp: «Vous parlez comme un révolutionnaire russe et il ne peut y avoir rien de commun entre nous; je n'admets ni élargissement du vote, ni la question paysanne». — Rupture. — Stere: «Mais alors avec qui comptez-vous gouverner?» — «Seul et même contre le parti conservateur, s'il le faut».

16 mai. — Les idées de Virgile Arion qui arrive de Berlin : Il a vu beaucoup de Roumains à Stockholm et Copenhague: les idées n'ont pas changé; ils sont les mêmes qu'ils étaient avant leur exode.

1) Nous n'avons aucun ami; les neutres de Nord, soit ententistes (Danois), soit philo-allemands (Suédois), tombent à bras raccourcis sur nous. Les Russes se défendent de nous avoir invité à entrer; les Français encore mieux, surtout avec le plan de campagne d'aller en Transylvanie au lieu d'attaquer au Sud; les Anglais affirment avoir été trompés

înșelați de Brătianu care le-a ascuns lipsa noastră de pregătire. — Austria ne este ostilă și admite mai de grabă desmembrarea noastră decât reîntregirea. Puterile Centrale, mai ales Germania, doresc să declarăm o stare revoluționară, să constituim un guvern și să facem o pace separată. — Eu: «Acum? Cu țara tăiată în două?». — V. Arion: «Absolut». — Eu: «Mai întâi ar fi război civil ; apoi ce ar câștiga Germania ?». — V. Arion : «Nu mai există o armată română (?!) dincolo de Siret, și Germania ar avea un mare câștig moral». — Declar că nu înțeleg acest câștig și că nu mă unesc cu el. — V. Arion: «Dar atunci vezi pe cei mari, ia contact cu dânșii, scrie lui Bussche sau lui Czernin!» — O insistență ciudată și care îmi displace ! (Tzigara, pe care l'am văzut în urmă, mi-a spus: «A mai venit unul cu fumuri, Virgil Arion»).

— *Maiorescu* și Lupu Kostake se întâlnesc la mine. Teorii asupra schimbărei dinastiei, Maiorescu susținând cât ar fi de bine, pentru viitor, să nu dispară tot și ca

---

par Bratiano, qui leur a caché notre défaut de préparation.

2) L'Autriche nous est hostile et elle admet plus volontiers notre démembrement que notre reintégration.

3) Les puissances centrales, l'Allemagne surtout, désirent que gagne l'Allemagne ? — *Lui :* Il n'y a plus d'armée roustituions un gouvernement et que nous fassions une paix séparée.

Moi: Maintenant? avec le pays coupé en deux? — *Lui:* Absolument. — *Moi:* C'est d'abord la guerre civile; ensuite que gagne l'Allemagne? — *Lui:* Il n'y a plus d'armée roumaine (? !) de l'autre côté de Sereth et l'Allemagne aurait un grand gain moral. — Je déclare que je ne comprends pas ce gain et que je n'en suis pas. — *Lui:* Mais alors voyez les grands, prenez contact avec eux, *écrivez* à Bussche ou à Czernin.

Une instance curieuse et qui me déplaît. (Tzigara, que j'ai vu après, me disait: «*A mai venit unul cu fumuri,* Virgil Arion»).

Maiorescu et Lupu se rencontrent chez moi. Théories sur le changement de dynastie, Maiorescu soutenant combien, pour l'avenir, il serait bon que tout ne disparaisse pas et que

schimbarea să se facă fără procedări revoluţionare. El crede în pace peste două sau trei luni.

Rămaşi singuri, după plecarea lui Maiorescu, *Lupu Kostake* îmi face avansuri pentru ca să mă împace cu Carp : «Am rupt-o cu Stere» şi Carp vrea să colaboreze cu mine. — Eu răspund imediat : «Impăcare ? Dar nu sunt certat cu Carp ; vorbim împreună şi chiar asupra politicei de orientare a ţărei suntem perfect de acord. Am mai vrut să stau de vorbă cu Carp, dar el mi-a închis gura declarându-mi că nici odată, cât va trăi, nu va primi să aibă măcar o convorbire cu Maiorescu». — Lupu pretinde că Carp este ireductibil în această privinţă, fiindcă Maiorescu l'a înşelat. — Eu : «Când ?» — Lupu : «Când Carp i-a cedat puterea, el i-a pus ca condiţie : Nimic cu Take Ionescu, şi Maiorescu a promis. Insă în urmă a făcut un guvern cu Take Ionescu». — Eu : «Carp poate fi supărat că Maiorescu a ascultat mai curând pe Rege decât pe el, dar oare asta este un motiv de ostracism ? Când face cineva apel la spiritul de sacrificiu, trebue mai întâi să dea exemplu !».

Din explicaţiile date : Carp s'ar gândi să formeze

---

le changement se fit sans procédés révolutionnaires. Il croit à la paix dans 2 à 3 mois.

Restés seuls après départ Maiorescu, Lupu me fait des ouvertures afin de me réconcilier avec Carp: «*Nous* avons rompu avec Stere» et Carp veut collaborer avec moi. Je dis de suite: Réconcilier? mais je ne suis pas brouillé avec Carp, nous causons et sur la politique d'orientation du pays absolument d'accord. J'ai voulu causer avec Carp et il m'a fermé le bec, en me déclarant que jamais, sa vie durant, il n'accepterait d'avoir même une conversation avec Maiorescu. — Lupu prétend que Carp est irréductible sur ce sujet, parce que Maiorescu l'a trompé. — *Moi:* Quand ? — *Lupu:* Lorsque Carp lui a cédé le pouvoir, il lui a posé comme condition : rien avec Take Ionescu, et Maiorescu a promis. Or, il a fait un gouvernement avec Take Ionescu. — *Moi:* Carp peut être fâché que Maiorescu ait obéi au Roi plutôt qu'à lui, mais est-ce une raison d'ostracisme ? Et quand on fait appel à l'esprit de sacrifice, il faut en donner l'exemple.

Des explications fournies, Carp songerait à former un

un guvern Carp-Marghiloman-Virgil Arion-Neniţescu-G. Stirbey-Lupu Kostake. Abolirea răspunderilor ministeriale în faţa Camerilor. Nu vrea votul mai larg, nici exproprieri.

Mackensen *i-a promis* cele trei judeţe la gura Dunărei. — El este convins că pacea se va încheia cu dânsul şi că el va fi desemnat în curând. Nu se va mişca înainte ca Moldova să fie curăţită. (Deci exact contrariul de ceeace propunea Virgil Arion).

Cum nu este nici o urgenţă, am cerut vreme să mă gândesc la tot ce mi-a expus Lupu Kostake, înainte de a relua convorbirea.

17 Mai. — Gazetele dau textul discursului lui Bethmann-Hollweg drept răspuns la interpelările lui Scheidemann şi Roesicke. (Marţi 15 Mai). El refuză să se pronunţe asupra formulei : nici cuceriri, nici indemnizări, dar se declară de acord asupra tuturor punctelor, cu aliaţii. (Austria era foarte pornită în sensul suszisei formule).

— O ofensivă italiană în stil mare pare a nu avea sorţi serioşi de izbândă.

---

gouvernement Carp-Marghiloman-Virgile Arion-Neniţescu-Stirbey-Lupu Kostache; abolir la responsabilité ministerielle devant les Chambres. Pas de vote élargi, — pas d'expropriation. — Mackensen *lui a promis* les trois départements bouches du Danube.

— Il est convaincu que c'est avec lui qu'on conclura la paix et que c'est lui qui sera bientot désigné. — Il ne bouge pas avant que la Moldavie ne soit nettoyée. (Donc contre ce que Virgile proposait).

Comme il n'y avait aucune urgence, j'ai demandé à penser à tout ce que Lupu avait exposé avant que de reprendre la conversation.

17 mai. — Les journaux donnent le texte *du discours de Bethmann-Hollweg* en réponse aux interpellations de Scheidemann et de Roesicke (mardi, 15 mai). Il refuse de se prononcer sur la formule «ni conquêtes, ni indemnités», mais se déclare en tous points d'accord avec les alliés (En Autriche on s'était emballé sur la susdite formule).

Offensive italienne de grand style. — Semble denuée de chances sérieuses.

— *Tzigara* este foarte mulţumit că am stat de vorbă cu Lupu. El afirmă că Carp a fost pe punctul să vie să mă vadă... (Ce cinste!) dar că... vorbe, etc. El pretinde că Carp vrea să ia măsuri pentru a mai tăia unghiile «Marelui Om» (bietul Neniţescu!) —«Marele Om» a venit dealtminterea să-şi depue carta la mine cu urări de însănătoşire.

— *G. Stirbey* se întreabă ce autoriză pe Carp să ia atitudinea pe care o are şi cine l'a făcut să fie aşa de categoric cu Stere? Poate cineva admite ca Germania să desemneze pe Carp, fără vreun control, pentru ce îşi propune el să facă? Acest mod de a nu spera nimic decât dela baionetele germane, este atât de odios încât nu poţi să-i dai vre-un sprijin...

19 Mai. — La sosirea trupelor germane fusese înţeles că grâul rechiziţionat, — nu putea fi vorba încă de porumb, — va fi plătit cu preţul *minimum* de 1600 de lei. Austriacii (Swoboda şi Schenker mi-au afirmat-o) încercau să obţie o ameliorare, în vederea calităţei pentru a ajunge la 2000 de lei. Incurajare pentru a îndemna

---

Tzigara très content que j'aie causé avec Lupu. Il affirme que Carp avait été sur le point de venir me voir... — Que d'honneur! — mais que... des propos, etc. Il prétend que Carp veut prendre des mesures pour ronger les ongles au «Grand Homme» — le pauvre Neniţescu. — Le «Grand Homme» est d'ailleurs venu déposer une carte avec souhaits de rétablissement.

Stirbey se demande qu'est-ce qui autorise Carp à prendre l'attitude qu'il prend et qui l'a amené a être si catégorique avec Stere? Quelqu'un peut-il admettre que l'Allemagne désigne Carp sans autre contrôle sur ce qu'il se propose de faire? Et puis, cette façon de n'espérer tout que des baïonnettes allemandes est odieuse au point qu'on ne peut donner son concours...

19 mai. — A l'arrivée des troupes allemandes il avait été convenu que les blés réquisitionnés — il ne saurait encore être question des maïs — seraient payés au prix minimum de 1600 lei. Les Autrichiens (Swoboda et Schenker me l'ont affirmé) essayaient d'obtenir une amélioration, à raison de la qualité, pour arriver à 2000 lei: appât pour entraîner les

cultivatorii să însămânţeze cât mai mult posibil. Dar, preţul de 1600 minimum a devenit maximum şi Seceleanu a văzut la sindicat vre-o sută de chitanţe de predare cu indicaţia : calitatea 2-a, calitatea 3-a — nici una de calitatea I-a — şi care se preţuesc cu 200 şi 300 lei reducere. Dealtfel, cu preţul de 1200 şi 1300 de lei vagonul se plăteşte grâul ţăranilor, cari îl vând cu atât mai voioşi cu cât au cantităţi mari de grâu furat, pentru restituirea căruia autorităţile germane au refuzat într'un mod sistematic să intervie. Iar celorlalţi proprietari nu li se dă decât jumătate din valoarea grâului lor, aşa că cea mai mare parte dintre ei au luat calea Germaniei cu 800 de lei de vagon. Se înţelege puţina râvnă ce pun proprietarii la cultivat.

— «Pester Lloyd» din 16 Mai este de negăsit: Censura militară din Bucureşti l'a confiscat. El conţine o dare de seamă complectă a şedinţei Reichstagului din 15 Mai. — Scheidemann a ameninţat cu revoluţia dacă Germania persistă în voinţa de anexiuni. Ledebur a spus textual : Suntem convinşi că trebue să se petreacă

---

cultivateurs à ensemencer le plus volontiers possible. Or, le prix de 1600 minimum est devenu maximum et Seceleanu a vu au Syndicat des quittances de livraisons — une centaine — portant indication «2-me qualité», «3-me qualité», pas une 1-ère qualité et qu'on estime avec 200 et 300 lei de réduction. C'est d'ailleurs sur le pied de 1200 et 1300 le wagon qu'on paie leurs blés aux paysans, qui acceptent d'autant plus volontiers que les paysans vendent les grosses quantités de blés volés, pour la restitution desquels les autorités allemandes ont refusé systématiquement d'intervenir. Quant aux autres propriétaires, on ne leur donne que la moitié de la valeur de leurs blés, de sorte que la plupart ont pris la voie de l'Allemagne à raison de 800 frs. le wagon. On comprend le peu d'entrain des propriétaires à vouloir cultiver.

Le «*Pester Lloyd*» du 16 mai est devenu introuvable: la censure militaire de Bucarest l'a confisqué. Il contient un compte-rendu complet de la séance du Reichstag du 15 mai.

Scheidemann a menacé de la révolution si l'Allemagne persistait à vouloir annexer: Ledebour a dit textuellement: «Nous sommes persuadés qu'il doit arriver en Allemagne ce

în Germania ce s'a petrecut în Rusia şi că va trebui să instituim, în curând, o republică germană. Mai este încă un pasaj din discursul lui Scheidemann : «pacea nu este posibilă fără o schimbare a pietrelor de hotare», care poate să aibă sensul : că s'ar putea face concesiuni Franței spre Alsacia (?)

— După d-rul Melun, întors dela Râmnicu-Sărat, noi am fi pierdut acolo 3500 de prizonieri de tifos exantematic ; vre-o 12 medici, atât Germani cât şi Români, au murit.

— *Stere* a venit să mă vadă şi mi-a comunicat convorbirea lui cu Carp, care a început prin a-i spune că nici unul din ei n'are vre-un angajament față de celălalt, deşi Stere ținea ca neschimbat apelul ce făcuse Carp la colaborarea lui. — Ruptură, Carp neadmițând nimic nici în privința votului, nici în privința pământului de dat țăranilor. — Stere afirmă că a avut confirmarea că pacea cu Țarul se făcuse cu sacrificiul Moldovei noastre.

20 Mai. — N'am menționat interviewurile generalului Iliescu: România victima lui Stuermer, care printr'un

---

qui est arrivé en Russie et nous devons bientôt instituer une république en Allemagne». Il y a aussi un passage du discours de Scheidemann: «La paix n'est pas possible sans un changement des bornes des frontières» qui pourrait vouloir dire: des concessions à faire à la France du côté Alsace (?).

D'après docteur Melun, revenu de Ramnicu-Sarat, *nous aurions perdu là-bas 3500 prisonniers du thyphus exantématique;* une douzaine de médecins tant Allemands que Roumains sont morts.

Visite de *Stere.* Il me communique sa conversation avec Carp, qui a commencé par lui dire qu'aucun des deux n'avait un engagement quelconque vis-à-vis de l'autre. Et Stere tenait pour ferme l'appel que Carp avait fait à sa collaboration. Rupture, Carp n'admettant rien en fait de vote et de terres aux paysans. — Stere affirme avoir eu la confirmation que la paix avec le Tzar était faite avec le sacrifice de notre Moldavie.

20 mai. — Je n'ai pas mentionné les interviews du *général Iliescu:* la Roumanie victime de Stuermer, qui par un ultimatum a forcé l'entrée en campagne de la Roumanie pas

ultimatum a silit-o să intre în campanie, când nu era încă pregătită. Adevărate sau nu, aceste interviewuri sunt o excrocherie politică. Este probabil că Stuermer este mort sau asasinat! Iată acum că pe credința unor gazete rusești, se publică că Brătianu acuză pe Stuermer nu numai că l'a împins la război garantând pentru Bulgaria, dar comunicându-i un plan de campanie falșificat. Este prea fenomenal, oricare ar fi mentalitatea lui Brătianu, de a primi ca existente astfel de revelațiuni.

Un fapt, care probabil va servi de punct de sprijin al sistemului întreg de apărare, este că, după spusele generalul Istrati (prin *G. Stirbey)*, masse mari de Ruși se aflau în Moldova în timpul bătăliei dela Argeș și că ele nu s'au mișcat. Așa Istrati (care în momentul căderei Bucureștilor se afla cu Socec și Lambru la Cotroceni, unde Stirbey și Lupu Kostake au vorbit cu ei), afirma că acolo unde se afla o brigadă, Rușii au adus o divizie; că tot așa era și în văile vecine cu un corp de armată în rezervă la Târgu-Ocna și un al doilea corp de armată de rezervă, în formație, mai la nord. Toată această massă n'a împins înainte; ba chiar a cedat din teren. Aceasta este versiunea militară.

---

encore prête. Réels ou non, ces interviews sont une escroquerie politique. Probablement que Stuermer est mort ou assasiné. Voilà maintenant que, sur la foi de journaux russes, on publie que *Bratiano* accuse Stuermer non seulement de l'avoir poussé à la guerre en se portant fort pour les Bulgares, mais en lui communiquant un plan de campagne falsifié. C'est trop phénomenal, quelle que soit la mentalité de Bratiano, pour accepter comme existantes de pareilles revélations. Un fait qui probablement servira de point d'appui à tout ce système de défense, c'est qu'au dire du général Istrati (par G. Stirbey) il y avait de grosses masses russes en Moldavie pendant la bataille de l'Argeș et qu'elles n'ont pas bougé. Ainsi Istrati (qui lors de la reddition de Bucarest était avec Socec et Lambru à Cotroceni, où Stirbey et Lupu Kostake ont causé avec eux) affirmait que là où il avait une brigade, les Russes avaient amené une division; qu'il en était de même dans les vallées voisines avec un corps d'armée en réserve à Targu-Ocna et un second corps de réserve en formation plus haut. Toute cette masse n'a pas poussé en avant; elle a même cédé du terrain: voilà la version militaire.

21 Mai. — Zilele din urmă s'a scris foarte mult în «Bukarester Tageblatt» asupra stărei îngrozitoare în care s'ar afla Iaşi şi Moldova. Epidemii grozave, mortalitate imensă, lipsă de toate, defecţiunea Ruşilor, etc. Credeam mereu că aceste ştiri erau date fără bază serioasă. Din nenorocire, secretarul olandez, de Maass, care a rămas pentru a păzi legaţia, francofil, care primeşte gazetele neerlandeze antantiste, a spus lui G. Stirbey că aceste gazete confirmau după «Times» acest tablou atât de negru. Mai există şi un semn exterior : marele număr de persoane car au fugit din Moldova; unele (Yvonne Ghika de exemplu) şi-au părăsit casele lor pentru a fugi la Odessa, altele mergând la Moscova (Scarlat Arion, nepoatele mele) sau, mai ales, în Suedia şi în Danemarca.

De pretutindeni se află cât de mare este numărul sărmanilor noştri prizonieri cari au murit. Radu Ivănescu afirmă că numai în lagărul dela Corabia au murit 1000 de soldaţi de tifos exantematic!

— Urmez, cu *Stere,* convorbirea începută Sâmbăta trecută. Ii comunic concesiile de program admise de

---

21 mai. — Ces jours derniers on a beaucoup écrit dans le «Bukarester Tagblatt» sur l'état épouvantable dans lequel se trouvaient Iassy et la Moldavie. Epidémies effroyables; mortalité immense; manque de tout; exactions russes,etc. Je croyais toujours à des nouvelles données de chic. Malheureusement, le secrétaire hollandais de Maass, qui est resté pour la garde de la légation, francophile et qui reçoit les journaux néerlandais ententistes, a dit à Stirbey que ces journaux confirment d'après le «Times» toutes ces touches noires. Il y a d'ailleurs un signe extérieur. C'est le grand nombre de personnes qui ont fui la Moldavie, les unes (Yvonne Ghika, p. ex.) s'arrachant à leurs maisons pour fuire à Odessa, les autres gagnant Moscou (Ch. Arion, mes nièces) ou — surtout — la Suède et le Danemark. De toutes parts on apprend combien grand est le nombre de nos pauvres prisonniers qui ont succombé. Radu Ivanescu affirme que *mille soldats* sont morts de typhus dans le camp de Corabia.

Visite de Stere. Nous continuons notre conversation commencée samedi. Je lui fais part des concessions de program-

partidul nostru şi care pot face posibilă o lucrare în comun. Stere răspunde : «Ce garanţii putem oferi noi Puterilor Centrale pentru a spera, în schimb integritatea României ? Ar voi ele oare să reînceapă o experienţă care le-a reuşit aşa de prost ? O altă dinastie ? Regele Carol n'a succombat el sub povară şi nu s'a vorbit de detronarea lui?». Teza lui Stere este următoarea : Această ţară nu va fi nici odată nimic, dacă trebue să devie câmpul competiţiunilor între Ruşi şi Europa Centrală ; pentru a termina trebue să ne legăm cu blocul Mitteleuropa; Germania va voi libertatea mişcărilor pentru a avea pe Polonia în sânul ei ; aşa dar România în orbita austriacă ; lucrul cel mai bun deci este unirea personală cu Austria ; Impăratul, sau fiul Impăratului, Rege al României ; aşa, blocul român — Ardeal-România Mare — se va strânge.

Ii răspund că cer timp de reflecţiune şi mai ales să mă orientez prin conversaţiile personale ce voi putea avea. La rândul meu, pun întrebarea : «Dacă pacea nu vine, dacă Germanii împing ofensiva lor în Moldova,

---

me admises par notre parti et qui peuvent rendre possible notre travail en commun. *Stere* riposte: Quelle garantie pouvons nous offrir aux Puissances Centrales pour espérer en retour l'intégrité de la Roumanie? Voudront-elles recommencer une expérience qui leur a si mal réussi? Une autre dynastie? Le Roi Carol n'a-t-il pas succombé à la tache et n'a-t-on pas parlé de le détrôner? — La thèse de Stere est la suivante: Ce pays ne sera jamais rien s'il doit devenir champ clos des compétitions entre Russie et Europe centrale; pour clore, il faut le relier ferme au bloc Mittel-Europa; l'Allemagne voudra ses coudées franches pour avoir la Pologne dans son giron; donc la Roumanie dans l'orbite autrichienne; donc ce qui vaut le mieux c'est l'union personnelle avec l'Autriche; l'Empereur ou le fils de l'Empereur — Roi de Roumanie; comme cela, le bloc roumain: Ardeal-Grande Roumanie, se resserre.

Je lui réponds que je n'ai pas d'antipathie à priori et que je demande à refléchir et surtout à m'orienter par les conversations que je pourrais personnellement avoir. Je pose à mon tour la question : si la paix ne vient pas, si les Allemands poussent leur offensive en Moldavie, de sorte que

aşa ca într'o ţară unificată să putem constitui un guvern care ar putea relua firul fostei noastre politici, crede el în posibilitatea reconstituirei unei armate care ar fi în stare să reia Basarabia? Voi putea avea concursul lui?» — El îmi răspunde că da.

Stere a sperat totdeauna o apropiere Carp-Marghiloman-Stere. Cu Carp, nimic de făcut: «Carp vrea să dicteze chiar nemţilor ce au de făcut?» (sic). Stere cere să stăm de vorbă acum: Maiorescu-Stere-Marghiloman, sub condiţia formală a unei discreţii absolute. Fructul reflecţiunilor noastre va fi baza conversaţiilor pe cari el doreşte să le am la Berlin şi la Viena cu ocazia călătoriei mele la Karlsbad.

— Fapte caracteristice se desemnează cu începutul săptămânei: retragerea lui Goutchkow dela ministerul de războí după ce a dat alarma că armata rusă se descompune; retragerea lui Miljukow, obligat să părăsească afacerile străine, după ce a fost desavuat pentru nota lui războinică şi demisia lui Isvolski care părăseşte ambasada dela Paris.

23 Mai. — Ordonanţa asupra organizărei financiare

---

dans un pays unifié nous puissons constituer un gouvernement qui reprenne le fil de notre ancienne politique, croit-il à la possibilité de reconstituer une armée et avec elle de tâcher de regagner la Bessarabie? Aurais-je son concours? — Il me répond carrément «oui». Stere avait toujours espéré un rapprochement Carp-Marghiloman-Stere. Avec Carp rien à faire: Carp veut dicter aux Allemands eux-mêmes ce qu'ils ont à faire! *(sic)* — Stere demande à ce que nous causions maintenant: Maiorescu-Stere-Marghiloman, sous la condition expresse d'une discrétion absolue. Le fruit de nos réflexions sera la base des conversations que Stere désire que j'aie à Wien et à Berlin à l'occasion de mon Karlsbad.

Des faits caractéristiques marquent le commencement de la semaine: la retraite de *Goutchkow* du ministère de la guerre, après avoir jeté le cri d'alarme que l'armée russe se décompose; la retraite de *Miljukow*, obligé de quitter les affaires étrangères après avoir été désavoué pour sa note guerrière, et la démission *d'Iswolski* qui quitte l'ambassade de Paris.

a țărei este de neînțeles în textul ei românesc. Semn caracteristic : nu ține nici o socoteală de organizația finanțelor noastre, în serviciul interior. Vii discuții în toate cercurile : Se vor plăti sau nu se vor plăti în întregime cerealele rechiziționate ? Se pare că contele Praschma este ireductibil, celelalte autorități sunt pentru plata integrală.

24 Mai. — Nimic pe diversele fronturi. Atacuri franco-engleze respinse ; pe Isonzo, calm relativ, după 11 zile de lupte înverșunate.—Evenimentul pare a fi discursul prințului Lwow către gazetari, anunțând că pe frontul rus armistițiul de fapt nu mai poate să continue și că onoarea Rusiei cere să se reia ostilitățile. Dealtminterea se și vorbește de o ofensivă rusească. Mackensen a vizitat frontul ; spitalele de etapă au fost evacuate la București; ofițerii în concediu sunt trimiși la front ; un locotenent care a adus o scrisoare Valentinei Lahovary i-a spus că era în concediu, dar că de-odată a primit ordinul să se ducă pe Siret.

— Se anunță demisia lui Tisza. Tânărul baron

---

23 mai.—Ordonnance sur *l'organisation financière* du pays: incompréhensible dans le texte roumain. Signe distinctif : ne tient aucun compte de notre organisation des finances, services intérieurs. Vive discussion dans tous les cercles: payera-t-on, ne payera-t-on pas en entier les céréales réquisionnées ? Il paraît que c'est le comte Praschma qui est le Monsieur irréductible; les autres autorités sont pour le payement intégral.

24 mai. — Rien sur les fronts de guerre. Attaques françaises et anglaises repoussées — sans envergure; sur l'Isonzo, après onze jours de combat, calme relatif. L'évènement semble être le discours du prince Lwow aux journalistes, annonçant que l'armistice de fait sur le front russe ne pouvait plus continuer et que l'honneur de la Russie était interessée à la reprise des hostilités. On parle d'ailleurs d'une offensive russe; Mackensen a visité le front; les hôpitaux des étapes ont été évacués sur Bucarest; des officiers en congé sont envoyés sur le front; un lieutenant qui a apporté à Valentine Lahovari une lettre, a dit qu'il était en congé et que subitement on lui a donné l'ordre de se rendre sur le Sereth.

On annonce la démission de Tisza. Le jeune baron Groe-

Groedel, a cărui familie este foarte legată cu primul ministru, crede că Tisza fiind prea declarat într'o anumită direcţie, retragerea lui este o manoperă pentru guvern, dar că tot el va fi inspiratorul.

— Fără publicarea vreunei ordonanţe, fără vreun ordin general cunoscut, se impun oraşele şi satele la o contribuţie de ouă. Buzăul este taxat la 15.000 bucăţi pe săptămână. La moşia mea Putineiu (Vlaşca), un ţăran fruntaş a făcut 6 zile închisoare la Giurgiu fiindcă n'a predat numărul de ouă la care a fost impus!

Fiind silit să ies astăzi, am cutreerat unele mahalale ale oraşului. Sunt mirat de curăţenia străzilor. Fiecare mătură, curăţă, stropeşte cu un zel extraordinar. Numerile caselor sunt vopsite din nou, puse în ordine şi aparente; la fiecare colţ de stradă o placă nouă indică numele străzei şi numărul circumscripţiei. Este extraordinar ce se poate dobândi cu ordine şi disciplină.

25 Mai. — Asupra retragerii lui Tisza: conflictul, real sau aparent, s'a produs pe chestia legei electorale. Tisza luase poziţie, printr'o scrisoare adresată gazetelor, în contra lărgirei dreptului de vot. In realitate, după

---

del, dont la famille est très liée avec le premier ministre, croit que Tisza, étant trop déclaré dans une certaine direction, sa retraite est une manoeuvre pour donner de l'air au gouvernement, mais qu'il continuera à être l'inspirateur.

Sans ordonnance publiée, sans un ordre général connu, on impose les villes et les campagnes à une contribution en oeufs. Buzeu est taxé à 15.000 pièces par semaine. A. Putineiu, un paysan «fruntaş» a fait six jours de prison à Giurgiu pour ne pas avoir livré le nombre d'oeufs auquel il avait été imposé.

Pour mes sorties, ayant des visites à rendre, j'ai parcouru certains quartiers de la ville. Je suis étonné de la propreté des rues. Chacun balaye, nettoie, arrose avec un zèle extraordinaire. Les numéros des maisons repeints à neuf et bien en ordre et apparents; à chaque coin de rue plaques indiquant le nom de la rue et le numéro de la circonscription.

Ce qu'on peut tout de même obtenir avec de l'ordre et de la discipline.

25 mai. — Sur retraite de *Tisza*: le conflit réel ou apparent s'est produit sur la question de la loi électorale. Tisza avait pris position, dans une lettre aux journaux, contre

părerea mea, Czernin, la al cărui loc râvnea Tisza, trebue să fie acela care l-a răsturnat; scrisoarea Impăratului, cordonul St. Ştefan, dat ministrului de abea sosit la putere, indică o favoare imperială de care Czernin ştie, de sigur, să se folosească. Nu se vorbeşte — din fericire pentru Români, — de Appony printre succesorii posibili.

— Toţi cei pe care-i văd sunt excitaţi contra lui Carp. Singur Arion pledează teza ciudată, că dacă Carp merge la Berlin, cum este povăţuit să o facă, trebue neapărat să-l însoţesc eu. Chiar el, zice Arion, nu ar vrea să se ducă singur. Iar în privinţa proectelor reacţionare ale lui Carp, fleacuri : Arion este sigur că Carp va ceda pe toate punctele (?).

— Intâlnind pe d-na *Lydia Philipescu*, d-sa îmi dă ca *o veste sigură* că Germanii înţeleg că au luat-o pe o cale greşită şi că boala mea i-a îngrijorat foarte mult. Domnul Horstmann, mâna dreaptă a lui Mirbach, mi-a scris imediat pentru a-mi cere să-l primesc la dejun «spre a vorbi liniştit de diferitele probleme cari îl preocupă în momentul de faţă».

— Luptele pe Isonzo au reînceput cu toată înverşunarea.

---

l'élargissement du droit de vote. Au fond, à mon avis, c'est Czernin, dont Tisza convoitait la place, qui doit l'avoir débarqué; la lettre de l'Empereur, le cordon de «St. Etienne» au ministre à peine arrivé au pouvoir, indiquent une faveur impériale dont certainement Czernin doit savoir user. On ne parle pas, heureusement pour les Roumains, d'Appony parmi les successeurs possibles.

Tous ceux que je vois sont excités contre Carp. Arion seul plaide la thèse bizarre, que si Carp se rend à Berlin, ainsi qu'on l'y pousse, je devrais certainement l'accompagner. Lui-même, dit-il, ne voudrait pas aller seul. Quant aux projets réactionnaires de Carp, vétilles: Arion est certain que Carp cédera sur tous les points.

Rencontré Madame Lydia Phillipescu. Nous parlons de ce sujet. Elle me donne comme «un tuyau certain» que les Allemands comprennent qu'ils ont fait fausse route et que ma maladie leur a donné beaucoup d'inquiétude. Mr. Horstmann, le bras droit de Mirbach, m'a de suite écrit pour me demander à déjeuner afin de «causer tranquillement de différents problèmes qui l'occupent en ce moment».

La bataile de l'Isonzo a repris avec grande violence.

— Ne explicăm, foarte deschis, *cu Horstmann* asupra divergințelor cu Carp. Horstmann recunoaşte că programul lui Carp este o imposibilitate: «Domnul Carp este mai reacționar ca cel mai reacționar dintre Prusaci». (A citat numele contelui Westarp). — Horstmann arată multă solicitudine pentru Stere, a cărui gazetă ar dori să o ajute. El deploră piedicile pe care le pune Carp la apariția ei. (Aceasta este confirmarea plângerei pe care o formulase Stere). Horstmann mă întreabă dacă pot conta pe Stere, şi îmi adaugă: «Suntem foarte fericiți de a face cunoştința ilustrului domn Maiorescu!» Horstmann va luat masa, Luni, cu Maiorescu la mine. Imi confirmă că ideia uniunei personale cu Austria este văzută la Viena cu ochi foarte favorabili, dar el se îndoeşte să fie bine primită la Berlin. Dealtmintrelea, Viena este prea departe pentru ca să se poată face o bună administrație. Ce ar fi aci? Un Statthalter? (Locțiitor Domnesc). El emite ideia ciudată ca prințul de Schönburg (cel din Moldova) să fie Rege; e bogat şi vorbeşte româneşte.—Căderea lui Tisza este evident o lovitură a lui Czernin: nouă ne place aceasta; accen-

---

Conversation avec Mr. Horstmann. Nous nous expliquons très ouvertement avec Mr. Horstmann au sujet des divergences avec Carp. Horstmann reconnaît que le programme de Carp est une impossibilité: «Mr. Carp est plus réactionnaire que le plus réactionnaire Prussien». Il a cité le nom du comte Westarp. Il marque beaucoup de sollicitude pour Stere. dont il voudrait aider le journal; il déplore les entraves que Carp met à l'apparition de ce journal. (C'est la confirmation de la plainte qu'avait formulé Stere). Il me demande si je puis compter sur lui: «Nous sommes très heureux de faire la connaissance de l'illustre Mr. Maiorescu». (Ces messieurs déjeunent lundi ensemble chez moi). Horstmann me confirme que l'idée de l'union personnelle avec Autriche est très favorablement vue à Wien, mais il doute qu'elle serait bien accueillie à Berlin. D'ailleurs, Wien est bien loin pour qu'une bonne administration puisse se faire. Qu'aurait-on ici? Statthalter? Il émet l'étrange idée du Prince de Schönburg (celui de Moldavie) comme Roi; il est riche et parle roumain. La chute de Tisza est évidemment un coup de Czernin; nous aimons cela; l'accentuation de

tuarea Austriei şi a unei persoanlităţi este excelentă pentru noi; aceasta va da un sprijin Cancelarului pentru a rezista militarismului. Militarii noştri fac prea multă politică. (Mereu cearta civilo-militară› care se simte peste tot în cercurile germane.)—Horstmann recunoaşte că soluţia propusă de Virgil Arion, aşa zisă a lui Bussche› adică un guvern provizoriu instalat chiar de astăzi, cu ţara tăiată în două, nu este o soluţie serioasă. Raporturile dintre autoritatea militară şi «umbra de guvern ce o aveţi acum», sunt şi aşa destul de grele; ce ar fi dacă ar fi un guvern real?

— *G. Stirbey* îmi comunică: Hentsch a primit o scrisoare dela guvernul german asupra stărei foarte rele a prizonierilor noştri în Germania; *au fost şi cazuri mortale;* trebue să le trimitem hrană de aci; se pun vagoane la dispoziţia noastră; oraşul va trimite un tren de porumb; vom face un depozit la Craiova şi unul la Bucureşti. Acuma se înţelege ce foamete trebue să domnească în Germania!

26 Mai. — Soseşte archiducele Frederic, fost comandant-şef al armatelor austriace. S'a pregătit pentru dân-

---

l'Autriche et d'une personnalité est excellente pour nous; cela donnera de l'appui au Chancelier pour résister au militarisme de chez nous: nos militaires font trop de politique. (Toujours la querelle civils-militaires qu'on sent partout dans les cercles allemands). Il reconnaît que la solution proposée par Virgile Arion, soit disant solution de Bussche: un gouvernement provisoire installé dès aujourd'hui avec le pays coupé en deux, n'en est pas une. Les rapports entre les autorités militaires et «l'ombre de gouvernement que vous avez» sont assez difficiles comme cela; que serait-ce s'il y avait un gouvernement réel?

Stirbey me communique: Hentsch a reçu une lettre du gouvernement allemand sur le très mauvais état de nos prisonniers en Allemagne; *il y en a des cas mortels;* il faut qu'on leur *envoie de la nourriture d'ici;* on met des wagons à notre disposition; la ville va envoyer un train de maïs: nous ferons un dépôt à Craiova et un à Bucarest. On comprend maintenant quelle disette il doit y avoir en Allemagne!

26 mai. — Visite de l'Archiduc Frédéric, ancien commandent en chef des armées autrichiennes. On a préparé pour lui

sul casa lui A. Florescu. Va sta, pare-se, până Luni. Se zice că este invitat de Mareşalul.

Se mai anunţă că Bethman-Hollweg şi Czernin se vor duce împreună la Constantinopole pentru a înapoia vizita Marelui Vizir. Trebue să fie vorba de vre-un hap pe care trebue să-l înghită Sultanul.

Noul atac italian n'a dat nici un rezultat. Italienii au pierdut chiar vre-o 4000 de prizonieri.

— Arestările au început din nou. Din nou a fost internat I. Zanne şi au mai fost închişi: Morandini, Mişu Antonescu, de abia sosit dela Buzău, Dumitrescu-Bumbeşti dela Băncile populare, Stoica dela Industrie şi multă lume mai măruntă, mai ales takişti. Aceasta nu seamănă de loc cu ce mi-a spus Hentsch!

27 Mai. — Archiducele este plimbat peste tot în oraş. Nu ştiu care, din poliţia germană sau din poliţia română, are ideia ciudată să nu lase circulaţia liberă decât pe o singură parte a străzilor şi opreşte să se deschiză ferestrele sau să stea cineva la fereastră!

— După «Russkija Wiedomosti» se telegrafiază din

---

la maison A. G. Florescu. Séjour, paraît-il, jusqu'à lundi. Invité, dit-on, par le Feldmaréchal.

On annonce aussi que Bethmann-Hollweg et Czernin se rendent ensemble à Constantinople, rendre au Grand Vizir visite. Il doit certainement être question de faire avaler une couleuvre au Sultan.

L'attaque nouvelle italienne n'a rien donné. Les Italiens ont même perdu 4000 et quelques prisonniers.

Les arrestations ont repris bon train. On a de nouveau interné J. Zane, on a pris Morandini, Michel Antonescu à peine débarqué de Buzau, Dumitrescu-Bumbeşti des Banques populaires, Stoika de l'Industrie et beaucoup de petit monde, surtout des takistes. Cela ressemble si peu avec ce que m'avait dit Hentsch!

27 mai. — L'Archiduc est partout promené en ville. Je ne sais, de la police allemande ou de la police roumaine, qui a eu la saugrenue idée de ne laisser circuler que d'un côté des rues et d'interdire sur tous les parcours d'ouvrir les fenêtres et de se placer aux fenêtres!

Selon le «Russkija Wiedomosti» on télégraphie de Berlin

Berlin că naţionaliştii conduşi de Iorga, ţinând la Iaşi o întrunire antisemită, au fost atacaţi de socialişti susţinuţi de Ruşi. Naţionaliştii au fost bătuţi şi puşi pe fugă şi Iorga rănit de un glonte (?). Guvernul se zbate neputincios, comitetul soldaţilor ruşi având de fapt puterea. Să fie oare adevărat?

— *Lupu Kostake* îmi face o nouă şi lungă vizită. El îmi anunţă: că se va plăti grâul rechiziţionat cu preţul întreg; — că a înscris în buget mai multe milioane pentru o mulţime de lucrări, printre cari terminarea Mărcuţei (1 şi jum. mil.); — că Hentsch a comunicat lui Carp, cu autorizare de a o repeta, că toţi prizonierii noştri vor fi puşi în libertate şi repatriaţi (!?). Mai mult, el mă ia la o parte, căci era şi Beldiman de faţă, şi mă îndeamnă să mă hotărăsc în grabă, (presupun a vedea pe Carp), căci timpurile se apropie şi mari evenimente se prepară pentru România. «Moldova va fi curăţată»—, el nu poate să spue mai mult.

28 Mai. — Dejun la mine: Mirbach, Horstmann, Maiorescu, G. Ştirbey, C. Arion, Mirbach care a avut

que les nationalistes conduits par Iorga, ayant tenu à Iassy une réunion antisemite, ont été attaqués par les socialistes dont les Russes auraient pris le parti. Les nationalistes ont été battus et mis en fuite et *Iorga blessé d'un coup de feu (? !)*. Le gouvernement se débat dans l'impuissance, le comité des soldats russes ayant la force de fait. Est-ce vrai?

Lupu Kostake me fait nouvelle longue visite. Il m'annonce: 1) qu'on va payer les blés réquisitionnés prix entier; 2) qu'il a inscrit dans le budget un tas de millions pour un tas de travaux dont achèvement de Marcutza (1½ millions); 3) que Hentsch a communiqué à Carp, avec autorisation de le répéter, *qu'on va mettre en liberté et rapatrier tous nos prisonnniers (! ?)*. De plus, me prenant à l'écart, puisque Beldiman était en tiers, il me presse de me décider (à voir Carp, je suppose), car les temps sont proches et que de grands événements se préparent pour la Roumanie. «La Moldavie sera netoyée»: il n'en peut dire plus long.

28 mai. — Déjeuner chez moi: Mirbach, Horstmann, Maiorescu, Stirbey, Arion. Mirbach a eu un très long entre-

o foarte lungă întrevedere cu Maiorescu, îmi comunică bucuria lui că a avut această întrevedere.

Spre marea mea surprindere, ei m'au întrebat dacă ştiam ceva de zvonul retragerei lui Bethmann-Hollweg, care circulă în oraş; căci ei nu ştiu nimic. Această noutate mi-a fost transmisă cu adaosul că Ludendorff era numit în locul său. Mai în urmă s'a spus că generalul de Gallwitz era succesorul lui.

Mirbach nu crede în punerea în libertate a prizonierilor şi sfătueşte să nu se răspândească această ştire. El mă îndeamnă cu oarecare insistenţă să revăd pe Hentsch, care trebue în curând să plece la Cartierul General. Ministrul părea impresionat de argumentarea lui Maiorescu: Abdicarea Regelui Ferdinand posibilă şi poate necesară, — dar decăderea Prinţului Carol ar fi un rău precedent: în mijlocul înălţărei democraţiei, este oare util să se mături dinastiile ?

— Archiducele *Frederic* pare a fi venit pentru a sonda dacă terenul era prielnic unei vizite a Impăratului Carol, care va veni la Bucureşti. Arhiducele a fost mirat de ţinuta generală: «El nu se mai credeà în ţară inamică.»

---

tien avec Maiorescu; il m'a dit la joie de l'avoir eu. A mon grand étonnement, ces Messieurs m'ont demandé si je savais quelque chose du bruit qui courait en ville de la retraite de Bethmann-Hollweg; eux n'ont aucun renseignement. Cette nouvelle m'avait été transmise avec complément que Ludendorf était nommé à sa place. Depuis on a dit que c'était le général de Gallwitz qui était le successeur.

Mirbach ne croit pas à la mise en liberté des prisonniers et conseille de ne pas répandre la nouvelle. Avec une certaine insistance il me conseille de revoir Hentsch, qui doit partir bientôt pour le Quartier Général. Le ministre semblait impressionné par l'argumentation de Maiorescu: abdication du Roi Ferdinand, possible et peut-être nécessaire, — mais déchéance aussi de Carol mauvais précédent: au milieu de la démocratie montante est-il utile de dégommer les dynasties ?

L'Archiduc Frédéric semble être venu en sondeur pour juger si le terrain se prêtait à une visite de l'Empereur Charles, qui viendra à Bucarest. L'Archiduc a été étonné de la tenue générale: il ne se croyait plus en pays ennemi.

—*Tzigara-Samurcaş*, se plânge amar de Lupu Kostake. El are un diferend cu Komandatura în privinţa unui ovrei, Mendel, interpret, dat afară de el pentru abuz de încredere şi pe care Komandatura vrea să i-l impue. Lupu, în loc să-l acopere, îi reproşează «că iar te-ai ambiţionat.» Tzigara vorbeşte de demisie.

29 Mai. — Domnul *Dendramis*, secretar girant al legaţiunei elene, vine dela Berlin. Acolo au avut loc demonstraţii colosale, şi 300.000 de lucrători au manifestat şi au obţinut raţia de pâine îndoită pe care o cereau. Starea socială în Germania este de îngrijorat. Lipsesc toate: un ou pe săptămână de familie (sic)! Am văzut cartela de pâine a domnului Dendramis: 160 de gr. pe zi. «Contrastul, îmi zice el, cu tratamentul larg al Românilor este foarte mare. S'au purtat foarte bine cu D-voastră». Viaţa este încă mai grea în Grecia; s'a încercat să se facă pâine din stafide (?). Zaimis a primit toate condiţiile Antantei: poliţia sub supravegherea Francezilor; poşta sub a Italienilor şi marina sub Englezi; numai Ruşii nu s'au amestecat. Dar Regele George continuă să aibă o mare popularitate.

Plaintes amères de *Tzigara* contre Lupu. Il a un différend avec la Kommandantur au sujet d'un juif, Mendl, interprète, renvoyé par lui pour cause d'abus de confiance et que la Kommandatur veut lui imposer. Lupu, au lieu de le couvrir, lui reproche «iar te-ai ambiţionat». Tzigara parle de démission.

29 mai. — *Dendramis*, sécretaire gérant de la légation de Grèce. Il vient de Berlin. Il y a eu des *démonstrations monstres et 300.000* ouvriers ont manifesté; ils ont obtenu la double ration de pain qu'ils exigeaient. L'état social en Allemagne est inquiétant. On manque de tout: un oeuf par famille et par semaine *(sic)*. J'ai vu la Brot-Karte de Mr. Dendramis: 160 grammes par jour; le contraste, me disait-il, est grand avec le traitement large des Roumains. «On s'est très bien conduit avec vous». La vie est plus atroce en Grèce; on a essayé de faire du pain avec du raisin sec (?). Mr. Zaimis a accepté toutes les conditions de l'Entente: la police sous la surveillance des Français ; les postes sous celle des Italiens et les côtes (la marine) sous celle des Anglais; les Russes seuls ne se sont mêlés de rien. Mais le Roi Georges continue à avoir une immense popularité.

— «Pester Lloyd» anunţă că la conferinţa socialiştilor din Stockholm, România va fi reprezentată de N. Cocea şi Bujor! Mai mult chiar, Brătianu ducându-se la Iaşi, a luat pe Bujor cu el.

— Un scandal în administraţia aprovizionărilor. Căpitanul Albrecht, despre care se zicea mult bine e trimis pe front; Zehender, Simons, ajutorul lui Albrecht, şi Pauker sunt arestaţi. Se pare că este o afacere mare de făină. Dobrescu şi Darvari îmi spun că Berindey joacă un rol urât şi că totul ar fi montat de dânsul în contra lui Verzea. Peste tot suflă un vânt de intrigi foarte trist.

30 Mai. — Toţi prefecţii sunt la Bucureşti pentru bugetele lor. Au venit să mă vadă: Petre Polimeride, care nu-şi ascunde drapelul politic în buzunar, Fortunescu, Tamara, Culcer, St. Frumuşeanu. Toţi satisfăcuţi de raporturile lor cu autorităţile germane, dar din nenorocire, toţi de acord pentru a conveni că peste tot unde s'a prădat, ţăranii noştri sau locuitorii din mahalale sunt autorii. Mi se spune: «Orice casă părăsită

Le «Pester Lloyd» annonce qu'à la *conférence* des socialistes de Stockholm, *la Roumanie sera representée par N. Cocea et Bujor!* Bien mieux, Bratiano, se rendant à Iassy, a amené avec lui Bujor.

Un scandale dans l'administration des approvisionnements. Le capitaine Albrecht, dont on disait du bien, est envoyé au front. Zehender, Simons (adjoint de Albrecht) et Pauker sont arrêtés. C'est une grosse affaire de farines, paraît-il. Dobrescu et Darvari me disent que Berindey joue un vilain rôle et que tout est monté par lui contre Verzea. Il y a partout un vent d'intrigues bien triste.

30 mai. — *Tous les préfets sont à Bucarest* pour leurs budgets. Sont venus me voir Petre Polimeride, qui ne met pas en poche son drapeau politique, Fortunescu, Tamara, Culcer, St. Frumuseanu. Tous satisfaits de leurs rapports avec les autorités allemandes. Mais tous, malheureusement, d'accord pour convenir que partout où on a pillé, ce sont nos paysans ou nos habitants des faubourgs qui ont pillé. On me dit: toute maison abandonnée par son propriétaire a été

de proprietarul ei a fost o casă devastată; devastatorii au avut chiar răbdarea să rupă tapetele depe ziduri».

— Buletinul vorbeşte de semne de atac pe frontul ruso-român. Alaltăeri se făcea menţiune în buletinul român, de activitate de aviatori pe front. Eşim oare din amorţire?

— Am văzut pe colonelul *Hentsch*, care mi-a acordat tot ce am cerut pentru Crucea Roşie. Dar nici un cuvânt de politică; nici măcar călătoria la Karlsbad n'a dat prilej la aceasta. Hentsch pleacă la Cartierul General.

— Contele *Praschma* a cerut să mă vadă; pleacă şi el cu Hentsch «în serviciu». Ca cereale de export sunt aproximativ 100.000 de vagoane, mai ales grâu; mai mult decât sperau ei să găsească. Se ia puţin porumb, ţinându-se seamă de proasta recoltă probabilă a anului acesta. El crede posibilă şi chiar probabilă retragerea lui Bethman-Hollweg, al cărui succesor ar fi Gallwitz. O pace făcută de un general, şi mai ales de un general norocos, va fi mai lesne acceptată de socialiştii cari se află în rândurile armatei şi generalul e mai necesar pen-

---

une maison dévastée; les pillards ont eu même la patience d'arracher les papiers des murs.

Le bulletin parle de *manifestation d'attaques* sur le front russo-roumain. Avant hier il était fait mention (bul. roumain) d'activité d'aviateurs sur le front. Sortirait-on de la torpeur?

Vu le Colonel *Hentsch* qui m'a accordé tout ce que j'ai demandé pour la Croix Rouge, etc. Mais pas un mot de politique; le voyage de Karlsbad n'a même pas fourni une occasion. Hentsch se rend au quartier général.

Le *comte Praschma* a demandé à me voir; il part aussi avec Hentsch «in Dienst». Comme céréales à exporter, il y a environ 100.000 wagons, principalement du blé; plus qu'on n'avait pensé en trouver. On prend peu de maïs en vue de la mauvaise récolte probable, pour cette année, de cette céréale. Il croit possible et probable la retraite de Bethmann-Hollweg et ce serait de Gallwitz qui succèderait. Une paix faite par un général et un général heureux sera plus facilement acceptée par les socialistes qui sont dans les rangs de l'armée et le général vaut mieux pour

tru împrejurările cari vor urma pacea. (Textual). In ceeace priveşte România, s'a vorbit de judeţele dela gura Dunărei, pe cari, având în vedere ideile socialiştilor, poate că Rusia le va ceda. (?). Praschma admite continuarea dinastiei cu Carol. El m'a întrebat chiar, dacă nu cred că Regele Ferdinand, îndreptat de nenorociri, ar fi admisibil. — Rea impresie face Grig. Cantacuzino, care irită pe toată lumea în comisii cu reclamaţiile lui interesate; afirmă că Germania a dat bani pentru «Minerva». Notez ambele fapte care rees din această parte a convorbirei noastre cu sensul precis, în definitiv foarte jignitor, pe care-l aveau. Praschma este foarte mirat că Cantacuzino reprezintă Băncile populare în comisia mixtă.

31 Mai. — Dejun la Doamna Lydia Philipescu cu Praschma, Horstmann, domnişoara von Arnim, familia Radu Rosetti. Doamna Philipescu îmi vorbeşte de numeroasele plângeri ale Germanilor în contra lui Grigore Cantacuzino şi de greşelile lui.

Profit de ocazie ca să rog pe *Praschma*, care pleacă

---

les circonstances qui suivront la paix. (Textuel). Au sujet de la Roumanie, on a causé des départements des bouches du Danube qui, vu les idées des socialistes, peut-être la Russie les cèderait-elle (?). Praschma admet la continuité de la Dynastie avec Carol. Il m'a même demandé si je ne pensais pas que le Roi Ferdinand corrigé par le malheur ne serait pas admissible. Mauvaise impression de Grégoire Cantacuzène, qui dans les commissions irrite tout le monde avec ses réclamations interessées ; affirmation que pour la «Minerva» l'Allemagne a donné de l'argent: je retrace les deux faits se détachant de cette partie de notre conversation avec le sens précis, au fond très blessant, qu'elle avait. Très étonné que dans la commission mixte Cantacuzène fût le représentant des banques populaires.

31 mai. — Déjeuner chez M-me Lidya Philipescu avec Praschma, Horstmann, M-lle d'Arnim, la famille Rodolphe Rosetti.

M-me Philipescu me parle des plaintes nombreuses des Allemands contre Grigutza et ses niaiseries cupides.

Je profite de l'occasion pour prier Praschma, qui part

mâine la Berlin, să se intereseze şi să intereseze cercurile diriguitoare de soarta prizonierilor noştri din Bulgaria. Ni s'a adus de curând 180 nenorociţi, întorşi din Monastir, cari sunt adevărate zdrenţe omeneşti; rănile lor sunt pline de viermi; în ultimul grad de slăbiciune din cauza foamei... Ei au făcut parte din contingentul întrebuinţat la Monastir pentru facerea tranşeelor; după spusele lor, majoritatea dintre ei au pierit de frig şi epuizare!

1 Iunie. — La Maiorescu am avut o întrevedere cu *Stere*. El pledează, cu multă căldură, teza tatălui lui Maiorescu şi a lui Aurel Popovici. Printre argumentele lui, unul singur atrage atenţia noastră şi merită a fi verificat: uniunea personală este singurul mijloc de a scăpa Dobrogea care, fără aceasta, va fi dată întreagă Bulgariei. Dacă Austria ţine la acest proiect, poate că acesta va fi mijlocul de presiune care se va exercita asupra noastră şi care este conform atitudinei favorabile Bulgariei, pe care a avut-o Austria în 1913.

— Cu privinţă la scandalul făinei la comisia de

---

demain pour Berlin, de s'intéresser et d'intéresser les cercles dirigeants sur le sort de nos prisonniers en Bulgarie. On vient de nous remettre 180 malheureux retour de Monastir, qui sont des loques humaines; leurs plaies ont des vers; le dernier degré de la réduction par la faim... Ils ont fait partie du contingent employé à Monastir pour faire des tranchées; la majorité, à leurs dires, ont péri par le froid et l'épuisement!

1 juin. — Entrevue avec *Stere* et *Maiorescu* chez celui-ci. Stere avec beaucoup de chaleur plaide sa thèse, qui fut celle du père Maiorescu et d'Aurèle Popovici. Parmi ses arguments, il y en a un sur lequel nous tiquons et qui demande vérification: l'union personnelle est le seul moyen de sauver la Dobrogea qui, sans cela, sera donnée entièrement à la Bulgarie.

Si l'Autriche tient à ce projet, peut-être y aura-t-il là le moyen de pression qu'on exercera sur nous et qui est logiquement conforme à l'attitude favorable à la Bulgarie qu'a eue l'Autriche en 1913.

Scandale des farines à la commission d'approvisionnement. Albrecht éloigné; les uns le disent en prison; d'au-

aprovizionare: Albrecht a fost îndepărtat și înlocuit cu intendentul Zacherl. Dar Zehender, Simons și alți complici ai lor sunt arestați. Este vorba de pâinea de o singură calitate cu o reducere de preț. De două zile a izbucnit această afacere, iar Dobrescu și Darvari sunt indignați de atitudinea avută de Berindey de data aceasta ca și de câte ori a avut neînțelegeri cu primarul Verzea.

2 Iunie. — Ni se dă textul discursului Impăratului Carol la deschiderea Reichsratului la Viena. Foarte democratic. Promisiuni de libertăți și de egalitate pentru toate popoarele lui. La început, o notă specială pentru Bohemia, iar la sfârșit o altă notă, apăsată, pentru Ungaria. El menționează și compromisul: or acest compromis, prelungit de Tisza cu forme legale, este unul din atacurile cele mai vii ale minorității parlamentare din Budapesta în contra lui Tisza. Discursul este pacifist. Ca bucată literară, lung și descusut.

3 Iunie. — In fine Litzica a fost îndepărtat dela Instrucția Publică și înlocuit cu Virgil Arion. Lupu, care

---

tres pensent qu'il s'est suicidé; le capitaine est remplacé par l'intendant Zacherl· Mais Zehender, Simons et d'autres comparses sont arrêtés. Il est question d'un pain unique et d'une réduction du prix. Il y a deux jours que l'affaire a éclaté. Dobrescu et Darvari sont indignés de l'attitude que Berindey à eue dans cette affaire et dans tous ses autres démêlés avec le maire Verzea.

2 juin. — *Ouverture du Reichsrat à Wien.* On nous donne le texte du discours d'ouverture de l'Empereur Charles. Très démocratique. Promesse de liberté et d'égalité pour tous ses peuples. En commençant, une note spéciale pour la Bohème; en finissant, une autre note appuyée pour la Hongrie. Il y est fait mention du compromis; or ce compromis, prolongé par Tisza en des formes légales, est une des plus vives attaques de la minorité parlamentaire de Budapest contre Tisza. Comme morceau littéraire, long et décousu.

3 juin. — *Litzica* est enfin renvoyé de l'Instruction Publique et remplacé par *Virgile Arion.* Lupu, qui a dîné

a prânzit la mine, nu mi-a suflat nici o vorbă despre aceasta. Deunăzi, vorbind cu Maiorescu, el mi-a spus cu vehemenţă: «Dar Virgil Arion este o canalie!» La 25 Mai, lui Horstmann, care mă întrebase ce fel de om este Virgil Arion, eu i-am răspuns: «Acel care îi va oferi onorarii bune şi un portofoliu, îl va avea».

— Bietul *Hinna* se zbate pentru a încerca de a obţine schimbări în ordonanţa asupra justiţiei. Consilierul juridic german Freltz, spunându-i mereu că ar întâmpina o rezistenţă mare la concesiunile judecate ca acceptabile de el, Hinna a cerut o audienţă Mareşalului, audienţă care i-a fost refuzată. Printr'o scrisoare semnată de Freltz, Hinna este invitat a se adresa lui. Membrii «Umbrei de guvern» (cum a fost botezat de Horstmann) pe care l'a instituit Carp, se bucură în adevăr de un credit strălucit!

— O broşură împrumutată de Papamihalopol lui Kiriacescu ne dă, din sorginte oficioasă, explicaţii asupra ciocnirii care a avut loc la Atena la 1 Dec. 1916. Amiralul Dartige du Fournet a pretins dela guvernul

chez moi, ne m'en a pas soufflé mot. L'autre jour, en causant avec Maiorescu au sujet de Virgile, il m'a dit avec véhémence: «Virgile Arion? dar este o canalie!» Le 25 mai, Horstmann m'avait demandé quel homme était Mr. Virgile Arion et je lui ai répondu: «celui qui lui offrira une bonne prébende et le portefeuille, l'aura».

Le pauvre *Hinna* se débat pour tâcher d'obtenir des changements dans l'ordonnance sur la justice. Le conseiller juridique allemand Freltz lui disant toujours qu'il rencontrait une grande résistance aux concessions jugées acceptables par lui, Hinna a demandé une audience au Feldmaréchal et cette audience lui a été refusée. Par une lettre signée par le même Freltz, il est renvoyé à Freltz. Les membres de «l'Ombre de gouvernement», comme l'a appelé Horstmann, que Carp a institué, jouissent décidément d'un crédit réluisant.

Une brochure prêtée par Papamihalopol à Kiriacescu nous donne de source officieuse une explication de l'échauffaurée dont Athènes a été le theâtre le 1-er déc. 1916. L'amiral Dartige du Fournet a exigé du gouvernement hellméni-

elen să i se predea tunurile, mitralierele, puştile şi muniţiile în compensaţia materialului căzut în mâinile Bgularilor şi Germanilor la Cavalla, în urma defecţiunei corpului 4-lea grecesc, care s'a predat Germanilor. Ministerul Lambros explică prin două scrisori amiralului că Antanta, în urma diferitelor desarmări şi capturări de material grecesc, deţine o cantitate maĭ mare ca Germanii, şi opunând un refuz formal declară că orice măsură de realizare pe această cale va fi considerată «ca act de ostilitate». Cu toate acestea, Antanta vrea să procedeze la o luare de gaj şi debarcă trupe. Grecii pretind, şi este probabil, că trupele Antantei au tras cele dintâi; au fost morţi şi răniţi din ambele părţi; flota a bombardat oraşul până la orele 7 seara, iar Venizeliştii au tras din unele case asupra trupelor guvernului. Corpul de debarcare s'a retras în aceiaşi zi şi guvernul grec a cedat Antanteĭ 6 baterii de campanie!

Cărticica dă detalii asupra armelor, granatelor şi muniţiilor găsite la Venizelos şi fotografia propriei sale cuirase, un fel de cămaşă de zale cu cute, ca o fustă cu volane.

---

que la livraison de canons, mitrailleuses, fusils et munitions en compensations du matériel tombé aux mains des Bulgares et des Allemands à Cavalla et par suite de la défection du 4-me corps grec, qui s'est rendu aux Allemands. Le ministère Lambros, par deux lettres explique à l'amiral que l'Entente détient, par suite de différents désarmements et captures, un matériel grec similaire en plus grande quantité que les Allemands ; oppose *un refus formel* et déclare que toute mesure de réalisation dans cette voie sera considérée comme acte d'hostilité. Néanmoins, l'Entente veut procéder à une prise de gage et débarque des troupes. Les Grecs prétendent et c'est présumable que ces troupes tirèrent les premières, il y eut des morts et des blessés des deux côtés; la flotte bombarda la ville jusqu'à 7 h. du soir et les venizelistes tirèrent de certaines maisons sur les troupes de gouvernement. Le corps de débarquement s'est retiré le jour même et le gouvernement grec céda à l'Entente six batteries de campagne. La brochure donne le détail des armes et des grenades et munitions trouvées chez Venizelos et la photographie de sa propre cuirasse, sorte de côte de mailles à plis comme des volants de jupe.

— In «Le Temps» din 2 Aprilie, pe care mi l'a împrumutat d-l Dendramis, se găseşte povestirea, pretinsă autentică, a abdicărei Ţarului. Toată tragedia s'a petrecut într'un tren de drum de fer care n'a putut nici o dată să ajungă la Tzarskoe-Selo, unde voia Impăratul să meargă, şi care fusese readus la Pskov unde Impăratul voia să întâlnească pe generalul Rousky : aceasta era la 14 Martie. Rousky, la curent cu ce se petrecuse la Petrograd şi de acord cu Evert şi Brussilov, a vorbit de abdicare. Un delegat al Dumii, Sulghin, şi un membru al guvernului provizoriu, Goutchkow, erau deja pe drum spre Pskov. Totul s'a petrecut între aceşti doi oameni şi Ţar, în prezenţa ministrului Curţei Frederiks şi generalului Narişkin. Abdicarea a fost semnată în două exemplare copiate cu maşina pe o fiţuică de hârtie. Semnătura Ţarului, cu creionul ; semnătura ministrului Curţei, cu cerneală. Delegaţii Dumei au luat un exemplar, iar celalt a fost lăsat generalului Rousky.

4 Iunie. — Primesc vizita medicului şef von *Goetz*, care vine să mă întrebe când voiu putea să primesc pe guvernatorul, care vrea să-mi facă o vizită pentru a-mi

---

Dans *Le Temps* du 23 avril, prêté par Mr. Dendramis, le récit, déclaré authentique, *de l'abdication du Tzar*. Toute la tragédie s'est passée dans un train de chemin de fer qui n'a jamais pu atteindre Tzarskoie-Selo, où l'Empereur voulait se rendre, et qu'on avait dû ramener à Pskof, où l'Empereur voulait rencontrer le général Roussky: c'était le 14 mars. Roussky, au courant de ce qui s'était passé à Petrograd et d'accord avec Evert et Broussilof, parle d'abdication. Un délégué de la Douma, Choulquine, et un membre du gouvernement provisoire, Goutchkow, étaient déjà en route pour Pskow. Tout se passa entre ces deux hommes et le Tzar en présence du ministre de la cour, Frédériks, et le général Narischkine. L'abdication a été signée en deux exemplaires copiés à la machine sur feuillets. Signature du Tzar au crayon ; signature du ministre de la cour à l'encre. Les délégués de la Douma ont emporté un exemplaire ; l'autre a été laissé au général Roussky.

4 juin. — Visite de l'*Oberarzt von Goetz*, qui vient me demander quand je pourrai recevoir le gouverneur, qui veut me faire une visite pour me remercier comme prési-

mulţumi de toate serviciile aduse în calitate de preşedinte al Crucii Roşii. Presupun că acesta este modul de a îndrepta faptul că nu mi s'a depus carta lui după vizita ce i-am făcut.

5 Iunie.—La orele 12 soseşte la mine generalul *Tülff* von Tscheppe cu chivără şi decoraţii. El a vizitat unul din spitalele noastre şi vine să-mi mulţumească pentru opera Crucii Roşii. — La rândul meu îi spun că administraţia lui ne-a uşurat sarcina, prin faptul că ne-a lăsat independenţa noastră. — Conversaţie amicală asupra ţărei pe care o găseşte aşa de frumoasă, asupra inteligenţei poporului, asupra contrastelor pe care le prezintăm în toate; din nefericire Regele Carol a primit legi cari nu erau încă pe calapodul ţărei. Corectez: El a moştenit această legislaţie dată în 1864 şi guvernul care ne-a dat Constituţia noastră era un guvern de oameni cari au lucrat cu Mazzini, cari erau din 1848, şi pentru cari cuvintele: egalitate, fraternitate, libertate, au fost mirajul care falsifică vederea realităţii. — Perspective prieteneşti pentru viitorul nostru; bunăvoinţă pentru ţară. Nici o notă de politică actuală.

---

dent de la Croix Rouge de tous les services rendus. Je suppose que c'est la façon de corriger le fait qu'une carte n'a pas été déposée après la visite que je lui ai faite.

5 juin. — A midi le *général Tülff von Tscheppe* arrive avec casque et décorations. Ayant visité un de nos hôpitaux, il vient me remercier pour l'oeuvre de la Croix Rouge. A mon tour je lui dis que nous ayant laissé notre indépendance, son administration nous a facilité la tâche. Conversation amicale sur le pays qu'il trouve si beau, sur le peuple intelligent, sur les contrastes que nous présentons en tout; malheureusement, le Roi Carol a accepté des lois pas encore à la taille du pays. Je corrige: il a hérité de cette legislation octroyée en 1864 et le gouvernement qui nous a donné notre Constitution était un gouvernement des gens qui ont travaillé avec Mazzini, qui ont été de 1848 et pour qui les mots «egalité-fraternité-liberté» ont été le mirage qui fausse la vision réelle. Perspectives amicales pour notre avenir; beinveillance pour le pays. Aucune note de politique actuelle.

6 Iunie. — Becherescu vine pentru a mă interesa de soarta fratelui său, doctorul, care, prizonier de război liberat, pus în capul serviciului sanitar de Romanaţi, ar vrea, invocând o vagă pleurezie, să fie dispensat de serviciul medical, pentru a se îngriji de moşiile familiei sale! Ţara noastră este plină de boli molipsitoare şi acest demers este un exemplu minunat de lipsa de conştiinţă a unei clase întregi de parveniţi. Becherescu pretinde că la el, la Zimnicele, totul a fost distrus, prădat, furat — abea 8 zile după declararea războiului, — de regimentul 4 Argeş. Un comandant, pentru a opera mai liniştit, a legat şi pornit la oraş tot personalul acuzat fals de nu se ştie ce delict. Becherescu pretinde că a pus să se dreseze acte.

— Doctorul *Blazian* dă detalii jalnice asupra stărei sanitare trecute şi prezente a Râmnicului Sărat. Ruşii, în retragere, au abandonat bolnavii şi răniţii lor, dar au luat spitalul cu ei: printre bolnavii lor se găseau de toate până şi holera şi tifos exantematic. Prizonierii, în majoritate Ruşi, au fost parcaţi la cazarma regimentului

---

6 juin. — Becherescu vient pour m'intéresser au sort de son frère, le Docteur, qui, prisonnier de guerre, libéré, mis à la tête du service sanitaire de Romanaţi, voudrait, invoquant, lui médicin, une vague pleurésie, être dispensé du service médical pour aller soigner les propriétés de la famille. Les campagnes sont pleines de maladies contageuses et c'est un exemple frappant du défaut de conscience de toute une classe de nos parvenus. Becherescu prétend que chez lui, à Zimnicele, tout a *été détruit, pillé, volé* — huit jours à peine après la déclaration de la guerre, — par le 4-me rég. Argeş (No. donné par lui). Un commandant, pour opérer plus à l'aise, a garrotté tout le personnel faussement accusé d'on ne sait quel délit et l'a expedié à la ville. Becherescu prétend avoir fait dresser des actes.

Le Dr. Blasian donne les détails navrants sur l'état sanitaire passé et présent de Ramnic-Sarat. Les Russes en retraite ont abandonné leurs malades et blessés, mais en enlevant leur hôpital; il y avait de tout, y compris le choléra et le typhus exantémateux. Les prisonniers, en majorité Russes, ont été parqués à la caserne du régiment d'artillerie

de artilerie, fără hrană suficientă, fără nimic pentru a fi îngrijiţi: au fost până la 200 de decese în 24 de ore, şi 5 doctori militari români, internaţi cu ei, au murit acolo. Medicii austriaci, cari vedeau dela ferestrele pavilionului lor ce se petrecea, i-au vorbit cu lăcrămile în ochi. Astăzi tifosul domneşte peste tot şi la Grebenul, de exemplu, sunt zilnic 3—4 morţi. Prin Blazian am confirmarea că Falkenhayn a părăsit Râmnicul. O fi oare la Monastir, cum se pretinde?

7 Iunie. — Germania a început să execute serios ceeace la început nu mi se părea decât cuvinte în vânt: ni se restitue prizonierii noştri. Un prim lot a sosit alaltăeri. Oamenii cam slabi, dar în stare bună. Pâinea le lipsea mai mult. Dealtminterea la Crucea Roşie vedem, din listele pe care le comunică Geneva, că un mare număr din prizonierii noştri sunt la spital pentru «anemie». Şi decesele par foarte numeroase.

Unul din cei doi ofiţeri sosiţi cu acest convoi, locotenentul de rezervă Georgescu, profesor la Târgovişte a venit sub escortă să mă vadă şi mi-a adus scrisori

---

sans nourriture suffisante, sans le nécessaire pour être soignés: il y a eu jusqu'à *200 décès* par 24 heures et 5 médecins militaires roumains internés avec eux y sont morts. Les médecins autrichiens, qui des fenêtres de leur pavillon voyaient ce que s'y passait, lui en ont parlé les larmes aux yeux. Aujourd'hui le typhus est partout et à Grebenul, par exemple, il y a 3-4 morts par jour.

Par Blasian j'ai confirmation que Falkenhayn a quitté Rimnic. Est-il à Monastir comme on l'a prétendu?

7 juin. — L'Allemagne a commencé à exécuter sérieusement ce qui n'avait semblé qu'un propos en l'air : on nous *rend nos prisonniers*. Un premier lot est arrivé avant-hier. Les hommes un peu tirés, mais en bon état. C'est le pain qui leur manquait. D'ailleurs, à la Croix Rouge nous voyons par les listes que communique Genève qu'un grand nombre de nos prisonniers sont à l'hôpital pour «anémie». Les décès paraissent aussi considérables.

Un des deux officiers venus avec ce convoi, le lieutenant de réserve Georgescu, professeur à Targoviste, est venu sous escorte me voir et m'apporter des lettres. Il me dit que le

El îmi spune că colonelul A. Sturdza cutreeră lagărele de prizonieri şi aranjază punerile în libertate; la Krefeld s'ar afla 790 de ofiţeri strânşi pentru a fi repatriaţi. Grosul soldaţilor se află la Lamsdorf şi are nevoie de ajutoare, pe care le strângem la Crucea Roşie.

— Ştiri dela Iaşi aduse lui Lupu de un evreu care a plecat de acolo acum o lună, ne înştiinţează că 176 de medici au murit de epidemii şi că printre victime ar fi şi doctorul Botescu.

8 Iunie. — D-l Dendramis îmi comunică copia după o scrisoare pe care o primeşte dela un coleg dela Iaşi. Ea poartă data de 8 Martie. Descripţia mizeriei este îngrozitoare. Tifosul exantematic face ravagii grozave. Trei divizii româneşti au fost distruse de acest flagel. Am avut şi vizita lui Peters (dela Central-Polizeistelle) şi el mi-a vorbit de 30.000 de soldaţi seceraţi de exantematic. Nu ştiu dacă ştirea este din acelaş izvor.

— Am făcut o vizită Episcopului *Netzhammer.* El este foarte favorabil conservatorilor în convorbirile lui cu autorităţile, cam zeflemist pe socoteala lui Carp şi a acelor de cari se serveşte.

---

colonel A. Stourdza parcourt les camps de prisonniers et arrange les mises en liberté; à Crefeld il y aurait 790 officiers réunis pour être rapatriés.

Le gros des soldats est à Lamsdorf et a besoin du secours que nous rassemblons à la Croix Rouge.

Des nouvelles de Iassy apportées à Lupu par un Juif qui en est parti, il y a un mois, rapportent que 176 médecins y ont succombé dans les epidémies; parmi les victimes, le Dr. Botescu.

8 juin. — Mr. Dendramis me communique copie d'une lettre qu'il reçoit d'un collègue de Iassy. Elle est du 8 mars. La description de la misère en est affreuse. Le typhus exanthémateux fait des ravages effrayants. Trois divisions roumaines ont été anéanties par le fléau. Or ayant eu la visite de Peters (de la Zentral-Polizeistelle), il m'a parlé aussi de 30.000 soldats fauchés par le fléau. La nouvelle était-elle de même source? (Copie de la lettre au dossier). Visite à l'Archevêque Netzhammer. Très favorable aux conservateurs dans ses conversations avec les autorités; presque goguenard sur le compte de Carp et de ceux dont il se sert.

9 Iunie. — O înfrângere germană pe frontul englezesc, şi ei recunosc că au fost siliţi să retragă frontul dela Wytschäte. Moos îmi spune confidenţial, că s'au pierdut 10.000 de prizonieri, dar că nu este nimic de temut fiindcă aveau rezerve imense.

Baronul Witzleben mi-a spus că se vorbea la Berlin de o nouă campanie de iarnă.

— Administratorul meu Iliescu a fost la Buzău. Nu se vede nimeni pe străzi. Lume de condiţie bună a fost rechiziţionată pentru a tăia lemne în pădurile învecinate, şi nimenea nu mai îndrăzneşte să iasă din casă. Mareşalul a fost la Vila Albatros, n'a intrat în casă, dar şi-a petrecut toată vremea cât a stat acolo vizitând grajdurile, a examinat caii şi a fotografiat armăsarii.

— Ba, a întrebat chiar pe locotenentul Keppel dacă sunt sportsman.

Şi la Buzău domneşte tifosul exantematic.

10 Iunie. — Aprecierea locot. *Moos* asupra colonelului Hentsch: «Regele neîncoronat al României». — Căpitanul Peters, şeful efectiv al poliţiei politice, pără-

---

9 juin. — Tape sur le front anglais: les Allemands reconnaissent qu'ils ont dû reculer leur front de Wytschäte. Moos me dit confidentiellement que l'on a perdu 10.000 prisonniers, mais qu'il n'y a rien à craindre, parce qu'on avait immensement de réserves.

— Le baron de Witzleben m'a dit à la Banque Nationale qu'on parlait à Berlin d'une campagne d'hiver.

Iliescu (mon administrateur) a été à Buzeu. On voit personne dans la rue. On a réquisitionné du monde fort bien pour lui faire couper du bois dans les forêts voisines et plus personne ne sort. Le Feldmaréchal a été à la villa: il n'est pas entré dans la maison, mais les 20 minutes de son séjour il les a passé à visiter les écuries, à examiner les chevaux et à photographier les étalons. Il a même demandé au lieutenant Keppel si j'étais sportsman.

Le typhus exanthémateux y fait rage aussi.

10 juin. — Appréciation du lt. Moos sur le colonel Hentsch: «Le Roi non couronné de la Roumanie». Le capitaine Peters, le chef effectif de la police politique, quitte son

sește postul său pentru a trece ca prim-ofițer de Stat Major pe lângă generalul Lissingen la Cholm.

11 Iunie. — In «Norddeutsche Allgemeine Zeitung» se află o scrisoare a ambasadorului rus dela Londra, Benckendorf, către un coleg, cu data de 12/25 Februarie 1913. Această scrisoare a fost găsită și se publică ca probă de pregătirile de războî ce le făcea Franța încă din această epocă. Intre altele ea conține această frază: «România trebue să fie câștigată cu orice preț. Aceasta interesează tot așa de mult ora prezentă ca și viitorul». Având în vedere data acestei scrisori, se confirmă ce am susținut întotdeauna, și anume că Brătianu a fost lucrat și chiar poate câștigat încă din 1913, când cu vizita Marelui Duce Nicolae Mihailovitch.

12 Iunie. — Mi se vorbise de un atașat rus care rămăsese la București și care știe multe despre manoperile rusești și despre organizarea lucrărilor ruse la noi. Este un jurnalist numit *Epstein*, care a colaborat cu Schelking și care pretinde că Poklevsky, în rapoartele sale, trata pe Take Ionescu și pe Filipescu de paiațe, spunând că un singur om voia războiul: Brătianu și că nu trebue să se lucreze decât cu el. Aceasta ar proba

---

poste pour rejoindre comme premier officier d'état major le général de Linsingen à Cholm.

11 juin. — Dans la «Norddeutsche Allg. Zeitung» il y a une lettre de l'ambassadeur russe de Londres, Benckendorf, à un collègue et qui est du 12/25 février 1913. On a trouvé cette lettre et on la reproduit comme preuve des préparatifs de guerre de la France dès cette époque. Il y est dit entre autres: «*Cette Roumanie doit être gagnée à tout prix. Cela intéresse aussi bien l'heure présente que l'avenir*». Vu la date de cette lettre, cela confirme ce que j'ai toujours affirmé: que Bratiano a été entrepris et peut-être gagné dès 1913 lors de la visite du Grand Duc Nicolas Michailowitch.

12 juin. — On m'avait parlé d'un attaché russe qui était resté Bucarest et qui en sait long des tripotages russes et de l'organisation du travail russe chez nous. C'est un journaliste du nom d'Epstein, qui a collaboré avec Schelking et qui prétend que Poklevsky dans ses rapports traitait Take Ionescu et Filipescu comme des pantins et qu'un seul homme voulait la guerre, Bratiano, et qu'il ne fallait travailler

simplu că Poklevsky avea perspicacitatea pe care i-am bănuit-o întotdeauna.

— «Pester Lloyd» din 7 Iunie a fost confiscat de censura germană. El conţinea un articol al unui membru al Camerei Magnaţilor, care, bazându-se pe proectele cunoscute ale lui Brătianu de a cere pământul unguresc până la Tisza, crede legitim să ceară din pământul român cucerit: Carpaţii ca apărare naturală şi Valea Prahovei până la Câmpina. «Pester Lloyd» este gazeta lui Tisza!

— Căpitanul *Hamelung*, şeful poliţiei, a venit cu Tzigara să-mi facă vizită. S'a scuzat că nu avea chivără. Aceasta îmi reaminteşte că Tülff şi-o pusese la prima sa vizită.

13 Iunie. — D-l *Horstmann* îmi comunică un articol din «Ruskoje Slovo» din 23 Aprilie 1917 st. v. Afară de declaraţiile lui în chestia Transilvaniei, Brătianu, la palatul de iarnă (?), a declarat reprezentanţilor presei proectele sale de reformă agrară. (Deci este adevărat că Brătianu a fost la Petrograd ceeace confirmă că M.

---

qu'avec lui. Cela prouverait simplement que Poklevsky avait la perspicacité que je lui ai toujours soupçonné.

Le «Pester Lloyd» du 7 juin a été saisi par la censure allemande. Il contenait un article d'un membre de la Chambre des Magnats, qui, se fondant sur les projets avéiés de Bratiano de demander la terre hongroise jusqu'à la Theiss, croit légitime de demander du sol roumain conquis, les Carpathes, comme défense naturelle, et le bassin de la Prahova jusqu'à Campina. Le «Pester Lloyd» est le journal de Tisza!

Le cap. Hamelung, le Polizeimeister, est venu avec Tzigara me faire sa visite. Il s'est excusé de ne pas avoir son casque. Cela me rappele que Tülff avait le sien pour me faire sa première visite.

13 juin. — Mr. Horstmann me communique une coupure du «Russkoje Slovo» du 2 avril 1917 v. s. A part ses déclarations sur la question Transylvanie, M. Bratiano a déclaré au Palais d'hiver (?), aux représentants de la presse, ses projets de réforme agraire (Déclaration du 22 avril v. s. Donc Bratiano a réellement été à Petrograde; ce qui confirme que

Pherekyde a avut interimatul preşedinţiei Consiliului). Liberarea Românilor din Transilvania va spori populaţia României cu 3½ milioane şi va fi un progres mai mult pentru democratizare; legile contra evreilor din România erau o frână în contra Rusiei; dar acum că chestiunea este rezolvată în Rusia, se va rezolva şi în România. Camerile sunt convocate pentru 4 Mai; ele vor avea să voteze sufragiul universal, ceeace va spori numărul votanţilor dela 180.000 la 1.200.000, şi legea agrară care va da ţăranilor, 2.300.000 de hect., ceeace va reduce proprietatea mare la 15% din suprafaţa arabilă. Am mai avut o idee asupra acestor proecte prin «Tagblatt».

14 Iunie. — Verzea vine să-mi comunice că şi-a dat demisia irevocabil. La Komandatură se află câţiva tineri ofiţeri împrejurul unui locotenent Schmaltz, cari îi fac toate mizeriile posibile şi cari înţeleg să sustragă oricărui control facturile sau socotelile unor protejaţi. El nu vrea să se uzeze, nici să se compromită. Mi-a remis copii după unele telegrame care sunt documente.

Mr. Phérékyde a eu la présidence intérimaire). La délivrance des Roumains de Transylvanie augmentera de 3½ millions la population de la Roumanie et sera un progrès de plus pour la démocratisation; les lois contre les Juifs en Roumanie étaient un frein contre Russie; maintenant que la question est reglée en Russie, elle le sera aussi en Roumanie. Les Chambres sont convoquées pour le 4 mai; elles auront à voter le suffrage universel, ce qui portera le nombre des électeurs de 180.000 à 1.200.000 — et la loi agraire qui donne aux paysans 2.300 000 hectares, ce qui réduira la grande propriété à 15% de la surface cultivable.

Nous avons déjà eu un aperçu de ces projets par le «Tagblatt».

14 juin. — Verzea vient me communiquer qu'il a définitivement donné sa démission. Il y a à la Kommandantur une poignée de jeunes officiers autour d'un lieutenant Schmaltz qui lui font toutes les misères possibles et qui entendent soustraire à tout contrôle les factures ou les comptes de certains protégés. Il ne veut pas se compromettre ni s'user. Il m'a remis copie de certains télégrammes qui sont des documents.

— Corespondentul lui «Neue Freie Presse» a interviewat la Berlin pe Radoslavoff. Acesta reaminteşte că a fost jurnalist şi mai continuă să fie. Negocierile de pace neîncepând încă, Bulgaria îşi rezervă să facă, la momentul oportun, să se cunoască prntr'un memorandum scopurile ei de război. Ceeace nu-l opreşte să le proclame numai decât pe calea gazetei. In ceeace ne priveşte: «Cerem Dobrogea şi o cerem cu atât mai multă energie, de când cunoaştem tratatul secret care a fost încheiat între România şi Rusia (?). In acest tratat România şi-a asigurat câteva din oraşele noastre, Rusciuk Varna şi altele, în care nici odată nu a trăit vreun Român (?) De când am aflat aceste pretenţiuni îndrăzneţe nu mai ştim ce va să zică «iertare» pentru România!» Merită a fi citit!

— Locotenentul *Hertz* s'a întors din captivitate. El îmi confirmă că aproape 800 de ofiţeri sunt adunaţi la Krefeld pentru a fi trimişi în România. Unii, ca Barbu Catargi, nu primesc condiţiile puse pentru aceste puneri în libertate. Sturdza nu este prizonier; el a părăsit fron-

---

Le correspondant de la «Neue Freie Presse» a interviewé à Berlin *Radoslawoff*. Radoslawoff rappelle qu'il a été journaliste: il continue de l'être en plein. Les négociations de paix n'ayant pas commencé, la Bulgarie se réserve de faire en ce moment-là connaître par un memorandum «seine Kriegsziele». Ce qui ne l'empêche de les proclamer dé suite par la voie du journal. En ce qui nous regarde: «Nous demandons la Dobrogea et nous la demandons avec d'autant plus d'énergie depuis que nous connaissons le traité secret qui a été conclu entre la Roumanie et la Russie (?). Dans ce traité la Roumanie s'est fait assurer certaines de nos villes, Rusciuk, Varna et autres, dans lesquelles jamais un Roumain n'a vecu (? ?). Depuis que nous avons appris ces prétentions arrogantes, nous ne connaissons plus le pardon pour la Roumanie». Tout est à lire.

Le lt. de Hertz, rentré de captivité. Il me confirme que près de 800 officiers sont réunis à Crefeld pour être envoyés en Roumanie. Certains, comme Barbu Catargi, n'acceptent pas les conditions sous lesquelles ces mises en liberté sont faites. Sturdza n'est pas prisonnier; il a quitté le front ayant

tul declarând că nu va trece Prutul. Ar fi adăogat chiar că şi-a trimis spada şi decoraţiile Regelui. Mai mult, Hertz adaogă că colonelul ar fi declarat că rupsese orice raport cu Statul Major pe când se afla încă în armată!

— Telegramele anunţă că, silit de Jonnart, plenipotenţiarul general al Antantei, Regele Constantin al Greciei a abdicat în favoarea fiului său de-al doilea Alexandru. Se aflase pe timpuri că acest prinţ era în divergință cu tatăl său şi că afişa opinii antantiste. După «Lokal-Anzeiger», Regele Constantin a preferit să se sacrifice mai bine de cât a continua să-şi vază poporul murind de foame. Şi toate acestea în numele liberărei popoarelor celor mici şi pentru suveranitatea naţiunilor!

15 Iunie. — Tzigara îmi vorbeşte din nou de Lupu Kostake şi de părăsirea în care el lasă pe subordonaţii lui. Nu s'a luat încă nici o hotărîre relativă la demisia lui Verzea. Locul lui a fost oferit lui Dobrovici şi prima condiţie care i s'a pus a fost reintegrarea lui Berendey, căruia Verzea îi retrăsese delegaţia de ajutor de primar. Dobrovici a refuzat în astfel de condiţii, iar

---

déclaré que le Pruth il ne le passerait pas. Il aurait ajouté qu'il a renvoyé au Roi son épée et ses décorations. Bien plus, Hertz ajoute, le colonel avait déclaré rompre tout rapport avec l'Etat major étant encore dans l'armée.

Abdication Roi de Grèce. Les dépêche annoncent que, contraint par Mr. Jonnart, plénipotentiaire général de l'Entente, le Roi Constantin a abdiqué en faveur de son second fils Alexandre. On avait appris, dans le temps, que ce Prince était en divergence avec son père et qu'il affichait des opinions ententistes. D'après le «Lokal-Anzeiger», le Roi Constantin a préféré se sacrifier que de continuer de voir son peuple mourir de faim. Tout ceci au nom de la libération des petits peuples et pour la souveraineté des nations! !

15 juin. — Tzigara me parle de nouveau de Lupu et de l'abandon dans lequel il laisse ses subordonnés. Il n'y a encore aucune décision de prise au sujet de la démission de Verzea. On a offert sa place à Dobrovici et la première condition qu'on lui a imposée a été la reintégration de Berendey à qui Verzea avait retirée la délégation d'adjoint; Dobrovici a refusé dans ces conditions. Et Dobrescu et Darvari

Dobrescu şi Darvary mi-au spus cât sunt de desgustaţi de uneltirile lui Berendey, care mereu recurge la Germani în contra colegilor săi.

16 Iunie. — Maiorescu este subit apucat de un acces de angină de piept destul de grav. I-am dus, cam cu sila, pe doctorul german Hammer, care rămâne să-i dirige tratamentul.

— D. de *Dombrowsky*, care dela direcţia prizonierilor a trecut la poliţia politică, îmi vorbeşte de un demers pe care l-a făcut la Viena. Aflând că trebue să merg la Karlsbad, el a informat pe Czernin de aceasta; în aşteptarea răspunsului ministrului, el mă întreabă dacă vreau să stau de vorbă cu un ofiţer de Stat-Major, Naklo, după câte am înţeles, care s'ar însărcina să înştiinţeze pe ministrul de diferitele subiecte pe care aş dori să le tratez, pentru ca Czernin să-şi poată avea răspunsurile pregătite. Nu refuz ca această conferinţă să aibă loc.

— Găsesc în gazetele de sport germane că alergările de cai vor fi suprimate în Anglia. De fapt nu s'au alergat decât cursele de o mie şi două mii guinee şi s'au

---

m'ont dit leur dégoût pour les agissements de Berendei qui a constamment recours aux Allemands contre ses collègues roumains.

16 juin. — Maiorescu subitement pris d'un accès angine de poitrine assez grave. Lui ai conduit, un peu d'autorité, le Dr. allemand Hammer qui reste pour diriger son traitement.

Le chevalier de Dombrowski, qui de la direction des prisonniers a passé à la police politique, me parle d'une démarche qu'il a faite à Wien. Ayant appris que je devais aller à Karlsbad, il en a informé Czernin: en attendant la réponse du ministre, il me demande si je veux causer avec un officier de l'Etat major, Naklo, autant que j'ai compris, qui se chargerait d'informer le ministre des différents sujets que je voudrais aborder, pour que Czernin puisse avoir ses réponses préparées. Je ne refuse pas de me prêter à cette conférence.

Je trouve dans les journaux de sport allemands que les courses seront supprimées en Angleterre. Il n'y a eu de fait que les Mille et deux Mille guinées courues et on s'est ar-

oprit aci. Ca motiv, se dă necesitatea de a se rezerva ovăzul, pe care 4000 de cai îl consumă cu o medie de 14 livre de cal, pentru nevoile populaţiei. Este primul semn de primejdie alimentară şi, pentru cine cunoaşte gusturile Englezilor, este un semn grav. Jockey-Clubul a obţinut, cu toate acestea, voia să organizeze câteva zile de alergări la New-Market, însă numai pentru caii de 2, 3 şi 4 ani. Prin contrast, nici odată sportul hipic n'a fost mai prosper în Germania şi hipodromurile mai frequentate.

18 Iunie. — *G. Stirbey* îmi comunică copia după raport făcut poliţiei germane de către tânărul Mizrachi, pare-se supus otoman, care soseşte de'a Iaşi. Este o confirmare a amănuntelor conţinute în scrisoarea pe care mi-a comunicat-o d-l Dendramis. Aceiaşi acuzaţie: că persoanele sus puse au de toate, pe când poporul nu are de nici unele.

19 Iunie. — Am avut eri conversaţia cu ofiţerul austriac la Dobrowsky. Am reţinut două note pe care le mai auzisem în cercurile germane: 1) Naţionalităţile sunt «un bluff» al Antantei, ele sunt chemate să nu

---

rêté là-dessus. Pour raison on donne la nécessité de réserver l'avoine, que 4000 chevaux consomment à raison de 14 livres par cheval, pour les besoins de la population. C'est le premier signe de détresse alimentaire et, pour qui connaît les goûts des Anglais, c'est un signe grave.

Le Jockey Club a obtenu pourtant la permission d'organiser quelques courses à Newmarket seulement pour chevaux de 2, 3 et 4 ans. Par contraste, en Allemagne jamais le sport hippique n'a été plus prospère et les hippodromes plus recherchés.

Stirbey me communique copie du rapport fait à la police allemande par le jeune *Misrachi*, sujet ottoman paraît-il, qui arrive de Iassy. C'est une confirmation des détails contenues dans la lettre que m'avait communiquée Mr. Dendramis. Même accusation: que les personnes haut placées ne manquent de rien, tandis que le peuple manque de tout.

19 juin. — Eu *la conversation avec l'officier autrichien* chez Dombrovski. J'ai retenu deux notes que j'ai déjà entendues dans le cercle allemand: 1) les nationalités sont un bluff de l'Entente; elles sont appelées à ne plus tracer de

mai alcătuiască o distincţiune politică şi să se contopească după nevoile lor, într'un Stat, după cum trăesc astăzi unii lângă alţii în acelaş Stat protestanţii şi catolicii, cu toate războaiele religioase din trecut. 2) România este destinată să trăiască lângă Puterile Centrale, pentru a-şi putea salva existenţa în marea luptă din viitor între cultura germană şi cultura slavă.

— Tânărul *Victor Besso*, director al asigurărilor otomane, trece dela Constantinopol la Viena. El îmi spune că viaţa s'a scumpit îngrozitor, că urluiala de grâu este principala hrană a poporului turc şi că ea a sporit dela 30 bani la 6 lei, că rechiziţiile s'au făcut cu o asprime îngrozitoare. Germanii golesc ţara de minerale, de lână, de bumbac, de cereale, de ulei; pentru Besso, Turcia face să trăiască Germania. Prizonierii noştri, aproape 2 sau 3000, sunt în Asia Mică, lipsiţi de toate, la fel de asemenea cu populaţia locală. Ei se găsesc la Cutara (de verificat). Armenii au fost exterminaţi : presumţii de spionaj. Turcii s'au purtat de asemeni foarte rău cu Arabii. Talaat este energic şi cin-

---

distinctions politiques et à se fondre, au gré de leurs besoins, dans un Etat, comme protestants et catholiques, malgré les guerres de religion du passé, vivent côte à côte dans le même Etat aujourd'hui; 2) la Roumanie est destinée à vivre aux côtés des Puissances Centrales pour pouvoir sauver son existence dans la grande lutte de l'avenir entre la culture allemande et la culture slave.

Le jeune Victor Besso, directeur des Assurances ottomanes, passe de Constantinople à Wien. Il me dit que la vie est affreusement renchérie; que le blé concassé, principale nourriture du peuple turc, a passé de 30 centimes à 6 francs; que les réquisitions se sont faites avec une dureté effrayante. Les Allemands vident le pays de minerais, de laine, de coton, de céréales, d'huile; pour Besso, la Turquie fait vivre l'Allemagne. Nos prisonniers, à peine 2 ou 3000, sont en Asie Mineure, dépourvus de tout, comme du reste toute la population locale. Ils se trouvent à Kutara (à vérifier). Les Arméniens ont été exterminés: présomption d'espionage. Les Turcs se sont aussi très mal conduits avec les

stit, dar anturajul lui e îngrozitor. (Besso e din suflet italian, supus elveţian).

20 Iunie. — Maiorescu e mult mai bine, Hammer zice că criza este trecută.

— O telegramă anunţă demisia cabinetului austriac. «Pester Lloyd» anunţase eri că hotărîrea Clubului polonez de a refuza bugetul provizoriu trebuia să conducă la o criză de guvernământ. Reichstagul, redeschis după 3 ani de suspendare, s'a arătat destrămat, violent, neadaptat evenimentelor noui, un adevărat balamuc. Certurile personale au avut violenţa timpurilor dinainte de război. O a doua telegramă comunică că tot Clam-Martinetz este însărcinat să constitue guvernul.

— La 12, vizita neanunţată a baronului de *Konradsheim*, reprezentant al Ministerului Imperial şi Regal al Afacerilor Străine în Bucureşti. El vorbeşte bine franţuzeşte: «Trecând spre Karlsbad aţi exprimat dorinţa de a vedea pe contele Czernin». — Rectific : «Nu, domnul Dombrowsky e acel care a luat această iniţiativă»... — El : «Foarte bine, şi contele Czernin mă însărcinează

Arabes. Talaat est énergique et honnête; mais l'entourage est affreux (Besso est Italien dans l'âme; sujet suisse).

20 juin. — Maiorescu beaucoup mieux; Hammer dit que la crise est surmontée.

Une dépêche annonce la démission du cabinet autrichien. Le «Pester Lloyd» avait annoncé hier que la décision du Club polonais de refuser le budget provisoire devait conduire à une crise de gouvernement. Le Reichstag, réouvert après 3 ans de suspension, s'est montré divisé, violent, non adapté aux événements nouveaux, réelement une pétardière. Les querelles personnelles ont eu la violence des temps d'avant la guerre. Une seconde dépêche communique que c'est toujours Clam-Martinetz qui est chargé de constituer le gouvernement. A midi visite non annoncée du baron de Konradsheim, «Vertreter des k. k. Ministeriums des Aeussern in Bukarest». Il parle bien le français. «En vous rendant à Karlsbad, vous avez exprimé le désir de voir le comte Czernin». — Je rectifie: C'est Mr. Dombrowski qui, de son chef, a pris l'initiative.... — Lui: Parfaitement et le comte Czernin me charge de vous informer qu'il aurait du plaisir

să vă informez că ar avea mare plăcere de a vă vedea». Restul lungei noastre convorbiri a avut de subiect: Regele şi războiul nostru. Cum nu au trecut nici 48 de ore de'a convorbirea mea cu Naklo, aceasta este o invitaţiune.

— Criza primăriei, de'a demisia lui Verzea, ia proporţii epice: In definitiv există o rivalitate între Militärverhaltung şi Kommandatura. Dobrovici a venit să-mi citească piesele procesului. Imediat după ce a luat preşidenţia interimară a comitetului administrativ, care ţine loc de consiliu comunal, intendentul Zacherl i-a cerut să desemneze pe Berendey ca primar. El a refuzat. Atunci s'a scos la iveală o delegaţiune pe care Verzea o dăduse la început, pentru ca Berendey să asiste la şedinţele consiliului guvernului cari se ţineau pe timpul lui Stoltzenberg, în calitate de primar. Apoi a urmat, probabil, numirea directă de către Zacherl, pentru a avea un fapt îndeplinit înaintea întoarcerei lui Hentsch, pe care toată lumea îl aşteaptă cu nerăbdare. Ce e ma frumos, este că Lupu Kostake nu a acceptat încă demis'a lui Verzea şi deci, legal, locul nu este vacant. Mai mult

a vous voir. — Le reste de notre longue conversation a porté sur le Roi et sur notre guerre. Comme il n'y a pas 48 h. depuis que nous avons causé avec Naklo, c'est une invitation.

La crise de la Mairie, depuis la démission de Verzea, prend des proportions épiques. Au fond il y a une rivalité entre la Militär-Verwaltung et la Kommandatur. *Dobrovici* est venu me lire les pièces du procès. Sitôt qu'il a pris la présidence intérimaire du Comité administratif qui tient lieu de conseil communal, l'intendant Zacherl lui a demandé de désigner Berindey comme maire. Refus. Là-dessus exhibition d'une délégation que Verzea avait donnée dans les commencements pour que Berindey assistât aux séances des conseils de gouvernement que l'on tenait du temps de Stoltzenberg en qualité de Bürgermeister. (Lettre de retorsion). Là-dessus probable nomination directe par Zacherl pour avoir fait accompli avant l'arrivée de Hentsch, que tout le monde attend impatiemment. Le plus joli est que Lupu Kostache n'a pas encore accepté la démission de Verzea et que la place légalement n'est pas vacante. Bien mieux.

chiar, după o ordonanţă apărută în buletinul oficial german, pr.măria d.n Bucureşti nu depinde de Koch dela Kommandatură, ci de Tülff. M.ca bandă a lui Schmaltz produce toate aceste neajunsuri şi este acuzată că trafichează. Pe de altă parte, poliţia politică face o anchetă serio.să in contra lui Berendey, omul Kommandaturei. Nici nu se mai gândeşte cineva să ascundă rivalităţile între organele militare. — Carp a avut o atitudine frumoasă: consultat asupra înlocuitorului — Dobrovici sau Dristorian, — el a refuzat net să-şi dea avizul înainte ca d-nii dela Kommandatură să nu fie puşi la regu ă, sau ca autoritatea germană să ia totul în mână, pentru ca Românii să nu aibă răspunderea actelor administrative pentru cari nu li se dă libertatea necesară.

Şi chestia pompierilor este nostimă. Voesc ca Primăr a să fie obligată să-i aboneze la intendenţa militară, cu 2.50 lei, când şeful lor se mulţumeşte cu 1 leu pe zi pentru hrană.

22 Iunie. — Verzea mi-a dat une'e amănunte asupra micilor întreprinderi ale căpitanului Schmaltz şi locote-

---

se'on une ordonnance parue au Bulletin officiel allemand, la mair'e de Bucarest ne dépend pas de Koch, de la Kommandantur, mais de Tülff. La petite bande Schmaltz cause tous ces ennuis et elle est accusée de trafiquer. — D'autre part la police politique fait une enquête sérieuse contre Berindey, l'homme de la Kommandantur. Les rivalités entre organes militaires, on ne prend même plus la peine de les dissimuler. Carp a eu une bonne attitude. Consulté sur le remplaçant — Dobrovici ou Dristorian — il a refusé net de donner un avis avant que ces Messieurs de la Kommandantur n'aient été m's à la raison ou b'en que l'autorité allemande prenne elle tout en mains, afin que des Roumains n'a'ent pas la responsabilité pour des actes d'admin'stration qu'on leur laisse pas la liberté nécessaire de prendre.

La quest'on des pompiers est aussi amusante. On veut obliger la mairie de les abonner à raison de 2,50 à l'intendance militaire, alors que leur chef se contente d'un franc par jour pour leur nourriture.

22 juin. — Verzea m'a donné encore que'ques détails sur les petites entreprises du cap. Schmaltz et des lieutenant Eik

nenţilor Eik şi Romberg; aceşti doi din urmă par a fi tineri de familii foarte bune, «ambuscaţi» în birouri şi cu totul la discreţia lui Schmaltz. Astăzi, la o conferinţă la Interne, s'a căutat să se obţie reîntoarcerea lui Verzea şi înlăturarea definitivă a lui Berendey, promiţându-i satisfacţie pentru rest; dar Lupu e acela care promite...

— Am văzut pe *Mirbach*. El îmi confirmă că Prinţul Alexandru al Greciei, pentru moment Rege, era în diverginţă cu tatăl său : «E un ştrengar, răsfăţat de maică-sa, fără nici o seriozitate, şi pe care Venizelos îl va răsturna în curând». Gazetele îi atribue o proclamaţie, prin care tânărul Rege declară că are de îndeplinit «un mandat» pe care i l-a încredinţat tatăl său. Deci, nu este viitoarea părăsire a neutralităţei. Mirbach crede, cu toate acestea, că Antanta va sili armata a intra în război, mai ales cum se găseşte în momentul de faţă lipsită de direcţia lui Metaxa şi lui Dusmanis. Jumătate din ofiţeri sunt credincioşi Regelui Constantin, dar ei sunt atât de «adaptabili» încât pot fi câştigaţi.

«Wirtschaftsverband» publică o statistică a vitelor

---

et Romberg; ces derniers paraissent être des jeunes gens de grande famille, un peu embusqués dans des bureaux et tout à la discrétion de Schmaltz. Aujourd'hui, dans une conférence à l'Intérieur, on a cherché à obtenir le retour de Verzea et l'écartement definitif de Berindey, en lui promettant satisfaction pour le reste: mais c'est Lupu qui promet....

Vu *Mirbach*. Il me confirme que le Prince Alexandre de Grèce, aujourd'hui momentanément Roi, était en divergence avec son père. «C'est un gamin, choyé par sa mère, pas sérieux, et que Venizelos fera sauter bientôt». — Les journaux lui prêtent une proclamation dans laquelle le jeune Roi déclare avoir à remplir *un mandat* que lui a confié son père. Ce n'est donc pas le prochain abandon de la neutralité. Mirbach croit pourtant que l'Entente forcera l'armée à marcher, privée surtout, telle qu'elle est, de la direction de Metaxa et de Dusmanis. 50% des officiers étaient fidèles au Roi Constantin, mais ils sont tellement «adaptables» qu'on peut les entraîner.

Le Wirtschaftsverband publie *une statistique de nos*

noastre. Un recensământ a avut loc în Februarie şi un al doilea în Mai. Recensământul din 15 Februarie dă cifre cu mult inferioare cifrelor din 20 Mai, probă că multe vite au fost multă vreme ascunse. După această statistică, avem numai 210.000 vite cornute mai puţin de cât în Aprilie 1916, dar la acea dată deficitul era deja mare în urma faimoaselor contrabande. Avem 900.000 de oi şi capre, 225.000 de porci şi 242.000 de cai mai puţin ca în 1916.

---

animaux. Il y a eu recensement en février et un second en mai. Le recensement du 15 février donne des chiffres de beaucoup inférieurs à ceux du 20 mai, preuve que de nombreux animaux ont été longtemps cachés. Nous avons, d'après cette statistique, seulement 210.000 bêtes à corne de moins qu'en avril 1916, — mais à cette date le déficit était déjà grand par suite des fameuses contrebandes. Il y a 900.000 moutons et chèvres, 225.000 porcs et 242.000 chevaux de moins qu'en 1916.

E R A T A

3 Ianuarie, rândul 7, se va citi: Oroveanu în loc de Orășeanu.

11 Ianuarie,	pag. 14,	rândul 9	text rom.	se va citi:	Constantinescu, în loc de Costinescu.
» »	» »	» 16	» »	» » »	cât mai puţin posibil, în loc de: cât mai mult posibil.
13 »	» 17	» 1	» »	» » »	audienţă, în loc de audienţi.
20 »	» 20	» 11	» »	» » »	atenţia, în loc de atenița.
28 »	» 33	» 2	» franc.	» » »	qu'il n'y aura pas, în loc de qu'il n'a aura.
28 »	» 33	» 18	» rom.	» » »	Arion: și de ce nu? în loc de știe de ce nu?
5—6 Aprilie	» 64	» 7	» franc.	» » »	je ne pars plus, în loc de je ne pas plus.
6 Mai	» 72	» 6	» rom.	» » »	Brătianu, în loc de Briand.
25 »	» 76	» 17	» franc	» » »	mains, în loc de amis.
29 »	» 79	» 6	» rom.	» » »	vesti, în loc de învesti.
2 Iunie	» 86	» 4	» rom.	» » »	unui divizion, în loc de unei divizion.
2 »	» 86	» 5	» franc.	» » »	d'un division, în loc de d'une division
11 »	» 97	» 13	» franc.	» » »	marque, în loc de manque.
23—24 Iunie	» 102	» 8	» rom.	» » »	asupra, în loc de aspura.
5 Iulie	» 105	» 19	» rom.	» » »	cineva. în loc de cinvea.
23 »	» 130	» 10	» rom.	» » »	François Kral, în loc de franceez Kral.
15 August	» 159	» 3	» rom.	» » »	Spalaikovici era, în loc de Spalaikovici e.
25 August	» 173	» 2	» franc.	» » »	parle d'une perte, în loc de parte d'une perte.
23 Sept.	» 211	» 3	» rom.	» » »	nu se mai află, în loc de cui se mai apără.
27 »	» 233	» 6	» rom.	» » »	neascultărei de ordine spun, în loc de neascultărei de ordine spune.
27 »	» 233	» 10	» rom.	» » »	Cum înţelegi D-ta, în loc de cum înţelegeţi D-ta.
29 »	» 226	» 6	» franc.	» » »	les dossiers, în loc de dosseurs.